

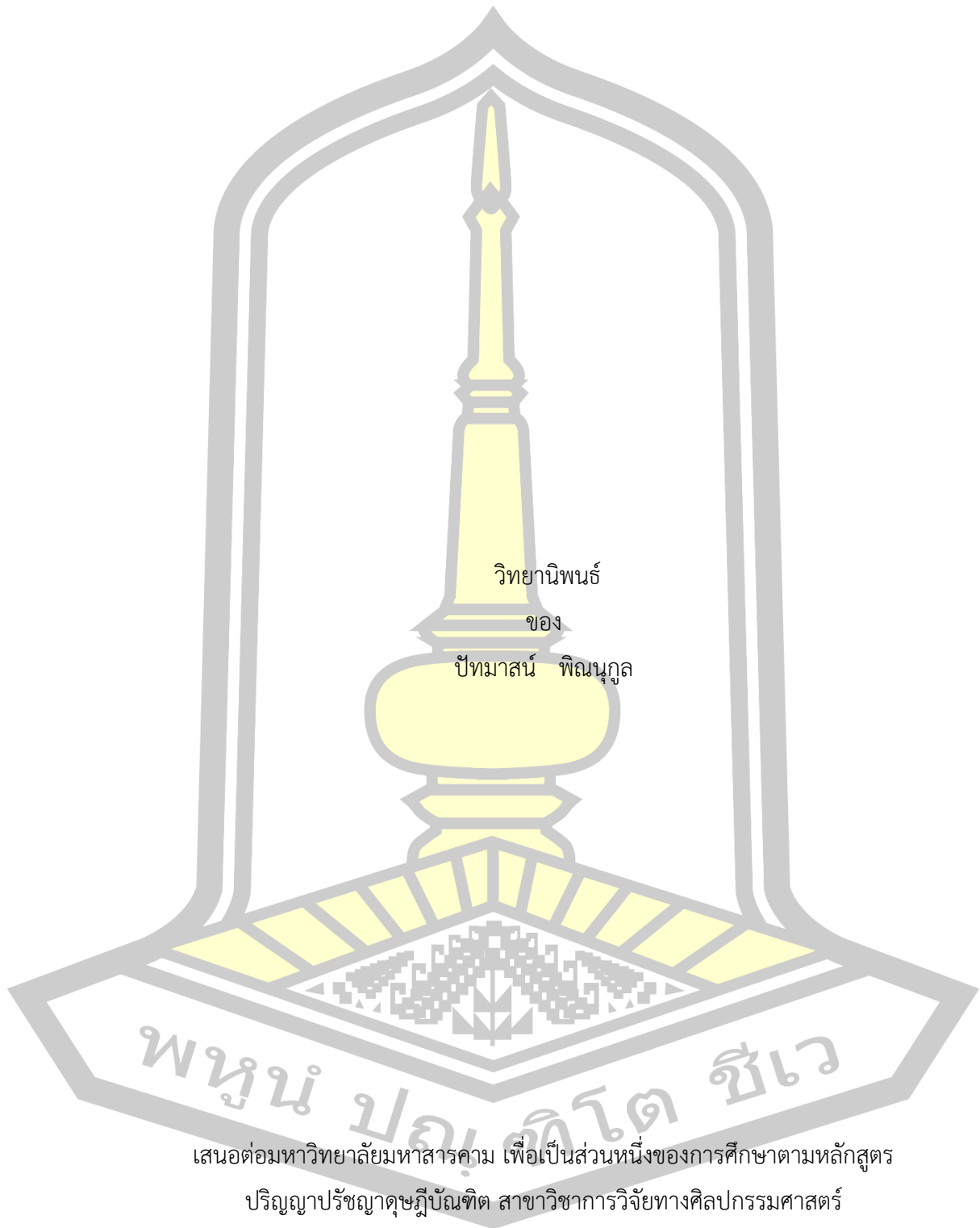
гимชี้้นกับม้าทรง : ความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ในพื้นที่พิธีกรรมของคนจีนจังหวัดภูเก็ต

วิทยานิพนธ์
ของ
ปัทมาสน์ พิณนกุล

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์
กรกฎาคม 2563

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

гимชี้้นกับม้าทรง : ความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ในพื้นที่พิธีกรรมของคนจีนจังหวัดภูเก็ต

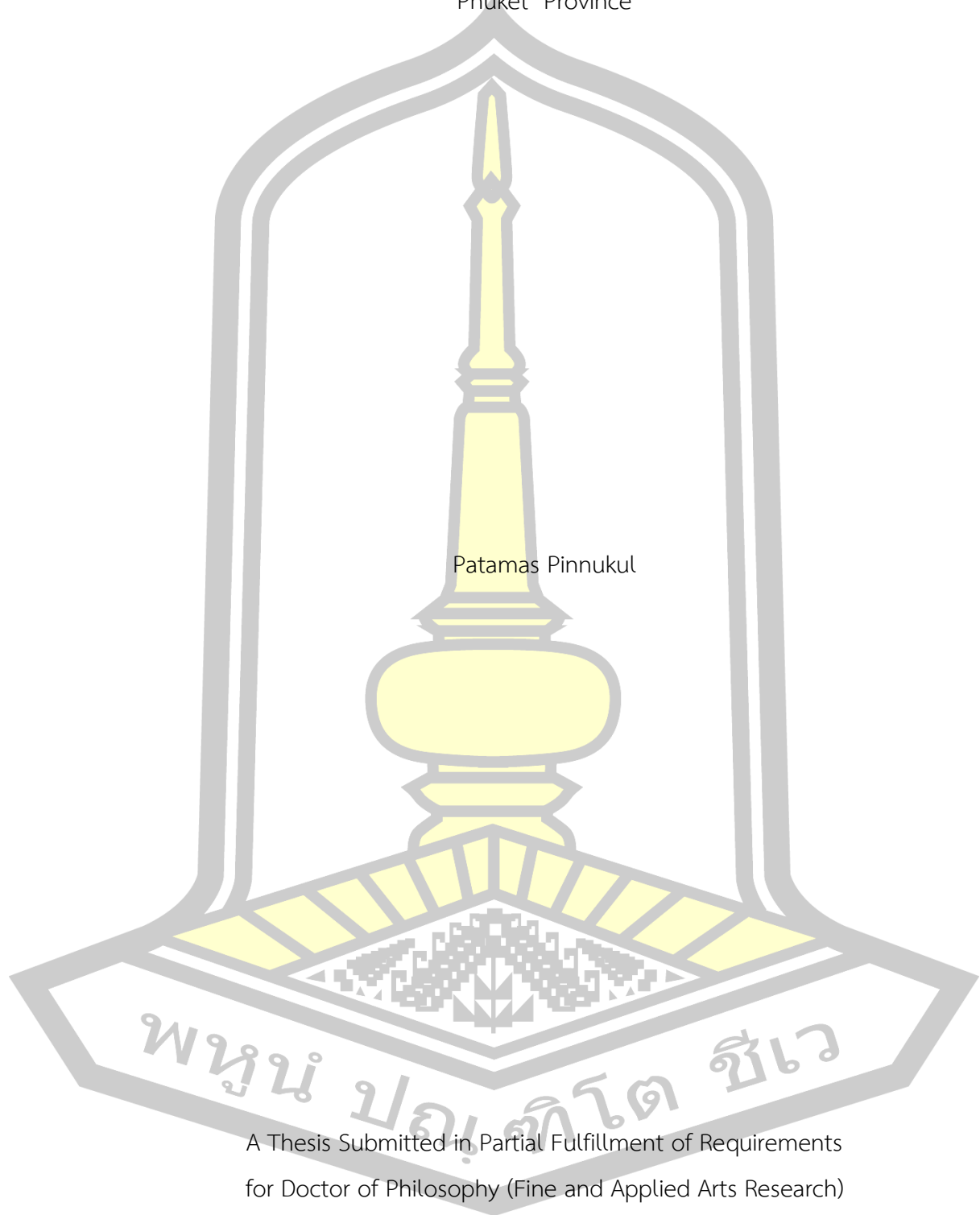
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์

กรกฎาคม 2563

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Gimzin and Marzong : God and Medium in Ritual Space of Chinese people in
Phuket Province

Patamas Pinnukul

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Doctor of Philosophy (Fine and Applied Arts Research)

July 2020

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาวปัทมาสน์ พิณนุกูล แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร. พีระ พันธุ์ท้าว)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผศ. ดร. เมตตา ศิริสุข)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(รศ. ดร. ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์)

กรรมการ

(รศ. ดร. พิทักษ์ น้อยวังคลัง)

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(ดร. โสจิลักษณ์ กมลศักดิ์วารีกุล)

มหาวิทยาลัยขอนแก่นให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

(รศ. ดร. ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์)

คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

(รศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	กิมซิ่นกับม้าทรง : ความเป็นเทพกับความ เป็นมนุษย์ในพื้นที่พิธีกรรมของคนจีน จังหวัดภูเก็ต		
ผู้วิจัย	ปีทมาสน์ พิณนกุล		
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เมตตา ศิริสุข รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์		
ปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต	สาขาวิชา	การวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2563

บทคัดย่อ

ในบริบทของงานประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต ที่คนจีนในจังหวัดภูเก็ตได้สืบสานจากบรรพบุรุษชาวจีนโพ้นทะเล ผ่านมุมมองประติมากรรมกิมซิ่นรูปเคารพ และศิลปะการแสดง โดยการประกอบพิธีกรรมในพื้นที่ต่าง ๆ ได้ก่อเกิดปรากฏการณ์พื้นที่ทางสังคม และประเพณีอันมีอัตลักษณ์ความเป็นจีน ที่โดดเด่น จนกลายเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดภูเก็ต

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์การศึกษา 3 ประการ ได้แก่ 1) ศึกษาพัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของคนจีน คนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต 2) ศึกษา “กิมซิ่น” กับ “ม้าทรง” ในพื้นที่พิธีกรรมงานประเพณีกินผักของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต และ 3) วิเคราะห์ปรากฏการณ์พิธีกรรม “งานประเพณีกินผัก” ของคนไทยเชื้อสายจีนจังหวัดภูเก็ตในบริบทการท่องเที่ยว โดยใช้พื้นที่ทั้งภายนอกและภายในของศาลเจ้าจู้ดู่เต้าโบ้เก็ง ศาลเจ้าซ่มसानเทียนเฮวกิ่ง หรือศาลเจ้าแม่ย่านาง ศาลเจ้าเฮียบเทียนกั้งกวนเต้กุน หรือศาลเจ้าสะป้า และศาลเจ้าชู้บุ่นตอง หรือศาลเจ้าหล่อโรง และศึกษากิมซิ่นองค์เทพ 5 องค์ ได้แก่ องค์เทพเทียนซ่งเส้งโบ้ หรือองค์เทพม่าจ้อโป้ องค์เทพเทียนฮูหงวนโส้ย องค์เทพตงตันหงวนโส้ย องค์เทพเฮียบเทียนไตเต่ หรือกวนอู และองค์เทพเฉ่งจู้จ้อซือ โดยเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมในงานประเพณีกินผัก พ.ศ. 2560 - 2561 และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพเข้ามาตั้งรกรากในพื้นที่เกาะภูเก็ต โดยบรรพบุรุษชาวจีนได้นำความเชื่อในองค์เทพตามแนวทางศาสนา มาปฏิบัติในการยึดเหนี่ยวจิตใจ ผ่านศาสนสถานสำคัญ คือ ศาลเจ้า ที่มีการสร้างประติมากรรม “กิมซิ่น” องค์เทพที่แกะสลักจากไม้หอม ผ่านการประจุกความหมายด้วยการประกอบพิธีกรรม “ไค้ก่าน” หรือการเบิกเนตร มีม้าทรงขององค์เทพที่ประทับทรงเป็นกลางสื่อในฐานะความเป็นเทพที่เป็นผู้แสดง

“สัญญา” ในมิติของการเป็นตัวแทนขององค์เทพในการประกอบพิธีกรรม ที่ช่วยสร้างภาพลักษณ์ และภาพความทรงจำ หรือภูมิหลังขององค์เทพ ด้วยการนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการขับเคลื่อน การธำรงเพื่อ “ตริัง” “ความเป็นจีน” กลายเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมก่อเกิดเป็นพิธีกรรม ในงานประเพณีกินผัก ในวันที่ 1 - 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน กลายเป็นช่วงเวลาของการประดิษฐ์ กรรมเนรมิตพื้นที่พิธีกรรมจนก่อให้เกิด “พลัง” ความเชื่อมั่นศรัทธาที่สร้างให้พื้นที่ของเกาะภูเก็ตให้เป็นพื้นที่แห่ง “The Third Production of Space” เพื่อการประกอบพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมส่งผ่านลูกหลานคนไทยเชื้อสายจีน จนเป็นประเพณีที่ทรงคุณค่าทางสังคม และนับเป็นปรากฏการณ์ที่ดึงดูดใจผู้คนทั่วโลก สร้างความเจริญทางพื้นที่กายภาพ และเศรษฐกิจการท่องเที่ยวยของจังหวัดภูเก็ตในปัจจุบัน

TITLE	Gimzin and Marzong : God and Medium in Ritual Space of Chinese people in Phuket Province		
AUTHOR	Patamas Pinnukul		
ADVISORS	Assistant Professor Metta Sirisuk , Ph.D. Associate Professor Supachai Singyabuth , Ph.D.		
DEGREE	Doctor of Philosophy	MAJOR	Fine and Applied Arts Research
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2020

ABSTRACT

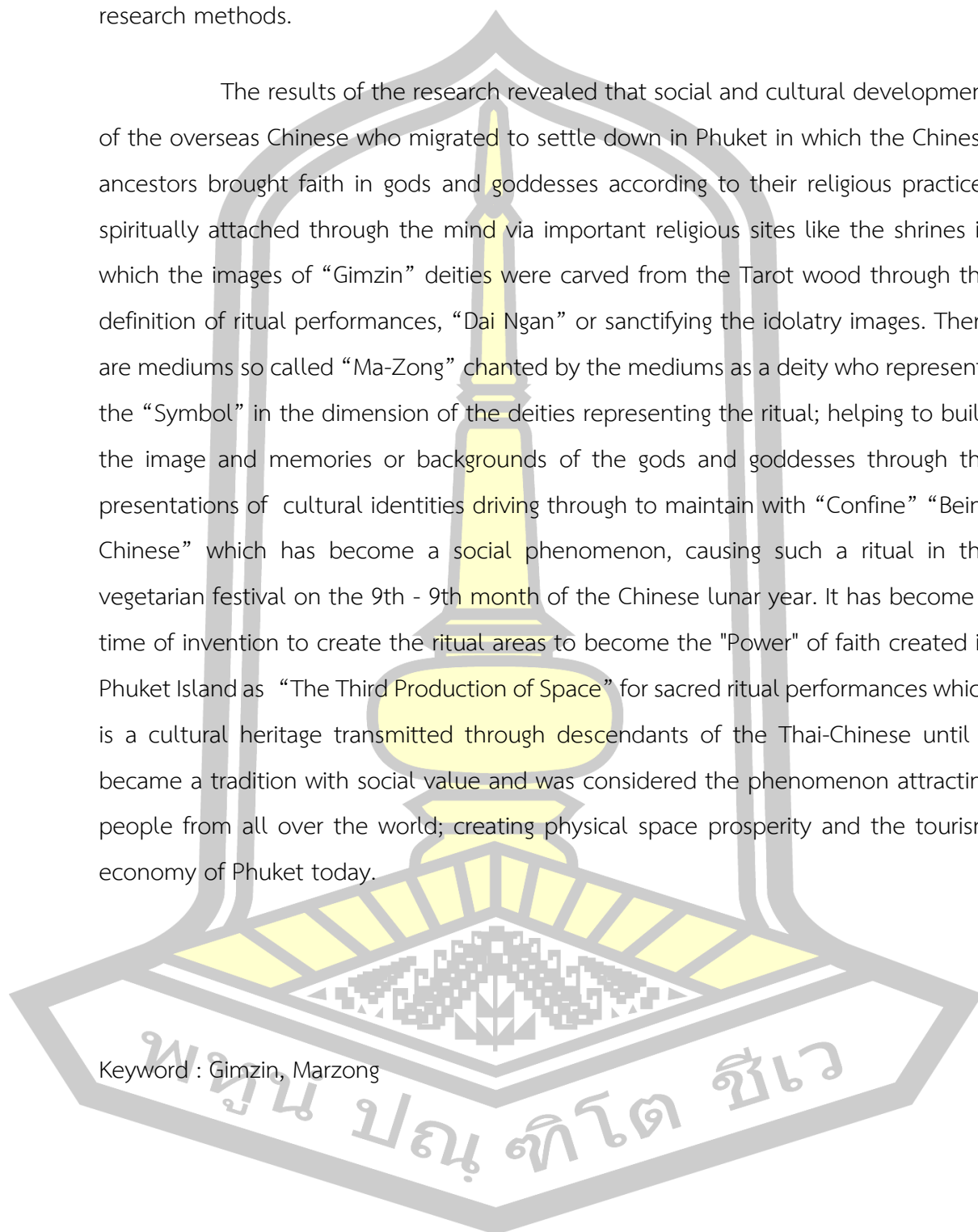
In the context of Phuket Vegetarian Festival, the Chinese in Phuket have inherited from the ancestors of overseas Chinese through the perspective of ‘Gimzin deity and performing art by performing rituals in various areas, causing social space phenomena and traditions with outstanding Chinese identity until it has become one of Phuket’s important cultural tourism resources.

This thesis has 3 objectives: 1) to study social development and Chinese culture 2) to study on “Gimzin” and “Marzong” or the medium in the form /role of deities and humanities in the ritual areas of Phuket Vegetarian Festival of the Thai-Chinese descent and 3) to analyze the ritual phenomena, “Vegetarian Festival” of the Thai-Chinese people in Phuket, in the context of tourism through the areas both outside and inside of the Jui Tui Shrine, Samsan Tian Hel Keung or Mae Ya Nang Guardian Goddess of Boats Shrine, Sapam Chinese Shrine (Kuan Te Kun) and Sui Boon Tong Shrine or Lor Rong and through studying 5 Kim Sin Deities: Tien Song Seng Bo or Ma Chor Po, Tian Hu Nguan Soi, Than Ngan Soi, Hearb Tien Tai Tay or Guan Yu, courtesy name Yunchang, God or War and Cheng Jui Jor Sue respectively by collecting field data from interviews with both participatory observation and non-participatory

observation during the Vegetarian Festival in 2017 - 2018 by means of qualitative research methods.

The results of the research revealed that social and cultural development of the overseas Chinese who migrated to settle down in Phuket in which the Chinese ancestors brought faith in gods and goddesses according to their religious practices spiritually attached through the mind via important religious sites like the shrines in which the images of “Gimzin” deities were carved from the Tarot wood through the definition of ritual performances, “Dai Ngan” or sanctifying the idolatry images. There are mediums so called “Ma-Zong” chanted by the mediums as a deity who represents the “Symbol” in the dimension of the deities representing the ritual; helping to build the image and memories or backgrounds of the gods and goddesses through the presentations of cultural identities driving through to maintain with “Confine” “Being Chinese” which has become a social phenomenon, causing such a ritual in the vegetarian festival on the 9th - 9th month of the Chinese lunar year. It has become a time of invention to create the ritual areas to become the "Power" of faith created in Phuket Island as “The Third Production of Space” for sacred ritual performances which is a cultural heritage transmitted through descendants of the Thai-Chinese until it became a tradition with social value and was considered the phenomenon attracting people from all over the world; creating physical space prosperity and the tourism economy of Phuket today.

Keyword : Gimzin, Marzong

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณา และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมตตา ศิริสุข ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ .ดร.ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีระ พันธุ์ท้าว ประธานกรรมการสอบ รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ น้อยวังคลัง กรรมการสอบระดับบัณฑิตศึกษาประจำ และอาจารย์ ดร.โศภิตลักษณ์ กมลศักดิ์วิกุล กรรมการสอบผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์ นักวิชาการด้านวัฒนธรรมและ ประวัติศาสตร์ภูเก็ต อาจารย์สมชาย มนูญทรัพย์ นักวิชาการและปราชญ์ด้านวัฒนธรรมเงินในจังหวัด ภูเก็ต และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งรัตน์ ทองสกุล นักวิชาการด้านภาษาและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัย ราชภัฏภูเก็ต ผู้เชี่ยวชาญที่ช่วยตรวจเครื่องมือการวิจัย

ขอขอบพระคุณ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่สนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัย เพื่อพัฒนานิสิตระดับบัณฑิตศึกษาสำหรับการทำวิจัยในครั้งนี้

ปัทมาสน์ พิณนุกูล

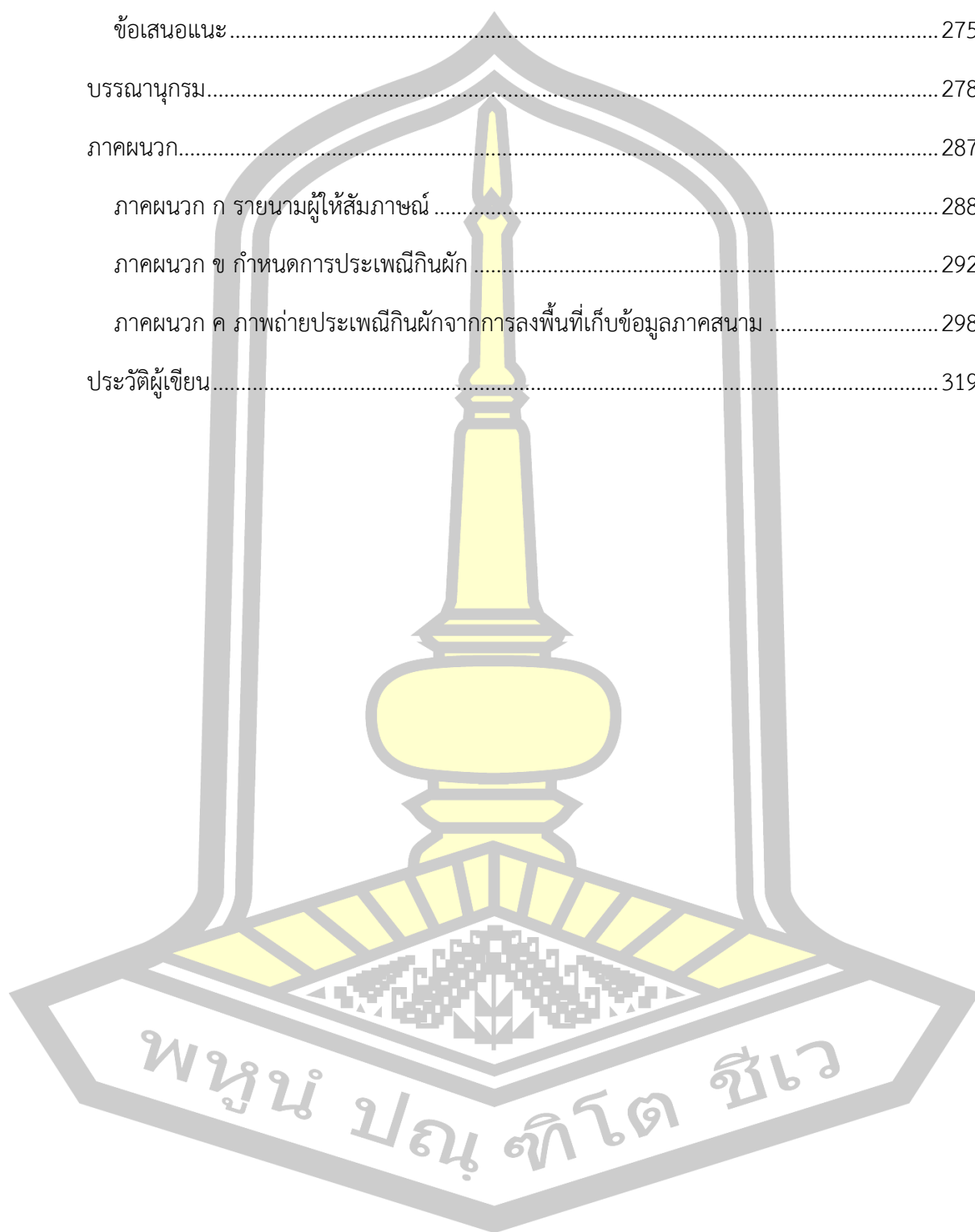
พูน ปณ ทิโต ชีเว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฌ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพประกอบ.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	9
คำถามการวิจัย.....	9
ขอบเขตของการวิจัย.....	9
ข้อจำกัดของการวิจัย.....	11
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	12
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	13
ระเบียบวิธีการวิจัย.....	15
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	16
ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย.....	17
บทที่ 2 พัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต.....	18
ภูเก็ต : พื้นที่ทางกายภาพ และความหมายที่มีต่อกลุ่มคนยุคแรก.....	19
ภูเก็ต : พื้นที่ทางสังคมอันมีความหมายต่อกลุ่มคนจีน และกลุ่มชนต่าง ๆ.....	30
ภูเก็ต : พื้นที่จินตนาการแห่งการสรรค์สร้างอัตลักษณ์ความเป็นคนจีน.....	54

สรุปท้ายบท.....	71
บทที่ 3 กระบวนการสร้างตัวหมาย และการให้ความหมายของกิมซิ่น ประติมากรรมรูปเคารพใน พื้นที่พิธีกรรม	74
กิมซิ่น : คติความเชื่อของคนจีน และคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต	75
กิมซิ่น : กระบวนการสร้างรูปปลั๊กชนที่เป็นตัวหมาย และการประจุกความหมาย	77
สรุปท้ายบท.....	135
บทที่ 4 ม้าทรง : ความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ ปฏิบัติการในพื้นที่พิธีกรรม.....	136
คติความเชื่อเกี่ยวกับม้าทรง และงานประเพณีกินผักในจังหวัดภูเก็ต.....	137
กระบวนการก่อเกิดความเป็นเทพของม้าทรง.....	145
ม้าทรง และกระบวนการความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ในพื้นที่ศาลเจ้า.....	156
ม้าทรงในบทบาทองค์พระกับการประกอบพิธีกรรมงานประเพณีกินผัก	172
สรุปท้ายบท.....	183
บทที่ 5 ประเพณีกินผักในบริบทการท่องเที่ยว	184
กิมซิ่น ม้าทรง และองค์พระ : บริบทพิธีกรรมในพื้นที่ศาลเจ้า	185
พิธีกรรมไถ่โถ้ย : กระบวนการสร้างความบริสุทธิ์ด้วยไฟ.....	208
พิธีอ้วกั๊ง : อลังการแห่งขบวนแห่องค์เทพกิ้วอ้องไตเต้.....	224
ประเพณีกินผัก : การปรับตัวเพื่อการท่องเที่ยว.....	242
สรุปท้ายบท.....	251
บทที่ 6 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	253
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	253
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	254
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	254
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	254
สรุปผล	255

อภิปรายผล.....	260
ข้อเสนอแนะ.....	275
บรรณานุกรม.....	278
ภาคผนวก.....	287
ภาคผนวก ก รายนามผู้ให้สัมภาษณ์.....	288
ภาคผนวก ข กำหนดการประเพณีกินผัก.....	292
ภาคผนวก ค ภาพถ่ายประเพณีกินผักจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม.....	298
ประวัติผู้เขียน.....	319

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 จำแนกความเป็นมนุษย์กับความเป็นเทพขององค์เทพเจ้าเตียนฮู้หังวโนไสย	82
ตารางที่ 2 จำแนกความเป็นมนุษย์กับความเป็นเทพขององค์เทพนาจา	92
ตารางที่ 3 จำแนกความเป็นมนุษย์กับความเป็นเทพขององค์เทพเงงจู้จ้อซื่อ	100
ตารางที่ 4 จำแนกความเป็นมนุษย์กับความเป็นเทพขององค์เทพเต้กุน	104
ตารางที่ 5 จำแนกความเป็นมนุษย์กับความเป็นเทพขององค์เทพมาจ้อโป	111
ตารางที่ 6 กำหนดการของพิธีกรรมต่าง ๆ ในประเพณีกินผัก ของศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบ้เก็ง	158
ตารางที่ 7 ภาพแสดงลักษณะทางรูปลักษณ์และภาพลักษณ์ของความเป็นเทพ ความเป็นมนุษย์ การแบ่งความเชื่อมโยง “Signifier” กับ “Signified”	181
ตารางที่ 8 ทฤษฎีปัญญาธาตุ.....	187
ตารางที่ 9 ข้อมูลนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในช่วงประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต	243

พูน ปณ ทิโต ชีเว

สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	13
ภาพประกอบที่ 2 คลองบางใหญ่ และท่าเทียบเรือของคนจีนในอดีต.....	21
ภาพประกอบที่ 3 สะพานสารสินเป็นทางเชื่อมรอยต่อระหว่างพื้นที่ที่เกิดกับพื้นที่พังงา	23
ภาพประกอบที่ 4 แผนที่จังหวัดภูเก็ต.....	24
ภาพประกอบที่ 5 พื้นที่ที่เกิดรูปร่างมังกรทะเล.....	26
ภาพประกอบที่ 6 ปฏิมากรรม “ไฮ้เล็งอ่อง” หรือเทพพญามังกร	26
ภาพประกอบที่ 7 ถนนกลาง	49
ภาพประกอบที่ 8 ถนนเยาวราช	49
ภาพประกอบที่ 9 ถนนกลางเยาวราชเชื่อมต่อกับถนนตีบุก	50
ภาพประกอบที่ 10 โรงเรียนจีนแห่งแรกในภูเก็ต	50
ภาพประกอบที่ 11 ศาลเจ้าเจ้าซำซำเทียนเฮวกิ่ง หรือศาลเจ้าแม่ย่านางเรือ.....	65
ภาพประกอบที่ 12 ศาลเจ้าจู้ตู่เต้าโบเก้ง ปี พ.ศ. 2505	67
ภาพประกอบที่ 13 ศาลเจ้าจู้ตู่เต้าโบเก้ง ปี พ.ศ. 2560	67
ภาพประกอบที่ 14 ศาลเจ้าเฮียบเทียนแก้งกวนเต้กุน หรือศาลเจ้าสะป่า.....	69
ภาพประกอบที่ 15 ศาลเจ้าเฮียบเทียนแก้งกวนเต้กุน หรือศาลเจ้าสะป่าปี พ.ศ. 2560.....	69
ภาพประกอบที่ 16 ศาลเจ้าซุ่ยปุ่นตอง หรือศาลเจ้าหล่อโรง ปี พ.ศ. 2560.....	70
ภาพประกอบที่ 17 บริเวณภายนอกศาลเจ้าซุ่ยปุ่นตอง หรือศาลเจ้าหล่อโรง ปี พ.ศ. 2560.....	71
ภาพประกอบที่ 18 การแสดงความเชื่อโยง และระบบแห่งสัญญาของกิมซัน	79
ภาพประกอบที่ 19 องค์เทพเตียนฮู้ห่วนโส้ย บ้านแม่ทัพเตียน ของศาลเจ้าจู้ตู่เต้าโบเก้ง.....	84
ภาพประกอบที่ 20 องค์เทพเตียนฮู้ห่วนโส้ย บ้านแม่ทัพเตียน ฝีมือแกะสลักของ เฉ่ง เลิศกิจสมบูรณ์	85

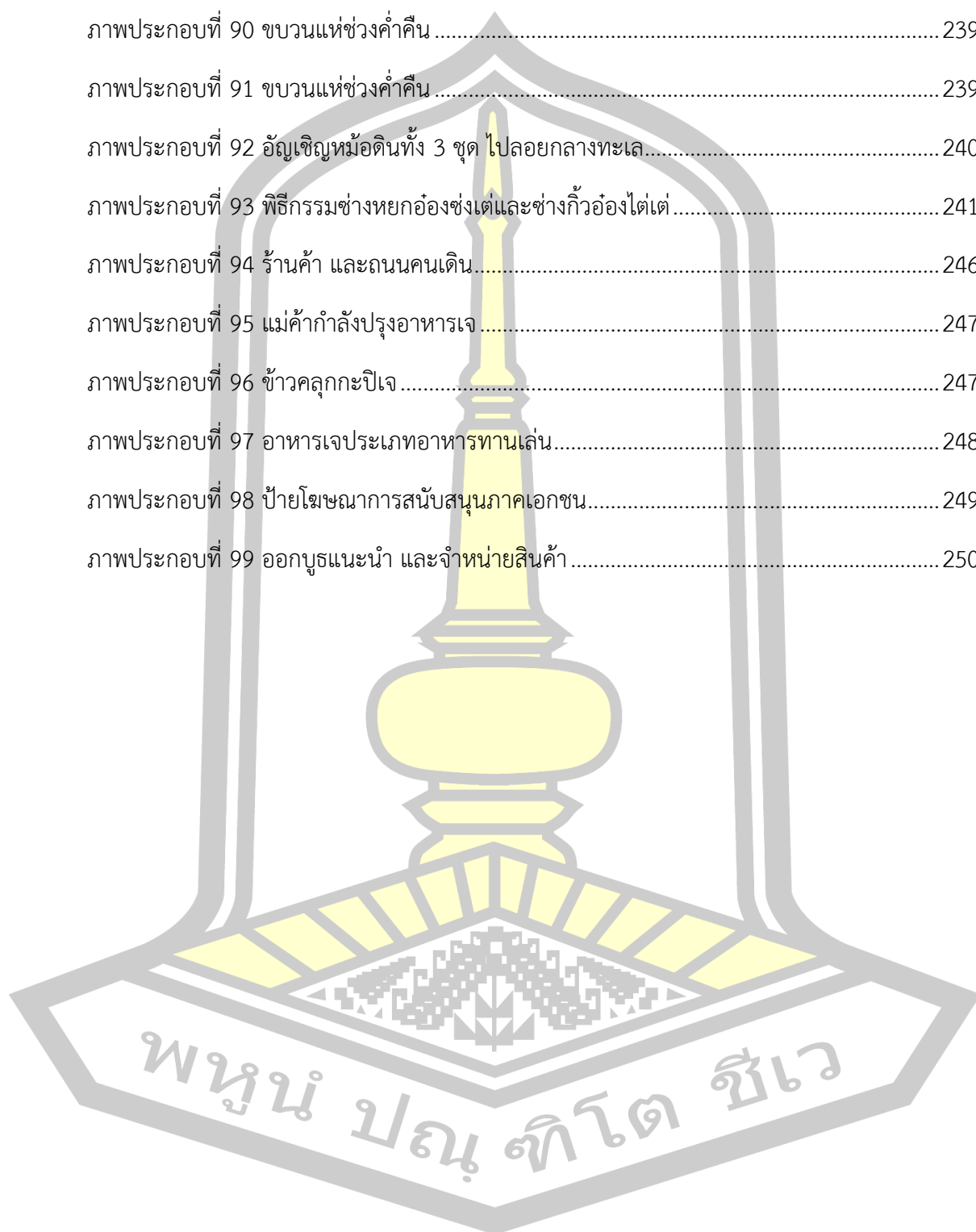
ภาพประกอบที่ 21	гимขึ้นองค์เทพเตียนฮู้ห่วยโล้ย และลายเส้น	87
ภาพประกอบที่ 22	гимขึ้นองค์เทพตงต่านหวงนโล้ย (ลิโล่เฉีย) ของศาลเจ้าจู้ยตุ้ยเต้าโบแก๊ง.....	96
ภาพประกอบที่ 23	гимขึ้นองค์เทพตงต่านหวงนโล้ย	96
ภาพประกอบที่ 24	гимขึ้นองค์เทพเฉิงจู้ยจ้อซือ	101
ภาพประกอบที่ 25	гимขึ้นองค์เทพเหยียบเที้ยนไตเต่ ของศาลเจ้าเหยียบเที้ยนแก๊งกวนเต้กุน (ศาลเจ้าสะป่า)	106
ภาพประกอบที่ 26	гимขึ้นองค์เทพเหยียบเที้ยนไตเต่	106
ภาพประกอบที่ 27	гимขึ้นองค์เทพเทียนช่งเสงโป้	114
ภาพประกอบที่ 28	การผ่าไม้	123
ภาพประกอบที่ 29	การขึ้นรูปทรงгимขึ้น	124
ภาพประกอบที่ 30	การตัดผิวเนื้อไม้.....	125
ภาพประกอบที่ 31	เทคนิคการเดินเส้นลวดลาย.....	127
ภาพประกอบที่ 32	เทคนิคการเดินเส้นลวดลายทางสัญลักษณ์	128
ภาพประกอบที่ 33	ทองคำเปลว และการลงสี.....	129
ภาพประกอบที่ 34	การลงสีгимขึ้น	129
ภาพประกอบที่ 35	гимขึ้นขององค์เทพกับกระบวนการประจุความหมายการแบ่งสัญลักษณ์เป็นสองส่วน ที่แสดงถึงความเชื่อมโยง “Signifier” กับ “Signified”	133
ภาพประกอบที่ 36	ขั้นตอนการนำгимขึ้นเข้าร่วมพิธีการเบิกเนตรที่ปะรำพิธีกรรมป้ายชิดแซ้.....	133
ภาพประกอบที่ 37	ปะรำพิธีกรรมป้ายชิดแซ้.....	134
ภาพประกอบที่ 38	บทกลอนคู่ภาษาจีนประตูลศาลเจ้า.....	144
ภาพประกอบที่ 39	ฮวดกั้วต้อมมีประจำกาย คือ ออเล่ง และฮวดไ้เซะ.....	151
ภาพประกอบที่ 40	“ต้อ” หรือเครื่องทรงประจำตัว และม้าทรงต้อมมีประจำกาย คือ ออเล่ง และฮวดไ้เซะ	152
ภาพประกอบที่ 41	กระดาศยันต์ที่มีชื่อกั้วอ่องไตเต่	155
ภาพประกอบที่ 42	ห้องประทับขององค์เทพกั้วอ่องไตเต่	161

ภาพประกอบที่ 43	ตัวองค์เทพยกอ่องซ่งเต่.....	162
ภาพประกอบที่ 44	แผนผังการวางพื้นที่ประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบ้เก้ง	164
ภาพประกอบที่ 45	ความเชื่อมโยงของการประทับร่างทรงในพื้นที่พิธีกรรม	167
ภาพประกอบที่ 46	กระบวนการประทับร่างทรง และกระบวนการ “ซ่งเทียน” องค์เทพกลับสู่สวรรค์	168
ภาพประกอบที่ 47	รูปลักษณะของกิมซิ่นองค์เทพเตียนฮู้หวงว๋โฮ้ย และม้าทรง การแบ่งสัญญาเป็นสองส่วนที่แสดงถึงความเชื่อมโยง “Signifier” กับ “Signified”	169
ภาพประกอบที่ 48	ม้าทรงองค์พระเตียนฮู้หวงว๋โฮ้ย	173
ภาพประกอบที่ 49	ม้าทรงองค์พระต่งตันหวงว๋โฮ้ย	175
ภาพประกอบที่ 50	ม้าทรงองค์พระม้าจ้อโป	177
ภาพประกอบที่ 51	ม้าทรงองค์พระเต็กกั้น	178
ภาพประกอบที่ 52	ม้าทรงองค์พระจ้อซือกง	179
ภาพประกอบที่ 53	ธงทั้ง 5 สี กองทัพสวรรค์ทั้ง 5 กองทัพ	186
ภาพประกอบที่ 54	“จ้อเอี้ยเท่า” หรือ หัวมณฑล และถ้วยชุนน้ำชา.....	188
ภาพประกอบที่ 55	การจัดตั้งแท่นบูชากิมซิ่นประดิษฐาน.....	188
ภาพประกอบที่ 56	พิธีป้างเอี้ย	190
ภาพประกอบที่ 57	พิธีกรรมโซ่กั้น.....	192
ภาพประกอบที่ 58	พิธีกรรมฉะเต็กเกี่ยม.....	193
ภาพประกอบที่ 59	พิธีกรรมซิวเอี้ย.....	194
ภาพประกอบที่ 60	เสาโกเต็งที่มีผู้คนกำลังปิดทองคำเปลว	196
ภาพประกอบที่ 61	สัญลักษณ์เสาโกเต็ง	197
ภาพประกอบที่ 62	กิ้วอ่องเต็งทั้ง 9 ดวง	198
ภาพประกอบที่ 63	การประกอบพิธีกรรมขึ้นเสาโกเต็ง.....	199
ภาพประกอบที่ 64	อัญเชิญองค์เทพยกอ่องซ่งเต่ องค์เทพกิ้วอ่องไต่เต่.....	201

ภาพประกอบที่ 65 พิธีเจียหล่าซิ่นปักเต้า	203
ภาพประกอบที่ 66 พิธีเจียองค์เทพหล่าซิ่นปักเต้าที่บริเวณชายหาดสะพานหิน	203
ภาพประกอบที่ 67 ประรำพิธีพิธีป้ายชิตแซ่	205
ภาพประกอบที่ 68 สะพานพิธีโก้ยห่าน	207
ภาพประกอบที่ 69 การสะเดาะเคราะห์ของผู้คน	207
ภาพประกอบที่ 70 การจัดเตรียมพื้นที่	212
ภาพประกอบที่ 71 จุดตั้งตัวองค์กิมซิ่น และจุดตั้งตัวอ้อเอี้ยเท่าพร้อมธง 5 สี 5ทิศ	212
ภาพประกอบที่ 72 การก่อกองไฟโก้ยโหย	214
ภาพประกอบที่ 73 ขบวนตัวเลียนเคลื่อนเข้าสู่พื้นที่ประกอบพิธีกรรมโก้ยโหย	215
ภาพประกอบที่ 74 พื้นที่ประกอบพิธีกรรมโก้ยโหย	215
ภาพประกอบที่ 75 การประกอบพิธีกรรมโก้ยโหย	217
ภาพประกอบที่ 76 กระดาษยันต์ และผ้ายันต์	217
ภาพประกอบที่ 77 ม้าทรงเดินลุยไฟ	218
ภาพประกอบที่ 78 อัญเชิญองค์เทพกั๋วอ่องไตเต่จากตัวเลียนเข้าสู่ห้องตำหนักใน	219
ภาพประกอบที่ 79 แผนผังการประกอบพิธีกรรมโก้ยโหยของศาลเจ้าจួយตุ้ยเต้าโบ้แก๊ง	220
ภาพประกอบที่ 80 ภาพแผนผังเส้นทางขบวนแห่พิธีอ้วแก๊ง	225
ภาพประกอบที่ 81 การใช้ “เจี้ยม” แทงทะเลุกระฟุ้งแก้ม	228
ภาพประกอบที่ 82 การเตรียมสถานที่ประกอบพิธี และประรำพิธีปลายแหลมสะพานหิน	229
ภาพประกอบที่ 83 การประกอบพิธีกรรมอ้วแก๊ง ณ ริมทะเล	230
ภาพประกอบที่ 84 ขบวนพิธีอ้วแก๊งเสด็จกลับตำหนักใน	230
ภาพประกอบที่ 85 นักเรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมในขบวน	233
ภาพประกอบที่ 86 การตั้งโต๊ะรับองค์พระ	233
ภาพประกอบที่ 87 บรรดาม้าทรงองค์พระ	235
ภาพประกอบที่ 88 การจุปะทัดต้นรับขบวนแห่องค์พระ	235

ภาพประกอบที่ 89 บรรยากาศการจตุรถูบเทียนปักไว้บนพื้นทรายที่สะพานหิน	238
ภาพประกอบที่ 90 ขบวนแห่ช่วงค่ำคืน	239
ภาพประกอบที่ 91 ขบวนแห่ช่วงค่ำคืน	239
ภาพประกอบที่ 92 อัญเชิญหม้อดินทั้ง 3 ชุด ไปลอยกลางทะเล.....	240
ภาพประกอบที่ 93 พิธีกรรมช่างหยกอ่องชั่งเต้และช่างกั่วอ่องไต้เต้.....	241
ภาพประกอบที่ 94 ร้านค้า และถนนคนเดิน.....	246
ภาพประกอบที่ 95 แม่ค้ากำลังปรุงอาหารเจ	247
ภาพประกอบที่ 96 ข้าวคลุกกะปิเจ	247
ภาพประกอบที่ 97 อาหารเจประเภทอาหารทานเล่น.....	248
ภาพประกอบที่ 98 ป้ายโฆษณาการสนับสนุนภาคเอกชน.....	249
ภาพประกอบที่ 99 ออกบูธแนะนำ และจำหน่ายสินค้า	250

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

“กิมซิ่น” เป็นเทวรูปของคนจีน เป็นวัตถุมงคลในรูปแบบประติมากรรมมีลักษณะเป็นสามมิติ ลอยตัว ที่เกิดจากแกะสลัก การหล่อ และการปั้นจากวัสดุหลากหลายชนิด มีการประจุความหมายให้ มีนัยยะของความเป็นเทพเจ้าจีนที่มีความซับซ้อนทางสัญลักษณ์ เป็นตัวหมายหรือตัวแทน (Signifier) ขององค์เทพเจ้าในอีกมิติหนึ่ง โดยคนจีนเชื่อว่ามีดวงวิญญาณเทพเจ้าสิงสถิตอยู่ และมีพลังอำนาจที่สามารถปฏิบัติการณ์ผ่านร่างทรง หรือที่คนภูเก็ตรู้จักว่า “ม้าทรง” ที่เป็นสื่อกลางเชื่อมโยงระหว่าง ดวงวิญญาณองค์เทพกับมนุษย์ มีการนำกิมซิ่นไปประดิษฐานไว้ในศาลเจ้าหรือบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และเพื่อแสดงออกถึงการเคารพบูชาจึงได้มีการประกอบพิธีบวงสรวงบูชาผ่านพิธีกรรมทางศาสนา โดยเฉพาะในงานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าจีน เช่น งานวันเกิดองค์เทพเจ้าหรือที่เรียกว่างาน แซยิด งานประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต เป็นต้น จนทำให้เกิดเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่สร้างความตื่นตาตื่นใจแก่ผู้พบเห็น และต้องการสัมผัสกับองค์เทพที่ลงมาประทับในร่างม้าทรง รวมทั้งเกิดความสนใจ ในประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต

จังหวัดภูเก็ตมีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวระดับโลก จนได้รับการขนานนามว่าเป็น “ไข่มุกอันดามัน” ไม่ใช่เพียงเพราะมีศักยภาพทางธรรมชาติที่สวยงาม แต่ยังมีแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีที่น่าสนใจ โดยเฉพาะความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการผสมผสานของวัฒนธรรมพื้นถิ่นกับวัฒนธรรมจีน เพราะในอดีตจังหวัดภูเก็ตมีคนจีนเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงมีลูกหลานที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก กลุ่มคนเหล่านี้มีบทบาทสำคัญ ต่อวิถีชีวิต เศรษฐกิจ และศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ตมาโดยตลอด ดังนั้น วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ของบรรพบุรุษชาวจีนอันมีเอกลักษณ์เฉพาะที่คนไทยเชื้อสายจีนได้สืบสาน และดำรงรักษาไว้เพื่อแสดงออกถึงความเป็นเชื้อสายคนจีนจึงเป็นอีกหนึ่งความโดดเด่น และความน่าสนใจของจังหวัดภูเก็ต

จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์พบว่า คนจีนโพ้นทะเลซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกขานกลุ่มคนจีนที่อพยพออกไปทำมาหากินในต่างประเทศนั้น ส่วนใหญ่ที่เข้ามาอาศัยในจังหวัดภูเก็ตมีภูมิลำเนาจากมณฑลฮกเกี้ยน (ฟูเจี้ยน) มณฑลทกวางตุ้ง (กว่างตง) มณฑลทกวางสี และมณฑลไหหลำ (ไห่หนาน) ต่างมีพื้นที่ติดหรือใกล้กับทะเล สามารถเดินทางออกนอกประเทศได้สะดวก กลุ่มคนจีนเหล่านั้นมีชื่อเรียกตามสำเนียงภาษาที่ใช้ ส่วนสาเหตุการอพยพย้ายถิ่นฐานเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความอดอยากยากจน

จากภัยธรรมชาติ ผลจากสงครามการสู้รบช่วงชิงอำนาจระหว่างราชวงศ์หมิงที่ต้องการโค่นล้มราชวงศ์ชิงที่เป็นพวกเชื้อสายแมนจู การสู้รบกับพวกชาติตะวันตก เป็นต้น (ถาวร ลิกโกศล, 2557) ประกอบกับในอดีตจังหวัดภูเก็ตเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่ดีบุก ทำให้มีการค้าขายแร่ดีบุกกันอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้เศรษฐกิจเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก โดยเฉพาะในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ที่มีชาวต่างชาติทั้งชาวยุโรป เช่น โปรตุเกส ฝรั่งเศส อังกฤษ ฮอลันดา เป็นต้น รวมถึงอินเดีย และจีน เข้ามาติดต่อซื้อขายผูกขาด และใช้แรงงานในการทำแร่ดีบุก โดยเฉพาะในช่วงที่อังกฤษขยายอาณานิคมมาครอบครองเกาะปีนัง ทำให้ชาวจีนซึ่งอพยพมาอาศัยอยู่ในเกาะปีนังหลั่งไหลเข้ามาเป็นกสิกรรมในเมืองแร่ในจังหวัดภูเก็ต เพราะแรงงานที่เป็นคนพื้นถิ่นในจังหวัดภูเก็ตมีจำนวนไม่เพียงพอ (สมบุญ แก่นตะเคียน, ม.ป.ป., น. 38) และในช่วงที่ พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี หรือที่รู้จักกันในชื่อ คอซิมบี้ ณ ระนอง เป็นข้าหลวงปกครองมณฑลภูเก็ต ได้จัดเรือไปรับคนจีนในเมืองเอ๋หมิง (เซี่ยเซเหมิน) ประเทศจีน เข้ามาทำงานเหมืองแร่ในเกาะภูเก็ต ทำให้มีคนจีนเป็นจำนวนมากในพื้นที่เกาะภูเก็ต (สมชาย มนูญจันทร์,¹ สัมภาษณ์, 2560)

การขยายสังคมของคนจีนในจังหวัดภูเก็ต ทำให้เกิดคนรุ่นลูกที่เรียกกันว่า “بابา” ซึ่งก็คือกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนรุ่นแรก ๆ ที่มีการรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายทางสังคม วัฒนธรรม และสืบสานพิธีกรรมตามประเพณี เพื่อดำรงรักษาคติความเชื่อดั้งเดิมของบรรพบุรุษที่มีการยกย่องบูชาองค์เทพและบรรพบุรุษ นำไปสู่การสร้างศาลเจ้า หรือที่คนภูเก็ตเรียกว่า “ฮ้าม” ประจำชุมชนต่าง ๆ โดยมี “กิมซัน” ประดิษฐานเป็นตัวแทนองค์เทพไว้ประจำศาลเจ้านั้น ๆ เพื่อใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้ตนเอง และครอบครัวเพื่อให้มีชีวิตที่ดี มีความเจริญรุ่งเรือง และยังใช้ศาลเจ้าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาด้วยกัน โดยมีศาลเจ้าขององค์เทพประจำชุมชนที่คนจีนส่วนใหญ่รู้จัก ให้การเคารพ ศาลเจ้าประจำตระกูลแตกต่างกัน รวมถึงศาลเจ้าที่ตั้งขึ้นเพื่อประกอบพิธีกรรมเป็นการเฉพาะ ด้วยบริบทของพลวัตทางสังคมที่ความเจริญแผ่ขยายออกไปยังพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ ในปัจจุบันทำให้ศาลเจ้าทุกศาลเจ้าต่างเปิดให้บุคคลทั่วไปเข้าไปสักการะบูชา ชื่นชมความงดงามของสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และประติมากรรมต่าง ๆ ตลอดจนทั้งมีการจัดสร้างศาลเจ้าในชุมชนอื่น ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อใช้เป็นศูนย์รวมของคนไทยเชื้อสายจีน และบุคคลทั่วไปที่ศรัทธาในองค์เทพ ที่สำคัญคือใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ จึงทำให้มีการจัดสร้างกิมซัน เพื่อใช้สำหรับประดิษฐานในศาลเจ้าและตามบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของผู้คนเพิ่มมากขึ้นด้วย

¹สมชาย มนูญจันทร์ นักวิชาการ และปราชญ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต หัวหน้าผู้ประกอบพิธีกรรม (ฮวดกั้ว) ในงานประเพณีกินผักศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าโบเก้ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต

กิมซิ่นจึงถือเป็นสิ่งที่คนภูเก็ตรในปัจจุบันให้ความเคารพบูชาเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการจัดตั้งโต๊ะบูชากิมซิ่นองค์เทพ หรือที่คนภูเก็ตรเรียกว่า “ตัวพระ” ตามที่ พีรสิษฐ์ จันทิรา,² สัมภาษณ์ (2560) ให้ข้อมูลว่า “ตัวพระ” เป็นคำผสมภาษาจีนฮกเกี้ยน คำว่า “ตัว” แปลว่า “แท่นบูชาหรือโต๊ะบูชา” กับคำว่า “พระ” ในภาษาไทยที่หมายถึง “องค์เทพ” ตัวพระปรากฏอยู่ในทุกศาลเจ้า และทุกบ้านของคนไทยเชื้อสายจีน รวมถึงคนไทยเชื้อสายอื่น ๆ ที่ให้ความเคารพนับถือในเทพเจ้าจีน อันเป็นผลจากพัฒนาการการจัดสร้างกิมซิ่นขึ้นใช้ในท้องถิ่น โดยกิมซิ่นองค์เทพมีทั้งเทพดั้งเดิมตามตำนาน เทพตามวรรณกรรมท้องถิ่น เทพที่เป็นพระสงฆ์ นักรบ บุคคลสำคัญ และเทพที่เป็นขุนศึกหรือขุนนางในยุคสมัยต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการสร้างความหมาย และความสำคัญขององค์เทพ ในรูปแบบศิลปกรรมที่หลากหลาย อาทิ ภาพเขียนหรือจิตรกรรมฝาผนัง โดยศิลปกรรมเกี่ยวกับองค์เทพที่อยู่ในศาลเจ้าส่วนใหญ่มีลักษณะผสมปะปนกัน ไม่มีการแยกศาสนา ลัทธิ หรือความเชื่อ ทั้งความเชื่อแบบพุทธ แบบเต๋า แบบขงจื้อ และความเชื่อท้องถิ่นดั้งเดิม แสดงให้เห็นถึงบทบาทการผสมผสานเชื่อมโยงกันระหว่างวัฒนธรรมของไทย และจีน รวมไปถึงความสัมพันธ์ในด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน (วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดภูเก็ต, 2544, น. 137)

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า กิมซิ่น และกระบวนการสร้างความหมายของกิมซิ่น เป็นองค์ประกอบสำคัญทางนัยยะที่ให้ความหมายของความเป็นเทพ โดยกิมซิ่นถือเป็นแบบสร้างสำคัญที่ช่วยสร้างแรงศรัทธาให้แก่คนจีนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งคนภูเก็ตรนิยมกิมซิ่นที่แกะสลักจากไม้ ตามที่ นคร เนียมสะอาด,³ สัมภาษณ์ (2560) ช่างแกะกิมซิ่น อธิบายถึงการแกะกิมซิ่นว่าต้องใช้ “ไม้เทพทาโร” คนภูเก็ตรเรียกไม้ชนิดนี้ว่า “ไม้จวง” ที่ถือเป็นไม้มงคล เนื้อไม้มีกลิ่นหอม และมีลักษณะพิเศษ สามารถแกะสลักได้ง่าย รวมทั้งต้องมีพิธีกรรมก่อนการเริ่มแกะสลัก ช่างแกะต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความหมายของตัวเลข และสี เพื่อใช้คำนวณขนาด และองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อให้กิมซิ่นมีความหมายที่เป็นสิริมงคล ส่วนลักษณะ และรูปแบบของกิมซิ่นนั้น ชานนท์ เนียมสะอาด,⁴ สัมภาษณ์ (2560) ให้ข้อมูลว่า มีทั้งแบบมาตรฐานปกติของ “ปาง” นั้น ๆ ภาษาจีนฮกเกี้ยนเรียกว่า “ปาง” รวมถึงกิมซิ่นบางองค์

²พีรสิษฐ์ จันทิรา ปรากฏด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต และมีบทบาทในการเป็นกรรมการศาลเจ้าในจังหวัดภูเก็ต เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับคติความเชื่อของคนจีน

³นคร เนียมสะอาด ปรากฏด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ตในด้านการแกะกิมซิ่น มีประสบการณ์ในการแกะกิมซิ่นมากกว่า 30 ปี เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิมซิ่น

⁴ชานนท์ เนียมสะอาด ผู้ที่ซิมซิบ และเรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับกิมซิ่นจากบิดา คือ นคร เนียมสะอาด มีประสบการณ์ในการแกะกิมซิ่นมากกว่า 10 ปี ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยประกอบพิธีกรรมในงานประเพณี

อาจเป็นองค์เทพที่คนทั่วไปไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ตามที่ผู้ว่าจ้างบอกกล่าวให้ทราบ ดังนั้น กิมซิ่นแต่ละองค์จึงมีความหมายหรือมีนัยยะที่แตกต่างกันไป และกิมซิ่นที่แกะสลักเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว ต้องทำพิธีกรรมการเบิกเนตร เรียกว่า “การเตี้ยม้งาน” โดยองค์เทพที่เข้าประทับร่างม้าทรง หรือฮวดกั้วเท่านั้น แสดงให้เห็นว่า กิมซิ่นมีกระบวนการที่ศักดิ์สิทธิ์ในการแกะสลักไม่ให้เป็นรูปเคารพที่มีอิริยาบถรูปแบบ รายละเอียดในทางประติมานวิทยา รวมทั้งต้องมีการประจุกความหมายให้กลายเป็นตัวแทนองค์เทพ ทั้งนี้ในปัจจุบันจำนวนกิมซิ่นเฉพาะที่ประดิษฐานอยู่ในศาลเจ้าต่าง ๆ ทั่วทั้งจังหวัดภูเก็ตมีจำนวนนับพันองค์ และมีชื่อนามขององค์เทพเพิ่มเติมจากเดิมมากขึ้นด้วย ส่วนขนาดของกิมซิ่นมีทั้งขนาดเล็กมากจนถึงขนาดใหญ่มาก แสดงให้เห็นถึงความศรัทธา และการให้ความสำคัญต่อองค์เทพนั้น ๆ สอดคล้องกับที่ พรพรรณ จันทโรนานนท์ (2546) อธิบายไว้ว่า ฐานะ ความสำคัญของเทพซิ่นอยู่กับความเชื่อของชาวจีน และความศักดิ์สิทธิ์ขององค์เทพแต่ละองค์ที่ทำให้ฐานะของเทพเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม และสังคมของแต่ละยุคสมัยในการประทับทรงขององค์เทพผ่านร่างม้าทรงที่ปรากฏในจังหวัดภูเก็ตนั้น สามารถพบเห็นได้บ่อยครั้งมาก สมชาย มนุจันทรธ, สัมภาษณ์ (2560) ให้ข้อมูลว่า ความเชื่อในลัทธิวิญญาณการทรงเจ้า ทรงเทพ หรือทรงผีบรรพบุรุษของคนจีนเป็นลักษณะเดียวกับที่กลุ่มคนไทยทรงเทพ ทรงปู่ตายาย โดยเริ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ ในหมู่บ้านหรือในครอบครัว เพื่อทำพิธีในวันสำคัญต่าง ๆ ที่ในอดีตอาจไม่แพร่หลายมากนัก แต่ปัจจุบันมีจำนวนมากขึ้น เพราะมีกิมซิ่นขององค์เทพต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น จึงมีการจัดงานแซยิดองค์เทพตามบ้านเรือน ผู้คนหรือตามศาลเจ้าต่าง ๆ มากขึ้นด้วย รวมทั้งจำนวนศาลเจ้าที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้มีการจัดงานพิธีกรรม หรืองานประเพณีต่าง ๆ มากขึ้นเช่นกัน ทุกงานพิธีกรรมล้วนต้องมีม้าทรงร่วมในการประกอบพิธี เพื่อเป็นสื่อกลางในการสื่อสารกับเทวโลกในโลกสามัญ สอดคล้องกับที่ วุฒิชชาติ ณ บางช้าง,⁵ สัมภาษณ์ (2560) ผู้ทำหน้าที่เป็นม้าทรง ให้ข้อมูลว่า “ม้าทรง” หรือ “กั้วต้อง” ตามคำเรียกของคนจีนฮกเกี้ยนเป็น “ร่างทรง” ทำหน้าที่เป็น “ตัวกลาง” ในการติดต่อระหว่างมนุษย์กับองค์เทพ ส่วนกระบวนการกลายเป็นม้าทรงนั้น กัธร วงศ์พิทยากุล,⁶ สัมภาษณ์ (2560) ให้ข้อมูลว่า การเป็นม้าทรงมีหลากหลายรูปแบบ แต่ส่วนใหญ่เกิดจากการที่องค์เทพเลือกผู้เป็นม้าทรงขององค์ท่านเอง โดยมีขั้นตอนที่เกี่ยวข้อง เช่น การเปิดปาก การจัดทำเครื่องแต่งกาย การจัดหาอุปกรณ์ประกอบต่าง ๆ เป็นต้น และม้าทรงต้อง

⁵ วุฒิชชาติ ณ บางช้าง ปราชญ์ด้านคติความเชื่อที่เกี่ยวกับม้าทรง ประวัติขององค์เทพ เป็นม้าทรงขององค์เทพตงตันหง่วนโสร่ย ประจำศาลเจ้าศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบเก้ง โดยปี 2562 ย้ายไปเป็นม้าทรงประจำศาลเจ้ากั้วเตี้ยนเก้ง (บริเวณปลายแหลมสะพานหิน) เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับม้าทรง

⁶ กัธร วงศ์พิทยากุล ปราชญ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต ผู้ประกอบพิธีกรรม (ฮวดกั้ว) ในงานประเพณีกินผักศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบเก้ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับม้าทรง

เรียนรู้การอยู่ในสังคม ทำตัวให้เป็นที่น่าเลื่อมใสของผู้คน แสดงถึงความสำคัญของผู้ทำหน้าที่เป็นม้าทรงองค์เทพว่า ไม่ใช่เรื่องที่ทำได้อย่างง่ายดาย

หนึ่งในงานประเพณีสำคัญที่จัดขึ้นในจังหวัดภูเก็ตที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมประเพณีจีนอย่างเด่นชัดที่สุดคืองานประเพณีกินผักของศาลเจ้าต่าง ๆ ฌ์ฐนนท์ นนธ์ฌ์ฐ,⁷ สัมภาษณ์ (2560) ผู้นำสวดมนต์เป็นภาษาจีนฮกเกี้ยน ให้ข้อมูลว่า ในงานประเพณีกินผักมีการแห่ขบวนขององค์เทพผู้เป็นประธานของงานประเพณีกินผัก ที่เรียกว่า “พิธีอ้วแก้ง” เพื่อไปประกอบพิธีกรรมเฉี้ยเหยี้ยวโหย หรือ อัญเชิญไฟศักดิ์สิทธิ์ ที่มักกระทำในพื้นที่สาธารณะบริเวณริมทะเล หรือบริเวณแม่น้ำลำคลอง และพิธีกรรมโก้ยโหย หรือพิธีกรรมลุยไฟ ที่มักกระทำในพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ส่วนบุคคลที่ได้รับความอนุเคราะห์ มีการแห่ขบวนเสด็จองค์เทพผู้เป็นประธานเช่นกัน โดยทั้งสองขบวนมีกิมขึ้น และองค์เทพที่ประทับร่างม้าทรง รวมทั้งมีผู้คนจำนวนมากร่วมในขบวน เพื่อแห่แห่นไปตามท้องถนนที่เป็นพื้นที่ด้านการค้าขาย และการท่องเที่ยวซึ่งเป็นเส้นทางเศรษฐกิจทั้งในอดีต และปัจจุบัน ทั้งขาไป และขากลับ ทำให้ดูประหนึ่งเป็นเสมือนฉากของกลุ่มคนจีนที่เข้าไปมีบทบาทต่อระบบสังคม เศรษฐกิจในบริบทใหม่ที่เชื่อมโยงเป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรม พื้นที่ต่าง ๆ เหล่านี้จึงเป็นการประดิษฐ์เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรม โดยเฉพาะ ทำให้เกิดเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่สร้างความตื่นตาตื่นใจแก่ผู้คนที่พบเห็น และต้องการสัมผัสกับองค์เทพที่ประทับในร่างม้าทรงที่เป็นร่างมนุษย์ รวมทั้งเกิดความสนใจใคร่รู้ในประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต และทำให้ประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ตเป็นที่รู้จักกันไปทั่วโลกด้วย

สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมในลัทธิพิธีของคนไทยเชื้อสายจีนผ่านพิธีกรรมในประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต ซึ่งเกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ส่วนบุคคล พื้นที่เหล่านี้ไม่มีความแน่นอนตายตัว แต่เปลี่ยนแปลงไปตามโอกาส พื้นที่จึงกลายเป็น “พื้นที่ประดิษฐ์เฉพาะเพื่อประกอบพิธีกรรม” พิธีป้ายชิตแซ่ เป็นพิธีกรรมสำคัญที่สร้างความหมายในการประจุกความหมายในประติมากรรมที่เป็นกิมขึ้นซึ่งมีความสำคัญต่อคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต เป็นการสร้างอัตลักษณ์ผ่านเรื่องเล่า ตำนานองค์เทพที่อัญเชิญมาประดิษฐาน สร้างความหมายจากการสร้างพิธีกรรมเพื่อบูชาในช่วงประเพณีกินผัก ทั้งนี้ พิธีกรรมได้สร้างให้พื้นที่ของเกาะภูเก็ตกลายเป็น “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” สอดคล้องกับที่เดอว์โคม (Emile Durkheim, 1965) กล่าวไว้ว่า พื้นที่ในระบบสังคมวัฒนธรรมสามารถแบ่งออกเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในบริบทของพิธีกรรมทางศาสนา (Sacred) กับพื้นที่ธรรมดาโลก (Profane) ดังนั้น อำนาจศักดิ์สิทธิ์ได้รับการจัดให้อยู่ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และอำนาจทางสังคม การเมืองควรอยู่ในพื้นที่ธรรมดาของโลก (สุริยา สมุทคุปต์, 2539, น. 34) พื้นที่ทางกายภาพของภูเก็ต

⁷ ฌ์ฐนนท์ นนธ์ฌ์ฐ นักศึกษาที่ศึกษาเรียนรู้ภาษาจีน และวัฒนธรรมจีนจนลุ่มลึก เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์จีน

กลายเป็นพื้นที่พิธีกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างศาลเจ้า กิมซัน ม้าทรง กับกลุ่มคนในพื้นที่ การใช้พื้นที่หลักในการประกอบพิธีกรรม ขบวนแห่องค์เทพไปตามท้องถนนที่เป็นพื้นที่เส้นทางเศรษฐกิจทั้งในอดีตและปัจจุบัน การปฏิบัติการดังกล่าวเป็นเสมือนฉากของกลุ่มคนจีนที่เข้าไปมีบทบาทต่อระบบสังคมบริบทใหม่ ระบบเศรษฐกิจมีการเชื่อมโยงในพิธีกรรมขบวนแห่องค์เทพกลายเป็นพื้นที่การแสดงต่าง ๆ ที่ถูกจัดจ้องของกลุ่มผู้คนที่หลากหลาย และเส้นทางสายนี้ที่เป็นเส้นทางขบวนรับองค์เทพ และส่งเสด็จองค์เทพกลับสวรรค์นั้น เป็นพื้นที่ด้านการค้าขาย ด้านการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านี้ได้มองผ่านความทรงจำ การผลิตซ้ำ ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์และการเคลื่อนไหวทางสังคมเชิงซ้อนและทางสัญญาในอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์

นอกจากการใช้พื้นที่ทางกายภาพของจังหวัดภูเก็ตแล้ว พิธีกรรมดังกล่าวได้ใช้ “พื้นที่ทางร่างกาย” ผ่านม้าทรงใน “พื้นที่ทางสังคม” ให้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในช่วงเวลาของการแห่ขบวนองค์เทพไปตามเส้นทางต่าง ๆ รอบเมือง โดยใช้พื้นที่ของรัฐเฉพาะกิจ เพื่อไปประกอบพิธีกรรมรับ และส่งองค์เทพบริเวณริมทะเล ในขบวนแห่มีการแสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ โดยใช้ศาสตร์อาถรรพ์ที่ตนเองเป็นการประลองเชิงอำนาจอิสระของม้าทรงที่แตกกฎจากตำนาน กลายเป็นพื้นที่แห่ง “The Third Production of Space” โดยใช้พื้นที่ของรัฐกรณีเฉพาะพิเศษซึ่งจัดเป็น “พื้นที่ประดิษฐ์ใช้เฉพาะทำพิธีกรรม” เท่านั้น การใช้พื้นที่เป็นฉาก หรือเวทีที่มีบุคคลสำคัญทั้งคนในพื้นที่ คนไทยเชื้อสายจีนระดับต่าง ๆ และคนนอกพื้นที่ซึ่งมีหรือไม่มีส่วนร่วมในพิธีกรรมตลอดจนผู้ที่ได้รับเชิญ นักวิชาการ สื่อมวลชน นักท่องเที่ยว เป็นต้น จึงเป็น “มิติช่วงเวลาในพื้นที่แห่งความศักดิ์สิทธิ์” ภายใต้จักรวาลวิทยาที่เกิดปรากฏการณ์มิติทางศาสนากับความสัมพันธ์เป็นพลวัตวิถี เกิดการแพร่ขยายของพิธีกรรมก่อให้เกิดความเชื่อทางวัฒนธรรมไปสู่ความเป็นอัตลักษณ์ในพื้นที่ของสังคมสมัยใหม่ในภูเก็ต และการยกระดับจากหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามามีส่วนเพื่อส่งเสริมบริบทการท่องเที่ยวในพื้นที่ และขยายเขตพื้นที่ในการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ทำให้พิธีกรรม ประเพณี มีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบททางสังคม และวัฒนธรรมดังเช่นปัจจุบัน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่ามีการศึกษาของนักวิชาการจำนวนหนึ่งที่ศึกษามิติสังคม วัฒนธรรม ศิลปกรรม ประติมากรรม ศิลปะการแสดง เช่น เสาวภา ไพทยวัฒน์ (2543) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาม้าทรงของศาลเจ้าในจังหวัดพังงา และจังหวัดภูเก็ต” โดยศึกษาการดำรงอยู่ และการกำหนดบทบาทของม้าทรงในศาลเจ้า ศาสนา พิธีกรรม และระบบความเชื่อ มีการประกอบพิธีกรรมประทับทรงของ ม้าทรงหรือร่างทรงในพิธีกินเจ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ยุทธนา วรณปิติกุล (2541) ศึกษาเรื่อง “พิธีกรรมกินเจในสังคมชาวจีนภาคใต้ : กรณีชาวจีนใน อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา” โดยศึกษาพิธีกรรมกินเจของชาวจีนในอดีต ทำให้ทราบว่าพิธีกรรมทางศาสนาช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ ลดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคน รวมถึงช่วยปลดปล่อยความเครียดจากแรงกดดันของรัฐไทย โดยมี “กิวอ่อง” (กิวอ่อง) เป็นสัญลักษณ์ในการนำพาผู้เข้าร่วมพิธีกรรม

แต่เป้าหมายนั้นมีการปรับเปลี่ยนเมื่อก้าวเข้าสู่โลกทุนนิยม รวมทั้งหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนพิธีกรรม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมเพื่อการตอบสนองทางการค้า และการท่องเที่ยวเป็นหลัก สมชาย มนูญจันทร์ (2552) ศึกษาเรื่อง “ปรากฏการณ์ใหม่ของประเพณีกินผักในจังหวัดภูเก็ต : กรณีศึกษาศาลเจ้าจุ้ยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง” โดยศึกษาการสืบสานประเพณีกินผักของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต และการเปลี่ยนแปลงของประเพณีกินผักในจังหวัดภูเก็ตที่ปรากฏในปัจจุบัน ที่แสดงลำดับขั้นตอนของพิธีกรรมต่าง ๆ และการสืบสานประเพณีภายใต้สภาพการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกาภิวัตน์ สายชล แก้วบริสุทธิ (2558) ศึกษาเรื่อง “เทศกาลกินเจหาดใหญ่ : พื้นที่ประดิษฐ์เพื่อการท่องเที่ยว” โดยศึกษาการใช้พื้นที่ด้วยการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมในการจัดงานเทศกาลกินเจ เพื่อการประดิษฐ์พื้นที่ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวช่วงเทศกาลกินเจของอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา กุลธิดา อุบุรณกุล (2555) ศึกษาเรื่อง “กระบวนการสื่อสารเพื่อสืบทอดประเพณีถือศีลกินผักจังหวัดภูเก็ต” โดยศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อสืบทอดประเพณีถือศีลกินผัก ซึ่งมีสัญลักษณ์ทั้งที่เป็นเนื้อหา และรูปแบบของพิธีกรรมแฝงอยู่ เช่น การสวมใส่ชุดขาว พิธีกรรมต่าง ๆ อาหารเจของไหว้เจ้า เป็นต้น กฤตยา ณ หนองคาย (2554) ศึกษาเรื่อง “เทพนาจา : ความหมายขององค์เทพผ่านตำนาน และพิธีกรรมในบริบทสังคมร่วมสมัย” โดยศึกษาการผลิตซ้ำตำนานเกี่ยวกับเทพนาจาว่ามีลักษณะสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ การผลิตซ้ำตำนานเทพนาจาผ่านงานศิลปกรรมที่ใช้ตกแต่งวิหารทั้งภายในและภายนอกอาคาร และเชื่อมโยงสื่อตำนานผ่านการแสดงออกขององค์เทพในพิธีกรรมเข้ากับแนวคิดการเปลี่ยนภาวะ ทั้งนี้การผลิตซ้ำตำนานเกี่ยวกับเทพนาจาสื่อให้เห็นว่ามีทั้งการสืบทอดการรับรู้ตามความเชื่อดั้งเดิม และการปรับเปลี่ยน เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงประเด็นการศึกษาที่มีความเชื่อมโยงกัน มุมมองด้านประวัติศาสตร์ของคนจีนในพื้นที่ภาคใต้ และในพื้นที่อื่น ๆ ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี การใช้พื้นที่ของศาลเจ้า ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่เชื่อมโยงกับการรวมกลุ่มของการสร้างตัวตนเพื่อการดำรงอยู่ และการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน โดยผู้วิจัยไม่พบการศึกษาวิจัยที่อธิบายในด้านศิลปกรรมศาสตร์เกี่ยวกับกิมซิ่นกับม้าทรง ในบริบทของการศึกษางานประเพณีกินผักในจังหวัดภูเก็ต ผ่านมุมมองทางวิชาการด้านมิติทางศิลปกรรม และศิลปะการแสดง ที่ทำให้เห็นมิติ รูปลักษณ์ทางศิลปะที่ชัดเจนขึ้น เพราะจากข้อมูลที่น่าเสนอข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมที่โดดเด่นในด้านพิธีกรรมที่มีความสำคัญกับกลุ่มคนจีนหรือกลุ่มคนต่างถิ่นที่เข้ามามีบทบาท และตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ในที่นี้คือกลุ่มคนจีนกับกลุ่มคนอื่น ๆ ในจังหวัดภูเก็ต มีการผสมผสานเข้าด้วยกัน สรรค์สร้างขึ้นเพื่อปกป้องความเป็นคนจีน และใช้ประโยชน์จากพิธีกรรม โดยพิธีกรรมได้ถูกทำให้รับใช้ในระบบตามบริบทของสังคม และการเมือง โดยมีนัยยะทางศิลปกรรมศาสตร์ปรากฏอยู่ ทั้งด้าน ประติมากรรม ศิลปะการแสดง ดนตรีที่อยู่ภายใต้พิธีกรรมอันเกี่ยวเนื่องระหว่างกิมซิ่นกับม้าทรง ซึ่งถูกใช้ในวิถีของการแสดงที่มีการนำเสนออย่างมีเงื่อนไข เพื่อเป้าหมายในการสร้าง และประจุความหมายแก่สังคม

คนจีนที่ถูกทับซ้อนด้วยเนื้อหาต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนน่าสนใจอย่างยิ่ง ทำให้เกิดความสลับซับซ้อนของปรากฏการณ์พิธีกรรมทางศาสนาทั้งภายใน และภายนอกพื้นที่ศาลเจ้า ในงานประเพณีกินผักที่คนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตสืบสานต่อมาจากบรรพบุรุษชาวจีน ต่างมีนัยยะทางวิชาการที่น่าสนใจ ซึ่งไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเงื่อนไขหรือวิถีทางศิลปกรรมล้วน ๆ และไม่สามารถอธิบายเฉพาะทางด้วยหลักมานุษยวิทยาหรือหลักวัฒนธรรมโดยปราศจากหลักศิลปกรรม และในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นนักวิชาการด้านศิลปกรรมศาสตร์ ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการหาคำตอบเรื่องเหล่านี้ด้วยการศึกษาวิจัย “กิมซิ่นกับม้าทรง : ความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ในพื้นที่พิธีกรรมของคนจีนจังหวัดภูเก็ต”

งานวิจัยเรื่อง “กิมซิ่นกับม้าทรง : ความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ในพื้นที่พิธีกรรมของคนจีนจังหวัดภูเก็ต” ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด 3 แนวคิด เป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

1. แนวคิดสัญวิทยา (Semiology) หรือสัญศาสตร์ (Semiotics) กระบวนการสร้างสื่อตีความหมายสัญศาสตร์ของ เฟอร์ดินานด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure), โรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) และ ฌอง โบตริยาร์ด (Jean Baudrillard) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนระหว่างสัญญาณ (Signifier) วิธีการสื่อความหมายของสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ในด้านศิลปกรรม และศิลปะการแสดง เพื่อใช้ในการถอดรหัสกิมซิ่นกับม้าทรง : ความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์

2. แนวคิดเรื่องพิธีกรรม (Ritual) ของ วิกเตอร์ เทอร์เนอร์ (Victor Turner) และ คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ (Clifford Geertz) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์พิธีกรรมที่ปรากฏในงานประเพณีกินผัก

3. แนวคิดเรื่องพื้นที่ (Place / Space) ของ อังรี เลอแปบว์ (Henri Lefebvre) เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทั้งสาม (Third Space) ประกอบด้วยพื้นที่กายภาพ (Physical Space) พื้นที่จินตนาการ (Mental Space) และพื้นที่ทางสังคม (Social & Political Space) เพื่อปรับใช้ในการวิเคราะห์พื้นที่พิธีกรรมในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งช่วยให้เข้าใจพัฒนาการ และอัตลักษณ์ของเมืองภูเก็ตที่สัมพันธ์กับพื้นที่ทางกายภาพ กลุ่มคน ชุมชน ศาลเจ้า พื้นที่สาธารณะ และพื้นที่ทางสังคมของผู้คนที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมด้วยการผลิตสร้างอัตลักษณ์ และความหมายใหม่ให้พื้นที่ของตนในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เลื่อนไหลอยู่ตลอดเวลา โดยมองว่าสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งพิธีกรรมเป็นกิจกรรมหนึ่งของคนในสังคม เปรียบเสมือนการแสดงทางสังคมจากปรากฏการณ์ที่เป็นบริบททางสังคมและศิลปวัฒนธรรม

ผู้วิจัยนำทั้งสามแนวคิดดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาให้เห็นมิติทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรม ทั้งประติมากรรม ศิลปะการแสดง และดนตรี เพราะฉะนั้นการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาที่ยกระดับทางวิชาการด้านศิลปกรรมในการวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์ในมิติศิลปะอย่างเป็นระบบ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. ศึกษาพัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของคนจีน คนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต
2. ศึกษา “กิมซัน” กับ “ม้าทรง” ในพื้นที่พิธีกรรมงานประเพณีกินผักของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต
3. วิเคราะห์ปรากฏการณ์พิธีกรรม “งานประเพณีกินผัก” ของคนไทยเชื้อสายจีนจังหวัดภูเก็ตในบริบทการท่องเที่ยว

คำถามการวิจัย

1. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในมิติสังคม และวัฒนธรรมบนพื้นที่ทางกายภาพในจังหวัดภูเก็ตที่เป็นพื้นที่แห่งพิธีกรรมของคนไทยเชื้อสายจีน สร้างความเป็นอัตลักษณ์ในบริบททางสังคม และวัฒนธรรมอย่างไร และการแสดงออกในมิติพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ทางกายภาพผ่านประเพณีในพิธีกรรมอย่างไร ตลอดจนมีการเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์กับพลวัตในชุมชนพื้นที่ และการสืบทอดของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตอย่างไร
2. กิมซัน เป็นประติมากรรมเทวรูปจีน มีกระบวนการสร้างความหมาย กระบวนแบบทางศิลปกรรม (Art Style) ช่วงเวลา (Time Line) อย่างไร และการใช้รูปสัญลักษณ์เชิงสัญลักษณ์ที่มีต่อพิธีกรรมในการเป็นร่างทรงหรือม้าทรง การจินตนาการในการนิยามความหมาย การบรรจุความหมายความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ การประทับร่างทรงของม้าทรงในมิติทางนัยยะช่วงเวลา การให้ความหมายของเทคโนโลยี และการปรับเปลี่ยนรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจศักดิ์สิทธิ์ นำไปสู่การกระทำในสังคม และพัฒนาการทางวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์มีลักษณะอย่างไร
3. พิธีกรรมไถ่โทษ และพิธีอ้วกึ่งเพื่อไปประกอบพิธีกรรมเฉี่ยเหยี้ยโหยในงานประเพณีกินผัก เป็นพิธีกรรมสำคัญสำหรับคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต เป็นปรากฏการณ์ในสังคมไทยสมัยใหม่ที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่าง “กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนในภูเก็ต” กับ “กลุ่มคนอื่น ๆ ในภูเก็ต” และ “กลุ่มคนต่างถิ่น” ที่นำเสนอความเป็นตัวตน ส่งผลต่อบริบทของพิธีกรรมที่จัดขึ้นในพื้นที่ที่ถูกจับจ้องด้วยบริบทการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “กิมซันกับม้าทรง : ความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ในพื้นที่พิธีกรรมของคนจีนจังหวัดภูเก็ต” มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาพัฒนาการการสร้างสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชาวจีนที่เป็นบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตที่ได้ส่งต่อวัฒนธรรม ประเพณีมาสู่ลูกหลานจนเกิดเป็นอัตลักษณ์สำคัญในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต รวมทั้งศึกษาพิธีกรรมต่าง ๆ ในงานประเพณีกินผักของคน

ไทยเชื้อสายจีนจังหวัดภูเก็ต ในบริบทของการท่องเที่ยว บริบทของกินขึ้น และม้าทรงขององค์เทพที่ผู้คนทั่วไปให้การเคารพนับถือ รวมจำนวน 5 องค์

2. ขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย

2.1 พื้นที่ภายในศาลเจ้า และบริเวณรอบนอกศาลเจ้า ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ปฏิบัติงานภาคสนาม โดยเลือกศาลเจ้าที่มีที่ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต เป็นศาลเจ้าที่มีลักษณะพิเศษตามที่คุณเชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ตให้ข้อมูล รวมจำนวน 4 ศาลเจ้า เพื่อศึกษากินขึ้นพร้อมด้วยม้าทรง ดังนี้

2.1.1 ศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าโบเก้ง เป็นศาลเจ้าเฉพาะที่เป็นจุดเริ่มต้นของประเพณีกินผัก ในจังหวัดภูเก็ต เพื่อศึกษากินขึ้นองค์เทพเตียนฮุ้นฮวงโน้สย พร้อมม้าทรง และกินขึ้นองค์เทพตงต่านฮวงโน้สย หรือองค์เทพนาจา พร้อมม้าทรง

2.1.2 ศาลเจ้าซิมส์้านเทียนเฮวเก็ง หรือศาลเจ้าแม่ย่านางเรือเป็นศาลเจ้าของกลุ่มคนจีนฮกจิวที่ไม่เข้าร่วมในประเพณีกินผัก แต่มีความสำคัญกับกลุ่มชาวจีนที่เดินทางเข้ามาภูเก็ตทางเรือเพื่อศึกษากินขึ้นองค์เทพเทียนซ่งเส้งโบ้ หรือองค์เทพม่าจ้อโป้ พร้อมม้าทรง โดยใช้ม้าทรงจากศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าโบเก้ง เนื่องจากศาลเจ้าแม่ย่านางเรือไม่มีร่างทรงประจำศาลเจ้า

2.1.3 ศาลเจ้าเฮียบเทียนเก้งกวนเต้กุนหรือศาลเจ้าสะป่าเป็นศาลเจ้าประจำชุมชนที่พัฒนาขึ้นเพื่อประกอบพิธีงานประเพณีกินผัก เพื่อศึกษากินขึ้นองค์เทพเฮียบเทียนไต่เต่ หรือองค์เทพกวนฮู พร้อมม้าทรง โดยใช้ม้าทรงจากศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าโบเก้ง เนื่องจากศาลเจ้าสะป่าไม่มีร่างทรงองค์เทพเฮียบเทียนไต่เต่

2.1.4 ศาลเจ้าซุ่ยปุ่นตอง หรือศาลเจ้าหล่อโรง เป็นศาลเจ้าสร้างใหม่เพื่อประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีถือศีลกินผักโดยเฉพาะ เพื่อศึกษากินขึ้นองค์เทพเฉ่งจู้จ้อซือหรือองค์เทพจ้อซือกงพร้อมม้าทรง โดยใช้ม้าทรงจากศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าโบเก้ง เนื่องจากศาลเจ้าหล่อโรงไม่มีร่างทรงองค์เทพเฉ่งจู้จ้อซือ

2.2 พื้นที่ปฏิบัติงานภาคสนาม เพื่อศึกษาพิธีกรรมในงานประเพณีกินผัก คือ พื้นที่ประกอบพิธีกรรมไถ้โหย หรือพิธีกรรมลุยไฟ และพิธีอ้วเก้ง เพื่อไปประกอบพิธีกรรมเฉี้ยเหยี่ยวโหย ของศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าโบเก้ง ศาลเจ้าเฮียบเทียนเก้งกวนเต้กุน และศาลเจ้าซุ่ยปุ่นตอง และพื้นที่ถนนสาธารณะในชุมชนเมืองภูเก็ตดั้งเดิม ซึ่งทั้งสองพิธีกรรมใช้เป็นเส้นทางแห่ชบวนองค์เทพประธานงานกินผักองค์กินขึ้น และองค์เทพต่าง ๆ ที่ประทับร่างม้าทรง พร้อมผู้คนจำนวนมากไปยังพื้นที่ประกอบพิธีกรรมไถ้โหย และเฉี้ยเหยี่ยวโหย

2.3 พื้นที่นอกสนามวิจัย เป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยทำการศึกษา เก็บข้อมูลสัมภาษณ์ ค้นคว้ารวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้พื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดภูเก็ต เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภูเก็ต เป็นต้น นอกจากนี้ยัง

ใช้พื้นที่นอกเขตจังหวัดภูเก็ต ในการศึกษาข้อมูลงานวิชาการเชิงทฤษฎี เช่น หอสมุดแห่งชาติ หอสมุด ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร หอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น

3. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษาการลงพื้นที่ภาคสนาม

การวิจัยเรื่องนี้ใช้เวลาในการเก็บข้อมูล 2 ปี ระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2560 - ธันวาคม พ.ศ. 2561 โดยผู้วิจัยศึกษาพัฒนาการของกลุ่มคนจีนที่เข้ามาสร้างวัฒนธรรมทางสังคม ซึ่งนำ ศิลปวัฒนธรรมแบบจีน การสร้างศาลเจ้า และการนำгимขึ้นเข้ามาในพื้นที่จังหวัดภูเก็ตในแต่ช่วงระยะเวลา รวมถึงกระบวนการสร้างความหมายของгимขึ้นกับม้าทรงในความเป็นเทพ ความเป็นมนุษย์ เพื่อการประกอบพิธีกรรมในพื้นที่ทางสังคม

4. หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of analysis)

วิเคราะห์ปรากฏการณ์ของгимขึ้นกับม้าทรงในกระบวนการสร้างความหมาย กระบวนแบบทางศิลปกรรม (Art Style) และช่วงเวลา (Time Line) ในพื้นที่ปฏิบัติการของงานประเพณีกินผักจังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2560 - 2561 ผ่านพิธีกรรมที่ทำการศึกษา ซึ่งปรากฏทั้งในพื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่จิตนาการ และพื้นที่ทางสังคม

ข้อจำกัดของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “гимขึ้นกับม้าทรง : ความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ในพื้นที่พิธีกรรมของคนจีนจังหวัดภูเก็ต” มีข้อจำกัดของการวิจัย ดังนี้

1. คำว่า “гимขึ้น” ซึ่งเป็นเทวรูปของชาวจีน จากการศึกษาพบว่ามีคำที่ใช้เรียกขานหลายคำ เช่น องค์พระ องค์เทพ องค์เทพเจ้า เป็นต้น แต่ในการศึกษารั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า “гимขึ้น”
2. เนื่องจากในปัจจุบันประติมากรรมгимขึ้นทำจากวัสดุหลากหลายชนิด เช่น ไม้ หิน โลหะ เซรามิก เป็นต้น และมีวิธีการผลิตหลายรูปแบบ ในการศึกษารั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะгимขึ้นที่แกะจากไม้โดยช่างท้องถิ่นภูเก็ต เท่านั้น
3. กรณีгимขึ้นขององค์เทพองค์เดียวกัน แต่ปรากฏอยู่คนละพื้นที่ หรือมีรูปลักษณ์ที่ต่างกันไปตามปาง หรือบ้านต่าง ๆ ทำให้มีชื่อเรียกขานแตกต่างกันไป รวมทั้งมีการเรียกตามบรรดาศักดิ์ หรือตามการยกย่องของผู้คนในพื้นที่นั้น ๆ เช่น องค์เทพเดียนฮู่หง่วนไส่ย เป็นการเรียกตามบรรดาศักดิ์ แต่อาจเรียกตามการยกย่องว่าองค์พระหล่าวเอี้ย เป็นต้น ผู้วิจัยเลือกใช้เพียงชื่อเดียวซึ่งเป็นชื่อที่ใช้เรียกในพื้นที่ที่ศึกษา
4. ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีคำที่ใช้เรียกขานองค์เทพเจ้าในสถานภาพต่าง ๆ ที่ผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ให้สัมภาษณ์นำมาใช้ปะปนกัน คือ คำว่า องค์เทพ และองค์พระ อาจทำให้เกิดความสับสนได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดนิยามความหมายคำศัพท์ดังกล่าวไว้ในนิยามศัพท์เฉพาะ

5. ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำลักษณะนามเรียก “กิมซิ่น” ว่า องค์ เนื่องจากเป็น ประติมากรรมองค์เทพ และเรียก “ม้าทรง” ว่า “คน” เนื่องจากเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นร่างทรง

6. ชื่อเรียกขานองค์เทพ และคำภาษาจีนต่าง ๆ ที่ปรากฏในงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยบันทึกด้วย คำภาษาไทยที่อ่านออกเสียงเป็นภาษาจีนสัทเขียนสำเนียงท้องถิ่นภูเก็ต ที่ชาวไทยเชื้อสายจีนใน จังหวัดภูเก็ตใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **กิมซิ่น** ในงานวิจัยเรื่องนี้หมายถึง “เทวรูปของชาวจีน” เป็นวัตถุฝังโคลงอยู่ในรูปแบบ ประติมากรรม 3 มิติ มีทั้งขนาดเล็ก และใหญ่ ต้องทำการเบิกเนตร หรือการตั้งมंत्रา เพื่อประจุ ความหมายความให้มีนัยยะความเป็นตัวแทนองค์เทพ โดยมีชื่อองค์เทพนั้น ๆ ต่อท้ายคำว่า “กิมซิ่น” เพื่อแสดงให้ทราบว่า เป็นกิมซิ่นของเทพองค์ใด

2. **องค์เทพ** ในงานวิจัยเรื่องนี้หมายถึง องค์เทพเจ้าต่าง ๆ ของชาวจีน ทั้งที่มี และไม่มีกิมซิ่น อาจมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปเช่นเดียวกับชื่อเรียกกิมซิ่น ผู้วิจัยจึงใช้เพียงชื่อเดียวที่ใช้เรียกในพื้นที่วิจัย ที่ศึกษา

3. **องค์พระ** ในงานวิจัยเรื่องนี้หมายถึง องค์เทพที่ได้เข้าประทับในร่างม้าทรงแล้ว เพื่อทำ หน้าที่เสมือนเป็นองค์เทพนั้น ๆ ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ สามารถสื่อสารกับผู้คนที่พูดภาษาจีน ได้โดยตรง หรืออาจสื่อสารผ่านล่ามภาษาจีน

4. **ม้าทรง** ในงานวิจัยเรื่องนี้หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นร่างทรงขององค์เทพของชาวจีน เชื่อว่าดวงวิญญาณขององค์เทพเจ้าเข้ามาประทับในร่างของผู้ที่เป็นม้าทรง ทำให้ม้าทรงมีอภิปริยา เปลี่ยนไปตามอัตลักษณ์ขององค์เทพนั้น ๆ เรียกว่า “การประทับทรง”

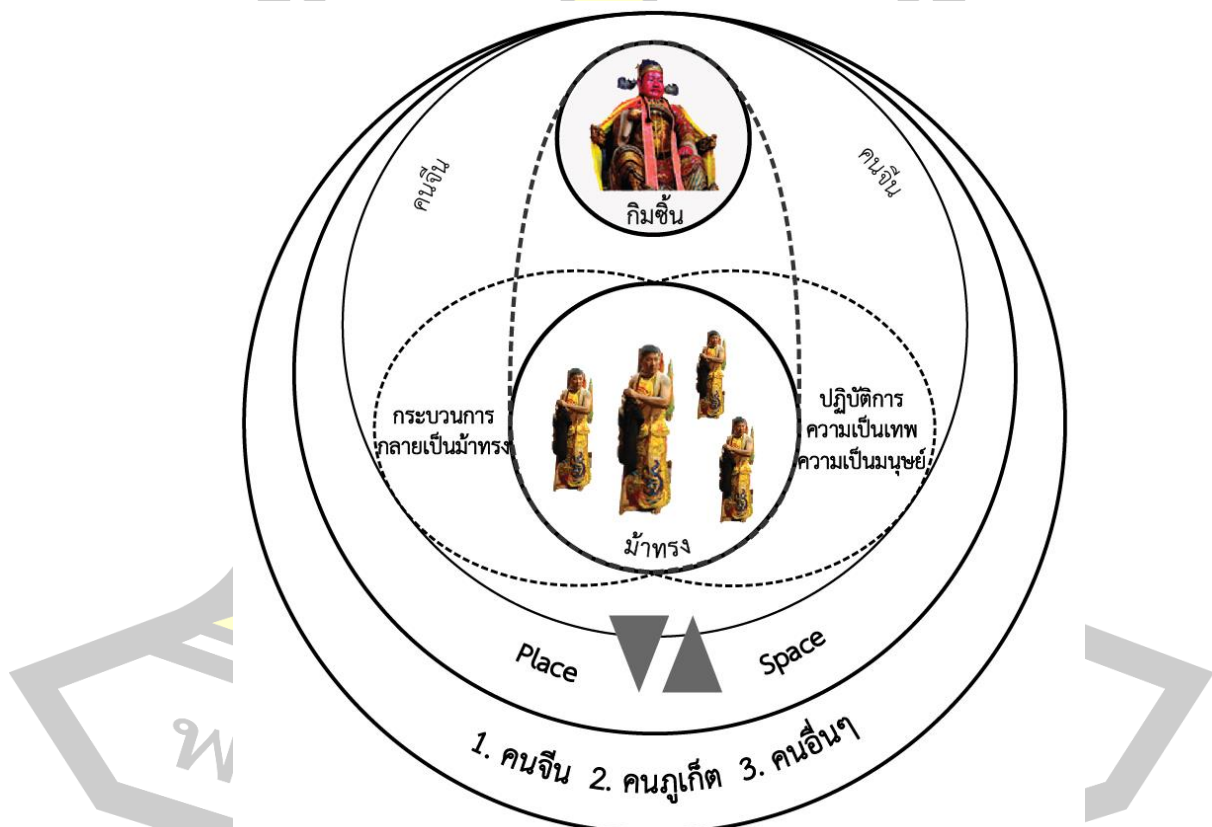
5. **ประเพณีกินผัก** ในงานวิจัยเรื่องนี้หมายถึง ประเพณีถือผักของศาลเจ้าต่าง ๆ ในจังหวัด ภูเก็ตเป็นประเพณีถือศีล รับประทานอาหารที่ปราศจากเนื้อสัตว์ และพืชที่มีกลิ่นฉุน จัดขึ้นเป็น ประจำทุกปีในช่วงวันที่ 1 ถึงวันที่ 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน

6. **คนไทยเชื้อสายจีน** ในงานวิจัยเรื่องนี้หมายถึง คนไทยที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษ ชาวจีนที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต วิถีสังคม ตำนาน ประวัติศาสตร์ และความทรงจำทาง สังคมร่วมกัน ก่อเกิดเป็นอัตลักษณ์ และสืบสร้างวัฒนธรรม “ความเป็นคนไทยเชื้อสายจีนในภูเก็ต” ตั้งแต่อดีตตราบจนปัจจุบัน

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “กิมซิ่นกับม้าทรง : ความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ในพื้นที่พิธีกรรมของ คนจีนจังหวัดภูเก็ต” ใช้แนวคิดหลักในการศึกษา 3 แนวคิด เป็นแนวคิดหลักของการวิจัยในการพรรณนา และการวิเคราะห์ปรากฏการณ์สนาม ได้แก่ 1) แนวคิดเรื่องสัญวิทยา (Semiology) หรือเรียกว่า สัญศาสตร์ (Semiotics) กระบวนการสร้างสื่อ ตีความหมายสัญศาสตร์ 2) แนวคิดเรื่องพิธีกรรม (Ritual) และ 3) แนวคิดเรื่องพื้นที่ (Place / Space) การใช้พื้นที่พิธีกรรม ผู้วิจัยใช้ทั้ง 3 แนวคิดนี้ เพื่อทำความเข้าใจ และการอธิบาย ดังนี้

ทั้งนี้ ผู้วิจัยนำโครงสร้าง และแนวคิดหลักทั้งสามทฤษฎีมาใช้ในมิติของกรอบแนวคิดการวิจัย ภายใต้การกำกับของคำถาม และวัตถุประสงค์การวิจัย โดยผู้วิจัยได้ออกแบบกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: (ผู้เขียน, 2560)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการปรับใช้ 3 แนวคิดหลักในการวิจัย ผู้วิจัยนำมาใช้ประกอบการศึกษาปรากฏการณ์สนามเบื้องต้นเพื่อออกแบบงานวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้ผนวกรวม และนำมา ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์กิมซึนกับม้าทรง โดยมีคำถามและวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อเป็นทิศทาง และเป้าหมายของการวิจัย ดังที่ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นหลักของการศึกษาเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) พัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนที่เข้ามาในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต 2) การนำและการสร้างกิมซึนกับม้าทรงเป็นตัวหมายหรือตัวแทน (Signifier) และตัวถูกหมาย (Signified) ขององค์พระในกระบวนการความเป็นเทพ ความเป็นมนุษย์ กระบวนการสร้างความหมาย กระบวนการแบบทางศิลปกรรมของกิมซึน (Art Style) และช่วงเวลา (Time Line) การประจักษ์สร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์ในมิติ เวลา เชิงปฏิบัติการของสภาวะการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรม ให้กลายเป็นพื้นที่โลกของเทพในพื้นที่พิธีกรรมประเพณีถือศีลกินผัก ผู้วิจัยใช้แนวคิดสัญวิทยาของ เฟอร์ดินานด์ เดอ โซซูร์ (1857 - 1912), โรล็องด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes, 1915 - 1980) และฌอง โบตริยาร์ด (Jean Baudrillard, 1925 - 2007) เป็นแนวคิดหลัก สำหรับการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ในพิธีกรรมต่าง ๆ ของพิธีกรรมในงานประเพณีถือศีลกินผัก เฉพาะในพิธีอ้าวแก้ง กับพิธีไถ่หยีหรือพิธีลุยไฟซึ่งเป็นพิธีกรรมของคนไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยนที่เกิดขึ้นในรอบปี ผู้วิจัยใช้แนวคิดเรื่องพิธีกรรมของ วิคเตอร์ เทอร์เนอร์ (Victor Turner) กับ คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ (Clifford Geertz) เป็นแนวคิดหลักในการวิเคราะห์พิธีกรรมด้วยการใช้สัญลักษณ์ที่ซับซ้อนของกระบวนการสร้าง และให้ความหมายของพิธีกรรมต่าง ๆ โดยใช้พื้นที่บนเกาะภูเก็ตให้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการประกอบพิธีกรรมที่มีความหมาย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ใช้แนวคิดเรื่องพื้นที่ทั้ง 3 ของ อังรี เลอเฟบว์ (Henri Lefebvre, 1991) คือ พื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่ทางจินตนาการ และพื้นที่ทางสังคมเป็นแนวคิดหลัก โดยผู้วิจัยได้ใช้ในกรณีพิธีกรรมประเพณีถือศีลกินผัก เฉพาะปี พ.ศ. 2560 - 2561 เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ ทั้งนี้ ในกรอบโครงสร้างแนวคิดของการวิจัยครั้งนี้ การเลือกใช้พื้นที่บนเกาะภูเก็ต เพราะเป็นพื้นที่ปฏิบัติการที่คนไทยเชื้อสายจีนได้จัดประเพณี พิธีกรรม เป็นงานสำคัญประจำจังหวัดภูเก็ตทุกปีในบริบทการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยสำคัญ เป็นเวทีของการแสดง การนำเสนอประเพณี พิธีกรรมที่ทำให้เกิดกลุ่มพลวัตต่าง ๆ ที่ได้รับความนิยม ส่งผลให้เป็นพื้นที่ของการท่องเที่ยว จนกลายเป็นประเพณีที่อยู่ภายใต้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในปัจจุบัน

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการทำงานสนาม มีการกำหนดประชากร และวิธีการเก็บข้อมูลการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรการวิจัย มี 6 กลุ่ม ได้แก่

- 1.1 ช่างแกะกิมซิ่น
- 1.2 ม้าทรงหรือร่างทรง ฮวดกั้วหรือผู้ประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า และกรรมการศาลเจ้า ที่มีหน้าที่จัดงานต่าง ๆ จาก 4 ศาลเจ้า ซึ่งประชากรดังกล่าวเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญในการวิจัย
- 1.3 คนไทยเชื้อสายจีนในภูเก็ตที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับศาลเจ้าที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา รวม 4 ศาลเจ้า
- 1.4 คนท้องถิ่นภูเก็ต
- 1.5 คนภายนอก หรือนักท่องเที่ยว
- 1.6 บุคคลจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และสื่อมวลชน

2. วิธีการเก็บข้อมูลการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลวิจัยจากกลุ่มประชากรตามข้อ 1. โดยเน้นปฏิบัติการวิจัยสนาม ณ พื้นที่วิจัยทั้งในเขตจังหวัดภูเก็ต และพื้นที่รอบนอกตามพิธีกรรมที่จัดขึ้น โดยผู้วิจัยพยายามเข้าถึงข้อมูลทุกวิถีทาง อาทิ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ Key informants ทั้งการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ การศึกษาจากเอกสารและสื่อโซเชียลมีเดีย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การสังเกตการณ์

การเก็บข้อมูลสนาม ผู้วิจัยใช้การสังเกตการณ์ เป็นวิธีการหลัก โดยสังเกตการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นทั้งในพื้นที่ศาลเจ้า และนอกพื้นที่ศาลเจ้าในงานประเพณีกินผัก และปรากฏการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับชุมชน และเมือง สังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมใน “พิธีอ๊วแก้ง” กับ “พิธีไถ่ไห้ย” ทั้ง 2 พิธีกรรมนี้มีขบวนแห่รอบเมืองโดยใช้พื้นที่ของรัฐเป็นการเฉพาะกิจ ซึ่งเป็นพื้นที่ประดิษฐ์ที่ใช้เฉพาะการประกอบพิธีเท่านั้น และมีบุคคลสำคัญทั้งคนไทยเชื้อสายจีน คนในพื้นที่ ภูเก็ต คนนอกพื้นที่ ตัวแทนหน่วยงานจากภาครัฐ เอกชน นักวิชาการ สื่อมวลชน และนักท่องเที่ยว เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรมด้วย

2.2 การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ในงานวิจัยเรื่องนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย

2.2.1 การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (In-Depth or Formal Interview)

ประกอบด้วยบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในงานวิจัยครั้งนี้ โดยแยกกลุ่มสัมภาษณ์เป็นกลุ่มช่างแกะองค์กิมซิ่น กลุ่มม้าทรง กลุ่มผู้ประกอบพิธีกรรม กลุ่มกรรมการศาลเจ้า และกลุ่มพี่เลี้ยงม้าทรง รวมทั้งคนไทย

เชื้อสายจีน และกลุ่มบุคคลภายนอกที่มีบทบาท และหน้าที่สำคัญด้านต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต เป็นบุคคลทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เช่น วัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต สื่อมวลชน นักท่องเที่ยว เป็นต้น

2.2.2 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ผู้วิจัยใช้ในกรณีที่เก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ด้วยการพบปะเสวนากับบุคคลทั่วไปตามสถานที่ต่าง ๆ อย่างไม่จำเพาะเจาะจง เพื่อให้ได้ข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์ - สังเคราะห์ ในบริบท และสถานที่ที่หลากหลาย

2.3 การศึกษาจากเอกสาร หลักฐาน สื่อภาพวิดิทัศน์ และอื่น ๆ โดยไม่จำกัดพื้นที่สนาม ขึ้นอยู่กับตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูลที่ต้องการศึกษา ดังนี้

2.3.1 ข้อมูลด้านศาลเจ้า เช่น ตำนาน ประวัติศาสตร์ สถิติ นโยบาย เป็นต้น

2.3.2 ข้อมูลสื่อโซเชียลมีเดีย ประกอบด้วยข้อมูลเสียง ข้อมูลภาพนิ่ง วิดิทัศน์ รวมถึงโปสเตอร์ ปฏิทินจีน โบว์ชัวร์ และแผนที่ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยผู้วิจัยใช้การเก็บข้อมูลเอกสารจากข้อมูลจริงด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การถ่ายสำเนา การบันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยติดต่อประสานงานอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนผ่านบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้

3. การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้ โดยนำข้อมูลที่ได้ไปตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์จากผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ สังเคราะห์เพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์

4. การนำเสนอผลการศึกษาโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ โดยใช้รูปประกอบในบางตอน และจัดทำเป็นเอกสารงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการทำงานสนาม และเครื่องมือบันทึกข้อมูลสื่อสาร ดังนี้

1. ข้อคำถาม

ข้อคำถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งข้อคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญ และข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์บุคคลทั่วไปที่ให้ข้อมูลรอง แต่เป็นข้อมูลที่ช่วยให้งานวิจัยครั้งนี้มีคำตอบที่สมบูรณ์ขึ้น อย่างไรก็ตาม ด้วยงานวิจัยเรื่องนี้ใช้วิธีวิจัย

เชิงมานุษยวิทยา ดังนั้น ข้อคำถามจึงมีลักษณะของการกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ การวิจัย และยืดหยุ่นได้ตามบริบทและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ถูกสัมภาษณ์ อาจเกิด ประเด็นใหม่ ๆ หรือการเลือกพิจารณาสัมภาษณ์ระดับลึกในบางประเด็น สำหรับผู้ให้สัมภาษณ์ บางกลุ่ม บางคน และบางสถานการณ์ที่ผู้วิจัยเห็นว่าเหมาะสม

2. แบบบันทึกการทำงานสนาม

แบบบันทึกการทำงานสนามในพื้นที่ศาลเจ้าต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมในช่วงเวลาที่มีการประกอบ พิธีกรรมหรือไม่มีพิธีกรรม เป็นแบบบันทึกเพื่อการทำงานสนามส่วนตัวที่มีโครงสร้างหลักตาม วัตถุประสงค์การวิจัย และตามกรอบแนวคิดการวิจัย

3. เครื่องมือบันทึกข้อมูลสื่อสาร

เครื่องมือสื่อทัศนสาร ด้วยการจดบันทึกด้วยอุปกรณ์เทคโนโลยี คือ กล้องถ่ายภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเครื่องบันทึกเสียง ซึ่งผู้วิจัยเก็บข้อมูลทั้งในส่วนที่เป็นภาพนิ่ง เสียง และภาพเคลื่อนไหว ประกอบเสียงพร้อมกับการบันทึก “การปฏิสัมพันธ์ พิธีกรรม พื้นที่ มิติ เวลา ผู้คน” เพื่อนำข้อมูล ดังกล่าวมาประกอบการศึกษาวิเคราะห์ตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้

ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

1. ประโยชน์ทางวิชาการ งานวิจัยเรื่องนี้สามารถใช้เป็นแบบในการทำความเข้าใจบริบททาง สังคม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว อันเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการที่เกี่ยวข้อง และเป็นแบบอย่าง การทำความเข้าใจกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน และความเป็นอัตลักษณ์ที่สามารถมองผ่านพิธีกรรมที่ เกี่ยวเนื่องกับกิมซิ่น และม้าทรง ในรูปแบบศิลปกรรม และศิลปะการแสดง
2. ประโยชน์ต่อวงการศิลปกรรม และศิลปะการแสดง งานวิจัยเรื่องนี้ทำให้เข้าใจศิลปกรรม และศิลปะการแสดง ซึ่งแสดงให้เห็นมิติทางศิลปะของกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนที่มีความสัมพันธ์กันใน สังคมไทย เป็นการยกระดับการอธิบายปรากฏการณ์ทางศิลปกรรม และศิลปะการแสดงภายใต้กิมซิ่น กับม้าทรง ที่มีเงื่อนไขและเป้าหมายทางสังคมในการรับใช้ การสร้าง และการประจุกความหมายในทาง สังคมของคนจีน
3. ประโยชน์ต่อการขัดเกลา และสืบสานความเชื่อในพิธีกรรมงานประเพณีกิมซิ่นของคนไทย เชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตที่แฝงด้วยคุณค่า และค่านิยมที่ดีงาม เช่น ความกตัญญูกตเวที ความสามัคคี ประองตอง เป็นต้น เป็นการร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมด้วยการบันทึกข้อมูลเหล่านี้ ณ ช่วงเวลาหนึ่งไว้ ก่อนที่จะปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย

บทที่ 2

พัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต

ในประเด็นของพื้นที่เกาะภูเก็ตที่มีพัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตนั้น ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจังหวัดภูเก็ตในประเด็นของพื้นที่ทางกายภาพ และพัฒนาการของคนจีนที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดภูเก็ต หรือบรรพบุรุษชาวจีนโพ้นทะเล ซึ่งมีลูกหลานเป็นคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต โดยกำหนดเป้าหมายเพื่อวางพื้นฐานการทำความเข้าใจ “อดีต” ของ “ผู้คน” กลุ่มคนดั้งเดิม กลุ่มคนจีน และกลุ่มชนชาติต่าง ๆ ที่เข้ามาครอบครองพื้นที่เพื่อสร้างครอบครัว แสวงหาผลประโยชน์ทางการค้า และสร้างฐานะบนเกาะภูเก็ต ตลอดช่วงพัฒนาการของเกาะภูเก็ต นับแต่สมัยก่อนที่เรียกว่า “จิงซีลอน” โดยการพรรณานวเคราะห์ผ่านพื้นที่ แนวคิดเรื่องปรากฏการณ์ทางสังคม พัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มคนจีน ในมิติความสัมพันธ์ระหว่างคนดั้งเดิม กลุ่มคนจีน และกลุ่มชนชาติต่าง ๆ กับพื้นที่ทางกายภาพที่มีลักษณะเฉพาะตัว โดยเลือกนำเสนอกลุ่มคนจีนในอดีตบางส่วนกับพื้นที่พิธีกรรมบนเกาะภูเก็ตที่มีความสัมพันธ์กันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งสภาพการดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลง การพัฒนาการ รวมถึงปรากฏการณ์ทางสังคม เพื่อให้เข้าถึงโลกทัศน์หรือแนวคิดในการสืบสานประเพณี และพิธีกรรมจากบรรพชนของกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตกับการใช้พื้นที่ในการสร้างตัวตนในช่วงมิติของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง ซึ่งเป็นช่วงเวลาของการตั้งศาลเจ้า และประกอบพิธีกรรมการเข้าทรงที่กลายเป็นบริบทสำคัญของพื้นที่ทางสังคมใหม่ และกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศ ดังที่ อภิญา เพ็ญฟูสกุล, (2543, น. 68) กล่าวถึงพื้นที่ในมิติต่าง ๆ ว่า พื้นที่ในมิติดินามธรรมคือวิถีคิด และความรู้สึกภายในจิตใจที่ไม่อาจแยกออกจากมิติรูปกระทำที่เป็นเรื่องของการจัดการ พื้นที่ทางภูมิศาสตร์เป็นพื้นที่ใน 2 มิติเชื่อมโยงกัน โดยใช้มนทัศน์ของอำนาจ และการนิยาม เมื่อให้ความหมายสิ่งต่าง ๆ ด้วยการนิยามจำเป็นต้องลากเส้นแบ่งสิ่งนั้นออกจากสิ่งที่มี การสร้างอัตลักษณ์แก่สิ่งต่าง ๆ จึงสำคัญต่อการสร้างพื้นที่ของความแตกต่าง และการลากเส้นพรมแดนเสมอ วิถีคิดเชิงพื้นที่จึงไม่อาจแยกออกจากการรับรู้เกี่ยวกับตัวตน และการจัดระยะห่างระหว่างตัวเรากับสิ่งอื่น พื้นที่ในมิติที่เป็นมโนภาพแสดงออกให้เห็นในระบบกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ และภาพความจริงของสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งเชื่อมโยงกับมิติที่เป็นการปฏิบัติการ และการจัดการพื้นที่ด้วย ดังนั้น การสร้างความหมายในพื้นที่ชี้ให้เห็นถึงโครงสร้างพื้นฐานของมรดกทางวัฒนธรรมดั้งเดิม และคุณค่าร่วมของสังคมในหลากหลายมิติ

ดังนั้น เพื่อการเข้าถึงความสำคัญของพื้นที่เกาะภูเก็ตที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เข้าใจ “อดีต” และพัฒนาการทางสังคมของกลุ่มคนต่าง ๆ ที่อพยพเข้ามาอาศัยในพื้นที่ภูเก็ต โดยเฉพาะกลุ่มคนจีนโพ้นทะเลที่มีจำนวนมากกว่าคนกลุ่มอื่นผู้วิจัยจึงอธิบายประเด็นบริบทภูมิหลังของกลุ่มคนต่าง ๆ ในพื้นที่เกาะภูเก็ตแบบ Third space โดยใช้แนวคิดพื้นที่ Place/ Space ของ อังรีเลอแพบว์ (Lefebvre Henri, 1991) ซึ่งอธิบาย คำว่า “พื้นที่” (Space) ว่า เป็นพื้นที่พิเศษเฉพาะ และบางพื้นที่ เป็นพื้นที่การสวมรอยวิถีชีวิตชุมชนแบบดั้งเดิมเข้ามาแทนที่ และกลายเป็นวิถีของเมือง ตลอดถึงการสร้างชุมชน และประชาสังคมในพื้นที่พิเศษที่เป็น “เมือง” อันเป็นการสร้างความเป็นตัวตน โดยผู้วิจัยกำหนดเป้าหมายที่ลักษณะพื้นที่ทางกายภาพที่เป็นจุดหมายของการสร้างตัวตนของกลุ่มคนดั้งเดิม กลุ่มคนจีนโพ้นทะเล และกลุ่มคนอื่น ๆ ที่เข้ามาครอบครองพื้นที่ รวมทั้งปรากฏการณ์ทางสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มคนจีนกับพื้นที่พิธีกรรมที่มีการก่อตั้งศาลเจ้า การจัดสร้างกิมซิ่น การประกอบพิธีกรรม และการทรงเจ้าโดยม้าทรงที่ยังคงปรากฏอย่างต่อเนื่องมายาวนาน ทั้งการก่อเกิด การดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการที่เกิดขึ้น เพื่อการเข้าถึงโลกทัศน์ในการสร้าง และการสืบสาน วัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมของบรรพชนคนจีนที่ยังคงปฏิบัติสืบต่อมาในกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน จนทำให้เกาะภูเก็ตเป็นพื้นที่แห่งความทรงจำของผู้คนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยจำแนกโครงสร้างเนื้อหา ดังนี้

1. ภูเก็ต : พื้นที่ทางกายภาพ และความหมายที่มีต่อกลุ่มคนยุคแรก
2. ภูเก็ต : พื้นที่ทางสังคมอันมีความหมายต่อกลุ่มคนจีนและกลุ่มชนต่าง ๆ
3. ภูเก็ต : พื้นที่จินตนาการแห่งการสรรค์สร้างอัตลักษณ์ความเป็นคนจีน
4. สรุปท้ายบท

ภูเก็ต : พื้นที่ทางกายภาพ และความหมายที่มีต่อกลุ่มคนยุคแรก

ก่อนการกล่าวถึงรายละเอียดของภูเก็ตในมิติต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตนั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์พื้นที่ทางกายภาพของภูเก็ต ออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ พื้นที่ทางกายภาพ และการตั้งรกรากของกลุ่มชนดั้งเดิม และกลุ่มชนชาติอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

1. พื้นที่ทางกายภาพ

เกาะภูเก็ตเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย แต่เดิมมีการเรียกขานกันหลายชื่อ เช่น แหลมตะโกลา มนิคราม จังซีลอน ภูเก็ต สิลัน ถลาง ทุ่งคา เป็นต้น โดยตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของภาคใต้ ในทะเลอันดามัน และมหาสมุทรอินเดีย ระหว่างละติจูดที่ 7 องศา 15 ลิปดา ถึง 8 องศา 15 ลิปดาเหนือ และลองจิจูดที่ 98 องศา 15 ลิปดา ถึง 98 องศา 40 ลิปดาตะวันออก (กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556, น. 4) มีลักษณะเป็นเกาะที่อยู่ส่วนปลายสุดของ

จังหวัดพังงา เดิมเป็นผืนแผ่นดินที่เชื่อมต่อกัน ต่อมาเกิดการเคลื่อนไหวของแผ่นเปลือกโลกที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศไทยจึงทำให้ผืนดินแยกออกจากกัน ส่วนกว้างที่สุดของเกาะภูเก็ตเท่ากับ 21.3 กิโลเมตร ส่วนยาวที่สุดของเกาะภูเก็ตเท่ากับ 48.7 กิโลเมตร มีพื้นที่ 543.034 ตารางกิโลเมตร ส่วนเกาะบริวาร มีพื้นที่ 27 ตารางกิโลเมตร รวมพื้นที่ทั้งหมด 570.034 ตารางกิโลเมตร หรือ 356,271.25 ไร่ โดยมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดพังงา โดยมีสะพานพาดข้ามช่องแคบปากพระ เชื่อมต่อกับอำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา

ทิศใต้ และทิศตะวันตก ติดต่อกับทะเลอันดามัน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอพังงา และจังหวัดพังงา

ความยาวของเกาะจากเหนือจรดใต้ประมาณ 48.7 กิโลเมตร และความกว้างจากตะวันตกไปตะวันออกประมาณ 21.3 กิโลเมตร ประกอบด้วยเกาะบริวารอีก 39 เกาะ เกาะบริวารที่สำคัญ เช่น เกาะเฮ เกาะสิเหร่ เกาะแก้ว เกาะมะพร้าว เกาะนาคาใหญ่ เกาะนาคาน้อย เกาะโหลน เป็นต้น พื้นที่เกาะภูเก็ตประมาณร้อยละ 70 เป็นภูเขา ที่ราบสูง ที่ราบเชิงเขาทอดจากแนวทิศเหนือถึงทิศใต้ และมีชายทะเลล้อมรอบ พื้นที่ของเกาะมียอดเขาที่สูงที่สุดประมาณ 529 เมตร คือ ยอดเขา "ไม้เท้าสิบสอง" อยู่ในเขตตำบลป่าตอง อำเภอกะทู้ พื้นที่ราบส่วนใหญ่อยู่ตอนกลางของฝั่งตะวันออก และพื้นที่ชายฝั่งตะวันตกของเกาะ โดยพื้นที่ด้านทิศตะวันตกส่วนใหญ่เป็นภูเขาที่มีหินแกรนิตอันเกิดจากการดันตัวขึ้นมาของแมกมาที่รวมตัวเป็นมวลขนาดใหญ่ ทนต่อการผุกร่อน ทำให้เกิดเป็นพื้นที่ภูเขาสูงมากกว่าพื้นที่ราบ และเกิดเป็นบริเวณลอนลูกคลื่นเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ราบกับหุบเขาที่เป็นหินแกรนิต รวมไปถึงชั้นหิน และหินแปร จึงมีทางน้ำไหลผ่านเหมาะสำหรับการเกษตร เป็นโครงสร้างทางธรณีวิทยาที่ส่งผลให้มีแร่ธาตุอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ราบต่ำที่เกิดจากอิทธิพลของน้ำขึ้นน้ำลง ทำให้เกิดการกัดเซาะ และการทับถมของตะกอนลักษณะเลนโคลน เกิดเป็นพื้นที่ลุ่ม มีน้ำขังเป็นน้ำกร่อย เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากน้ำจืด และน้ำเค็มที่ลมทะเลพัดนำเข้ามา เป็นพื้นที่บริเวณอ่าวปากน้ำชายฝั่งตะวันออกของเกาะ เช่น คลองท่าจีน คลองบางโรง เป็นต้น (วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดภูเก็ต, 2542, น. 2 - 4)

จากลักษณะดังกล่าวจึงทำให้พื้นที่ชายฝั่งด้านตะวันออกเป็นพื้นที่ปกคลุมด้วยป่าโกงกาง วิสัยธน วิสัยสุนทร (2532, น. 4) ตั้งแต่ตอนเหนือสุด คือ บริเวณท่าฉัตรไชย จนถึงตอนใต้ คือ บริเวณอ่าวภูเก็ต เป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่สำคัญ คือ ป่าชายเลนคลองอู่ตะเภา และป่าชายเลนคลองพารา ที่มีพันธุ์ไม้ป่าโกงกาง ประทล และอื่น ๆ จนเกิดเป็นป่าพรุที่ชาวภูเก็ตเรียกว่า "โพละ" มีลักษณะเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำ ซึ่งป่าพรุในเกาะภูเก็ตเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของชายฝั่งทะเลในอดีต อันเกิดจากสัณทรายในทะเลชายฝั่งทับถมสูงขึ้นจนปิดกั้นทะเลภายนอก จึงทำให้เกิดเป็นแอ่งน้ำ และพรรณไม้ต่าง ๆ ที่ปรับ

สภาพเข้าสู่ความเป็นป่าพรุ แต่ปัจจุบันพื้นที่ป่าพรุบริเวณหาดไม้ขาวถูกถมดินเพื่อสร้างสนามบิน และสร้างเป็นแหล่งเก็บน้ำ อันเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่เพื่อการผลิตสร้างสังคมใหม่

ภาพประกอบที่ 2 คลองบางใหญ่ และท่าเทียบเรือของคนจีนในอดีต
ที่มา: (แผนที่ภูเก็ต, 2561)

ในส่วนของลำคลองภายในเกาะภูเก็ต มีคลองบางใหญ่ เป็นสายน้ำแห่งเดียวที่มีน้ำไหลตลอดทั้งปี (พรชัย จุฑามาศ และคณะ, 2559, น. 17) ส่วนลำคลองขนาดเล็กสายสั้น ๆ เช่น คลองท่าจีน คลองบางชีเหล้า คลองบางโรง คลองกมลา คลองท่ามะพร้าว คลองบางมาเหลา คลองท่าเรือ เป็นต้น ในอดีตมีความลึก และกว้าง สามารถใช้เป็นเส้นทางสัญจรทางน้ำได้ จึงมีท่าเรือหรือท่าเทียบเรือสำเภาขนาดใหญ่ที่ใช้เป็นเส้นทางลำเลียงสินค้าเข้าออกในเกาะภูเก็ต แต่ปัจจุบันลำคลองเหล่านั้นตื้นเขิน และแคบลง ทั้งนี้เกิดจากการทำเหมืองแร่ที่ทำให้ตะกอนดินไหลมาทับถมในลำคลอง คลองบางสายจึงมีสภาพไม่เหมือนเดิม

ถนอม พูนวงศ์ (2556, น. 2) กล่าวถึงท่าเรือในอดีตไว้ว่า ภูเก็ตมีท่าเรือที่ใช้สำหรับคมนาคมติดต่อระหว่างจังหวัด และต่างประเทศ 2 ท่า ได้แก่ ท่าเทียบเรือน้ำลึกที่บริเวณอ่าวมะขาม เป็นท่าเทียบเรือขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเกาะภูเก็ต ก่อสร้างด้วยการถมทะเล สร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2531 สามารถรองรับเรือขนถ่ายสินค้าที่มีความยาวไม่เกิน 210 เมตร กว้าง 25 เมตร กินน้ำลึกไม่เกิน 10 เมตร (จากระดับน้ำทะเลต่ำสุด) เทียบได้กับเรือท่องเที่ยวที่มีขนาดความยาว 280 เมตร สินค้าที่ขนถ่าย

ส่วนใหญ่ ได้แก่ ปลาแซ่แข็ง วัสดุก่อสร้าง ยางพารา น้ำยางข้น และอาหารแซ่แข็ง ปัจจุบัน กรมธนารักษ์ได้ลงนามในสัญญาให้เช่าท่าเรือแก่บริษัทเจ้าพระยาท่าเรือสากล จำกัด (CTI) ส่วนท่าเทียบเรืออีกแห่ง คือ ท่าเทียบเรือบางจั่ว ในอดีตเป็นท่าเรือที่ใช้ขนส่งสินค้า และผู้โดยสารจากภูเก็ตไปกระบี่ และตรัง

แต่ปัจจุบันกลายเป็นแพปลา และเป็นส่วนหนึ่งของท่าเรือที่ใช้รับส่งนักท่องเที่ยว

ข้อมูลจาก <https://www.phuket.go.th> จังหวัดภูเก็ต (ม.ป.ป.) กล่าวถึงผืนดินทางตอนใต้ของเกาะภูเก็ตว่า เป็นผืนดินที่ยื่นออกไปเป็นปลายแหลม หรือผืนดินที่ถูกดันออกมาทางทิศใต้จนกลายเป็นแหลมยาว ๆ อยู่ส่วนปลายสุดของจังหวัดพังงา เรียกพื้นที่ส่วนนี้ว่า “แหลมตะโกลา” ที่เกิดจากการเคลื่อนไหวของรอยเลื่อนของเปลือกโลกขนาดใหญ่ เรียกว่า “รอยเลื่อนคลองมารู้ย” ที่วางตัวทอดยาวจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี พังงา มาทางทิศตะวันออกของจังหวัดภูเก็ต และในเวลาต่อมาพื้นที่ส่วนนี้ถูกคลื่นลมในทะเลกัดเซาะ และได้ตัดพื้นที่ส่วนนี้ออกจากผืนแผ่นดินใหญ่ ทำให้พื้นที่แห่งนี้กลายเป็นเกาะที่เกิดจากร่องน้ำระหว่างจังหวัดภูเก็ตและพังงา เรียกว่า “ช่องแคบปากพระ” มีลักษณะเป็นร่องน้ำแคบ ๆ สอดคล้องกับ กรมศิลปากร (2532, น. 104) ที่กล่าวถึงนักเดินเรือชาวอังกฤษชื่อ ทรัมัสฟอร์เรสต์ (Thomas Forrest) เดินเรือจากอินเดียมายังหมู่เกาะมะริด โดยจอดเรือที่เกาะกลาง (ภูเก็ต) ผ่านแหลมจิงซีลอน (Junk Ceylon) มีการเขียนรายงานในเอกสารว่า เกาะกลางมีพื้นที่สภาพเป็นแหลม ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของอ่าวเบงกอล แยกตัวออกจากผืนแผ่นดินใหญ่เกิดเป็น “ช่องแคบ” ซึ่งช่องแคบตอนเหนือสุดกลายเป็นท่าเรือ เรียกว่า “ปากพระ” หรือช่องแคบปากพระ ทั้งนี้ในปัจจุบันมีการสร้างสะพานคู่ขนานที่เชื่อมต่อไปยังพื้นที่จังหวัดพังงา ทั้งสะพานเก่าที่มีมาแต่เดิม คือ สะพานสารสิน และสะพานที่สร้างคู่ขนานขึ้นใหม่ คือ สะพานท้าวเทพกระษัตรี และสะพานท้าวศรีสุนทร ดังภาพประกอบ 3

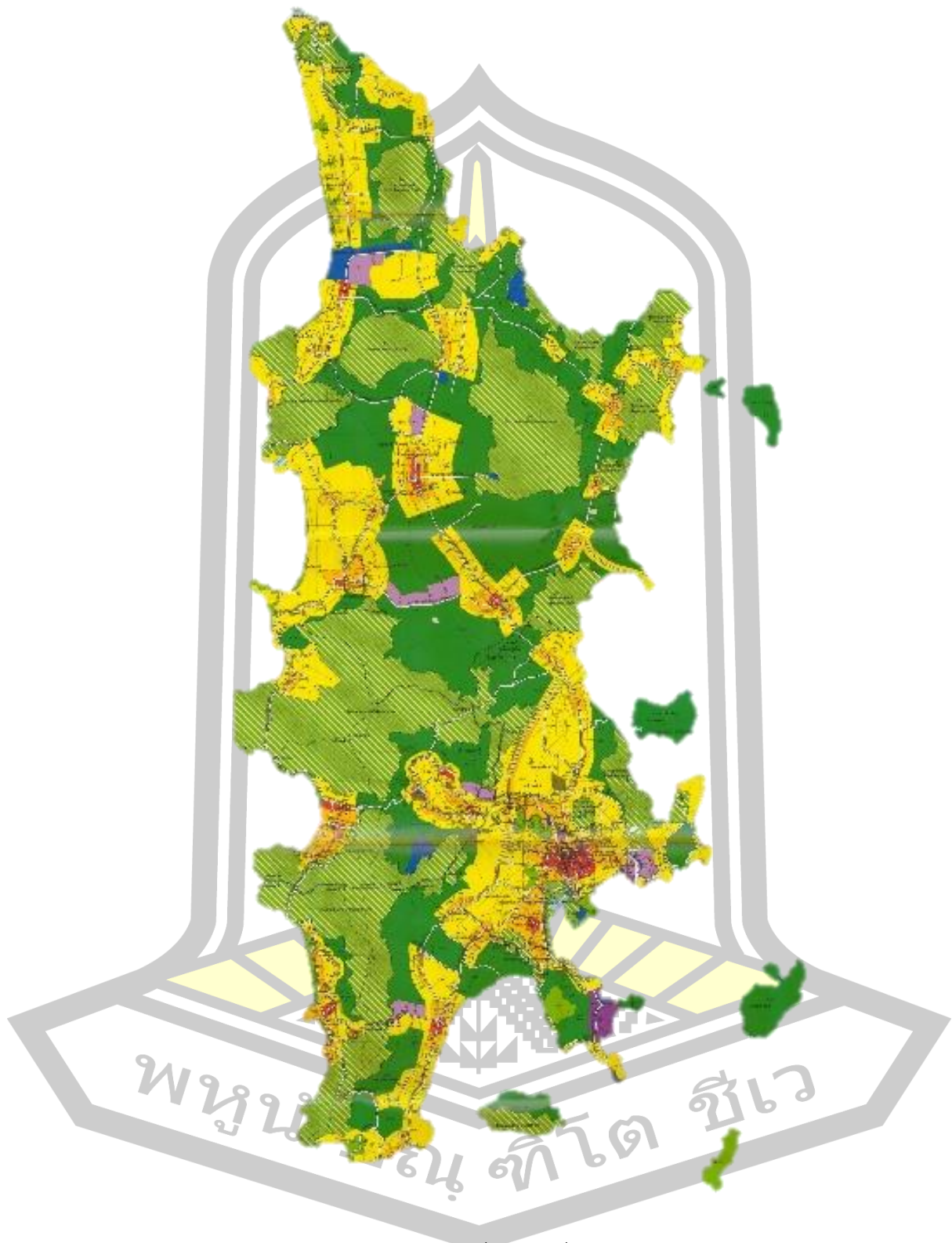

ภาพประกอบที่ 3 สะพานสารสินเป็นทางเชื่อมรอยต่อระหว่างพื้นที่ภูเก็ตกับพื้นที่พังงา
ที่มา: (แผนที่ภูเก็ต, 2561)

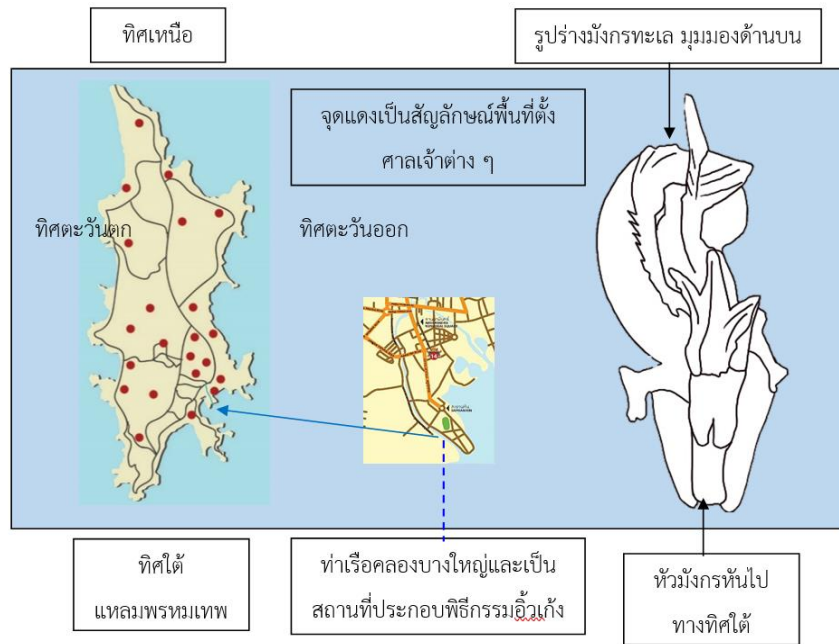

ภาพประกอบที่ 4 แผนที่จังหวัดภูเก็ต
ที่มา: (สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดภูเก็ต, 2560)

สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์^๑ (2531, น. 14) กล่าวถึงข้อมูลที่แสดงถึงความสมบูรณ์ของภูเก็ตว่า เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2229 ตรงกับสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีชาวฝรั่งเศส มองซิเออร์ เวอร์ด์ เข้ามาเมืองถลาง และได้จัดบันทึกไว้ในจดหมายเหตุถึงบาทหลวงว่า “เมืองภูเก็ตเป็นเกาะเล็ก ๆ รอบ เกาะประมาณ 35 ไมล์ ตั้งอยู่ริมชายฝั่งตะวันตกแหลมมะละกา ห่างจากฝั่งประมาณระยะปืนสั้น และ อยู่ระหว่าง 6 กับ 8 ดีกรีของละติจูดเหนือ ในเกาะมีพลเมืองราว 6,000 กว่าคน ปกคลุมไปด้วยป่าไม้ที่ปาดงดิบเต็มไปด้วยสิ่งสราสาสัตว์ ซึ่งชาวเกาะมีอาชีพทำนา และขุดดินเพื่อร่อนแร่ดีบุกนำไปแลกเปลี่ยน ค้าขายกับพ่อค้าจากภายนอก...” จากสภาพพื้นที่ทางกายภาพทำให้เกิดมีลักษณะตามแผนที่ตั้ง “เรียวก้าวเรียวก้าว” มีรูปร่างเหมือน “กระทิงเปลี่ยว” กระโจนจากฝั่งมุ่งหน้าลงสู่ทะเลอันดามัน แต่ตามตำรา ฮวงจุ้ยของจีนเปรียบเทียบว่าเกาะภูเก็ต มีลักษณะเป็นรูป “มังกรทะเล” จึงได้ชื่อว่า “พญามังกรน้อย” โดยบริเวณส่วนอวัยวะหัวมังกรหันไปทางทิศใต้ซึ่งเป็นพื้นที่ “แหลมพรหมเทพ” ส่วน “จอมและตั้งจอม” เป็นพื้นที่บริเวณเขาแดง อ่าวไนหาน “นัยน์ตา” เป็นพื้นที่บริเวณอ่าวกระรน “เพดานเหงือก” เป็นพื้นที่บริเวณอ่าวฉลอง “ปากมังกร” เป็นพื้นที่บริเวณอ่าวทุ่งคา “ปลายจอม” เป็นพื้นที่บริเวณหาดราไวย์ถึง แหลมพรหมเทพ ส่วนอวัยวะขาหน้ามังกร เป็นพื้นที่บริเวณ “แหลมพันวา” และพื้นที่ “แหลมตุ๊กแก” บริเวณขาหน้า หน้าท้อง และขาหลัง อยู่ในตำแหน่งทิศตะวันออกเป็นพื้นที่ “แหลมทราย” กับพื้นที่ บริเวณ 3 แหลม (อ่าวปอ) ส่วนบริเวณ “สันหลังมังกร” อยู่ไปทางทิศตะวันตก (ถนน พุนวงค์, 2556, น. 1) ที่ประกอบไปด้วยพื้นที่ชายฝั่งต่าง ๆ เช่น หาดกระรน หาดป่าตอง หาดกมลา หาดสุรินทร์ หาดบางเทา หาดไนยาง เป็นต้น และเรียงรายด้วยเกาะน้อย เกาะใหญ่จำนวนมาก ส่วนพื้นที่บริเวณ “หางของมังกร” ชี้ไปทางทิศเหนือ พื้นที่อ่าวโต๊ะซูน อ่าวมะพร้าวและบริเวณท่าฉัตรชัย ซึ่งมีร่องน้ำ ทะเลกั้นเป็นช่องแคบระหว่างพื้นที่ปลายแหลมของเกาะภูเก็ต และปลายแหลมของพื้นที่จังหวัดพังงา ทั้งนี้ สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์, สัมภาษณ์ (2560) ให้ข้อมูลลักษณะมังกรของเกาะภูเก็ตว่า เคยมีซินแส กล่าวว่ามีหัวใจอยู่ตรงบริเวณพื้นที่ตั้งของเรือนจำ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เป็นมงคลต่อบ้านเมืองจึงให้ แก่ดวงเมืองด้วยการสร้างถนนเชื่อมต่อจากถนนมนตรีไปบรรจบกับถนนดำรงที่หน้าเรือนจำ ด้วยความเชื่อ ดังกล่าวนี้อ จึงมีการสร้าง “ถนนสุทัศน์” เพื่อให้เป็นหอกเสียบตรึงหัวใจมังกรไว้อันเป็นการทำความเชื่อ ให้เป็นความจริงในพื้นที่ “พญามังกรน้อย” จึงเป็นเสมือนการสร้างความหมายสำคัญให้พื้นที่เกาะ ภูเก็ต และต่อยอดด้วยการสร้างปฏิมากรรม “ไฮ้เส็งอ่อง” หรือเทพพญามังกร เป็นประติมากรรมรูป พญามังกรไว้ในสวนสาธารณะกลางเมืองภูเก็ต โดยมีการจัดงานบวงสรวงบูชาเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็น ภาพตัวแทนในการรำลึกถึงความสำคัญของพื้นที่เกาะภูเก็ตในอดีต

^๑สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์ นักวิชาการด้านวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์จังหวัดภูเก็ต เป็นผู้ให้ ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ทางวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์จังหวัดภูเก็ต

ภาพประกอบที่ 5 พื้นที่ภูเก็ตรูปร่างมังกรทะเล
ที่มา: (ผู้เขียน, 2561)

ภาพประกอบที่ 6 ปฐมกรรม “ไฮ่เล็งอ่อง” หรือเทพญามังกร
ที่มา: (ผู้เขียน, 2561)

จากการศึกษาจึงสรุปได้ว่า พื้นที่ทางกายภาพของเกาะภูเก็ตซึ่งเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยเดิมเป็นพื้นที่ที่เชื่อมกับแผ่นดินใหญ่ในจังหวัดพังงา เมื่อเกิดการเคลื่อนตัวของเปลือกโลก จึงเกิดการแยกตัวออกมากลายเป็นเกาะที่มีรูปร่างเหมือนพญามังกรน้อยตามตำราฮวงจุ้ยของจีน และเป็นเกาะที่มีทรัพยากรธรรมชาติหลากหลาย ทั้งภูเขา หาดทรายอันสวยงาม พื้นที่ป่าชายเลนที่มีพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ปกคลุม และพื้นที่ราบที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก รวมถึงลำคลองน้อยใหญ่หลายสาย โดยเฉพาะลำคลองสายหลักคือคลองบางใหญ่ที่เรือสำเภานขนาดใหญ่สามารถแล่นผ่านเข้าออกสู่ใจกลางของเกาะได้ จึงกลายเป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำที่สำคัญ ทำให้มีท่าเทียบเรือต่าง ๆ ในตัวเมืองภูเก็ต และที่สำคัญคือความอุดมสมบูรณ์ของแร่ธาตุในพื้นดิน ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และวัฒนธรรมประเพณีของเมืองภูเก็ตในยุคต่อมา

2. การตั้งรกรากของกลุ่มชนดั้งเดิม และกลุ่มชนชาติอื่น ๆ

ในส่วนของร่องรอยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณบนพื้นที่เกาะภูเก็ตนั้น พรชัย สุจิตต์ (2528 อ้างถึงใน ประสพทิธิ ชินการณ, 2548) กล่าวว่า มีการขุดพบหลักฐานทางโบราณคดีที่บ้านกมลา อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต โดยพบวัตถุลักษณะคล้ายเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำด้วยหิน และขวานหิน ที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “หินขวานฟ้า” แสดงให้ทราบว่า มีมนุษย์อาศัยอยู่บนเกาะภูเก็ตมาไม่ต่ำกว่า 3,000 ปี (ก่อนพุทธกาล ถึงพุทธศตวรรษที่ 5) แต่ไม่พบแหล่งที่อยู่อาศัยของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สุนัย ราชภัณฑารักษ์ (2528, น. 1 - 2) กล่าวถึงกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บนแหลมมลายูตามสภาพภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ เริ่มตั้งแต่จังหวัดระนองไปจนถึงแหลมมลายู โดยแบ่งกลุ่มคนชนเผ่าที่อาศัยอยู่เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

- 1) กลุ่มพวกกาฮาซี มีลักษณะผิวดำ ชอบกินเนื้อสัตว์หรือเนื้อคน เรียกว่า ยักษ์
- 2) กลุ่มพวกเงาะ หรือซาไก มีลักษณะผมหยิกดำ
- 3) กลุ่มพวกเซียมัง มีลักษณะคล้ายกลุ่มพวกซาไก อาศัยอยู่ทางฝั่งตะวันตกของคาบสมุทรมลายู
- 4) กลุ่มพวกโอรังลาโอดหรือพวกขาน้ำ อาศัยอยู่ตามเกาะชายทะเลทางตอนเหนือของเกาะกลาง

ทั้ง 4 กลุ่มชนนี้ เป็นคนเถื่อนอาศัยอยู่ตามธรรมชาติดั้งเดิม ภายหลังจึงมีพวกเมง ต่อมา กลายเป็นมอญ จากแคว้นสุวรรณภูมิลงไปผสมรวมอยู่ด้วย สอดคล้องกับ จี.อี. เจริญ (อ้างถึงใน ประสพทิธิ ชินการณ, 2548) และ ถนอม พูนวงศ์ (2556, น. 18 - 19) ที่กล่าวถึงกลุ่มชนเผ่าดั้งเดิมที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่บนเกาะภูเก็ตว่า อพยพร่อนเรืออยู่ตามป่าบนเขา และอาศัยอยู่ตามเกาะต่าง ๆ โดยแบ่งเป็น 2 พวก พวกแรกอาศัยอยู่บนเกาะกลาง คือ “พวกเงาะ” (Negritos) หรือ “ซาไก” แปลว่า “ไพร่” เป็นการเรียกตามภาษามลายู หรือ “โอรังซาไก” (Orang Sakai) หมายถึง “คนไพร่” คนกลุ่มนี้

รักอิสระ ชอบอาศัยอยู่ตามป่าตามเขา มีลักษณะคล้ายกับ “พวกเซมัง” (Semang) แปลว่า “ค้าง” ตามภาษามลายู หรือเรียกว่า “เซมังบูกิต” (บูกิต แปลว่า ภูเขา) มีความชำนาญ การเดินป่า ปัจจุบันอาศัยอยู่ทางตะวันตกของคาบสมุทรมลายู และในทางตะวันตกของหมู่เกาะแถบทะเลอันดามัน มีข้อเท็จจริงเป็นหลักฐานยืนยันว่าเกาะกลางอยู่ระหว่างดินแดนทั้งสองส่วนที่ยังมีพวกซาไกอาศัยอยู่ ต่อมามีกลุ่มชนชั้นมอญจากพะโค (Pegu) ลงมาแผ่ขยายในดินแดนแถบนี้ คือ “พวกเซลัง” (Selung หรือ Salon) หรือที่เรียกว่า “ชาวเล หรือชาวน้ำ” (หรือเรียกว่า โอริงลาโอด Orang Laut) คนกลุ่มนี้ชำนาญในเรื่องของการดำน้ำ มีเรือเป็นพาหนะ อาศัยอยู่ตามชายฝั่งหลายเกาะในแถบเมืองมะริด ซึ่งอยู่ตอนเหนือของเกาะกลาง หรือตามชายฝั่งทะเลอันดามันไปจนถึงแหลมมลายู ในมหาสมุทรอินเดีย

การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มดั้งเดิมของพวกเงาะหรือซาไก มีการโยกย้ายถิ่นฐานอพยพพร้อมเร่ ถอยร่นไปเรื่อย ๆ ไม่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งที่ถาวร เนื่องด้วยการดำรงชีพที่เป็นอิสระ จึงหลีกเลี่ยงจากกลุ่มคนอื่น ๆ ที่เข้ามารุกรานในพื้นที่ทำกินของตน จนไม่เหลือร่องรอยการตั้งถิ่นฐานในเกาะภูเก็ต โดยคนกลุ่มนี้เร่ร่อนเข้าไปในป่าที่บึงทางภาคใต้แถบจังหวัดกระบี่ ตรัง พัทลุง และสตูล อย่างไรก็ตาม คงเหลือกลุ่มคนดั้งเดิมที่ยังคงอาศัยอยู่ในภูเก็ต คือ ชาวเล หรือชาวน้ำ ที่กลายเป็นคนกลุ่มน้อยของภูเก็ตที่เรียกว่า “กลุ่มไทยใหม่” ที่พยายามสร้างความเป็นตัวตนของกลุ่ม โดยยังคงรักษา สืบทอดวัฒนธรรม และประเพณีที่สำคัญไว้ให้ลูกหลาน แม้มีการรุกรานอาณาเขตพื้นที่อาศัย พื้นที่ทำกินจากกลุ่มคนต่างชาติ ทั้งคนจีน คนอื่น ๆ ที่เข้ามาควบคุมพื้นที่ และสร้างความเป็นอัตลักษณ์ ความเป็นตัวตนขึ้นแทนที่

ด้านการเมืองการปกครอง สุนัย ราชภัณฑารักษ์ (2528, น. 50) กล่าวถึงเกาะภูเก็ตว่าเป็นชุมชนโบราณมาตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 700 ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี แสดงให้เห็นว่า บริเวณพื้นที่ทางตอนใต้ของคาบสมุทรมลายูนั้น เดิมมีอาณาจักรที่ปกครองพื้นที่นี้ คือ อาณาจักรตามพรลิงค์ อาณาจักรลังกาสุกะ อาณาจักรศรีวิชัย และอาณาจักรศรีธรรมราชนคร หรือศรีธรรมนคร โดยเฉพาะในช่วงที่อาณาจักรศรีวิชัยได้แผ่ขยายอาณาเขตจนมีอำนาจครอบคลุมคาบสมุทรมลายูเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 600 ปี ในช่วงประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 - 18 มี “เมืองตักโกละ” เรียกชื่อตามชาวอินเดียว่า “ตักโกละ” แปลว่า กระจวาน เป็นเครื่องเทศอย่างหนึ่ง หรือที่รู้จักในเวลาต่อมาว่า “เมืองตะกั่วป่า” เป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งที่เป็นศูนย์กลางการค้าขายบนฝั่งทะเลตะวันตกของแหลมมลายู โดยมีพื้นที่ของเกาะภูเก็ตเป็นท่าจอดเรือสำหรับพักซ่อมแซมเรือที่เดินทางฝ่าคลื่นลมจากเมืองตะโกละ หรือเมืองตะกั่วป่า คือ “แหลมสลาง” เป็นท่าสำหรับพักเรือ โดยมีพื้นที่ที่ตั้งอยู่ตอนใต้ของแหลมทางด้านตะวันออกเป็นเมืองท่าเรือ จอดพักเรือ และยังเป็นพื้นที่ที่เป็นอ่าวไว้กำบังคลื่นลม ปัจจุบันเรียกว่า “อ่าวฉลอง” (สุนัย ราชภัณฑารักษ์, 2528, น. 32 - 33, 50 - 51)

สรุปได้ว่า บริเวณอ่าวตะกั่วป่าของจังหวัดพังงา เกี่ยวพัน และครอบคลุมไปจนถึงพื้นที่เกาะภูเก็ต แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเกาะภูเก็ต ในฐานะเมืองท่าเรือมาตั้งแต่อดีต นอกจากนี้ ศรีศักร วัลลิโภดม (2528, น. 17 - 21) ยังได้กล่าวว่า จากการติดต่อทางทะเล การเดินเรือสำเภาผ่านช่องแคบ ผ่าน

อ่าวพังงา และผ่านอ่าวตะกั่วป่า จึงพบร่องรอยการตั้งชุมชนของกลุ่มชาวอินเดียหรือชาวเปอร์เซีย และยังพบเครื่องถ้วยชามสังคโลกของจีนสมัยราชวงศ์ถัง แสดงให้เห็นว่าสถานที่แห่งนี้เป็นแหล่งชุมชน หรือเป็นสถานี่เปลี่ยนผ่านสินค้า เนื่องด้วยบริเวณแห่งนี้มีทรัพยากรทางธรรมชาติแร่ดีบุกเป็นจำนวนมาก จึงอาจใช้เป็นสถานี่พักสินค้า เป็นแหล่งที่ทำอุตสาหกรรม เพราะบริเวณแห่งนี้พบการทำแก้ว และลูกปัดจำนวนมาก สอดคล้องกับ จี.อี. เจริญ (อ้างถึงใน ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548) ที่กล่าวไว้ในหนังสือ

เค้าเงื่อนประวัติศาสตร์กลางว่า ชาวอินเดียได้ และพ่อค้าได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในดินแดนแถบนี้มีการทำเหมืองแร่ในพื้นที่เมืองกลาง แต่ไม่ปรากฏหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของชาวอินเดีย สมหมาย ปันพุทธศิลป์, สัมภาษณ์ (2560) กล่าวถึงชาวจีนว่า ได้อพยพเข้ามาในภูเก็ตตั้งแต่ยุคสมัยที่อาณาจักรตามพรลิงค์กำลังรุ่งเรืองในดินแดนคาบสมุทรมลายู เพราะเป็นศูนย์กลางติดต่อการค้าขายระหว่างจีนกับอินเดีย ชาวจีนจึงเป็นที่รู้จักกันในฐานะผู้ที่เข้ามาแสวงโชคจากการค้าขายกับชาวพื้นเมือง

อภิญา เพ็ญพสุกุล (2543, น. 65) กล่าวถึงพื้นที่ที่เป็นเกาะว่า “เกาะ” เป็นทรัพยากรที่ก่อให้เกิดภัยได้มหาศาล “เกาะ” เป็นธรรมชาติที่รอกการพิทักษ์จากมนุษย์ “เกาะ” เป็นที่แสดงออกของคุณธรรมความเสียสละอย่างใหญ่หลวงส่วนบุคคล ซึ่งเป็นไปได้ในเงื่อนไขที่พื้นที่ธรรมชาติกลายเป็นทรัพยากรส่วนบุคคลที่เข้ามายึดครองพื้นที่ และสร้างความเป็นอัตลักษณ์ทางพื้นที่ ดังนั้น ด้วยความเป็นเกาะที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะที่สรรสร้างขึ้นตามตำราฮวงจุ้ยของจีน และด้วยมิติพื้นที่กายภาพที่มีความอุดมสมบูรณ์อันหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งป่าไม้ แม่น้ำลำคลอง พื้นราบภูเขา ชายทะเลที่ล้อมรอบเกาะ และสินแร่ในพื้นดิน รวมถึงชัยภูมิที่ตั้งอยู่ในแนวเส้นทางการเดินเรือสายเก่าจากอินเดียผ่านอ่าวเบงกอลมายังชายฝั่งตะวันตกของคาบสมุทรมลายู จึงทำให้เกาะภูเก็ตเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักเดินเรือมาตั้งแต่อดีต และเป็นพื้นที่ที่โครงสร้างทางกายภาพที่มีศักยภาพมากพอ จนทำให้คนหลากหลายกลุ่มสนใจเข้ามาจับจอง ตั้งถิ่นฐาน ทำมาหากิน และแสวงหาประโยชน์ รวมทั้งสร้างเอกลักษณ์ความเป็นตัวตนในพื้นที่ในเวลาต่อมา สภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมต่อการหลบคลื่นลมที่แปรปรวนในทะเลอันดามัน และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทำให้เกาะภูเก็ตเป็นที่รู้จักและเป็นที่หมายปองของคนต่างถิ่น ซึ่งการเข้ามาจับจองแสวงหาผลประโยชน์ในพื้นที่เกาะภูเก็ตของกลุ่มคนต่าง ๆ ทำให้กลุ่มคนดั้งเดิมที่รักอิสระต้องอพยพออกนอกพื้นที่ เหลือไว้แต่กลุ่มชาวไทยใหม่กลุ่มเล็ก ๆ ที่ยังคงต่อสู้ดิ้นรน ปรับตัว และเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอด โดยพยายามสืบทอดวัฒนธรรม และประเพณีของตนไว้ ท่ามกลางการก่อร่างสร้างตัวของกลุ่มคนต่างถิ่นที่มีวัฒนธรรมสูงกว่า พร้อม ๆ ไปด้วยความเจริญในยุคโลกาภิวัตน์ที่กำลังคืบคลานเข้าสู่เกาะภูเก็ตอันเป็นการเปลี่ยนผ่านตามบริบทของยุคสมัยที่แปรเปลี่ยนไป

ภูเก็ต : พื้นที่ทางสังคมอันมีความหมายต่อกลุ่มคนจีน และกลุ่มชนต่าง ๆ

บริบทการเข้ามาแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรในดินสินในน้ำที่มีในพื้นที่ เกาะภูเก็ต ของกลุ่มคนหลายชนชาติทั้งอินเดีย ยุโรป จีน และอื่น ๆ ในช่วงสมัยต่อมาก่อให้เกิด การสร้างสังคม ชุมชน เมือง และวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ อย่างประสานต่อเนื่องกันเรื่อยมา ภายใต้ ระบบการเมืองการปกครองที่ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย โดยเฉพาะกลุ่มคนจีนโพ้นทะเลที่อพยพ เข้ามาสู่ภูเก็ตในช่วงที่กิจการเหมืองแร่ในภูเก็ตเจริญรุ่งเรืองกลายเป็นกลุ่มคนที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการก่อร่างสร้างเมืองภูเก็ตให้เจริญเติบโต และถือเป็นกลุ่มบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มี บทบาทต่อสังคมภูเก็ตตลอดมาจนถึงปัจจุบัน การทำความเข้าใจในบริบทพื้นที่ทางสังคมอันมี ความหมายต่อกลุ่มคนจีน และชาติต่าง ๆ สามารถจำแนกออกได้เป็น 3 กลุ่มที่มีความเชื่อมโยงกับ ช่วงเวลา และมิติทางสังคม ได้แก่ 1) ความหมายที่มีต่อกลุ่มชนต่าง ๆ ยุคต้นประวัติศาสตร์ไทย 2) ความหมายที่มีต่อกลุ่มบรรพชนคนจีน และ 3) การก่อร่างสร้างสังคมของบรรพบุรุษคนไทยเชื้อสายจีน ในปัจจุบัน ดังนี้

1. ความหมายที่มีต่อกลุ่มชนต่าง ๆ ยุคต้นประวัติศาสตร์ไทย

ภูเก็ตในช่วงที่เป็นเมืองกลางซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรศรีธรรมราชนคร หรือศรีธรรมนคร ถูกยกฐานะเป็นเมืองสิบสองนักษัตร โดยกำหนดเป็น ปีกอ มีตราสุนัขเป็นตรา ประจำเมือง และมีชื่อเรียกว่า “เมืองตะกั่วถลาง” แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับเมืองกลางที่มี ทรัพยากรแร่ดีบุกจำนวนมาก ช่วยส่งผลต่อเศรษฐกิจการค้าของอาณาจักรด้วย ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 1834 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงรวบรวมอาณาจักรในแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตลอดไปจนถึง อาณาจักรศรีธรรมนครซึ่งอยู่ทางใต้เข้าไว้ในอาณาจักรสุโขทัย และแผ่ขยายอิทธิพลไปจนถึงปลายแหลม มลายู (สมหมาย ปินพุทธศิลป์, สัมภาษณ์, 2560) ภูเก็ตหรือเมืองกลางที่เป็นเมืองบริวารของนครศรีธรรมราช ในขณะนั้น จึงอยู่ภายใต้การปกครองของสุโขทัยในลักษณะเมืองประเทศราช กล่าวคือ ให้เจ้าเมือง นครศรีธรรมราชปกครองตนเอง โดยการจัดส่ง “ส่วย” เป็นบรรณาการต่อกรุงสุโขทัย ภูเก็ตจึงส่งส่วย คือ แร่ดีบุก ซึ่งเป็นที่ต้องการของสุโขทัยในการหล่อพระพุทธรูป และเทวรูปสัมฤทธิ์ เพราะต้องใช้ดีบุก เป็นส่วนผสมกับทองแดง ดังนั้น การที่กรุงสุโขทัยเอาชนะเมืองนครศรีธรรมราชได้ จึงเท่ากับว่ามีแหล่ง แร่ดีบุกไว้เป็นอำนาจในการสร้างศิลปะทางปฏิมากรรมได้เป็นอย่างดี (ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548, น. 26) เมืองกลางจึงกลายเป็นเมืองสำคัญในการผลิตแร่ดีบุกส่งให้แก่กรุงสุโขทัย เพื่อทำเป็นเครื่อง ราชูปโภคในราชสำนัก ตลอดจนส่งไปค้าขายระหว่างเมืองต่อเมือง เช่น ส่งไปยังประเทศจีน อินเดีย อาหรับ เป็นต้น ทำให้แร่ดีบุกกลายเป็นสัญลักษณ์ของภูเก็ต หรือเมืองกลางในสมัยนั้น สร้างความสนใจ และดึงดูดใจให้ชาวตะวันตกเดินเรือเข้ามาสู่เมืองกลางในสมัยต่อมา (ถนอม พูนวงศ์, 2556, น. 30 - 33)

นอกจากนี้ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ตรงกับสมัยราชวงศ์หยวนของจีน คือ “พระเจ้าหงวนสี่โจ้วองเต้” เป็นช่วงเวลาที่ยานาจักรสุโขทัยเจริญรุ่งเรือง กษัตริย์จีนที่ยกทัพมาตีเมืองญวน และเมืองพม่า เห็นว่าเมืองสุโขทัยมีความเข้มแข็ง ไม่ควรแก่การยกกองทัพมาสู้รบ จึงส่งทูตมาเกลี้ยกล่อมให้เจริญสัมพันธ์ไมตรีกับจีน พ่อขุนรามคำแหงมหาราชจึงส่งทูตไปยังเมืองจีน ทำให้ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์ทางการทูตมาอย่างยาวนาน (เกริกฤทธิ์ เชื้อมงคล, 2556, น. 53 - 54) และด้วยสัมพันธภาพที่แน่นแฟ้นยาวนาน ทำให้คนจีนเริ่มเข้ามาตั้งรกรากถาวรตามพื้นที่ต่าง ๆ ในสมัยอยุธยาสอดคล้องกับแสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2550, น. 25 - 37) ให้ข้อมูลไว้ สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างไทยและจีนเริ่มในสมัยสุโขทัย ซึ่งตรงกับราชวงศ์หยวน (พ.ศ. 1823 - 1911) ของจีน โดยเป็นแบบจิ้มก้องในระบบเครื่องราชบรรณาการ (tributary relation) เป็นการยอมรับจักรพรรดิจีนว่าเป็นโอรสแห่งสวรรค์ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามโองการแห่งสวรรค์ด้วยความเที่ยงธรรม และเมตตาธรรม จึงมีลักษณะความสัมพันธ์ที่เอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งระบบจิ้มก้องนี้ได้ดำเนินต่อมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ส่งราชทูตไปจีน 8 ครั้ง ซึ่งส่งผลเชื่อมโยงถึงการค้าขายและการถ่ายทอดเทคโนโลยีการทำเครื่องสังคโลกที่เป็นสินค้าออกสำคัญมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยตอนปลายต่อมาจนถึงสมัยอยุธยา อย่างไรก็ตาม ยังไม่สามารถยืนยันถึงการตั้งถิ่นฐานของคนจีนในสมัยสุโขทัยได้ กระทั่งในสมัยจักรพรรดิหย่งเล่อ แห่งราชวงศ์หมิง (พ.ศ. 1948 - 1967) มีกระบวนกองเรือที่ใหญ่ที่สุดของจีน นำโดยขันทีเจิ้งเหอ หรือที่คนไทยรู้จักกันดีในนาม ขำปอกง ได้ออกเดินทางไปยังเมืองต่าง ๆ ทั่วโลก เพื่อสร้างสันถวไมตรีทางการทูตและการค้าขาย และได้เข้ามาสู่อยุธยาในระยะคาบเกี่ยวระหว่างกษัตริย์ 2 พระองค์ จากราชวงศ์อู่ทอง และราชวงศ์สุพรรณภูมิ แต่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช แห่งราชวงศ์สุพรรณภูมิ ได้แสดงให้จักรพรรดิจีนยอมรับพระองค์ และสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ได้กระตุ้นให้พ่อค้าจีนเข้ามาค้าขายกับอยุธยา ซึ่งในบันทึกของ ลาลูแบร์ ราชทูตฝรั่งเศสที่เข้ามาเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับอยุธยาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้พรรณนาถึงจิวที่มีการละเล่นกันในสมัยนั้น ทำให้เชื่อแน่ว่ามีชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานถาวรถึงกับมีมหรสพทางพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเจ้าตามคติความเชื่อ

ในส่วนของชาวยุโรปนั้น ชาวโปรตุเกสเป็นชาติแรกที่เข้ามาติดต่อ และเจริญสัมพันธ์ไมตรีอย่างเป็นทางการกับกรุงศรีอยุธยา เพื่อทำการค้าขาย และเผยแพร่ศาสนาคริสต์ ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 จนถึงสมัยสมเด็จพระไชยราชาธิราช และได้อาสาเป็นทหารในกองทัพไทยในการสู้รบกับพม่าจนได้รับชัยชนะ ทำให้โปรตุเกสได้รับอนุญาตให้สร้างโบสถ์ในคริสตศาสนาได้ทั่วประเทศไทย และทรงโปรดเกล้าฯ ให้หมอวินเซอร์ ชาวโปรตุเกส ผู้มีความสามารถในการถลุงแร่ดีบุกเข้ารับราชการด้วย ในส่วนของพวกเขาฮอลันดา สุนีย์ ราชภัณฑารักษ์ (2528, น. 68) และวิสันธนี โปธิสุนทร (2532, น. 109) กล่าวว่า ได้เข้ามาตั้งสถานีเก็บสินค้าหรือที่เรียกว่าห้างสินค้าในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม โดยพระราชทานที่ดินให้พวกเขาฮอลันดาตั้งสถานีการค้าที่แถบปากน้ำเจ้าพระยา และให้ตั้งสาขาขึ้นที่

เกาะภูเก็ต และนครศรีธรรมราช ถนอม พูนวงศ์ (2556, น. 34) กล่าวถึงสินค้าที่ชาวฮอลันดาต้องการ เช่น ดีบุก หนังสัตว์ ไม้กฤษณา เป็นต้น แต่การซื้อขายแร่ดีบุกของชาวฮอลันดาในภูเก็ตนั้น กลับพบว่า เป็นไปอย่างไม่เป็นธรรม ชาวเมืองภูเก็ต และชาวมาลายุจึงต่อต้านด้วยการเผาสถานีการค้า และฆ่าฟันพวกฮอลันดา จนมีผลทำให้พวกฮอลันดาออกจากภูเก็ตตั้งแต่นั้นมา

ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ฝรั่งเศสเข้ามามีบทบาทมีอำนาจทางการเมือง จึงควบคุมพื้นที่การซื้อขายแร่ดีบุก และสินค้าอื่น ๆ เจ้าพระยาวิไชยเณทร์ (Constantine Phaulkon) ชาวฝรั่งเศส ที่รับราชการอยู่ในเมืองหลวง และมีอำนาจอยู่ในพระคลังหลวง สนับสนุนให้ไทยอนุญาตให้ฝรั่งเศส เข้ามาตั้งสถานีการค้า และเผยแผ่ศาสนา พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศสทรงส่งคณะทูตเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีอย่างเป็นทางการโดยมี เซวาลิเอร์ เดอ โชมองต์ เป็นราชทูต บาทหลวงเดอซัวลี เป็นอุปทูต เข้าเฝ้าฯ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชและมีข้อความการบันทึกเกี่ยวกับเมืองกลางของโชมองต์ กับซัวลี ว่า *“... เมืองกลางเป็นเมืองท่าชายฝั่งตะวันตกคาบสมุทรมาลายูที่มีแร่ดีบุกและซี้ปลาขาวจำนวนมาก และใน พ.ศ. 2228 ได้ทำสัญญาการค้าระหว่างฝรั่งเศสกับไทย รวมทั้งยังได้รับอนุญาตให้ฝรั่งเศสผูกขาดแร่ดีบุกที่เกาะกลางและตั้งโรงงานถลุงแร่ด้วย...”* ทั้งนี้ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ยังทรงแต่งตั้งพระยารามราชทายน้าเป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช เพื่อรวบรวมกำลังจากหัวเมืองชายฝั่งทะเลอันดามันทั้งหมดทำการปราบปรามโจรสลัดในน่านน้ำ จนสามารถดำรงความเป็นศูนย์กลางการปกครองทางการค้าในภาคใต้ ทำให้การค้าขายแร่ดีบุกในเมืองกลางฟื้นฟูอย่างรวดเร็ว ในช่วงสมัยนี้ ชาวยุโรปมีความต้องการทำเหมืองแร่ดีบุกเพื่อป้อนตลาดในยุโรปมากกว่าสินค้าอื่น ๆ ทำให้เมืองกลางและเมืองตะกั่วป่า ได้รับความสนใจจากชาวตะวันตก และชาวต่างชาติอื่น ๆ ส่งผลให้รัฐบาลกลางออกกฎระเบียบต่าง ๆ เข้ามาควบคุมการทำเหมืองแร่ โดยการทำเหมืองแร่ต้องได้รับพระบรมราชานุญาตจากพระมหากษัตริย์เท่านั้น (ถนอม พูนวงศ์, 2556) ในขณะที่ฝรั่งเศสกำลังเฟื่องฟู สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงแต่งตั้ง ชาร์บอนโน (Charbonneau) เป็นเจ้าเมืองกลาง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2224 - 2228 และต่อด้วยการแต่งตั้งให้ มงซิเออร์ บิลลี (Sieur) เป็นเจ้าเมืองกลาง แร่ดีบุกบนเกาะกลางจึงอยู่ในความครอบครองของฝรั่งเศส จนถึงสิ้นสุดสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มงซิเออร์ บิลลี (Sieur) ถูกปลดออกจากราชการ และถูกประหารชีวิตที่กรุงศรีอยุธยา (ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548, น. 38) เหตุเพราะฝรั่งเศสคิดทำการขบถหวังช่วงชิงอำนาจ และครอบครองความเป็นใหญ่กว่าชาติอื่น ๆ จึงทำให้สมัยสมเด็จพระเพทราชา (พ.ศ. 2231 - 2246) ทรงเป็นปฏิปักษ์กับฝรั่งเศสอย่างรุนแรง มีการกวาดล้างจับกุมทหารฝรั่งเศส และขับไล่ออกนอกประเทศ จึงทำให้การค้าขายดีบุกบนเกาะภูเก็ตดำเนินกิจการไปได้อย่างเสรี ดังที่ จี.อี. เจริณี เขียนบันทึกไว้ในเรื่อง กลาง : คำเงื่อนไขประวัติศาสตร์กลาง (อ้างถึงใน ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548) ถึงการเปลี่ยนแปลงของเมืองกลางในสมัยสมเด็จพระเพทราชา ตามพงศาวดารกล่าวว่าการแต่งตั้ง จินคังเส็ง หรือพระยาถลางคางซังเป็นเจ้าเมืองกลาง สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นคนจีนคนแรกที่เจ้าเมืองกลาง จนถึงกระทั่งปี พ.ศ. 2310 พม่ายกกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา

และยกทัพมาตีเมืองกลางด้วย จึงทำให้เมืองกลางกลับไปเป็นเมืองขึ้นของนครศรีธรรมราชตามเดิม เช่นเดียวกับ สุนัย ราชภัณฑารักษ์ (2528, น. 71) กล่าวถึงการซื้อขายแร่ดีบุกบนเกาะภูเก็ตว่า ดำเนินไปอย่างอิสระและเสรี และในช่วงสมัยสมเด็จพระเพทราชา เมืองภูเก็ตมีพื้นที่ทำเลการค้าขายแร่ดีบุกเจริญรุ่งเรืองกว่าเมืองกลาง ทำให้เมืองกลางกลายเป็นเมืองขึ้นของเมืองภูเก็ตในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ตามหลักฐานที่ปรากฏในพงศาวดาร ในปี พ.ศ. 2384 สมัยรัชกาลที่ 3 เมืองภูเก็ตเดิมเป็นเมืองใหญ่ แต่กลับมาเป็นเมืองขึ้นของเมืองกลาง คงเป็นเพราะสาเหตุจากการเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าในปี พ.ศ. 2310 ทำให้การค้าขายดีบุกบนเกาะภูเก็ตซบเซาลง เพราะอยู่ในช่วงที่บ้านเมืองระส่ำระสาย มีการเปลี่ยนแปลงเจ้าเมือง ทำให้เจ้าเมืองภูเก็ต และเมืองภูเก็ต ต้องย้ายกลับไปเป็นเมืองขึ้นของเมืองกลางตามเดิม จึงกล่าวได้ว่าความสำคัญของพื้นที่เมืองภูเก็ต เมืองกลาง สามารถแปรเปลี่ยนได้ตามบริบทของเวลา สภาพแวดล้อมทางการเมือง และเศรษฐกิจในฐานะเป็นหน่วยผลิตของสังคม

ในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมืองภูเก็ตขึ้นตรงกับเมืองนครศรีธรรมราช และด้วยทรงมีพระราชดำริฟื้นฟูฐานะของไทยหลังภาวะสงคราม จึงทรงแต่งตั้งให้พระยาพิมลขัน กลับมารับราชการเป็นเจ้าเมืองกลาง ดูแลการค้าขายแร่ดีบุกกับกัปตันฟรานซิสไลท์พ่อค้าชาวอังกฤษในสังกัดบริษัทอินเดียตะวันออกที่เดินเรือเข้ามาเมืองกลาง และได้ขอพระบรมราชานุญาตตั้งสำนักงานผูกขาดแร่ดีบุกเมืองกลางที่บ้านท่าเรือ ทั้งนี้ ในระหว่างที่ท้าวเทพกระษัตรี และครอบครัวในฐานะสามัญชนทำการค้าขายแร่ดีบุกในเมืองกลาง คุณเทียน (ต่อมาได้เป็นเจ้าเมืองภูเก็ต) บุตรชายของท้าวเทพกระษัตรี ได้พบแหล่งแร่ดีบุกที่มีความอุดมสมบูรณ์ในบริเวณป่าดงดิบ ณ บ้านตะป่า หรือ “บ้านสะป่า” สามกอง และกะทู้ อันเป็นแหล่งแร่ดีบุกซึ่งเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินกรุงธนบุรี โดยเฉพาะในช่วงที่

⁹พ.ศ.สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์ นักประวัติศาสตร์ภูเก็ต กล่าวถึง “ภูเก็ต” ว่า เกิดจากคำว่า “ภู” ที่แปลว่า ภูเขาหรือแผ่นดิน กับคำว่า “เก็จ” ที่แปลว่า แก้วหรืออัญมณี เมื่อนำทั้งสองคำมารวมกัน จึงหมายถึง ภูเขาแก้ว แผ่นดินแก้ว หรือแผ่นดินเพชร หรืออะไรก็ได้ที่เป็นอัญมณีนอกจากนี้ยังมีหลักฐานอื่น ๆ ที่ยืนยันว่ามีการใช้ชื่อ “ภูเก็ต” มาก่อนคำว่า “ภูเก็ต” เช่น จดหมายเหตุเมืองกลาง ฉบับที่ 1 ปี พ.ศ. 2328 ของท่านผู้หญิงจันหรือท้าวเทพกระษัตรี ที่เขียนถึงกัปตันฟรานซิส ไลท์ กล่าวถึงเรื่อง คุณเทียน ประทีป ณ ถลาง (บุตรท้าวเทพกระษัตรี) ได้รับพระราชทานตำแหน่ง พระยาเพชรศรีศรีพิชัยสงครามรามคำแหง อันแปลว่า ผู้ครองเมืองภูเขาแก้ว หนังสือราชการเสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการเขียนถึงพระยารัชฎานุประดิษฐ์ฯ ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต เป็นต้น ส่วนสาเหตุที่ใช้ตัวสะกดเป็น ต ดังเช่นปัจจุบันนั้น สันนิษฐานว่าเป็นเพราะปลายสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงต้นรัชกาลที่ 6 ประเทศไทยมีการติดต่อกับชาวต่างชาติมากขึ้น จึงเริ่มใช้ภาษาอังกฤษมากขึ้น จึงมีการแปล ภูเก็ต เป็น Phuket เมื่อแปลเป็นภาษาไทยตัวอักษร t มีการใช้ตัวสะกด ต แทน ภูเก็ต จึงใช้ ต สะกดมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน

จึงทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้แต่งตั้งคุณหญิงจันเป็นท้าวเทพกระษัตรี และคุณหญิงมุกเป็นท้าวศรีสุนทร อย่างไรก็ตาม หลังจากศึกสงครามการสู้รบกับพม่าสงบลง เมื่อถึงยุคที่ยังคงอยู่ในภาวะของความทุกข์ยาก ขัดสนเรื่องข้าวปลาอาหาร ประกอบกับเป็นช่วงฤดูแล้ง การหาอาหารเพื่อยังชีพจึงเป็นไปอย่างยากลำบาก การทำนาข้าวได้รับความเสียหาย เพราะข้าวที่เพาะปลูกไว้บางส่วนถูกพม่าเผาทำลาย ชาวเมืองกลางพลัดถิ่นที่หนีพม่าไปทางฝั่งพังงาจึงรวมตัวกันตั้งบ้านเรือนที่ “กรากงา” ริมปากน้ำพังงา อันเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงอยู่ในดินแดนของเมืองพังงา ส่วนผู้ที่ไม่อพยพย้ายถิ่นก็ยังคงทำมาหากินในภูเกิดต่อไป (สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์, สัมภาษณ์, 2560)

ด้วยความต้องการแร่ดีบุกของชาวต่างชาติ ทำให้มีชาวอังกฤษ จอห์น ครอบเฟิร์ต (John Crawfurt) เข้ามาเจรจาขอทำสัญญาผูกขาดรับซื้อดีบุก โดยยื่นข้อเสนอที่เอาเปรียบคนไทยตามแบบฉบับอังกฤษ จึงไม่ได้รับการตอบสนองเท่าที่ควร พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าแร่ดีบุกเป็นสินค้าสำคัญของเมืองภูเก็ตที่ชาวต่างชาติต้องการเป็นอันมาก จึงต่างช่วงชิงเพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อไทย พระองค์ทรงหาวิธีพัฒนาแร่ดีบุก และให้รัฐบาลจัดเก็บภาษีอากรใหม่ แต่ยังไม่ได้ดำเนินการเนื่องจากรัฐบาลมีภาระสงครามช่วยอังกฤษรบกับพม่าตามที่ จอห์น ครอบเฟิร์ต กำหนดไว้ในข้อเสนอ ไทยจึงต้องใช้วิธีทยอยลดหย่อนผ่อนปรนเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อประชาชน เป็นการรักษาเอกราชของชาติเอาไว้ และเพื่อเป็นการเปิดประเทศต้อนรับชาวต่างประเทศมากขึ้น รวมทั้งอนุญาตให้อังกฤษทำการค้าขายได้ทั้งในกรุงเทพฯ และในหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตก โดยเฉพาะในเมืองไทรบุรี สตูล ตรัง พังงา และเมืองกลาง (ถนอม พูนวงศ์, 2556, น. 92)

ในช่วงรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2352 - 2370) เจ๊ะมะ หรือพระยาถลางเจิม ขุนนางไทยเชื้อสายแขกมัทราส ผู้มีความรู้ความสามารถในการติดต่อค้าขายแร่ดีบุก และการค้าขายสินค้าอื่น ๆ กับนานาประเทศ ซึ่งเดินทางมาจากประเทศอินเดียตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี ได้เข้ามาค้าขายในเกาะถลาง และได้ฟื้นฟูการทำเหมืองแร่ดีบุกในพื้นที่สำคัญของเมืองถลาง คือ บ้านสะปำ บางคู สามกอง และกะทู้ เพื่อนำรายได้มาพัฒนาบ้านเมือง จึงได้รับการแต่งตั้งเป็นขุนนางตำแหน่งหลวงล่าม เป็นเจ้าเมืองถลาง (ถนอม พูนวงศ์, 2556, น. 90 - 91) ขณะเดียวกันตำแหน่งเจ้าเมืองภูเก็ตยังเว้นว่าง หลวงล่ามจึงสนับสนุนให้นายแก้ว บุตรชายเป็นเจ้าเมืองภูเก็ต ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นพระภูเก็ตโลหเกศตรารักษ์ (แก้ว) และต่อมาบุตรชายของพระภูเก็ตแก้วชื่อว่า “ทัต” ได้สืบทอดตำแหน่งเจ้าเมืองภูเก็ตต่อจากบิดา ภายหลังได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระภูเก็ตโลหเกศตรารักษ์ (ทัต) โดยตั้งสำนักว่าราชการเมืองอยู่บริเวณที่เป็นแหล่งแร่ดีบุกจำนวนมากในหมู่บ้านตำบลกะทู้ (สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์, สัมภาษณ์, 2560) ในช่วงรัชกาลที่ 3 การทำเหมืองแร่ดีบุกจึงอยู่ในช่วงขยายกิจการ และเจริญรุ่งเรืองอย่างรวดเร็ว จนแรงงานชาวพื้นเมืองมีไม่เพียงพอที่จะผลิตแร่ดีบุกให้ได้ตามจำนวนที่ต้องการ จึงต้องนำแรงงานคนจีนจากปีนัง และสิงคโปร์เข้ามาใช้แรงงานในกิจการเหมืองแร่เพิ่มมากขึ้น (ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548, น. 107 - 109)

สมหมาย ปันพุทธศิลป์, สัมภาษณ์ (2560) ให้ข้อมูลว่า เมื่อคนจีนเข้ามาอาศัย และตั้งถิ่นฐาน อยู่ในเกาะภูเก็ต จึงเป็นเหตุให้บรรดาเหล่าญาติมิตรจากเมืองจินเดินทางเข้ามาสมทบเพิ่มขึ้น โดยส่วน ใหญ่รวมกลุ่มตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บ้านกะทู้ ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนชื่อเป็นบ้าน “เก็ตโฮ่หรือเกียดโห” เป็นหมู่บ้านที่ติดกับคลองบางใหญ่ ในบริเวณพื้นที่ของหมู่บ้านมีการทำเหมืองแร่ขนาดใหญ่ และด้วย สภาพพื้นที่ติดคลองบางใหญ่ทำให้เรือสำเภา และเรือกำปั่นแล่นผ่านเข้าออกเพื่อรับส่งสินค้าถึงปากน้ำ อ่าวภูเก็ตตลอดสายยาวไปจนถึงหมู่บ้านเก็ตโฮ่ สถานที่แห่งนี้จึงนับเป็นชัยภูมิที่เหมาะสมแก่การตั้งเมือง และประกอบกับกิจการเหมืองแร่ ถนอม พูนวงศ์ (2556, น. 97) กล่าวว่า นอกจากนี้ยังมีพื้นที่บริเวณ ใกล้เคียงที่ทำการขุดเหมืองแร่ เช่น หมู่บ้านสามกอง หมู่บ้านทุ่งคา (ตัวเมืองภูเก็ตปัจจุบัน) เป็นต้น โดยมีพระยาภูเก็ตโลหเกษตรารักษ์ (ทัต) สนับสนุนให้ชาวจีนทั้งจากปีนัง และสิงคโปร์ เข้ามาลงทุนทำ เหมืองแร่ในเมืองภูเก็ตด้วย จึงเกิดเป็นชุมชนชาวจีนที่บ้านสามกอง และบ้านทุ่งคา อาณาเขตของเมือง ภูเก็ตจึงขยายขึ้น ความเจริญความมั่งคั่งเข้ามาสู่บ้านเมือง ชาวต่างถิ่น ชาวต่างชาติ ต่างเริ่มรู้จักเมือง ภูเก็ตมากกว่าเมืองกลาง ทำให้เกาะกลางเริ่มเลือนหาย และกลายเป็นเกาะภูเก็ตเข้ามาแทน ในส่วน ของรัฐบาลกลางก็เก็บภาษีอากรจากเมืองภูเก็ตได้อย่างเต็มที่เช่นเดียวกัน สภาวะการณดังกล่าวทำให้ ชาวจีนเริ่มรวมตัวกันเป็นกลุ่มคนหมู่มาก และมีเริ่มบทบาทสำคัญทั้งด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนการเมือง การปกครองในพื้นที่เมืองภูเก็ตมากขึ้นด้วย

จากการศึกษาจึงสรุปได้ว่า ภูเก็ตหรือเมืองกลางมีความหมายต่อกลุ่มชนในจุดเริ่มต้น ประวัติศาสตร์ไทยในฐานะของความเป็นพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญ ด้วยเพราะมีสินแร่ดีบุกเป็นทรัพยากร ทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้ภูเก็ตกลายเป็นเมืองสำคัญของอาณาจักรต่าง ๆ ที่เข้ามาครอบครองพื้นที่นี้ มาโดยตลอด เริ่มจากเมืองกลางซึ่งอยู่ทางด้านทิศเหนือของเมืองภูเก็ตที่มีการค้นพบแร่ดีบุกในยุคแรก ต่อมาในช่วงการแสวงหาดินแดนใหม่ของชาวยุโรป โปรตุเกส ฮอลันดา และฝรั่งเศสที่เข้ามามีบทบาท ด้านกิจการดีบุกในเมืองกลางตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น ส่งผลให้ไทยต้องเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติมาโดยตลอด กระทั่งหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่มีการล่าอาณานิคม ไทยจำต้องเปิดประเทศ อังกฤษจึงเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในพื้นที่เมืองภูเก็ตที่มีการค้นพบแหล่ง แร่ดีบุกปริมาณมาก ทำให้เมืองภูเก็ตมีศักยภาพเป็นเมืองสำคัญแทนที่เมืองกลางมาจนถึงปัจจุบัน และ ส่งผลต่อการเกิดขึ้นของชุมชนชาวจีนที่เป็นกรรมกรเหมืองแร่ดีบุกในพื้นที่ต่าง ๆ ของเมืองภูเก็ต

2. ความหมายที่มีต่อกลุ่มบรรพชนคนจีน

ในสมัยรัชกาลที่ 4 พระองค์ทรงสนับสนุนกิจการเหมืองแร่ดีบุกมากขึ้น ทรงใช้วิธีเทศบาย แบบประเทศตะวันตก ด้วยการเจริญสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศ ส่วนการบริหารประเทศทรงเจริญ รอยตามรัชกาลที่ 3 โดยยึดหลัก “นโยบายรักษาเอกราชอธิปไตย” ดังเหตุการณ์ที่ เซอร์ยอห์น เบาว์ริง ชาวอังกฤษเดินทางเข้ามาทำสัญญาพระราชไมตรีค้าขาย ทางรัฐบาลต้องทำสัญญาที่เรียกว่า “สัญญา

เบาริง” (ถนอม พูนวงศ์, 2556, น. 95) ซึ่งภาวะความต้องการดีบุกจากตลาดโลกส่วนหนึ่งเป็นผลมาจาก การปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป และความก้าวหน้าทางวิทยาการด้านอุตสาหกรรมแร่ดีบุก ที่มีการค้นพบวิธีการเก็บรักษาอาหารด้วยการบรรจุกระป๋องที่ต้องใช้ดีบุกเป็นส่วนผสม ทำให้โรงงาน อุตสาหกรรมขยายตัว เพราะความต้องการอาหารกระป๋องเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก พ่อค้าชาวยุโรปจึง เข้ามาเปิดรับซื้อแร่ดีบุกที่เกาะปีนัง และสิงคโปร์ โดยเฉพาะอังกฤษที่ดำเนินนโยบายการค้าแบบเสรีใน เขตปีนัง มะละกา และสิงคโปร์ แต่ขณะเดียวกันก็จำเป็นต้องอาศัยแรงงานชาวจีนเป็นหลัก เนื่องจาก แรงงานคนไทยถูกควบคุมอยู่ในระบบไพร่ การจ้างงานจึงมีข้อจำกัด ทำให้มีการอพยพชาวจีนเพื่อเข้ามา เป็นกรรมกรในไทยเพิ่มมากขึ้น มีการนำชาวจีนอพยพจากเมืองจีนเข้ามาสู่ภูเก็ตโดยตรงโดยไม่ผ่าน มลายู (ศุภิมาน (นฤมล) วงศ์สุภาพ, 2544, น. 22 - 23) ผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่ที่เป็นคนจีนยังชักชวน คนจีนในหัวเมืองมลายูเข้ามาลงทุนเหมืองแร่ เพราะเจ้าเมืองมีทุนน้อย และขาดเทคนิคการผลิต ทำให้ ชาวจีนเข้ามาลงทุนจนร่ำรวย รัฐบาลจึงอนุญาตให้เจ้าเมืองนำเงินภาษีอากรเป็นทุนให้นายเหมืองจีน ปีละ 20,000 บาท และชำระคืนเมื่อได้รับผลกำไร ชาวจีนบางกลุ่มหยิบยืมกู้เงินจากชาวจีนปีนังมา ลงทุน เริ่มต้นจากการทำเหมืองแร่ขนาดเล็ก และค่อย ๆ เพิ่มแรงงาน ขยายทุน โดยลักษณะการลงทุน ของชาวจีนในระยะแรกมักใช้ระบบการจัดการที่เรียกว่า “กงสี” ลงทุนโดยเพิ่มแรงงานคนมากกว่าซื้อ เครื่องจักร เพื่อจะได้หากำไรจากการซื้อเครื่องอุปโภคให้แก่กรรมกรจีน ทำให้เงินทุน และกำไร หมุนเวียนอยู่ภายในกงสี (ศุภิมาน (นฤมล) วงศ์สุภาพ, 2544)

ภายหลังการทำสนธิสัญญาเบาริง ระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนเป็นการค้าเสรีมากขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมผสมกับระบบเจ้าขุนมูลนายซึ่งเป็นเจ้าเมืองเก่าในเมืองภูเก็ต ส่วน รัฐบาลไทยมีการเปิดประมูลภาษีอากรดีบุกทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น มีการตั้งเจ้าภาษีผูกขาดอากรดีบุก ให้อำนาจเจ้าภาษีในการขูดแรม และซื้อขายเก็บส่วยในเขตเมืองที่คนของตนรับผูกขาด (ศุภิมาน (นฤมล) วงศ์สุภาพ, 2544, น. 24 - 25) ด้วยผลประโยชน์ และอำนาจจากการซื้อขายแร่ดีบุก รวมทั้ง การเก็บภาษีทำให้กรรมกรชาวจีนที่เข้ามาค้าแรงงาน รวมกลุ่มเป็นชุมชน ด้วยจำนวนคนที่มากกว่าคน ในท้องถิ่นจึงดูแลบังคับให้ทั่วถึงได้ยาก จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2410 เกิดการรวมตัวเป็นก๊กเป็นกลุ่มที่ เรียกว่า “อั้งยี่” (ถนอม พูนวงศ์, 2556, น. 96) ทั้งนี้ การจัดตั้งสมาคมลับหรือกลุ่มอั้งยี่ได้แพร่กระจายอยู่ ทั่วไปตั้งแต่ครั้งที่อังกฤษเข้ามาครอบครองมลายู พวกคนจีนที่เข้ามาทำงานอยู่ในพื้นที่เกาะชวาได้ จัดตั้งสมาคมลับ ซึ่งรัฐบาลอังกฤษเองรับรู้วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสมาคมดังกล่าวว่า กลุ่มคนจีน จัดตั้งสมาคมลับขึ้นเพื่อดูแลผลประโยชน์ และปกครองกันเอง ไม่ได้สร้างความเดือดร้อนแก่ทาง ราชการ จึงมิได้ประกาศห้ามแต่อย่างใด แต่เมื่อกิจการเหมืองแร่ในมลายูเจริญมากขึ้น จำนวนคนจีน เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดเหตุทะเลาะวิวาทของกรรมกรจีนต่างกงสีขึ้นเป็นประจำ รัฐบาลจึงกำหนด ข้อบังคับควบคุมพวกอั้งยี่อย่างเป็นทางการ คือ การจัดตั้งสมาคมหรือสาขาต้องขออนุญาตต่อรัฐบาล

นอกจากนี้ยังคอยดูแลไม่ให้กลุ่มกรรมกรก่อเหตุสร้างความเดือดร้อน และส่งผลกระทบต่อการทำเหมืองแร่ (เกริกฤทธิ์ เชื้อมงคล, 2556, น. 278) ในส่วนของไทยนั้นเชื่อว่า สมาคมลับอั้งยี่เกิดขึ้นในช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 ที่มีคนจีนจำนวนมากอพยพเข้ามายังประเทศไทย

ไชยยุทธ ปิ่นประดับ,¹⁰ สัมภาษณ์ (2560) กล่าวถึงการรวมกลุ่มสมาคมจีนในภูเก็ตว่า แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สมาคมที่ถูกต้องตามกฎหมาย มีการจดทะเบียนกับทางราชการ และสมาคมที่ผิดกฎหมาย ไม่ได้จดทะเบียนเป็นสมาคม แต่มีการจัดตั้งเป็นการภายในอย่างไม่เป็นทางการ เรียกว่า สมาคมลับ ที่เรียกกันว่า “อั้งยี่” คนภูเก็ตใช้คำว่า “ยี่หิ้น” เป็นคำนำหน้าชื่อสมาคม และผู้นำคนสำคัญของคนจีนแต่ละกลุ่มแต่ละก๊ก มีหัวหน้าของแต่ละก๊ก เรียกว่าตามภาษาจีนฮกเกี้ยนว่า “ตัวกอ” หรือ “ตัวเฮีย” แปลว่า พี่ใหญ่ ผู้ที่เป็นหัวหน้าก๊กเรียกว่า “ยี่กอ” แปลว่า พี่ที่สอง และมีหัวหน้ารองลงมาเรียกว่า “ซากอ” แปลว่า พี่ที่สาม แต่เดิมกลุ่มคนพวกนี้เข้าสมาคมเทียนตี้หวย คือ “ตัวเฮีย” จนกระทั่งมาถึงรัชกาลที่ 5 ได้เปลี่ยนคำว่า “ตัวเฮีย” มาเป็น “อั้งยี่” โดยแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม “ยี่หิ้นปุ่นเถ่าก้ง” เป็นชาวจีนที่เข้ามาทำเหมืองแร่ติบุกอยู่ในตำบลกะทู้ มีความเชื่อ และเคารพบูชาองค์เทพปุ่นเถ่าก้ง ซึ่งถือเป็นพระภูมิเจ้าที่ ดังปรากฏหลักฐานว่า ในตำบลกะทู้มีศาลเจ้า หรือที่เรียกว่า “อ๋ามปุ่นเถ่าก้ง” จำนวน 3 แห่ง และอีกกลุ่ม คือ “ยี่หิ้นเกี้ยนเต็ก” ตั้งอยู่กลางเมืองภูเก็ต กลุ่มนี้เป็นชาวจีนที่เข้ามาทำเหมืองแร่ที่เมืองทุ่งคาหรือตัวเมืองภูเก็ต

ปี พ.ศ. 2410 “ยี่หิ้นปุ่นเถ่าก้ง” กับ “ยี่หิ้นเกี้ยนเต็ก” ทะเลาะวิวาทกันด้วยสาเหตุของการแย่งสายน้ำทำเหมืองแร่ จนเกิดการจลาจลรบราฆ่าฟันระหว่างทั้งสองฝ่าย กลายเป็นเหตุการณ์ลุกลามใหญ่โต เมื่อกรรมกรจีนจำนวนมากพันคนบุกตีกันกลางเมืองภูเก็ต แม้รัฐบาลเข้ามาปราบปรามแต่ก็ไม่สามารถระงับเหตุการณ์ได้ จึงส่งหัวหน้าก๊กกลุ่มต่าง ๆ เดินทางไปยังส่วนกลางที่กรุงเทพฯ เพื่อสาบานตน และรัฐบาลได้ภาคทัณฑ์บังคับให้ถือน้ำสัตยสัญญาว่าไม่คิดร้าย และกบฏต่อแผ่นดิน (สมบุรณ์ แก่นตะเคียน, ม.ป.ป., น. 67) แต่ได้เกิดเหตุการณ์ขึ้นอีก ไชยยุทธ ปิ่นประดับ, สัมภาษณ์ (2560) กล่าวว่า แม้มีการให้คำมั่นสัญญากับทางการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่ยังคงเกิดเหตุการณ์ความวุ่นวายขึ้นอีก ทางราชการจึงออกมาปราบปรามพวกอั้งยี่เพื่อระงับเหตุ โดยจับกุมหัวหน้ากลุ่มยี่หิ้นปุ่นเถ่าก้ง และกลุ่มยี่หิ้นเกี้ยนเต็ก กลุ่มละ 8 คน รวม จำนวน 16 คน เข้ามารับฟังการพิพากษาในข้อหาละเมิดสัญญาที่ทำไว้กับทางการ ซึ่งต่างยอมรับสารภาพผิด แต่เนื่องจากชาวจีนเหล่านี้ถือเป็นกำลังสำคัญต่อบ้านเมืองในการทำเหมืองแร่ติบุก จึงมีการลดโทษ และให้กลับมาทำเหมืองแร่ตามเดิม ในปี พ.ศ. 2415 สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นยุคที่การปกครองบ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองมีชาวจีน “ตันกิมเจ้ง” คนในบังคับอังกฤษ ซึ่งค้าขายในกรุงเทพฯ และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาอนุกุลสยามกิจ

¹⁰ไชยยุทธปิ่นประดับ ประชาสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มอั้งยี่ และวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต

เป็นตัวแทนกงสุลไทยประจำประเทศสิงคโปร์ ได้เข้ามาขอพระบรมราชานุญาตเปิดการทำเหมืองแร่ที่เมืองกระบุรี กระทั่งภายหลังได้เลื่อนยศเป็นพระยาอัสสูงคตทศรักษาตำแหน่งเจ้าเมืองกระบุรี และได้ทำฎีกาขอผูกขาดภาษีเมืองภูเก็ต โดยยื่นเปิดประมูลผูกขาดภาษีเมืองภูเก็ต และหัวเมืองฝั่งทะเลตะวันตก ปีละ 320,000 บาท ในขณะนั้นพระยาวิชิตสงคราม เจ้าเมืองภูเก็ตได้จัดส่งให้รัฐส่วนกลาง ปีละ 17,360 บาท รัฐส่วนกลางจึงจัดให้มีการประมูลภาษีผูกขาด ปรากฏว่าพระยาวิชิตสงครามยื่นประมูลมากกว่าคนอื่น ๆ คือ ปีละ 336,000 บาท ทำให้ต้องเก็บภาษีจากนายทุนเจ้าเมืองเพิ่มขึ้น เจ้าเมืองจึงต้องลดส่วนแบ่งกำไรการทำเหมืองจากกรรมกรจีนหรือกุลิลัง ส่งผลกระทบต่อบรรดาหัวเมืองต่าง ๆ ที่ต้องขูดรีดภาษีจากกรรมกรจีน ทำให้ชาวจีนได้รับความเดือดร้อน (ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548, น. 110 - 111)

อย่างไรก็ตาม จากการประมูลครั้งนั้น ทำให้มีผู้เข้าร่วมทุนทำเหมืองแร่ดีบุกมากขึ้น เจ้าเมืองเก็บเงินได้เกินกว่าจำนวนเงินที่รับการผูกขาด สร้างกำไรแก่เจ้าเมืองตามหัวเมืองภูเก็ต ตะกั่วป่า ระนอง พังงา และผู้หาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เป็นผลทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชน การตัดสินใจของรัฐไทยในกรณีของ ต้นกิมแจ่ง สะท้อนถึงความพยายามในการรักษาอำนาจในรัฐชายขอบ เพื่อดำรงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจไว้ ป้องกันการเข้ามาบีบบังคับและมีอิทธิพลของอังกฤษที่เกิดจากอำนาจการช่วงชิงดินแดนในแถบนี้ (ยุทธนา วรณปิติกุล, 2541, น. 16) จึงเป็นช่องทางนำไปสู่อำนาจทางการเมืองท้องถิ่น และสร้างรากฐานทางอำนาจเศรษฐกิจที่เข้มแข็งของคนจีนในเวลาต่อมา ลักษณะของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ แสดงถึงการแบ่งปันช่วงชิงของชนชั้นเพื่อการครอบครองพื้นที่ที่มีผลประโยชน์ทางการผลิตแร่ดีบุกที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ สอดคล้องกับที่ ประสิทธิ์ ชินการณ (2548, น. 112) กล่าวถึงสภาพเศรษฐกิจที่เกิดจากการซื้อขายแร่ดีบุกที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์จำนวนมหาศาลว่า เกิดการช่วงชิง การแบ่งปันกำไรเฉลี่ยผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มนายทุน หรือเจ้าของเหมืองแร่กับกรรมกรจีน ความยากจนในกลุ่มกรรมกรผู้ใช้แรงงาน ประกอบกับเงื่อนไขทางสังคม ซึ่งชาวจีนได้เข้ามาประกอบธุรกิจเหมืองแร่เป็นจำนวนมาก ทั้งที่เป็นนายทุน และกรรมกรแรงงาน จึงมีพลเมืองจีนเข้ามาอาศัยมากกว่าผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นเดิม และเนื่องจากภูเก็ตเป็นหัวเมืองที่ห่างจากหัวเมืองกรุงเทพฯ ทำให้การดูแลไม่ทั่วถึง ไม่ครอบคลุม และไม่เข้าใจสภาพพื้นที่ความเป็นจริงเท่าที่ควร ทางรัฐบาลส่วนกลางให้อำนาจแก่เจ้าเมืองเป็นผู้ปกครองดูแล ทำให้เกิดจุดวิกฤตเหตุการณ์วุ่นวาย การก่อกองกำลังในบ้านเมือง และนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2418 - 2422 หัวเมืองฝั่งตะวันตกประสบปัญหาสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ เพราะราคาแร่ดีบุกในตลาดโลกลดลง และประกอบกับกรรมกรจีนเหมืองแร่เกิดการทะเลาะวิวาท เนื่องจากไม่พอใจการปกครองของพระยาวิชิตสงคราม จางวางเจ้าเมืองภูเก็ต และได้รับความเดือดร้อนจากค่าครองชีพที่สูงขึ้น ในขณะที่ราคาแร่ดีบุกตกต่ำ (ถนอม พูนวงศ์, 2556, น. 99) ทำให้เกิดการจลาจลของกลุ่มอั้งยี่ขึ้นอีก เมื่อนายเหมืองไม่มีเงินเพียงพอที่จะแจกจ่ายให้กรรมกรในวันตรุษจีน และยังมีสาเหตุจากพวก กลาสีเรือเกิดทะเลาะกับคนจีนในตลาดภูเก็ต คนจีนจึงรวบรวมพลเพื่อตีเมืองภูเก็ต ถึงขนาดยกพวกปล้นบ้าน เหา

วัด ฆ่าคนไทย ชาวจีนจึงต้องอพยพครอบครัวไปตั้งป้อมที่บ้านท่าเรือ ส่วนพระยามนตรี สุริยวงศ์(ขึ้นขุนมาก) ข้าหลวงประจำหัวเมืองทะเลฝ่ายตะวันตก ได้เชิญให้พวกจีนหัวหน้าด่านแซ่ เข้ามาประชุมตกลงกัน โดยให้หัวหน้ามีหนังสือถึงลูกน้องให้กลับไปอยู่ในพื้นที่ของตนเพื่อทำมาหากินตามเดิม แต่ก็ยังมีบางพวกที่ยังขัดคำสั่งไปปล้นบ้านเรือนราษฎร ทางกรจึงต้องใช้กำลังปราบปราม(สมบูรณ แก่นตะเคียน, ม.ป.ป., น. 67 - 68) โดยนำแบบอย่างวิธีการปราบอั้งยี่มาจากอังกฤษที่ใช้ปกครองชาวจีนในหัวเมืองมลายู ด้วยวิธีการ “เลี้ยงอั้งยี่” คือ แต่งตั้งตัวเฮี้ย หัวหน้าคนจีนที่เป็นต้นแซ่ให้มีบรรดาศักดิ์ เพื่อคอยควบคุมดูแลความสงบเรียบร้อยในพวกกลุ่มของตนเอง อย่างไรก็ตาม ปัญหาุ่นวายที่เกิดขึ้นทำให้ราคาแร่ดีบุกตกต่ำ เจ้าเมืองประสบปัญหาขาดทุนในการจัดเก็บภาษี และเมื่อพระยาอัสสัมชัญคตทศรักษา (ตันกิมเจ็ง) ยื่นประมุขภาษีในปี พ.ศ. 2424 แต่พระยาภูเก็ทโลทเกษตรารักษ์ ผู้ว่าเมืองภูเก็ต (ลำตวน) ถอนตัว เพราะไม่สามารถสู้ราคาได้ โดยให้เหตุผลว่าไม่สามารถจัดเก็บภาษีตามอัตราที่รัฐต้องการได้ รัฐจึงเพิกถอนสิทธิในการจัดเก็บภาษีอากร โดยเปลี่ยนรูปแบบการจัดเก็บแบบภาษีรัฐช่วยรัฐ เก็บภาษีส่งเข้าส่วนกลาง (ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548, น. 115 - 116) ทำให้เศรษฐกิจการทำเหมืองแร่เติบโตขึ้นอีกครั้ง

รัฐบาลได้จัดระเบียบการปกครองให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและการขยายอิทธิพลของชาวต่างชาติ เกิดการปฏิรูปการปกครอง ยกเลิกการปกครองแบบเก่าที่เรียกว่า “กินเมือง” มาเป็นแบบใหม่ที่เรียกว่า “ราชการเมือง” โดยจัดตั้งกระทรวง ทบวง กรม ขึ้นมาบริหารราชการ มีเสนาบดีเป็นผู้รับผิดชอบ เป็นการตั้งอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง มีการรวมเอาหัวเมืองของภาคต่าง ๆ ในภาคเดียวกันเข้าเป็น “มณฑล” มี “สมุหเทศาภิบาล” เป็นผู้รับผิดชอบ มีพระยาทิพยโกษา (หมาโต โชติกลเสียร) เป็นผู้รับตำแหน่งคนแรก เป็นการปกครองตามระบบใหม่ และในปี พ.ศ. 2435 มณฑลภูเก็ตได้รวมหัวเมืองชายฝั่งตะวันตก 6 หัวเมือง ได้แก่ ภูเก็ต กระบี่ ตรัง พังงา ตะกั่วป่า และระนองไว้ด้วยกันเป็นแห่งแรก (ถนอม พูนวงศ์, 2556, น. 103) ต่อมาในปี พ.ศ. 2444 พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) เป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต ได้พัฒนาเมืองภูเก็ตให้มีความทันสมัย และทำให้เศรษฐกิจเมืองภูเก็ตมีการขยายตัวเป็นอย่างมาก ทั้งด้านกิจการเหมืองแร่ ด้านการเกษตร และด้านการค้าขาย มีการส่งเสริมให้มีการเพาะปลูกเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหาร ควบคู่กับการทำเหมืองแร่ และจากการที่ภูเก็ตติดต่อกับป็นิ่งได้สะดวก ทำให้ชาวตะวันตกซึ่งอาศัยอยู่ที่ป็นิ่งและสิงคโปร์หันมาลงทุนในเมืองภูเก็ต ทั้งนี้เพราะปริมาณแร่ดีบุกในหัวเมืองมลายูลดลง ประกอบกับมีพระราชบัญญัติเหมืองแร่ที่อำนวยความสะดวกมากขึ้น จึงเริ่มมีบริษัทหุงคาฮาเบอร์ทินเทรดดิ้ง และบริษัทอังกฤษอื่น ๆ (ศุภิมาน (นฤมล) วงศ์สุภาพ, 2544, น. 34 - 35) และด้วยความต้องการแร่ดีบุกที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น รัฐบาลไทยจึงต้องเร่งขยายกิจการเหมืองแร่อย่างรวดเร็ว ทำให้พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี จำเป็นต้องจัดเรือไปรับคนจีนในเมืองฮ้อหมิง ประเทศจีนเข้ามาทำงานเหมืองแร่ในเกาะภูเก็ตปีละประมาณ 3 เทียว เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานเหมือง ส่งผลให้คนจีนในเกาะภูเก็ต

มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว (ภูเก็ต, 2535, น. 44) ต่อมาในปี พ.ศ. 2450 พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี ปรับเปลี่ยนวิธีการทำเหมืองแร่ดีบุกโดยหันไปใช้เครื่องจักรมากขึ้นเพื่อต้องการลดปัญหาความรุนแรงของกรรมกรจีนที่ก่อการจลาจล และพยายามลดช่องว่างระหว่างนายเหมืองกับกรรมกรจีนแล้วแต่งตั้งหัวหน้ากรรมกรจีน หัวหน้าสมาคมจีน เป็นกรรมการพิเศษช่วยปกป้องบ้านเมืองร่วมกับข้าราชการ โดยประธานบรรดาศักดิ์ แต่งตั้งนายอำเภอ ปลัดจันทรกรรมกรพิเศษของข้าหลวงเทศาภิบาล (ไชยยุทธ ปิ่นประดับ, 2540, น. 62) และตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา รัฐบาลได้กวาดล้างกลุ่มคนจีนที่เข้าสมาคมลับอั้งยี่ ดังที่ ไชยยุทธ ปิ่นประดับ, สัมภาษณ์ (2560) กล่าวไว้ว่า หลังจากทางราชการประกาศให้บรรดาหัวหน้าสมาคมลับอั้งยี่นอกระบบขออนุญาตจัดตั้งสมาคมให้ถูกต้องตามกฎหมายเหล่าบรรดากลุ่มคนจีนในภูเก็ตจึงได้แยกกลุ่ม และจัดตั้งสมาคมต่าง ๆ ขึ้น แต่ละสมาคมต่างมีสมาชิกที่มีผลประโยชน์คล้ายคลึงกัน และมีวัตถุประสงค์ตามความต้องการของกลุ่มตน เพื่อทำหน้าที่เป็นคนกลางระหว่างเอกชนกับรัฐบาล ทั้งนี้ เหล่าบรรดาชาวจีนที่เข้ามาตั้งรกรากในภูเก็ต ทั้งที่ประกอบอาชีพค้าขาย และทำเหมืองแร่ ได้ช่วยเหลือกิจการของรัฐบาลเป็นอันมาก จนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์หลายคน เช่น หลวงบำรุงเงินประเทศ (ตันเนียวยี) พระอร่ามสาครเขตต์ (ตันเพ็กฮวด) หลวงขจรเงินสกล (ตันเลียนกี) พระพิทักษ์ชินประชา (ตันมาเสียง) พระพิสัยสรรพกิจ (ตันมาสาย) หลวงอำนาจนรารักษ์ (ตันควัด) ขุนนครเงินนายก (จูเลียงตี) เป็นต้น แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายใต้มิติทางการเมืองเพื่อการควบคุมพื้นที่เมืองภูเก็ตโดยรัฐ

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนจีนต้องอพยพออกจากแผ่นดินบ้านเกิดมาทำมาหากินสร้างถิ่นฐานในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์นั้น (วีระชัย โชคมุกดา, 2555, น. 44 - 45) กล่าวว่าเกิดจากภัยธรรมชาติ ความเดือดร้อน ความวุ่นวายภายในประเทศจีนเอง ภัยคุกคามของจีนที่เกิดจากการรุกรานของชาติตะวันตก ในแถบดินแดนจากฝั่งทะเลทางตอนใต้ของจีน รวมทั้งเกิดจากการพ่ายแพ้ในสงครามฝิ่น และเกิดกบฏสอดคล้องกับ ถาวร สิกขโกศล (2557, น. 485) ที่อธิบายว่า การโยกย้ายถิ่นฐานของกลุ่มคนจีนเกิดจากภัยสงคราม การสู้รบช่วงชิงอำนาจระหว่างราชวงศ์หมิงที่ต้องการโค่นล้มราชวงศ์ชิงที่เป็นพวกเชื้อสายแมนจู รวมทั้งการสู้รบกับชาติตะวันตก ส่งผลให้ชาวจีนจำนวนมากต้องลี้ภัยสงคราม เดินทางเข้าไปทำมาหากินต่างถิ่น ซึ่งได้กระจายไปอยู่ทั่วโลก ภาษาจีนกลางเรียกคนจีนเหล่านี้ว่า “หัวเลี้ยว” ส่วนภาษาไทยที่เรียกว่า จีนโพ้นทะเล นั้น ถอดความมาจากภาษาอังกฤษว่า Oversea Chinese หรือชาวจีนที่อยู่ห่างไกลจากบ้านเกิดเมืองนอนของตน ซึ่งโอกาสหรือช่องทางที่ชาวจีนอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยมากที่สุดจะคาบเกี่ยวระหว่างสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 5 (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, 2550, น. 67) จากความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่ดีบุกในพื้นที่เกาะภูเก็ตก่อให้เกิดความต้องการแรงงานมากขึ้น ส่งผลให้ภูเก็ตเป็นพื้นที่เป้าหมายของการแสวงหารายได้ของคนจีน ไชยยุทธ ปิ่นประดับ, สัมภาษณ์ (2560) กล่าวถึงคนจีนที่อพยพจากเมืองฉวนโจว และจางโจวด้วยเรือสำเภา เมื่อประมาณ

ปี พ.ศ. 2403 ว่า ระหว่างการเดินทางคนจีนอพยพส่วนหนึ่งต้องเสียชีวิต ด้วยสภาพของเรือสำเภาที่ ภายใต้อู่เรือบรรทุกสินค้าจนเต็มลำ ส่วนบนดาดฟ้าเต็มไปด้วยผู้โดยสารที่เบียดเสียดอัดเยียดกันอยู่ สภาพการเดินทางในเรือสำเภาที่บรรทุกกลุ่มคนจีนจำนวนมากเหมือนเรือบรรทุกทาสของแอฟริกา เพราะบนดาดฟ้าของเรือเต็มไปด้วยพื้นที่ของคนจีนผู้ค้าแรงงานที่ต้องตากแดดตากลมโดยปราศจาก หลังคา ส่วนใต้อู่เรือเต็มไปด้วยพื้นที่ที่บรรทุกสินค้าจนเต็มลำ และเนื่องด้วยการเดินทางที่ใช้ เวลานาน เสี่ยงอาหารจึงไม่เพียงพอต่อความต้องการของคนจีนจำนวนมาก รวมทั้งต้องประสบกับ ลมมรสุม จึงมีผู้เปรียบเปรยเรือบรรทุก ผู้อพยพชาวจีนเหมื่องว่าเป็น “นรกลอยน้ำบนทะเล” ศุภิมาน (นฤมล) วงศ์สุภาพ, (2544, น. 89 - 91 อ้างถึงใน สุธิวงค์ พงศ์ไพบุลย์ และคณะ, 2543) กล่าวถึงกลุ่ม คนจีนที่อพยพเข้าสู่ภูเก็ตในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ว่า เป็นกลุ่มกรรมกรจีนอพยพที่เป็นกสิในเหมื่องแร่ ดิบุกของภาคใต้ฝั่งตะวันตก เนื่องจากเกิดสภาวะขาดแคลนแรงงานในปี พ.ศ. 2435 - 2444 คนจีน กลุ่มนี้โดยสารเรือสำเภาเดินทางมาเองอย่างอิสระ ประกอบกับคนจีนบางส่วนอพยพมาเพราะข้อเสนอ ของพระยารัษฎานุประดิษฐ์ฯ ให้ไปรับกรรมกรจีนจากเหมื่องจีนมาสู่เหมื่องภูเก็ต โดยรับตัวสินเชื่อซึ่งมี บริษัทจัดหาแรงงาน และนายเหมื่องออกค่าตัวค่าใช้จ่ายให้ก่อน และต้องทำงานชดใช้ค่าโดยสาร คนจีนกลุ่มนี้เข้ามาสู่เหมื่องภูเก็ต และบริเวณใกล้เคียงเป็นจำนวนมาก การอพยพของคนจีนกลุ่มนี้ บางส่วนมุ่งมั่นแสวงหาอาชีพอันสุจริต บางส่วนเป็นปรปักษ์ต่อรัฐบาลแมนจูของจีน จึงต้องหลบหนีออก นอกประเทศ สอดคล้องกับ ประเสริฐ ฟ้าทองผล,¹¹ สัมภาษณ์ (2560) กล่าวว่า คนจีนระลอกใหญ่ อพยพเข้ามาในเหมื่องภูเก็ตในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นช่วงที่กิจการเหมื่องแร่ดิบุกในเหมื่องภูเก็ต กำลังรุ่งเรือง จึงเรียกกันว่า “จีนใหม่” คนจีนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่อพยพมาจากประเทศจีนโดยผ่าน นายหน้าจัดหาแรงงานหรือได้รับการติดต่อจากญาติที่เป็นต้นแซ่เดียวกัน เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า เมื่อเดินทางมาถึงจุดหมายปลายทางจะมีงานทำ มีที่พักที่อยู่อาศัยไม่ลำบากเหมือนเช่นคนจีนยุคแรก ที่เดินทางเข้ามา ทั้งนี้สามารถแบ่งกลุ่มคนจีนที่อพยพเข้าสู่ภูเก็ตได้ 5 กลุ่ม ตามภาษาพูด ดังนี้

1) กลุ่มคนจีนฮกเกี้ยน เป็นกลุ่มคนจีนกลุ่มแรก ๆ ที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ สมัยอยุธยา โดยอพยพมาจากตอนใต้ของมณฑลฮกเกี้ยน ซึ่งอยู่ในเขตฝั่งทะเลตอนใต้ของประเทศจีน ส่วนใหญ่มาจากเหมื่อง ฉวนโจว จางโจว และเซียเหมิน (เอ๋อหมิง) คนจีนกลุ่มนี้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับ ชาวจีนในปิ่นัง และสิงคโปร์ (เสาวภา ไพทยวัฒน์, 2543, น. 51) และเป็นกลุ่มคนจีนที่อพยพเข้ามาสู่ เหมื่องภูเก็ตมากที่สุด จนกลายเป็นคนส่วนใหญ่ของเหมื่องภูเก็ต ซึ่งการแสดงออกในอัตลักษณ์ทาง วัฒนธรรมของกลุ่มก่อให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ด้วย ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลสำคัญอีกประการ คือ

¹¹ประเสริฐ ฟ้าทองผล ประชาญ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต ประธานชมรมศาลเจ้าใน จังหวัดภูเก็ต เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชาวจีนในจังหวัดภูเก็ต

การที่กลุ่มคนจีนมีวัฒนธรรมที่สูงกว่าย่อมข่มวัฒนธรรมที่ต่ำกว่าของกลุ่มคนพื้นถิ่น

2) กลุ่มคนจีนแต้จิ๋วเป็นกลุ่มคนจีนที่อพยพมาจากมณฑลกว่างตุง โดยทุกอย่างของจีนแต้จิ๋วเหมือนกับจีนฮกเกี้ยน ยกเว้นภาษาพูดของจีนแต้จิ๋วที่มีสำเนียงการออกเสียงสูงกว่าจีนฮกเกี้ยน

3) กลุ่มคนจีนไหหลำ เป็นกลุ่มคนจีนฮกเกี้ยนเดิมที่ย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่เกาะไหหลำหรือไหหนาน (Hainan) ซึ่งเป็นมณฑลที่เล็กที่สุดอยู่ทางตอนใต้สุดของประเทศจีน ในส่วนของภาษานั้นมีสำเนียงภาษาใกล้เคียงกับภาษาอันตัม (เวียดนาม) (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, 2547, น. 185 - 190)

4) กลุ่มคนจีนกวางตุง เป็นกลุ่มคนจีนที่อพยพมาจากบริเวณตอนกลางของมณฑลกว่างตุงไปจนถึงตะวันออกของมณฑลกว่างสี และเกาะฮ่องกง ถือเป็นประตูด่านทิศใต้ที่สำคัญในการติดต่อกับต่างประเทศ

5) กลุ่มคนจีนแคะ คำว่า “แคะ” หรือ “แะ” หมายถึง อาคันตุกะหรือแขกผู้มาเยือน เป็นพวกที่อพยพจากเขตนครหลวงของจีนเข้ามาสู่มณฑลทางภาคใต้ของจีน กลุ่มจีนแคะสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ “ชิมแะ” หรือเรียกว่า “แคะลิก” เป็นกลุ่มจีนแคะที่ค่อนข้างบริสุทธิ์ ส่วนอีกกลุ่มคือ “ซัวแะ” หรือ “แคะตั้น” เป็นคนจีนเลือดผสมระหว่างแคะกับแต้จิ๋ว (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, 2547, น. 167)

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ด้วยปริมาณความต้องการแร่ดีบุกที่มีอยู่สูง และระบบการค้าเสรีที่เริ่มขึ้นหลังสนธิสัญญาเบาริง ประเทศไทยจึงอำนวยความสะดวกด้านการค้าขายมากขึ้น แต่ยังคงอยู่ภายใต้นโยบายการรักษาเอกราช และอธิปไตยของชาติ ส่งผลให้นายทุนชาวจีนในปีนั้น และสิงคโปร์เข้ามามีส่วนในการทำเหมืองแร่ดีบุกในเมืองภูเก็ต และด้วยอุปสรรคในการจ้างแรงงานคนไทยที่อยู่ในระบบไพร่ ทำให้มีการเพิ่มขึ้นของแรงงานชาวจีนกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งต้องการหนีภัยธรรมชาติ และภัยสงครามที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองของตน รวมทั้งการเข้ามาใหม่ของคนจีนรุ่นต่อมา ทำให้คนจีนกลายเป็นคนหมู่มากในเมืองภูเก็ต เกิดการรวมกลุ่มเป็นอั้งยี่ และได้ก่อการจลาจลขึ้นในเมืองภูเก็ต จึงมีการแต่งตั้งหัวหน้ากลุ่มตระกูลแซ่ต่าง ๆ เป็นผู้คอยดูแลกลุ่มของตน นับเป็นการเริ่มต้นบทบาทของกลุ่มคนจีนในเมืองภูเก็ต กระทั่งสมัยการปกครองของพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี จึงมีการปรับเปลี่ยนไปใช้เครื่องจักรแทนแรงงาน และการพัฒนาด้านการอาชีพต่าง ๆ มากขึ้น รวมถึงเมื่อมีการกวาดล้างกลุ่มอั้งยี่อย่างจริงจัง กลุ่มต่าง ๆ ได้เปลี่ยนไปเป็นสมาคมที่ถูกต้องตามกฎหมาย ผลจากการช่วยเหลืองานของรัฐทำให้คนจีนจำนวนหนึ่งได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ อันแสดงให้เห็นถึงผลสำเร็จของการปรับตัวไปตามบริบททางสังคม และการมีบทบาทสำคัญในด้านต่าง ๆ ของคนจีนในเมืองภูเก็ตได้เป็นอย่างดี

3. การก่อสร้างสังคมของบรรพบุรุษคนไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบัน

วาสนา วงศ์สุรวัฒน์, พิพาดา ยังเจริญ, สาวิตรี เจริญพงศ์ และดินาร์ บุญธรรม (2558, น. 7 - 8) กล่าวว่า คติความเชื่อที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนจีนอพยพ มีรากฐานสำคัญจากความเป็นสังคมเกษตรกรรมที่ใช้แรงงานที่มีผลต่อการก่อตัวขึ้นของระบบความเชื่อ พัฒนาเป็นประเพณีปฏิบัติทางศาสนา และกลายเป็นโครงสร้างหลักของระบบสังคม คนจีนมีระบบความคิด และให้ความสำคัญกับการอยู่อาศัย การทำงานแบบครอบครัวใหญ่ ส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพที่ขยายขนาดใหญ่ขึ้น เพื่อให้ได้ผลผลิตเป็นจำนวนมาก และพัฒนาขยายทุนต่อไปอย่างกว้างขวางบนพื้นฐานของความมั่นคง จึงเป็นที่มาของระบบเศรษฐกิจแบบเงินที่อิงครอบครัวเป็นหลัก หรือที่รู้จักกันในชื่อ “กงสี” โดยสมาชิก ทุกคนเป็นเสมือนพนักงานบริษัทที่ช่วยกันทำมาหากิน ช่วยกันพัฒนาสินทรัพย์ส่วนรวม รับส่วนแบ่งเพื่อนำไปใช้ในการยังชีพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของตัวเอง ทั้งนี้ระบบกงสีประสบความสำเร็จได้ต้องมียอดประกอบที่แข็งแกร่งมั่นคง 2 ประการ ได้แก่

- 1) เหมาะสำหรับครอบครัวที่มีขนาดใหญ่ ยิ่งมีขนาดใหญ่มากยิ่งขึ้นยิ่งดี เพราะหมายถึงฐานรากสินทรัพย์ตั้งต้นของ “กงสี” หรือบริษัทของครอบครัวยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น
- 2) มีการจัดลำดับชั้นของอำนาจ และอิทธิพลของสมาชิกในครอบครัวอย่างชัดเจน และเข้มงวด ทั้งนี้ เพื่อให้สมาชิกระดับสูง หรือผู้บริหาร “กงสี” มีอำนาจสั่งการให้สมาชิกปฏิบัติตามสมาชิกระดับล่างต้องเชื่อฟัง เพื่อนำไปสู่การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบสำคัญ 2 ประการนี้ ยังทำให้เกิดเงื่อนไขทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ดังจะเห็นได้ว่ากลุ่มคนจีนที่ทำงานกสิกรรมหรือเหมืองแร่ต่างอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวด้วยระบบตระกูลแซ่เดียวกัน จึงทำให้ยึดมั่นในแบบแผนตามความเชื่อของบรรพบุรุษที่ติดตัวมา คือ ลัทธิบูชาบรรพบุรุษ เป็นรากฐานสำคัญของวิถีชีวิตชาวจีนมาตั้งแต่แรกเริ่มตั้งถิ่นฐาน ลัทธิบูชาบรรพบุรุษทำให้สามารถขยายขนาดของครอบครัวให้ยิ่งใหญ่ได้ด้วยวิธีการนับญาติ จดจำ และบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับบรรพบุรุษในอดีต การที่มีชนบประเพณี และพิธีกรรมในการบูชาบรรพบุรุษร่วมกันทำให้บรรดาญาติได้กลับมาพบปะกันเป็นการย้ำเตือนถึงความสัมพันธ์ในฐานะความเป็นคนจีนที่มีพื้นฐานระบบครอบครัวที่ยึดโยงกันอยู่

กลุ่มคนจีนที่อพยพมาจากผืนแผ่นดินจีนพยายามรักษาวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และมรดกทางวัฒนธรรมแบบเดิมเอาไว้ เมื่อเข้ามาอยู่อาศัยต่างถิ่นต่างพยายามสร้างตัวตนด้วยการสร้างรากฐานทางวัฒนธรรม เป็นการยกระดับฐานะ และสร้างความน่าเชื่อถือ เพื่อให้คนจีนด้วยกัน รวมถึงคนในพื้นที่ยินยอมรับนับถือมากขึ้น ทั้งนี้เพราะในระยะแรก ๆ ที่คนจีนเข้ามาถูกคนพื้นถิ่นมองว่าเป็น “คนอื่นหรือคนต่างถิ่น” ไม่ใช่คนพื้นถิ่นดั้งเดิม แต่เมื่อคนจีนสู้ชีวิต มุ่งมั่นทำงาน และฟันฝ่าอุปสรรคนานาประการจนสามารถสร้างรายได้ให้แก่รัฐอย่างเป็นกอบเป็นกำ ทำให้เป็นที่ยอมรับ และมีฐานะ เป็นที่นับหน้าถือตาของสังคมพื้นถิ่น คนจีนเหล่านี้จึงเห็นความสำคัญของการสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของตน ด้วยการสร้างสัญลักษณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะการสร้าง “ศาลเจ้าจีน” ซึ่งการเข้ามาของกลุ่มคนจีนในภูเก็ต

เกิดขึ้นพร้อมกับการเริ่มต้น “ยุคเหมืองแร่” ที่ใช้แรงงานหรือกรรมกรจีนจำนวนมากในแหล่งเหมืองแร่ ก่อให้เกิดชุมชนต่าง ๆ กระจายอยู่ทั่วไปเช่น กะทู้ ถลาง สะปำ ท่าเรือ เป็นต้น ชุมชนเหล่านี้นอกจากอยู่ในแหล่งที่ทำเหมืองแร่แล้ว ยังอยู่ใกล้กับท่าเรือ และศาลเจ้า ทำให้วิถีชีวิตผูกพันกับศาลเจ้าจนเกิดเป็นความเชื่อ ความศรัทธานำไปสู่วิถีปฏิบัติ ดังข้อมูลของชุมชนต่อไปนี้

1) ชุมชนกะทู้ คำว่า “กะทู้” สันนิษฐานว่ามาจากภาษาจีนฮกเกี้ยน คือคำว่า “ไถโท” “ในหู” หรือ “ในทื่อ” หมายถึง มาเที่ยว ส่วนอีกคำคือ “ไถตุ” หมายถึง มาพบแหล่งแร่ทำมาหากิน เช่น แหล่งแร่ดีบุก “ไถตุ” มีการเพี้ยนเสียงมาเป็น “ในหู” โดยเชื่อว่าคนจีนฮกเกี้ยนอพยพมาอยู่ที่บ้านกะทู้ก่อนปี พ.ศ. 2368 ลักษณะการอพยพเป็นการทยอยกันเข้ามาแล้วสร้างชุมชน รวมทั้งสร้างศาลเจ้าต่าง ๆ เช่น ศาลเจ้าซิดเซี้ยว ศาลเจ้าหงวนฮกเก็ง ศาลเจ้าไหล่ทุเต้าไต้เก็ง เป็นต้น เพื่อใช้เป็นที่พักของคนเดินทาง เป็นศาสนสถานในการสักการะของคนจีนซึ่งรวมถึงนายเหมือง เพื่อขอพรจากองค์เทพ (ไชยยุทธ ปิ่นประดับ, สัมภาษณ์, 2560) นอกจากนี้ยังมีหลักฐานว่ามีชุมชนคนจีนอาศัยตามพื้นที่ต่าง ๆ ของกะทู้ เช่น ชุมชนทุ่งทอง ที่มีคนจีนอพยพเข้ามาทำเหมืองแร่ดีบุก เหมืองแล่น และเหมืองรู (เหมืองขุด) ที่เรียกว่า “ลิ่ห่งก้าง” ทั้งบนเขา และพื้นที่ราบ ชุมชนสี่กอในอดีตมีคนจีน 4 ครอบครัว ตั้งหลักแหล่งอาศัยอยู่เป็นสี่กั๊กจนเป็นที่เรียกในพื้นที่นี้ว่า “ชุมชนสี่กอ” เป็นต้น ปัจจุบันชุมชนเหล่านี้ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอกะทู้

2) ชุมชนถลาง คือ กลุ่มคนจีนได้อพยพเข้ามาตั้งเป็นชุมชน และได้ประกอบอาชีพค้าขาย รวมถึงทำเหมืองแร่ในชุมชนตลาดจีนระหว่างชุมชนบ้านเมืองใหม่กับชุมชนบ้านท่ามะพร้าว ที่เป็นท่าเรือสินค้าสู่อ่าวพังงาและชุมชนบ้านเชิงทะเลหรือบ้านดินเล ที่เป็นชุมชนของคนจีนทำเหมืองแร่ นิमित ช่างเหล็ก,¹² สัมภาษณ์ (2560) กล่าวว่า ชุมชนดังกล่าวตั้งอยู่ทั้งสองฟากของถนนศรีสุนทร มีการปลูกสร้างบ้านเป็นเรือนแถวไม่มุงจากที่เรียกว่า “หลังคาหั่วซ่าง” ในขณะที่เดียวกันคนจีนได้สร้างศาลเจ้าสามองค์หู้ และศาลเจ้าหลิมไต้ซู้ (บ้านดินเล หรือเชิงทะเล) ในบริเวณใกล้เคียง ๆ กัน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มคนจีนที่อาศัยกระจัดกระจายตามชุมชนต่าง ๆ ดังเห็นว่ามีร่องรอยการสร้างศาลเจ้าปรากฏอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ บางศาลเจ้ามีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง รวมทั้งรื้อถอนออกไป เช่นวัดพระทองหรือวัดพระผุด เดิมเคยมีสิ่งปลูกสร้างเป็นศาลเจ้าติดกับแม่น้ำ แต่ปัจจุบันศาลเจ้าดังกล่าวไม่มีหลงเหลืออยู่ ชุมชนต่าง ๆ เหล่านี้ปัจจุบันตั้งอยู่ในเขตอำเภอถลาง

3) ชุมชนท่าเรือ เป็นชุมชนที่มีท่าเทียบเรือตั้งอยู่บริเวณ “คลองท่าเรือ” มีเรือสำเภาสามหลักเข้ามาจอดเทียบท่า ซึ่งยังมีร่องรอยแนวสันคลองให้เห็น และในอดีตเป็นที่ตั้งจวนของพระยาพิมล (ขัน) รวมทั้งเคยเป็นที่อยู่อาศัยของกัปตันฟรานซิสไลท์ ในสมัยกรุงธนบุรี ตลอดจนเป็นที่ตั้งจวน

¹²นิमित ช่างเหล็ก ประชาสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต รองประธานศาลเจ้าในจังหวัดภูเก็ต เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับคนจีนในจังหวัดภูเก็ต

ของพระยากลาง (เจิม) ในสมัยรัตนโกสินทร์ (ถนอม พูนวงศ์, 2556, น. 26) ปัจจุบันพื้นที่แห่งนี้เป็นที่ความทรงจำสังคมของคนไทย เพราะเป็นสถานที่ตั้งอนุสาวรีย์รูปเคารพของท้าวเทพกระษัตรี และท้าวเทพศรีสุนทร วีรสตรีผู้หาญกล้าของชาวภูเก็ต และมีศาลเจ้าฮกเหล็งแก๊ง (ศาลเจ้าท่าเรือ) อยู่ในบริเวณใกล้เคียง นอกจากนี้กลุ่มคนจีนที่อพยพเข้ามาตั้งเป็นชุมชนและทำเหมืองแร่ที่บ้านโฮฮ้อง บ้านมาหนัก ได้ตั้งศาลเจ้าซำกวนไต่เต่หรือซำปายกั้ง ซึ่งมีอายุเก่าแก่ประมาณกว่า 300 ปีมาแล้ว เดิมเป็นศาลเจ้าที่สร้างด้วยสังกะสีทั้งหลัง ขนาดกว้าง 6 เมตร ยาว 8 เมตร และสร้างรูปจำลององค์เทพซำปายกั้ง แปลว่า “พระผู้รู้ สวรรค์ พื้นดิน และพื้นน้ำ” เป็นองค์เทพประจำศาลเจ้า มีการจัดประเพณีสำคัญ คือ การแซยิดองค์เทพ มีมหรสพ และการละเล่นต่าง ๆ เช่น จิ้ว การชนไก่ เป็นต้น ปัจจุบันพื้นที่ชุมชนเหล่านี้อยู่ในเขตอำเภอกลาง

4) ชุมชนบ้านสะป่า เป็นพื้นที่ที่มีอาณาเขตติดกับชุมชนท่าเรือ พื้นที่ย่านนี้มีแร่ดีบุกที่อุดมสมบูรณ์มาก ในขณะนั้นพระยากลาง (เทียน) ดำรงยศเป็นเจ้าเมืองภูเก็ต คำว่า ภูเก็ต เกิดขึ้น ณ บ้านสะป่าตามตำแหน่งยศครั้งแรก และกลายมาเป็นชื่อจังหวัดจนถึงปัจจุบัน (ถนอม พูนวงศ์, 2556, น. 27) พื้นที่ดังกล่าวตั้งอยู่ใกล้บริเวณริมทะเล พงษ์ธร รั้งสินธุรัตน์,¹³ สัมภาษณ์ (2561) กล่าวว่า ในอดีตคนจีนที่อพยพขึ้นฝั่งท่าเรือขนส่งสินค้า เป็นเรือสำเภาสามเสาเข้าออกสู่ชายฝั่งประมงน้ำลึกจนกลายเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยของคนจีน และใช้เป็นเส้นทางเดินเรือจากทะเลสู่ชุมชนบ้านกะทู้ และบ้านสามกอง โดยลำคลองเชื่อมสู่คลองบางใหญ่ไปยังท่าเรือฝั่งตะวันออกที่คนจีนใช้ขึ้นฝั่ง เช่น ท่าเทียบเรือด้านหลังศาลเจ้าฮกเหล็งแก๊งของชุมชนท่าเรือ บริเวณใกล้เคียง กัน มีท่าเรือขนาดเล็กของชุมชนบ้านสะป่าเรียกว่า “ซิต้ม” คนจีนที่เข้ามาทำเหมืองแร่บริเวณชุมชนร่วมกันสร้างศาลเจ้าเฮียบเทียนแก๊งกวนเต้กุนขึ้น ปัจจุบันชุมชนนี้อยู่ในเขตอำเภอเมืองภูเก็ต

5) ชุมชนทุ่งคาหรือตัวเมืองภูเก็ต เป็นพื้นที่ท่าเทียบเรือในสมัยก่อน ถือว่าเป็นพื้นที่บริเวณส่วน “ขาหน้า และบริเวณท้องของพญามังกรน้อย” ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งด้านทิศตะวันออก อันเป็นส่วนหัวของเกาะภูเก็ต ภายในอ้อมล้อมของเทือกเขาสิเหร่ และเทือกเขากัลวีย์ เป็นพื้นที่ทำเลที่อุดมสมบูรณ์ ท้องทะเลมีกำบังลม มีร่องน้ำลึกโดยธรรมชาติอันเกิดจากกระแสน้ำพัดแรงของคลองบางใหญ่ และคลองท่าจีน เหมาะแก่การนำเรือขนาดเล็กตลอดจนเรือสำเภานขนาดใหญ่เข้าเทียบท่าได้ถึงริมตลิ่งสะดวกแก่การขึ้นฝั่งของชาวเรือ และคนจีนที่อพยพเข้ามา (ประเสริฐ พักทองผล, สัมภาษณ์, 2560) จึงทำให้เกิดชุมชนสำคัญในเมืองทุ่งคาอยู่ในพื้นที่ตัวอำเภอเมืองภูเก็ต ได้แก่ ชุมชนบางเหนียว และชุมชนชุมชนตัวโพ้ ดังต่อไปนี้

¹³พงษ์ธร รั้งสินธุรัตน์ ปราชญ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต รองประธานศาลเจ้าเฮียบเทียนแก๊งกวนเต้กุน หรือศาลเจ้าสะป่า เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับคนจีนในจังหวัดภูเก็ต

(1) ชุมชนบางเหนียว ประเสริฐ ฝึกทองผล, สัมภาษณ์ (2561) กล่าวว่า เมื่อก่อนพื้นที่เมืองภูเก็ตเป็นพื้นที่ราบกว้างใหญ่เต็มไปด้วยหญ้าคา จึงเป็นที่มาของชื่อเรียกเมืองภูเก็ตว่า “เมืองทุ่งคา” และพื้นที่ส่วนหนึ่งปกคลุมไปด้วยป่าโกงกางหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ป่าจี้แก” เป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานของคนจีน มีการรวมตัวของกลุ่มคนจีนในชุมชนใกล้เคียง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงอยู่ละแวกคลองแช่แรด หรือคลองท่าจีน และคลองบางใหญ่ โดยพื้นที่ปากคลองบางใหญ่หรือปากอ่าวทุ่งคา เป็นด้านสุลกากรภูเก็ต หรือที่เรียกกันว่าด้านจับเซ้ ปัจจุบันคือบริเวณสี่แยกสะพานหินติดกับชุมชนบางเหนียว เป็นด้านตรวจเรือที่ผ่านเข้าออกคลองท่าจีน คนจีนเรียกบางเหนียวว่า “บางเหลียว” แปลว่า สถานที่สำหรับตากแห โรงเก็บอวน และเก็บเครื่องมือจับปลาของคนจีน ทั้งนี้ยังมีชุมชนคนจีนที่อยู่ละแวกเดียวกันคือ ชุมชน “ตัวบาง” แปลว่า อวนใหญ่ และชุมชนบ้านบางजू ที่มาจกคำว่า “บางหัว” หมายถึง ท่าเรือ ซึ่งเป็นท่าเทียบเรือสินค้าที่ลำเลียงจากเรือกลไประหว่างภูเก็ต – ปีนัง และ ภูเก็ต - กันตัง รวมทั้งขนส่งผู้โดยสารที่มากับเรือ และมีเรือฉลอมที่ใช้ขนไม้พื้นทะเลจากกระบี่และพังงา มีศาลาทำน้ำอูร์มคลองบางใหญ่ชื่อว่า “ท่านเรศร์” (มูลนิธิเทพราศีบางเหนียว, ม.ป.ป., น.50) ในส่วนของชุมชนบางเหนียวเป็นสถานที่ตั้งของศาลเจ้าบางเหนียวเต้าโบ้เก้ง (มูลนิธิเทพราศี) ซึ่งมีการจัดงานประเพณีกินผักด้วย นอกจากนี้ยังมีการสร้างศาลเจ้าเซ่งเต็กเบ๊ว หรือที่เรียกกันว่า “ฮ้ามพ้อตอ้ก” ที่ชาวจีนฮกเกี้ยนร่วมกันปลูกสร้างเป็นแบบฮกเกี้ยน ในปี พ.ศ. 2423 ตรงกับปีที่ 16 ของพระจักรพรรดิกวางสู แห่งราชวงศ์ชิง มีการอัญเชิญองค์กิมซึ้งองค์เทพกวนเส่อ้มผ่อสาด หรือเจ้าแม่กวนอิมมาประดิษฐานในศาลเจ้า และเริ่มจัดพิธีพ้อตอ้ หลังจากนั้นจึงมีการอัญเชิญองค์กิมซึ้งองค์เทพไต่สือเอี้ยกั้งมาประดิษฐาน หรือองค์เทพพ้อตอ้ก มีหน้าที่คอยควบคุมดูแลมิให้วิญญาณที่หิวโหยแย่งกินของเซ่นไหว้ในพิธีพ้อตอ้ (ศาลเจ้าพ้อตอ้ก, ม.ป.ป.) ประเสริฐ ฝึกทองผล, สัมภาษณ์ (2561) กล่าวถึงศาลเจ้าแห่งนี้ว่า เป็นศาลเจ้าที่สร้างขึ้นเป็นการเฉพาะเพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วในช่วงเดือนสารทจีน เป็นการสวดศิโรตม์กลุ่มคนจีน (พวกอั้งยี่) ที่เสียสละปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มคนจีนด้วยกัน จึงไม่มีการงานประเพณีกินผัก

สิงโต อเนกลภ,¹⁴ สัมภาษณ์ (2561) กล่าวว่า ไกล ๆ กับชุมชนบางเหนียวมีชุมชนกอจ้าน เป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่เป็นย่านอาศัยของชาวจีนที่ประกอบอาชีพประมง และตัดฟันขาย ในปัจจุบันพื้นที่บริเวณชุมชนบางเหนียวได้ขยายด้วยการนำขยะและดินมาทิ้งทับถมลงในทะเล เป็นการขยายพื้นที่ลงไปบนทะเลไปจนถึงปลายแหลมสะพานหิน มีการรื้อถอนท่าเรือสำเภาท่าเรือการทำประมง มีสิ่งปลูกสร้างใหม่ ๆ เกิดขึ้น เช่น บ้านพักราชการ สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพเรือ ห้องสมุดประชาชนจังหวัด

¹⁴สิงโต อเนกลภ ปราชญ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต กรรมการฝ่ายฮวดกั่วของศาลเจ้าจุ้ยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมจีน และคนจีนในจังหวัดภูเก็ต

ภูเก็ต เป็นต้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่คนรุ่นหลังไม่อาจมองเห็นสภาพเดิม คงเหลือเพียงร่องน้ำตื้นเขินจากคลองบางใหญ่ที่เป็นแนวกั้นระหว่างชุมชนเท่านั้น

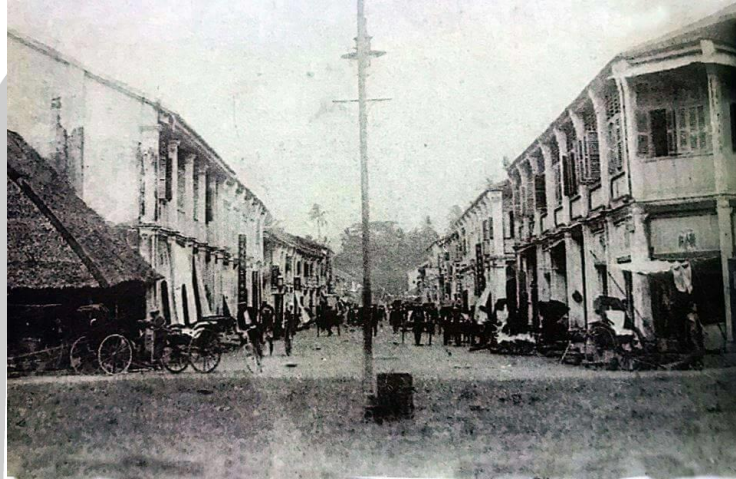
(2) ชุมชนตัวโพ้ หรือที่คนภูเก็ตมักเรียกว่า “ตลาดใหญ่” หมายถึง ตลาดใหญ่ แผลตรงตัวมาจากคำว่า ตัว ที่แปลว่า ใหญ่ และคำว่า โพ้ ที่แปลว่า ตลาด มีเรือนพักของพระอนุรักษโยธา (นุด) ข้าหลวงรักษาราชการหัวเมืองฝ่ายตะวันตก มณฑลภูเก็ต ตั้งอยู่บริเวณหัวตลาด ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของที่ทำการไปรษณีย์จังหวัดภูเก็ต สิงโต อเนกलग, สัมภาษณ์ (2561) กล่าวว่า คำว่า ตลาดใหญ่ หมายถึง ตลาดที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดภูเก็ต เมื่อครั้งอดีตเป็นตลาดใจกลางเมืองภูเก็ต ถือเป็นย่านเศรษฐกิจสำคัญ มีห้างร้าน บริษัท และกงสีของคหบดีที่มีฐานะ ลักษณะตึกกรมบ้านช่องเป็นแบบอาคาร 2 ชั้น สไตล์ซิโนโปรตุกิส ปัจจุบันคือบริเวณถนนกลาง ที่มีการจัดงานถนนคนเดินทุกวันอาทิตย์เพื่อการจับจ่ายใช้สอย กระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยว และเป็นการผลิตซ้ำเพื่อย้อนให้เห็นอดีตที่เคยเจริญรุ่งเรืองของถนนเส้นนี้ ทั้งนี้ ชุมชนตัวโพ้มีศาลเจ้าเตงกงตอง และศาลเจ้าของกลุ่มตระกูลแซ่เอี้ยวตั้งอยู่ ที่สำคัญคือ ซอยแยกกลางถนนกลางหรือกลางชุมชน คือ ซอยรมณีย์ ที่เดิมเรียกว่า ซอยอาจอ่าหล่าย เป็นที่ตั้งของศาลเจ้าที่เป็นต้นกำเนิดของประเพณีกินผักของศาลเจ้าจุ้ยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง

วิรัช อภิญญาน,¹⁵ สัมภาษณ์ (2561) กล่าวว่า ชุมชนที่อยู่ติดกับชุมชนตัวโพ้คือชุมชนตลาดเหนือ หรือตลาดเหนือ เป็นชุมชนบนถนนกระบี่ที่มีถนนยาวราชตัดแยกออกจากถนนกลางเดิมถนนกระบี่ถือเป็นส่วนท้ายของตลาดใหญ่ เป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนจีน และที่ตั้ง “อ้งมอหลาว” หรือคฤหาสน์ขนาดใหญ่ของคหบดี ทั้งหมดล้วนเป็นสไตล์ซิโนโปรตุกิส สมหวัง ชื่นพิมลชาญกิจ,¹⁶ สัมภาษณ์(2561) กล่าวว่า ส่วนด้านปลายของถนนกระบี่เป็นที่ตั้งของศาลเจ้าซ่มसानเทียนเฮวแก้งฮกจิวงซึ่ง ที่มีกิมซิ่นองค์เทพมาจ้อไปประดิษฐานอยู่ โดยอยู่ด้านหน้าของลำคลองที่ไหลผ่านชุมชนจุ้ยตุ่ยที่อยู่ใกล้กัน อันเป็นที่ตั้งของศาลเจ้าจุ้ยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง ที่มีการจัดงานประเพณีกินผัก และศาลเจ้าปุดจ้อหรือศาลเจ้าแม่กวนอิม เดิมด้านหน้าศาลเจ้าทั้ง 3 ศาลเจ้า เป็นท่าเทียบเรือขนถ่ายสินค้ามีลำคลองขนาดใหญ่กว่าที่เห็นในปัจจุบัน เรือสำเภาจึงแล่นเข้ามาหน้าศาลเจ้าได้ และสายน้ำยังเชื่อมไปถึงชุมชนกอจ้านบริเวณใกล้เคียงกันนี้ยังเป็นที่ตั้งของตลาดสดสาธารณะของเมือง หรือที่เรียกว่า “บันसान” ส่วนบริเวณพื้นที่หลังศาลเจ้า มาจ้อไปเป็นภูเขาเรียกว่า “เขารัง” บนภูเขาเป็นป่าช้า และเป็นที่พักศพบรรดาชาวจีน

¹⁵วิรัช อภิญญาน ปราชญ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต กรรมการฝ่ายพิธีกรรม และช่วยงานฝ่ายฮวดกั่วของศาลเจ้าจุ้ยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมจีน และคนจีนในจังหวัดภูเก็ต

¹⁶สมหวัง ชื่นพิมลชาญกิจ ปราชญ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต กรรมการมูลนิธิจุ้ยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง และอดีตผู้ประกอบพิธีกรรม (ฮวดกั่ว) ในงานประเพณีกินผักศาลเจ้าจุ้ยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมจีน และคนจีนในจังหวัดภูเก็ต

เมืองทุ่งคา นอกจากนี้นอกจากนี้ภายในตัวเมืองภูเก็ตมีลำคลองเล็ก ๆ เชื่อมต่อกับคลองบางใหญ่ กลายเป็นเส้นแบ่งเขตชุมชนย่อย ๆ ด้วยการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนจีนในภูเก็ตปรากฏให้เห็นผ่านสิ่งปลูกสร้าง อาคาร บ้านเรือนที่คนไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่มาตั้งแต่อดีต ดังตัวอย่างจากภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ 7 ถนนกลาง
ที่มา: (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติภูเก็ต, ม.ป.ป.)

ภาพประกอบที่ 8 ถนนเยาวราช
ที่มา: (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติภูเก็ต, ม.ป.ป.)

ภาพประกอบที่ 9 ถนนกลางเยาวราชเชื่อมต่อกับถนนตีบูก
ที่มา: (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทยหั่ว, ม.ป.ป.)

ภาพประกอบที่ 10 โรงเรียนจีนแห่งแรกในภูเก็ต
ที่มา: (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทยหั่ว, ม.ป.ป.)

การใช้ระบบกงสีที่เป็นลักษณะครอบครัวขยาย และมีลำดับชั้นทางการปกครองของบรรพบุรุษชาวจีนในจังหวัดภูเก็ตทำให้เกิดชุมชนต่าง ๆ ที่คอยปกป้องดูแลช่วยเหลือกันในครอบครัว และชุมชนก่อเกิดเป็นความสำเร็จในการก่อสร้างสิ่งคมที่สามารถรักษาวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อต่าง ๆ ของกลุ่มตนไว้ได้เป็นอย่างดี โดยมีศาลเจ้าประจำชุมชนเป็นแหล่งพบปะสังสรรค์ และแสดงออกร่วมกัน ช่วยให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

คนจีนที่เข้ามาสู่พื้นที่เกาะภูเก็ตเป็นจำนวนมาก จึงมีบทบาทเป็นผู้นำ ผู้คุมอำนาจเศรษฐกิจ และเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาบ้านเมืองภายใต้ช่วงเวลาที่เหมาะสมในขณะนั้น และด้วยสำนึกใน “ความเป็นชนชาติจีน” จึงพยายามรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของตน ด้วยการสร้างถิ่นฐานที่อยู่อาศัย การตกแต่งบ้านเรือน การจัดการศึกษา การแต่งกายที่มีลักษณะเฉพาะแบบสังคมคนจีน รวมทั้งยังคงความรู้สึกเป็นคนจีนแบบดั้งเดิมไว้ นอกจากนี้วัฒนธรรมของคนจีนยังมีอิทธิพลต่อสังคม

ภูเก็ต อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนจีนในภูเก็ตเองสามารถปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เข้ากับสังคมชาวพื้นเมืองได้เป็นอย่างดี ดังเห็นได้จากการสมรสระหว่างจีนกับไทย ทำให้เกิดการผสมผสานทั้งวัฒนธรรมไทย และจีนได้อย่างมีเอกลักษณ์ (ศุภิสาน (นฤมล) วงศ์สุภาพ, 2544, น. 40 - 41) การสร้างครอบครัวมีทั้ง

การแต่งงานกับคนจีนด้วยกัน ลูกที่เกิดมาถือว่าเป็น “ลูกจีน” ส่วนลูกผสมที่เกิดจากคนจีนกับคนพื้นถิ่นเรียกว่า “พวกบาบ๋า” ก็คือคนไทยเชื้อสายจีนนั่นเอง สมชาย มนุจันทรธ, สัมภาษณ์ (2560) กล่าวถึงคนจีนที่แต่งงานกับคนพื้นถิ่นภูเก็ตว่า เมื่อมีบุตรธิดาผู้นำครอบครัวมักมาขอตั้งชื่อลูกกับองค์เทพเจ้าจีนและอาจกลูกของตนให้เป็นลูกขององค์เทพด้วย เพื่อขอให้บารมีองค์เทพคุ้มครอง มีการเสี่ยงทายด้วย “ไม้เซียมซี” ที่ระบุชื่อเป็นภาษาจีน มีการแยกระหว่างลูกชายกับลูกหญิง โดยผู้คนส่วนใหญ่มาขอชื่อลูกที่ศาลเจ้าปู่ด้อย ที่มีองค์เจ้าแม่กวนอิมประดิษฐานอยู่ บุตรที่เกิดกับผู้ชายจีนใช้นามสกุลแตกต่าง ๆ ตามบิดาเช่นเดียวกับลูกจีนภูมิภาคอื่น ๆ (เสาวภา ไพทยวัฒน์, 2543, น. 58) ทั้งนี้ คนจีนที่มีความสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียวกับคนพื้นเมืองได้รวมแบบแผนการปฏิบัติตนตามกรอบประเพณีแบบคนจีน ทำให้บรรดาลูกจีนเหล่านี้ต่างมีความผูกพันในวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างแน่นแฟ้น ด้วยเพราะคนจีนรุ่นบรรพบุรุษได้ถ่ายทอด และเป็นแบบอย่างความเป็นนักอนุรักษ์นิยมให้แก่คนในครอบครัว

เพ็ญพิสุทธิ์ อินทรภิมย์ (2549, น. 63, 80) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศจีนว่า มีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสาธารณรัฐในปี พ. ศ. 2454 โดยกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ภายในเมืองจีน ได้กระตุ้นความรู้สึกชาตินิยมจีนด้วยการสนับสนุนจากคนจีนโพ้นทะเล รวมทั้งคนจีนในประเทศไทย เพื่อให้สนับสนุนกลุ่มการเมืองของตนเองในการเคลื่อนไหวทางการเมืองภายในของจีน ทำให้คนจีนในเมืองไทยตระหนักในสำนึก “ความเป็นพลเมืองจีน” ของตน การกระตุ้นความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” ดังกล่าวดำรงอยู่เรื่อยมาภายหลังการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองจีน ทั้งนี้ ความแตกแยกทางการเมืองของจีน และการที่จีนถูกรุกรานจากภายนอก ทำให้มีความต้องการการสนับสนุนทางด้านเศรษฐกิจจากคนจีนในประเทศไทย ส่งผลให้รัฐบาลไทยช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศมีการออกกฎหมายให้คนจีนต้องจดทะเบียนคนต่างด้าว และเปิดโอกาสให้คนจีนได้รับสัญชาติไทย เพื่อให้ละทิ้งความเป็นจีน เกิดสำนึกความเป็นคนไทย และแสดงความจงรักภักดีต่อผืนแผ่นดินไทย แสดงถึงการที่รัฐบาลพยายามเน้นวัฒนธรรม “ความเป็นคนไทย” ส่วนคนจีนเองพยายามตริ้ง “ความเป็นจีน” คงไว้ภายในพื้นที่ชุมชนของตน มีการถ่ายทอดส่งต่อลูกหลาน ด้วยการสร้าง และผลิตซ้ำในอัตลักษณ์ความเป็นจีนผ่านกระบวนการเปิดสอนภาษาจีนหรือจัดตั้งโรงเรียนจีน เพื่อให้ลูกหลานเกิดความสำนึก และตระหนักใน “ความเป็นชาติจีน”

พัฒนาการของการก่อตั้งโรงเรียนสอนภาษาจีน เริ่มขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยพระยารัชฎา

นุประดิษฐ์ร่วมกับชาวจีนภูเก็ต และล๊อคเขียนก๊ก ผลักดันให้มีการจัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาจีนขึ้นหลายแห่ง มีพ่อค้าในเมืองภูเก็ตเป็นผู้ออกทุนก่อสร้าง เช่น โรงเรียนภูเก็ตไทยหัว (ฮั่วบุน) โรงเรียนสองเต็ก โรงเรียนหางเหียง (หยกเฮียง) โรงเรียนจีนที่กะทู้ โรงเรียนจีนที่เชิงทะเล เป็นต้น (ไชยยุทธ ปิ่นประดับ, 2540, น. 95) สอดคล้องกับ หนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา (2542, น. 22) กล่าวถึงคนจีนในภูเก็ตว่า คนจีนที่เข้ามาอยู่เป็นชนกลุ่มใหญ่สร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่น สร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่ภูเก็ต และสร้างโรงเรียนสอนภาษาจีน โดยพระยารัษฎานุประดิษฐ์ ได้กราบทูลสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เรื่องโรงเรียนจีนในภูเก็ต อนุญาตให้โรงเรียนจีนที่ตั้งอยู่ที่ตำบลตลาดใหญ่เป็นโรงเรียนรัฐบาล โดยมีการสอนภาษาจีน ไทย และอังกฤษ เป็นแห่งแรกของมณฑลภูเก็ต ในปี พ.ศ. 2460 มีโรงเรียนฮั่วบุนซึ่งตั้งอยู่ถนนกระบี่ โดยสันนิษฐานว่าที่ตั้งโรงเรียนสอนภาษาแห่งนี้เดิมเป็นที่ตั้งของศาลเจ้า และมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อตั้งเป็นโรงเรียนครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2454 โดยการเรียนการสอนภาษาจีนเป็นแบบ “ซือชก” คือ เรียนรวม ไม่ได้แบ่งออกเป็นชั้น วิธีการเรียนเป็นแบบการท่องจำ ต่อมา ในปี พ.ศ. 2461 รัฐบาลประกาศพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับแรก จีนเต็กจือเจกจึงยุบมารวมกับฮั่วบุน ในปีเดียวกันนี้ ขุนชนนิเทศ (ตันเซี้ยวเซอะ) กำนันตำบลทุ่งคา ยกที่ดินให้สร้างโรงเรียนสองเต็กขึ้นที่ถนนตีบุก และได้เกิดโรงเรียนหยกเฮียงขึ้นที่บ้านบางเหนียว นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนโปยเอ็งที่บ้านเชิงทะเล และโรงเรียนโปยหัวที่บ้านกะทู้ ด้วยคนจีนและลูกหลานจีนที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น สถานที่เรียนเริ่มแออัดบรรดาคหบดีในยุคนี้ร่วมกับคนไทยในพื้นที่ รวมถึงคนจีนจึงจัดงานหารายได้สร้างอาคารเรียนหลังใหม่ของโรงเรียนภูเก็ตฮั่วบุนขึ้น คือ อาคารพิพิธภัณฑภูเก็ตไทยหัว ในปัจจุบัน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2484 ยุคสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม โรงเรียนจีนในภูเก็ตทุกแห่งถูกเพิกถอนใบอนุญาต และสั่งปิดในวันที่ 17 พฤศจิกายน ด้วยเหตุผลทางการเมือง หลังเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลง โรงเรียนภูเก็ตฮั่วบุนเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนราษฎร์จุงหัว กระทั่งในปี พ.ศ. 2491 เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนภูเก็ตไทยหัว คหบดีชาวจีนภูเก็ตได้ร่วมกันฟื้นฟูโรงเรียนภูเก็ตไทยหัวเพื่อให้เป็นสถานที่ผลิตนักเรียนจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ช่วงหลังปี พ.ศ. 2516 ลูกหลานคนจีนที่ได้รับการศึกษาเริ่มให้ความสำคัญกับภาษาจีนน้อยลง และหันมาใช้ภาษาไทยในการสื่อสารกันมากขึ้น บุตรหลานคนจีนที่ประสบความสำเร็จด้านเศรษฐกิจ และคนจีนที่อพยพมาจากเมืองจีนมีความพร้อมที่จะปรับตัวสู่กับสถานการณ์ใหม่ จึงมีค่านิยมของผู้อพยพย้ายถิ่นฐานในการปรับตัวทางความคิด และวิถีชีวิต โดยมีการอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูให้บุตรหลานพร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ปัจจัยที่ช่วยให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมเกิดจากนโยบายรัฐ เช่น การศึกษาในโรงเรียนไทยในช่วงสมัยที่รัฐบาลเข้มงวดในการส่งเสริมความเป็นไทย ทำให้คนจีนที่อพยพมารวมทั้งบุตรหลานจีนอยู่ในสภาวะลำบาก เพราะสำนึกความเป็นคนจีนถูกแทรกแซงโดยนโยบายของรัฐ เด็กจีนเติบโตขึ้นมาด้วยการพูดภาษาไทยที่โรงเรียน และพูดภาษาจีนที่บ้าน ทำให้เกิดความสับสนในอัตลักษณ์ เพราะรากเหง้าดั้งเดิม

ของบรรพบุรุษที่อพยพจากเมืองจีนต้องการรักษาอำรงความเป็นคนจีนไว้ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันลูกหลานจีนเป็นที่ยอมรับในสังคมไทย สามารถเรียกตัวเองว่าคนไทยเชื้อสายจีน และแสดงความเป็นทิวทัศน์ทางชาติพันธุ์ (อมรา พงศาพิชญ์, 2547, น. 152 - 153) สิ่งเหล่านี้จึงเป็นผลผลิตทางสังคมจากการที่รัฐสามารถควบคุมพื้นที่ไว้ได้

นอกจากนี้ในอดีตคนจีนกลุ่มต่าง ๆ ในภูเก็ต ได้มีการจัดตั้งสมาคมหรือสโมสร เรียกว่า “กงส้อ” และพัฒนาต่อมาเป็นลำดับจนได้รับอนุญาตให้จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย เช่น “สมาคมชาวจีนฮกเกี้ยนสามัคคี” ปัจจุบันยังคงดำเนินกิจการอยู่ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ และให้บริการประชาชนในด้านสังคมสงเคราะห์ การจัดตั้งสมาคมของคนจีน หรือการสร้างองค์กรทางสังคมจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นตัวแทนของกลุ่มคนจีน พรพรรณ จันทโรนานนท์ (2551, น. 96) กล่าวถึงสมาคมจีนต่าง ๆ ว่า เป็นองค์กรของคนจีนที่มีเครือข่ายขยายไปยังพื้นที่ใกล้เคียง และจังหวัดต่าง ๆ เป็นจุดรวมแห่งวัฒนธรรมจีนทั้งในด้านความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต และการศึกษา เป็นองค์กรที่เสริมสร้างความเหนียวแน่น และเครือข่ายของความเป็นคนจีนให้ดำรงอยู่ สมาคมจึงเป็นปัจจัยบวกต่อวัฒนธรรมจีนที่มีบทบาทเป็นตัวกลางระหว่างสังคมกับบุคคลในทุกสถานการณ์

จากการศึกษาสรุปได้ว่า พื้นที่เกาะภูเก็ตมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกลุ่มคนจีน และกลุ่มคนชนชาติต่าง ๆ ซึ่งต่างเข้ามาเพื่อโอกาสแห่งการสร้างความมั่นคง และความร่ำรวย จากผลประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ของเกาะภูเก็ต โดยเฉพาะแร่ดีบุกได้กลายเป็นทรัพยากรสำคัญที่กลายเป็นต้นทุนทางเศรษฐกิจของรัฐ และเอกชน โดยมีกลุ่มคนจีนจำนวนมากในฐานะพ่อค้า นายเหมือง เกษตรกร และกรรมกร รวมทั้งผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น เป็นผู้ก่อร่างสร้างเมืองภูเก็ตให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้นตามลำดับ สอดคล้องกับที่ อภิญา เฟื่องฟูสกุล (2543, น. 71) กล่าวว่า พื้นที่นี้เป็นเพียงมิติประวัติศาสตร์ทางสังคมของกระบวนการสร้างภาพ เพื่อให้เข้าใจมาายาคติของการนำเสนอที่ชัดเจนขึ้น ทั้งในระดับอุดมการณ์ทางสังคม วิถีคิด และภูมิศาสตร์ ด้วยการรุกพื้นที่ทางธรรมชาติซึ่งควบคุมโดยเทคโนโลยีที่ทำให้ทุกอย่างง่ายขึ้น ในระดับโครงสร้างเศรษฐกิจ การเมือง และทุนนิยม พื้นที่ธรรมชาติจึงกลายเป็นความหมายเป็นทุนทางเศรษฐกิจ ทำให้การแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากธรรมชาติเป็นสิ่งที่สมเหตุสมผล ชอบธรรม ทำให้รัฐ และเอกชนกลายเป็นผู้มีสิทธิ์เข้าถึง ครอบครอง ใช้ประโยชน์ได้ ในระดับกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม และเมื่อสิ่งแวดล้อมกลายเป็นเวทีวาทกรรมของกลุ่มผลประโยชน์ และกลุ่มอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลาย การบริโภคอัตลักษณ์ทำให้พื้นที่เป็นเวทีที่เป็นส่วนหนึ่งของการนำเสนออุดมการณ์ และอัตลักษณ์ของชนชั้นกลาง

ภูเก็ต : พื้นที่จินตนาการแห่งการสรรค์สร้างอัตลักษณ์ความเป็นคนจีน

ในส่วนของคนจีนที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทย รวมถึงจังหวัดภูเก็ต พบว่า การที่คนจีนจำนวนมากได้รับยศบรรดาศักดิ์ ส่งผลให้กลุ่มคนจีนมีอำนาจในการปกครองประเทศ คนจีนกลุ่มนี้ถือเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคม และวัฒนธรรมไทยได้อย่างไม่มีปัญหา แม้มีจุดเริ่มต้นชีวิตจากจุดที่ถือว่าต่ำสุด คือ การเข้ามาอยู่ในเมืองภูเก็ตด้วยการเป็นกรรมกรหรือกุลิจีน จนถูกมองว่าเป็น “คนอื่น” ทำให้ต้องหาวิธีการธำรงชาติพันธุ์ความเป็นคนจีนผ่านระบบกลไกเชิงสัญลักษณ์ โดยมีศาลเจ้า สมาคม และองค์กรต่าง ๆ ที่เป็นเสมือนพื้นที่ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์จีน (อัมรา พงศาพิชญ์, 2543, น. 139 - 140) ในการสร้างบทบาทต่อชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครองที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับกลุ่มคนไทยที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน โดยอาศัยสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ด้วยนิยามว่าเขาคือ “คนจีน” นำไปสู่การรวมตัว และการช่วงชิงระหว่างกลุ่มอื่นเพื่อผลประโยชน์ที่พึงได้รับ ทั้งนี้ เห็นได้ว่าในทุกพื้นที่ที่ชุมชนคนจีนที่กระจายอยู่ทั่วเกาะภูเก็ต มีการสร้างศาลเจ้าไว้เป็นสถานที่พักผ่อน และพบปะของผู้คน รวมทั้งเป็นสถานที่ที่ชุมชนเพื่อใช้จัดพิธีกรรมต่าง ๆ ตามประเพณีจีน เป็นการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นเงินของตน

จากการสำรวจข้อมูลศาลเจ้าในจังหวัดภูเก็ต โดยสำนักผังเมือง พบว่า ในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ณ ปัจจุบันมีศาลเจ้า ประมาณ 52 ศาลเจ้า กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ 3 อำเภอ บางศาลเจ้าเป็นศาลเจ้าที่ขึ้นทะเบียนตามกฎเสนาบดีว่าด้วยที่กุศลสถานชนิดศาลเจ้า พ.ศ. 2463 มีผู้ดูแล คือ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มีสถานภาพเป็นนิติบุคคล และบางศาลเจ้าเป็นของเอกชนที่ไม่ได้มีการจดทะเบียน (ประเสริฐ พิทักษ์ทองผล, สัมภาษณ์, 2561) แต่ละศาลเจ้ามีการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งปรากฏตลอดทั้งปี

การจัดงานแต่ละครั้งมีผู้คนจำนวนมากเข้าร่วมงาน และมีมหรสพ เช่น การแสดงบนเวที ภาพยนตร์กลางแปลง เป็นต้น โดยเฉพาะงานประเพณีที่สำคัญต่าง ๆ เช่น งานประเพณีพ้อต่อ ของศาลเจ้าเซ่งเต็กเบ๊ที่มีการจัดงานเป็นเวลากว่า 10 วัน และงานประเพณีกินผักของศาลเจ้าหลายแห่งทั่วทั้งจังหวัดภูเก็ตที่จัดงานเป็นเวลา 10 วัน ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจถึงความเป็นมาของการสร้าง และพัฒนาการการดำรงอยู่ของศาลเจ้าในจังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยจึงนำเสนอข้อสรุป 3 ประเด็น ได้แก่ 1) พัฒนาการของศาลเจ้าจีนในเมืองภูเก็ต 2) ประเภท และวัตถุประสงค์ของศาลเจ้าต่าง ๆ ที่ปรากฏในภูเก็ต และ 3) ความสำคัญของศาลเจ้าต่อการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นเงิน ดังนี้

1. พัฒนาการของศาลเจ้าจีนในเมืองภูเก็ต

การสร้างศาลเจ้าของคนจีนในภูเก็ตนั้น ไชยยุทธ ปิ่นประดับ, สัมภาษณ์ (2560) กล่าวว่า เริ่มจากในอดีตคนจีนโพ้นทะเลที่เดินทางออกจากมาตุภูมิต้องเผชิญกับความยากลำบาก โดยเฉพาะการเดินทางทางทะเลด้วยเรือสำเภาฝ่าคลื่นลมในมหาสมุทรที่เต็มไปด้วยภัยอันตราย และอุปสรรค

นานับการ จึงต้องหาสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจระหว่างการเดินทางด้วยการเช่นไหว้เทพดา การบูชาองค์เทพ เทียนชั่งสังข์ใบ้ หรือมาจ้อโป้ที่คนจีนนับถือว่าเป็นเทพธิดาแห่งมหาสมุทร และการอัญเชิญภูมิซันองค์เทพต่าง ๆ หรือเฮี้ยวโหยย (ผงรูปจากกระถางรูป) หรือวัตถุมงคลอื่น ๆ ที่ตนกราบไหว้บูชาที่บ้านเกิดติดตัวมาด้วย เพื่อใช้เป็นเครื่องรางป้องกันภัยอันตรายจากการเดินทาง ให้มาสู่จุดหมายปลายทางอย่างปลอดภัย ต่อมาจึงสร้างศาลเจ้าเล็ก ๆ และนำภูมิซันองค์เทพเหล่านั้นไปประดิษฐานเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน เพื่อการสักการะร่วมกัน และใช้ศาลเจ้าเป็นสถานที่พบปะทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ประเสริฐ พัทธองผล, สัมภาษณ์ (2561) กล่าวถึงศาลเจ้าในอดีตว่าใช้เป็นที่พักพิงชั่วคราวสำหรับคนจีนที่เป็นกรรมกรเงินเหมืองแร่ที่เข้ามาพักที่ศาลเจ้า เพื่อรอให้ญาติพี่น้องหรือตระกูลแซ่ด้วยกันมารับไปทำงาน หรือไปหานายเหมืองที่ต้องการแรงงาน ศาลเจ้าจึงมีความสำคัญกับคนจีน และเมื่อถึงวัน “โซ่ยอิด” และ “จี้บ่หอง” ซึ่งถือเป็นวันพระของจีน ผู้ชายที่ทำเหมืองแร่ต่างเดินทางเข้ามาสักการะองค์เทพ และ “ซ่งแก๊ง” คือ การสวดบทบูชาในศาลเจ้าที่ตั้งอยู่ใกล้กับสถานที่ทำเหมืองแร่ รวมทั้งกลับมาไหว้บรรพชนประจำตระกูล สิ่งเหล่านี้เป็นความเชื่อที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาของคนจีนที่เดินทางเข้ามาภูเก็ต โดยมีพื้นฐานความเชื่อสำคัญ ดังนี้

1) ความเชื่อพื้นฐานดั้งเดิมของชาวจีน เกิดจากความเป็นสังคมเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติที่มีลักษณะไม่แน่นอน จึงเชื่อในปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ภูเขา แม่น้ำ ทะเล สายลม เป็นต้น ว่ามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งภัยพิบัติจากธรรมชาติอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา โดยมนุษย์ไม่สามารถควบคุมให้เป็นไปอย่างที่ต้องการได้ จึงนำไปสู่การบูชาสิ่งทีเชื่อว่าเป็นเทพเจ้า ที่ช่วยดลบันดาลความอุดมสมบูรณ์ หรือบรรเทาภัยพิบัติจากธรรมชาติให้ลดน้อยลงหรือไม่ให้เกิดขึ้น ทั้งนี้ พรรรณิ ฉัตรพลรักษ์ และคณะ (2529, น. 174 - 177) ผู้แปลจากงานเขียนของ สกินเนอร์, จี. วิลเลียม สรุปไว้ว่า ความเชื่อของคนจีนในก่อนยุคปรัชญาเมธีมี 3 ประการ ได้แก่ 1) คนจีนจงรักภักดีต่อการเคารพบรรพบุรุษของตน เพราะเชื่อว่าจะให้ความคุ้มครองและบันดาลความสงบสุขร่มเย็น 2) คนจีนมีความเชื่อในเรื่องวิญญาณที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต และวิถีการปฏิบัติ และ 3) คนจีนเชื่อว่า สวรรค์ หมายถึง ฟ้าหรือเทียน ซึ่งเชื่อว่าเป็นโลกของวิญญาณ และโลกของมนุษย์มีสวรรค์คอยควบคุมสรรพสิ่งอยู่

2) ความเชื่อตามหลักศาสนาเต๋า เดิมเป็นลัทธิความเชื่อที่กำเนิดขึ้นในอารยธรรมจีนโดยเชื่อว่ นักปรัชญาท่านสมัราชวงศ์ฉิน (ก่อนปี ค.ศ. 221 - ก่อนปี ค.ศ. 207) คือ เล่าจื้อ เป็นปรมาจารย์ผู้ก่อตั้งศาสนา ทั้งที่เล่าจื้อไม่เคยเผยแผ่ศาสนา เพียงแต่ศาสนาเต๋านำปรัชญาที่มีความหมายลึกซึ้งของเล่าจื้อมาเป็นคำสอน และปฏิบัติจนบรรลุกับลักษณะที่เป็นศาสนาซึ่งเน้นหนักไปในด้านไสยศาสตร์ที่เกิดจากความเชื่อดั้งเดิมเรื่องฟอเมดหมอผี รวมทั้งได้ผสมผสานปรัชญาของเล่าจื้อที่มีแนวคิด ความเชื่อ และหลักการปฏิบัติเพื่อให้เป็นเทพเจ้า เซียน โดยความเชื่อในคัมภีร์สำหรับนักพรตเต๋า มีเนื้อหาเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารกับ ดวงวิญญาณองค์เทพ การประกอบพิธีขจัดภูตผีปีศาจ และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เน้น

ความเป็นอมตะ รวมถึงการฝึกกำลังภายในทั้งธาตุ ลมปราณ และจิต การเล่นแร่แปรธาตุเพื่อการปรุงยาอายุวัฒนะ (ตัวน ลี เซิง และบุญยี่ง ไร่สุขสิริ, 2543, น. 7 - 8) เต็มมีอิทธิพลต่อรูปแบบการปกครองและระบบสังคมของจีนน้อยกว่าขงจื้อมาก เพราะไม่ได้ถูกกำหนดให้เป็นโครงสร้างหลักทางจริยธรรมของสังคมโดยกลุ่มชนชั้นดั่งที่เกิดขึ้นกับขงจื้อในสมัยราชวงศ์ฮั่น ประกอบกับเต๋ามีลักษณะเป็นลัทธิทางความเชื่อที่เป็นทางการน้อยกว่าขงจื้อ อย่างไรก็ตาม เต๋านำมาให้ความสำคัญ และมีความเชื่อที่มีแนวคิดมุ่งสั่งสอนให้มนุษย์เรียนรู้การอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสอดคล้อง สมดุล และมีความสุข ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าเต๋าคงพัฒนามาจากการบูชาธรรมชาติในสังคมโบราณผสมกับการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้เข้าใจธรรมชาติ และอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้ดีขึ้น คำสอนของเต๋าคือหลายประการจึงมีลักษณะคล้ายวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ และวิทยาการความรู้ที่มีการพัฒนามาตามลำดับ จากแนวคิดพื้นฐานของเต๋าส่งผลต่อแนวคิด และความเชื่อของคนในโลกตะวันออก เช่น ความเชื่อเรื่องฟิงสุ่ย (ฮวงจุ้ย) การแพทย์แผนโบราณของจีน (ยาจีน) การต่อสู้แบบจีน เป็นต้น (วาสนา วงศ์สุรวัฒน์, พิพาดา ยังเจริญ, สาวิตรี เจริญพงศ์ และดิณาร์ บุญธรรม, 2558, น. 31 - 32)

3) ความเชื่อตามหลักศาสนาขงจื้อ ที่นำเอาทฤษฎีของขงจื้อ และเม่งจื๊อมาเป็นพื้นฐาน โดยปรับปรุงขึ้นในสมัยราชวงศ์ฮั่น และได้รับการสถาปนาให้เป็นโครงสร้างหลักทางจริยศาสตร์ที่นำไปใช้ปกครอง และบริหารราชการแผ่นดิน นอกจากจัดโครงสร้างระบบราชการแผ่นดินเป็นลำดับขั้นที่ล้อโครงสร้างความสัมพันธ์ตามหลักคำสอนของขงจื้อแล้ว ยังเป็นคำสอนที่ใช้เป็นแกนหลักในการศึกษา และการเมืองการปกครองของจีนด้วย (วาสนา วงศ์สุรวัฒน์, พิพาดา ยังเจริญ, สาวิตรี เจริญพงศ์ และดิณาร์ บุญธรรม, 2558, น. 30) จึงเป็นศาสนาที่มุ่งเน้นความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ความเป็นไปของสังคม ประเทศ และโลก รวมทั้งความผาสุก ความเจริญรุ่งเรือง คุณธรรมจึงกลายเป็นแก่นหลัก และเป็นจุดหมายสำคัญ คำสอนของขงจื้อเป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิต เป็นมาตรฐานของสังคมชาวจีนจึงมีความรู้สึกนึกคิดที่แนบแน่นอยู่กับปรัชญาขงจื้อ

นอกจากนี้ปรัชญาขงจื้อยังทำให้ชาวจีนมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์หลายประการ เช่น การให้ความสำคัญกับครอบครัวในฐานะที่ครอบครัวเป็นรากฐานของสังคม จึงพยายามสร้างครอบครัวให้เป็นปึกแผ่น รวมทั้งการให้เกียรติผู้สูงอายุ (สมชาย มนูญทรัพย์, 2552, น. 65) และเน้นความสำคัญของการปลูกฝังค่านิยม ความซื่อสัตย์ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม โดยเฉพาะภายในครอบครัวที่คนในครอบครัวต้องเคารพเชื่อฟังหัวหน้า รวมถึงการปกครองของรัฐ และปรัชญาของรัฐ กล่าวคือหัวหน้าครอบครัว และประชาชนในรัฐเป็นพี่น้องกัน ประมุขของรัฐคือบิดาของประชาชนที่ต้องเคารพนับถือเชื่อฟัง เช่นเดียวกับการเคารพเชื่อฟังบิดาของตนเอง แนวคิดของขงจื้อมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเมืองการปกครอง ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นชาตินิยม และความรักชาติของ ชาวจีนมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น รวมถึงมีแนวคิดบางอย่างที่ส่งผลไปยังผู้คนในเอเชียตะวันออก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น การบูชาบรรพบุรุษ การยกย่องผู้ที่มีความกตัญญู การเคารพนับถือผู้อาวุโส

การกำหนดคุณค่าของคนจากความสามารถไม่ใช่ชาติตระกูล ฐานะหรือระบบอุปถัมภ์ เป็นต้น (วารุณีหวัง, 2555, น. 21) รวมทั้งการให้ความสำคัญกับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว บุคคลที่สามารถปฏิบัติตามคำสอนของขงจื้อได้อย่างเคร่งครัดเมื่อตายไปจะได้รับการยกย่องให้เป็นองค์เทพ สิ่งเหล่านี้กลายเป็นหลักความเชื่อที่ฝังรากลึก และมีอิทธิพลต่อสังคม และวัฒนธรรมจีนที่มุ่งเน้นการสอนให้มนุษย์จัดการกับความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมเพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

4) ความเชื่อตามหลักพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งแผ่กระจายมาจากอินเดีย ผ่านเอเชียกลาง เข้าสู่ประเทศจีนในสมัยราชวงศ์ฮั่น โดยมีวัดม้าขาว หรือ เปะเป่ย์ ซานเมืองลั่วหยาง มณฑลเหอหนาน ที่สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 611 สมัยราชวงศ์ฮั่น เป็นวัดศูนย์กลางพุทธศาสนาแห่งแรกของจีน และเป็นวัดที่พระภิกษุเสวียนจิ้ง หรือพระถังซำจั๋ง พำนักอยู่ก่อนเดินทางไปอินเดียเพื่อนำพระไตรปิฎกกลับมายังจีนในสมัยพระเจ้าถังไท่จง แห่งราชวงศ์ถัง อันเป็นที่มาของวรรณกรรมไซอิ๋ว ที่เป็นรู้จักกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งประพันธ์โดย อุ๋เจิ้งเอิน เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2133 สมัยราชวงศ์หมิง จนมาถึงสมัยราชวงศ์หมิง ซึ่งในสมัยนี้พระพุทธศาสนาแยกเป็นหลายนิกาย ดังที่ รตพร ปัทมเจริญ (2544, น. 28 - 29) กล่าวถึงพุทธศาสนา นิกายมหายานว่า มีอิทธิพลต่อสังคม และวัฒนธรรมในประเทศต่าง ๆ เช่น ประเทศจีน ญี่ปุ่น เกาหลี เวียดนาม เป็นต้น จึงถือได้ว่าพุทธศาสนาเถรวาทมีความสำคัญเทียบเท่ากับพุทธเถรวาท โดยมีทศนะที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาเถรวาท 2 ทศนะ ได้แก่ ทศนะต่อพระพุทธเจ้า โดยเชื่อว่าพระพุทธเจ้าไม่ได้มีฐานะเป็นมนุษย์ธรรมดา ดังจะเห็นว่าพระพุทธเจ้ามี 3 กาย หรือเรียกว่าตรีกายคือ นิรมลกาย ธรรมกาย และสัมโภคกาย ทั้ง 3 กายสื่อความหมายว่า พระพุทธเจ้าคือธรรมกายที่ต้องการช่วยสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด และในสภาวะที่อยู่บนสวรรค์ มีลักษณะเป็นสัมโภคกายมีร่างกายเป็นทิพย์ จากนั้นอวตารลงมาบนโลกมนุษย์เป็นนิรมลกายเพื่อการโปรดเวไนยสัตว์ และอีกทศนะหนึ่งเป็นทศนะต่ออุดมคติในชีวิตที่เน้นเรื่องการทำเพ็ญโศกธรรม เป็นการช่วยเหลือมวลมนุษย์ร่วมโลกให้หลุดพ้นจากความทุกข์ ซึ่งถือเป็นเป้าหมายสูงสุดในชีวิต

ทั้งศาสนาเต๋า ขงจื้อ และพุทธศาสนาเถรวาทในจีน ต่างมีช่วงที่รุ่งเรือง และตกต่ำในแต่ละยุคสมัย และมีการผสมผสานทั้งหลักปรัชญา และหลักปฏิบัติต่าง ๆ อย่างกลมกลืนกันตลอดมา จางงัง ทงประเสริฐ (2537, น. 67) กล่าวว่า คัมภีร์ของลัทธิเต๋ารุ่นแรก ๆ เป็นคำสอนสำคัญที่สุดมีการผสมผสานเข้ากับพระพุทธศาสนา ทำให้ลัทธิเต๋ากลายเป็นลัทธิที่มีคนนับถือมากขึ้น ลัทธิเต๋านำพิธีกรรม และแบบอย่างที่เป็นแก่นหลักมาจากพระพุทธศาสนามาใช้ ทั้งการเชื่อถือโชคกลางซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือกันมาก รวมทั้งความเชื่อเกี่ยวกับภูตผีปีศาจที่เป็นนิยายปรัมปราทุกชนิด ส่วน มานพ ถนอมศรี (2536, น. 26) กล่าวถึง ความเชื่อและปรัชญาที่สำคัญของขงจื้อว่าถือเป็นแก่นหลักของลัทธิคำสอนที่มีส่วนสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนจีน รวมไปถึงความเชื่อเรื่องเทพเจ้า และปรากฏการณ์ธรรมชาติ อันมีที่มาจากลัทธิเต๋า ทำให้เกิดวัฒนธรรมเฉพาะของชนชาติจีน ทั้งนี้ขงจื้อ เต๋า และพุทธศาสนาเถรวาท มีการผสมผสานอย่างชัดเจนในสมัยราชวงศ์หยวน และต่อมาในราชวงศ์หมิงที่มณฑลเหอหนาน

ซึ่งตั้งอยู่ทางตอนใต้ของจีน มีการสร้างศาลเจ้าซานเจี้ยวหรือซานเจี้ยวถั่ง แปลว่า ศาลเจ้าที่สร้างขึ้นจากคำสอนของ 3 ศาสนา ได้แก่ ศาสนาเต๋า ศาสนาขงจื้อ และศาสนาพุทธมหายาน ในความเชื่อของคนจีนนอกจากมืองค์เทพอันเป็นความเชื่อทั้งสามดังกล่าวแล้ว ยังมีเทพประจำท้องถิ่นที่คนจีนเคารพนับถือตามบรรพบุรุษด้วย (พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2546, น. 27 - 28) เห็นได้จากวรรณกรรมท้องถิ่น ที่ว่าด้วยการแต่งตั้งเทพเจ้าครั้งยิ่งใหญ่ของจีน ที่เขียนถึงประวัติศาสตร์จีนในช่วง 3,200 ปีก่อน หรือประมาณ 700 ปีก่อนพระพุทธศาสนา เขียนโดยโค่วตงลิม ในสมัยปลายราชวงศ์หมิง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธ เต๋า และขงจื้อ ที่ผสมผสานจนเข้าถึงเนื้อในของคนจีน (จิตราก่อนนทเกียรติ, 2546, น. 125) ดังนั้น ทั้ง 3 ศาสนาจึงหลอมรวมกลายเป็นศาสนาหลักของชาวจีนในรุ่นต่อมา เรียกว่า “สามก่า” หรือ “สามศาสนา” หรือ “ตรีศาสน์” ในส่วนของการจัดตั้งศาลเจ้าของชาวจีนในภูเก็ตนั้น ล้วนเป็นศาลเจ้าในรูปแบบเต๋า แต่มีองค์เทพเจ้าต่าง ๆ ทั้งแบบพุทธศาสนา มหายาน และมีพิธีกรรมต่าง ๆ ตามหลักศาสนาขงจื้อ

2. ประเภท และวัตถุประสงค์ของศาลเจ้าต่าง ๆ ที่ปรากฏในภูเก็ต

การสร้างศาลเจ้าของคนจีนในภูเก็ตนั้น สมชาย มนูญนทร์, สัมภาษณ์ (2561) กล่าวว่า กลุ่มบรรพบุรุษที่เป็นคนจีนได้นำวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อที่เกี่ยวกับองค์เทพเจ้าต่าง ๆ เข้ามาด้วย โดยเชื่อว่ามีศักดิ์สิทธิ์ และมีอำนาจเร้นลับเหนือธรรมชาติ สามารถดลบันดาลให้ผู้ที่ยึดอยู่เย็นเป็นสุข มีความเจริญก้าวหน้า และประสบความสำเร็จในชีวิต จึงมีการสร้างศาลเจ้า หรือที่คนภูเก็ตเรียกว่า “อ๊าม” ขึ้นในชุมชนต่าง ๆ ดังเห็นได้จากบริเวณพื้นที่ทำเทียบเรือของจังหวัดภูเก็ตในอดีตที่ปลูกสร้างศาลเจ้า ซึ่งมีกิมซันองค์เทพประดิษฐานอยู่ เพื่อใช้เป็นแหล่งพักพิงสำหรับคนจีนเมื่อเรือเทียบท่า และกราบไหว้ขอพรจากองค์เทพเพื่อขอให้มิโชคลาก และคุ้มครองภัยอันตรายต่าง ๆ ทั้งนี้สามารถแบ่งประเภท และวัตถุประสงค์ของการสร้างศาลเจ้าในจังหวัดภูเก็ตได้ ดังนี้

1) ศาลเจ้าเฉพาะของกลุ่มชาวจีนเชื้อสายต่าง ๆ เพื่อการรวมกลุ่ม และช่วยเหลือสังคม เช่น ศาลเจ้าซำसानเทียนเฮวกั้ง หรือศาลเจ้าแม่ย่านางเรือ ของกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยน ประดิษฐานกิมซันองค์เทพเทียนซ่งเส็งโบ๊ เป็นองค์ประธาน และศาลเจ้าเจ่งภอถั่ง หรือมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต ของกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋ว ประดิษฐานกิมซันองค์เทพฮอเฮียฮุ้นฮุดโจ้ว เป็นองค์ประธาน เพื่อช่วยเหลือกลุ่มคนจีนที่มาจากท้องถิ่นเดียวกัน และดำเนินกิจกรรมสาธารณกุศลในการเก็บศพ ล้างป่าช้า รวมทั้งให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นต้น

2) ศาลเจ้าเฉพาะขององค์เทพเจ้าต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากความเชื่อความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ขององค์เทพนั้น ๆ เป็นการเฉพาะ อาจเป็นเหตุจากการประสบความสำเร็จในสิ่งที่เคยบนบานไว้ หรือตามความเชื่อร่วมกันของชุมชน เช่น ศาลเจ้าฮกแซกั้ง ประดิษฐานกิมซันองค์เทพซิดแซ่เนียวมา เป็นองค์

เทพธิดา 7 องค์ เป็นองค์ประธาน และศาลเจ้ายกเค้เก้ง (ชอยพะเนียง) ประดิษฐานกิมซันองค์เทพ
เฉ่งจู้ย้อจ้อซือ หรือจ้อซือกง เป็นองค์ประธาน เป็นต้น

3) ศาลเจ้าประจำตระกูลต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นสถานที่แสดงออกร่วมกันของคนในตระกูลแซ่
ในการบูชาองค์เทพที่ถือเป็นบรรพบุรุษของตน เช่น ศาลเจ้าไต้หวันงวตอง ของตระกูลแซ่อ่อง
ประดิษฐานกิมซันองค์เทพตงอี่จุ่นอ่อง เป็นองค์ประธาน และศาลเจ้าเตงกวงตอง (ศาลเจ้าแสงธรรม)
ของตระกูลแซ่ตัน ประดิษฐานกิมซันองค์เทพอึ้งซุ่นต่ายสาย และกิมซันองค์เทพค้ายเจียงเส่งอ่อง
(ตันเส่งอ่อง) เป็นองค์ประธานร่วมกัน เป็นต้น

4) ศาลเจ้าทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นศาลเจ้าเก่าแก่ที่ตั้งขึ้นในชุมชนต่าง ๆ โดยองค์เทพที่ประดิษฐาน
เป็นประธานเป็นองค์เทพที่ผู้คนให้ความเคารพนับถือกันเป็นอย่างมาก และมีผู้คนเดินทางไปกราบไหว้
บูชาเป็นประจำ เช่น ศาลเจ้าปุดจ้อ ที่มีองค์เทพกวนเส่อิมผ่อสาด หรือเจ้าแม่กวนอิม เป็นองค์ประธาน และ
ศาลเจ้าถี้กตั่วที่มีองค์เทพหยกอ่องซ่งเต้ เป็นองค์ประธาน เป็นต้น

5) ศาลเจ้าเฉพาะกิจที่จัดตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะ มีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อใน
งานประเพณีประจำปี เช่น ศาลเจ้าจู้ย้อยเต้าโบเก้ง ที่มีการจัดงานประเพณีกินผัก ศาลเจ้าเซ่งเต็กเป๋ว
ที่มีการจัดงานประเพณีพ้อต้อ เป็นต้น

ศาลเจ้าต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นในอดีตนั้นมีการปลูกสร้างแบบเรียบง่ายด้วยวัสดุพื้นถิ่นที่มี เช่น
ตับจาก ไม้ สังกะสี เป็นต้น ก่อนพัฒนาไปตามความเจริญของยุคสมัย ตามความสามารถของกลุ่มคน
จีน และคนไทยเชื้อสายจีน ที่ได้ร่วมกันสร้างศาลเจ้าเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ในยุค
หลังมีการแสดงออกทางศิลปกรรมความเป็นเงินมากขึ้น เพราะหาวัสดุสำหรับการตกแต่งได้มาก และ
ง่ายกว่ายุคอดีต ที่สำคัญในแต่ละศาลเจ้านอกจากมีกิมซันขององค์เทพที่เป็นประธานแล้ว ยังมีกิมซัน
องค์เทพอื่น ๆ ประดิษฐานร่วมอยู่ด้วย มากบ้างน้อยบ้าง รวมถึงการสร้างจิตรกรรมฝาผนังเป็นเรื่องราว
ต่าง ๆ ตามตำนานความเชื่อทั้งของศาสนาเต๋า ขงจื้อ และพุทธ แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานในลักษณะ
ตรีศานน์อย่างชัดเจน ทั้งนี้ศาลเจ้าต่าง ๆ ในจังหวัดภูเก็ตมีสถานภาพเช่นเดียวกับศาลเจ้าอื่น ๆ ใน
ประเทศไทย กล่าวคือ มีทั้งศาลเจ้าที่ขึ้นทะเบียนเป็นศาลเจ้าตามกฎหมายว่าด้วยที่กุศลสถานชนิด
ศาลเจ้า เป็นศาลเจ้าที่อยู่ในการกำกับดูแลของทางราชการ โดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
ถือกรรมสิทธิ์ในโฉนดที่ดินแทนศาลเจ้า เพื่อปกป้องรักษาที่ดินของศาลเจ้าแทนมหาชน มิให้ผู้ใดนำที่ดิน
ของศาลเจ้าไปใช้ประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้อง และศาลเจ้าเอกชน เป็นศาลเจ้าที่เอกชนถือกรรมสิทธิ์ใน
ที่ดิน และสิ่งปลูกสร้าง เช่น ศาลเจ้าประจำตระกูลของคนจีน ศาลเจ้าประเพณีที่ทางราชการกำกับ
ดูแลตามกฎหมายอื่น เช่น กฎหมายควบคุม อาคาร กฎหมายสาธารณสุข เป็นต้น รวมทั้งศาลเจ้า
เก่าแก่ที่สร้างมานานกว่า 100 ปี และขาดการดูแลบูรณะ ส่วนใหญ่เป็นศาลเจ้าที่เพิ่งสร้างใหม่ในชุมชน
ต่าง ๆ ซึ่งมีความหลากหลายกันไปตามสภาพสังคมในขณะนั้น (กองนโยบายและแผนงาน สำนักผัง
เมือง กรุงเทพมหานคร, 2555, น. 9)

3. ความสำคัญของศาลเจ้าต่อการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นจีน

ศาลเจ้าจีนในจังหวัดภูเก็ต มีองค์ประกอบสำคัญทางนัยยะที่ให้ความหมายทางสัญลักษณ์ที่ปรากฏในรูปแบบศิลปกรรมทางสถาปัตยกรรม บ่งบอกถึงความเป็นตัวตนของคนจีนที่สะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่จำลองผลิตซ้ำ โดยสร้างจากความทรงจำทางสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ อันมีมิตินัยยะสำคัญของความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของสังคมคนจีน รวมถึงแสดงสัญลักษณ์ของกลุ่มชนชาติจีน เป็นศาลเจ้าที่สร้างขึ้นตามคติความเชื่อ เพื่อให้เป็นศูนย์กลางของการแสดงออกทางประเพณี วัฒนธรรมของคนเชื้อสายจีนที่มีความศรัทธาต่อองค์เทพต่าง ๆ จึงมีความผูกพันใกล้ชิดกับคนภูเก็ตเป็นอย่างมาก ถือเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คน และเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา มีการสร้างกิมซึ่นนำมาประดิษฐานไว้ในศาลเจ้าเพื่อแสดงออกถึงความเชื่อ ความศรัทธาด้วยการกราบไหว้บูชา และประกอบพิธีกรรมตามประเพณี เพื่อให้ผู้คนได้ประจักษ์ถึงบทบาททางสังคมและวัฒนธรรมของคนจีน ถือเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นความเป็นตัวตนและความทรงจำถึงบรรพบุรุษที่เป็นคนจีน รวมถึงความมุ่งมั่นในการสืบสาน รักษาวัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนที่เป็นลูกหลาน ศาลเจ้าในภูเก็ตจึงเป็นพื้นที่แห่งจินตนาการที่แสดงออกในอัตลักษณ์ความเป็นจีนได้อย่างเด่นชัดที่สุดดังนี้

1) ศาลเจ้าเป็นศูนย์กลางเพื่อการสืบทอดและอนุรักษ์ความเชื่อทางศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี ที่แสดงถึงวัฒนธรรมของบรรพบุรุษชาวจีนที่นำมาจากแผ่นดินจีน และส่งต่อมายังลูกหลานที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน โดยมีส่วนที่สำคัญที่สุด คือ การเคารพนับถือบรรพบุรุษ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งปรากฏจากการเซ่นไหว้องค์เทพเจ้า และเหล่าบรรพบุรุษ รวมถึงญาติมิตรชาวจีนที่ล่วงลับไปแล้ว ผ่านพิธีกรรมตามรูปแบบในประเพณีต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้เกิดความสุข ความเจริญ และความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

2) ศาลเจ้าเป็นศูนย์กลางของการรวมตัวพบปะสังสรรค์ของผู้คนจากทุกสารทิศ ช่วยให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ และเกิดความสัมพันธ์กันมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นสถานที่ที่เยาวชน ลูกหลานได้เรียนรู้ และมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรม เช่น สามารถเล่นกลอง จุดประทัด เดินถือธงในกระบวนแห่ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ช่วยให้เกิดความเข้าใจในหลักการ และความสำคัญของพิธีกรรมต่าง ๆ อันเป็นการกลม่อกล่าให้เกิดการซึมซับทางวัฒนธรรมจนฝังลึกเข้าสู่จิตใจ (บุญเชิด เหลื่อมใส,¹⁷ สัมภาษณ์, 2561)

¹⁷บุญเชิด เหลื่อมใส ประชาชนด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต และมีบทบาทสำคัญในการเป็นกรรมการศาลเจ้าจังหวัดภูเก็ต เปิดร้านเช่าวัตถุมงคลทั้งของไทย และจีน เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับศาลเจ้าในจังหวัดภูเก็ต

3) ศาลเจ้าเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญ เพราะเป็นที่สถิตขององค์เทพเจ้า และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ จึงมีผู้คนเดินทางมากราบไหว้สักการะขอพรบารมีต่อหน้า “กิมซิ่น” ขององค์เทพ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น ทำให้เกิดกิจการค้าขายทั้งดอกไม้ ธูปเทียน ผลไม้ และสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการไหว้เจ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานวันแซยิดองค์พระ งานประเพณีกินผัก เป็นต้น ที่มีการออกร้านขายอาหาร เครื่องดื่ม และอื่น ๆ ซึ่งมีผู้คนทั่วไป นักท่องเที่ยวไทยและต่างชาติ ต่างเข้ามาร่วมงานเป็นจำนวนมาก มีการใช้จ่ายที่ส่งผลให้เกิดการสะพัดของเงินตราจำนวนมาก (สิงโต อเนกกลาก, สัมภาษณ์, 2561)

4) ศาลเจ้าเป็นศูนย์รวมเครือข่ายต่าง ๆ ในสังคมทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อช่วยเหลือในการจัดงานประเพณี และการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย และถูกต้องสมบูรณ์แบบ ซึ่งก่อให้เกิดเครือข่ายทางสังคมขยายไปมากขึ้น มีการรวมตัวของสมาคม องค์กร และชมรมกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานบริการสังคม เช่น มูลนิธิจួយเต้าโบ้แก๊งได้ร่วมกับชมรมตลาดสดภูเก็ต ใช้พื้นที่ศาลเจ้าในการจัดกิจกรรมงานวันเด็กแห่งชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้ใกล้ชิดกับศาลเจ้า และได้เรียนรู้วัฒนธรรมและประเพณีจีน และมูลนิธิจួយเต้าโบ้แก๊งยังได้จัดกิจกรรมเพื่อหารายได้ในการจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ให้โรงพยาบาลวชิระภูเก็ต รวมทั้งการเป็นสถานที่รับบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ เป็นต้น (สมชาย มนูญพันธ์, สัมภาษณ์, 2561) ทั้งนี้ แต่ละศาลเจ้าจะมีกิจกรรมสนับสนุนสังคมที่หลากหลาย นับเป็นกระบวนการสร้างความผูกพัน และเป็นการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่สำคัญ

5) ศาลเจ้าเป็นแหล่งบันเทิง ดังจะเห็นได้จากงานฉลองครบรอบปีของศาลเจ้า หรืองานวันแซยิดองค์เทพในแต่ละศาลเจ้า เช่น ศาลเจ้าจួយเต้าโบ้แก๊ง มีการจัดงานเฉลิมฉลอง 108 ปี เป็งหย่องซ่านจួយเต้าโบ้แก๊ง มีกระบวนการจัดการด้านความบันเทิง ประกอบด้วยการแสดงอุปรากรจีน (จิว) ลิเก ภาพยนตร์กลางแปลง หนังตะลุง และกิจกรรมบนเวที วิรัช อภิญญาน, สัมภาษณ์ (2561) ยังกล่าวถึงศาลเจ้าไท่หวงตอง (จ้ออ้อง) ว่า มีการจัดเลี้ยงอาหารรูปแบบโต๊ะจีน มีการแจกรางวัลให้บุคคลที่สนับสนุนศาลเจ้าหรือผู้ที่คอยช่วยเหลือศาลเจ้า โดยการจัดงานจะมีการแสดง และกิจกรรมบันเทิงอย่างครบครัน เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการรำลึกย้อนอดีตความทรงจำ ซึ่งกิจกรรมการแสดงบางประเภทเคยปรากฏในศาลเจ้าเมื่อครั้งอดีต แต่ปัจจุบันหาได้ยากแล้ว

6) ศาลเจ้าเป็นศูนย์รวมทางสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมจีน โดยเฉพาะโครงสร้างอาคารแบบจีนโบราณ และแบบร่วมสมัยที่เป็นเอกลักษณ์ และมีการตกแต่งประดับประดาด้วยภาพเขียนแบบจีนโบราณ หรือแบบผสมผสานของวัฒนธรรมไทย - จีน ตามยุคสมัย เช่น ศาลเจ้าเต่งก้องตองหรือศาลเจ้าแสงธรรมมีภาพวาดจิตรกรรมลายเส้นสีด้าบอกเล่าเรื่องราวในวรรณกรรมเรื่อง ซิยินก๊วย ที่ปรากฏอยู่ในตารางสี่เหลี่ยมเต็มฝาผนังด้านข้างทั้งสองด้าน

7) ศาลเจ้าเป็นแหล่งรวมแห่งการแสดงออกที่สร้างสรรค์ของการทำบุญ และการบริจาคทาน โดยในการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ของศาลเจ้ามีผู้ร่วมสนับสนุนในการจัดตั้งโรงทาน หรือร้านอาหารเพื่อให้บริการฟรีแก่ผู้คนที่เข้าร่วมงาน ซึ่งนับวันยิ่งเพิ่มมากขึ้น

8) ศาลเจ้าเป็นแหล่งรวมของกิมซิ่นองค์เทพเจ้าต่าง ๆ ที่มีหลากหลายรูปแบบ หลายปาง หรือหลายป่าน และหลายขนาด ซึ่งเกิดจากการสร้างขึ้นโดยศาลเจ้าเอง หรือมีผู้นำมาถวายให้ทางศาลเจ้า ทั้งกิมซิ่นขององค์เทพเจ้าที่รู้จักกันดี หรือไม่เป็นที่รู้จักของผู้คนทั่วไป ทำให้ศาลเจ้าเป็นแหล่งรวมของเรื่องเล่าขานเกี่ยวกับองค์เทพเจ้าต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

9) ศาลเจ้าเป็นแหล่งรวมของม้าทรง ผู้มีบทบาทสำคัญในมิติปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิญญาณองค์เทพกับศาลเจ้า และศาลเจ้ากับผู้คน โดยทำหน้าที่เป็นร่างทรง “สื่อกลาง” ในการติดต่อสื่อสารกับองค์เทพในการประกอบพิธีกรรมภายในศาลเจ้า ทุกศาลเจ้ามีม้าทรงประจำศาลเจ้ามากบ้างน้อยบ้าง โดยเฉพาะศาลเจ้าขนาดใหญ่มีม้าทรงในสังกัดจำนวนมาก หรือในงานประเพณีของศาลเจ้าต่าง ๆ มีม้าทรงจากศาลเจ้าต่าง ๆ เข้าร่วมประทับทรงในการประกอบพิธีกรรมร่วมกับฮวดกั้ว อันแสดงถึงความสำคัญของม้าทรงที่เป็นผู้แสดงสำคัญในงานพิธีกรรมต่าง ๆ ของศาลเจ้า

10) ศาลเจ้าเป็นแหล่งรวมของการรักษาพยาบาลผู้ป่วย อันเป็นที่พึ่งสำคัญของเหล่าคนจีนในอดีตที่การรักษาพยาบาลแบบสมัยใหม่ยังเข้าถึงได้ยาก โดยการใช้วิธีการเสียดังใบเซียมซีที่ระบุตัวยาสุมุไพรตามตำรับจีน หรือใช้การประทับทรงองค์เทพโดยม้าทรง เพื่อขอตัวยาสุมุไพรหรือให้องค์เทพปิดเป่าด้วยเวทย์มนตร์คาถา เพื่อรักษาอาการป่วยเหล่านั้นให้หายไป แม้ในปัจจุบันยังมีคนไทยเชื้อสายจีน และคนทั่ว ๆ ไปใช้วิธีการนี้ในการรักษาอาการเจ็บป่วยของตนเอง

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยเห็นว่า ศาลเจ้าในภูเก็ตเป็นแหล่งรวมของผู้คนที่หลากหลาย เป็นแหล่งรวมสรรพวิชาความรู้ เป็นแหล่งยึดมั่นทางจิตใจ เป็นแหล่งบันเทิงพักผ่อนหย่อนใจ เป็นแหล่งรวมแห่งการให้ และการแบ่งปัน ศาลเจ้าจึงเป็นศาสนสถานสำคัญต่อบรรพบุรุษคนจีนในอดีต และคนไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบัน รวมถึงผู้คนทั่วไปที่ให้ความเคารพนับถือในองค์เทพ ศาลเจ้าจึงเป็นพื้นที่แห่งจินตนาการที่ใช้แสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นจีนที่โดดเด่น สอดคล้องกับที่ สันต์ สุวีจรรย์นันท์ (2558, น. 124 - 140) กล่าวถึงพื้นที่ในมิติการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่กับสังคม โดยใช้ฐานคิดในเรื่องของศาสนสถานที่จะช่วยเอื้อให้เกิดการผสมผสานระหว่างรอยแยกทางกายภาพ และนามธรรมว่า พื้นที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ที่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้หลากหลายรูปแบบ รวมทั้งสามารถเข้าไปปรับเปลี่ยน และครอบครอง โดยเชื่อว่าพื้นที่เป็นหัวใจสำคัญเหมือนหัวใจของการสร้างศาลเจ้า ทำให้คนจีนต่างมุ่งเน้นการปฏิบัติการสร้าง การควบคุมพื้นที่ที่เป็นองค์ประกอบทางกายภาพ และเป็นสัญลักษณ์ความเป็นคนจีนที่ผู้สร้างทำให้เกิดประโยชน์ใช้สอย เกิดคุณค่า และเกิดการสร้างเครือข่ายทางสังคม

โดยมีศาลเจ้าเป็นภาพตัวแทน หรือเปรียบเหมือนวัตถุที่สามารถปรับเปลี่ยนไปตามรูปแบบวิถีชีวิตทางสังคมที่มีการปรับเปลี่ยน มีการพัฒนาการทางความคิดที่ซับซ้อนซ่อนอยู่ภายใต้ नियาม และความหมายทางศาลเจ้า

อภิญา เพ็ญฟูสกุล (2543, น. 66 - 67) กล่าวถึงพื้นที่ในฐานะสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมที่ประจักษ์ด้วยความหมาย (coded space) พื้นที่ทางกายภาพต่าง ๆ เช่น เกาะ ป่า เมือง หรือพื้นที่ในบ้านเรือนมิได้เป็นเพียงวัตถุ ที่ว่าง หรือสภาพแวดล้อมข้างนอกตัวที่มีไว้เพื่อให้คนใช้ประโยชน์เท่านั้น วิธีการจัดการพื้นที่เหล่านั้นสะท้อนวิถีคิดที่มีต่อสาธารณะ พื้นที่ลักษณะที่ชาวบ้านใช้สอย พื้นที่ในป่า ทำให้ทราบว่าพวกเขาที่มีภาพของป่าในฐานะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ มีจารีตข้อห้าม และพิธีกรรมซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนที่ใช้พื้นที่ป่า นั้น ทั้งหมดนี้ทำให้เห็นภาพว่า การ नियาม และจัดการพื้นที่เกี่ยวข้องกับการที่ปกเจก नियาม ตำแหน่งของตัวตนในสังคม และในจักรวาลวิทยา

สิ่งเหล่านี้สะท้อนได้ถึงการใช้พื้นที่ของเกาะภูเก็ตที่มีความอุดมสมบูรณ์ตามสภาพภูมิศาสตร์เอื้อต่อการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของผู้คนกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะคนจีนโพ้นทะเล ซึ่งมีปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้เกิดการอพยพเข้ามาสร้างถิ่นฐานในเกาะภูเก็ต กลายเป็นคนหมู่ใหญ่ในเมืองภูเก็ต จึงทำให้เกิดเป็นสังคมชุมชนคนจีนที่มีอิทธิพลต่อการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมตลอดถึงวิถีชีวิตของผู้คน ด้วยการสร้างอัตลักษณ์หรือตัวตนของความเป็นจีนในแผ่นดินภูเก็ต เพื่อให้เกิดการยอมรับจากคนพื้นถิ่น โดยมีกิมซึ้งองค์เทพ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ตามวัฒนธรรมความเชื่อที่นำติดตัวมาจากบ้านเกิดที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ นำไปสู่การปลูกสร้างศาลเจ้าเพื่อประดิษฐานกิมซึ้งองค์เทพเหล่านั้น เพื่อการสักการะบูชาาร่วมกันในกลุ่มชุมชนต่าง ๆ รวมทั้งใช้ศาลเจ้าในการประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีต่าง ๆ เป็นการธำรงความเป็นชาติพันธุ์ด้วยการนำต้นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อตรึงความเป็นตัวตนว่า “เขาเป็นคนจีน” ภายใต้ระบบความเชื่อพื้นฐานเดิมในการนับถือบูชาบรรพบุรุษ และอำนาจอันลึกลับเหนือธรรมชาติ รวมทั้งหลักคำสอนในศาสนาขงจื้อ เต๋า และพุทธ ก่อให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เป็นปัจเจก ทำให้เกิดกลุ่มสังคมคนจีนอย่างเป็นรูปธรรม อันเป็นสื่อสะท้อนความเป็นตัวตน และการยกระดับทางสังคมของกลุ่มตน สอดคล้องกับ อภิญา เพ็ญฟูสกุล (2543, น. 69 - 70) ที่กล่าวถึงกระบวนการสร้างภาพความจริงว่า เป็นจุดสำคัญของกระบวนการทางสังคมเพื่อสร้างความหมาย หรือเป็นศูนย์รวมของการสร้างภาพลักษณ์ที่ช่วยทำความเข้าใจความซับซ้อนของการผลิตความหมายตัวมันเอง ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของการสร้างความหมาย เพราะพื้นที่ในที่นี้ คือ การจัดระเบียบที่แบ่งได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) พื้นที่ตามที่ถูกนำเสนอในภาพ 2) การจัดวางพื้นที่ในกระบวนการสร้างภาพ และ 3) พื้นที่ความสัมพันธ์สังคมของการสร้างภาพ เพื่อใช้ทำความเข้าใจความเชื่อมโยงของมิติความเป็นเกาะที่ถูกเสนอภาพซ้อนกัน 3 แบบ ได้แก่ 1) เป็นภาพ

พื้นที่ตามธรรมชาติอันงดงามบริสุทธิ์ เป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนคนจีนที่มีวิถีชีวิตเรียบง่าย 2) เป็นทรัพยากรที่ก่อให้เกิดผลตอบแทนด้านการลงทุนสูง และ 3) เป็นพื้นที่แสดงออกของอุดมการณ์ ซึ่งความหมายของพื้นที่ทั้ง 3 แบบนี้มีการสร้างผ่านเรื่องราวต่าง ๆ

ดังนั้น เห็นว่าคนจีนได้ใช้พื้นที่เกาะภูเก็ตเป็นการนำเสนอความเป็น “ตัวตน” ของ “คนจีน” ทำให้เห็นประวัติศาสตร์ทางสังคม และความสัมพันธ์ทางสังคมของการสร้างภาพ

นอกจากนี้ เลอแพวว์ ยังได้กล่าวถึงพื้นที่ในมิติกระบวนการสร้างผลผลิต (The Production of Space) ว่า เป็นผลผลิตการสร้างความหมายด้วยกลุ่มคนทางสังคมศาสตร์ซึ่งอาศัยพื้นที่สร้างปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ของสังคม 2 แบบ ได้แก่ “พื้นที่สภาพดั้งเดิมตามธรรมชาติ” และ “พื้นที่ชุมชนแบบดั้งเดิม” ด้วยเทคนิควิทยาการของการสร้างพื้นที่ (Technologies of Spaces) ให้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เรียกว่า “การทำพื้นที่ให้บริสุทธิ์ผุดผ่องน่ายกย่องบูชา” (The Purification of Space) การสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้พื้นที่ด้วยการระบุกำหนดบทบาทหน้าที่ที่เฉพาะเจาะจงของพื้นที่นั้น ๆ เพื่อป้องกันมิให้มีการล่วงล้ำหรือล่วงละเมิดได้ เช่น พื้นที่สวนตัว พื้นที่สาธารณะ เมือง ชุมชน เป็นต้น ขณะเดียวกันมีการกำหนดผู้ดูแลปกป้อง หรือผู้พิทักษ์ความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่นั้น ๆ แต่ทั้งพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และผู้พิทักษ์ความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย ดังนั้น สังคมแต่ละแบบแต่ละยุคสมัย ผลิต กำหนดขึ้นในพื้นที่ในแต่ละแบบในแต่ละยุคสมัย จึงมีทั้งภาคปฏิบัติ และจารีตปฏิบัติว่าด้วยพื้นที่ (Spatial Practices the Practices of Space) ที่แตกต่างกันไป สังคมจึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเรื่องของพื้นที่อย่างมาก นอกจากนี้ เลอแพวว์ ยังมองเห็นพื้นที่เป็นประวัติศาสตร์ทางสังคมของพื้นที่ที่เรียกว่า “Social Space” (Lefebvre Henri, 1991) เพราะเป็นพื้นที่ที่มีประโยชน์และมีการใช้สอยอยู่อย่างปกติธรรมดาในชีวิตประจำวัน (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2554, น. 184 - 186)

ดังนั้น ศาลเจ้าที่มีการปลูกสร้างขึ้นจึงเป็นศาสนสถาน เป็นพื้นที่ใช้สอยที่มีคุณค่าทั้งด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญา นอกจากนี้ยังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม (Intangible cultural environment) ที่ครอบคลุมไปด้วยองค์ประกอบของพื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่ทางสังคม พื้นที่ความทรงจำในอดีต และพื้นที่จินตนาการ ที่มีความต่อเนื่องยาวนานในการดำรงชาติพันธุ์ความเป็นจีนที่ผสมผสานวัฒนธรรมจีน - วัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมพื้นถิ่นได้อย่างลงตัว

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ศาลเจ้ารวม 4 ศาลเจ้า ที่มีอิทธิพลตามคติ ความเชื่อของสังคมคนภูเก็ต ที่ยังคงมีความต่อเนื่องของการจัดพิธีกรรมตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน และเป็นศาลเจ้าที่มีภูมิทัศน์องค์เทพที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาเป็นองค์ประธานของศาลเจ้า เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ศาลเจ้าซำซำสี่นเทียนเฮวกั้ง หรือศาลเจ้าแม่ย่านางเรือ เป็นศาลเจ้าของชาวจีนฮกจิว ที่มีความเก่าแก่ที่สร้างมานานกว่า 168 ปี เป็นพื้นที่ต่อเนื่องกับชุมชนตัวพ่อ จึงมีคนจีนอาศัยอยู่ และเป็นย่านสัญจรของคนจีนจากกะทู้ที่เดินทางเข้ามาในตัวเมือง ภายในศาลเจ้ามีกิมซันองค์เทพเทียนซ่งเส้งโบ้ หรือองค์เทพม่าจ้อโป้ เป็นองค์ประธาน เป็นกิมซันเก่าแก่ที่คนจีนตระกูลแซ่หลิมได้อัญเชิญมาประดิษฐานเพื่อคอยปกป้องรักษาให้การเดินทางทางเรือมีความปลอดภัย ไตรรงค์ ลิมปรกรณ์กุล,¹⁸ สัมภาษณ์ (2561) กล่าวว่า บริเวณพื้นที่หน้าศาลเจ้าแห่งนี้ในอดีตเป็นท่าจอดเรือหรือเวียงเรือไตกงเรือมีกิมซันม่าจ้อโป้ไว้ประจำเรือเพื่อปกป้องคุ้มครองจากภัยอันตรายต่าง ๆ ทั้งนี้ ในปัจจุบันศาลเจ้าซำซำสี่นเทียนเฮวกั้งเปิดให้ทุกคนได้เยี่ยมชมศาลเจ้า และสักการะองค์เทพม่าจ้อโป้ และองค์เทพอื่น ๆ ในศาลเจ้า รวมทั้งเปิดให้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมวันแซยิดองค์เทพม่าจ้อโป้ ในวันที่ 23 เดือน 3 ตามปฏิทินจันทรคติจีน ซึ่งอยู่ในช่วงประมาณเดือนพฤษภาคม แต่ไม่มีการอัญเชิญองค์เทพเข้าประทับทรง เนื่องจากไม่มีม้าทรงประจำศาลเจ้า และไม่มีการจัดงานประเพณีกินผัก

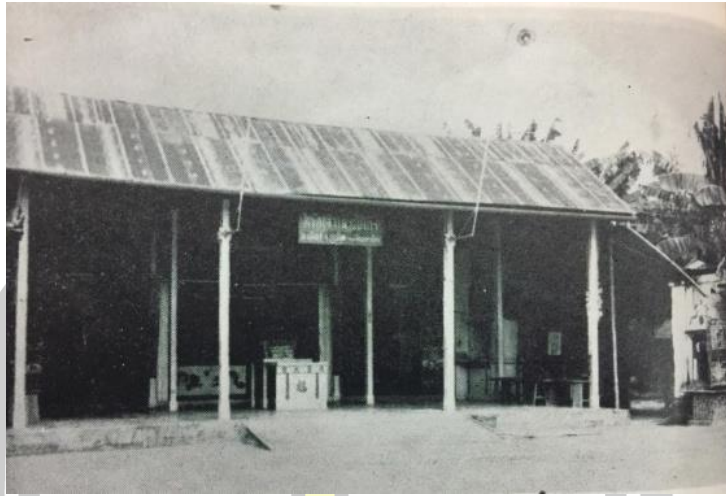
ภาพประกอบที่ 11 ศาลเจ้าเจ้าซำซำสี่นเทียนเฮวกั้ง หรือศาลเจ้าแม่ย่านางเรือ
ที่มา: (ผู้เขียน, 2560)

พูน ปณ ทัต ชเว

¹⁸ไตรรงค์ ลิมปรกรณ์กุล ปราชญ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต รองประธานศาลเจ้าซำซำสี่นเทียนเฮวกั้งหรือศาลเจ้าแม่ย่านางเรือเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับศาลเจ้าในภูเก็ต

ลักษณะสถาปัตยกรรมของศาลเจ้าซำซำเนียนเฮวกิ่งเป็นแบบไทยจีนประยุกต์ ผ่านการบูรณะมาตามลำดับ มุขกลางด้านหน้าเป็นทรงหลังคัจฉ์แบบไทยแบบเปิดโล่ง เป็นที่ตั้งของแท่นบูชาที่กึ่งหรือเทพยดาจอร์ มีปฏิมากรรมสิงโตจีนคู่ขนานอยู่สองข้างบันไดทางขึ้น ส่วนอาคารด้านในเป็นทรงเก้งจีน มีภาพปั้นลอยนูนเสื่อขาว และมังกรเขียนบนผนังทั้งสองด้าน ตัวอาคารเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ขนาด 3 คูหา โดยโถงกลางมีกิมซันองค์เทพเทียนซ่งเส้งโบ้เป็นประธาน พร้อมองค์เทพอื่น ๆ ส่วนโถงด้านซ้ายเป็นห้องเก็บสิ่งของ และโถงขวามือเป็นที่ทำการศาลเจ้า และชมรมชาวฮกจิว มีแท่นสลิตป้ายชื่อบรรพบุรุษ ส่วนพื้นที่ด้านหน้าศาลเจ้าเป็นลานกว้างสำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ มีเตาเผากระดาษทองและที่จุดประทัด ส่วนด้านหน้าสุดติดถนนกระบี่มีซุ้มประตูทางเข้าศาลเจ้า

2. ศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบ้เก้ง หรือที่เรียกกันว่า ศาลเจ้าจู้ต่วยหรืออ้ามจู้ต่วย ตั้งอยู่เลขที่ 283 ถนนระนอง ซอยภูธร ตำบลตลาดเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต เป็นศาลเจ้าที่สร้างขึ้นเพื่อประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีกินผักเป็นการเฉพาะ มีกิมซันองค์เทพเทียนซ่งหวงวโน้สย หรือองค์เทพหล่าวเอี้ยเป็นประธาน สมหวัง ซีนพิมลชาญกิจ, สัมภาษณ์ (2560) ให้ข้อมูลว่า “ผู้เฒ่าผู้แก่ได้เล่าให้ฟังว่าที่ตั้งของศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบ้เก้งในอดีตเป็นสวนพลูประมาณ ปี พ.ศ. 2445 เกิดไฟไหม้บ้านเรือนที่ตั้งอยู่ในซอยอ่างอ่าหล่าย หรือปัจจุบัน คือ ซอยธรรมณีย์ บริเวณชุมชนตัวโ้ที่อยู่ห่างจากสวนพลูไปประมาณ 2 กิโลเมตร และก่อนที่ไฟลุกลามไปยังศาลเจ้า ชาวบ้านได้ช่วยกันอัญเชิญกระถางรูป และสิ่งของสำคัญต่าง ๆ ขององค์เทพกิ้วอ่องไต่เต่ หรือที่ชาวบ้าน เรียกว่า “กิ้วอ่องเอี้ย” ไปฝากไว้ที่กระท่อมสวนพลูนี้ ในปีรุ่งขึ้น ระหว่างวันที่ 1 - 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน ชาวบ้านได้ร่วมกันประกอบพิธีกรรมกินผักแด่องค์เทพกิ้วอ่องไต่เต่ที่บริเวณกระท่อมสวนพลูเช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติกันมาเป็นประจำทุกปีที่ศาลเจ้าในซอยอ่างอ่าหล่าย ทำให้เกิดความคับแคบเจ้าของสวนพลูจึงย้ายออกจากกระท่อมหลังนี้ และสร้างกระท่อมสำหรับอยู่อาศัยในบริเวณใกล้กันแทน ชาวบ้านจึงได้ช่วยกันปรับปรุงและต่อเติมกระท่อมสวนพลูเพื่อใช้เป็นศาลเจ้าสำหรับประดิษฐานกระถางรูป รวมทั้งสิ่งของสำคัญต่าง ๆ ขององค์เทพกิ้วอ่องไต่เต่เป็นการเฉพาะ” จากภาพถ่ายเมื่อปี พ.ศ. 2454 ที่ศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบ้เก้งแสดงไว้ ปรากฏชัดเจนว่าศาลเจ้ามีลักษณะเป็นอาคารชั้นเดียว ขนาด 3 คูหา หลังคามุมด้วยใบจาก

ภาพประกอบที่ 12 ศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบเก้ง ปี พ.ศ. 2505
ที่มา: (ศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบเก้ง, 2560)

ภาพประกอบที่ 13 ศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบเก้ง ปี พ.ศ. 2560
ที่มา: (ผู้เขียน, 2560)

สถาปัตยกรรมศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบเก้ง เป็นอาคารชั้นเดียวยกพื้นสูง สร้างแยกเป็นส่วนมุข
กลางด้านหน้า และส่วนอาคารหลักด้านใน ซึ่งต่างเป็นแบบเก้งจีนที่สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กปูพื้น
ด้วยหินอ่อนทั้งหมด ด้านบนเพดานตกแต่งให้แลดูเหมือนมีโครงค้ำยันแบบจีน โดยมุขกลางด้านหน้าที่
ยื่นออกจากตัวอาคารหลักเป็นโถงเปิดโล่งไม่มีผนัง ส่วนตัวอาคารหลักด้านในแบ่งเป็น 3 คูหา ด้านหน้า
คูหากกลางเป็นประตูไม้ขนาดใหญ่ 2 บานสลักภาพเทพทวารประจำประตูตามความเชื่อ ส่วนประตู
ด้านข้างทั้ง 2 ด้าน เป็นประตูไม้ฉลุลายสามารถพับเปิดกว้างได้ ผนังด้านหลังของอาคารปิดทึบทั้งหมด
มีห้องประทับขององค์เทพกิ้วอ่องไต่เต้ตั้งอยู่ด้านหลังสุดของคูหากกลาง โดยมีประตูไม้ 2 บาน ปิดอยู่

และมีป้ายพระนามขององค์เทพกั๋วอ่องไต่เต่บ่งบอกอยู่เหนือประตู ส่วนคูกาซ่ายชวาเป็นแท่นประดิษฐานกิมซึ้งองค์เทพต่าง ๆ มีหน้าต่างทรงกลมตกแต่งลวดลายมงคลแบบจีนด้านละ 1 บาน ส่วนหลังคาอาคารทั้ง 2 ส่วน จิตรกร ก่อฉันทเกียรติ (2546, น. 74) ให้ข้อมูลว่า มุงด้วยกระเบื้องกาบจีน มีแถววัลย์จีนประดับตรงส่วนปลายหลังคาที่โค้งงอนขึ้น และสันหลังคาประดับม้งกรคู่หันหน้าเข้าหามุกไฟที่ตั้งอยู่ตรงกึ่งกลางซึ่งเป็นไปตามความเชื่อในความเป็นสิริมงคล และเป็นสัญลักษณ์อันสูงส่ง และความศักดิ์สิทธิ์ ส่วนเชิงบันไดทางขึ้นด้านหน้ามุขกลางประดับด้วยปฏิมากรรมหินทรายแกะสลักเป็นรูปสิงโตจีน และปฏิมากรรมองค์เทพสี่ไต่เต่เทียนอ่อง หรือท้าวจตุโลกบาล ที่ถือเป็นเทพธรรมบาลที่คอยอารักขาธรรมสถาน

สมชาย มนูญจันทร์, สัมภาษณ์ (2560) ให้ข้อมูลว่า ในอดีตด้านหน้าศาลเจ้าจู้ต๋ยเต้าโบ้เก็งเป็นลำคลองขนาดใหญ่ ซึ่งผู้คนรุ่นปู่ย่าตายายเล่าขานกันว่า มีความกว้างขนาดเรือใบสามหลักสามารถแล่นผ่านได้ และมีท่าเทียบเรืออยู่บริเวณด้านหน้าศาลเจ้าปุ๊ดจ้อที่อยู่ติดกัน ชาวบ้านจึงสร้างกั้นหน้าไว้ในลำคลองเพื่อใช้ในการดำข้าวเปลือก ส่วนคำว่า “เต้าโบ้เก็ง” หมายถึง ที่ประทับขององค์เทพเต้าโบ้เทียนจู้ ซึ่งเป็นมารดาขององค์เทพกั๋วอ่องไต่เต่ ทั้งนี้ ศาลเจ้าจู้ต๋ยเต้าโบ้เก็งตั้งอยู่บนเนินเขา “เป็งหยองซ่าน” ทอดยาวมาจากเขารังที่เป็นภูเขาเล็ก ๆ ด้านหลังศาลเจ้าแม่ย่านางเรือ และด้วยตัวอาคารศาลเจ้าจู้ต๋ยเต้าโบ้เทียนจู้ที่หันหน้าไปทางทิศตะวันออกที่มีลำคลองใหญ่ไหลผ่าน จึงตั้งอยู่ในชัยภูมิที่ดีตามหลักฮวงจุ้ย แต่ปัจจุบันลำคลองดังกล่าวมีสภาพเป็นคลองระบายน้ำที่ตื้นเขิน มีการลงพื้นคอนกรีตเสริมเหล็กปิดครอบไว้ ส่วนพื้นที่โดยรอบมีอาคารหนาแน่นมากขึ้นสภาพทางกายภาพจึงเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตจนไม่เห็นร่องรอยเดิมมากนัก นอกจากนี้ศาลเจ้าจู้ต๋ยเต้าโบ้เก็งยังตั้งอยู่ติดกับศาลเจ้าปุ๊ดจ้อหรือศาลเจ้าแม่กวนอิม และอยู่ห่างจากตลาดสดเทศบาลนครภูเก็ตประมาณ 400 เมตร จึงทำให้ศาลเจ้าจู้ต๋ยเต้าโบ้เก็งเป็นที่รู้จักของผู้คนจำนวนมาก และชาวตลาดสดได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาศาลเจ้าจู้ต๋ยเต้าโบ้เก็งในการสืบสานประเพณีกินผักให้ดำรงอยู่ตราบนานปัจจุบัน ทั้งนี้ในงานประเพณีกินผักมีการนำองค์เทพตงตันหง่วนโส่ย หรือองค์เทพลิโล่เซีย มาประดิษฐานที่มุขด้านหน้าตัวอาคารศาลเจ้า แสดงถึงความสำคัญขององค์เทพตงตันหง่วนโส่ยที่มีต่อพิธีกรรมงานประเพณีกินผัก

3. ศาลเจ้าเฮียบเทียนเก้งกวนเต้กุน เพราะเป็นศาลเจ้าประจำชุมชนสะป้า เขตรอยต่อระหว่างอำเภอถลางกับอำเภอเมือง ด้านฝั่งตะวันออกของจังหวัดภูเก็ต ตั้งอยู่เลขที่ 41/2 หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ศาลเจ้านี้มีการก่อตั้งตามหลักฮวงจุ้ย คือ ด้านหน้าศาลเจ้าเป็นแม่น้ำ ทะเลสาบ และด้านหลังศาลเจ้าเป็นภูเขา มีกิมซึ้งองค์เทพเฮียบเทียนไต่เต่ หรือองค์เทพเต้กุนเป็นประธาน จากเอกสารของศาลเจ้าสะป้า (ม.ป.ป.) และ พงษ์ธร รังสินธุรัตน์, สัมภาษณ์ (2561) กล่าวว่า บรรพบุรุษชาวจีนนำกิมซึ้งองค์เทพเฮียบเทียนไต่เต่ที่แกะสลักด้วยไม้มาจากเมือง

จีน และนำมาประดิษฐานไว้ที่ศาลเจ้ากลางหมู่บ้าน เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน และให้ทุกคนได้เคารพสักการบูชา ปัจจุบันองค์กิมซิ่นดั้งเดิมผุพังชำรุดไปตามกาลเวลา จึงมีการสร้างองค์กิมซิ่นด้วยการแกะสลักขึ้นมาใหม่ทดแทน ส่วนตัวอาคารศาลเจ้าได้รับการพัฒนามาตามลำดับ จนเป็นศาลเจ้าที่สวยงาม และได้ใช้ประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีกินผักดังเช่นในปัจจุบัน

ภาพประกอบที่ 14 ศาลเจ้าเฮียบเทียนแก้งกวนเต้กุน หรือศาลเจ้าสะป่า
ที่มา: (ศาลเจ้าเฮียบเทียนแก้งกวนเต้กุน, ม.ป.ป.)

ภาพประกอบที่ 15 ศาลเจ้าเฮียบเทียนแก้งกวนเต้กุน หรือศาลเจ้าสะป่าปี พ.ศ. 2560
ที่มา: (ผู้เขียน, 2560)

สถาปัตยกรรมศาลเจ้าเฮียบเทียนแก้งกวนเต๋กุน (สะป่า) เป็นศาลเจ้าขนาดเล็กขนาด 2 คูหา รูปทรงแบบแก้งจินยกพื้นสูง ราวบันไดทั้งสองด้านประดับประติมากรรมมังกรจีน मुखด้านหน้าเป็นที่ตั้งของแท่นบูชาที่กึ่ง ด้านหน้าประตูกลางมีประติมากรรมสิงโตจีนขนบซำยชวา พื้นภายในไม่กว้างขวางมากนัก ใช้เป็นที่ตั้งของตัวพระต่าง ๆ เพดานมีการตกแต่งด้วยคานค้ำยันที่มีปลายเป็นหัวมังกร ส่วนหลังคาเหลื่อมซ้อนกัน มุงด้วยกระเบื้องกาบจีน ประดับด้วยลวดลายเถาวัลย์ตรงส่วนมุม มีเมฆมงคลและมังกรทองขนาดใหญ่ 1 คู่ ที่กำลังเอี้ยวตัวเข้าเล่นมุกไฟ แลดูสวยงามมาก

4. ศาลเจ้าซุ่ยบุนต่อง หรือศาลเจ้าหล่อโรง เดิมเป็นศาลเจ้าเฉพาะขององค์เทพเฉ่งจู้จ้อซือหรือองค์เทพจ้อซือก่ง ซึ่งเป็นภิกษุจีนในศาสนาพุทธนิกายมหายาน มีกิมซิ่นองค์เทพเฉ่งจู้จ้อซือเป็นองค์ประธาน ปัจจุบันมีการประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีกินผัก ธีรยุทธ ล้อเลื่อน¹⁹ สัมภาษณ์(2561) ให้ข้อมูลว่า ศาลเจ้านี้เดิมเป็นสำนักพระพรหมธาตาสถาน ตั้งขึ้นโดย นายวินัย แซ่ส้อ หรือที่รู้จักกันในชื่อ “แปะจิ้นเบ้ง” ซึ่งเป็นม้าทรงองค์เทพจ้อซือก่งของศาลเจ้าจู้ยตุ่ย ต่อมาได้แยกตัวออกมา และปรับปรุงสำนักพระพรหมธาตาสถานให้เป็นศาลเจ้าซุ่ยบุนต่อง เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีกินผักของชุมชนซอยหล่อโรง ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากศาลเจ้าจู้ยตุ่ยแต่้าโบ้แก้งมากนัก โดยเริ่มกินผักครั้งแรกในปี พ.ศ. 2520

ภาพประกอบที่ 16 ศาลเจ้าซุ่ยบุนต่อง หรือศาลเจ้าหล่อโรง ปี พ.ศ. 2560

ที่มา: (ผู้เขียน, 2560)

¹⁹ธีรยุทธ ล้อเลื่อนปราชญ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต ม้าทรงของศาลเจ้าซุ่ยบุนต่อง หรือศาลเจ้าหล่อโรง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับศาลเจ้าในภูเก็ต

ภาพประกอบที่ 17 บริเวณภายนอกศาลเจ้าชู้บุ่นตอง หรือศาลเจ้าหล่อโรง ปี พ.ศ. 2560
ที่มา: (ผู้เขียน, 2560)

อาคารศาลเจ้าชู้บุ่นตอง (หล่อโรง) เดิมเป็นอาคารที่ดัดแปลงมาจากบ้านห้องแถวขนาด 2 คูหา ที่มีพัฒนาการมาโดยตลอด จนเป็นอาคารสองชั้นก่ออิฐถือปูนที่กว้างใหญ่พอสมควร ชั้นล่างประดิษฐานกิมซึ้งองค์เทพเจ้าต่าง ๆ และมีกิมหล่อ หรือเตาเผากระดาษของรูปทรงเจดีย์อยู่ด้านหน้าศาลเจ้า ส่วนชั้นบนเป็นที่ประดิษฐานกิมซึ้งองค์เทพแห่งจู้ยจ้อซือ กิมซึ้งองค์เทพต่าง ๆ รวมทั้งพระพุทธรูปและเกจิอาจารย์อีกหลายองค์ จึงมีลักษณะที่เด่นชัดของการผสมผสานระหว่างพุทธ และเต๋า รวมทั้งมีตัวหรือแท่นบูชาองค์เทพกิ้วอ่องไต่เต่ นอกจากนี้ยังมีลานปูนกว้างด้านบนสำหรับการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วย

สรุปท้ายบท

โดยสรุปภูเก็ตเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทยในอดีตเป็นพื้นที่ที่มีธรรมชาติอันบริสุทธิ์และอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่หลากหลาย จึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเข้าจับจองของกลุ่มคนต่าง ๆ เพื่อตั้งถิ่นฐานทำมาหากิน และร่วมสร้างสังคมที่มีประเพณี และวัฒนธรรมของกลุ่ม โดยมีพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของผู้คนที่หลากหลายทั้งกลุ่มชาวเลกลุ่มคนจีนโพ้นทะเล กลุ่มชาวยุโรป และกลุ่มคนไทยเชื้อสายต่าง ๆ ต่างก็เป็น “กลุ่มคน” ที่มุ่งเข้ามาแสวงหาประโยชน์จากพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรในดินสินในน้ำ เริ่มจากเป็นชุมชนเล็ก ๆ แล้วพัฒนาเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีอุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุกเป็นหลัก ซึ่งเป็นช่วงที่กลุ่มคนจีนโพ้นทะเลจำนวนมากได้เข้ามาเป็นกสิ

เหมือนแรงจูงใจเกิดชุมชนชาวจีนในพื้นที่ต่าง ๆ ในเกาะภูเก็ต และกลายเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และวัฒนธรรมประเพณีในพื้นที่

การปรากฏตัวของกลุ่มคนจีนในภูเก็ตเป็นตัวแปรสำคัญต่อการสร้างสังคมในพื้นที่ในช่วงแห่งการสร้างตัวตนให้เกิดเป็นพื้นที่ทางอัตลักษณ์ที่ได้สรรค์สร้างคติความเชื่อ และวัฒนธรรมประเพณีที่นำติดตัวมาให้เกิดเป็นรูปธรรมในพื้นที่ภูเก็ต และส่งต่อมายังลูกหลานที่ได้ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยของสังคม จนเกิดประเพณี และพิธีกรรมสำคัญต่าง ๆ อันมีอัตลักษณ์ของตนเอง เหล่าลูกหลานได้ปรับใช้พื้นที่ศาลเจ้าให้เป็นพื้นที่แห่งจินตนาการเพื่อรำลึกถึงอดีต โดยมีองค์เทพ กิมซัน และม้าทรง เป็นสัญลักษณ์ตัวแทนแห่งความเป็นลูกหลานชาวจีน ผ่านวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะพิธีกรรมงานประเพณีกินผักที่จัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจในบริบทการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตและของประเทศไทยในปัจจุบัน ดังนั้น ภูเก็ตจึงเป็นพื้นที่สำคัญของกลุ่มชนต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มคนจีนโพ้นทะเลที่กลายเป็นคนหมู่มากในมิติกระบวนการผลิต

พื้นที่ของเกาะภูเก็ตจึงเป็นพื้นที่สำคัญที่สร้างความหมายต่อกลุ่มคนจีน กลุ่มคนดั้งเดิม และกลุ่มคนอื่น ๆ เป็นพื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) พื้นที่ทางสังคม (Social Space) และพื้นที่ภายในจิตของปัจเจก (Mental Space) โดยกลุ่มบรรพบุรุษคนจีนโพ้นทะเลได้สร้างอัตลักษณ์ลงบนพื้นที่เมืองภูเก็ตให้เห็นอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะงานประเพณีกินผักที่เป็นจุดรวมของพิธีกรรม การแสดงออกทางความเชื่อที่สำคัญของชาวจีน ซึ่งปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายจีนรวมถึงผู้เคารพศรัทธาในองค์เทพได้ขับเคลื่อน และยกระดับความสำคัญของวัฒนธรรม ประเพณีของบรรพชนให้เป็นที่ประจักษ์ต่อผู้คนด้วยการจัดงานประเพณีกินผักอย่างยิ่งใหญ่ในศาลเจ้าต่าง ๆ ทั่วทั้งจังหวัดภูเก็ต จนเป็นที่รู้จักของผู้คนทั่วโลก และกลายเป็นจุดรวมแห่งวัฒนธรรมความเป็นจีนที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในจังหวัดภูเก็ต ที่ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตในปัจจุบัน โดยมีศาลเจ้า กิมซันและม้าทรงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ

ผู้วิจัยเห็นว่า ศาสนสถาน เช่น ศาลเจ้า ในจังหวัดภูเก็ตที่สร้างขึ้นตามคติความเชื่อของบรรพบุรุษคนจีนเพื่อใช้เป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรม ที่พักแรมของคนจีนในอดีต เป็นสถานที่ทางการศึกษา และใช้เป็นที่ประดิษฐานกิมซันขององค์เทพต่าง ๆ ที่คนจีนให้ความเคารพนับถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และกราบไหว้บูชา ถือเป็นพื้นที่ทางสังคมที่สำคัญของคนจีนกลุ่มต่าง ๆ ในอดีตที่ใช้เป็นสถานที่แสดงออกเชิงสัญลักษณ์ความเป็นจีนที่โดดเด่น ทั้งเพื่อการพบปะสังสรรค์ การศึกษาเรียนรู้ การพักผ่อนหย่อนใจ การเป็นสถานที่พักพิงชั่วคราว การเป็นที่พึ่งทางใจให้ได้กราบไหว้ขอพรเพื่อให้เรื่องร้ายกลายเป็นดีต่อตนเองในพื้นที่ต่างแดน และที่สำคัญคือเป็นสถานที่สำหรับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ถือเป็นความผูกพันต่อสิ่งมงคลที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ คติ ความเชื่อ และความศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่เดิมจนทำให้เกิดผลของความเชื่อต่อองค์เทพ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น เป็นเครื่องพิสูจน์บ่งบอก

นัยยะถึงการขยายความเชื่อที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีอำนาจเหนือมนุษย์ และธรรมชาติ มีการประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้บวงสรวงเพื่อแสดงถึงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะเชื่อว่าจะนำสิ่งที่เป็นมงคลเข้ามาในชีวิต ถือเป็นข้อต่อรองหรือการเจรจากับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเมื่อคนจีนได้ปฏิบัติตามก็เกิดความสมปรารถนาตามวัตถุประสงค์ที่ต่างได้ร้องขอต่อองค์เทพ จึงร่วมกันสร้างรูปเคารพ มีการแกะสลักกิมซิ่นองค์เทพ การถวายและอัญเชิญกิมซิ่นไปประดิษฐานไว้ภายในศาลเจ้า หรืออัญเชิญไว้บนแท่นบูชาประจำบ้านเรือนของตนเอง เพื่อแสดงถึงความศรัทธา และการเคารพบูชา และได้ส่งผ่านความเชื่อเหล่านั้นมาสู่ลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนที่ได้สร้างกิมซิ่น และศาลเจ้าต่าง ๆ เพิ่มเติมขึ้นจนขยายจากระดับชุมชนสู่ระบบสังคมเมืองดังเช่นในปัจจุบัน

บทที่ 3

กระบวนการสร้างตัวหมาย และการให้ความหมายของกิมซิ่น ประติมากรรมรูปเคารพในพื้นที่พิธีกรรม

“กิมซิ่น” เป็นคำเรียกขานตามภาษาจีนฮกเกี้ยน คำว่า “กิม” แปลว่า “ทอง” คำว่า “ซิ่น” แปลว่า “ร่าง” แปลโดยรวมว่า “ร่างทอง” มีความหมายถึงการเป็นร่างที่บริสุทธิ์ และทรงคุณค่า หรืออาจหมายถึงร่างที่มีทองคำเป็นองค์ประกอบสำคัญ กิมซิ่นเป็นวัตถุมงคลในรูปแบบประติมากรรม มีลักษณะสามมิติ ลอยตัวที่ทำจากวัสดุหลากหลายชนิด หลายขนาด และมีวิธีการผลิตหลากหลายรูปแบบ ซึ่งต้องมีการ “ผลิตสร้าง” และ “การประจุ” ความหมายเชิง “สัจญะ” เพื่อสร้างความหมายให้มีสถานะเป็นเทวรูปที่เป็นเสมือนตัวหมายหรือตัวแทน (Signifier) และตัวถูกหมาย (Signified) ขององค์เทพเจ้าในกระบวนการสร้างความเป็นเทพ และกระบวนการแบบทางศิลปกรรม (Art Style) โดยผู้วิจัยศึกษากิมซิ่นที่ผลิตจากไม้ด้วยกรรมวิธีการแกะสลักของช่างท้องถิ่นภูเก็ต และการประจุความหมายโดยองค์พระ และฮวดกั้วเป็นหลัก ซึ่งกิมซิ่นที่ทำการศึกษาเป็นกิมซิ่นขององค์เทพ 5 องค์ ที่บรรพบุรุษคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตต่างให้ความเคารพ ศรัทธา และเป็นองค์เทพที่มีบทบาทสำคัญในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ประกอบด้วยขององค์พระ 1) กิมซิ่นองค์เทพเทียนซ่งเส้งโป้ หรือองค์เทพม้าจ้อโป้ 2) กิมซิ่นองค์เทพเทียนฮุ้นหวนโส้ย หรือองค์เทพเล่าเอี้ย 3) กิมซิ่นองค์เทพต่งต่านหงวนโส้ย หรือองค์เทพนาจา 4) กิมซิ่นองค์เทพเฮียบเทียนไตเต่ หรือองค์เทพกวนอู และ 5) กิมซิ่นองค์เทพเซ่งจู้ยจ้อซุ หรือองค์เทพจ้อซูกัง

เพื่อให้เข้าใจกระบวนการสร้างตัวหมาย และการให้ความหมายของกิมซิ่นในพื้นที่พิธีกรรม ผู้วิจัย จำแนกโครงสร้างเนื้อหา ดังนี้

1. กิมซิ่น: คติความเชื่อของคนจีน และคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต
2. กิมซิ่น: กระบวนการสร้างรูปลักษณะที่เป็นตัวหมาย และการประจุความหมาย
3. สรูป

พูน ปณ ภิโต ชเว

กิมซิ่น : คติความเชื่อของคนจีน และคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต

คนจีนมีวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่มีวิวัฒนาการมายาวนานตั้งแต่ยุคบรรพกาล ก่อนสมัยประวัติศาสตร์ โดยมีความเชื่อพื้นฐานดั้งเดิมเกี่ยวกับโน้ตศน์เรื่องวิญญาณ การให้ความเคารพเทพเจ้า ซึ่งเป็นวิญญาณอมตะที่มีอยู่ในธรรมชาติ และวิญญาณบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยมีการสื่อความหมายผ่านสัญลักษณ์ เริ่มตั้งแต่กำเนิดระบบจักรวาล และตำนานการสร้างโลก สร้างมนุษย์ และสัตว์ เกิดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ เป็นยุคทเวะบุพกาลหรือเทพปรกรณ์ ดังที่ เจชฎา นิลสงวนเดชะ (2557) กล่าวว่า “ผานกู่” ได้แยกฟ้าดินออกจากกันจนตัวตาย และทุกส่วนของร่างกายได้กลายเป็นสรรพสิ่งต่าง ๆ ดวงตาทั้งสองข้างกลายเป็นดวงอาทิตย์กับดวงจันทร์ เลือดในตัวกลายเป็นแม่น้ำไหลในแผ่นดิน ลมหายใจกลายเป็นสายลม ขนตามร่างกายกลายเป็นต้นไม้ กระดูกกลายเป็นโลหะ แร่ธาตุ และอัญมณี นอกจากนี้ สมชาย จิว (2562) ยังกล่าวว่า การเบิกฟ้าแยกดิน ภายของผานกู่กลายเป็นภูมิประเทศของจีน คือ ศิระษะที่โตใหญ่กลายเป็นภูเขาไท่ซาน (ทิศตะวันออก) เท้ากลายเป็นเขาหัวซาน (ทิศตะวันตก) แขนขวาเป็นเหิงซานเหนือ (ทิศเหนือ) แขนซ้ายเป็นเหิงซานใต้ (ทิศใต้) ท่อนลำตัวกลายเป็นเขาชางซาน (ภาคกลาง) ซึ่งเป็นส่วนประกอบของการเป็นโลก และสรรพสิ่งในที่สุด โดยมีหยิน และหยางคอยกำกับควบคุม เมื่อโลกอุบัติแล้วก็ได้กำเนิดเทพแม่หนี่วาคู่กับเทพฟู่ซี ทำให้มีมนุษย์เกิดขึ้นบนโลก ซึ่งรากเหง้าเชิงสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนองค์เทพอาจย้อนไปถึงสมัยราชวงศ์เซี่ย ประมาณ 2,000 - 1,500 ปีก่อนคริสตกาล ที่มีการบูชางูว่าเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ ต่อมากลายเป็นต้นกำเนิดของมังกร สัตว์ในตำนานที่เป็นเสมือนตัวแทนของคนจีน(สมชาย จิว, 2562) สอดคล้องกับ กำจร สุนพงษ์ศรี (2551) ให้ข้อมูลว่า สมัยราชวงศ์ซางที่มีความเชื่อลัทธิวิญญาณบรรพบุรุษ การบูชาบวงสรวงเทพเจ้า ด้วยการผลิตภาชนะเครื่องสำริดลวดลายสัตว์ โดยแฝงความหมายนัยสัญลักษณ์ (Ideograms) เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรม เมื่อราชวงศ์โจวขึ้นมาอำนาจได้มีการนับถือวิญญาณสัตว์ต่าง ๆ เช่น การบูชางูเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ (มังกร) และการบูชาบรรพบุรุษ ลัทธิขงจื้อ และลัทธิเต๋าที่เริ่มก่อร่างขึ้นในสมัยปลายราชวงศ์โจวกลายเป็นพื้นฐานในการผลิตองค์เทพเจ้าต่าง ๆ จนกลายเป็นความเชื่อเรื่องเทพปรกรณ์ เทพดาฟ้าดิน ไสยเวทย์ ดวงวิญญาณ และองค์เทพ โดยศาสนามีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งศาสนาได้โยงใยกับพื้นที่ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และความเชื่อทางศาสนา รวมทั้งยังสัมพันธ์กับโลกทัศน์ ค่านิยม ตลอดจนพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีอิทธิพลแทรกซึมเข้าสู่ทุกปริมณฑลของสังคม วัฒนธรรม และประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์ ไทเลอร์ (1874 : 204 - 205) กล่าวว่า ศาสนาคือความเชื่อในดวงวิญญาณทั้งหลายที่เกี่ยวพันเชื่อมโยงโดยตรงกับความศักดิ์สิทธิ์ และอำนาจเหนือธรรมชาติ ดังนั้น ศาสนา คือ

การบวงสรวงบูชาดวงวิญญาณเทพเจ้าหรือการสร้างสัมพันธภาพที่ีระหว่างมนุษย์กับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ซึ่งมนุษย์เชื่อว่าสามารถควบคุมหรือมีอิทธิพลเหนือวิถีทางของธรรมชาติ และวิถีชีวิตของมนุษย์ (ยศ สันตสมบัติ, 2548)

เมื่อศาสนาพุทธจากชมพูทวีปเข้ามายังแผ่นดินจีนได้ก่อกำเนิดองค์เทพเจ้าจีนตามความเชื่อทางศาสนาพุทธลัทธิมหายาน (สมชาย จิว, 2562) ทำให้ความเชื่อต่าง ๆ หล่อหลอมเข้าด้วยกัน อันเป็นแรงบันดาลใจมาจากลัทธิเต๋าที่แสดงถึงความเร้นลับของเรื่องราวเกี่ยวกับไสยศาสตร์ อภินิหารของพวกเซียน ซึ่งปรากฏจากความพิสดารของธรรมชาติ และหลักปรัชญาในลัทธิขงจื้อที่มีอิทธิพลต่อมโนภาพ จนกลายเป็นแนวคิดและเป็นแนวทางของการสร้างงานจิตรกรรมองค์เทพ และประติมากรรมรูปเคารพในรูปแบบสัญลักษณ์มงคลต่าง ๆ ซึ่งในสมัยราชวงศ์ฮั่น ได้มีการออกแบบกรรมวิธีการสร้างและมโนภาพ เช่น การเขียนตัวอักษร และจิตรกรรมรูปคนหรือเทวดาที่ทำด้วยวัสดุจากดินเผา ใช้ประดับตกแต่งสถาปัตยกรรมในสุสาน พระราชวัง ศาลเจ้า เป็นต้น และเมื่อพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาสู่จีน ได้มีส่วนทำให้งานศิลปกรรมที่เคยมีอิทธิพลในด้านประเพณี และพิธีกรรมดั้งเดิมมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ชางราชวงศ์โจว และราชวงศ์ฮั่น ความเชื่อของพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาสู่ผลงานศิลปกรรมด้วย กำจร สุนพงษ์ศรี (2551) กล่าวว่า พุทธศิลป์ในลัทธิมหายานได้แพร่เข้าสู่แผ่นดินจีนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การสร้างรูปเคารพพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ศาสนสถาน ปรัชญา และเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติจากอินเดีย ตลอดจนรูปแบบ กรรมวิธี เนื้อหา ศิลปกรรมเหล่านี้กลายเป็นแม่แบบให้บรรดาปฏิมากรจีนได้จำลอง และลอกเลียนแบบผสมผสานตามคติความเชื่อ รวมทั้งการปรับเปลี่ยนตามรสนิยมของการแสดงออกของนายช่างจีนโดยเฉพาะประติมากรรมรูปเคารพที่มีความเจริญรุ่งเรืองในสมัยราชวงศ์ถังได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาลัทธิมหายานเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ พุทธศาสนานิกายมหายาน เต๋า และขงจื้อที่ผสมผสานกลืนกลายเป็นตรีศาสน์ ส่งผลให้เกิดองค์เทพเจ้าตามความเชื่อของคนจีนขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งเทพตามคติความเชื่อในตำนาน เรื่องราวประวัติศาสตร์ นิทาน และวรรณกรรมท้องถิ่น ซึ่งได้กล่าวถึงองค์เทพเจ้า เซียน นักพรต ขุนศึก และขุนนางที่ได้รับการสถาปนาเป็นเทพเจ้า โดยมีการสร้างความหมายในความทรงจำเหล่านั้นในรูปแบบศิลปกรรม การสร้างภาพเขียนหรือจิตรกรรมฝาผนัง ประติมากรรม และมีขั้นตอนผ่าน กระบวนการพิธีกรรมให้เกิดความเป็นตัวแทนหรือภาพแทนองค์เทพที่ศักดิ์สิทธิ์

สมหวัง ชื่นพิมลชาญกิจ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า คนจีนในอดีตที่อพยพเข้ามาสู่ภูมิจึงมีความเชื่อ และยกย่องศรัทธาต่อองค์เทพเจ้าสืบตามบรรพบุรุษ มีการนำกิมขิ้นขนาดเล็กขององค์เทพเจ้าต่าง ๆ ติดตัวมาประดิษฐานไว้ที่ตัวภายในบ้านของตนเอง เพื่อขอพร และเป็นที่พักพิงใจ และแม้ไม่มีองค์กิมขิ้นแต่หากการกราบไหว้วิงวอนต่อองค์เทพที่ตนเคารพนับถือได้ทำให้ผู้นั้นประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน มีฐานะมั่นคงก็มีการสร้างกิมขิ้นขององค์เทพนั้น ๆ ขึ้นเพื่อการเคารพบูชา รวมถึงอาจนำไปประดิษฐานไว้ภายในศาลเจ้าของชุมชนเพื่อให้ผู้มีจิตศรัทธาคนอื่น ๆ ได้กราบไหว้ขอพร เช่น

ศาลเจ้าปู่ด้อในบริเวณหมู่บ้านจู้ต๋วย เดิมเป็นพื้นที่ตั้งศาลเจ้าเต็กุน (กวนอู) โดยพ่อค้าที่เดินทางค้าขายทางเรือจากเมืองปีนังประเทศมาเลเซีย เมื่อได้ตั้งใจเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่เกาะภูเก็ต ได้นำกิมซิ่นองค์เทพเสียบเทียนไต่เต้ (เทพกวนอู) ที่ประดิษฐานอยู่ในเรือ ขึ้นมาประดิษฐานไว้บนศาลเจ้าเล็ก ๆ ที่สร้างขึ้นริมท่าหน้า เพื่อให้ชาวเรือได้สักการะเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ นอกจากนี้ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่ากิมซิ่นขององค์เทพต่าง ๆ ที่อยู่ภายในศาลเจ้าส่วนใหญ่มีการผสมผสานขององค์เทพทั้งแบบพุทธรูปกายมหายาน เต้า และขงจื้อ รวมทั้งในรูปแบบความเชื่อท้องถิ่นดั้งเดิม อันแสดงให้เห็นถึงมิติความสัมพันธ์และการผสมผสานเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมไทยและจีนที่ปรากฏในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนมาอย่างต่อเนื่อง สมชาย มนูญทรัพย์ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า เป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในองค์รวมแบบตรีศาศน์ของคนจีน ซึ่งปรากฏทั้งในศาลเจ้าแบบเต้า และวัดในพุทธศาสนาмаหายานแบบจีนด้วย การจะทราบได้ว่าเทพองค์นั้น ๆ เป็นองค์เทพในศาสนาใดอาจสันนิษฐานได้เบื้องต้นจากรูปลักษณะของกิมซิ่นที่ปรากฏ และจากยศศักดิ์ ตำแหน่ง และสถานภาพ ซึ่งปรากฏอยู่ท้ายพระนามขององค์เทพ เช่น องค์เทพเตียนฮ่งฮวนโส่ย องค์เทพกวนอิมผ่อสาด องค์เทพเตียวฮู้เทียนซื่อ เป็นต้น โดยคำว่า ห่งฮวนโส่ย หมายถึง สถานะที่ได้รับการสถาปนาเป็นขุนพล หรือจอมพล จึงเป็นเทพตามศาสนาขงจื้อ ผ่อสาด หมายถึง โพธิสัตว์ จึงเป็นเทพในพุทธศาสนาмаหายานแบบจีน และเทียนซื่อ หมายถึง สถานะเป็นราชครูสรวรรค์ จึงเป็นเทพในศาสนาเต้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคำอื่น ๆ อีก เช่น ช่งเต้ ไต่เต้ เหนียวเหนียว ฮุดจ้อ จ้อซู โไลกุ้น เป็นต้น อย่างไรก็ตาม องค์เทพส่วนใหญ่มีพระนามเรียกขานที่หลากหลายตามความเชื่อของผู้คนในแต่ละท้องถิ่น การศึกษาเรียนรู้ประวัติองค์เทพจึงเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องราวขององค์เทพอย่างแท้จริง

กิมซิ่น : กระบวนการสร้างรูปลักษณ์ที่เป็นตัวหมาย และการประจุมความหมาย

กิมซิ่น เป็นสิ่งสมมุติที่เกิดจากเหตุผลในสิ่งที่มนุษย์ให้ความหมายไว้ หากใช้แนวคิดสัญวิทยา (Semiology) ของเฟอร์ดีนันด์ เดอ โซซูร์ (1857 - 1912) ที่วิเคราะห์ และอธิบายคำศัพท์ว่า สัญญะ (Sign) ใช้สื่อสารหรือแทนความหมาย เพื่ออธิบายลักษณะปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นโครงสร้างที่ผลิตความหมาย “Signifier” เป็นตัวหมาย กับ “Signified” ความคิดที่ถูกใส่ความหมาย “รูปสัญญะ” ดังนั้น ระหว่าง Signifier กับ Signified จึงเป็นหน่วย “สัญญะ” เป็นเครื่องมือที่สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยการเทียบเคียงให้เห็นความแตกต่างระหว่างรูปสัญญะ กับ ความหมายสัญญะ (ธีรยุทธ บุญมี. 2551 : 63 - 64) ชาร์ลส์ แซนเดอร์ส เพิร์ซ (Charles Sanders Peirce : 1839 - 1914) ได้มองสัญญะ และตีความหมายโดยแยกหน่วยสัญญะ (Sign) ออกเพื่อใช้ทำความเข้าใจการสื่อสาร และได้แบ่งเป็นประเภทของ Sign ออกเป็นกลุ่ม 3 ประเภท ได้แก่ 1) Ion 2) Index และ 3) Symbol

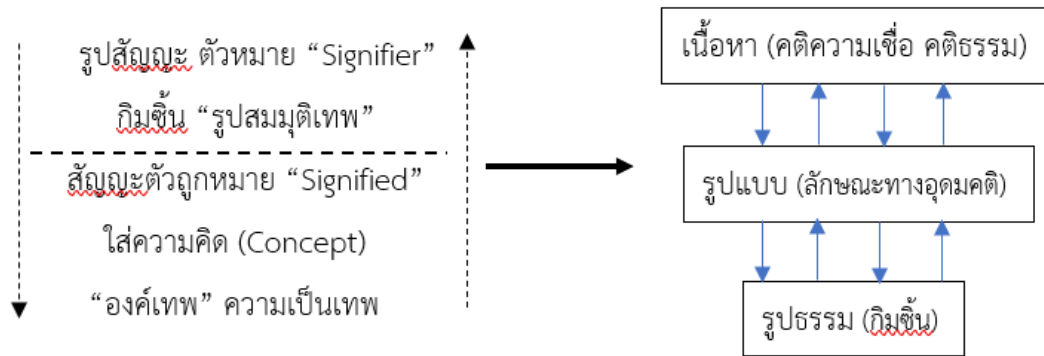
ทั้ง 3 สิ่งนี้ได้นิยามให้ความหมายว่า “สัญลักษณ์ หรือ Sign คือ สิ่งที่มีความหมายมากกว่าตัวของมันเอง” (กาญจนา แก้วเทพ, 2552)

มนุษย์ได้สร้างลักษณะปรากฏการณ์ทางสัญลักษณ์ในคติความเชื่อเกี่ยวกับกิมซิ่นให้เป็น “Signifier” รูปสัญลักษณ์ในความหมาย “รูปเคารพ” ที่แสดงออกทางวัตถุ – รูปธรรมอันเป็นสิ่งสมมุติ และได้ถูกประจุความหมายให้กลายเป็น “Signified” ว่า “ความเป็นเทพ” ซึ่งเป็นความเชื่อทางอุดมคติที่เป็นนามธรรมเพื่อสื่อความหมายของสัญลักษณ์ (Symbol) ด้วยการใส่รหัสความหมายในฐานะองค์เทพที่ศักดิ์สิทธิ์ ด้วยการตีความจากตำนานเรื่องเล่า คติ ความเชื่อ ที่มาของเหตุการณ์ที่แตกต่างกันไป รวมถึงภูมิหลังต่าง ๆ ที่แสดงความเป็นเทพโดยการสื่อความหมาย และเผยแพร่ผ่านการเขียนเล่าเรื่องแบบลายลักษณ์อักษร ทั้งเชิงวิชาการ และสำนวนต่าง ๆ จนนำมาสู่การเชื่อมโยงกับการดำเนินตามวิถีชีวิตในสังคม วัฒนธรรมของกลุ่มคนจีน กลายเป็นการนับถือบูชาองค์เทพผ่านการสร้างกิมซิ่นการแสดงสัญลักษณ์ของรูปเคารพทางศาสนาในกระบวนการสร้างสรรค์หลากหลายรูปแบบ

“กิมซิ่น” จึงเป็นสัญลักษณ์ในรูปจำลอง ฌอง โบตริยาร์ด (Jean Baudrillard : 1925 - 2007) กล่าวว่า “Simulacre” ภาพเสมือนจริงภาวะที่ภาพจำลอง (Simulation) เป็นเพียงภาพมายาหรือรูปบูชา (Idol) เป็นตัวแทนที่ถูกแยกตัวจากความจริง ทำให้สังคมกลายเป็นพื้นที่ทางสังคมแห่งสัญลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์ในโลกของภาพมายา (Images) และสัญลักษณ์ในวิธีการผลิตถูกแทนที่ด้วยรหัสการผลิต (Code of Production) ด้วยกระบวนการสร้างความหมายและการแสดงรูปลักษณ์ “ตัวแทน” (Represent) ขององค์เทพจากช่างประติมากร ที่ต้องแสดงคุณสมบัติ และทิวภาพขององค์เทพแต่ละองค์ที่แตกต่างกัน ด้วยหลักทางประติมานวิทยา (Iconography) ด้านศาสตร์ศิลป์ที่ว่าด้วยรูปแบบกระบวนการสร้างทางศิลปกรรม เทคนิควิธีการ กลายเป็นสัญลักษณ์วัตถุทางธรรม ดังที่ กิตติ วัฒนสมหาตม์ (2555 : 35 - 36) กล่าวถึงสัญลักษณ์ทางวัตถุว่า เสมือนเป็นที่ประทับสิ่งสถิตขององค์เทพอยู่ในรูปเคารพ ด้วยองค์เทพทรงมีกายทิพย์ฐานะที่สูงมโหฬารสถิตอยู่ในโลกมนุษย์ แต่อยู่ในอีกมิติของเทวโลก มนุษย์ได้สร้างสัญลักษณ์ทางวัตถุ แต่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง (Medium) ระหว่างองค์เทพกับผู้บูชาซึ่งอยู่ในคนละฐานะมิติที่เป็น Interactive ที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างโลกสวรรค์ และโลกมนุษย์

ดังนั้น เมื่อเกิดเป็นรูปวัตถุจึงเป็นที่แน่นอนว่าต้องมีวิธีการปฏิบัติต่อรูปวัตถุซึ่งหมายถึง พิธีกรรม และการกระทำต่อพิธี เป็นวิธีการที่ทำให้สำเร็จผลตามที่ต้องการ รูปวัตถุ และพิธีกรรมเป็นสื่อกลางในการเชื่อมต่อระหว่างโลกสวรรค์กับโลกสามัญ พิธีกรรมเป็นเพียงกฎระเบียบที่เราพึงปฏิบัติต่อรูปวัตถุหรือรูปเคารพ เป็นช่วงที่นำไปสู่การน้อมนำให้เกิดความศรัทธาที่เป็นเสมือนปรากฏการณ์เครื่องหมายการย้ำเตือนต่อการดำเนินวิถีแห่งศาสนา เพื่อพิเคราะห์ประเด็นการเชื่อมโยงระหว่างคติความเชื่อกิมซิ่นขององค์เทพต่าง ๆ ดังภาพประกอบ 18 เป็นภาพแสดงความเชื่อโยง และระบบแห่งสัญลักษณ์ของกิมซิ่น ซึ่งดัดแปลงมาจากรูปแบบของเฟอร์ดินานด์ เดอ โซซูร์ (1857 - 1912)

ภาพประกอบที่ 18 การแสดงความเชื่อมโยง และระบบแห่งสัญลักษณ์ของกิมฉิ้น

ที่มา : (ธีรยุทธ บุญมี. 2551)

กิมฉิ้น เป็นวัตถุรูปธรรมสิ่งสมมุติแทนองค์เทพที่ถอดแบบมาจากลักษณะทางอุดมคติเป็นวัตถุที่ประกอบสร้างขึ้นจากความเชื่อ และคติธรรม ประชญาความเป็นสัญลักษณ์ที่ใส่ความคิดในที่นี้ คือ การเป็นรูปแทน ความคิดทางรูปธรรมของวัตถุที่ประกอบกับตัวหมายนั้น ๆ กล่าวอีกนัยยะ คือ กิมฉิ้นทำให้ระลึกถึงคุณงามความดีขององค์เทพ โดยเนื้อแท้แล้ววัตถุไม่ใช่องค์เทพแต่เป็นเพียงสิ่งสมมุติที่แฝงไว้ด้วยความหมายและประการสำคัญสิ่งที่เกิดจากกิมฉิ้นรูปเคารพก็คือ ความเข้าใจด้วยปัญญาความรู้ที่นำไปใช้ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสิ่งสมมุตินั้น และเมื่อทำความเข้าใจชนิด ประเภทของสัญลักษณ์ และสามารถจำแนกความหมายทางสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่สื่อออกมาในรูปแบบต่าง ๆ แล้ว ทำให้เข้าใจระบบกฎเกณฑ์หน้าที่ วิธีแห่งสัญลักษณ์ ตลอดจนลักษณะบทบาทเพื่อไม่ให้ถูกครอบงำด้วยมายาคติที่บิดเบือน หลงมกมายไปจากเนื้อแท้ของสิ่งเหล่านั้น เพื่อการทำความเข้าใจกิมฉิ้นที่เป็นรูปขององค์เทพ โดยกระบวนการสร้างตัวหมาย และการประจุความหมายของประติมากรรม ผู้วิจัยจึงอธิบายแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้แก่

1. รูปลักษณะ และความหมายภาพแทนขององค์เทพจากคติความเชื่อ
2. กระบวนการสร้างกิมฉิ้น จากคติความเชื่อเกี่ยวกับองค์เทพศักดิ์สิทธิ์
3. กิมฉิ้นกับบริบทในพื้นที่พิธีกรรม

1. รูปลักษณะ และความหมายภาพแทนขององค์เทพจากคติความเชื่อ

ความสัมพันธ์ของรูปลักษณะกับความหมายภาพแทนองค์เทพ (รูปสัญลักษณ์ - ความหมายสัญลักษณ์) มีความสำคัญกับกระบวนการสร้างภาพแทน (รูปแบบ) ที่นำไปสู่การสร้างกิมฉิ้น ความหมายทางอุดมคติธรรม และความเชื่อที่ว่าด้วยพันธกิจของวรรณกรรมจีน ดำเนินเรื่ององค์เทพที่ผูกโยงกับบริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมต่อสังคม ซึ่งแนวคิดของ โรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) ว่าด้วยมายาคติ (Myth) ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะหนึ่งของกระบวนการ "การสื่อความหมาย"

(Signification) ด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นวาทะของมายาคตินั้น ไม่จำเป็นว่าต้องเกาะอิงอยู่กับภาษา สำนวนต่าง ๆ แต่สามารถแฝงอยู่ในวัตถุ สิ่งของมงคล และปรากฏการณ์ โดยมีเงื่อนไขที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งกลายเป็นสถานะเป็นมายาคติ นั่นคือ การที่สังคมวัฒนธรรมเข้าแทรกแซง และสร้างความหมายของคุณค่านั้น นอกจากนี้ บาร์ตส์ยังอธิบายว่า “ทุกอย่างกลายเป็นมายาคติได้หมด เพราะจักรวาลมีศักยภาพที่จะกระตุ้นให้มนุษย์สร้างความหมายขึ้นมาได้อย่างไม่สิ้นสุดถูกปรับเปลี่ยนเพื่อการบริโภค แต่งแต้มด้วยความเป็นวรรณกรรม ความเป็นขบถ และจินตภาพ เพื่อปรับในการใช้งานทางสังคมที่ได้เข้าไปสวมทับบนวัตถุสารให้เกิดความหมายนั่นเอง” (บาร์ตส์, โร่งลิ่งค์, ผู้แต่ง. นพพร ประชากุล, 2551) เมื่อมนุษย์เป็นผู้กำหนดการสร้างความหมายทางมายาคติให้สัมพันธ์ ผูกพันกับการเมืองเศรษฐกิจ และสังคมอย่างแน่นแฟ้นในฐานะเป็นบริบททางประวัติศาสตร์ที่กำหนดการดำรงอยู่ของมัน ดังนั้น มายาคติมีลักษณะเหมือนภาษาที่สื่อความหมายทาง“สัญลักษณ์” จึงอิงอยู่กับสัญลักษณ์ นั่นคือ การสร้างวาทแห่งมายาคติ

ดังนั้น ความหมายภาพแทนเกิดจากการเลียนแบบรูปลักษณ์ อัตลักษณ์ (Identity) ความเป็นปัจเจกของภาพหรือบุคคลที่มีความเชื่อว่ามีคุณสมบัติพิเศษเฉพาะตัวตน ที่เชื่อมต่อกับสัมพันธ์กับสังคมซึ่งสังคมกำหนดบทบาทหน้าที่ และระบบ อาจแสดงอัตลักษณ์ของการใช้สัญลักษณ์เพื่อให้เกิดอีกด้านหนึ่งของอัตลักษณ์กับมิติภายใน (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2546) โดยผู้วิจัยตีความหมายออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ เนื้อหา (คติความเชื่อ คติธรรม) รูปแบบ (ลักษณะทางอุดมคติ) และกิมซิ่น (รูปธรรม) เพื่อเป็นเครื่องหมายบ่งบอกถึงความหมาย และรูปร่างลักษณะวัตถุสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ รวมถึงมีการสอดแทรกคติปริศนาธรรมเป็นนัยยะ ตลอดจนใช้เป็นเครื่องมือทางเทวศาสตร์ในการถ่ายทอดพลัง และเทวานุภาพขององค์เทพส่งผ่านถึงผู้บูชาศรัทธา ซึ่งผู้วิจัยหยิบยกตำนานหรือสำนวนต่าง ๆ มาประกอบเพื่อทำความเข้าใจ อธิบายความเป็นมนุษย์ ความเป็นเทพของแต่ละองค์เทพ นำไปสู่การวิเคราะห์ พิจารณาการสร้างความหมายทางสัญลักษณ์ประติมานวิทยา ลักษณะรูปลักษณ์ของกิมซิ่นทั้ง 5 องค์เทพ ดังนี้

1.1 องค์เทพเตียนฮู้หง่วยไสย

1.1.1 ตำนานขององค์เทพเตียนฮู้หง่วยไสย

มีตำนานที่กล่าวถึงองค์เทพเจ้าเตียนฮู้หง่วนไสย ซึ่งมีรายละเอียดของตำนานที่มีทั้งส่วนที่สอดคล้อง และแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

1) ตำนานที่ 1

กล่าวถึงองค์เทพเจ้าเตียนฮู้หง่วนไสยว่า เป็นเทพปรมาจารย์ด้านการแสดง และการบันเทิง มีบทบาท และหน้าที่อยู่ในรัชสมัยพระเจ้าถังเอียนจง แห่งราชวงศ์ถัง (พ.ศ. 1255 - 1299) ชื่อเดิม คือ “หลุยไฮ้แซ่” โดยถือกำเนิดจากนางชอสีผู้เป็นมารดาที่ตั้งท้องโดยไม่มีคู่สมรส เมื่อ

ความทราบถึงบิดาก็โกรธเป็นอย่างมาก เพราะนางซอสีทำเรื่องน่าอับอายทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูล สุดท้ายนางซอสีจึงตัดสินใจนำทารกน้อยไปทิ้งไว้กลางทุ่งนาตามยถากรรม แต่ทารกน้อยอยู่รอดมาได้ด้วยมีปูบ้านน้ำลายให้ดื่มกินแทนน้ำนม จนกระทั่งมีชวานาตระกูลแซ่หลู่ ซึ่งเป็นชาวเมืองหมิ่นหนาน มณฑลฮกเกี้ยน มาพบเข้า จึงเก็บทารกน้อยไปเลี้ยงไว้เป็นบุตรบุญธรรม และให้ใช้ชื่อแซ่หลู่ โดยตั้งชื่อว่า “ไฮ้แซ่” ในวัยเด็ก หลู่ไฮ้แซ่ เป็นเด็กเฉลียวฉลาด มีพรสวรรค์ในการเล่นเครื่องดนตรีพื้นบ้าน ทั้งยังชอบเสียงดนตรีมากถึงขนาดสร้างขลุ่ยจากไม้ไผ่ และสร้างเครื่องดนตรีอีกหลายชนิด ทั้งยังเป็นผู้ชำนาญในด้านศิลปะการแสดงประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะการละเล่นเครื่องดนตรีปีแป (พิณจีน - เครื่องดนตรีจีนโบราณชนิดหนึ่ง) จนมีชื่อเสียงโด่งดัง และด้วยความสามารถของหลู่ไฮ้แซ่ จึงทำให้ศิลปะการแสดงในยุคนั้นเจริญรุ่งเรืองมาก

ครั้นพระเจ้าถังเอียนจงทรงทราบถึงความสามารถของ หลู่ไฮ้แซ่ จึงเบิกตัวมาเป็นนักดนตรีในวังหลวง ตำแหน่งก็เฉงโตวอ่วย หรือหัวหน้าคุ่มนักแสดงในวัง หลู่ไฮ้แซ่จึงย้ายไปคุ่มกองทหารฝ่ายเหนือในตำแหน่งนายทหารฝ่ายบุ๋น และเมื่อเกิดสงครามขึ้น ด้วยความไม่เชี่ยวชาญการศึกจึงถูกข้าศึกปิดล้อมเมือง ขณะที่เมืองกำลังจะถูกตี หลู่ไฮ้แซ่คิดแผนการโดยการแบ่งทหารส่วนหนึ่งให้แต่งกายด้วยหนังสัตว์แล้วทำการแสดงที่เรียกว่า ละครเงาหุ่นกระบอกคน ประกอบเสียงดนตรีส่วนทหารที่เหลือให้ซุ่มเพื่อวางกับดักเข้าโจมตีข้าศึก เหล่าข้าศึกต่างตกตะลึง และหลงใหลในการแสดงที่ไม่เคยพบเห็นที่ไหนมาก่อน หลู่ไฮ้แซ่ จึงให้ทหารอีกฝ่ายเข้าโจมตีจนกระทั่งข้าศึกแตกพ่าย พระเจ้าถังเอียนจงทอดพระเนตรธรรมาทัพที่นำชัยชนะกลับมาจากรีกอักษรว่า หลู่ แต่เนื่องจากมีหมอกมาปิดตัวอักษรส่วนบน ทำให้ทรงเห็นเป็นคำว่า “เตียน” จึงแต่งตั้งหลู่ไฮ้แซ่ เป็นแม่ทัพโดยมีชื่อว่า “แม่ทัพเตียน”

สำหรับเทพสุนัขหยก และเทพไก่ทอง ทั้งสองเป็นองค์รัชชบริวารของเทพหนึ่งออเหนี่ยวเหนียว ในครั้งที่ถูกทิ้งให้อยู่กลางทุ่งนา เทพทั้งสองได้รับมอบหมายจากฟ้าให้แปลงกายเป็นมนุษย์ เพื่อเป็นผู้คุ้มครองดูแลหลู่ไฮ้แซ่ พร้อมทั้งเป็นเพื่อนเล่นกับหลู่ไฮ้แซ่ อยู่มาวันหนึ่งหลู่ไฮ้แซ่ ถูกเรียกตัวไปยังตำหนักในเพื่อเล่นดนตรีถวายแด่องค์ไท่เฮาที่กำลังประชวร ปรากฏว่าทั้งสองติดตามหลู่ไฮ้แซ่ไปยังตำหนักในด้วย โดยแปลงรูปเป็นรูปโฉมเดิม คือ สุนัขหยก และไก่ทองคำ คอยเดินระบำ และส่งเสียงร้องรำทำเพลง องค์ไท่เฮาแม่ทรงประหลาดพระทัย แต่ก็ทรงพอพระทัยมาก เมื่อหายจากพระอาการประชวรจึงแต่งตั้งทั้งสองเป็นองค์เทพกิมเก้ตัวแสง และองค์เทพหยกก้าวหยาเสง

2) ตำนานที่ 2

ถาวร ลิกขโกศล (2557) กล่าวถึงตำนานขององค์เทพเจ้าเตียนฮู้ หงวนโส่ยว่า เกิดจากการก่อกบฏของอานลู่ชาน จนนำไปสู่การทำศึกสงคราม โดยอานลู่ชานเข้าโจมตีเมืองฉางอัน ทำให้พระเจ้าถังเสวียนจงหนีไปยังเมืองเสฉวน กบฏอานลู่ชานได้จับกุมตัวพวกศิษย์ในอุทยาน

หลี่หยวน และบังคับให้ครูดนตรีชื่อ เหลยไห่ซิง (หลู่ไฮ้แซ่) จัดการแสดงและบรรเลงดนตรี แต่เหลยไห่ซิงไม่ยอมสวามิภักดิ์ต่ออานลู่ชาน ถึงแม้ตัวตายก็ไม่ยอมจัดการแสดงถวาย กบฏอานลู่ชานจึงสั่งประหารชีวิต แต่เหลยไห่ซิงได้ชิงพลีชีพตัวเอง พระเจ้าถังเสวียนเห็นถึงความจงรักภักดีของเหลยไห่ซิง จึงแต่งตั้งเป็น เถียนตฺหวานโซ่ว (เตียนฮู่หง่วนโส่ย) ขุนพลเถียนตฺหวาน และปั้นเทวรูปไว้ให้ผู้คนเช่นไหว้บูชา โดยบริเวณใบหน้าของเทวรูปมีสัญลักษณ์รูปปูดี้ไว้ เพราะตอนเยาว์วัยเขาพลัดพรากจากบิดามารดาแต่ได้นำลายจากปูเพื่อยังชีพ

นอกจากนี้ยังมีตำนานที่กล่าวถึงองค์เทพเจ้าเตียนฮู่หง่วนโส่ยว่า ตอนยังมีชีวิตอยู่เขาเมาหลับในงานเลี้ยงที่ฮ่องเต้จัดขึ้น นางสนมจึงหยอกล้อโดยวาดรูปปูไว้บนใบหน้า

ตำนานที่เกี่ยวกับองค์เทพเจ้าเตียนฮู่หง่วนโส่ย มีทั้งลักษณะที่สอดคล้อง และแตกต่างกัน โดยผู้วิจัยได้จำแนกความเป็นมนุษย์กับความเป็นเทพตามตำนานดังกล่าว ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 จำแนกความเป็นมนุษย์กับความเป็นเทพขององค์เทพเจ้าเตียนฮู่หง่วนโส่ย

ตำนานที่	ศาสนา/ลัทธิ	การกำเนิด	ความเป็นมนุษย์	การแสดงอิทธิฤทธิ์ / ผลงานสำคัญ	ความเป็นเทพ
1	ขงจื้อ	วันที่ 25 เดือน 9 ตามปีจันทรคติ (จีน)รัชสมัยพระเจ้าถังเอี้ยนจงแห่งราชวงศ์ถัง (พ.ศ. 1255 - 1299)	แรกเกิดถูกทิ้งไว้กลางทุ่งนา มีปูบ้วนน้ำลายให้ดื่มแทนน้ำนมชานาแซ่หลู่รับเป็นบุตรบุญธรรม และตั้งชื่อว่า “หลู่ไฮ้แซ่” มีความสามารถในการแสดง โดยเฉพาะการเล่นเครื่องดนตรีปีแป ทำให้พระเจ้าถังเอี้ยนจงแต่งตั้งเป็น “แม่ทัพเตียน”	การวางแผนสู้รบกับข้าศึกโดยใช้กลอุบาย และศิลปะการแสดงจนสามารถพิชิตข้าศึกได้	ได้รับการสถาปนาเป็นเทพฝ่ายบู๊และฝ่ายบุน และยังได้รับการยกย่องให้เป็นเทพปรมาจารย์ของคณะจิวจิน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตำนาน ที่	ศาสนา/ ลัทธิ	การกำเนิด	ความเป็นมนุษย์	การแสดง อิทธิฤทธิ์ / ผลงานสำคัญ	ความเป็นเทพ
2	ขงจื้อ	รัชสมัยพระเจ้า ถัง เสวียนจง (ถังเอียนจง)	ชื่อ เหลียงไห่ซิง (หลุยไฮ้แซ่) เป็นครู สอนดนตรี และ ศิลปะ การแสดง	ชื่อสัตย์ ไม่ ยอมสวามิภักดิ์ ต่อศัตรู ยอม เสีย สละชีพตัวเอง เพื่อแสดงถึง ความ จงรักภักดี	ได้รับการ สถาปนาเป็น “เถียนตูหยวน ไซ่ว” (เถียนฮู้ท ง่วนโส่ย) มี ตำแหน่งเป็น ขุนพลเถียนตู

องค์เทพเถียนฮู้ทง่วนโส่ย เป็นทั้งนักรบ และศิลปินที่มีตำแหน่งเป็นขุนพลคนสำคัญในสมัยราชวงศ์ถัง โดยได้รับการสถาปนาให้เป็นเทพเจ้าของชาวจีน มีความสามารถในฐานะศิลปินด้านการแสดงงิ้ว ซึ่งส่งผลให้ได้รับการยกย่องในฐานะเทพปรมาจารย์ทางการแสดงงิ้วของชาวคณะงิ้ว จนทำให้เป็นองค์เทพที่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ในฐานะองค์เทพผู้จัดการงานประเพณีกินผักของ ศาลเจ้าที่จัดงานกินผักสืบต่อจากชาวคณะงิ้วที่เข้ามาแสดงในเมืองภูเก็ต ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตมักเรียกองค์ท่านว่า “เล่าเอี้ย”

1.1.2 กิมซิ่นองค์เทพเถียนฮู้ทง่วนโส่ย : รูปลักษณ์ ภาพลักษณ์ และการสร้างรูปแบบ

องค์เทพเถียนฮู้ทง่วนโส่ย ถือเป็นรูปสัญลักษณ์ที่มีความหมายของความเป็นมนุษย์ และความเป็นเทพ ในช่วงชีวิตที่ดำรง “ความเป็นมนุษย์” มีความสามารถด้านศิลปะการแสดงงิ้ว และเป็นนักดนตรีประจำราชสำนัก เชี่ยวชาญเครื่องดนตรี ดิด ลี ดี เป่า ทุกชนิด มีบทบาทหน้าที่วิถีเสมือนเป็นบทละครชีวิตที่ต้อง “สวมบท” เพื่อทำการแสดงร่ายรำ ด้วยการใช้พื้นที่ร่างกาย ภาษาเสมือนหนึ่งเป็นนักแสดงตัวเอกชั้นครูที่มากความสามารถ ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญที่ได้รับการยอมรับในสมัยราชวงศ์ถัง และในช่วงเข้าศึกเข้ามาปิดล้อมเมือง จนตัวเองใช้เล่ห์กลการแสดงสร้างภาพมายาลวงให้ทหาร “หลง” ในลีลาท่าทางของงิ้ว เป็นการลวงเพื่อสร้างความเพลิดเพลินแก่ทหารได้อ่างน่าอัศจรรย์ ทำให้พิชิตข้าศึกลงได้ สัญลักษณ์ที่ปรากฏ และสื่อความหมาย คือ ความเฉลียวฉลาด ความเสียสละ และความจงรักภักดีต่อบ้านเมือง จึงได้ดำรงฐานะ “ความเป็นเทพ” ในตำแหน่งแม่ทัพ รวมทั้ง

ได้รับการสถาปนายกย่องให้เป็นบรมครูของคณะจิวจิน ด้วยการสื่อความหมายผ่านการจำลองค่านิยมทางวัฒนธรรมเทวดำนาน และกิมซิ่นองค์เทพเตียนฮู้ห้วงวโนสย เป็นงานประติมากรรมลอยตัวแกะสลักไม้ แยกได้เป็น 2 ป้าน หรือปาง ดังนี้

1) กิมซิ่นป้านเล่นจิว เป็นการถอดรหัสจากภาคตำนานในช่วงเวลาของความ เป็นมนุษย์ในชีวิตวัยหนุ่มไม่มีหนวดเครา อยู่ในท่วงท่านาฏลีลาโลดโผน ขณะทำการแสดงจิว ด้วยรูปลักษณ์ร่างกายอันสมบูรณ์ มือข้างหนึ่งชี้ขึ้นฟ้า อีกข้างหนึ่งชี้ลงดินที่บ่งบอกทางสัญญาณ “สวรรค์ให้กำเนิด พสุธาให้คงอยู่” สอดคล้องกับชีวิตวัยทารกที่ถูกทิ้งให้อยู่ในท้องนาที่มีปูนาบัววน้ำลายให้ดื่มกิน แทนน้ำนม กิมซิ่นป้านเล่นจิวไม่มีปรากฏในศาลเจ้าเต้าโบ้เก้ง

2) กิมซิ่นป้านแม่ทัพเตียน มีรูปลักษณ์ลักษณะการถอดแบบจากภาคตำนานตอนได้รับตำแหน่งเป็นแม่ทัพ ซึ่งเป็นช่วงของการรับราชการ โดยศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง มีจำนวนกิมซิ่น “องค์เทพเตียนฮู้ห้วงวโนสย” ป้านแม่ทัพเตียนจำนวน 4 องค์ ตั้งแต่ขนาดเล็ก 9 นิ้ว 12 นิ้ว และ 59 นิ้ว ดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ 19 องค์เทพเตียนฮู้ห้วงวโนสย ป้านแม่ทัพเตียน ของศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง

กิมซิ่นป้านแม่ทัพเตียน ที่ปรากฏอยู่ในศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง เป็นฝีมือของช่างประติมากรพื้นถิ่นที่มีฝีมือเป็นที่ยอมรับของจังหวัดภูเก็ต คือ ฉ่าง เลิศกิจสมบูรณ์ ที่อาศัยเทคนิคการแกะสลักไม้ที่ประณีต ดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ 20 องค์เทพเตียนฮู่หวงว๋นโส่ย ป้านแม่ทัพเตียน ฝีมือแกะสลักของ เฉ่ง เลิศกิจสมบูรณ

ผู้วิจัยได้พิเคราะห์องค์เทพเตียนฮู่หวงว๋นโส่ยตามหลักประติมานวิทยาที่มีความสอดคล้องกับประวัติศาสตร์ภูมิหลังขององค์เทพ และสัญลักษณ์ทางความหมายประกอบ ดังต่อไปนี้

(1) ความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ตามตำนานการสร้างกิมซิ่นอันเกี่ยวเนื่องกับความศรัทธาทางศาสนาของคนจีนเพื่อสื่อความหมาย และสัญลักษณ์ในการประกอบพิธีกรรมงานประเพณีกิมผักจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งตามตำนานแม่ทัพเตียนมีหน้าที่สำคัญช่วง “ความเป็นมนุษย์” ในการดำรงชีวิตด้วยการสอนศิลปะการแสดงงิ้ว เป็นขุนนางฝ่ายบุน และเป็นแม่ทัพทำศึกสงครามกับกบฏจนดำรงตำแหน่งเป็นแม่ทัพ เป็นขุนนางฝ่ายบู จึงมีความสามารถทั้งด้านการปกครอง และด้านศิลปะการแสดงงิ้ว และด้วยคุณงามความดีที่ได้ทำไว้ จึงได้รับการสถาปนาให้อยู่ในฐานะ “ความเป็นเทพ” ตามหลักศาสนาขงจื้อ องค์เทพเตียนฮู่หวงว๋นโส่ยเป็นที่ยกย่องนับถือของชาวคณะงิ้วจินทางตอนใต้ในฐานะเป็นเทพปรมาจารย์ด้านศิลปะการแสดงงิ้วจิน ด้วยในสมัยนั้นงิ้วในเมืองหลวงเป็นที่ยอมรับ และเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก และเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในสมัยราชวงศ์หมิง โดยชาวคณะงิ้วในสมัยหมิงเชื่อว่า สมัยราชวงศ์ฉังเป็นต้นตำรับการแสดงงิ้ว และศิลปะการแสดงงิ้วได้รับการอุปถัมภ์จากราชสำนักแห่งราชวงศ์ฉังได้ จึงมีการอุทิศกุศลกรรมถวายแด่องค์ ซาให้จื่อหรือยูกษัตริย์เป็ง และบูรพกษัตริย์แห่งราชวงศ์ฉังได้ พร้อม ๆ กับการประกอบพิธีกิมผักในวันที่ 9 เดือน 9 ตามปีปฏิทินจันทรคติจีน ซึ่งเป็นวันราชสมภพขององค์เต้าป้อเทียนจัน รวมทั้งการบูชาองค์เทพเตียนฮู่หวงว๋นโส่ย ผู้เป็นปรมาจารย์ด้วย และในช่วงเวลาที่คณะงิ้ว

เข้ามาทำการแสดงในพื้นที่ภูเก็ที่ได้มอบกิมซึนองค์เทพเทียนฮู่ทงวโน้ส่วยให้คนในพื้นที่เพื่อเคารพบูชา และประกอบพิธีกรรมกินผัก (ฉัซซัย รักเย้า²⁰ : 2561 : สัมภาษณ์) ดังนั้น กิมซึนองค์เทพเทียนฮู่ทงวโน้ส่วยจึงเป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงระหว่างโลกสวรรค์กับโลกมนุษย์ในฐานะองค์เทพผู้ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีกินผัก

ลักษณะทางกายภาพของรูปกิมซึนที่บ่งบอกถึงคติความเชื่อแบบมนุษยนิยม (Humanism) คำว่า “ทงวโน้ส่วย” เป็นตำแหน่งยศศักดิ์ คือ จอมพล เป็นสัญลักษณ์ความหมายของตำแหน่งขุนนางจีน และมีลักษณะรูปโฉมงดงามไม่มีหนวดเครา ใบหน้าเป็นสีแดง มีรูปหูที่หน้าผาก ไร้ผมเปีย ซึ่งลักษณะป้าน หรือปางของกิมซึนมีความหมายทางสัญลักษณ์ ดังนี้

- ทรงสวม “หมั่ง” เป็นชุดครุยศักดิ์นา เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายสำหรับกษัตริย์หรือขุนนางหรือทหารระดับสูงหรือมียศ ตำแหน่งชั้นสูง และสีเหลือง เป็นสัญลักษณ์อันเป็นมงคล เป็นสีแห่งธาตุดินที่แสดงถึงความมีอำนาจ ใช้เฉพาะกษัตริย์ และขุนนางชั้นสูง

- ทรงสวมหมวกเหลือง – ดำของขุนนางฝ่ายขุนที่สื่อความหมายการเป็นข้าราชการซึ่งอยู่ในตำแหน่งและหน้าที่บทบาทนักการเมือง การปกครอง ที่ใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาอย่างสุขุม

- มือขวาจับยศ มือซ้ายวางบนหน้าตัก แสดงถึงยศถาบรรดาศักดิ์ เทียบเท่ากับกษัตริย์หรือแม่ทัพนายทหารที่ใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหา

- อิริยาบถท่านั่ง จึงสามารถถ่ายทอดพลังลักษณะของความสงบ มั่นคง อย่างสง่างาม และสุขุมครบรอบ

- ใบหน้า และร่างกายเป็นสีแดง บ่งบอกถึงสัญลักษณ์แห่งความซื่อสัตย์ เที่ยงธรรม และสีแดงสำหรับการแสดงใจ เป็นสีแห่งความจงรักภักดี

- ดวงตาบ่งบอกถึงการสำรวจผู้คน และการมองการณ์ไกลในการปกครองบ้านเมืองด้วยความผาสุก

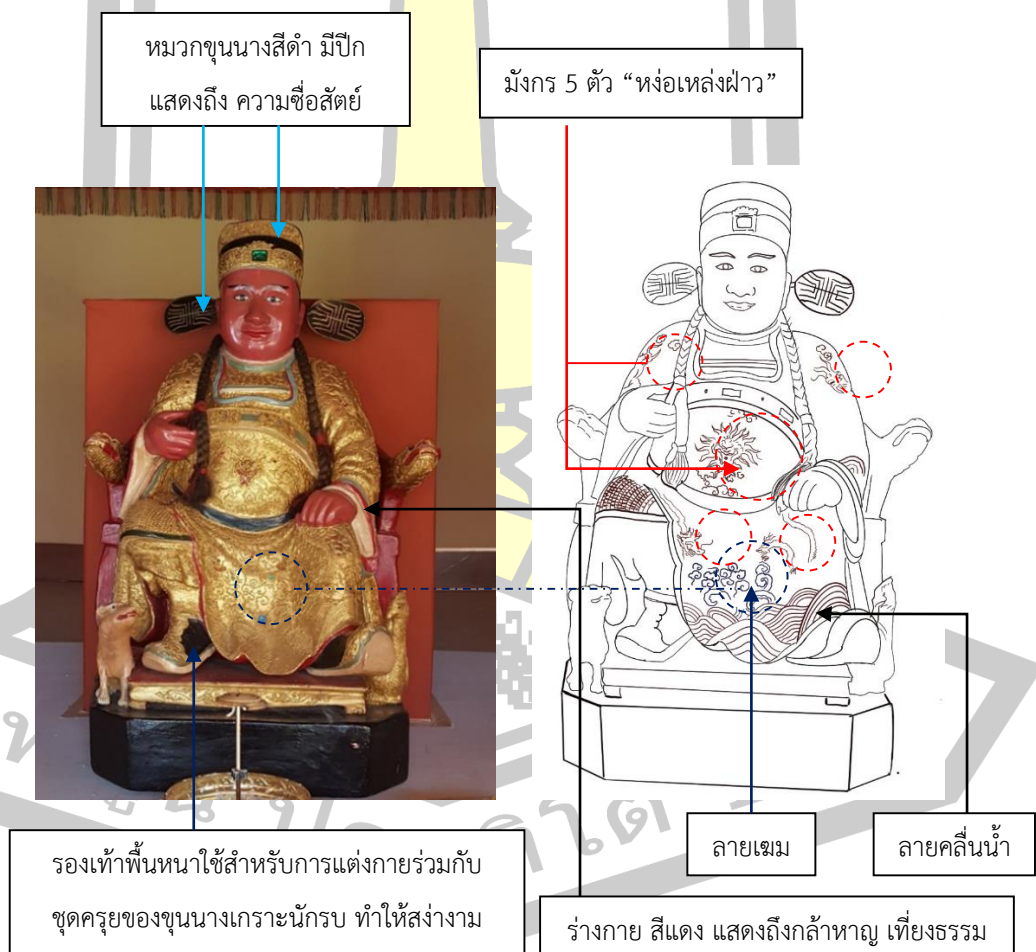
- สัญลักษณ์รูปหูอยู่บนใบหน้า (หน้าผากหรือมุมปาก) ปู สื่อความหมายทางสัญลักษณ์เปรียบเสมือนการมีไหวพริบปฏิภาณอันชาญฉลาด แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี และสัญลักษณ์ที่แสดงความหมายถึงการเป็นผู้มีความรู้เพื่อบรรจุเข้ารับราชการ ดังที่บัณฑิตของคนจีนที่เดินทางเข้าเมืองหลวงเพื่อสอบแข่งขันตำแหน่งขุนนางต่าง ๆ

(2) การใช้สัญลักษณ์มงคล และลวดลาย ลีไปไส (2542 : 18 - 19) กล่าวว่าสัญลักษณ์มงคลโบราณของคนจีน ที่สร้างขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคลของชีวิตตามความเชื่อโบราณที่บันดาลความสุขร่มเย็นให้กับสังคมจีนมาช้านาน ความหมายของความเชื่อถือโดยเฉพาะลวดลาย และ

²⁰ ฉัซซัย รักเย้า ปรากฏด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิมซึน

ภาพต่าง ๆ ที่ปรากฏตามลักษณะการแต่งกาย ที่แต่งกายด้วยเสื้อผ้าไหมชั้นดีของกษัตริย์ ขุนนาง และข้าราชการต่าง ๆ เพื่อแสดงถึงตำแหน่งของขุนนาง ชั้นยศถาบรรดาศักดิ์ และเป็นรางวัลแห่งคุณงามความดี ล้วนมีความเป็นมงคล นับเป็นภูมิปัญญา และกุศโลบายของบรรพบุรุษจีนที่ค้นคิดสร้างสัญลักษณ์ขึ้นมาในสังคมจีนที่มีความเป็นปึกแผ่น สืบเนื่องมาจากสัญลักษณ์มงคลจีนที่ใช้เป็นข้อกำหนดให้ชาวจีนดำเนินชีวิตตามคำอวยพรที่เป็นสิริมงคล และ เจมส์ ทริลลิงก์ (James Trilling, 2003 : 24 - 28) กล่าวถึงลวดลายว่า จัดเป็นองค์ประกอบด้านศิลปกรรมที่ประกอบไปด้วยจุด เส้น รูปทรง สี น้ำหนัก ขนาด เป็นต้น เพื่อเป็นการจัดระเบียบหรือ Pattern ด้วยการจัดวางให้เกิดจังหวะทิศทาง การซ้ำ ลวดลายจึงเป็นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดความสมดุลในงานศิลปะที่เติมแต่งด้วยการตกแต่งประดับประดาให้ผลงานศิลปกรรมออกมาสวยงาม และลวดลายเป็นรูปทรงที่สื่อถึงความสำคัญมากกว่าเนื้อหาที่สื่อออกมา และลวดลายเป็นภาพแทนความหมายการบรรยายเนื้อหาเชิงสัญลักษณ์ อีกด้วยดังภาพประกอบ 21 ดังนี้

ภาพประกอบที่ 21 กิมซิ่นองค์เทพเตียนฮู้หง่วยไส่ย และลายเส้น

- มังกร (หลง) เป็นสัตว์มหาอำนาจ ดังที่ ฐาปนีย์ อติตา (2560)

กล่าวว่า ชาวจีนยกย่องมังกรว่าเป็นสัตว์แห่งอำนาจ ความยิ่งใหญ่แห่งจักรพรรดิ หรือเพศชาย หรือสัญลักษณ์ของผู้นำ หรือสัตว์เทพที่มีศักดิ์เป็นราชาแห่งสัตว์ที่มีเกล็ดทั้งปวง หรือสัตว์น้ำที่เป็นตัวแทนแห่งอำนาจ ผู้นำ ความแข็งแรง ความอดทน ความยิ่งใหญ่ ความมั่นคง ความก้าวหน้า ความมุ่งมั่น ความทะเยอทะยาน ความอดทน และความกล้าหาญ จึงเป็นสัญลักษณ์ที่โดดเด่น นอกจากนี้ พรพรรณ จันทโรนานนท์ (2530) ยังกล่าวถึงมังกรว่า เชื่อกันว่ามังกรเป็นสัตว์วิเศษชนิดหนึ่งที่สามารถขจัดภูตผีปีศาจ และสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ได้ และยังเป็นสัตว์วิเศษของชาวจีน มังกรมีหลายชนิด โดยมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป มังกรที่มีเกล็ด มีปีก มีเขา เช่น มังกรที่ยังไม่ได้ขึ้นสวรรค์เรียกว่า ผันหลง ที่ชอบคำราม เรียกว่า หมิงหลง เป็นต้น ส่วนมังกรที่ไม่มีเขาเรียกว่า ซีหลง เป็นมังกรที่มีอำนาจ และเป็นใหญ่กว่ามังกรชนิดอื่น ๆ ดังนั้น ชุดครุยศักดิ์ดินาขององค์เทพเทียนฮู้ ซึ่งปรากฏลวดลายมังกรอันเป็นมงคล 5 ตัว เรียกว่า “หง่อเหล่งฝ่าว” ปรากฏที่บริเวณอกเสื้อ ต้นแขนทั้งสอง และเสื้อคลุม บริเวณเข้าทั้งสอง จึงมีความสอดคล้องกับความหมายของมังกรที่แสดงถึงอำนาจของบุคคลที่มีตำแหน่งเกียรติยศ ชูขุนนาง เป็นต้น

- ไก่สีทอง และสุนัขสีทอง เป็นบริวารขององค์เทพเทียนฮู้ห้วงนโส่ย ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ประจำกาย ไก่สีทอง ตัวผู้ กง ของคำว่า “กงจี” มีความหมายว่า ตำแหน่งทางราชการ

ยศศักดิ์ ชาติ ภาสกร (2556 : 112) ได้กล่าวว่า ชาวจีนเชื่อว่าไก่มีคุณธรรม 5 ประการ ได้แก่ การศึกษา พร้อมพร้อมสรรพกำลัง กล้าหาญ ซื่อสัตย์ และมีมนุษยธรรม อันเป็นสัญลักษณ์ของวีรบุรุษผู้กล้า และสุนัข

สีทองมีความหมายว่า สุนัขมีลักษณะสง่างาม ความเจริญรุ่งเรืองในอนาคต มักปรากฏอยู่แทบเท้าขององค์เทพเจ้าจีนในตำแหน่งชั้นสูง และปรากฏรูปสุนัขเป็นสัญลักษณ์ในเครื่องสำริด และภาพแกะสลักหินในสมัยราชวงศ์ถัง

- ลายคลื่นน้ำ ที่ปรากฏบนชายชุดครุยศักดิ์ดินา หมายถึง ความเป็นอมตะ ยศถาบรรดาศักดิ์ และความเจริญรุ่งเรือง เป็นลวดลายสิริมงคลมักใช้ปักบนเสื้อผ้าของขุนนางฝ่ายขุน และลายเมฆ สื่อความหมาย ความอุดมสมบูรณ์

ดังนั้นจะเห็นว่า การสร้างกิ๋มขึ้นขององค์เทพเทียนฮู้ห้วงนโส่ย เป็นกลวิธีของช่าง ที่ถอดรหัสความเป็นมนุษย์จากตำนานเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ การสร้างกิ๋มขึ้นจึงต้องทำให้สอดคล้องกับเรื่องราว ทั้งรูปทรง สัดส่วน และใบหน้าอิมเอิบที่แสดงถึงลักษณะที่สมบูรณ์ รวมทั้งการใช้สัตว์สัญลักษณ์ประจำกาย ที่ได้เสียสละชีพ และมีความกล้าหาญ ไก่จึงถูกเปรียบเทียบกับจิตวิญญาณ

นักสู้ช่วงเกิดภาวะสงครามมาตั้งแต่สมัยโบราณ และเป็นสัญลักษณ์มงคลที่มาประกอบ ซึ่งต้องสอดคล้องกับองค์เทพ

1.2 องค์เทพตงตันหงวนโส่ย

1.2.1 ตำนานขององค์เทพตงตันหงวนโส่ย

มีตำนานที่กล่าวถึงองค์เทพตงตันหงวนโส่ยหรือองค์เทพนาจา ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละตำนานที่สอดคล้อง และแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

1) ตำนานที่ 1 นาจาไต้จื่อ

วิวัฒน์ ประชาเรืองวิทย์ (2551) กล่าวถึงตำนาน องค์เทพนาจา ว่า ด่านฉิน ถังกวน มีขุนนางผู้บังคับการทหารหรือแม่ทัพ คือ หลี่จิ้ง มีภรรยา คือ อินไต่เหยิน กำลังตั้งครรถ์ประมาณ 3 ปี 6 เดือน โดยยังไม่มีกำหนดคลอด ในค่ำคืนหนึ่งช่วงเวลาสองยาม นางฝันเห็นนักรบตนหนึ่งสวมเสื้อนักบวช บนศีรษะมีมวยผมเป็น 2 กระจุก ตรงเข้าไปในห้องสุคนธ์ จากนั้นอินไต่เหยินได้คลอดลูกออกมา แม่ทัพหลี่จิ้ง เห็นว่าเด็กน้อยถือกระบี่พิเศษออกมาด้วย โดยสภาพบรรยากาศภายในห้องเป็นสีแดง และมีกลิ่นหอมประหลาด มีก้อนเนื้อกลมลูกหนึ่งหยดย่อยเลื่อนไหลหมุนกลมดั่งจักร แม่ทัพหลี่จิ้ง จึงใช้กระบี่ผ่าแยกก้อนเนื้อออก ในก้อนเนื้อมียุวคนหนึ่งกระโดดออกมา มีรัศมีสีแดง ใบหน้าทาแป้ง มือขวาคล้องห้วงทอง ตามลำตัว หน้าท้องห่มด้วยผ้าแพรแดง แม่ทัพหลี่จิ้งกล่าวว่า ลูกประคำไข่มุกศักดิ์สิทธิ์แปลงกายมาพร้อมห้วงทอง คือ ห้วงฟ้าปฐพี ผ้าแพรแดง คือ หุ่นเทียนหลิง (ผ้าแพร) ซึ่งเป็นของวิเศษ แม่ทัพหลี่จิ้งประหลาดใจไม่คิดว่าเป็นปีศาจร้าย ต่อมามีนักรบตไต่จื่อเงินเหยินแห่งถ้ำจินกวางตั้ง ซึ่งเป็นพระอาจารย์ของแม่ทัพหลี่จิ้งตั้งชื่อเด็กน้อยว่า “นาจา” เมื่อนานจาอายุ 7 ขวบ มีลักษณะรูปร่างสูง 6 โยชน์ ในช่วงของเดือน 5 อากาศร้อน นาจาไปเที่ยวเล่นทะเลตงไห่ (ทะเลตะวันออก) นาจาถอดเสื้อ และนั่งอยู่บนก้อนหิน เอาของวิเศษ คือ ผ้าแพรฟ้า 7 ฉีกปล่อยอยู่บนน้ำ และจุ่มน้ำขึ้นมาอาบ ปิดแกว่งผ้าแพรไปมาทำให้แม่น้ำ ฟ้า ปฐพี และแผ่นดินไหวที่วังบาดาล ซึ่งเป็นพระราชวังพญามังกรตงไห่ ทหารมังกรมาตรวจตราบริเวณหน้าปากถ้ำ และเกิดการต่อสู้ระหว่างนาจากับทหารมังกร พญามังกรเลยสั่งการให้บุตรชายทั้ง 3 ไปสู้รบกับนาจา นาจาใช้ห้วงกายสิทธิ์ตีหัวกะโหลกองค์ชายทั้ง 3 จนตาย พร้อมทั้งถลกหนัง และดึงเส้นเอ็นมังกร เพื่อนำมาให้พ่อผู้กรัดเกราะพญามังกร (อ้าวกวง) โกรธมากหวังกราบทุลฟ้ององค์เทพเจ้าเซียนฮองเต้ แต่นาจาใช้อิทธิฤทธิ์อำพรางตัว ด้วยนักรบตไต่จื่อเงินเหยินได้วาดยันต์ไว้ที่กลางอกของนาจาเป็นยันต์ที่ทำให้หายตัวได้ จึงทำให้พญามังกรไม่เห็นตัว นาจาใช้ห้วงตีเข้ากลางหลัง และบังคับให้พญามังกรแปลงกายเป็นลูกงูเขียวซ่อนไว้ในแขนเสื้อ เมื่อมาถึงด่านฉินถังกวน พญามังกรแปลงกายเป็นร่างมนุษย์ และจับตัวพ่อแม่ของนาจามาลงโทษ นาจาจึงรีบไปยังประตูสุวรรณค์เล่าถึงความผิดจากการกระทำของตน ซึ่งไม่เกี่ยวกับพ่อแม่

พร้อมทั้งยอมชดใช้ชีวิตคืนด้วยการใช้กระบี่ฟันไปที่แขน ควักลำไส้ แล่นื้อเลือดกระดุกคืนพ่อแม่
หลังจากเทพนาจาตายแล้ว ได้ปรากฏดอกกมลแปลงกาย ดังที่ปรากฏในบทกวีว่า

ธรรมานุภาพเทพยดา อัจฉรย์มีประมาณ

ชুবชีวามีตำราประหลาด

ยาวัฒนเม็ดหนึ่งคืนชีวิตฤทธิ์เดช

ดอกกมลหลายรากต่อป้อวิญญาณ

เลิกกว่าสามัญมิใช้กายสกปรก

เข้าอริยะผลฟื้นคืนวิญญาณคันธา

จากนี้เบิกอาณาเขตน้อมคืนบดินทร์

กิจการฉิวใจยืมกอบกู้ดี

มารดาของนาจาได้สร้างเทวรูปนาจาเพื่อให้นักพรตไท้อัจฉริยเมธาชুবชีวัต โดยมิ
ให้แม่ทัพหลี่จิ้งทราบ เพราะไม่พอใจที่นาจาไปเกาะจนเกิดเรื่องวุ่นวายขึ้น แต่เมื่อแม่ทัพหลี่จิ้งทราบ
ความจริงจากการเห็นชาวบ้านที่พากันกราบไหว้รูปปั้นนาจาที่มีลักษณะเสมือนสมมติชีวิตอยู่ จึงใช้แสร้ง
ทำลายรูปปั้นทำให้วิญญาณนาจากลับคืน นักพรตไท้อัจฉริยเมธาได้ตัดดอกบัวมา 2 กิ่ง เต็ดใบบัวมา 3
ใบ และพับกลีบดอกบัว วางเป็น 3 รูป ทาบอยู่บน กลาง และล่าง อันหมายถึง ไฟ ดิน และมนุษย์
เอาก้านดอกบัวหักต่อกันสำเร็จเป็นเสมือนกระดุก 300 ท่อน จากนั้นได้มอบวิชาเคล็ดลับยันต์
ศักดิ์สิทธิ์ ประทานจักรวายุอัคคีคู้ มือถือทวนแหลมอัคคี และได้มอบยามหนึ่งเสือดาวแก่นาจา ภายใน
ยามวางห้วงฟ้าปฐพี ผ้าแพร

2) ตำนานที่ 2 องค์เทพนาจา

จิตรา ก่อนนันทเกียรติ (2544) กล่าวถึงตำนานองค์เทพนาจาอีกตำนานว่า
ประวัติของนาจาสรุปได้เป็น 2 ช่วง ได้แก่ การเป็นราชรถเทียมม้าของเง็กเซียนฮ่องเต้ นามว่า
“แก่เทียไต้ลื้อเซียน” เมื่อเป็นเทพยดาสูง 6 นิ้ว หรือประมาณ 20 เมตร มี 3 เศียร เศียรหนึ่งสวม
มงกุฎทองคำ มี 4 เนตร 8 กร มีควันกระจายจากพระโอษฐ์ตลอดเวลา มีศิลาโรงบาทเสมอ ทรงคทา
วิเศษ และยามใดที่ส่งพระสุรเสียงที่คำรามก้อง สะเทือนเลื่อนลั่นให้อากาศแปรปรวน เกิดเป็นเสียงฟ้า
ร้องพายุใหญ่ และเขย่าทั้งจักรวาล จึงได้ฉายาว่า เป็นเทพเจ้าผู้ทรงฤทธิ์เดช ซึ่งองค์เทพเง็กเซียน
ฮ่องเต้มีบัญชาให้แก่เทียไต้ลื้อเซียน จุตกลงไปเกิดใหม่เพื่อปราบปีศาจ อยู่กับสวรรค์ การเกิดใหม่ครั้งนี้
คือ นาจาเป็นโอรสองค์ที่ 3 ของลีเจ็ง ซึ่งลีเจ็ง เถาะเถาะลิเทียนอวง คือ เทวดาผีผู้เทิดพระสฤบ บาง
ตำนานบอกว่า พระมารดาอุ้มท้องนาจาถึง 3 ปี 6 เดือน เมื่อเกิดมาได้มีฤทธิ์เดช อายุ 7 ขวบ นาจาไป

เที่ยวมหาสมุทรตะวันออก ไปเล่นน้ำวังมณีซึ่งเป็นเมืองบาดาลของพญามังกรตะวันออก ฆ่าลูกน้องขุนพลมังกรตาย โดยดิ่งหวด และถอดกระดูกโอรสพญามังกรซึ่งเกิดพลาดท่าถูกนาคฆ่าตาย พญามังกรโกรธมากรีบไปเผ่าองค์เทพเง็กเซียนฮ่องเต้เพื่อทูลฟ้องเถาะเถาะลิเทียนผู้เป็นพระบิดาจึงโกรธนาคที่เกเรสร้างความเดือดร้อน ข้อมูลตอนนี้มีความแตกต่างกัน บางตำราบอกว่านาคสำนึกผิดที่ทำให้พ่อเดือดร้อน ตนขอชดใช้ชีวิตด้วยการเกาะเนื้อ และถอดกระดูกให้พญามังกร หรือขอคืนชีวิตที่พ่อแม่ให้กำเนิดมาด้วยการฆ่าตัวตาย เชือดเนื้อให้แม่ ส่วนกระดูกคืนให้พ่อ ปรากฏว่าเมื่อนาคตายลง ได้กลายเป็นเจตภูตล่องลอยไปมา บางตำราบอกว่าเป็นวิญญาณบาป เพราะฆ่าผู้คนจำนวนมาก และได้พบกับอาจารย์ให้อีกจึงยิ่ง ที่สามารถทำพิธีสวดจนวิญญาณของนาคไปสถิตอยู่ที่ดอกบัว ต่อมาวิญญาณในดอกบัวของนาคได้ยึดกิตติศัพท์ของเจ้าแม่กวนอิม ซึ่งช่วยชุบชีวิตนาคจากดอกบัว และฝึกเรียนวิชาจนแก่กล้า ได้เป็นเทพอีกครั้งพร้อมกับมีฤทธิ์เดช เง็กเซียนฮ่องเต้ แต่งตั้งให้เป็น 1 ใน 36 ของขุนพลเทพยดา มีหน้าที่รักษาประตูสวรรค์

3) ตำนานที่ 3 องค์เทพนาคาแปดกร

สมชาย จิว (2562) กล่าวถึงตำนานองค์เทพนาคาแปดกรว่า เป็นบุตรคนที่ 3 ของแม่ทัพหลี่จิ้ง นาคาเป็นผู้ที่มีอิทธิฤทธิ์มากมายตั้งแต่อายุ 7 ขวบ ได้ลงไปอาละวาดใต้บาดาลสังหารโอรสพญามังกรเจ้าสมุทร ถอดเกล็ดพญามังกร จนทำให้พญามังกรพิโรธ พ่นน้ำท่วมบ้านเมืองจนผู้คนเดือดร้อนไปทั่ว นาคายอมฆ่าตัวตายชดใช้ความผิดโดยแลกระดูกคืนพ่อ แลเนื้อคืนแม่ ต่อมาไต่โอกาสเงินเหริน ใช้ดอกบัวชุบชีวิตนาคาขึ้นมาใหม่พร้อมมอบกล่องไฟ ห่วงวิเศษให้เป็นอาวุธ และนาคาได้รับการแต่งตั้งจากองค์เทพเง็กเซียนฮ่องเต้ให้เป็นเทพพิทักษ์ประตูสวรรค์

ตำนานสร้างบ้านแปงเมืองของมหานครปักกิ่งที่เชื่อมโยงกับเทพนาคา เมื่อฮ่องเต้ทรงมีพระราชดำริสร้างเมืองหลวงขึ้นทางทิศเหนือ ซึ่งเป็นเมืองปักกิ่งในปัจจุบัน แต่ตอนนั้นเป็นดินแดนที่รกร้าง ทุรกันดาร และเป็นที่อยู่อาศัยของมังกรชั่วร้าย เหล่าขุนนางต่างทูลคัดค้าน ฮ่องเต้จึงมีพระบรมราชโองการให้แม่ทัพทั้งสอง คือ แม่ทัพ “หลิวป้อเวิน” และแม่ทัพ “เหยา ก่วงเสี้ยว” รีบขึ้นเหนือไปสร้างเมืองโดยเสาะหาวิธีวางผังสร้างเมือง ต่างแยกทางกันสำรวจภูมิประเทศ ทิศตะวันตก กับทิศตะวันออก ประมาณ 10 วัน จึงกลับมาพบกัน ในขณะที่ทั้งคู่อยู่คนละทิศเพื่อหาวิธีการวางผังเมืองต่างได้ฝันเหมือนเสียงของเด็กผู้ชายร้องว่า “วาดตามร่างข้าก็สำเร็จแล้ว” ทั้งคู่พบเด็กชายสวมชุดเอี่ยมสีแดง สวมกางเกงขาสั้นเดินนำอยู่ข้างหน้าแต่ก็เดินตามไม่ทัน และได้หายไป วันต่อมาแม่ทัพ “หลิวป้อเวิน” พบเด็กชายคนเดิมเดินร้องว่า “วาดตามร่างข้าก็สำเร็จแล้ว” โดยชุดเอี่ยมสีแดงของเด็กชายในวันนี้มีปีกเสื้อเป็นรูปกลีบบัว ตรงไหล่ทั้งสองข้างประดับพู่ห้อยลงมาข้างละสามชาย เวลาที่เด็กชายเดิน พู่ปลิวไปกับสายลมทำให้เหมือนกับว่าเด็กชายคนนี้มีแขนอยู่ข้างละสี่

สิ่งที่เห็นคงสื่อความหมายว่าให้ทำผังเมืองตามรูปลักษณะขององค์นาคาแปดกร

เทพนาคามีอิทธิฤทธิ์เคยพิชิตพญามังกรมาแล้ว ทำผังเมืองเป็นรูปนาจากางแขนทั้งแปดออกไปทุกทิศ ก็สยบมังกรร้ายที่อาศัยอยู่ใต้บาดาลได้ เมื่อสองแม่ทัพมาลงร่างผังเมืองตามที่คำนวณไว้ ก็พบว่าทั้งคู่ วาดเป็นรูปลักษณะของเมืองนาคาแปดกรเหมือนกัน คือ “ประตูกกลางเจ็้งหยางเหมินทางทิศใต้คือเคียร เทพนาคา ประตูข้างซ้าย – ขวา คือ ไบหู บ่อน้ำสองบ่อภายในประตูเจ็้งหยางคือดวงตา ประตูงหวิน เหมิน ตงเปี่ยนเหมิน ฉะหยางเหมิน ตงจื่อเหมิน คือ ลีกรั้งฝั่งตะวันออก ส่วนเสวียนอู่เหมิน ซิเปี่ยนเหมิน ฟู่เจ็งเหมิน ซิเจ้อเหมิน คือ ลีกรั้งด้านตะวันตก อานตั้งเหมิน เต้อเซ็งเหมิน เป็นเท้าทั้งสองขององค์ นาคา” แต่อวัยวะหัวใจ ดับไตไส้พุง คือ พระราชวังกลางเมือง เป็นอวัยวะภายในที่สำคัญ เทียนอานเหมิน คือ ปากทางเข้า ถนนที่พุ่งยาวเข้าสู่ภายในพระราชวัง คือ ลำคอ และถนนที่วิ่งจากเหนือสู่ใต้ ทางด้านตะวันตก และตะวันออกที่เป็นเสมือนซี่โครง รวมถึงตรอกซอกซอยทั้งหลายที่เป็นเหมือน กระดุกของเมือง

แม้ตำนานที่เกี่ยวข้องกับองค์เทพนาคาทั้ง 3 มีทั้งลักษณะที่สอดคล้อง และแตกต่างกัน โดยผู้วิจัยได้จำแนกความเป็นมนุษย์กับความเป็นเทพ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 จำแนกความเป็นมนุษย์กับความเป็นเทพขององค์เทพนาคา

ตำนาน ที่	ศาสนา/ ลัทธิ	การกำเนิด	ความเป็น มนุษย์	การแสดงอิทธิฤทธิ์/ ผลงานสำคัญ	ความเป็นเทพ
1 นาคา ไท่จื่อ	เต๋า	เป็นลูกของแม่ ทัพหลี่จิ้งกับ นางอินไท่เห ยินคลอดตอน อายุครรภ์ 3 ปี 6 เดือน ในช่วงเวลา สองยาม ไบหน้าเด็ก น้อยทาแป้ง ในมือถือกระบี่ วิเศษ มีรัศมีสีแดง มือขวาคล้อง ห่วงทอง ตาม	-	อายุ 7 ขวบ เอา ของวิเศษ คือ ผ้า แพรฟ้า จุ่มน้ำขึ้นมาอาบ ทำให้แม่น้ำ ฟ้า และปฐพี เกิด แผ่นดินไหวที่วัง บาดาล ได้ฆ่าทหาร มังกร และใช้ห่วง กายสิทธิ์ตีจน กะโหลกหัวองค์ชาย 3 พญามังกรตาย และได้ถลกหนัง ดึงเส้นเอ็นมังกร	หลังจากฆ่าองค์ชาย 3 พญามังกรตายนา จาใช้อิทธิฤทธิ์อำ พรางตัวไปพบองค์ เทพเง็กเซียนฮ่องเต้ เพื่อเล่าความผิดของ ตนอันไม่เกี่ยวกับพ่อ แม่ ชดใช้ชีวิตด้วย การใช้กระบี่ฟันไปที่ แขน ควักลำไส้ แล้ว เนื้อเชือดกระดุกคืน พ่อแม่ เมื่อเทพนาคาตาย ปรากฏดอกบัวขึ้น

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตำนาน ที่	ศาสนา/ ลัทธิ	การกำเนิด	ความเป็น มนุษย์	การแสดงอิทธิฤทธิ์/ ผลงานสำคัญ	ความเป็นเทพ
		ลำตัวหน้าท้อง ห่มด้วยผ้า แพรแดง		เพื่อนำมาให้พ่อผูก รัดเกราะ	แม่ของนางาจึงสร้าง เทวรูปนางาเพื่อให้ นักพรตชูปชีวิต พับ กลีบดอกบัววางทาบ อยู่บน กลาง และ ล่าง หมายถึง ฟ้า ดิน และมนุษย์ เอา กำนดดอกบัวทักต่อ เสมือนกระดุก และ มอบวิชาเคล็ดลับ ยันต์ศักดิ์สิทธิ์ ประทานจักรวายุ อัคคีคู่ มือถือทวน แหลมอัคคี และยาม หนังสือดาวที่ภายใน วางห้วงฟ้าปฐพีฟ้า แพร
2 นางา	เต๋า	ช่วงที่ 1 เป็น ราชรถเทียม ม้าของเจ๊ก เซียนฮ่องเต้ นามว่า “แก๋เทียไต้ลื้อ เซียน” เมื่อ เป็นเทพยดา สูง 6 นิ้วหรือ ประมาณ 20	-	ช่วงแรก ได้ฉายาว่า เป็นเทพเจ้าผู้ทรง ฤทธิ์เดชมาก อายุ 7 ขวบ ฆ่าลูกน้องขุนพล มังกร และโอรส พญามังกรตาย นางาสำนึกผิดที่ทำ ให้พ่อเดือดร้อน จึง ขอชดใช้ชีวิตด้วย	เมื่อตายลงกลายเป็น เจตภูตล่องลอยเป็น วิญญาณบาป เพราะ ฆ่าผู้คนมากมาย และได้พบกับ อาจารย์ให้อีกจึงยัง และเจ้าแม่กวอนอิม ช่วยชูปชีวิตจาก ดอกบัว นางาฝึก เรียนวิชาจนแก่กล้า

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตำนาน ที่	ศาสนา/ ลัทธิ	การกำเนิด	ความเป็น มนุษย์	การแสดงอิทธิฤทธิ์/ ผลงานสำคัญ	ความเป็นเทพ
		เมตร มี 3 เศียร เศียร หนึ่งสวม มงกุฎทองคำ มี 4 เนตร 8 กร มีควัน กระจายจาก โอษฐ์ ตลอดเวลา มี ศิลาโรงบาท เสมอ ทรง คทาวิเศษ และส่งเสียง คำรามกึกก้อง ส่วนช่วงที่ 2 องค์เทพเง็ก เขียนฮ่องเต้มี บัญชาให้จุติลง ไปเกิดใหม่ เพื่อปราบ ปีศาจ		การเลาะเนื้อ ถอด กระดูกให้พญา มังกร และขอคืน ชีวิตที่พ่อแม่ให้ กำเนิดมาด้วยการ ฆ่าตัวตาย เชือด เนื้อให้แม่ ส่วน กระดูกคืนให้พ่อ	ได้เป็นเทพที่มีฤทธิ์ เดช และองค์เทพเง็ก เขียนฮ่องเต้ ได้ แต่งตั้งให้เป็น 1 ใน 36 ของขุนพล เทพย ดา มีหน้าที่รักษาประตู สวรรค์

พหุบัน ปณุ ทิโต ชิว

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตำนาน ที่	ศาสนา/ ลัทธิ	การกำเนิด	ความเป็น มนุษย์	การแสดงอิทธิฤทธิ์/ ผลงานสำคัญ	ความเป็นเทพ
3 องค์เทพ นาจา แปดกร	เต๋า	เป็นเทพเด็กที่มีอิทธิฤทธิ์	เด็กชาย สวมชุด เอี่ยม สีแดง สวม กางเกง ขาสั้น	มีอิทธิฤทธิ์เคยพิชิต พญามังกรที่อยู่ใต้ บาดาลมาแล้ว และ เป็นผู้ทำผังเมือง มหานครปักกิ่ง	ได้รับแต่งตั้งจากองค์ เทพเง็กเซียนฮ่องเต้ ให้เป็นเทพพิทักษ์ ประจตุสวรรค์ และ เป็นแม่ทัพหลวง สามารถแบ่งร่าง ออกเป็น 3 เศียร 4 เนตร 8 กร

องค์เทพต่างตำนานหงวนโส่ย หรือองค์เทพนาจา ถือเป็นเทพดั้งเดิมบนสวรรค์ในศาสนาเต๋า ก่อนที่จะกำเนิดในโลกมนุษย์อีกครั้งตามตำนาน ซึ่งก็ยังคงมีอิทธิฤทธิ์ติดตัวมามากมาย ถือเป็นองค์เทพสำคัญที่เป็นขุนพลผู้ควบคุมกองทัพสวรรค์กองกลาง และเป็นเทพที่ทุกศาลเจ้าต้องมีกิมขึ้นปรากฏให้เห็น

1.2.2 กิมขึ้นองค์เทพต่างตำนานหงวนโส่ย : รูปลักษณ์ ภาพลักษณ์ และการสร้างรูปแบบ

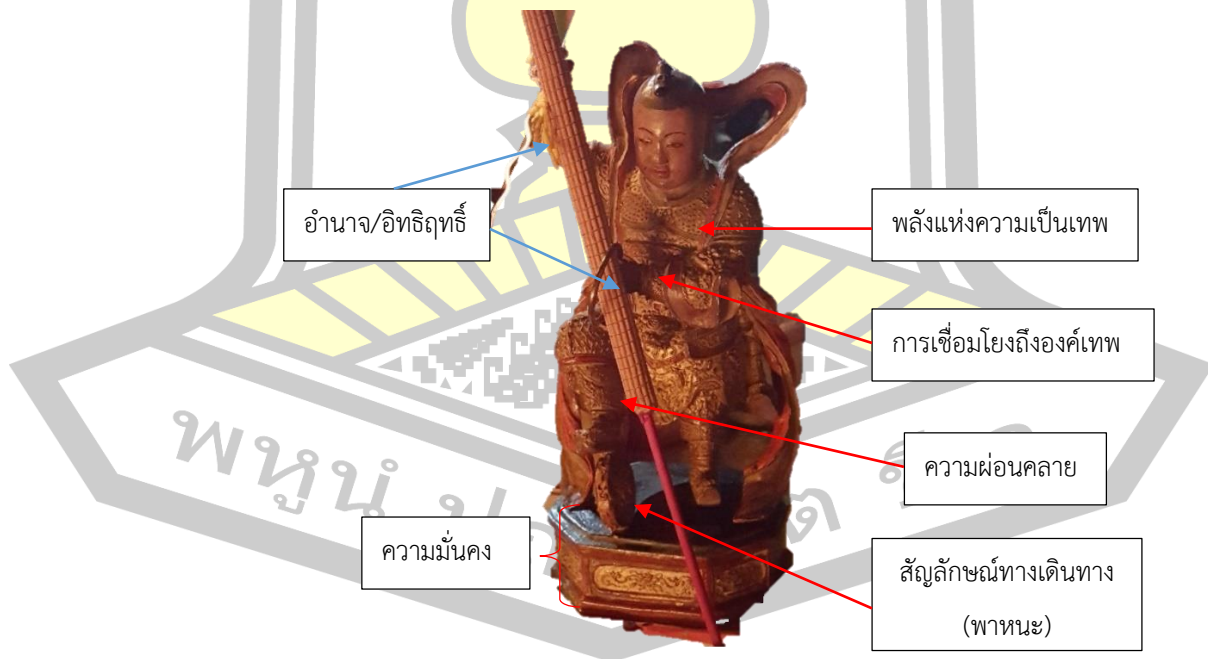
รูปลักษณ์ของกิมขึ้นมีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวตน แต่ละบ้านมีตำนานการบอกเล่าเมื่อครั้งยังคงความเป็นมนุษย์ความเป็นเทพที่แตกต่างกัน เช่น บ้านประสูติ บ้านปราบมังกรบ้านแปดกร บ้านปราบมารสามภพ เป็นต้น ดังกิมขึ้นองค์เทพต่างตำนานหงวนโส่ย (ลิ้โล่ฉี๊ย) ที่ปรากฏอยู่ในศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าไ้เก็ง ดังภาพต่อไปนี้

พหุบุ ปณุ ทิโต ชีเว

ภาพประกอบที่ 22 กิมซึ้งองค์เทพตงตันหรงวโนสย (ลีโล่ฉี๋ย) ของศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าโบแก๊ง

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์กิมซึ้งองค์เทพตงตันหรงวโนสย ป้านปราบมารสามารถตามหลักประติมานวิทยาที่มีความสอดคล้องกับประวัติภูมิหลังขององค์เทพ และสัญลักษณ์ทางความหมาย ดังภาพประกอบ 23

ภาพประกอบที่ 23 กิมซึ้งองค์เทพตงตันหรงวโนสย

1) ความเชื่อตำนานในความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งคำว่า “หงวนโส่ย” เป็นตำแหน่งยศคือจอมพล สัญลักษณ์ความหมายของตำแหน่งแม่ทัพหลวง ลักษณะรูปทรงกิมซิ่นทางรูปลักษณะ เป็นเทพเด็กที่มีอิทธิฤทธิ์เกินความเป็นมนุษย์ ปราดเปรียว ชุกชุน และเฉลียวฉลาด หากพิเคราะห์ตามตำนานองค์เทพ นานา การจุดิจของเทพนาจามีความพิเศษที่มีความแปลกประหลาด เกิดมาได้รับอภิสิทธิ์ให้เป็นเทพ และเพียบพร้อมด้วยของวิเศษที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ลักษณะปานกิมซิ่นนี้มีความหมายทางสัญลักษณ์ ดังนี้

- เครื่องแต่งกาย และทรงสวม “เกราะ” เป็นชุดนักรบ มีศิลาครอบบาทเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายสำหรับแม่ทัพหลวงทหารระดับสูง และสีเหลือง เป็นสัญลักษณ์อันเป็นมงคล เป็นสีแห่งธาตุดิน ที่แสดงถึงความมีอำนาจ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากองค์เทพเง็กเซียนฮ่องเต้ให้เป็นเทพพิทักษ์ประตูสวรรค์

- มือขวาจับทวนแหลมอัคคี เป็นเครื่องถ่ายทอดเทวานุภาพปราบสิ่งชั่วร้าย มือซ้ายจับห้วงกายสิทธิ์เป็นเครื่องถ่ายทอดเทวานุภาพปราบมังกร ปราบปีศาจ แสดงถึงความมีฤทธิ์เดช และมีพลังอำนาจ เท้าเหยียบล้อจักร ทุกสัดส่วนของร่างกายทรงมีพลังวิเศษ ที่แสดงออกทางเทวานุภาพ

- อิริยาบถทำยืน ท่าทางการเคลื่อนไหว กำลังแสดงอิทธิฤทธิ์ที่ทรงพลังของความเป็นชีวิตชีวา ความกระตือรือร้น และการปะทะกับสิ่งชั่วร้าย

- บนศีรษะมวยผมเป็น 2 กระจุก ใบหน้า และร่างกายเป็นรัศมีสีแดง บ่งบอกถึงสัญลักษณ์แห่งความกล้าหาญ และมีฤทธิ์เดช

- ดวงตา บ่งบอกถึงการมองการณ์ไกล ล่วงรู้เหตุการณ์บ้านเมือง

- ศาสดราวุธที่มาพร้อมกับกิมซิ่นขององค์เทพ การประดับตกแต่งเพื่อเสริมพลังแห่งอำนาจ เป็นการถ่ายทอดเทวานุภาพการปกป้องคุ้มครองจากสิ่งชั่วร้าย เช่น อาวุธประจำกาย ทวนแหลมอัคคี เป็นเครื่องถ่ายทอดเทวานุภาพปราบสิ่งชั่วร้าย ห่วงทอง (ห่วงฟ้าปฐพี) หรือห้วงกายสิทธิ์เป็นเครื่องถ่ายทอดเทวานุภาพปราบมังกร ปราบปีศาจ ผ้าแพรแดงเป็นเครื่องถ่ายทอดเทวานุภาพไฉ่ซ่งห่มที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด เกิดอิทธิฤทธิ์ ปิดแคว้งปกป้องปราบสิ่งชั่วร้าย และจักรวายุอัคคีเป็นเครื่องถ่ายทอดพลังความเคลื่อนไหว และใช้เป็นพาหนะ

รูปแบบเทวลักษณะที่ปรากฏบนกิมซิ่นขององค์เทพ มีลักษณะที่มีความถูกต้องตามแบบมาตรฐาน ซึ่งสอดคล้องกับภูมิหลัง ประวัติตำนานที่ประกอบไปด้วย ศาสดราวุธพัสดราภรณ์ ซึ่งประติมานวิทยากำหนดไว้ รูปทรงของกิมซิ่นจึงมีความคมชัดของเส้น สัดส่วน โครงสร้าง ปริมาตรต่าง ๆ ความสมดุลที่เชื่อมโยงกันระหว่างท่วงท่าลีลา และรายละเอียดตามความเหมาะสม องค์ประกอบต่าง ๆ รวมทั้งความประณีต ความสวยงามตามประติมานวิทยา ทำให้รูปทรงกิมซิ่นมีความรู้สึก มีชีวิตชีวา เสมือนมีพลังอำนาจ และมีกระแสที่ทำให้รู้สึกว่าเป็นแบบต้นฉบับของเทพองค์

2) การใช้สัญลักษณ์มงคล และลวดลายบนชุดเกราะ ฮ.ศุภวุฒิ จันทสาโร (2559 : 219) ได้อธิบายว่า ในแต่ละยุคสมัยมีชุดเกราะลักษณะต่าง ๆ ที่ใช้เป็นเครื่องป้องกัน สร้างขึ้นเพื่อปกป้องร่างกายจากคมหอก คมดาบ หรือศาสตราวุธอื่น ๆ ของข้าศึก ซึ่งมีการแยกสัดส่วนประกอบ เช่น เกราะหุ้มไหล่ มีสายรัดยาว 2 สายใช้ผูก เพื่อให้ร่างกายกระชับกับเกราะ เกราะหุ้มตัว เกราะหุ้มน่อง และเข็มขัดรัดเอวเป็นหัวสิงห์ ซึ่งมีลวดลาย และเม็ดตุ่มทองเหลืองเล็ก ๆ ที่ปรากฏตามชุดเกราะ ขึ้นอยู่กับบรรดาศักดิ์ของแต่ละชั้นยศที่แตกต่างกัน เกราะถือเป็นสิ่งจำเป็นในการทำศึกสงคราม ที่ต้องมีความแข็งแรง มีขนาด และน้ำหนักที่เหมาะสมกับความสมดุลของร่างกาย อย่างไรก็ตาม สัญลักษณ์ที่ปรากฏในกิมซิ่นขององค์เทพ ประกอบด้วย ลายมังกรที่แสดงถึงอำนาจ ความยิ่งใหญ่ ความอดทน และความกล้าหาญ จึงเป็นสัญลักษณ์ที่โดดเด่นในชุดเกราะกิมซิ่นขององค์เทพ

- ลายคลื่นน้ำ และลายเมฆ ที่ปรากฏในชุดเกราะ หมายถึง ความเป็นอมตะ ยศถาบรรดาศักดิ์ และความเจริญรุ่งเรือง เป็นลวดลายสิริมงคลมักใช้ปักบนเสื้อเกราะของขุนนางฝ่ายบู๊ และลายเมฆ สื่อความหมาย ความอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังมีลวดลายตาข่าย บริเวณเกราะหุ้มต้นขา และน่อง สื่อถึงความเหนียวแน่นเพื่อความเป็นสิริมงคล

ด้วยตำนานที่มีลักษณะที่หลากหลายแตกต่างกันไป ได้สื่อความหมายสัญลักษณ์แสดงให้เห็นถึงลำดับชั้นในช่วงชีวิตความเป็นเทพขององค์เทพนาจา จากการเป็นเด็กเทพที่มีพลัง และมีอิทธิฤทธิ์ ได้ต่อสู้กับพญามังกรด้วยของวิเศษประจำกาย และการเปลี่ยนภาวะเด็กเทพจนตาย ซึ่งเปลี่ยนผ่านจากเทพมาเกิดในโลกมนุษย์ กลับเข้าสู่กระบวนการภาวะความเป็นเทพในโลก ศักดิ์สิทธิ์อีกครั้งจึงทำให้องค์เทพนาจาได้แสดงอิทธิฤทธิ์ความเป็นเทพ และได้รับบัญชาจากฮ่องเต้ให้เป็นแม่ทัพแห่งสวรรค์ด้วยเหตุนี้ หากพิเคราะห์ตำนานองค์เทพนาจาไม่ใช่แต่เป็นเพียงเทพที่มีอิทธิฤทธิ์เท่านั้น แต่ในช่วงของชีวิตยังมีความเป็นมนุษย์ และความเป็นเทพของเทพนาจาที่สร้างความหมายที่แฝงอยู่ด้วยการรับผิดชอบต่อบาปที่ได้กระทำผิดต่อบิดา มารดาด้วยการแลกชีวิตคืน แสดงถึงความซื่อสัตย์ และความกตัญญู ซึ่งสะท้อนในหลักคุณธรรมของชาวจีน

ทั้งนี้ การสร้างกิมซิ่นองค์เทพนาจาอันเกี่ยวเนื่องกับความศรัทธาทางศาสนาของคนจีนเพื่อสื่อความหมาย และสัญลักษณ์ในการประกอบพิธีกรรมประเพณีกินผัก ซึ่งตามตำนานเป็นเทพที่มีอิทธิฤทธิ์เหนือกว่าเทพองค์อื่น ๆ เป็นเทพที่ได้รับความนิยม และความศรัทธาเป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้คนในพื้นที่เมืองภูเก็ตต่างเคารพบูชา และยังได้รับความนิยมอย่างมากในการเข้าประทับร่างม้าทรง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการประกอบพิธีกรรมงานประเพณีกินผัก สมชาย มนุจันทรัด (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า องค์เทพตงต่านหง่วยโส่ย หรือองค์เทพนาจา หรือลิโลเฉี่ยว ได้รับการแต่งตั้งเป็น 1 ใน 36 ขุนพลสวรรค์ และเป็นแม่ทัพสวรรค์กองกลาง

1.3 องค์เทพเฉ่งจู้ย้อชื่อ

1.3.1 ตำนานขององค์เทพเฉ่งจู้ย้อชื่อ

สมบูรณ แก่นตะเคียน (2550) กล่าวถึงองค์เทพเฉ่งจู้ย้อชื่อ หรือองค์เทพจ้อชู่กั้ง ว่าท่านเกิดในวันที่ 6 เดือน 1 ตามปฏิทินจีน ในราชวงศ์ซ่งเหนือตรงกับรัชสมัยของซ่งเหรินจงฮ่องเต้ ระหว่างครองราชย์ พ.ศ. 1566 - 1606 เป็นองค์เทพเจ้าจีนที่บรรดาคณันจินเคารพนับถือเป็นพระสงฆ์ทางพุทธศาสนานิกายมหายาน ชื่อว่า พระเฉ่งจู้ย้อชื่อ มีชื่อเดิมว่า ผูชวี เป็นคนตระกูลแซ่ตัน ถิ่นกำเนิดที่เซิงเซาภูซาน หมู่บ้านเสี่ยวก้อ ตำบลหยงซุน อำเภอหยงซุน จังหวัดเฉียวหนิง มณฑลฮกเกี้ยน (อ้างอิงจากบทความ หลิน ซี้ส่วย จากวารสารภาคผนวกของวารสารอายุ๋ย พิมพ์ที่ไทเปโดยสมาคมอันซีแห่งไทเป เมื่อ พ.ศ. 2510) ตามตำนานกล่าวถึงรูปร่างหน้าตาว่าแตกต่างจากชาวจีนฮั่นทั่วไป มีผิวดำ ตัวดำหน้าดำ จมูกโด่ง อาจสืบเชื้อสายมาจากชาวอินเดียแขกทมิฬจากภาคใต้ที่เดินทางมาค้าสำเภากับพวกอาหรับที่มาจากดะวะท่าเรือเมืองเฉียวหนิง อีกประการหนึ่งพื้นเพเดิมของชาวเมืองแถบนี้ก่อนที่ชาวจีนฮั่นอพยพลงมา มีพวกชนพื้นเมืองอาศัยอยู่ก่อนแล้ว ผูชวี มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดตั้งแต่สมัยเด็ก ชอบศึกษาหาความรู้ทั้งฝ่ายบู๊ และฝ่ายบู้ แต่ที่แตกต่างจากเด็กทั่วไปคือชอบศึกษาคำสอนในพระพุทธศาสนาตั้งแต่เยาว์ จนลึกซึ้ง และแตกฉานในฐานะที่เป็นคนอาศัยอยู่แถบเซิงเซาที่มีพืชนานาชนิด ผูชวี จึงศึกษาเรื่องพืชสมุนไพรจนเชี่ยวชาญ สามารถนำไปประกอบเป็นยารักษาคนไข้ และได้เป็นแพทย์ประจำตำบล ต่อมาถือเพศบรรพชิตในศาสนาพุทธนิกายมหายาน และได้ทำนุที่วัดหมู่บ้านเฉิงไหล เมืองเฉียวหนิง ในขณะที่บวชได้ฉายาว่า เหวซ่งพระโจวสูง่ง ด้วยจิตใจที่เมตตาโอบอารี ท่านได้พัฒนาหมู่บ้านแถบมณฑลฝูเจี้ยน หรือฮกเกี้ยน กวางซี ทั้งออกทุนทรัพย์ร่วมกับชาวบ้านในการก่อสร้างสะพาน ก่อสร้างอาคารเพื่อประกอบพิธีขอฝนประจำหมู่บ้าน รวมทั้งได้อบรมสั่งสอนธรรมแก่ชาวบ้านด้วย

ด้วยความมีภูมิธรรมสูงจึงได้ชื่อว่า พระน้ำใจใสสะอาดบริสุทธิ์ คือ “เฉ่งจู้ย้อชื่อ” หมายถึง พระผู้สำเร็จธรรมขั้นสูงเทียบได้กับพระอรหันต์ และ ณ ที่ตำบลเฉิงไหล มีหน้าผาระหว่างภูเขาเฉิงไหลซานกับภูเขาหลิงลิวซาน หน้าผาแห่งนี้เดิมชาวบ้านเรียกว่าหน้าผาจางเอี้ยน ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นหน้าผาเฉ่งจู้ย้อ เพื่อเป็นเกียรติแก่พระจ้อช้อกั้ง หรือเฉ่งจู้ย้อชื่อ

แม้ผู้วิจัยพบตำนานที่เกี่ยวกับองค์เทพเฉ่งจู้ย้อชื่อเพียงสำนวนเดียว แต่ผู้วิจัยได้จำแนกความเป็นมนุษย์กับความเป็นเทพตามสำนวนภาคตำนาน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 จำแนกความเป็นมนุษย์กับความเป็นเทพขององค์เทพเง่งจ้อยจ้อซือ

ศาสนา/ ลัทธิ	การกำเนิด	ความเป็นมนุษย์	การแสดงอิทธิฤทธิ์ /ผลงานสำคัญ	ความเป็นเทพ
พุทธ นิกาย มหายาน	คนจีนตระกูลแซ่ ตันเชื้อสายชาว อินเดียแขกทมิฬ	ตอนเด็กศึกษาคำ สอนใน พระพุทธศาสนา และเป็นแพทย์ ประจำตำบล เป็น ผู้เชี่ยวชาญด้านพืช สมุนไพร	ขณะบวชเป็นพระ ประกอบพิธีขอฝน ประจำหมู่บ้านเพื่อ ช่วยเหลือชาวบ้าน	พระเง่งจ้อยจ้อซือ เป็นผู้สำเร็จธรรม ชั้นสูงเทียบได้กับ พระอรหันต์

1.3.2 กิมซิ่นองค์เทพเง่งจ้อยจ้อซือ : รูปลักษณ์ ภาพลักษณ์ และการสร้างรูปแทน

รูปลักษณ์ของกิมซิ่นมีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวตามพุทธมหายานแบบจีนพบเห็นเพียง 2 ป้าน คือ ป้านทำนัง และป้านทำยีน อันปรากฏอยู่ในศาลเจ้าช้วยบุนต่อง (หล่อโรง) ซึ่งกิมซิ่นองค์เทพเง่งจ้อยจ้อซือได้สื่อความหมายคำว่า “เง่งจ้อย” แปลว่า “น้ำใส” มาไว้นำหน้าสรรพนาม คือ “จ้อซือ” แปลว่า “หลวงปู่” หรือ “ปรมาจารย์” รวมกันคือ “เง่งจ้อยจ้อซือ” แปลว่า “ปรมาจารย์น้ำใส” ส่วนอีกนามหนึ่งที่ชาวบ้านโดยทั่วไปเรียกขาน คือ “จ้อซือกง” นั่นเอง และผู้วิจัยได้พิเคราะห์กิมซิ่นองค์เทพเง่งจ้อยจ้อซือ ป้านทำนัง ตามภาพประกอบ 24 ดังนี้

ภาพประกอบที่ 24 กิมซิ่นองค์เทพเฉ่งจู้จ้อซือ

1) ความเชื่อตำนานในความศักดิ์สิทธิ์ของพระสงฆ์เฉ่งจู้จ้อซือในการประกอบพิธีขอฝนประจำหมู่บ้านให้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อคอยช่วยเหลือสรรพชีวิต และมีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติที่เป็นแก่นสารแห่งโลกธรรม ทรงใช้สติปัญญาแห่งธรรมแก้ปัญหาให้กับชาวบ้าน

2) เทวลักษณะ เป็นกิมซิ่นรูปแกะสลักไม้ องค์เทพตามศาสนาพุทธมหายานแบบจีน ขนาดสัดส่วนประมาณ 14 นิ้ว มีฐานกลีบบัวรองรับ เครื่องแต่งกายสวมผ้าจีวร และมีผ้าสีเหลืองคลุมกิมซิ่นภายนอกบนศีรษะสวมมงกุฎ และมีลูกประคำคล้องคอ ทรงเป็นพระประธานของศาลเจ้าชู้บุนต่อง(หล่อโรง) ประดิษฐานอยู่ตรงกลางตัวพระ

- อริยาบทท่านั่งขัดสมาธิ พระวรกายสีดำ ทรงประทับในสัญลักษณ์ของดอกบัว ที่แสดงถึงเครื่องค้ำจุนโลก เอเดรียน สนอดราส (2536 : 91 - 92) ได้อธิบายความหมายของฐานดอกบัวว่าเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงแกนกลางของแทนบูชาเปรียบเสมือนให้เป็นที่รองรับจักรวาล อันหมายถึง การที่ดอกบัว หรือฐานบัวเป็นสิ่งเดียวกับฐานของจักรวาลจึงแสดง และเปรียบเสมือนห้วงน้ำหรือแผ่นดินนั้นย่อมเพียงพอในการอธิบายถึงการใช้ดอกบัวเป็นฐานรององค์พระพุทธรูปที่ต่างก็เป็นภาพลักษณ์ของจักรวาลพระโพธิสัตว์ และทวยเทพทั้งหลายที่ทรงประทับนั่งอยู่บนบัลลังก์ บนฐานดอกบัวที่ตั้งอยู่อย่างมั่นคง อันหมายถึง แผ่นดิน ห้วงน้ำ และธรรม

- ทำนั้เป็นป้านสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายขวาวางหงายซ้อนกันอยู่บนหน้าตัก ซึ่งพุทธมหายานได้นำเครื่องหมายที่แสดงด้วยมือ (มุทรา) แสดงเครื่องหมาย “ธยานมุทรา” หรือ ท่วงท่าสมาธิ ที่แสดงถึงการถ่ายทอดเทวานุภาพที่สงบนิ่ง พระเนตรมองตรงด้วยเปี่ยมล้นแห่งพระเมตตา(พิเศษ เจียจันทรพงษ์, 2553) และสายตาอันกว้างไกล รู้เหตุการณ์บ้านเมืองล่วงหน้า เป็นเทพแห่งปัญญาบรรลุลญาณ อันหมายถึง ผู้สำเร็จธรรมชั้นสูงเทียบได้กับพระอรหันต์

รูปแบบเทวลักษณะที่ปรากฏบนกิมซึนขององค์เทพ มีลักษณะตามแบบมาตรฐาน มีความสอดคล้องกับภูมิหลัง ประวัติ ตำนาน ตามความนับถือ ความศรัทธาของบรรดาคนจีน รูปทรงของกิมซึนจึงมีความคมชัดของเส้น สัดส่วน โครงร่างปริมาตรต่าง ๆ ความสมดุลที่เชื่อมโยงกันระหว่างอิริยาบถทำนั้ที่สงบนิ่ง และรายละเอียดตามความเหมาะสม รวมทั้งความประณีต ปิดทองเด่นเป็นสง่า ความสวยงามตามประติมานวิทยา ซึ่งรูปทรงกิมซึนเป็นตัวแทนความเป็นพุทธแบบจีน มหายาน มีความรู้สึก มีชีวิตชีวา เสมือนมีพลังอำนาจ และมีกระแสพระเมตตา ความเป็นเทพที่ทำให้รู้สึกว่าเป็นแบบต้นฉบับของเทพองค์นั้น

1.4 องค์เทพเหยียบเทียนไต้เต้ หรือองค์เทพกวนอู

1.4.1 ตำนานขององค์เทพเหยียบเทียนไต้เต้

เป็นเทพที่มาจากวรรณกรรมเรื่องสามก๊ก ได้รับการนับถือทั้งในศาสนาเต๋า ขงจื้อ และศาสนาพุทธ นอกจากนี้บางสำนวนอาจมีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน อรุณศักดิ์ กิ่งมณี (2560) กล่าวถึงเทพกวนอูว่า เกิดเมื่อ พ.ศ. 703 ในรัชสมัยของพระเจ้าอู่ฮวนเต้ และเสียชีวิตเมื่อ พ.ศ. 762 เดิมมีชื่อว่า เฝิงเสียน (หรือฉางเขิน) เป็นชาวตำบลเจียเหลียง เมืองเหอตง เมื่ออายุ 19 ปี เกิดบันดาลโทษไปฆ่าลูกชายของเจ้าเมืองฟูโจวตาย เนื่องจากเห็นความไม่เป็นธรรมที่ลูกชายเจ้าเมืองกลั่นแกล้งผู้อื่น จึงหลบหนีไปอยู่ที่เมืองเหอเป่ย์เป็นเวลานานถึง 6 ปี และเปลี่ยนมาใช้ชื่อกวนอูเพื่อให้พ้นจากการถูกจับกุม ทำให้พบเล่าปี่ และเตียวหุย จึงได้ร่วมสาบานเป็นพี่น้องกันในสวนท้อ และได้อาสาไปปราบโจรโพกผ้าเหลืองที่กำลังก่อความวุ่นวายในแผ่นดิน ได้ตั้งกองอาสาสมัครพวกกราว 500 คน พร้อมกับให้ช่างทำอาวุธคู่กาย เป็นง้าวหนัก 82 ชั่ง รวมด้วยกับเล่าปี่ และเตียวหุย ได้ปราบโจรโพกผ้าเหลืองจนราบคาบ เมื่อเล่าปี่ขึ้นครองราชย์ ได้แต่งตั้งให้กวนอูครองเมืองเกงจิ๋ว แต่ต่อมากวนอูเกิดพลาดท่าเสียเมืองให้ซุนกวนที่นำทัพมาโจมตี และยังถูกจับตัวไว้ขณะที่พยายามเข้าชิงเมืองคืน ซุนกวนพยายามเกลี้ยกล่อมให้กวนอูมาอยู่ด้วยกัน แต่กวนอูไม่ยินยอม ในปี พ.ศ. 762 ถูกประหารชีวิตโดยการตัดศีรษะ

ด้วยลักษณะนิสัยของกวนอูที่มีความกล้าหาญ รักความถูกต้อง มีฝีมือเชิงยุทธ์อันเก่งกาจ และชำนาญในการสงคราม จึงได้รับการยกย่องให้เป็นเทพแห่งการสงคราม นอกจากนี้ยังมีความกตัญญูและซื่อสัตย์อย่างสูง โดยเฉพาะกับเล่าปี่ และเตียวหุยที่ถือเป็นพี่น้องร่วมสาบาน กวนอูจึง

ได้รับการยกย่องว่าเป็นเทพแห่งความซื่อสัตย์ อย่างไรก็ตามช่วงหนึ่งแม้วกวนอูเข้าไปเป็นขุนศึกของโจโฉ ได้รับการดูแลเป็นอย่างดีทั้งเรื่องการเงิน และเกียรติยศ แต่กวนอูก็หาหนทางหนีกลับไปภักดีต่อเล่าปี่ ความซื่อสัตย์ และจริงใจเช่นนี้คนจีนถือว่าเป็นคุณสมบัติของบุคคลที่สามารถทำหน้าที่เป็นผู้อุปถัมภ์ที่ซื่อสัตย์ได้เป็นอย่างดี และหากผู้ใดนำไปปฏิบัติแล้วย่อมนำไปสู่ความร่ำรวยได้ ด้วยเหตุนี้ชาวจีนส่วนหนึ่งจึงยกย่องให้กวนอูเป็น “ไฉซิงเอี้ย” หรือเทพแห่งทรัพย์สินฝ่ายบู๊อีกองค์หนึ่ง

บทบาทขององค์เทพกวนอูในราชวงศ์ต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

1) สมัยราชวงศ์ซ้อง

สมัยราชวงศ์ซ้อง องค์เทพกวนอูได้รับการยกย่องให้เป็นองค์เทพ โดยฮ่องเต้แห่งราชวงศ์ซ้องทรงยกย่องให้เป็นเทพบดีเพื่อต้องการให้ชื่อขององค์เทพกวนอูเป็นที่เคารพบูชา นับถือของมนุษย์โลก ระหว่างการร่วมต่อสู้กับชาวต่างชาติทางภาคเหนือตอนปลายสมัยราชวงศ์หยวน (พวกมองโกล) โดยยกให้เทพกวนอูเป็นเทพที่มีความสำคัญ เป็นผู้ซื่อสัตย์ที่มีความสามารถ กล้าหาญ และเป็นเทพเจ้าแห่งสงคราม (ต้วน ลี เซิง, บุญยั้งไร่ สุขสิริ. 2543 : 29 - 30)

2) สมัยราชวงศ์ชิง

สมัยราชวงศ์ชิงพวกแมนจูได้ครองแผ่นดินจีน สมชาย จิว (2562) อธิบายว่า มีการยกย่อง และให้ความสำคัญกับองค์เทพกวนอู ในเรื่องความจงรักภักดีต่อเล่าปี่ผู้เป็นนายราชสำนักแมนจูก็หวังให้ชาวฮั่นจงรักภักดีต่อชาวแมนจูผู้เป็นนายเช่นกัน กวนอูถูกยกระดับขึ้นเป็นเทพเจ้าแห่งชาติ เรียกว่า เป็นมหาเทพกวนอูผู้จงรักภักดี มีคุณธรรมปกปักรักษาประชาชาติ นอกจากนี้ในศาสนาเต๋ายกย่องให้เป็นเซียน แต่ในทางศาสนาพุทธนิกายมหายาน อรุณศักดิ์ กิมณี (2560 : 170) กล่าวถึงองค์เทพกวนอู (ศาสนาพุทธ) ว่า ในฐานะพระสังฆารามโพธิสัตว์หรือเจียหลานผุซ่า (จีนกลาง) หมายถึงบุคคลที่บำเพ็ญบารมีแห่งโพธิสัตว์อย่างสูง ทำนุบำรุงอุปถัมภ์พุทธศาสนาตลอดชีวิต เมื่อละสังขารไปแล้วก็ได้รับการยกย่องให้เป็นพระสังฆารามโพธิสัตว์ โดยแต่เดิมคนจีนจะสร้างรูปเคารพพระสังฆารามโพธิสัตว์ตามจินตนาการ อาจใช้หน้าบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาเป็นแบบ ต่อมาจึงนำใบหน้าของกวนอูเป็นต้นแบบ และใช้สืบมาจนถึงปัจจุบัน

3) สมัยราชวงศ์สุย

สมัยราชวงศ์สุย (ราว พ.ศ. 1135) พระอาจารย์จื่ออี่ผู้ก่อตั้งนิกายสัทธรรมปุณยริก (เทียนไท่) ได้จาริกไปยังภูเขาอ้วนฉวนซัน และพบกับวิญญานของกวนอู พระอาจารย์จื่ออี่ได้แสดงธรรมถึงคุณของพระรัตนตรัย และศีล 5 ให้แก่วิญญานกวนอูฟัง จากนั้นวิญญานกวนอูจึงขออาสาเป็นผู้คุ้มครองศาสนา เมื่ออาจารย์จื่ออี่สร้างวัดได้สำเร็จ จึงได้สร้างศาลกวนอูขึ้น และสถาปนาให้เป็นพระสังฆารามโพธิสัตว์นับแต่เป็นต้นมา

4) สมัยราชวงศ์ซ่ง

สมชาย จิว (2562 : 166) กล่าวถึงองค์เทพกวนอู (ศาสนาเต๋า) ว่า บางตำนานของกวนอูในราชวงศ์ซ่ง รัชสมัยของซ่งฮุยจง พื้นที่ทะเลสาบน้ำเค็มที่เคยเป็นแหล่งผลิตเกลือ เริ่มผลิตเกลือไม่ได้ ซ่งฮุยจงได้เชิญนักพรตจางจี๋เขียนมาทำพิธี จนพบว่ามิดันเหตุมาจากการกระทำของปีศาจชื่อโหยวเทพสงครามแห่งยุคบุพกาล จางจี๋เขียนจึงอัญเชิญเทพเจ้ากวนอู มาสู้รบจนปราบปีศาจได้สำเร็จ ซึ่งในลัทธิขงจื้อ กวนอูได้รับการยกย่องตามคุณสมบัติของวิญญูชนทั้ง 5 ได้แก่ เมตตาธรรม คุณธรรม จรรยา มารยาท ปัญญา และสัจจะ (ค.ศ. 1730) ปีที่ 8 ในรัชสมัยยงเจิ้ง ทรงประกาศให้ศาลเจ้ากวนอูเป็น อุ้มี้ยว (ศาลเจ้าฝ่ายบู๊) เทียบเท่ากับศาลเจ้าขงจื้อที่เป็น เหวินเหมี้ยว (ศาลเจ้าฝ่ายบุ๋น) เป็นอันว่ากวนอูมีสถานะเทียบเท่าปรมาจารย์ขงจื้อ

กลุ่มคนจีน และคนไทยโดยเฉพาะในหมู่ชนชั้นนำรู้จักกวนอูในฐานะที่เป็นตัวละครเอกจากรรณกรรมเรื่องสามก๊ก นอกจากนี้บางตำรายังได้กล่าวถึงกวนอูที่นุ่งอ่านคัมภีร์ลี้ชื่อซุนชิว ซึ่งเป็นคัมภีร์เกี่ยวกับหลักการบริหาร ปกครอง ปรัชญาการดำเนินชีวิต และประวัติของนครหลู่ ที่เขียนโดยขงจื้อ ซึ่ง อรุณศักดิ์ กิมณี (2560 : 176 - 177) กล่าวว่า บางตำนานกล่าวถึง รูปร่างเช็กเราวว่า เป็นม้าประจำตัวของกวนอูอยู่ข้างกาย ม้าดังกล่าวเป็นสายพันธุ์ม้าที่กำเนิดในแถบตะวันออกกลาง ในเรื่องสามก๊กกล่าวว่าม้าเช็กเราวมีขนสีแดงทั้งตัว สามารถวิ่งได้วันละพันลี้ ต่อมาเมื่อโจโฉประหารลิโป้แล้วจึงมอบม้าเช็กเราวให้เป็นพาหนะของกวนอู กระทั่งเมื่อกวนอูถูกประหารโดยซุนกวน ม้าเช็กเราวยอมตายตามกวนอู

ตารางที่ 4 จำแนกความเป็นมนุษย์กับความเป็นเทพขององค์เทพเต๋ากุ๋น

วรรณกรรมเรื่องสามก๊ก	ศาสนา/ลัทธิ	ความเป็นมนุษย์	การแสดงอิทธิฤทธิ์/ผลงานสำคัญ	ความเป็นเทพ
สมัยราชวงศ์ซ้อง		-	เป็นที่เคารพบูชาอันถือของมนุษย์เื่อกระหว่างการร่วมต่อสู้กับชาวต่างชาติทางภาคเหนือตอนปลายสมัยราชวงศ์หยวน (พวกมองโกล)	ฮ่องเต้ทรงยกย่องให้เป็นเทพบดี และยกให้เป็นเทพเจ้าแห่งสงคราม
สมัยราชวงศ์ซิง		-	ชาวแมนจูยกย่องกวนอูในเรื่องความจงรักภักดีต่อเล่าปี่	เทพเจ้าแห่งชาติ เรียกว่าเป็นมหาเทพกวนอูผู้จงรักภักดีมีคุณธรรมปกปักรักษาประชาชนชาติ

ตารางที่ 4 (ต่อ)

วรรณกรรม เรื่องสามก๊ก	ศาสนา/ ลัทธิ	ความเป็น มนุษย์	การแสดงอิทธิฤทธิ์/ ผลงานสำคัญ	ความเป็นเทพ
สมัย ราชวงศ์สุย		-	พระอาจารย์จื้ออี่แสดงธรรมถึง คุณของพระรัตนตรัย และศีล 5 ดวงวิญญานเทพกวนอู เป็นผู้ คุ้มครองศาสนา	สถาปนาให้เป็นพระสังฆาราม โพธิสัตว์
สมัย ราชวงศ์ซ่ง	เต๋า ขงจื้อ และพุทธ มหายาน	-	นักพรต จางจี้เซียนอัญเชิญ วิญญานองค์เทพกวนอู มา ปราบปีศาจ	ได้รับการยกย่องให้เป็นเทพ สงครามแห่งยุคบุพกาล คือ เมตตาดารธรรม คุณธรรม จรรยา มารยาท ปัญญา และสัจจะ

องค์เทพเหียบเทียนไต่เต่หรือที่รู้จักกันในชื่อองค์เทพกวนอู มีที่มาจาก
วรรณกรรมอิงประวัติศาสตร์เรื่องสามก๊ก เป็นองค์เทพที่ผู้คนทั่วไปจำนวนมากให้ความเคารพนับถือ
โดยเฉพาะผู้มีอาชีพค้าขาย เพราะเป็นตัวอย่างที่สำคัญด้านความซื่อสัตย์ ยุติธรรม และความ
จงรักภักดี
จึงมีกิมซึนองค์เทพเหียบเทียนไต่เต่ ปรากฏให้เห็นเป็นจำนวนมาก ทั้งตามบ้านเรือนของผู้คน และใน
ศาลเจ้าทั่วไป

1.4.2 กิมซึนองค์เทพเหียบเทียนไต่เต่ หรือองค์เทพกวนอู : รูปลักษณ์ ภาพลักษณ์
และการสร้างรูปแทน

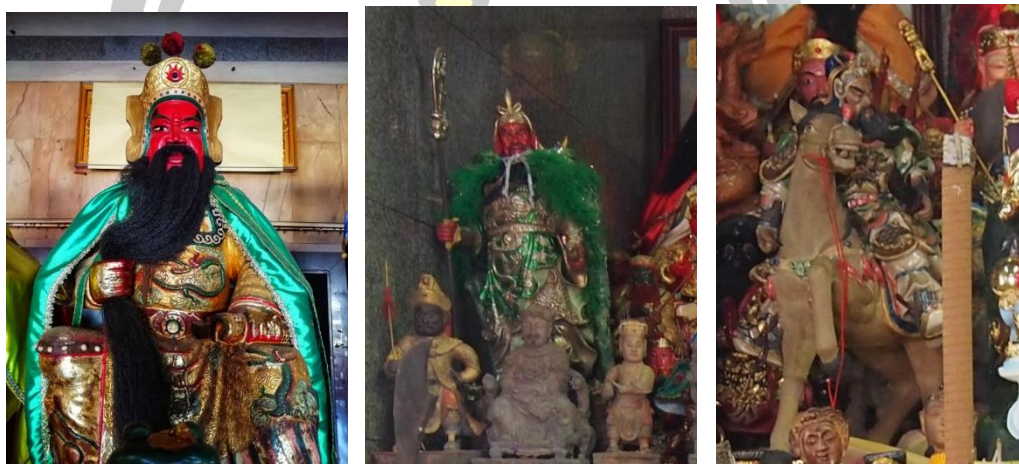
กิมซึนของเทพกวนอูมีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวตามเหตุการณ์ใน
วรรณกรรม ตามภาพปรากฏประวัตินิมิต्तที่สะท้อนผ่านประติมากรรมลักษณะตามบ้านที่หลากหลาย
ซึ่งในศาลเจ้าเหียบเทียนแก้งกวนเต้กุน (ศาลเจ้าสะป่า) ปรากฏเพียง 3 บ้าน ได้แก่ เทพกวนอูบ้านทำยีน
บ้านทำนัง บ้านซิมัก สามารถแบ่งตามลักษณะบ้าน ดังนี้

1) เทพกวนอูบ้านในทำยีน ในลักษณะแบบบ้านทำยีน มือขวาถือง้าวมังกรเขียว
มือซ้ายถือหนังสือ

2) เทพกวนอูบ้านในทำนัง มีลักษณะแบ่งย่อยได้ 3 แบบ คือ แบบที่ 1 ทำนังมือ
ซ้ายจับหนังสือตำราฤกษ์ฤกษ์ (ซุนชีว) มือขวาจับหวด แบบที่ 2 ทำนังมือขวาจับเครา มือซ้ายอ่านหนังสือ

ตำราฤกษ์กาล (ขุนชีว) มีง้าวมังกรเขียวข้างกาย และแบบที่ 3 ทำนั่งจับหนวดมีง้าว สีหน้าเคร่งขรึม มือขวา วางบนตักหน้าขา มือซ้ายลูบเครา แสดงให้เห็นถึงการใช้สติ สมาธิ

3) เทพกวนอูบ้านซี้ม้าในลักษณะแบบปางซี้ม้าพยศ ม้าเช็กแฮร์ประจำกาย กำลังวิ่งไปข้างหน้า พร้อมยกขาหน้า ในมือของเทพกวนอูถือง้าวพร้อมรบเข้าศึก และมีความซื่อสัตย์ต่อการปฏิบัติหน้าที่

ภาพประกอบที่ 25 กิมซิ่นองค์เทพเฮียบเทียนไต่เต้ ของศาลเจ้าเฮียบเทียนแก๊งกวนเต้กุน (ศาลเจ้าสะป่า)

ภาพประกอบที่ 26 กิมซิ่นองค์เทพเฮียบเทียนไต่เต้

(1) ความเชื่อตามตำนานที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องสามก๊ก ความศักดิ์สิทธิ์ และอิทธิฤทธิ์ ที่มีความกล้าหาญ ยุติธรรม มีฝีมือเชิงยุทธ์อันเก่งกาจ และชำนาญในการสงคราม จึงได้รับการยกย่องให้เป็นเทพแห่งการสงคราม ส่งผลให้เกิดความศรัทธาด้วยรูปลักษณ์ความน่าเกรงขามของเทวรูปองค์เทพที่ได้รับการสืบทอดการบูชาจากบรรพบุรุษ ที่มีต่อความเชื่อเรื่องการเสริมบารมี ดวงชะตา เป็นต้น

(2) เทวลักษณะ เป็นกิมซิ่นรูปแกะสลักไม้ ซึ่งเป็นฝีมือของช่างประติมากรพื้นถิ่น คือ เฒ่า เลิศกิจสมบูรณ์ มีขนาดสัดส่วนจากยอดหมวกจนถึงฐานมีความสูงประมาณ 52 นิ้ว มีอายุประมาณ 50 – 60 ปี ใบหน้าสีหน้าแดงกำ หนวดยาว ทรงเป็นองค์พระประธานของศาลเจ้าเฮียบเทียนแก้งกวนเต็กุน (ศาลเจ้าสะป้า) ประดิษฐานอยู่ตรงกลางตัวพระ (ภาพประกอบ 26)

อิริยาบถทรงประทับบนเก้าอี้บัลลังก์ พระวรกายสีแดงด้วยสีหน้าเคร่งขรึม ที่แสดงถึงการใช้สติปัญญาในการพิเคราะห์ และลักษณะมือข้างขวาจับหนวดเครายาว มือข้างซ้ายกำหนังสือคัมภีร์ขุนชีวสื่อถึงความหมาย การใช้สมาธิที่สงบนิ่ง อาวุธประจำกายขององค์เทพกวนอู คือ ง้าวมังกรเขียว เรียกว่า “แฉ่เหล็งโต๊” มีลวดลายที่สันจ้าว

(3) สัญลักษณ์ และลวดลายที่ปรากฏบนกิมซิ่นในเครื่องแต่งกาย และทรงสวมชุดครุยศักดิ์ดิโน มีศิลารองบาท การประดับตกแต่งด้วยลวดลายมังกรอันเป็นมงคล 5 ตัว เรียกว่า “หง่อเหล่งฝัว” ปรากฏที่บริเวณอกเสื้อ ต้นแขนทั้งสอง และเสื้อคลุมบริเวณเข่าทั้งสอง จึงมีความสอดคล้องกับความหมายของมังกรที่แสดงถึงอำนาจของบุคคลที่มีตำแหน่งเทียบเท่ากษัตริย์ ขุนนางฝ่ายบู๊ และฝ่ายบุ๋น เป็นต้น ซึ่งชุดครุยสีเขียวเป็นสีประจำขององค์เทพ ที่แสดงถึงความเป็นนิรันดร ความสงบสุข นอกจากนี้ยังมีลวดลายคลื่นน้ำ ลายเมฆ และลวดลายสิริมงคลต่าง ๆ ที่ปรากฏบนชายชุดครุยศักดิ์ดิโน หมายถึง ความเป็นอมตะ ยศลาบรรดาศักดิ์ และความเจริญรุ่งเรือง

รูปแบบเทวลักษณะที่ปรากฏของกิมซิ่นองค์เทพ มีรูปแบบลักษณะที่หลากหลายขึ้นอยู่กับผู้สร้างกิมซิ่นซึ่งได้ถอดแบบจากภาพวรรณกรรมอันเป็นแบบเฉพาะให้สอดคล้องตามตำนานที่ประกอบไปด้วย ศาสตราวุธพัสดราภรณ์ ตามหลักประติมาวิทยาซึ่งแสดงให้เห็นความหมายของสัญลักษณ์แต่ละปาน ตลอดจนรูปร่าง เส้น สี สัดส่วน ความสมดุลที่เชื่อมโยงกันระหว่างท่วงท่าลีลา องค์ประกอบต่าง ๆ ลวดลายที่ปรากฏตามเสื้อผ้าเด่นสง่า เสมือนจริง ตามรูปลักษณ์ขององค์เทพให้ความรู้สึกดูดีน่าเกรงขาม เสมือนมีพลังอำนาจ และมีกระแสที่เป็นแบบต้นฉบับของเทพองค์นั้น

ดังนั้น องค์เทพกวนอูได้รับการเคารพนับถือในฐานะของเทพ โดยคนจีนนำคติความเชื่อเข้ามาเผยแพร่ในไทย ในขณะที่คนไทยกลุ่มหนึ่งเคารพนับถือกวนอูจากการอ่านวรรณกรรมเรื่องสามก๊ก ที่ได้รับความนิยมอย่างมากในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งเป็นช่วงที่การค้าขายระหว่างสยาม – จีนเจริญรุ่งเรืองมาก คนจีนเข้ามาเป็นทั้งขุนนาง พ่อค้า และได้มีการสร้างศาลเจ้า

กวนอู พร้อมทั้งนำกิมซิ่นมาประดิษฐานไว้ในศาลเจ้า และการสร้างไว้บูชาตามความศรัทธา วุฒิชชาติ ณ บางช้าง (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ในยุคเหมืองแร่คนจีนเข้ามาอาศัย และประกอบอาชีพด้านการค้าขาย ต่างนับถือองค์เทพกวนอู เป็นการยึดเหนี่ยวถึงตำนานที่สอดคล้องกับปรัชญาภูมิหลังขององค์เทพโดยนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ด้วยเพราะเชื่อในอิทธิฤทธิ์ขององค์เทพกวนอูนั่นเอง สอดคล้องกับ ชานนท์ เอี่ยมสะอาด (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวถึงผู้ที่นับถือ และศรัทธาเทพกวนอูว่า นำไปสู่การสร้างกิมซิ่นเพื่อการบูชา โดยเกิดจากปัจจัยด้านความศักดิ์สิทธิ์ ที่ส่งผลต่อการ बनบานให้ประสบความสำเร็จ จึงเป็นที่นิยมสำหรับผู้บูชาโดยเฉพาะผู้ที่ประกอบอาชีพค้าขาย

จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้ที่นับถือบูชา และศรัทธาต่อองค์เทพกวนอู มีความหลากหลายด้วยปัจจัยต่าง ๆ เช่น ด้านความศักดิ์สิทธิ์ต่อการขอพรที่สำเร็จผล ความเชื่อในโชคชะตา ความเป็นสิริมงคลในชีวิต และความเชื่อในหลักปรัชญาคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และความจงรักภักดี ซึ่งส่งผลต่อคนจีน คนไทยเชื้อสายจีน และผู้คนที่ทั่วไปที่นับถือ ศรัทธา ที่ได้นำมาปรับใช้ต่อการปฏิบัติตนในวิถีการดำรงชีพปัจจุบัน เช่น ด้านการงาน คือ การยึดมั่นในความสุจริต การอดทนต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตน ตลอดจนปลูกฝัง และส่งเสริมให้ลูกหลานรู้จักหน้าที่ ความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ เป็นต้น

1.5 องค์เทพเทียนซ่งเส่งโบ๊

1.5.1 ตำนานขององค์เทพเทียนซ่งเส่งโบ๊

ตำนานที่กล่าวถึงองค์เทพมาจ้อโป๊มีทั้งส่วนที่สอดคล้อง และแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

1) ตำนานที่ 1

ฉบับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (ฉบับที่ 149 ธันวาคม 2557 จดหมายข่าววาทกรรมสยาม - จีนวิทยา) กล่าวว่า เจ้าแม่มาจู้ เดิมชื่อ “หลินโม” เกิดที่เกาะเหมยโจวของมณฑลฝูเจี้ยน (ฮกเกี้ยน) เมื่อวันที่ 23 เดือน 3 ตามปีจันทรคติจีน ใน พ.ศ. 1503 เป็นรัชสมัยฮ่องเต้ซ่งไท่จู ซึ่งขณะนั้นตรงกับสมัยการปกครองของราชวงศ์ซ่ง บิดาชื่อ หลินยวน มารดาแซ่หวัง “โม” หมายถึง เจียบ เป็นผู้ที่มีความพิเศษติดตัวมาแต่กำเนิด เมื่ออายุได้ 8 ขวบ ได้เรียนหนังสือเหมือนเด็กผู้ชาย มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดโดดเด่นกว่าผู้อื่น สามารถจดจำ และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ช่วงอายุ 10 - 13 ขวบ สามารถอ่านคัมภีร์พระไตรปิฎกได้คล่องแคล่ว และร่ำเรียนวิชาการฝึกสมาธิ และปฏิบัติธรรมกับหลวงจีน วันหนึ่งบิดา และพี่ชายออกทะเล แต่ได้มีการห้ามปรามเพราะรู้ว่ากำลังจะเกิดพายุ แต่พ่อ และพี่ชายไม่เชื่อจึงเกิดเคราะห์ร้ายประสบกับพายุคลื่นลมจนเรือล่มลอยคออยู่ในทะเล ด้วยพลังวิเศษ และพลังจิตอันสูงส่งของหลินโมจึงมองเห็นเหตุการณ์ นางได้ถอดจิตออกไปช่วยบิดา และพี่ชายให้พ้นภัย ถือเป็นความสามารถในการหยั่งรู้คาดเดาเหตุการณ์ล่วงหน้า และพยากรณ์ดินฟ้า

อากาศ คลื่นลมได้อย่างแม่นยำ หลินโมประกาศให้ชาวประมงรับรู้เพื่อหลีกเลี่ยงการเจอพายุคลื่น
มรสุม คอยเตือนไม่ให้ชาวประมงออกเรือ ชาวเรือ ชาวประมงต่างเชื่อในคำทำนาย หลินโมตั้งปณิธาน
ว่าจะกระทำแต่ความดี และคอยเป็นที่พึ่งแก่ผู้อื่นนอกจากนี้ยังมีความสามารถด้านการแพทย์ ช่วย
รักษาโรคภัยไข้เจ็บให้ชาวบ้าน ชาวบ้านจึงยกย่องว่าเป็นเทพธิดาหรือธิดามังกร ในปี ค.ศ. 987 ขณะที่มี
อายุได้เพียง 28 ปี นางได้เสียชีวิตลง ตามตำนานความเชื่อที่เล่าต่อกันมาว่า หลินโมได้จากโลกนี้ไป
เพื่อขึ้นสวรรค์ เธอเดินขึ้นไปบนยอดเขาเหมยเฟิง และใช้ก้อนเมฆเป็นพาหนะลอยขึ้นไปบนสรวง
สวรรค์ ซึ่งในช่วงเวลานั้นชาวบ้านต่างเห็นแสงสีรุ้งสวยสดงดงามพร้อมกับได้ยินเสียงดนตรีไพเราะดัง
มาจากสวรรค์

อย่างไรก็ตามชาวประมงที่เดินเรือตามชายฝั่งทะเลจีน มักเห็นหลินโมใน
รูปลักษณ์ของเทพธิดาสวมอาภรณ์สีแดง คอยปกป้องคุ้มครองนักเดินเรือให้รอดพ้นจากภัยอันตรายทั้ง
ปวง จึงเป็นที่มาของความศรัทธาในหมู่พ่อค้า ชาวประมง หรือผู้ที่ต้องเดินทางโดยเรือ มีการสร้างศาล
สำหรับกราบไหว้บูชาในหลายพื้นที่ เพื่อขอพรให้การเดินทางราบรื่น ปราศจากภัยอันตราย แรกเริ่ม
ความเชื่อนี้เป็นเพียงความเชื่อในหมู่ชนพื้นเมืองแถบฮกเกี้ยนเท่านั้น ภายหลังเมื่อความศรัทธาเริ่ม
แพร่หลาย ประกอบกับได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธ และลัทธิเต๋า ผู้คนจึงเริ่มนับถือหลินโมในฐานะ
พระโพธิสัตว์หรือเทพแห่งท้องทะเล และเรียกขานว่า “เจ้าแม่มาจู” นอกจากนี้ยังมีตำนานเชิง
อภินิหารเล่าเพิ่มเติมว่า เจ้าแม่มาจูมีผู้ช่วยเป็นเทพ 2 องค์ คือ เทพดาทิพย์ “เซียนหลี่เหยียน”
(เซียนหลี่ก้าน) ผู้มีดวงตามองได้ไกล และเทพหุทิพย์ “ซุนเฟิงเออร์” (ซุนฮองที้) ผู้มีหูได้ยินเสียงลมพัด
คอยค้นหา และช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางทะเล

การนับถือองค์เทพมาจูโปเริ่มแพร่หลายตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่ง ในสมัยนั้นการ
เดินทางติดต่อค้าขายทางทะเลกำลังเจริญรุ่งเรือง ราชสำนักจีนมีการส่งทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีทาง
การค้ากับประเทศต่าง ๆ และเมื่อเกิดเหตุการณ์เสี่ยงภัยอันตรายขณะเดินเรือ หากมีผู้รอดชีวิตกลับมา
ได้ ก็เชื่อว่าเป็นเพราะอิทธิฤทธิ์ของเจ้าแม่มาจูได้ช่วยเหลือไว้ ด้วยเหตุนี้ฮ่องเต้จีนหลายพระองค์จึง
พระราชทานฐานันดรศักดิ์เพื่อเป็นเกียรติยกย่องคุณความดีของเจ้าแม่มาจูไว้หลายกรณี เช่น พูเหริน
(เป็นฐานันดรศักดิ์ของพระสนมชั้นเอกในราชสำนัก) เทียนเฟย (หมายถึง พระสนมแห่งสวรรค์) เทียน
โฮ่ว (หมายถึง ราชนิแห่งสวรรค์) และเทียนโฮ่วเซิ่งหมู่ (หมายถึง พระแม่ศักดิ์สิทธิ์แห่งสวรรค์) เป็นต้น
เนื่องจากความศรัทธาในเจ้าแม่มาจูเป็นที่แพร่หลายในวงกว้างทั้งในประเทศจีน และส่วนภูมิภาคส่วน
อื่น ๆ ในทวีปเอเชีย ประกอบกับการมีพิธีกรรมเพื่อบูชาเจ้าแม่มาจูที่มีแบบแผนยึดถือทั่วกัน นับว่ามี
ความสำคัญทางจิตวิญญาณที่ฝังลึกอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คน จึงทำให้ในปี พ.ศ. 2553 องค์การเพื่อ
การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก ขึ้นทะเบียนให้ความเชื่อ
เกี่ยวกับเจ้าแม่มาจูเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ

2) ตำนานที่ 2

หลิมไต่เหลียน (2548 : 11 - 15) กล่าวว่า “มาจ้อโป้” ที่คนจีน และคนไทย เชื้อสายจีนรู้จักกันในนามว่า “มาจู่” และพระนามอื่น ๆ ถือกำเนิดที่เกาะเหมยโจว มณฑลฝูเจี้ยน (ฮกเกี้ยน) เมื่อวันที่ 23 เดือน 3 ตามปีจันทรคติจีน เมื่อ พ.ศ. 1503 ในรัชสมัยฮ่องเต้ซ่งไท่จู่ ปีเจี้ยนหลงที่ 1 บิดานามว่า ตันซื่อ มีพี่น้องรวม 7 คน ท่านเป็นคนสุดท้อง ตอนที่ถือกำเนิดปรากฏแสงสว่าง มีกลิ่นหอมตลอดบอวล มีชื่อเล่นว่า “โม้” แปลว่า เจียบขริม เมื่ออายุ 4 ขวบมารดาพาไปไหว้พระที่วัด ได้ปรากฏสิ่งอัศจรรย์ สามารถล่วงรู้สิ่งที่จะเกิดขึ้นทั้งเวลา และสถานที่ จนอายุ 8 ขวบ อ่านหนังสือได้แตกฉาน อายุ 10 ขวบสามารถอ่านคัมภีร์พระไตรปิฎกได้คล่อง อายุ 13 ขวบ ได้เรียนการฝึกสมาธิ และปฏิบัติธรรมกับหลวงจีน อายุ 15 ปี ไปเที่ยวเล่นบริเวณสระน้ำใหญ่เห็นตัวสุรกายโผล่ขึ้นมา พร้อมส่งถาดทองเหลือง โม้เอื้อมมือไปหยิบถาด หลังจากหลิมโม้เหนียงได้รับพลังวิเศษเริ่มรู้ล่วงหน้า และคาดการณ์ได้แม่นยำถึงสภาพอากาศคลื่นลมให้ชาวเรือหลีกเลี่ยงการเจอพายุไต้ฝุ่น และในขณะที่บิดา และพี่ชาย 4 คนออกทะเล โม้เหนียงรู้เหตุการณ์ล่วงหน้า แต่ด้วยความที่ไม่เชื่อคำห้ามปราบ จึงประสบเรือล่มในทะเล ขณะนั้นหลิมโม้เหนียงได้ถอดพลังจิตไปช่วยบิดา และพี่ชายให้พ้นภัย

วันที่ 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน ตรงกับ พ.ศ. 1530 รัชสมัยฮ่องเต้ซ่งไท่จง ปีหย่งซีที่สี่ ด้วยอายุเพียง 27 ปี หลิมโม้เหนียงได้เดินขึ้นยอดเขาเหมยเฟิง บนเกาะเหมยโจว โดยบอกมารดาว่าจะขึ้นสวรรค์แล้ว ปรากฏว่ามีแสงสีรุ้งพร้อมเสียงดนตรีจากสวรรค์ ชาวบ้านจึงช่วยกันสร้างศาลหลังเล็ก ๆ ขึ้นที่เกาะเหมยโจว และยกย่องให้เป็นเทพ เรียกว่า “เทพธิดาแห่งสมุทร” ต่อมาชาวเรือตามท่าเรือย่านชายฝั่งทะเลจีน และผู้อู่ต่อเรือชาวประมงที่มีการติดต่อค้าขายต่างได้สร้างศาลเจ้าแม่มาจ้อโป้ ก่อนออกจากท่าเรือได้บนบานขอให้ช่วยปกป้องภัยพิภพ

รัชสมัยฮ่องเต้ฮุยจง แห่งราชวงศ์ซ่งเหนือได้มีการส่งราชทูตไปเกาหลีเมื่อ พ.ศ. 1665 แต่ต้องประสบกับพายุไต้ฝุ่น ลูกเรือรอดอ่อนนวนขอให้เจ้าแม่มาจ้อโป้ เปิดทางให้ท้องฟ้าสว่างคลื่นลมสงบ มาจ้อโป้ได้ปรากฏกายเหนือเสากระโดงเรือ ราชทูตจึงทูลให้ฮ่องเต้รับทราบจึงโปรดฯ ให้ทำพิธีเซ่นสรวงและถวายพระนาม พ.ศ. 1698 ฮ่องเต้ซ่งเกาจงแห่งราชวงศ์ซ่งใต้โปรดเกล้าฯ พระราชทานอิสริยยศฐานันดรศักดิ์เป็น “เจ้าหญิงผู้เป็นเทพแห่งความกรุณา” และในปี พ.ศ. 1699 โปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนเป็น หลิงฮู่ฮุยิน ในปี พ.ศ. 1735 ฮ่องเต้ซ่งกวงจง โปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนเป็น พระนางเจาอิง และเลื่อนเป็น พระนางเฉาเสียงหลี จนในปี พ.ศ. 1834 ฮ่องเต้หยวนซื่อจู่ (กุบไลข่าน) แห่งราชวงศ์หยวน โปรดเกล้าฯ ให้เป็น “สมเด็จพระราชินีแห่งสวรรค์”

รัชสมัยฮ่องเต้หมิงจูตี้ แห่งราชวงศ์หมิง (พ.ศ. 1950) โปรดเกล้าฯ ให้เป็น สมเด็จพระราชชนนีผู้ศักดิ์สิทธิ์แห่งสวรรค์ สืบเนื่องมาจากพระองค์ได้โปรดเกล้าฯ ให้นายพลเจิ้งเหอ มหาชนที่เป็นผู้บัญชาการกองเรือกว่า 300 ลำ เดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศต่าง ๆ แถบเอเชียอาคเนย์ และตะวันออกกลางถึง 7 ครั้ง กองเรือเจิ้งเหอเจอพายุเฮอริเคน ลูกเรือต่างบนบาน

ขอให้มาจ้อไปช่วยเปิดทางแสงสว่างให้คลื่นลมสงบ เมื่อกลับถึงจีนจึงได้กราบบังคมทูลให้ทรงทราบ จนมาถึงรัชสมัยฮ่องเต้คังซีแห่งราชวงศ์ชิง (พ.ศ. 2227) โปรดเกล้าฯ ให้เป็น “สมเด็จพระราชินีแห่งสวรรค์” และรัชสมัยฮ่องเต้ไต้กวงแห่งราชวงศ์ชิง (พ.ศ. 2382) โปรดเกล้าฯ ให้เป็น “สมเด็จพระราชชนนีแห่งสวรรค์” อันเป็นฐานันดรศักดิ์สูงสุด และสุดท้ายที่ทรงได้รับพระราชทาน

ตารางที่ 5 จำแนกความเป็นมนุษย์กับความเป็นเทพขององค์เทพมาจ้อไป

ตำนาน	ศาสนา /ลัทธิ	การกำเนิด	ความเป็นมนุษย์	การแสดง อธิฤทธิ์/ ผลงานสำคัญ	ความเป็นเทพ
1	เต๋า	เกิดที่เกาะเหมยโจว มณฑลฝูเจี้ยน วันที่ 23 เดือน 3 ตามปีจันทรคติจีน พ.ศ. 1503 บิดาชื่อ หลินย้วน มารดา แซ่หวัง	มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดโดดเด่นกว่าผู้อื่น อายุ 8 ขวบเรียนหนังสือเหมือนเด็กผู้ชาย ช่วงอายุ 10 - 13 ขวบ อ่านคัมภีร์พระไตรปิฎก คล่องแคล่ว และเรียนวิชาการฝึกสมาธิ และปฏิบัติธรรมกับหลวงจีน	มีพลังวิเศษ และพลังจิตอันสูงส่งทำให้มองเห็นเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้ ได้ถอดจิตออกไปช่วยบิดา และพี่ชายให้พ้นภัยจากการออกทะเล สามารถหยั่งรู้คาดเดาเหตุการณ์ล่วงหน้า และพยากรณ์ดินฟ้าอากาศ คลื่นลมได้อย่างแม่นยำ	เมื่อเสียชีวิตได้ขึ้นสวรรค์ โดยเดินขึ้นไปบนยอดเขาเหมยเฟิง และใช้ก้อนเมฆเป็นพาหนะลอยขึ้นไปบนสรวงสวรรค์ ในขณะที่นั้นชาวบ้านเห็นแสงสีรุ้งสวยงาม และได้ยินเสียงดนตรีไพเราะดังมาจากสวรรค์ ชาวประมงเห็นหลินโม้ในรูปลักษณะของเทพธิดาสวมอาภรณ์สีแดง คอยคุ้มครองนักเดินเรือให้รอดพ้นจากอันตรายทั้งปวง ผู้คนนับถือหลินโม้

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ตำนาน	ศาสนา /ลัทธิ	การกำเนิด	ความเป็นมนุษย์	การแสดง อิทธิฤทธิ์/ ผลงานสำคัญ	ความเป็นเทพ
					ในฐานะพระโพธิสัตว์หรือเทพแห่งท้องทะเล และเรียกขานว่า “เจ้าแม่มาจู่” และยังมีตำนานเชิงอภินิหารว่า เจ้าแม่มาจู่มีผู้ช่วยเป็นเทพ 2 องค์ คือ เทพดาทิพย์ “เซียนหนี่เหยียน” ผู้มีดวงตามองได้ไกล และเทพหูทิพย์ “ซุ่นเฟิงเออร์” ผู้มีหูได้ยินเสียงลมพัด คอยค้นหา และช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางทะเล
2	เต๋า	เกิดที่เกาะเหมยโจว มณฑลฝูเจี้ยน วันที่ 23 เดือน 3 ตามปีจันทรคติจีน พ.ศ. 1503 ในรัชสมัย	อายุ 4 ขวบ มารดาพาไปไหว้พระที่วัด อายุ 8 ขวบ อ่านหนังสือแตกฉาน อายุ 10 ขวบ อ่านคัมภีร์พระไตรปิฎกได้	- ล่วงรู้สิ่งที่จะเกิดขึ้นตลอดเวลา และสถานที่ คาดการณ์สภาพอากาศ เคลื่อนลมได้ แม่นยำ ทำให้ชาวเรือหลีกเลี่ยงการเจอพายุได้ฝุ่น	ชาวบ้านยกย่องให้เป็นเทพ เรียกว่า “เทพธิดาแห่งสมุทร” ต่อมาชาวเรือตามท่าเรือย่านชายฝั่งทะเลจีนและอยู่ต่อเรือ

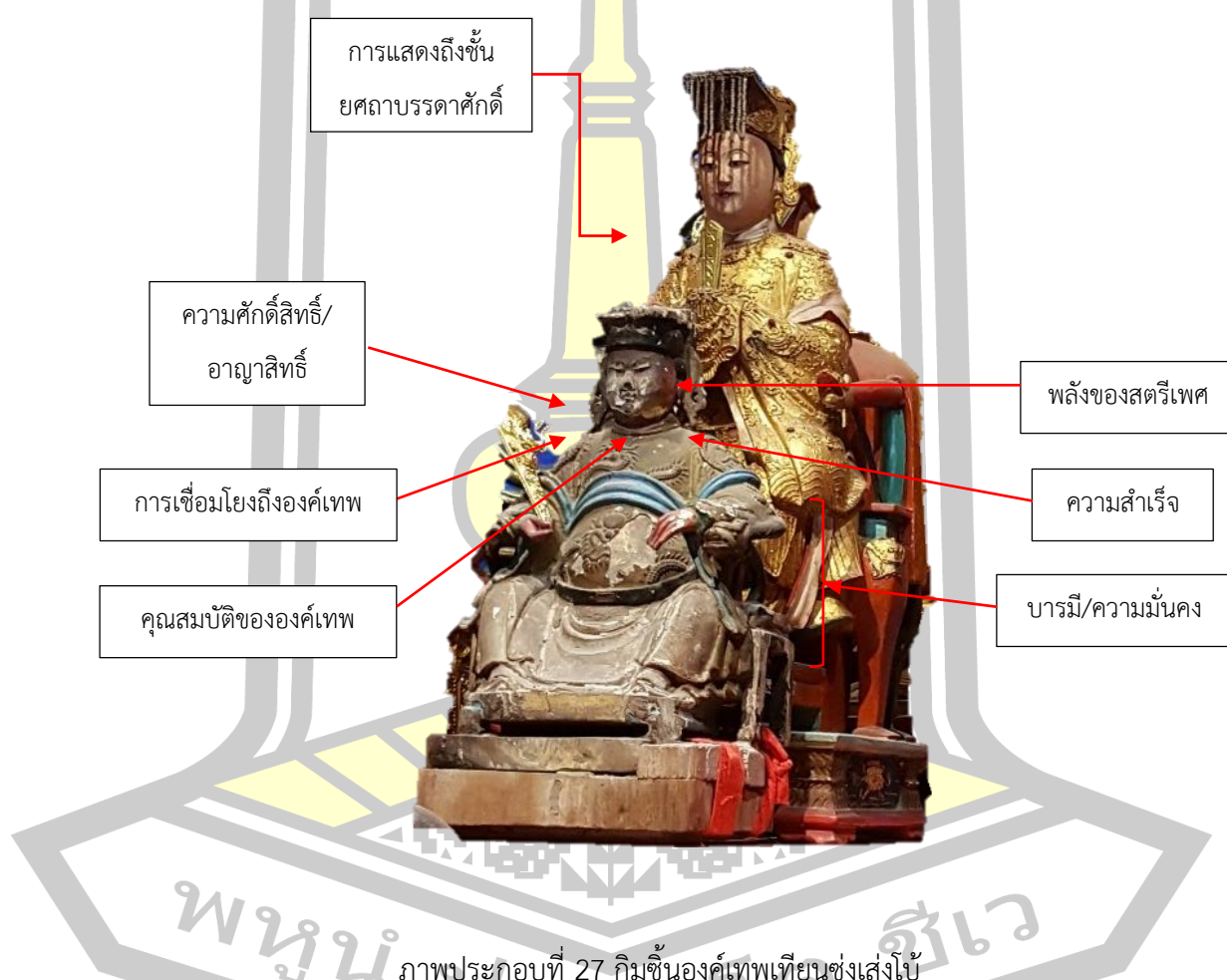
ตารางที่ 5 (ต่อ)

ตำนาน	ศาสนา /ลัทธิ	การกำเนิด	ความเป็นมนุษย์	การแสดง อิทธิฤทธิ์/ ผลงานสำคัญ	ความเป็นเทพ
		ฮ่องเต้ซ่งไท่จู ใน รัชสมัยฮ่องเต้ ซ่งไท่จู ปีเจี้ยนหลงที่ 1 บิดาชื่อ ตัน ชื่อ เป็นคน สุดท้องใน	คล่อง อายุ 13 ขวบ เรียนการ ฝึกสมาธิ และ ปฏิบัติธรรมกับ หลวงจีน อายุ 15 ปี ไปเที่ยว เล่นบริเวณสระ น้ำใหญ่	และถอดพลังจิตไป ช่วยบิดา และ พี่ชายให้พ้นภัย - ก่อนตัวตายได้ เดินขึ้นยอดเขา เหมยเฟิง บนเกาะ เหมยโจว โดยบอก มารดาว่าจะขึ้น สวรรค์ ปราบกัณฐิ	ชาวประมงที่มีการ ติดต่อค้าขายต่างได้ สร้างศาลเจ้าแม่มา จ้อโป๊ เป็นที่ สักการบูชา และ รัชสมัยฮ่องเต้หมิงจูตี้ แห่งราชวงศ์หมิง ปรทานยศเป็น สมเด็จพระราชินีแห่ง สวรรค์
		จำนวนพี่น้อง รวม 7 คน		แสงสีรุ้งพร้อมเสียง ดนตรีจากสวรรค์ - ยุคราชวงศ์หมิง เจิ้งเหอเดินเรือ สำรวจโลก 7 ครั้ง บนบานขอให้มา จ้อโป๊ขอให้ช่วย คุ้มครองก็ สัมฤทธิ์ผล เปิดทางแสงสว่าง ให้คลื่นลมสงบ	

ความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อองค์เทพเทียนซ่งเส้งโป๊ เกิดจากกลุ่มพ่อค้า นักเดินเรือ และชาวทะเล รวมถึงกษัตริย์ในรัชสมัยต่าง ๆ ของจีนที่ได้ยกย่องเทิดทูนให้มีฐานะความเป็นเทพ และเลื่อนยศศักดิ์สูงขึ้นตลอดมา จนเป็นสมเด็จพระราชินีแห่งสวรรค์ที่คอยประทานพรคุ้มครองช่วยเหลือมวลมนุษย์จากอันตรายในการเดินเรือที่ต้องฝ่าคลื่นทะเล และภัยจากโจรสลัดที่คอยปล้นชิง

ทรัพย์สิน สะท้อนให้เห็นในตำนานหลายเหตุการณ์ จึงมีการสร้างกิมซิ่น และศาลเจ้าขององค์เทพ เทียนซ่งเส่งโบ้ให้ผู้คนได้กราบไหว้เป็นที่พึ่งทางใจ

1.5.2 กิมซิ่นองค์เทพเทียนซ่งเส่งโบ้ : รูปลักษณ์ ภาพลักษณ์ และการสร้างรูปแทน
 ในศาลเจ้าซิมส์้านเทียนเฮวกิ่ง เป็นศาลเจ้าเฉพาะองค์เทพเทียนซ่งเส่งโบ้ มีกิมซิ่นองค์เทพมาจ้อโป้ แปลว่า “พระแม่ย่า” หรือ “แม่ย่านาง” ที่มีอายุกว่า 100 ปี ประดิษฐานอยู่ที่หน้าตู้พระ สะท้อนผ่านประติมากรรมรูปเคารพที่มีลักษณะแบบเดียว ดังนี้

1) ความเชื่อตามตำนานของความศักดิ์สิทธิ์องค์เทพมาจ้อโป้พัฒนาไปตามภาวการณ์ของสังคมมนุษย์ จนกลายเป็นเทพผู้มีอิทธิฤทธิ์ และความศักดิ์สิทธิ์หลายด้าน ซึ่งช่วงมีชีวิตอยู่มาจ้อโป้เชี่ยวชาญการแพทย์ ทั้งรักษาโรค การคาดการณ์พยากรณ์อากาศ จึงกลายเป็นเทพที่ผู้คนนับถือ ศรัทธาอย่างแพร่หลาย และเป็นเทพผู้มีฤทธานุภาพหลายด้าน อาทิ ความเป็นเทพแห่งผู้คุ้มภัย

ทางทะเล ที่ช่วยให้การค้า และการย้ายถิ่นของคนจีนในการเดินเรือราบรื่น ฝ่าเกลียวคลื่นน้ำ และคลื่นลม ความเป็นเทพที่ประทานบุตรขจัดภัยแล้ง และอุทกภัย เป็นที่พึ่งทางใจของผู้คนทั่วไป

ในจังหวัดภูเก็ตมีการสร้างศาลเจ้าสำหรับเคารพบูชาของค์เทพ “มาจ้อโป้” สืบเนื่องมาจากการที่คนจีนต้องอพยพจากบ้านเมืองเดิมด้วยเรือสำเภาจึงต้องทำการจตุรูบเทียนเผากระดาษทองไหว้พระแม่ย่านางเรือ อธิษฐานขอพรให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง ซึ่งการเดินทางเรือในสมัยก่อนไม่มีแผนที่ จึงอาศัยสัญลักษณ์ของดวงดาวบนท้องฟ้ายามค่ำคืนเป็นเครื่องช่วยในการเดินทาง การเดินทางทางเรือจึงเป็นเรื่องที่ต้องเสี่ยงภัย นवलศรี พงศ์ภัทรวัต (2543 : 49) กล่าวว่า “ดูทะเลมียอดคลื่นติดกับฟ้ามองไม่มีที่สิ้นสุด บางทีก็เต็มไปด้วยหมอก บางทีก็เต็มไปด้วยพายุสภาพของทะเลมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ” ผู้คนที่อพยพบางรายต้องเสียชีวิตท่ามกลางลมมรสุม และเกลียวคลื่นทะเล คนจีนรุ่นก่อน ๆ กล่าวคำเปรียบเทียบกับความเสี่ยงภัยในการเดินทางว่า “ดูฝูงเป็ดมุ่งหน้าไปหาความตาย” ดังนั้นการเดินทางออกจากประเทศจีนต้องอาศัยลมพัดที่พัดมาจากทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือโดยการเดินทางเกิดขึ้นในช่วงฤดูใบไม้ร่วง ระหว่างเดือนพฤศจิกายน – เมษายน ส่วนตอนขากลับอาศัยลมพัดจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างเดือนมิถุนายน – กันยายน การเดินทางผิดฤดูกาลจะทำให้ประสบปัญหาความยากลำบาก และต้องใช้เวลาเดินทางนานกว่าเดิม นอกจากนี้ในบางครั้งที่เผชิญกับลมพายุหรือมรสุมจำเป็นต้องเลื่อนการเดินทางออกไป และด้วยความจำเป็นของการเดินทางจึงต้องอาศัยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจช่วยคุ้มครองให้ผ่านภัยอันตรายทั้งปวง

2) เทวลักษณะ เป็นกิมซิ่นแกะสลักด้วยไม้ มีอายุประมาณ 100 กว่าปี เป็นรูปทรงสตรีเทพ ซึ่งแสดงให้เห็นความหมายของสัญลักษณ์ที่ทรงพลังแห่งเทพนารี เสมือนมีพลังอำนาจที่เชื่อมโยงกับสวรรค์ และมีกระแสนที่เป็นแบบต้นฉบับขององค์เทพอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพ และสุทริยภาพของรูปทรง เส้น สี สัดส่วน ความสมดุลที่เชื่อมโยงกันระหว่างท่วงท่าลีลาในท่าหนึ่งทีแสดงถึงความรู้สึกทรงมีพระเมตตา นิมนวล อ่อนหวาน ผสมผสานกับองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งศนาตุ ทั้งความคิด - ความหมาย ตามรูปลักษณะขององค์เทพ ตามหลักประติมานวิทยา ด้วยยศถาบรรดาศักดิ์ที่สูงศักดิ์ (ภาพประกอบ 27)

- อิริยาบถทรงประทับบนเก้าอี้บัลลังก์ด้วยสีหน้ายิ้มแย้ม สวมศัลลารองบาท และสวมชุดครุยศักดิ์ดิโนาสีเหลืองทอง เป็นสีสื่อความหมายใช้เฉพาะกษัตริย์ และขุนนางชั้นสูงเท่านั้น เป็นสีที่สื่อถึงพลังอำนาจที่สงบนิ่ง อันมีคุณลักษณะของความเป็นเทพพระมารดา และความเป็นสตรีเทพที่สง่างาม รวมถึงความเป็นเทพที่มีฤทธานุภาพ

- อวูธประจำกายขององค์เทพมาจ้อโป้ ที่ทรงถือในมือข้างขวา คือ “จ้าวปีน” เรียกว่า “ป้ายอาณูสิทธิ์” เป็นป้ายที่ฮ่องเต้พระราชทานให้ และสามารถเข้าเฝ้าฮ่องเต้ได้

- ทรงสวมหมวกยศของกษัตริย์เป็นมงกุฎเทพเจ้า เรียกว่า ราชาบนสวรรค์ หรือยมโลกลักษณะมีแผ่นสี่เหลี่ยมเหมือนมงกุฎมีระย้าห้อย แสดงถึงชั้นยศอันสูงสุด

3) สัญลักษณ์ และลวดลายที่ปรากฏบนกิมซึนในเครื่องแต่งกายที่ทรงสวมชุด ครุยศักดิ์นาสีเหลืองทอง การประดับตกแต่งลวดลายมังกรที่ปรากฏตามเสื้อผ้าเด่นสง่าปรากฏที่ บริเวณหน้าท้อง ออกเสื้อ และต้นแขนทั้งสอง นอกจากนี้ยังมีลวดลายสิริมงคลต่าง ๆ ที่ปรากฏบนชุด ครุย ยศถาบรรดาศักดิ์และความเจริญรุ่งเรือง

สรุปได้ว่า คติความเชื่อเรื่ององค์เทพ และคุณงามความดีเบื้องหลังของ “ความเป็นมนุษย์” หรือบุคคลที่สำคัญต่อแผ่นดินอันได้รับการยกย่องในฐานะ “ความเป็นเทพ” ซึ่งมีส่วนประกอบสำคัญ ทางนัยยะที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตน สอดคล้องกับที่ พรพรรณ จันทโรนานนท์ (2546 : 44) ได้ อธิบายไว้ว่า ฐานะ และความสำคัญของเทพ ขึ้นอยู่กับความเชื่อของชาวจีน และความศักดิ์สิทธิ์ของ องค์เทพแต่ละองค์ที่ทำให้ฐานะของเทพเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม และสังคมของแต่ละยุค สมัย นำไปสู่การบูชา และศรัทธากลายเป็นที่พึ่ง คุณค่าทางจิตใจ และใช้เป็นแนวทางในการดำเนิน ชีวิตของคนจีน

ดังนั้น กิมซึนขององค์เทพทั้ง 5 องค์ ซึ่งเป็นวัตถุรูปเคารพที่แสดงเครื่องหมายทางสัญลักษณ์ ทางศาสนา แสดงถึงคติความเชื่อที่สะท้อนผ่านประติมากรรมรูปเคารพว่า กิมซึนเป็นสิ่งสมมุติแทน องค์เทพเจ้าจีน ที่ถอดแบบมาจากลักษณะทางอุดมคติ และสร้างความหมายสัญลักษณ์ทางรูปแบบ รูปทรง วัตถุที่ประกอบสร้างขึ้นมาจากมายาคติความเชื่อ และกิมซึนในคติความเชื่อทางศาสนาของจีน สร้างเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการเคารพกราบไหว้ และระลึกถึง เป็นการย้ำเตือนสติ อันเป็นที่ตั้งแห่ง บุคลาธิษฐานที่แฝงไว้นำไปสู่ปรัชญาการดำเนินชีวิต สิ่งเหล่านี้ล้วนสื่อความหมาย และวัตถุประสงค์ที่ แท้จริงของกิมซึน

2. กระบวนการสร้างกิมซึน จากคติความเชื่อเกี่ยวกับองค์เทพศักดิ์สิทธิ์

กระบวนการสร้าง “กิมซึน” ทำให้เห็นระบบทางโครงสร้างที่มาของความหมาย เนื้อหา (คติความเชื่อ คติธรรม) รูปแบบ (ลักษณะทางอุดมคติ) และกิมซึน (รูปธรรม) เป็นการถอด และการตีความหมายทางสัญลักษณ์จากการพิเคราะห์สัญลักษณ์ มายาคติ ความเชื่อของคนจีน ที่ผสมผสานความ เชื่อไสยศาสตร์ ที่แสดงให้เห็นถึงพื้นฐานทัศนคติ ต้นแบบของการประกอบสร้างกิมซึน ด้วยการประจูน ความหมาย การใส่รหัสทางความคิดในอุดมคติ ซึ่งการสร้างกิมซึนมีวัตถุประสงค์ในการสร้างตัวตนทาง วัฒนธรรม สังคม การใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาดั้งเดิม นำมาแสดงความเป็นสัญลักษณ์ ของการเคารพบูชา และเพื่อต้องการเรียกความศรัทธา ปลุกกระแสความนิยมของรูปเคารพแต่ละองค์ ตามความเชื่อของคนจีน

กิมซันเป็นวัตถุทางศิลปะ เป็นการแสดงออกเกี่ยวกับความศรัทธา ความเชื่อ ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ (2546 : 20 - 21) กล่าวถึงวัตถุทางศิลปะว่า ปรากฏเป็นรูปทรงที่มีความเป็นเอกลักษณ์ผสมผสานด้วยสื่อกับเครื่องหมายสัญลักษณ์ (Sign and Symbol) ปรากฏในศิลปะทุกแขนงทั้งสมัยโบราณ และปัจจุบัน ด้วยการที่มนุษย์สร้างสรรค์ผลงานตามจินตนาการให้เป็นวัตถุที่มีสุนทรียภาพ ใช่วัตถุที่มีลักษณะเหมาะสม มีความเชื่อเกี่ยวกับรูปทรงแฝงอยู่ตามสัญลักษณ์ ส่วนด้านศิลปกรรมทางศาสนา เป็นลักษณะเฉพาะที่เกิดจากการแสดงออกถึงความศรัทธา ซึ่งช่างเป็นผู้สร้างสรรค์ด้วยเหตุและผล รวบรวมลักษณะพิเศษประกอบเป็นรูปทรงทำให้คนในสังคมเข้าใจรูปทรงที่เป็นความเชื่อทางสัญลักษณ์ได้ สอดคล้องกับที่ นพวัฒน์ สมพิน (2542 : 6) กล่าวถึงความเชื่อของมนุษย์ที่ใช้ความพยายามสร้างสรรค์งานให้เป็นรูปธรรมเพื่อสนองความเชื่อ เช่น มนุษย์มีความกลัวต่อธรรมชาติ และสิ่งที่มีอิทธิพลทางธรรมชาติ ความเชื่อในเรื่องผี วิญญาณ ทำให้มนุษย์เชื่อเรื่องของเทพ เทวดา จึงได้สร้างรูปเคารพตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ และสร้างระบบพิธีกรรมต่าง ๆ การสร้างรูปเคารพหรือสัญลักษณ์ที่เกิดจากความเชื่อของมนุษย์เป็นเหตุให้เกิดงานประติมากรรม 3 มิติ วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2547 : 60 - 61) กล่าวถึงงานประติมากรรมว่า เป็นการสร้างงานทัศนศิลป์ที่เกิดจากกระบวนการสืบเนื่องมาในรูปแบบ Art Style ของประติมากรรมแบบรอบตัว (Round Relief) หรือลอยตัวที่สามารถมองเห็น สัมผัสได้ในลักษณะ 3 มิติ มักตั้งอยู่บนฐานของการรองรับบนพื้นราบ เช่น อนุสาวรีย์รูปเคารพ เป็นต้น สิ่งที่สร้างขึ้นเป็นรูปสามมิติ (Three Dimensions) สร้างขึ้นด้วยการปั้น การสลักหล่อ เป็นการสร้างรูปจำลอง หรือรูปเคารพ เรียกว่า รูปปฏิมา หรือประติมากรรม

กิมซัน เป็นประติมากรรมซึ่งจัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของศิลปวัตถุทางศาสนา เรียกว่า พหุศิลป์ (Arts Education) วิรุณ ตั้งเจริญ (2548 : 142 - 145) กล่าวว่า การเชื่อมโยงบริบทศิลปะ (Art Context) และบริบทสังคม (Social Context) ในการสร้างสรรค์งานศิลปะเป็นสื่อแสดงออกที่หลากหลายการรู้คิดและจินตภาพ ทั้งสื่อวัสดุ สื่อร่างกาย สื่อภาษา เพื่อสะท้อนสุนทรียะ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมที่มีความหมาย ระหว่างสุนทรียศาสตร์เชิงปรัชญา และสุนทรียศาสตร์เชิงวิทยาศาสตร์ (Philosophical and Scientific Aesthetics)

ดังนั้น การสร้างกิมซันเป็นกระบวนการสร้างที่ซับซ้อน ช่างจึงต้องใช้ความรู้ความสามารถในการถอดรูปแบบเฉพาะ และสรรค์สร้างภายใต้จิตใจที่บริสุทธิ์ อาศัยสติปัญญา ความคิด และทุนทรัพย์มูลค่าภายในกระบวนการหรือขั้นตอนการผลิตสร้าง และหลังการผลิตสร้างที่มีกระบวนการเพิ่มหรือเสริมรูปสัญลักษณ์ความพิเศษ และความศักดิ์สิทธิ์ของมวลสารให้มีความวิจิตรยิ่งใหญ่ รวมถึงการคงอยู่ของความเชื่อทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองรับใช้ทางศาสนา และพิธีกรรมในประเพณีต่าง ๆ เป็นการกระตุ้นให้เกิดความศรัทธาในศาสนา เป็นการยอมรับว่าทัศนศิลป์ทางศาสนาเป็นผลสืบเนื่อง และเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขทางศาสนา โดยนิยามความหมายว่าศาสนา

ศิลป์ (Religion Art) ที่มีลักษณะเฉพาะตัวในรูปแบบ Art Style โดยเป็นผลมาจากเจตนาของช่างผู้ประกอบสร้าง ดังนี้

2.1 การสร้างภาพจากโลกอุดมคติของช่าง (การจินตนาการ)

ภาพ ถือว่าเป็นระบบภาษาหนึ่งในการสื่อสารของมนุษย์ ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของภาพที่มีต่อวัตถุที่ปรากฏเป็นวัตถุและก่อนั้นยะหรือความหมายให้เกิดกับวัตถุได้มากมาย (มาลีนิ คัมสุภา. 2548 : 222 - 223) เมื่อ “ภาพ” เป็นเครื่องมือที่สื่อสารทางภาษา ซึ่งเป็น ภาษา ในอีกรูปลักษณะหน่วยเรียกว่า ภาษาภาพหรือภาษาทัศนศิลป์ อันเป็นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารแบบเฉพาะในศิลปะ (อิทธิพล ตั้งโฉลก. 2550 : 18) โดยมีกระบวนการถ่ายทอดผ่านภาพ มีทั้งผู้วาด และผู้ถ่ายทอดทางภาษาจาก ความหมายหรือนัยยะต่าง ๆ ที่เกิดจากภาพมาคาดคิด ความคิดที่เกิดจากการเห็นภาพในมิติ “นิมิต” ในความฝัน ซึ่งต้องการสื่อความหมายรูปสัญลักษณ์ในการอ่านรหัสจากความฝัน ด้วยการอธิบายเป็นถ้อยคำพูดหรืออักษร เพื่อส่งต่อให้ผู้วาดภาพได้ถอดรหัสทางภาษาภาพ ถาวร บุตรลพ²¹ (2561 : สัมภาษณ์) ผู้ว่าจ้างหรือผู้ที่ศรัทธาต่อองค์เทพ ได้เห็นองค์เทพมาปรากฏภายในมิติความฝัน ซึ่งในภาพความฝันเห็นถึงรูปลักษณ์ ลักษณะ รูปพรรณสัณฐานขององค์เทพว่าเป็นองค์เทพองค์ใด ชื่อใด และการเห็นองค์เทพจากภาพความฝันนั้น องค์เทพไม่พูดด้วยถ้อยคำ แต่สื่อสารให้เห็นมิติบางอย่าง เช่น อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ หรือภาพเหตุการณ์ในความฝัน หมายความว่า จิตของผู้ที่ฝันเห็นองค์เทพมีความผูกพัน หรือมีดวงจิตที่ผูกพันกันอยู่

ภาพที่เกิดจากการนิมิตฝันอันเป็นภาพความทรงจำที่เกิดขึ้น และกลายเป็นภาพความในใจ ซึ่งผู้ที่ว่าจ้างต้องอธิบายให้เห็นถึงรูปสัญลักษณ์ทางภาษาภาพแก่ช่างวาดภาพ ได้ออกแบบร่างตามรูปแบบจากคำบอกเล่า หรือภาพจินตนาการ ทั้งรูปลักษณ์ อากัปกริยา เครื่องทรง ป่าน และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่สื่อถึงองค์เทพ รวมถึงอาวุธประจำกาย เมื่อช่างวาดภาพได้ถ่ายทอดออกมาตามคำอธิบายของผู้ว่าจ้างจนเป็นที่พอใจ และตรงกับความต้องการของผู้ว่าจ้าง ถือเป็นที่สุดสุดของการออกแบบร่างสมชาย มนูญจันทร์ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า การถ่ายทอดภาพองค์เทพในมิติความฝันนั้น ช่างวาดภาพ และช่างแกะกิมฉิ้น ต้องมีทักษะฝีมือ ความชำนาญขั้นสูงในการถ่ายทอดผลงานศาสนศิลป์ให้ตรงกับความคิดของผู้ว่าจ้าง องค์เทพบางองค์ไม่ปรากฏกิมฉิ้นให้เห็นตามศาลเจ้า หรือไม่ปรากฏภาพวาดในตำรา แต่ปรากฏตามตัวอักษร เรื่องเล่า ตำนานในอดีต เพื่อนำมาถอดรหัสจากตัวหนังสือเป็นภาพ หรือกิมฉิ้นในมิติใหม่

ส่วนใหญ่ช่างแกะกิมฉิ้นมีการออกแบบร่าง (Sketch) ตามสัดส่วนรูปทรงตามความต้องการของผู้ว่าจ้างก่อนนำไปแกะสลักไม้ แต่ภายหลังผู้ว่าจ้างมีการค้นหาข้อมูลรูปแบบภาพจากอินเทอร์เน็ต

²¹ถาวร บุตรลพ ช่างแกะกิมฉิ้น เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการแกะกิมฉิ้น

เว็บไซต์จากประเทศจีน ได้หวัน หรือมาเลเซีย (เป่ินัง) หรือจากหนังสือตำราจีนมากขึ้น เพื่อให้ช่างแกะ
 กิมซิ่นจัดทำให้เป็นไปตามที่ผู้ว่าจ้างต้องการ ซึ่งช่างแต่ละคนต่างใช้จินตนาการ ใช้พรสวรรค์ พรแสวง
 ที่สั่งสมมา รวมทั้งใช้เทคนิคที่แตกต่างกันไป

2.2 การเลียนแบบ/ต้นแบบ

กิมซิ่นเป็นวัตถุศาสนศิลป์ที่มีการถอดแบบ และการคัดลอกเลียนจากวรรณกรรม
 ประวัติศาสตร์จีน ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ (2559 : 205) กล่าวในประเด็นนี้ว่า “Art as
 Representation” การเลียนแบบกับศิลปะ ยังคงปรากฏอยู่ในโลกศิลปะมาทุกยุคสมัยตราบจน
 ปัจจุบัน แม้ว่าทุกวันนี้มนุษย์มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การประมวลผลภาพที่มีคุณภาพสูง
 สามารถจำลองต้นแบบได้เสมือนจริง อย่างไรก็ตาม ศิลปะที่สร้างสรรค์ในการเลียนแบบก็ยังไม่
 เสื่อมความนิยม หรือสิ้นมนต์เสน่ห์แห่งความเป็นศิลปะไปได้ ประการสำคัญในทางสุนทรียศาสตร์
 รูปแบบของ Art as Representation กลับยังคงสามารถดำรงอยู่คู่มวลมนุษยชาติได้ด้วยคุณค่าที่
 หลากหลาย

ดังนั้น การถ่ายทอดการเลียนแบบของการสร้างกิมซิ่นจึงมักทำให้เหมือนกับการสำเนา
 ต้นแบบภาพหรือการเลียนแบบในลักษณะการจำลองแบบอุดมคติผสมกับจินตนาการ โดยใช้อัต
 ลักษณะเฉพาะตัวตนของช่างให้มีความเสมือนจริงใกล้เคียงกับต้นแบบมากที่สุด ซึ่งในจังหวัดภูเก็ตมี
 ช่างแกะสลักไม้กิมซิ่นอยู่เพียงไม่กี่คนที่ยังคงรักษามรดกทางภูมิปัญญา และความเป็นเอกลักษณ์ของ
 การแกะสลักไม้กิมซิ่น ดังเช่น ถาวร บุตรลพ (2561 : สัมภาษณ์) ได้ยึดอาชีพแกะสลักพระจีนมา
 เกือบ 40 ปี โดยเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่วนหนึ่งมีต้นทุนมาจากบิดาที่มีอาชีพแกะสลักพระจีนแบบ
 โบราณ ช่วงแรกตนเองประกอบอาชีพเป็นช่างเขียนภาพโปสเตอร์หนึ่งให้แก่โรงภาพยนตร์เรจินจิต
 ด้วยความไม่เพียงพอในด้านกำลังทรัพย์ แต่อยากมีพระจีนไว้บูชา จึงลองแกะสลักพระจีนด้วยตนเอง
 โดยการลอกเลียนแบบองค์เทพกวนอู ซึ่งเป็นองค์เทพองค์แรกที่แกะสลัก ผลงานชิ้นแรก ๆ ไม่สวย
 สง่าอย่างที่คิดไว้ จึงหันกลับไปทบทวนทักษะการวาดรูปโปสเตอร์หนึ่ง ทำให้เข้าใจลักษณะ
 โครงสร้างใบหน้า สัดส่วนร่างกายขององค์เทพ วิธีการสร้างลวดลาย ซึ่งเป็นพื้นฐานทางศิลปะที่
 สำคัญ ตลอดจนขั้นตอนรายละเอียดของการแกะสลักรูปเคารพให้ออกมาดูสวยงาม และสมจริง

ยี่ เหล่าอินทร์²² (2561 : สัมภาษณ์) ช่างแกะกิมซิ่นที่มีฝีมืออีกคนหนึ่งได้กล่าวถึงที่มาของ
 การแกะกิมซิ่นว่า ครุניתย์ ช่างแกะสลักกิมซิ่นฝีมือดีจากเมืองภูเก็ต เดินทางมาที่ศาลเจ้าสามอ่องฮู้
 บ้านดินเลเพื่อมาแกะสลักรูปองค์เทพยกอ่องซ่งเต้ให้แก่ศาลเจ้า ตนเองสังเกตการทำงานของครุ
 นิตย์ทุกวันด้วยความสนใจ อยากเรียนรู้การแกะสลัก จึงลอกเลียนแบบกระบวนการแกะ เทคนิค

²² ยี่ เหล่าอินทร์ ช่างแกะกิมซิ่น เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการแกะกิมซิ่น

และการใช้ทักษะกระบวนการสร้างรูปต่าง ๆ ด้วยการจดจำ และการบันทึก หรือที่เรียกกันว่า “ครูพักลักจำ” และคิดว่าตนเองสามารถทำได้ จึงทดลองฝึกทักษะการแกะสลักด้วยความตั้งใจ จนได้รับคำชมจากครูผู้ฝึกฝน

การแกะกิมฉิ้นของช่างแกะส่วนหนึ่งเกิดจากการคัดลอกหรือการลอกเลียนแบบที่มีความสัมพันธ์กับจินตนาการด้วยประสบการณ์ของแต่ละคนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน แต่ทั้งนี้ต้องอาศัยฝีมือ ทักษะในการสร้างผลงาน และต้องมีความรู้ทางศิลปะบูรณาการกับศาสตร์แขนงอื่นประกอบด้วย สอดคล้องกับที่ ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ (2559 : 208) กล่าวว่า หัวใจสำคัญอันหนึ่งของศิลปะในลักษณะที่ว่า แก่นสารของศิลปะคือการเลียนแบบต้นแบบอย่างใดอย่างหนึ่งที่อยู่นอกตัวเรา อาจเป็นธรรมชาติ และการเลียนแบบปรากฏการณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือการเลียนแบบเพื่อจำลองแบบสถานการณ์หรือเหตุการณ์ในเรื่องเล่า หรือในประวัติศาสตร์ ตำนาน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การเลียนแบบ และการถอดแบบจากภาษาภาพหรือภาษาอักษรจากเหตุการณ์ในตำนาน เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ขององค์เทพต่าง ๆ ทำให้เกิดความคิด ความรู้จากประสบการณ์ดังเช่นช่างแกะกิมฉิ้นที่ถูกเลือกให้ทำหน้าที่สร้างรูปตัวแทนขององค์เทพ ซึ่งในมิติมุมมองกิมฉิ้นเป็นวัตถุผลงานสาสนศิลป์ เกิดจากการเลียนแบบ ได้อธิบายในมิติของศิลปะสัญลักษณ์ (Symbolic Art) จึงเป็นศิลปะที่ดำรงอยู่ร่วมกันทั้งการเลียนแบบ และสัญลักษณ์ ดังนั้นกิมฉิ้น ซึ่งจัดอยู่ในพื้นที่ทางสัญลักษณ์ และถูกอธิบายในมิติภาษาทัศนศิลป์ที่เกิดจากตัวภาษาที่สามารถเทียบได้กับตัวอักษร คือ จุด เส้น น้ำหนัก พื้นผิว และวิธีการใช้ภาษา เริ่มต้นตั้งแต่การสร้างรูปทรงที่ต้องคำนึงถึงพื้นที่ว่างที่เกิดขึ้นไปพร้อมกับการกำหนดรูปร่าง ขนาด สัดส่วน ตำแหน่ง ปริมาณของรูปทรง รวมไปถึงกลวิธีต่าง ๆ การซ้ำจังหวะ ลีลา ดุลยภาพ และเอกภาพ ซึ่งรวมตัวกันคือทัศนธาตุ นั่นคือธาตุที่เป็นรากฐาน (อิทธิพล ตั้งโฉลก. 2550 : 34)

เมื่อภาพ และภาษาถูกอธิบายแปรเปลี่ยนมาเป็นรูปสัญลักษณ์จนก่อตัวเป็นองค์ประกอบต่างๆ เพื่อเข้าสู่กระบวนการผลิตสร้างความหมาย “กิมฉิ้น” ที่ช่างได้แสดงออกมาทางภาษาทัศนศิลป์ แต่ในอีกมิติช่างก็สามารถสื่อถึง “สาร” ภายในจิตใจ ผ่านความคิดทางทัศนธาตุทั้งหมดที่มารวมกัน และผสมผสานกันอย่างประณีต และมีสมดุลยภาพ เกิดพลังแห่งภาษา “รูป” ที่มีมวลอานุภาพไปถึงผู้ที่เคารพ และศรัทธาได้

2.3 องค์ประกอบด้านวัสดุ อุปกรณ์ และกระบวนการสร้างความหมายของกิมฉิ้น

2.3.1 การจัดเตรียมวัสดุเพื่อสร้าง “กิมฉิ้น” เป็นกระบวนการเริ่มต้นของการสร้างกิมฉิ้นที่สร้างขึ้นด้วยไม้ ในรูปแบบประติมากรรมที่ปรากฏในรูปทรง 3 มิติ ฉัชชชัย รักเฝ้า (2561 : สัมภาษณ์) ให้ความหมายกระบวนการแกะกิมฉิ้นที่สอดคล้องกับคำว่า กิมฉิ้น ที่แปลว่า “ร่างทอง” ว่าได้ก่อความหมายทางสัญลักษณ์ ได้แก่ 1) อดจั่ว แปลว่า “กระดาศ” สื่อความหมายว่า “แบบร่าง” 2)

“หยีถ้อ” แปลว่า “ดิน” สื่อความหมายว่า “ปั้นดินปั้นรูป” 3) “ซ่าฉา” แปลว่า “ไม้” สื่อความหมายว่า “แกะสลักไม้” เป็นกิมฉิ้นซึ่ง ฉัซซัย รักเย้า ได้เล่าถึงที่มาของการแกะกิมฉิ้นว่า มีนักบวชพุทธศาสนานิกายมหายานจากประเทศจีนเดินทางเข้ามาเผยแผ่ความเชื่อ ปรัชญาศาสนา รวมถึงประติมากรรมรูปเคารพ ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับอินเดียอยู่มาก ด้วยลักษณะของรูปร่างผิวกายตั้งทองจากอิทธิพลความเชื่อว่า องค์เทพเจ้ามีผิวกายดุจทองคำ มีสีทอง สอดคล้องกับคำว่า “กิมฉิ้น” แต่กระบวนการสร้างกิมฉิ้นมีการใช้วัสดุหลากหลายรูปแบบ หลายประเภท เช่น ทองคำ เงิน ทองเหลือง สำริด หยก หิน บูน ไม้ เป็นต้น โดยส่วนใหญ่นิยมทำด้วยไม้หอมที่นิยมกันมากที่สุด คือ “ไม้เทพทาโร” ซึ่งคนภูเก็ตเรียกไม้ชนิดนี้ว่า “ไม้จวง” และ “ไม้จันทน์” เพราะเป็นไม้มงคลเป็นไม้เนื้อหอมซึ่งเนื้อไม้มีคุณลักษณะพิเศษ สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น ช่างแกะส่วนใหญ่จึงเลือกใช้ไม้จวง โดยคัดเลือกไม้ที่มีลำต้นขนาดใหญ่ เพราะลักษณะเนื้อไม้แก่ แข็ง และแน่นเต็มที่ ส่วนไม้เนื้ออ่อนไม่เหมาะที่จะนำมาใช้ เพราะเนื้อไม้เบา ไม่แน่น และมีโอกาสเกิดเชื้อราได้ง่าย การเลือกไม้ให้ได้คุณภาพตามที่ต้องการควรเลือกใช้ส่วนของลำต้น หรือกิ่ง แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงขนาด ความสูง ความกว้างของรูปกิมฉิ้นด้วย

อย่างไรก็ตามหากเลือกไม้เทพทาโรที่มีลำต้นขนาดใหญ่มากเกินไปเนื้อไม้ภายในจะกลวง ยังมีขนาดใหญ่หลาย ๆ คนโอบเนื้อไม้จะกลวงมากขึ้นจึงไม่นิยมใช้ นคร เนียมสอาด (2560 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ผู้ว่าจ้างมักนิยมสั่งแกะกิมฉิ้นด้วยไม้จวง เพราะหาง่ายในพื้นที่ แต่ถ้าใช้ไม้ชนิดอื่น ๆ หรือไม้จันทน์ ค่อนข้างหายาก ถาวร บุตรลพ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า พื้นที่ในท้องถิ่นยังมีปริมาณไม้จวงที่เพียงพอต่อความต้องการของผู้คนในการสั่งแกะกิมฉิ้น หากเป็นคนในพื้นที่เองส่วนใหญ่มักนำไม้มาให้ ส่วนคนนอกพื้นที่หรือต่างจังหวัดมักให้ช่างดำเนินการจัดหาไม้ตามความต้องการ นอกจากนี้ยังมีมวลสารต่าง ๆ ที่ต้องใช้ประกอบให้ครบตามกระบวนการแกะกิมฉิ้น ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ว่าจ้างว่านำมาเองหรือให้ช่างแกะกิมฉิ้นจัดเตรียมไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อของผู้ว่าจ้างแต่ละคน

2.3.2 ขั้นตอน และกระบวนการประกอบสร้างกิมฉิ้น ก่อนลงมือทำการแกะสลักต้องนำไม้มาทำพิธีให้ถูกต้องไม่เช่นนั้นจะไม่เกิดผลดีแก่ช่างผู้แกะ เช่น เกิดอุบัติเหตุระหว่างการทำงาน ทำงานติดขัด เป็นต้น เริ่มต้นตั้งแต่การเบิกฤกษ์เนตรเนื้อไม้ที่ต้องดูฤกษ์ยาม คือ เป็นวันที่ตรงกับวันข้างขึ้น ช่างแกะกิมฉิ้นต้องชำระร่างกายให้สะอาดนำท่อนไม้ที่ต้องการแกะสลักมาติดทองคำเปลวที่หน้าไม้ จุดธูป 3 ดอก เพื่อขอมาบอกกล่าว หรือการขมาด้วยถ้อยคำว่า “ไม้ท่อนฉิ้นนี้จะทำกระบวนการแกะสลักไม้กิมฉิ้นถ้ามีผีสิงอะไรที่สิงสถิตอยู่ในท่อนไม้นี้ขอเชิญออกไปให้หมด” การกล่าวลักษณะนี้เป็นการขอขมาด้วยคติความเชื่อที่ไม่ว่าทุกท่อนไม้มีสิ่งสาธิตอยู่ จากนั้นจึงนำ “ยีนจู้” ลักษณะคล้ายปูนแดงแต้มที่หัวไม้ ในส่วนของผู้ว่าจ้างก็ต้องไหว้บอกกล่าวขออนุญาตใช้ไม้ในการแกะสลักรูปองค์เทพ แล้วใช้กระดาษขี้ หรือกระดาษกิมเผาไฟไล่ให้ทั่วเนื้อไม้ เพื่อเป็นการทำความสะอาดหน้าไม้ จากนั้นต้องดูวันเวลาที่เป็นมงคลเพื่อทำการเบิกฤกษ์

การเบิกฤกษ์แกะไม้ด้วยการลงส่วหรือขวานเบิกฤกษ์ 3 ครั้ง จากนั้นก็สามารถแกะสลักกิมขึ้นได้ต่อไปเรื่อย ๆ สิ่งสำคัญอีกประการ คือ ต้องมีความรู้เรื่องหน้าไม้ และหลังไม่ว่าจะเอาไม้ด้านใดเป็นด้านหน้า และด้านหลัง จึงต้องจำทิศของไม้ให้ได้ โดยพิจารณาจากตอนที่ไม้ยืนต้นว่าลำต้นหันไปทางทิศใด แล้วจึงต้องหาทิศที่เป็นมงคล จามร เริงสมุทร²³ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ต้องรู้และต้องดูว่าตรงไหนเป็นโคนไม้ ตรงไหนปลายไม้ ซึ่งเรานิยมเอาปลายไม้ขึ้นด้านบน เอาโคนไม้ขึ้นไม่ได้มันไม่ดีต่อคนที่เอาไปเคารพบูชา” สอดคล้องกับที่ ยี่ เหล่าอินทร์ (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า การหาความสูงของไม้ คือ แนวตั้งหรือรัศมีของไม้ โดยใช้ไม้เป็นเหลี่ยม หรือเป็นทรงกลม ๆ ก็ได้ แต่ถ้าทรงกลม ๆ หารรัศมีของไม้ค่อนข้างยาก

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ช่างแกะกิมขึ้นต้องมี คือ ความรู้ด้านโหราศาสตร์ เพราะต้องคำนวณตัวเลขของกิมขึ้น ขนาด ความสูง โดยใช้สายวัดหรือตลับเมตรของจีน ซึ่งแตกต่างจากตลับเมตรของฝรั่งที่นิ้วหนึ่งมี 8 หุน แต่ของจีนมี 12 หุน บนตลับเมตรมีอักษรจีนสีแดง และสีดำกำกับอยู่ข้าง ๆ ตัวเลข ตัวเลขสีแดงเป็นมงคล ตัวเลขสีดำไม่เป็นมงคล จึงต้องคิดคำนวณตัวเลขให้สัมพันธ์กัน เป็นการให้ความหมายตัวเลขที่มีความเป็นสิริมงคล นอกจากนี้การเขียนตัวอักษร และลักษณะการใช้สีต้องสัมพันธ์กับองค์เทพ ดังที่ ยี่ เหล่าอินทร์ (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า การแกะสลักนั้นจำเป็นต้องนำไม้ที่เตรียมไว้มาแบ่งสัดส่วนโดยดูที่ตาไม้เป็นสำคัญ ก่อนกระทำการเปิดหน้าไม้จำเป็นต้องเริ่มเบิกฤกษ์การแกะสลัก ดูวันเวลาที่เหมาะสม เช่น วันพระจีน “โซ่ยัด” คือ 1 คำ “จับหง่อ” คือ 15 คำ ตามปีจันทรคติจีน ซึ่งใน 1 เดือนมีเพียง 2 วัน หากทำพิธีนี้เสร็จแล้วไม้ที่เตรียมไว้จะลงมือแกะสลักวันใดก็ได้

²³จามร เริงสมุทร ช่างแกะกิมขึ้น เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการแกะกิมขึ้น

ภาพประกอบที่ 28 การผ่าไม้

จากการสัมภาษณ์ และการให้ข้อมูลของช่างแกะกิมซิ่น มีความสอดคล้องตามหลักการปฏิบัติตนในวันนี้ที่ทำพิธีเปิดหน้าไม้ของการแกะกิมซิ่น คือ การชำระร่างกายให้สะอาด ใส่ชุดขาวที่สื่อถึงความบริสุทธิ์ รวมถึงการรักษาศีล และรับประทานอาหารที่เป็นพืชผักล้วน ๆ หรืออาหารเจ ไม่ทานเนื้อสัตว์ การแกะสลักไม้กิมซิ่นจึงถือเป็นกระบวนการที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะกิมซิ่นเป็นสัญลักษณ์ของรูปเคารพ ทั้งนี้ กิมซิ่นขององค์เทพแต่ละองค์มีหลากหลายรูปแบบ ถาวร บุตรลพ (2560 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า กิมซิ่นองค์เดียวกันอาจมีรูปลักษณะที่เรียกว่า “ปาง” แตกต่างกันไปหลาย ๆ ปางส่วนใหญ่การแกะสลักกิมซิ่นจึงเป็นไปตามคำบอกกล่าวของผู้ว่าจ้าง สมชาย มนูญนทร์ (2560 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า รูปลักษณะ อิริยาบถ กิมซิ่นขององค์เทพแต่ละองค์นั้นไม่ใช่แกะสลักตามความคิด หรือความรู้สึกส่วนตัว แต่ต้องยึดหลักการประติมานวิทยาลักษณะเดียวกับพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ของไทย เป็นการสร้างขึ้นตามรูปแบบ หรือตามตำนานที่สามารถบ่งบอกความหมาย และที่มาขององค์เทพได้

พูน ปณ ทิโต ชีเว

ภาพประกอบที่ 29 การขึ้นรูปทรงกิมชิน

ดังนั้น ช่างแกะสลักกิมชินที่ตื่นนอกจากต้องแกะในวิธีการเชิงช่างโดยอาศัยทักษะ และพัฒนาตัวเองให้สามารถสร้างเป็นรูปแบบเฉพาะได้แล้ว จำเป็นต้องมีความรู้เรื่องประวัติ ภูมิหลัง ความ เป็นมา หรือนัยยะที่มาขององค์เทพที่แตกต่างกันไป รวมถึงความหมายที่ซ่อนอยู่ในบ้าน หรือท่าทาง ต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจลักษณะ รูปลักษณ์ทางกายภาพขององค์เทพองค์นั้นให้ถ่องแท้ อย่างไรก็ตาม กระบวนการสร้างความหมาย ขั้นตอน และเทคนิคการแกะสลักไม้ตลอดถึงการขึ้นรูปทรงของกิมชิน ผู้วิจัย ได้สังเกตเทคนิคของช่างแต่ละคนที่ต่างมีกระบวนการสร้างที่แตกต่างกัน เป็นลักษณะปัจเจกเฉพาะ

2.3.3 การลงสี เทคนิค และลวดลายรูปสัญลักษณ์ความหมาย สัญลักษณ์อันเป็นมงคล เป็น หัวใจสำคัญที่สื่อเสนอรูปแบบ และวิธีการในการสร้างทางกายภาพสู่การเชื่อมโยงทางความคิด เทคนิคการ แกะ ซึ่งหลักของการแกะกิมชินองค์เทพต้องแกะออกมาให้สมจริงเสมือนมีชีวิตวิญญาณ โดยอาศัยความ ศรัทธาที่มีต่อองค์เทพ อาศัยหลักการทำศนาตปุระประกอบด้วย นั่นคือ สัตส่าน ความสมดุลของร่างกาย ลักษณะ และท่วงท่าลีลาที่ต้องดูเป็นธรรมชาติ ตลอดจนเครื่องแต่งกาย และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏบน กิมชิน ซึ่งช่างแกะกิมชินส่วนใหญ่คำนึงถึง และให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ถาวร บุตรลพ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ต้องรู้ลักษณะขององค์เทพว่าเป็นแบบใดแล้วจึงแกะสลักออกมาให้เป็นแบบนี้ ดังเช่น องค์เทพนาจาตองหน้าเด็ก องค์เทพปุดจ้อ หรือเจ้าแม่กวนอิมต้องแกะให้เห็นถึงความเป็นเทพแห่ง

ความเมตตา ลักษณะใบหน้าผู้หญิงสวยต้องเป็นรูปทรงวงรี หรือรูปทรงไข่ที่สง่างาม องค์เทพฝ่ายบู๊ ลักษณะใบหน้าต้องดู และองค์เทพฝ่ายบุนลักษณะใบหน้าตาต้องดูจริงจัง เป็นต้น

การเริ่มต้นแกะ มีการแบ่งไม้ออกเป็นสัดส่วนตามหลักกายวิภาคด้วยการใช้ขวาน และสิ่ว แกะให้เป็นรูปทรงที่สมส่วน ช่วงแรก ๆ อาจมองไม่ออกว่าเป็นองค์เทพใด เพราะจากการสังเกตการแกะ ของช่างจะมีวิธีการที่เหมือนกัน จากนั้นมีการขัดเสี้ยนไม้ด้วยกระดาษทราย ยี่ เหล่าอินทร์ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวถึงเคล็ดลับการขัดผิวว่า การแต่งผิวเนื้อไม้ให้สวยงามต้องใช้เทคนิคจากธรรมชาติ คือ การใช้ใบปดหรือใบรสสุคนธ์มาขัดและใช้ใบหญ้าคาขัดแต่งผิวเพื่อทำความสะอาดผิวไม้ให้เกิดความเงางาม และเข้าสู่กระบวนการรองสีพื้นเนื้อไม้ก่อนที่จะลงสีตามแบบชุดเครื่องแต่งกาย เครื่องราช ยศ และ ตำแหน่งขององค์เทพ

เคล็ดลับสำคัญอีกประการ คือ เนื้อไม้ที่ดีเหมาะสำหรับการแกะกิมซันต้องนำไปพักไว้ในที่ร่ม ไม้ให้โดนแดดโดนฝนอย่างน้อย 1 ปี เพื่อให้เนื้อไม้แห้งสนิท หากเนื้อไม้ไม่แห้งสนิทจะขัดเงาได้ยาก ส่วนอุปสรรค และข้อเสียที่เกิดขึ้นในการแกะกิมซัน คือ เนื้อไม้บิดตัว และเกิดร่องไม้เป็นตา (รูไม้) ช่างจึงต้องหาวิธีปิดด้วยการใช้ปูน เพื่อเก็บรายละเอียด และตกแต่งผิว หรือการเอาขี้เถ้าผสมกับกาวร้อนอัดปิดช่องตาเนื้อไม้จนนำไปสู่กระบวนการการรองพื้นสี การลงสี และปิดทอง

ภาพประกอบที่ 30 การขัดผิวเนื้อไม้

การลงสี การใช้สี และการให้ความหมายของสีต่าง ๆ ต้องมีความสัมพันธ์ และมีนัยยะมิติของสีที่สื่อถึงกิมซิ่นขององค์เทพต่าง ๆ อันเป็นเทคนิคเฉพาะของช่าง เพราะสีสามารถบ่งบอกตำแหน่งขององค์เทพได้ซึ่งคนจีนมีความเชื่อเรื่องสีมงคล พรพรรณ จันทโรนานนท์ (2537 : 72 - 73) กล่าวถึงสีในความเชื่อของจีนว่ามี 5 สี ได้แก่ สีแดง น้ำเงิน (หรือ เขียว) ขาว ดำ และเหลือง โดยจัดเป็นสีประจำทิศทั้งสี่ และทิศกลาง เมื่อสีทั้งห้ารวมกันกลายเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่ขจัดสิ่งเลวร้าย ภูตผีปีศาจ ให้พ้นทุกข์ภัย ซึ่งสีเริ่มมีบทบาทในงานศิลปะด้านจิตรกรรมของจีนมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซาง และโจว โดยมีการวาดภาพด้วยสีต่าง ๆ ดังเช่นในหนังสือคำสอนขงจื้อ และในสมัยจั้นกั๋ว ชาวจีนนิยมวาดภาพจิตรกรรม ซึ่งได้รับอิทธิพลด้านการใช้สีจากประเทศกรีก มีการใช้สีฝุ่น และสีสวยงามสดใส อย่างไรก็ตาม การใช้สีทางด้านจิตรกรรมนำมาใช้ในการแต่งหน้าของนักแสดงอุปรากรจีน เพื่อให้สามารถสื่อถึงความหมายของสี ทำให้ทราบถึงสีของเสื้อผ้า และลักษณะใบหน้าของตัวละครในเรื่องนั้นได้

นอกจากสีให้ความสวยงามที่สะดุดตา สียังยังให้ความหมาย และบ่งบอกถึงตำแหน่งฐานะ อุปนิสัย ดังจะเห็นได้ว่า สีเหลืองเป็นสีแห่งความสูงศักดิ์ ความศักดิ์สิทธิ์ใช้สำหรับกษัตริย์ หรือขุนนางชั้นสูงคนจีนโบราณเชื่อว่า สีแท้ คือ สีเหลือง เขียว แดง ขาว และดำ ส่วน สีผสม คือ สีที่เกิดขึ้นจากสองสีรวมกัน คือ สีผสมของสีแดงและเขียวหรือน้ำเงิน คือ สีม่วง เป็นต้น ล้วนมีผลต่อการใช้สีในงานศิลปกรรมจีน (พรพรรณ จันทโรนานนท์. 2537 : 74) ต่างจากศาสนาพุทธที่หลีกเลี่ยงสีที่เป็นแม่ เช่น สีจีวรของนักบวชเป็นสีที่ถูกเบรกลี หรือคำสีไม่ให้สดไม่ว่าจะเป็นสีส้มหรือน้ำตาล ซึ่งชุดนุ่งห่มทั่วไปของนักบวชที่มีพื้นฐานมาจากสีของหญ้าฝรั่น (Saffron) เมื่อนำมาละลายน้ำทำให้มีสีออกเหลืองอมส้ม สีของเสื้อคลุมของพระสงฆ์จีนจึงได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมจากอินเดียตั้งแต่ยุคสมัยถึง (Edith AnersonFeisner. 2006 : 125 อ้างถึงใน ไพโรจน์ พิทยเมธี. 2559 : 32) ดังนั้น การลงสีเป็นเทคนิคในงานประติมากรรมรูปเคารพเพื่อประดับตกแต่งชิ้นผลงาน ให้ออกมาตามรูปแบบที่กำหนดไว้ ซึ่งในขั้นตอนการลงสี และการให้ความหมายของสี ช่างมีกลวิธีการผสมสี ตลอดจนกระบวนการสร้างเทคนิคลวดลายที่ผสมผสานเข้าด้วยกัน ด้วยการเขียนลวดลายจีนต่าง ๆ เช่น ลายมังกร ลายน้ำ ลายเมฆ ลวดลายมงคล เป็นต้น จากการสังเกตผู้วิจัยเห็นว่า การตกแต่งประดับลวดลายบนรูปทรงของกิมซิ่นตามสัดส่วนต่าง ๆ ทั้งแขนขา เสื้อผ้า และฐานรอง มักปรากฏรูปมังกรอันแสดงถึงการมีพลัง เพราะคนจีนถือว่ามังกรเป็นสัตว์ที่มีพลัง โดยช่างใช้การแกะลวดลายให้หนุนขึ้นมา หรือใช้การผสมสีกับกาวเข้าด้วยกัน แล้วอัดเข้าหลอดฉีด ทำการฉีดกาวเป็นลวดลายต่าง ๆ สมชาย มนูญจันทร์ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ช่างแกะกิมซิ่นท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต ชื่อ ฉ่าง เลิศกิจสมบูรณ์ ได้ค้นคิดเทคนิคการทำงานด้วยการใช้กระบอกเข็มฉีดยามาดัดแปลงเป็นเครื่องมือในการฉีดกาว เพื่อทำการเขียนลวดลายบนกิมซิ่นให้สวยงาม และง่ายต่อการสร้างสรรค์

ภาพประกอบที่ 31 เทคนิคการเดินเส้นลวดลาย

กลวิธี และเทคนิคการฉีกท้าว สามารถเก็บรายละเอียดได้มากกว่าการแกะสลักลวดลาย ช่วยลดเวลา และลดความเสี่ยงการแตกของเนื้อไม้ จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างสรรค์ที่ทำให้เส้นรูปทรง สัดส่วน รายละเอียดต่าง ๆ ปรากฏบนภูมิชิ้นอย่างชัดเจน ทั้งนี้ช่างได้มีการประดับพลอยสีตลกแต่งตามหมวก เข็มขัด เสื้อผ้าต่าง ๆ ด้วย

พูนุ่ ปณุ่ ทิโต ชีเว

ภาพประกอบที่ 32 เทคนิคการเดินเส้นลวดลายทางสัญลักษณ์

อย่างไรก็ตาม เมื่อช่างเดินเส้นลวดลายต่าง ๆ บนรูปทรงกิมขึ้นแล้ว ช่างไม่นิยมใช้สีเหลืองซึ่งเป็นสีสำคัญที่เป็นองค์ประกอบหลัก แต่นิยมใช้สีทองหรือการปิดทองคำเปลวแทนสีเหลือง ด้วยความเชื่อที่ว่า สีทองเป็นสีของโลหะที่มีค่ามาก จึงมักทำการปิดทองคำเปลวในตำแหน่งที่สำคัญ เช่น หมวก เสื้อคลุม เข็มขัด เป็นต้น อันเป็นจุดเด่นที่สุดในงานประติมากรรมกิมขึ้นที่ปรากฏสีทองในลวดลายเครื่องแต่งกายของกษัตริย์ ขุนศึก และขุนนาง

พหุ อนุ พิโต ชีเว

ภาพประกอบที่ 33 ทองคำเปลว และการลงสี

ภาพประกอบที่ 34 การลงสีถมขึ้น

พหุ

ชเว

นอกจากคนจีนมีความเชื่อเรื่องสีในศาสตร์ฮวงจุ้ยแล้ว พรพวรรณ จันทโรนานนท์ (2537 : 76 - 77) ได้กล่าวถึงความเชื่อในเรื่องพลังของหินหยางที่เป็นองค์ประกอบของทุกสรรพสิ่ง ก่อเกิดพระจันทร์ พระอาทิตย์ อันมีความสัมพันธ์กับธาตุทั้ง 5 ได้แก่ ไม้ ดิน น้ำ ไฟ และทอง ซึ่งคนจีนได้จัดสีประจำธาตุทั้ง 5 มีความหมายดังนี้

สีแดง หมายถึง มงคล โชคลาภ รุ่งเรือง

สีเหลือง หมายถึง สีแห่งความสูงศักดิ์เรื่องอำนาจ และเป็นสีประจำพระองค์

จักรพรรดิ

สีขาว หมายถึง ความโศกเศร้า ความสงบ

สีดำ หมายถึง สีแห่งการทำลาย และความวิบัติ

สีเขียว หมายถึง สีแห่งความเป็นนิรันดร์ และความสงบสุข ซึ่งมีความหมายแทนทิศทั้ง 5 รวมเข้ากับพระมหากษัตริย์ยุคโบราณทั้ง 5 พระองค์ นอกจากนี้ เมื่อธาตุทั้ง 5 ได้ทำปฏิกิริยาจึงทำให้เกิดการสร้าง และการทำลายกันได้ เช่น

ธาตุไม้ สร้างธาตุดิน → ธาตุทอง → ธาตุน้ำ → ธาตุไม้ → ธาตุไฟ
 ธาตุไม้ ทำลายธาตุดิน → ธาตุทอง → ธาตุน้ำ → ธาตุไม้ → ธาตุไฟ

เมื่อรวมกลุ่มกันก่อให้เกิดลักษณะ ตามที่ ไพโรจน์ พิทยเมธี (2559 : 33) ได้สรุปว่า ธาตุทอง เป็นตัวแทนของความบริสุทธิ์ และสีขาว เป็นตัวแทนแห่งสัญลักษณ์ มีอำนาจควบคุมอวัยวะทั้งภายนอก และภายในของร่างกาย ได้แก่ ไบหูด้านซ้าย และปอด ธาตุทอง ก่อให้เกิดธาตุน้ำ และทำลายล้างธาตุไม้ สีขาวจึงส่งเสริมให้เกิดโชคลาภ ดึงดูดทรัพย์สิน นำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรือง

ธาตุน้ำ เป็นตัวแทนของความลึกลับ ซ้ำซ้อน ผสมกลมกลืนเช่นเดียวกับสายน้ำ จึงมีสีน้ำเงิน สีฟ้า และสีดำเป็นตัวแทนแห่งสัญลักษณ์ มีอำนาจควบคุมอวัยวะทั้งภายนอก และภายในร่างกาย ได้แก่ ปาก และไต ธาตุน้ำจึงสนับสนุนส่งเสริมก่อให้เกิดธาตุไม้ ทำลายธาตุไฟ สีดำที่หม่นหมองจึงลดทอนพลังธาตุน้ำ ทำให้อัปมงคลเรื่องบุตร คู่ครอง บริวาร กัลยามิตร

ธาตุไม้ เป็นตัวแทนของการเจริญเติบโต และความเจริญรุ่งเรือง การปรับเปลี่ยน ซึ่งมีสีเขียวเป็นตัวแทนแห่งสัญลักษณ์ของอำนาจในการควบคุมอวัยวะทั้งภายนอก และภายในร่างกาย ตั้งแต่ไบหูด้านขวา และตับ ธาตุไม้จึงสนับสนุนส่งเสริมก่อให้เกิดธาตุไฟ และทำลายธาตุดิน สีเขียวของธาตุไม้จึงส่งเสริมเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพทั้งกาย และใจ

ธาตุไฟ เป็นตัวแทนของความสดชื่น สดใส ซึ่งมีสีแดงเป็นตัวแทนของสัญลักษณ์ จึงมีอำนาจในการควบคุมอวัยวะภายใน และภายนอกในร่างกาย ได้แก่ หน้าผาก และหัวใจ ธาตุไฟจึงสนับสนุนส่งเสริมก่อให้เกิดธาตุดิน และทำลายล้างธาตุทอง สีแดงของธาตุไฟจึงส่งเสริมโชคลาภ รักษา ระดับของความเจริญรุ่งเรืองให้คงที่

ธาตุดิน เป็นตัวแทนของความหนักแน่น มั่นคง ความบริบูรณ์ในเชิงของวัตถุและสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีสีเหลืองเป็นตัวแทนแห่งสัญลักษณ์ของอำนาจในการควบคุมอวัยวะทั้งภายใน และภายนอกร่างกาย ได้แก่ จมูก ม้าม ธาตุดินจึงส่งเสริมและสนับสนุนธาตุทอง ทำลายธาตุน้ำ สีเหลืองของอำนาจบารมี

ดังนั้น การสร้างกิมฉิ้นจึงมีการกำหนดสีทั้ง 5 ธาตุ ที่สื่อความหมาย และมีความสัมพันธ์ตามระบบจักรวาลที่เป็นกลไกสำคัญต่อการประจุความหมายผ่านรูปเคารพเพื่อให้รูปเด่นชัดขึ้น หรือใช้เป็นสัญลักษณ์ในการถ่ายทอดถึงความรู้สึก พลังอำนาจที่มีอยู่เหนือสิ่งต่าง ๆ ผ่านเครื่องแต่งกาย

2.3.4 ขั้นตอนการประจุความหมายของธาตุต่าง ๆ และมวลสาร ซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อของผู้ว่าจ้าง ช่างแกะส่วนใหญ่จึงเจาะรูลึกไว้ที่ด้านหลังของกิมฉิ้นเพื่อใช้ในการบรรจุธาตุ และมวลสารต่าง ๆ เพื่อให้ครบองค์ประกอบเบญจธาตุ ได้แก่ ไม้ ดิน น้ำ ไฟ และทอง โดยเชื่อว่าเป็นการเสริมพลังความศักดิ์สิทธิ์ของกิมฉิ้น มีการบรรจุดิน และโลหะต่าง ๆ เช่น เหล็ก ทองแดง เพชรพลอย ไขวฮู้้น เป็นต้น เข้าไปในกิมฉิ้น นอกจากนี้ยังมีความเชื่อของแต่ละบุคคล ดังที่ ยี่ เหล่าอินทร์ (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า ผู้ว่าจ้างบางคนเชื่อว่าในส่วนของธาตุดินต้องเป็นดินกลางหาว ดินที่ไม่มีหลังคาคลุม และเป็นดินที่ลอยขึ้นจากพื้นดิน ซึ่งหายากมาก ส่วน จามร เรืองสมุทร (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า บางคนเชื่อว่า ธาตุดินต้องได้มาจากดินร้งหมาบ้า หรือดินของศาลเจ้าซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และธาตุน้ำต้องได้มาจากน้ำฝนกลางแจ้ง หรือน้ำค้าง

อย่างไรก็ตาม ช่างแกะกิมฉิ้นยังได้ทองคำ “จิว” หรือบทสวดปิดช่องอัดธาตุด้วยส่วนจะบรรจุธาตุลงไปด้วยหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้ว่าจ้างเป็นสำคัญ โดยผู้ว่าจ้างต้องแจ้งต่อช่างไว้ล่วงหน้า หากใกล้ถึงขั้นตอนการลงสีก็ให้ผู้ว่าจ้างใส่ธาตุลงไปบริเวณตำแหน่งด้านหลังกิมฉิ้นด้วยตนเอง เพื่อความสบายใจ โดยมีคติความเชื่อที่แตกต่างกันไป จากนั้นจึงกลบสี ตกแต่งรายละเอียดของใบหน้า รูปทรง และส่วนต่าง ๆ ด้วยการพ่นแอร์บรัช (Airbrush) ให้ผิวเรียบ เนียนจนสวยงาม เรียบร้อย ส่วนเศษไม้ที่เหลือจากการแกะกิมฉิ้นผู้ว่าจ้างนำไปบริจาคให้ศาลเจ้า เพื่อใช้เผาให้เป็นควันสำหรับประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของศาลเจ้า

2.3.5 ขั้นตอนสุดท้ายก่อนนำกิมฉิ้นไปบูชาต้องผ่านการประกอบพิธีเบิกเนตร (ได้ยุ่งาน) เสมือนการทำพิธีทวารภิกษุหรือพุทธภิกษุของคนไทย โดยเชื่อว่าการทำรูปแกะสลักไม้ธรรมดามีชีวิตชีวาเพราะกลายเป็นที่สถิตขององค์เทพอย่างสมบูรณ์ พิธีเบิกเนตรกระทำโดยฮวดกั้วผู้มีความรู้หรือโดยองค์เทพที่ประทับร่างม้าทรง ในฤกษ์เวลา และสถานที่ต่าง ๆ อาจเป็นช่วงการประกอบพิธีกรรมป้ายชิตแซ่ในงานประเพณีกินผัก งานแซยิดองค์เทพ และตามคำสั่งขององค์เทพนั้น ๆ ก็ได้ การอัญเชิญดวงวิญญาณองค์เทพให้ประทับลงในกิมฉิ้น เรียกว่า “ยิบสิน” จะทำให้กิมฉิ้นกลายเป็นรูปเคารพซึ่งเป็นตัวแทนความเป็นเทพที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยฮวดกั้วหรือองค์เทพที่ประทับร่างม้าทรงใช้กระจก

เงาสะท้อนแสงไปยังกิมซิ่นเป็นการเปิดแสงสว่าง เป็นการเปิดรับกระแสพลังจิตวิญญาณ (Soul) และใช้พู่กันจีนในการแต้มจุดด้วย “อ่างอิมจู้” เป็นหมึกสีแดง ตามตำแหน่งสำคัญต่าง ๆ บนกิมซิ่น เช่น ตา หู จมูกปาก มือ และเท้า เป็นต้น พร้อม ๆ ไปด้วยการกล่าวคำเบิกเนตร

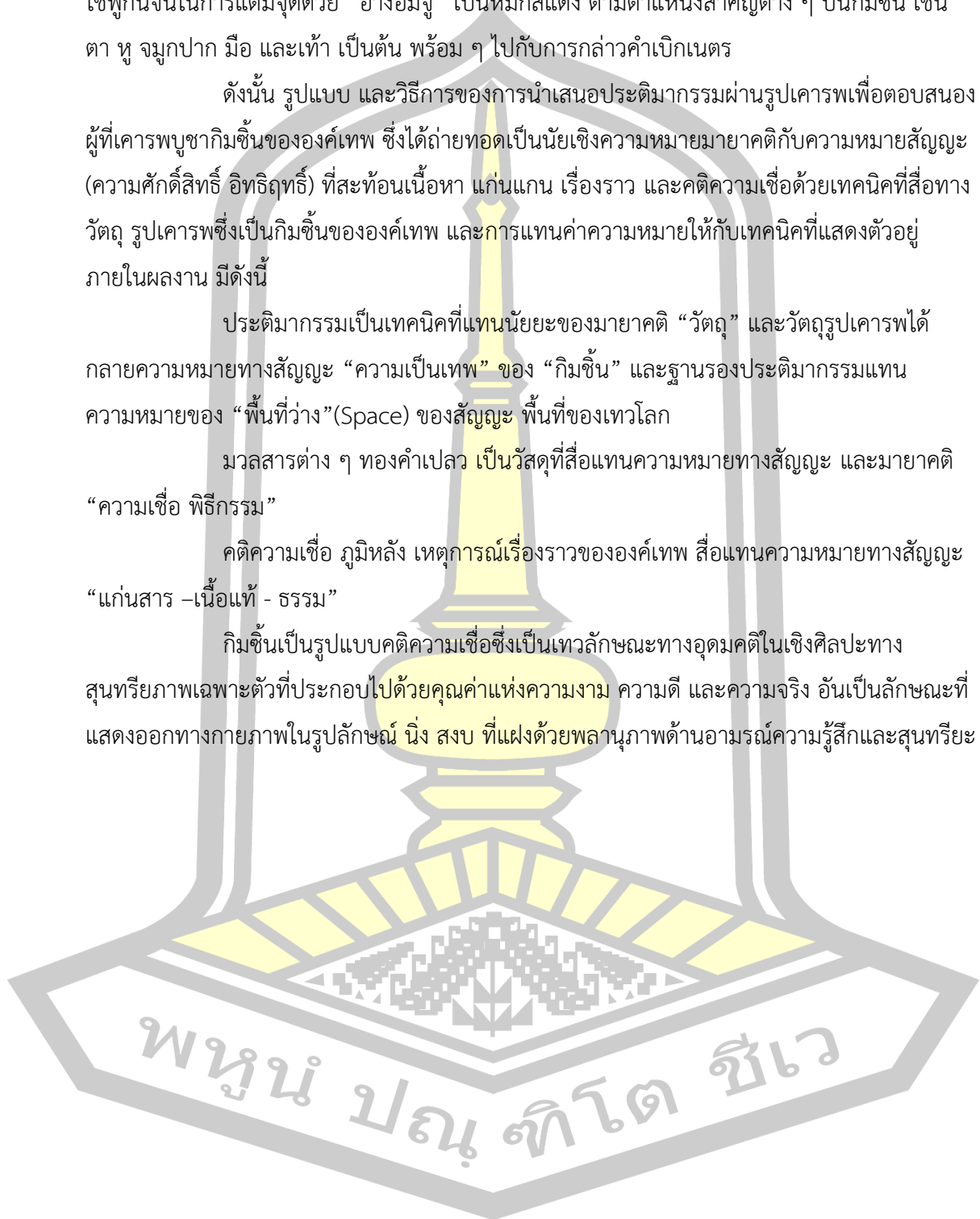
ดังนั้น รูปแบบ และวิธีการของการนำเสนอประติมากรรมผ่านรูปเคารพเพื่อตอบสนองผู้ที่เคารพบูชากิมซิ่นขององค์เทพ ซึ่งได้ถ่ายทอดเป็นนัยเชิงความหมายมายาคติกับความหมายสัญลักษณ์ (ความศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์) ที่สะท้อนเนื้อหา แก่นแกน เรื่องราว และคติความเชื่อด้วยเทคนิคที่สื่อทางวัตถุ รูปเคารพซึ่งเป็นกิมซิ่นขององค์เทพ และการแทนค่าความหมายให้กับเทคนิคที่แสดงตัวอยู่ภายในผลงาน มีดังนี้

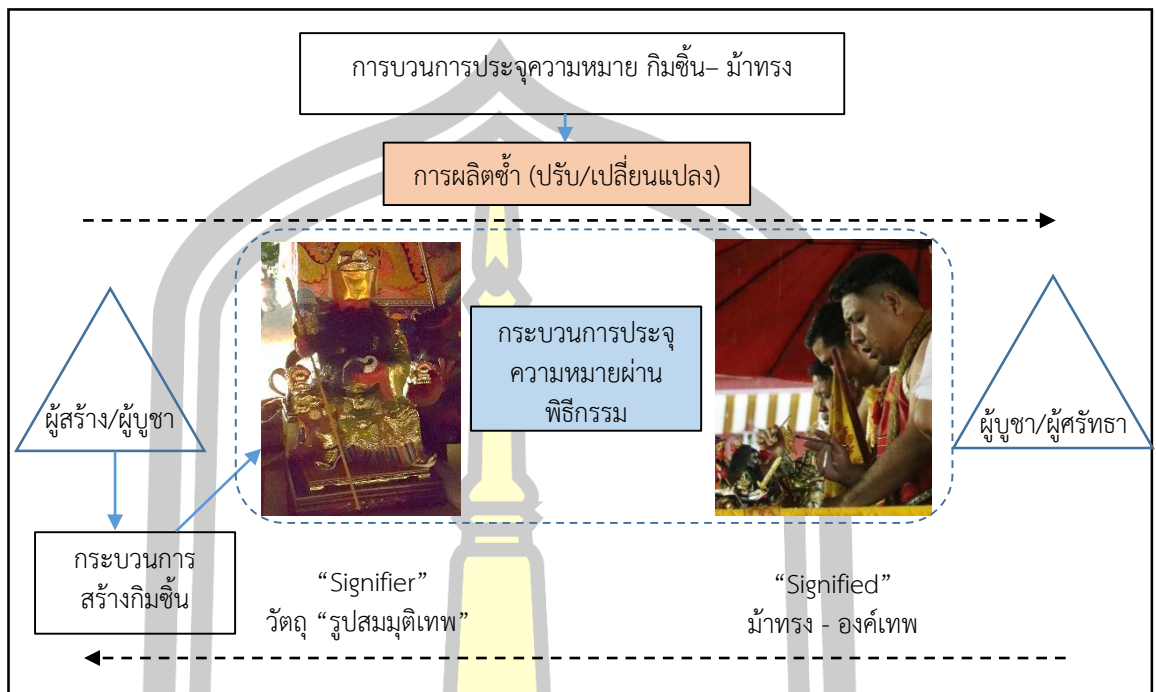
ประติมากรรมเป็นเทคนิคที่แทนนัยยะของมายาคติ “วัตถุ” และวัตถุรูปเคารพได้ กลายความหมายทางสัญลักษณ์ “ความเป็นเทพ” ของ “กิมซิ่น” และฐานรองประติมากรรมแทนความหมายของ “พื้นที่ว่าง”(Space) ของสัญลักษณ์ พื้นที่ของเทวโลก

มวลสารต่าง ๆ ทองคำเปลว เป็นวัสดุที่สื่อแทนความหมายทางสัญลักษณ์ และมายาคติ “ความเชื่อ พิธีกรรม”

คติความเชื่อ ภูมิหลัง เหตุการณ์เรื่องราวขององค์เทพ สื่อแทนความหมายทางสัญลักษณ์ “แก่นสาร –เนื้อแท้ - ธรรม”

กิมซิ่นเป็นรูปแบบคติความเชื่อซึ่งเป็นเทวลักษณะทางอุดมคติในเชิงศิลปะทางสุนทรียภาพเฉพาะตัวที่ประกอบไปด้วยคุณค่าแห่งความงาม ความดี และความจริง อันเป็นลักษณะที่แสดงออกทางกายภาพในรูปลักษณ์ นิ่ง สงบ ที่แฝงด้วยพลาณภาพด้านอารมณ์ความรู้สึกและสุนทรียะ

ภาพประกอบที่ 35 กิมซิ่นขององค์เทพกับการบวนการประจุความหมายการแบ่งสัญลักษณ์เป็นสองส่วนที่แสดงถึงความเชื่อมโยง “Signifier” กับ “Signified”

ภาพประกอบที่ 36 ขั้นตอนการนำกิมซิ่นเข้าร่วมพิธีการเบิกเนตรที่ประจำพิธีกรรมป้ายจิตแช่

ภาพประกอบที่ 37 ประรำพิธีกรรมป้ายชิดแช้

3. กิมซึ้นกับบริบทในพื้นที่พิธีกรรม

กิมซึ้น ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของศาลเจ้า ซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับการประกอบพิธีกรรมร่วมกันของผู้คนที่มีความเชื่อ ความศรัทธาต่อองค์เทพต่าง ๆ ทุกศาลเจ้า ซึ่งรวมถึงศาลเจ้าประจำตระกูลต่าง ๆ จึงมีกิมซึ้นขององค์เทพหลายองค์ ส่วนใหญ่เป็นกิมซึ้นองค์เทพที่ผู้คนทั่วไปรู้จักกันเป็นอย่างดี หรือองค์เทพที่ถือว่ามีความสำคัญสำหรับการประกอบพิธีกรรมหลัก ๆ เช่น องค์เทพต่างด้านหว่านโส่ย องค์เทพเสียบเทียนไต่เต้ เป็นต้น และอาจมีกิมซึ้นที่ไม่เป็นที่รู้จักของผู้คนมากนักอยู่ด้วย ปริดา เอกผล (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า เราสามารถพบเห็นกิมซึ้นองค์เทพจำนวนมากทั้งที่รู้จักและไม่รู้จักรวม ถึงลักษณะองค์เทพปางต่าง ๆ ในงานประเพณีกินผัก โดยมีผู้คนอัญเชิญกิมซึ้นจากตัวที่บ้านเรือนตนเอง ไปประดิษฐานไว้ที่ตัวของศาลเจ้า เป็นการนำกิมซึ้นเข้าร่วมการกินผักตลอดช่วงเวลา 9 วัน และการอัญเชิญกิมซึ้นของตนเข้าร่วมขบวนแห่อ้วกั้งไปตามท้องถนนด้วย ทั้งนี้เป็นไปตามความเชื่อที่ว่า การนำกิมซึ้นองค์เทพเข้าร่วมในพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์เป็นการช่วยเพิ่มพูนภาพให้องค์เทพที่สถิตอยู่ในกิมซึ้นนั้นด้วย

กักร วรงค์พิทยากุล (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า ด้วยหน้าที่ความรับผิดชอบ และความรู้ความสามารถเฉพาะด้านที่แตกต่างกันขององค์เทพ จึงเห็นการจัดวางตำแหน่งกิมซึ้นที่แตกต่างกัน และพบเห็นการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีการอัญเชิญกิมซึ้นจำนวนหนึ่งไปประดิษฐานที่ตัวที่จัดตั้งขึ้นสำหรับพิธีกรรมนั้น ๆ ด้วย ซึ่งนั่นเป็นเสมือนเป็นตัวแทนองค์เทพทั้งหมด เพราะไม่สามารถนำกิมซึ้นทั้งหมดมาจัดวางได้ และกิมซึ้นส่วนใหญ่ที่นำมาเป็นตัวแทนองค์เทพต่าง ๆ นั้น เป็นกิมซึ้นที่

ทางศาลเจ้าจัดสร้างขึ้นเป็นการเฉพาะ เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับกิมซิ่นของผู้คนที่นำมาร่วมงานกินผักด้วย ดังนั้น กิมซิ่นทุกองค์ที่ประดิษฐานอยู่ภายในศาลเจ้าล้วนเป็นตัวแทนองค์เทพที่มีความหมาย และมีความสำคัญเท่าเทียมกัน การมีกิมซิ่นองค์เทพจำนวนมากถือเป็นสิ่งที่ดี ที่ทำให้ผู้คนได้รู้จัก และได้ศึกษาเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ มากขึ้น เป็นการกล่อมเกลาผู้คนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม อันเป็นเป้าหมายหลักของความสันติสุขในสังคม

สรุปท้ายบท

กิมซิ่น วัตถุรูปเคารพที่เป็น “Signifier” และเป็นตัวแทน “Signified” ของ “ความเป็นเทพ” ที่เกิดจากคติความเชื่อเรื่ององค์เทพ และคุณงามความดีเบื้องหลังของความเป็นมนุษย์ หรือบุคคลสำคัญของแผ่นดิน จึงได้รับการยกย่องในฐานะ “ความเป็นเทพ” ซึ่งในจังหวัดภูเก็ตมีกิมซิ่นจำนวนมากที่คนจีน และคนไทยเชื้อสายจีนเคารพ ศรัทธา โดยผู้วิจัยเลือกศึกษาจากองค์เทพ 5 องค์ ที่มีบทบาทสำคัญในประเพณีกินผัก และเป็นกิมซิ่นที่ประจุกุความหมายผ่านความทรงจำ แต่ละองค์ถือเป็นตัวแทนองค์เทพที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะในแง่ของการเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ และกล่อมเกลาผู้คนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม

การสร้างกิมซิ่นเป็นสื่อสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่ถูกจำลอง และผลิตซ้ำ โดยสร้างจากความทรงจำทางสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และคำบอกเล่าผ่านตัวแทนหรือบุคคลที่นับถือสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยมีจุดกลางระหว่างองค์พระกับมนุษย์ที่เป็นร่างทรง สร้างมิตินัยยะสำคัญของความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของสังคมคนจีน และการแสดงสัญลักษณ์ของกลุ่มชนชาติจีน มีการตีความหมายจากช่างประติมากรรมทางภาษา และรูปปลั๊กซ์ม์ก่อเกิดทิวทัศน์ทางสุนทรียภาพเชิงศิลปะจากต้นแบบเป็นการถอดรหัสปรากฏการณ์ทางภาษาหรือการลอกเลียนแบบจากของเดิม และปรับเปลี่ยนใหม่ในกระบวนการประกอบสร้างให้อยู่ในรูปแบบประติมากรรม 3 มิติ ที่ผลิตจากไม้ด้วยกรรมวิธีการแกะสลักของช่างท้องถิ่นภูเก็ต และการประจุกุความหมายโดยองค์พระ และฮวดกั้วเป็นหลัก มีการใส่รหัสมายาคติความเชื่อทางอุดมคติ สื่อแทนความหมายในฐานะขององค์เทพผ่านกระบวนการประจุกุความหมายผ่านพิธีกรรมเบิกเนตร เพื่อก่อให้เกิดความเป็นเทพที่ศักดิ์สิทธิ์ และมีพลังลานูภาพให้แก่กิมซิ่น โดยมีผู้ประกอบการคือ ฮวดกั้ว หรือองค์เทพที่ประทับร่างม้าทรง เพื่อให้เป็นสื่อกลางความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับองค์เทพทำให้สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ในการสร้าง เพื่อตอบสนองความต้องการ และการแสดงสัญลักษณ์ของการเคารพบูชา ความศรัทธา ปลุกกระแสตามความนิยมของรูปเคารพแต่ละองค์ตามความเชื่อของคนจีน กิมซิ่นจึงเป็นวัตถุมงคลที่สร้างคุณค่าทางจิตใจ และสื่อสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่ถูกจำลองผลิตซ้ำโดยสร้างจากความทรงจำพื้นที่ทางสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ผ่านปรากฏการณ์พื้นที่พิธีกรรมประเพณีกินผักที่สะท้อนให้เห็นความเป็นตัวตนของคนจีน

บทที่ 4

มำทรง : ความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ ปฏิบัติการในพื้นที่พิธีกรรม

ความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือเป็นพฤติกรรมทางธรรมชาติของมนุษย์ ที่นำไปสู่พิธีกรรมการสักการบูชา เพื่อแสดงออกถึงความเคารพ และเพื่อวิงวอนร้องขอต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในหลากหลายรูปแบบ วารุณี หวัง (2555) กล่าวถึงความเชื่อดั้งเดิมของมนุษย์ว่า มีการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วิญญาณของบรรพบุรุษ นำไปสู่การบูชาสิ่งที่เชื่อว่าเป็นองค์เทพที่ช่วยบันดาลความอุดมสมบูรณ์หรือบรรเทาภัยจากธรรมชาติ ความเชื่อ ความศรัทธา และการนับถือจึงนำไปสู่รูปแบบพิธีกรรมการเคารพ สักการะ และการบูชาที่หลากหลาย โดยมีผู้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางหรือผู้ที่ติดต่อกับโลกวิญญาณ ดั้งเดิมความเชื่อในอำนาจของวิญญาณที่ปรากฏอยู่ในประเทศจีน ที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละท้องถิ่น เช่นเดียวกับชาวจีนโพ้นทะเลที่เป็นบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งมีคติความเชื่อในองค์เทพดั้งเดิมผสมผสานความเชื่อของขงจื้อ เต๋า และพุทธมหายาน ที่กลืนกลายเป็นระบบคติความเชื่อในแบบพหุลักษณะ และนำเอาวัฒนธรรมความเชื่อของตนเข้าปฏิบัติ และส่งผ่านต่อมาสู่ลูกหลาน ก่อเกิดปรากฏการณ์ความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ของ “มำทรง” ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะพิธีกรรมประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต ที่คนต่างถิ่น และนักท่องเที่ยวต่างต้องการสัมผัสถึงความศักดิ์สิทธิ์ และความยิ่งใหญ่ สอดคล้องกับที่ ยศ สันตสมบัติ (2548) กล่าวถึงความเชื่อตามหลักทางศาสนาว่า เป็นประสบการณ์เร้นลับที่มนุษย์ได้ประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้บวงสรวงเทพยดาฟ้าดิน สร้างเทพกรณัม ไสยศาสตร์ ความเชื่อเกี่ยวกับภูตผีปีศาจ วิญญาณ และองค์เทพ ศาสนามีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงอำนาจเหนือธรรมชาติ และศาสนายังได้โยงใยกับสถาบันทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ความเชื่อทางศาสนามีอิทธิพลแทรกซึมเข้ากับทุกปริมณฑลของสังคม วัฒนธรรม และประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์ ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจบริบทของ มำทรง : ความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ ปฏิบัติการในพื้นที่พิธีกรรม เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และจำแนกโครงสร้างเนื้อหาของบทนี้ ดังนี้

1. คติความเชื่อเกี่ยวกับมำทรง และงานประเพณีกินผักในจังหวัดภูเก็ต
2. กระบวนการก่อเกิดความเป็นเทพของมำทรง
3. มำทรง และกระบวนการความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ในพื้นที่พิธีกรรม
4. มำทรงในบทบาทองค์พระกับการประกอบพิธีกรรมงานประเพณีกินผัก
5. สรุป

คติความเชื่อเกี่ยวกับม้าทรง และงานประเพณีกินผักในจังหวัดภูเก็ต

ในอดีตประเทศจีนต่างมีลัทธิชนเผ่าที่มีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ การนับถือผีบรรพบุรุษ เซียน และเทพเจ้าต่าง ๆ มีการเข้าทรงสิ่งทีเชื่อกว่ามีพลังอำนาจที่ศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น เพื่อประกอบ พิธีกรรมกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อในระบบลัทธิ และศาสนาต่าง ๆ ซึ่งการเข้าทรงได้รับการสืบทอด ต่อ ๆ กันมาจากบรรพบุรุษ โดยผู้ที่ทำหน้าที่เป็นม้าทรงหรือร่างทรงต่างเชื่อว่าร่างกายของตนเอง ได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ เพื่อให้กระทำหน้าที่ช่วยเหลือมนุษย์ ยศ สันตสมบัติ (2548) กล่าวถึง ความเชื่อในเรื่องอำนาจลึกลับด้วยการแบ่งระบบความเชื่อ และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ พลังอำนาจเหนือธรรมชาติ (Supernatural force) และจิต วิญญาณขององค์เทพหรือสิ่งมีชีวิตที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ (Supernatural beings) ซึ่งพลังอำนาจ เหนือธรรมชาติเป็นพลังอำนาจไร้ตัวตน ทำหน้าที่ควบคุมความเป็นไปของชีวิตมนุษย์ สามารถกำหนด ชะตาชีวิต และส่งผลให้ชีวิตแต่ละคนเกิดมาแตกต่างกัน รวมทั้งมีบุญบารมี และสิทธิอำนาจแตกต่างกัน นอกจากนี้ สิ่งมีชีวิตที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติยังแบ่งได้ คือ องค์เทพ (God) และจิตวิญญาณ (Spirits) ที่ไม่ได้มีต้นกำเนิดจากมนุษย์ (Non-human origin) และภูตผี เป็นวิญญาณของมนุษย์หรือ บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว บางพื้นที่สังคมวัฒนธรรมมีความเชื่อว่ามนุษย์มีจิตวิญญาณ (Soul) ที่ยังคง ดำรงอยู่หลังจากมนุษย์สิ้นลมหายใจ และเชื่อว่าวิญญาณของบรรพบุรุษเป็นอมตะ วิญญาณของมนุษย์ ทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองลูกหลาน ด้วยลักษณะความเชื่อนี้จึงทำให้เกิดพิธีกรรมเช่นไหว้ดวงวิญญาณของ บรรพบุรุษ และกลายเป็นพื้นฐานอำนาจของผู้อาวุโสภายในพื้นที่ครอบครัว ทั้งนี้ (พรณี ฉัตรพลรักษ์ และคณะ, ผู้แปล. G William.Skinner, 2529) สรุปไว้ว่า ความเชื่อของคนจีนในก่อนยุคปรัชญาเมธีมี 3 ประการ ได้แก่ 1) คนจีนจงรักภักดีต่อการเคารพบรรพบุรุษของตน เพราะเชื่อว่าจะให้ความคุ้มครอง และบันดาลความสงบสุขร่มเย็น 2) คนจีนมีความเชื่อในเรื่องวิญญาณที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต และวิถีการปฏิบัติ และ 3) คนจีนเชื่อว่า สวรรค์ หมายถึง ฟ้าหรือเทียน ซึ่งเชื่อว่าในโลกของวิญญาณ และโลกของมนุษย์มีสวรรค์คอยควบคุมสรรพสิ่งอยู่

ฐิติกร สุจิรชานนท์²⁴ (2560 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า การประทับทรงเป็น วัฒนธรรมทางความเชื่อพื้นบ้านของจีน โดยใช้รูปเหมือนเพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างเทพเจ้ากับมนุษย์ใน การประทับทรงซึ่งมีมาตั้งแต่ราชวงศ์หนานเป่ย์ฉาว (ราชวงศ์เหนือใต้ ค.ศ. 420 - 589) ในสมัยนั้นเป็น องค์เทพจิ้งจอก มีการตั้งโต๊ะหมู่บูชาเพียงวันเดียว คือ วันที่ 15 เดือน 1 ส่วนใหญ่ในการประทับทรงเป็น การถามเรื่องราวเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ และดวงชะตา จนกระทั่งมาถึงในยุคราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618 -

²⁴ฐิติกร สุจิรชานนท์ ปรากฏด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต เสมียนศาลเจ้าผู้ประกอบ พิธีกรรมในงานประเพณีกินผักศาลเจ้าจุ้ยตุ่ยเต้าโบเก้ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการประทับทรง

907) เริ่มมีการใช้คนประทับร่างทรงด้วยการเขียนอักษรหรือตัวอักษรในการสื่อสารระหว่างเทพกับมนุษย์เรื่อยมา แต่ภายหลังในสมัยสมัยราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ. 960- 1279) มีการเปลี่ยนแปลงความนิยมเรื่อง การประทับทรงตามแบบอย่างลัทธิเต๋า โดยมีการใช้บุคคลประทับทรงเพื่อเขียนคำสอน และคัมภีร์ ซึ่งเป็นความเชื่อพื้นบ้านที่นิยมอย่างแพร่หลาย ส่วนการเข้าทรงเทพเจ้าเงินในจังหวัดภูเก็ตนั้น สมหวัง ชื่นพิมลชาญกิจ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวถึงที่มาสรุปได้ว่า ในอดีตชอยอ้อฮาล่าย หรือชอยรมณีย์ในปัจจุบันเป็นชอยเชื่อมต่อถนนกลางกับถนนตีบกูก มีสถานเริงรมย์ต่าง ๆ ที่คนจีนใช้พักผ่อนหย่อนใจ หลังจากการทำเหมืองแร่ และมีคณะจิวจินแต่จิวมาเปิดการแสดงจิวที่ชอยนี้ คณะจิวมีการประกอบ พิธีกรรมบูชาองค์เทพเตียนฮู๋หวงโน้สย หรือที่เรียกกันว่า “องค์เทพหลาวเอี้ย” ที่มีความสามารถด้านการแสดงจิว และถือเป็นบรมครูของชาวคณะจิว มีการประทับองค์เทพเตียนฮู๋หวงโน้สย เพื่อประกอบ พิธีกรรมของชาวคณะจิว ก่อนที่การทรงเจ้า และพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวคณะจิวจะได้รับการสานต่อ มาถึงปัจจุบัน

ลักษณะการประกอบพิธีกรรมกินผักของชาวคณะจิว ถาวร สิกขโกศล (2557) กล่าวว่า วัด เต่าทุกแห่งในประเทศจีนมีพวกคณะจิวจินแต่จิวประกอบพิธีกรรมที่สืบทอดมาจาก “กิวอ้องโหย่” หรือ นวเทพสันนิบาต คือ ถือศีลกินผักช่วงวันที่ 1 ถึงวันที่ 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน โดยคณะจิวมี การตั้งปะรำพิธีเช่นสรวงบูชาเทพทั้ง 9 ดวง บูชาองค์กิวอ้องไต่เต่ และองค์เต้าโบบี้เทียนจุ่น โดยการใช้ “เต้า” ที่เรียกว่า ถัง (กระบุงขนานใหญ่) นำข้าวสารใส่จนเต็ม ปักเสามาไว้กึ่งกลาง และช่วงปลายเสามาไม่มีหัวง 9 หัวง แต่ละหัวงแขวนโคมตะเกียงน้ำมันไว้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ และไม่ให้อายุครบปีดับจน ตลอดงาน ส่วนคณะจิวแต่งกายด้วยชุดขาว สบายผม งดรับประทานอาหารสด อาหารคาว ห้ามพูดคำ หยาบ และหากนักแสดงจิวกระทำผิดศีลข้อห้าม มีการลงโทษโดยการคุกเข่าโขกศีรษะขอขมาที่หน้าห้อง องค์เทพ นอกจากนี้ยังเป็นการบูชาองค์ซาไต้จิว หรือยุวกษัตริย์องค์สุดท้ายของราชวงศ์ซ่งได้พร้อมกัน ไปด้วย เพราะราชวงศ์ซ่งได้มีพระคุณกับชาวคณะจิว

ถาวร สิกขโกศล (2557) กล่าวว่า กลุ่มอั้งยี่ที่ใช้ชีวิตเร่ร่อนเข้ามาเป็นแรงงานเหมืองแร่หา รายได้เสริมด้วยการประกอบอาชีพหมอดู รับผิดชอบ เล่นจิว เพราะเป็นกลุ่มคนที่มีความเชื่อเรื่องพิธี บูชาเทพ และลัทธิการทรงเจ้า ซึ่งเป็นความเชื่อที่ติดตัวมาจากแผ่นดินเกิด โดยไม่มีการสอนให้ บุคคลภายนอก ในการประกอบพิธีกรรมมีการแสดงอภินิหาร เช่น การลุยไฟ การทำร้ายที่มั่งพ่างร่างกาย เป็นต้น สมชาย มนูญจันทร์ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า หากดูลักษณะท่าทางขององค์เทพต่าง ๆ ที่ เข้าประทับร่างม้าทรงพบว่ามีกิริยาท่าทางเหมือนกับการแสดงจิว เช่น การเดิน การสาวหวด การ สาวผมเปีย เป็นต้น จึงเชื่อว่าองค์เทพเตียนฮู๋ หวงโน้สยของชาวคณะจิว เป็นองค์เทพองค์แรกที่เขา ประทับทรงในร่างม้าทรง และอีกเหตุผลหนึ่งมาจากการที่ผู้คนมักเรียกขานองค์เทพเตียนฮู๋หวงโน้สย ว่า “เจ้าฮ้าม” เพราะเป็นองค์เทพผู้จัดการของศาลเจ้าที่จัดขึ้นเพื่อการกินผักโดยเฉพาะ ดังเช่นศาล เจ้าจួយตุ่ยเต้าโบบี้แก้ง และศาลเจ้าไล่ทู่เต้าโบบี้แก้ง ซึ่งเป็นเหตุผลประการสำคัญที่ทำให้เชื่อว่าพิธีกรรมใน

งานประเพณีผัดของจังหวัดภูเก็ต สืบทอดต่อมาจากคณะจิวแต้จิวที่เข้ามาเปิดการแสดงในชอยอย่างอำห
 ล่ายในอดีตด้วย ทั้งนี้ความเชื่อ และหลักปฏิบัติตามประเพณีของชาวคณะจิวที่ก่อเกิดการสืบสาน
 ประเพณีผัดของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตให้ยิ่งใหญ่ตราบจนปัจจุบัน มีสัญญาณที่ทับซ้อน
 กัน ดังนี้

1. กี่ยวข้องกับความเชื่อตามหลักศาสนาเต๋า เป็นความเชื่อเกี่ยวกับหมู่ดาวปักเต้าของชาวจีน
 แปลงนาม (นามแฝง) (2549 : 5 - 6) กล่าวว่า คนไทยเรียกดาวกลุ่มนี้ว่า “ดาวจระเข้” คนแถบยุโรป
 เรียกว่า “ดาวหมีใหญ่” (Ursa Major) ที่เห็นได้จากทางด้านเหนือของเส้นศูนย์สูตร เป็นกลุ่มดาวที่มี
 อิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีน คนจีนรู้จักใช้ประโยชน์จากกลุ่มดาวปักเต้าที่เป็นกลุ่มดาวฤกษ์
 ซึ่งมีความสำคัญในการใช้เพื่อเป็นหลักบอกทิศทาง และบอกฤดูกาล โดยดูหัวกระบวย หรือขาหน้า
 ของดาวจระเข้ เพื่อใช้เป็นหลักบอกทางทิศเหนือ และหางกระบวยหรือปลายด้ามกระบวยชี้ไปยังทิศ
 ต่าง ๆ ได้แก่ ปลายหางกระบวยชี้ไปทางทิศใต้บอกถึงฤดูร้อน ชี้ไปทิศตะวันออกบอกถึงฤดูใบไม้ผลิ ชี้
 ไปทิศตะวันตกบอกถึงฤดูใบไม้ร่วง และชี้ไปทิศเหนือบอกถึงฤดูหนาว การที่หางกระบวยของดาวปัก
 เต้าชี้ไปยังทิศต่าง ๆ นั้น คือการที่ดาวปักเต้าโคจรรอบดาวขั้วฟ้าเหนือ ด้วยเหตุนี้กลุ่มดาวปักเต้าจึงมี
 บทบาทสำคัญสำหรับชาวจีนโบราณเพื่อหาตำแหน่งของดาวเหนือ สำหรับใช้ในการเดินเรือในท้อง
 ทะเลยามค่ำคืน และมีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตของชาวจีนในอดีต เพราะกลุ่มดาวเหนือมีการขับเคลื่อน
 หมุนเวียนในลักษณะทวนเข็มนาฬิกา นอกจากนี้ชาวจีนโบราณยังเชื่อว่าการขับเคลื่อนดังกล่าว
 เสมือนการประทับราชยานเสด็จประพาสเพื่อตรวจตราโลกมนุษย์ขององค์เง็กเซียนฮ่องเต้ โดยเชื่อว่า
 ในฤดูใบไม้ผลิเสด็จประพาสไปทางทิศตะวันออก ฤดูร้อนเสด็จประพาสทางทิศใต้ ฤดูใบไม้ร่วงเสด็จ
 ประพาสไปทางทิศตะวันตก และฤดูหนาวเสด็จประพาสไปทางทิศเหนือ ทำให้ได้รับการกราบไหว้บูชา
 จากชาวจีนเป็นอย่างมาก ซึ่งคำว่า “ปัก” หมายถึง ทิศเหนือ “ปักเต้า” หมายถึง ดาวกระบวยเหนือมี
 7 ดวงเรียงตัวอยู่บนท้องฟ้า แต่เมื่อมองจากพื้นผิวโลกในช่วงเวลาต่างกัน กลับรู้สึกวากลุ่มดาวนี้มีการ
 เคลื่อนหมุนวนในลักษณะทวนเข็มนาฬิกาไปรอบดาวเหนือ ทั้งนี้เพราะโลกหมุนรอบตัวเอง โดยชี้แกน
 หมุนไปทางดาวเหนือพอดี ทำให้รู้สึกวาดาวเหนือเท่านั้นที่อยู่กับที่ ขณะที่ดวงดาวอื่นบนฟ้าเคลื่อน
 หมุนในลักษณะทวนเข็มนาฬิกาไปรอบ ๆ ดาวเหนือ (ถาวร สิกขโกศล. 2557 : 462 - 463) เจษฎา
 นิลสงวนเดชะ (2557 : 66) กล่าวไว้สอดคล้องกันว่า ดาวกลุ่มนี้เรียกว่า ดาวขั้วฟ้าเหนือ ทั้งนี้เพราะ
 โลกหมุนรอบตัวเอง และชี้แกนหมุนไปทางดาวขั้วฟ้าเหนือพอดี ทำให้รู้สึกวากลุ่มดาวปักเต้าอยู่กับที่
 จึงทำให้ชาวจีนเห็นลักษณะการเรียงตัวของดาวทั้ง 7 เป็นรูปทรงกระบวยที่มีด้ามจับ ภาษาจีน
 เรียกว่า “เต้า” ด้วยดาว 4 ดวงแรกเรียงตัวกันคล้ายกระบวยตักน้ำ ส่วนอีก 3 ดวงทอดตัวยาว
 ออกเป็นด้ามจับ และด้วยเหตุที่ดาวกลุ่มนี้ปรากฏบนฟากฟ้าทางด้านเหนือ จึงเรียกว่า “ดาวปัก
 เต้า” หมายถึง ดาวทางเหนือ

แปลงนาม (นามแฝง) (2548 : 8 - 9) กล่าวว่า ในพระสูตรศาสนาเต๋ามีการกล่าวถึงตำนานพระนางเต้าโบ้ หรือพระนางจี้ก้องฮูหยิน ที่ตั้งจิตภาวนาอ่อนน้อมต่อฟ้าขอให้ได้ราชบุตรมาสืบทอดอำนาจต่อจากพระสวามี และด้วยอำนาจผลบุญที่พระนางทรงสั่งสม เมื่อพระนางเสด็จลงสรวงน้ำในสรวงบัวทอดพระเนตรดอกบัว 9 ดอกโผล่ขึ้นพ้นน้ำ ภายในดอกบัวทั้ง 9 มีทารกน้อยเพศชาย 9 องค์ปรากฏอยู่ พระนางจึงทรงเลี้ยงดูทารกทั้ง 9 ให้เป็นราชโอรส ต่อมาโอรสต่างเจริญวัยกลายเป็นเทพประจำดวงดาว โอรสองค์ใหญ่ คือ ดาวก้องตั้ง เป็นเทพเทียน ฮ้องไต่เต่ โอรสองค์รอง คือ ดาวปักเก็ก เป็นเทพจิมุ่ยไต่เต่ ส่วนที่เหลืออีก 7 องค์ เป็นเทพในกลุ่มดาวปักเต้า เรียกรวมกันว่า “กิวอ่องไต่เต่” สมชาย มนุจันทรธ (2552 : 68 - 69) อธิบายว่า “กิว” หมายถึง จำนวนเก้า เป็นสำเนียงแมนดารินที่ใช้แทนเสียงสำเนียงฮกเกี้ยนที่มีความหมายไม่เหมาะสม ส่วนคำว่า “อ่อง” หมายถึง เจ้าชาย และคำว่า “ไต่เต่” หมายถึง ผู้เป็นใหญ่ในพื้นที่พิภพ “กิวอ่องไต่เต่” จึงหมายถึง ราชารู้เป็นใหญ่ในพื้นที่พิภพ 9 พระองค์ นอกจากนี้ในมหาพจนานุกรมจีน ให้ความหมายคำว่า “เต้า” ว่าหมายถึงกลุ่มดาวปักเต้า 7 ดวง กลุ่มดาวหล้าเต้าหรือดาวก้องตั้ง 6 ดวง และกลุ่มดาวปักเก็ก 5 ดวง ดังนั้นเมื่อรวมจำนวนดวงดาวทั้ง 3 กลุ่มนี้ จึงถือได้ว่าองค์เต้าโบ้เทียนจุ่นทรงเป็นพระแม่แห่งหมู่ดาวบนท้องฟ้า (ธนส์ สิวฒนมหาตม์. 2549 : 100 - 102) และ สมชาย มนุจันทรธ (2560 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า คนจีนเชื่อว่าองค์เต้าโบ้เทียนจุ่นทรงเป็นมารดาขององค์กิวอ่องไต่เต่ หรือดาวปักเต้าทั้ง 7 ดวง ที่อยู่กลางท้องฟ้า ส่วนดาวหล้าเต้าอยู่ทางทิศใต้ และดาวปักเก็กอยู่ทางทิศเหนือ ตำแหน่งของดวงดาวสอดคล้องกับความหมายของชื่อ คือ หล้า หมายถึง ทิศใต้ ปัก หมายถึง ทิศเหนือ ทั้งนี้ ถาวร สิกขโกศล (2557 : 467 - 468) กล่าวถึงยุคราชวงศ์ซ่ง ว่า ศาสนาเต๋าส่งสร้างเทพมารดาของดาวมหาเทพทั้ง 9 ในคัมภีร์มูลกำเนิดดาวปักเต้า อติเทพผู้สร้างจักรวาลรวมตัวกันเกิดเป็น “เต้าบ้อ” หรือมารดาแห่งปักเต้าพลังพิสุทธ์ของเต้าบ้อให้กำเนิด “กิวอ่อง” ทั้ง 9 องค์ เป็นผู้ทำหน้าที่ควบคุมดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดวงดาวทั้งปวง เป็นเทพกฤติกามาตุ หรือเต้าโบ้เทียนจุ่น ซึ่งในช่วงราชวงศ์ซ่งถึงราชวงศ์หยวน “กิวอ่อง - เต้าบ้อ” กลายเป็นระบบความเชื่อทางศาสนาอย่างสมบูรณ์ และรุ่งเรืองในยุคราชวงศ์หมิง และราชวงศ์ชิง

2. กิวอ่องกับการบูชาของข้าไท้จ้อแห่งราชวงศ์ซ่งใต้ ข้าไท้จ้อ หรือ เจ้าบิง (Bing) ทรงเป็นยุวกษัตริย์องค์สุดท้ายของราชวงศ์ซ่งใต้ ถาวร สิกขโกศล (2557 : 482) กล่าวว่า ราชวงศ์ซ่งใต้สิ้นสุดตรงกับวันที่ 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน ค.ศ. 1279 และชาวมองโกลได้เข้ายึดครองแผ่นดินจีน เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ชาวฮั่นรู้สึกอาลัยอาวรณ์ จึงมีการประกอบพิธีกรรมไว้ทุกข์ เพื่อเป็นการระลึกถึงเหตุการณ์ของกษัตริย์ราชวงศ์ซ่งองค์สุดท้าย เป็นการปลุกความจงรักภักดีต่อชาติ ชาวฮั่นที่ไม่ยอมสยบอยู่ใต้อำนาจการปกครองของชาวมองโกล พยายามฟื้นฟูราชวงศ์ซ่งขึ้นมาอีกครั้ง และได้รวมตัวเพื่อโค่นล้มชาวมองโกลด้วยการจัดพิธีกรรมอำพราง เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลวันรำลึกจักรพรรดิองค์เจ้าบิง (เจชญา นิลสงวนเดชะ. 2557 : 77 อ้างถึงจาก สุขสันต์ วิเวกเมธากร. 2547) เลียง เสถียรสุต ได้เขียน

ข้อความปรากฏในหนังสือประวัติวัฒนธรรมจีนเกี่ยวกับการไว้ทุกข์ให้เจ้าชายปิงกษัตริย์องค์สุดท้ายของราชวงศ์ซ่งว่า “กิงเจประจําปีของชาวจีนที่ปรากฏอยู่ตามภาคกลางในเมืองเราในเดือนตุลาคมนั้นสันนิษฐานว่าเป็นการบูชาองค์กษัตริย์ปิง (Bing) ลิ้นพระชนม์ได้ 9 พรรษา เป็นการระลึกการสิ้นสุดของราชวงศ์ซ่ง โดยเอาพิธีกรรมของพุทธศาสนาอำพรางทางการปกครอง เพราะพิธีนี้มีเฉพาะในฮกเกี้ยน ซึ่งกษัตริย์ปิงประทับเรือและเป็นดินแดนสุดท้ายของราชวงศ์ซ่ง จีนแต่จีวจึงอพยพมาก็เลยนำพิธีนี้มาด้วย”

3. กิวอ่องกับการฟื้นฟูราชวงศ์หมิง หลังจากราชวงศ์หยวนของพวกมองโกลเข้ายึดครองแผ่นดินจีน ได้เกิดกบฏชาวนาโค่นล้มราชวงศ์หยวนจนสำเร็จ จู หยวนจาง (Zhu Yuan-zhang) จึงได้ขึ้นสถาปนาราชวงศ์ หมิง ระหว่างปี พ.ศ. 1911 - 2187 ช่วงระหว่างการปกครองบ้านเมืองมีการปรับเปลี่ยนศิลปะและวัฒนธรรมให้กลับมาเฟื่องฟู และเจริญรุ่งเรืองอีกครั้ง (รงรอง วงศ์โอบอ้อม. 2562 : 256) แต่ในช่วงปลายราชวงศ์หมิง เกิดความอ่อนแอ และไร้เสถียรภาพ ทำให้ชาวแมนจูเข้ามายึดอำนาจตั้งเป็นราชวงศ์ชิงในปี พ.ศ. 2187 มีการกดขี่ชาวฮั่นที่เป็นจีนแท้ คนจีนจึงเป็นคู่ปฏิปักษ์กับพวกแมนจู กลุ่มผู้นำ และพวกคนจีนที่เป็นกลุ่มต่อต้านราชวงศ์ชิงต้องหลบหนี และมีการจัดตั้งลัทธิเป็นสมาคมลับ ถาวร สิกขโกศล (2557 : 480, 486) กล่าวถึงสมาคมลับว่า ลัทธิเม้งก้า เป็นลัทธิที่ยึดหลักคำสอนจากศาสนาผีที่สืบเนื่องมาจากการรับอิทธิพลของพุทธศาสนากับศาสนาเต๋าผสมผสานเข้าด้วยกัน เรียกว่า หมิงเจี้ยวหรือเม้งก้า เป็นลัทธิบูชา “แสงสว่าง” คือ “พระอาทิตย์กับพระจันทร์” เมื่อรวมกันเป็นอักษรคำว่า “หมิง” แปลว่า “แสงสว่าง” ต่อมาลัทธิหมิงเจี้ยวในกลุ่มของกบฏเชื้อพระวงศ์ของ จูหยวนจางปฐมกษัตริย์ราชวงศ์หมิง ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการโค่นล้มราชวงศ์หยวนของชาวมองโกลถูกทางการปราบปรามกวาดล้างจนต้องหลบซ่อน และมีการพัฒนาจนกลายเป็นลัทธิหลอเจี้ยวในสมัยกลางราชวงศ์หมิง ซึ่งช่วงรอยต่อระหว่างราชวงศ์ชิงได้ตั้งหลักปักฐานลัทธิอยู่ที่มณฑลเจ้อเจียง เป็นการตั้งตัวเพื่อหลอหลอมการรวมกลุ่มกัน โดยมีจุดประสงค์หลักคือการล้มล้างราชวงศ์ชิง ฟื้นฟูราชวงศ์หมิง และกลายเป็นกลุ่มอั้งยี่กลุ่มใหญ่ในยุคราชวงศ์ชิง โดยมีการตั้งเครือข่ายอยู่ในมณฑลฮกเกี้ยน กวางตุ้ง และเจ้อเจียงเฮี้ยว ทำให้กลุ่มพวกอั้งยี่ และคนจีนที่หนีจากสงครามฝิ่นอพยพเข้ามาในเมืองไทย ประมาณปี พ.ศ. 2372 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 3 และปลายรัชกาลที่ 4 อั้งยี่กลุ่มนี้ขยับขยายมาจากอั้งยี่ที่เป็นเมืองขึ้นของอังกฤษที่เข้ามาทำเหมืองแร่ในเมืองภูเก็ต มีการเกลี้ยกล่อมจีนเมืองภูเก็ตให้จัดตั้งเป็นกลุ่มสาขาของกงสีเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และจัดสรรรายได้ส่งกลับไปอุดหนุนฐานอำนาจในเมืองจีน และเกิดการรวมกลุ่มก่อจลาจลในเมืองภูเก็ตถึง 2 ครั้ง (วราวุธ วิสิษฐพาณิชย์ กรม. 2559 : 80 - 81)

4. กิวอ่องกับความเชื่อในหลักพุทธศาสนาหายาน เสถียร โปธินันทะ (2529 : 5 - 11) กล่าวไว้ว่า พระสูตรปักเต้าโก้วฮูตเซียวใจเอียงซิวเหมียวแก๊ง กล่าวถึง “กิวอ่อง” หรือ “กิวอ้วงฮุกโจ้ว” แปลว่า นวพุทธราชา เป็นการอวดตารของพระพุทธเจ้า 7 พระองค์ และพระโพธิสัตว์อีก 2 พระองค์ ที่ต่าง

ทรงเครื่องทรงแบบกษัตริย์ จึงได้รับการขนานพระนามว่า “เก้าอ้วง” หรือ “กั้วอ้วง” หมายความว่า นพ
 ราชา ซึ่งพระนามแห่งอดีตพระพุทธเจ้า 7 พระองค์ กับพระโพธิสัตว์ 2 พระองค์ ปราภฏเป็นเทพแห่ง
 ดวงดาวนพเคราะห์ทั้ง 9 ดวง ที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานถือศีลกินเจในวัดจีน เช่น วัดโพธิ์แมนคุณาราม
 วัดมังกรกมลาวาส เป็นต้น อยู่ในช่วงเวลาเดียวกันกับงานประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต โดย
 พุทธศาสนิกชนมหายานเชื่อว่า เทพเจ้าประจำดาวนพเคราะห์ทั้ง 9 พระองค์ ทรงมีอิทธิพลต่อชะตา
 ชีวิตของมนุษยชาติ ทรงควบคุมทุกสิ่งทุกอย่างในโลก และทุกวันที่ 1 - 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน
 เทพเจ้าทั้ง 9 พระองค์ ทรงหมั่นเวียนลงมาตรวจตราโลกมนุษย์ทั้งตอนกลางวัน และกลางคืน เรียกว่า
 “กั้วอ้วงส่องโหย่” แปลว่า นพราชามาหาสันนิบาต หากบุคคลใดประพฤติในทางที่เหมาะสมทรง
 ประทานพรให้ชีวิตมีความสุขสมบูรณ์ แต่ถ้าประพฤติในทางไม่เหมาะสมก็ทรงลงโทษตามเหตุแห่งโทษ
 นั้น ๆ

จากหลักการปฏิบัติของชาวคณะจิวแต่จิวในการประกอบพิธีกรรมกั้วอ้วงโหย่ ก่อให้เกิดความ
 เชื่อแผ่ที่ทับซ้อนกันส่งผ่านมาถึงงานประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ 1 - 9
 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน เป็นหลักการที่หลอมรวมความเชื่อแบบตรีศาศน์พร้อม ๆ กับการรำลึก
 ถึงความเป็นลูกหลาน ชนชาติจีน แต่กระทำพิธีกรรมในศาลเจ้าของเต๋า จึงมีหลักความเชื่อ และหลัก
 ปฏิบัติพิธีกรรมตามวิถีของเต๋าที่เต็มไปด้วยมิติแห่งมนต์ขลังที่ทรงพลังตรึงความศรัทธา สมชาย มนุ
 จันทรัง (2560 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า สำหรับศาลเจ้าจิวแต่จิวเต๋อโบ้แก๊งมีการสืบต่อประเพณีกินผักมา
 จากคณะจิวในซอยอ้งอาหลายปฏิบัติตามหลักศาสนาเต๋าเป็นหลัก เพราะกระทำในศาลเจ้าเต๋อโบ้แก๊ง คำ
 ว่า “โบ้” หมายถึง “แม่” คำว่า “แก๊ง” หมายถึง “วังหรือที่ประทับ ความหมายโดยรวม คือ พระราชวัง
 ขององค์เต๋อโบ้ ทรงเป็นพระราชมารดาขององค์เทพกั้วอ้วงโหย่ และพิธีกรรมเป็นแบบเต๋อผสมขงจื้อ
 แต่อาจมีบางอย่างที่ดูเป็นสัญลักษณ์เหมือนแผ่แนวคิดเชื่อมโยงกับการกอบกู้แผ่นดินจีนของชาฮั่นซึ่งถือ
 ว่าเป็นเชื้อสายจีนแท้ อาทิ บทกลอนคู่ที่เรียกว่า “เลียนตุ่ย” ที่แขวนอยู่ทั้งสองข้างของประตูศาลเจ้า
 เป็นต้น โดยเลียนตุ่ยที่เขียนไว้ว่า

“ยี้ดอ่องเง้งก้องเหล็งลี้จู้”

“โง้ยเพ่งลี้ฮ้ายเต่งเคียนคูน”

“เมื่อแสงตะวันส่องประกายไปทั่วหล้า พญามังกรจะเรีงร่าออกมาเล่นมุก”

“เมื่อแสงจันทร์ส่องสรวททั้งสี่คาบสมุทร ประชาชนทั้งหลายจะมีความสุข”

หากพิจารณาอย่างลึกซึ้งซึ่งจะเห็นว่า เป็นเสมือนการแสดงนัยยะแห่งความหมายใน
 การพยายามก่อร่างสร้างราชวงศ์หมิงให้ยิ่งใหญ่ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เพื่อนำพาผู้คนสู่ความสมบูรณ์พูนสุข
 อย่างแท้จริง โดยเงื่อนไขสำคัญอยู่ที่อักษรตัวแรกของแผ่นป้ายทั้งสอง คือ “ยี้ด” แปลว่า พระอาทิตย์
 และ “โง้ย” แปลว่า พระจันทร์ และยังสอดคล้องกับสัญลักษณ์ที่แสดงออกของกิมซึ้งนงค์เทพเต๋อโบ้เทียน

จุ่น ในพระหัตถ์ทรงถือดวงอาทิตย์กับดวงจันทร์ และมีการนำคำว่า เต้าโบ้ มาใช้เป็นสัญลักษณ์ในการตั้งชื่อศาลเจ้า แต่การปฏิบัติเน้นที่องค์เทพก็ว่าองไต่เต่ เมื่อนำอักษร ยิด และ โง้ย มาเขียนรวมกันได้คำว่า “เบ้ง” ตามสำเนียงฮกเกี้ยน หรือคำว่า “หมิง” ตามสำเนียงแมนดาริน ซึ่งเป็นคำเดียวกันกับราชวงศ์หมิง และลัทธิเม้งก้า ทั้งราชวงศ์หมิง รวมถึงราชวงศ์ช่งต่างเป็นราชวงศ์ของชาวฮั่นหรือจีนแท้ ลัทธิเม้งก้าเป็นผู้ร่วมในการก่อตั้งราชวงศ์หมิงที่พยายามฟื้นฟูราชวงศ์หมิงจากราชวงศ์ช่งด้วย ซึ่งคนรุ่นใหม่อาจไม่ถือเป็นเรื่องสำคัญนักเพราะระยะเวลาเนิ่นนานมามากแล้ว แต่สำหรับบรรพบุรุษชาวจีนถือว่าการร่วมกันแสดงออกถึงความรักในถิ่นเกิดของตนเองเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง อย่างไรก็ตาม ศาลเจ้าชยุบุนต่อง (หล่อโรง) และศาลเจ้าเฮียบเทียนแก้งกวนเต้กุน (สะป่า) มิได้ปรากฏแผ่นป้ายกลอนคู่ที่ทั้งสองบทให้เห็นสิ่งสำคัญอีกอย่าง คือ การถือศีลกินเจแต่องค์กิ้วอ่องฮุดจ้อ ที่ปฏิบัติในวัดจีนแม้เป็นแนวปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนานิกายมหายาน แต่มีหลักปฏิบัติที่สอดคล้องกับพุทธศาสนานิกายหินยานที่เป็นศาสนาหลักของคนไทย และยังเป็นหลักการสากลของทุกศาสนา เช่น การปฏิบัติตนให้สะอาดทั้งกาย ใจ ละเว้นการฆ่าสัตว์ เป็นต้น จึงมีผลให้งานประเพณีกินผัก และงานประเพณีถือศีลกินเจได้รับการยอมรับจากคนไทยทั่วไป และยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทยตลอดมาเห็นได้จากในช่วงวันเวลาดังกล่าวเต็มไปด้วยกุศลแห่งบุญที่คนไทยเชื้อสายจีน ตลอดจนผู้คนที่ไปร่วมกันปฏิบัติ ทั้งการลด ละ เลิกการเบียดเบียนสิ่งมีชีวิต และหันมาสร้างคุณงามความดีเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง

สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในบทกลอนคู่ และกิมซึ้งองค์เทพเต้าโบ้เทียนจุ่น รวมทั้งหลักปฏิบัติตามความเชื่อต่าง ๆ ล้วนเป็นสัญลักษณ์ที่แฝงนัยยะต่าง ๆ ไว้อย่างครบถ้วน ตามที่ อคิน รพีพัฒน์ (2551 : 63 - 64) ได้กล่าวอ้างถึงคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ ที่กล่าวว่า ระบบสัญลักษณ์อันซับซ้อนของคนจีน พยายามค้นหาลักษณะอัตวิสัย ความรู้สึก จิตใจ ที่สัญลักษณ์เหล่านี้สะท้อน และหล่อหลอมขึ้น สัญลักษณ์เหล่านี้รวมถึงคำที่แสดงตัวบุคคลปรากฏเป็นข้อความ และชื่อที่มีความหมายของสัญลักษณ์ จากการวิเคราะห์ความหมายของแต่ละอย่างโดยเฉพาะว่าสัญลักษณ์เหล่านั้นสนับสนุนและส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยมุ่งเป้าของความรู้สึกสำนึกของสัญลักษณ์ที่ผลิตขึ้นเพื่อต้องการแฝงนัยยะที่เกี่ยวกับตัวบุคคลอันมีผลในการกลบเกลื่อนลบล้างตัวตนของบุคคล (Anonymization of Persons) การถ่ายทอดด้วยสัญลักษณ์ดังกล่าวนี้ไปสู่การแพร่ขยายจนเกิดการติดต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และความสัมพันธ์ทางสังคมที่แสดงออกถึงสัญลักษณ์ทางความเชื่อ การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในศาลเจ้า และ อคิน รพีพัฒน์ (2551 : 92 - 93) ยังกล่าวด้วยว่า ความจริงที่แท้จริง (Really real) เป็นฐานของมุมมองทางศาสนา กิจกรรมทางสัญลักษณ์ (Symbolic activities) ของศาสนาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบวัฒนธรรม มุ่งสร้างเสริมความเป็นจริงอันยิ่งใหญ่ให้เข้มข้นขึ้น และช่วยไม่ให้ถูกหักล้างไปด้วยประสบการณ์แบบฆราวาส ดังนั้น ความจริงอันยิ่งใหญ่จึงล้อมไปด้วยระบบสัญลักษณ์ ซึ่งมีอำนาจในการชักจูงให้ผู้คนเชื่อถือ นั่นคือหัวใจของการกระทำทางศาสนา ที่นำไปสู่การประกอบพิธีกรรม เพราะพิธีกรรมคือการกระทำทางศาสนา

ภาพประกอบที่ 38 บทกลอนคู่ภาษาจีนประตูละครเจ้า

จากการศึกษาวิจัยจึงพบว่า คติความเชื่อเกี่ยวกับม้าทรง และงานประเพณีกินผักในจังหวัดภูเก็ตมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับกลุ่มคนจีน ด้วยการประทับทรงเป็นวัฒนธรรมความเชื่อพื้นบ้านของคนจีนที่ใช้รูปแบบเป็นสื่อกลางระหว่างเทพเจ้ากับมนุษย์ในการประทับทรง เมื่อกลุ่มอั้งยี่ซึ่งมีความเชื่อเรื่องพิธีบูชาเทพ ลัทธิการทรงเจ้า เป็นความเชื่อที่ติดตัวมาจากแผ่นดินเกิดได้เข้ามาใช้ชีวิตเร่ร่อนเป็นแรงงานเหมืองแร่ในจังหวัดภูเก็ต กลุ่มคนเหล่านี้จำเป็นต้องหารายได้เสริมด้วยการประกอบอาชีพหมอดู รับผิดชอบ เล่นจ้าว จนนำไปสู่การเป็นม้าทรงในประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต ซึ่งการประกอบพิธีกรรมมีการแสดงอภินิหารต่าง ๆ หากพิจารณาลักษณะท่าทางขององค์เทพที่เข้าประทับร่างม้าทรงพบว่ามิกิริยาท่าทางเหมือนกับการแสดงจ้าว จึงทำให้เชื่อว่าพิธีกรรมในงานประเพณี กินผักของจังหวัดภูเก็ตที่จัดขึ้นระหว่างวันที่ 1 - 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน สืบทอดต่อมาจากคณะจ้าวแต่จ้าวที่เข้ามาเปิดการแสดง จากความเชื่อ และหลักปฏิบัติของชาวคณะจ้าวแต่จ้าวในการประกอบพิธีกรรมก็อ่องโหย่ ก่อให้เกิดความเชื่อแผ่ที่ทับซ้อนกันส่งผ่านมาถึงงานประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต

พูน ปณ ติโต ชีเว

กระบวนการก่อเกิดความเป็นเทพของม้าทรง

ร่างทรง หรือที่คนภูเก็ตรู้จักเรียกว่า “ม้าทรง” กำธร วงศ์ทวีพิทยากุล (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า การเรียกว่า ม้าทรง เพราะเปรียบได้กับการเป็นม้าให้องค์เทพมาขี่หรือมาประทับทรงนั่นเอง ส่วนภาษาจีนฮกเกี้ยนเรียกว่า “กัตอ้ง” หรือ “กัซัน” และชาวจีนเชื่อว่าม้าทรงอยู่ในตำแหน่งกึ่งกลางระหว่างโลกมนุษย์กับโลกสวรรค์ขององค์เทพ เป็นเหมือนสะพานเชื่อมโลกทั้งสอง โดยองค์เทพเสด็จลงมาในโลกมนุษย์ผ่านร่างของม้าทรง เพื่อสร้างบารมีด้วยการโปรดสัตว์ ปัดเป่าสารทุกข์ของมวลมนุษย์ที่เดือดร้อน และเพื่อการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อ ม้าทรงจึงเป็นผู้ทำหน้าที่ “ตัวกลาง” ในการติดต่อระหว่างมนุษย์กับองค์เทพ โดยมีติช่วงการประทับทรงจัดเป็นพิธีกรรมชั่วขณะหนึ่งของจิต ดวงวิญญาณองค์เทพเข้าไปครอบครอง และมีอำนาจขณะประทับทรง เป็นช่วงการแสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์เทพที่เข้าไปมีอำนาจควบคุมจิตวิญญาณ และทับซ้อนภายในพื้นที่ร่างกายของมนุษย์หรือร่างที่เป็นธรรมชาติ ภิรมย์ พุทธรัตน์ (2551 : 72 - 73) กล่าวว่า การประจุความหมายของมิติปฏิสัมพันธ์ปรากฏอยู่ในห้วงอากาศของโลกแห่งวิญญาณ ที่ประกอบด้วยดวงจิตวิญญาณของกระบวนการเกิดพลังอำนาจที่เหนือธรรมชาติ โดยมีความเชื่อมโยง และสัมพันธ์กับจิต (Mind) ที่รับรู้ด้วยความรู้สึกกับวิญญาณ (Soul) ซึ่งมนุษย์มีความเชื่อเรื่องพลังของวิญญาณองค์เทพ โดย “ผู้ทำการถ่ายทอด” (Communicator) เรียกว่า “คนทรง” มีรูปลักษณะที่ปรากฏตัวตน “จิตวิญญาณ” (Spirits) ขององค์เทพที่ได้เข้าไปควบคุม “จิต” ของ “คนทรง” ขณะอยู่ใน “สภาวะจิต” ซึ่งเรียกว่าจิตใต้สำนึก ด้วยเหตุนี้คนทรงจึงเป็นคนกลางทำหน้าที่สื่อสารกับวิญญาณองค์เทพ อันเป็นมิติการปฏิสัมพันธ์ทางวิญญาณต่อปรากฏการณ์ในกระบวนการกลายเป็นม้าทรง เป็นการแสดงภาวะความสัมพันธ์ลักษณะพิเศษของการทับซ้อนของกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางจิตวิญญาณที่อาจมีความผูกพันทางด้านจิตใจของผู้ทำหน้าที่เป็นม้าทรงกับดวงวิญญาณองค์เทพไปตลอดชีวิต จนอาจนำไปสู่การยึดถือปฏิบัติตนในบทบาทวิถีชีวิตจริง นำไปสู่การสร้าง ความหมายในการประทับทรงของม้าทรงที่เกิดขึ้นในช่วงของการประกอบพิธีกรรม

ทั้งนี้ ในส่วนของจังหวัดภูเก็ต การประทับทรง หรือการเข้าทรง เรียกตามภาษาถิ่นว่า “การลงพระ” หรือ “พระจับ” วุฒิชชาติ ณ บางช้าง (2560 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า คำว่า “พระ” ในที่นี้หมายถึงองค์เทพเจ้าจีนที่คนไทยเชื้อสายจีนหรือคนในท้องถิ่นเรียกขาน ส่วนคำว่า “พระมาจับ” หรือ “พระจับ” คือ มีองค์เทพมาอาศัยพื้นที่ร่างกายด้วยการใช้อำนาจมาแสดงตน อาจเป็นการมาเข้าฝันให้เห็นตัวตนขององค์เทพ หรือ “นิมิต” เห็นภาพจากความฝันที่แสดงรายละเอียดหรือรูปลักษณะขององค์เทพให้ทราบก่อน โดยอาการทั่วไปขณะพระจับ คือ ควบคุมร่างกายไม่ได้ เช่น ร้องไห้ สายหัว โดยไม่รู้สึกรู้สีกักับการกระทำของตัวเอง เป็นต้น บางคนถึงกับต่อต้านตัวเอง เพื่อต้องการเอาชนะอำนาจเร้นลับ แต่ไม่อาจต้านทานพลังอำนาจขององค์เทพที่ต้องการเข้าประทับทรงได้

สาเหตุของการที่บุคคลต่าง ๆ ยอมรับการเป็นม้าทรง หรือได้รับตำแหน่งม้าทรงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทศนคติต่อบุคคล อัตลักษณ์ ระบบวิถีชีวิต รวมถึงความเชื่อ และลัทธิทางศาสนาของตนเอง มีเหตุปัจจัยเฉพาะตัวบุคคล และมีลักษณะของความสัมพันธ์เชิงซ้อนกับมิติต่าง ๆ ทั้งองค์เทพ มนุษย์ กลุ่มคน ชุมชน และสังคมที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. เกิดจากความเชื่อว่าตนเองกำลังหมดอายุขัย ด้วยอายุที่ยังน้อยอยู่ หรือยังมีสุขภาพแข็งแรงอยู่ เชื่อว่าคงไม่น่าถึงเกณฑ์สิ้นอายุขัย แต่ก็เชื่อว่าการที่องค์เทพมาเข้าประทับทรงถือเป็นการมาช่วยต่ออายุให้ จึงยอมรับหน้าที่เป็นม้าทรงขององค์เทพองค์นั้น เพื่อการดำเนินชีวิตอยู่บนโลกมนุษย์ต่อไป สิงโต เอนกลาก (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า ม้าทรงสูงอายุที่ทำหน้าที่มานานส่วนใหญ่มักเกิดจากการที่องค์เทพเลือกเข้าประทับทรงตั้งแต่อายุยังน้อย สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ม้าทรงกลุ่มนี้ที่พบว่า การเป็นม้าทรงเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่คาดฝัน และไม่คาดคิดมาก่อน ส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นกับกลุ่มม้าทรงวัยรุ่นชาย และหญิง ช่วงอายุ 13 - 15 ปี จึงเป็นข้อสังเกตว่า อาจเป็นวิกฤตการณ์ของช่วงชีวิตที่องค์เทพมักเลือกร่างทรงกลุ่มวัยรุ่น

2. เกิดจากความเชื่อว่าตนเองอยู่ในช่วงเคราะห์ร้าย ดวงตก หรือเป็นบุคคลที่มีเคราะห์ร้าย หรืออาจโดนคุณไสยโดยไม่ทราบสาเหตุ องค์เทพเข้าประทับทรงเพื่อปกป้องคุ้มครองชีวิต ศุภากร ก้าวเจริญ²⁵ (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า ในช่วงที่ตนเองอายุ 17 ปี ถูกอำนาจคุณไสย ผู้ใหญ่ในศาลเจ้าจึงให้เดินทางไปหาหมอดูที่ประทับทรงองค์ปู่ท้าวเวสสุวรรณ เพื่อทำพิธีกรรมตรวจดวงชะตา ทำให้ทราบ และเชื่อว่ามีชายชราเดินตามหลังตลอดเวลา ด้วยสาเหตุที่ไปสสาวะในพื้นที่ต้องห้ามหรือเป็นเขตแดนของเจ้าที่ ถือเป็นการกระทำที่รู้เท่าไม่การณ ดวงชะตาอาจถึงฆาต องค์ปู่ท้าวเวสสุวรรณจึงได้ประกอบพิธีกรรมปิดเป่าดวงชะตาให้ใหม่ หลังจากนั้น 1 เดือน มีสัญญาณว่า “ถูกพระจับ” จึงได้ทำหน้าที่เป็นม้าทรงขององค์เทพเหยียบเทียนใต้เต้ (เต้กุน) ตั้งแต่นั้นมายาวนานถึง 13 ปี

3. การเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ หรือการประสบอุบัติเหตุจนทำให้ร่างกาย และจิตใจเกิดความทุกข์ จำเป็นต้องหาที่พึ่งทางใจด้วยการอุทิศตนรับใช้องค์เทพ เพื่อให้องค์เทพปกป้องคุ้มครองหรือองค์เทพรับเป็น ม้าทรงเพื่อต่ออายุ ดังที่ วุฒิชชาติ ณ บางช้าง (2560 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า เป็นม้าทรงขององค์เทพลีโล่เชี้ย เมื่ออายุ 12 ปี ประสบอุบัติเหตุตกจากต้นไม้สูง ได้รับบาดเจ็บ นอนไม่รู้สึกตัวเป็นระยะเวลานาน ในช่วงของการรักษาตัวได้บนบานขอให้องค์เทพคุ้มครอง หลังจากนั้นมืองค์เทพหรือ “พระจับ” ทำให้อาการเริ่มดีขึ้นตามลำดับ จึงอุทิศตนประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีลอย่างเคร่งครัดตลอดช่วงเวลาของการเป็นม้าทรงเกือบ 40 ปี

²⁵ศุภากร ก้าวเจริญ ม้าทรงองค์เทพเหยียบเทียนใต้เต้ (เต้กุน) ศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าโบเก้ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นม้าทรง

จากทั้ง 3 สาเหตุข้างต้น ถือเป็นช่วงวิกฤตการณ์ของชีวิต เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อก่อนการรับทำหน้าที่เป็นร่างทรง เป็นเรื่องเหลือเชื่อที่อยู่นอกเหนือการอธิบายด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ทำให้เชื่อว่าเป็นเพราะอำนาจศักดิ์สิทธิ์ขององค์เทพ ด้วยเหตุผลนี้จึงทำให้หลายคนอยู่ในภาวะยอมจำนนด้วยความศรัทธา ยอมรับตำแหน่งการเป็นม้าทรงขององค์เทพ และร่วมประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์

4. เกิดจากการสืบทอดการเป็นม้าทรง มีที่มาจากกรณีที่บุคคลในครอบครัวทำหน้าที่เป็นม้าทรงขององค์เทพที่คนในครอบครัวให้การเคารพนับถือเป็นอย่างสูง แต่เมื่อม้าทรงมีเหตุปัจจัยเกิดเสียชีวิต หรือมีปัญหาด้านสุขภาพไม่สามารถทำหน้าที่ได้ องค์เทพมักเลือกลูกหลานหรือบุคคลในครอบครัวคนหนึ่งคนใดทำหน้าที่เป็นม้าทรงแทน สิงโต เอนกลาภ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า การส่งต่อหน้าที่การเป็นร่างทรงของบุคคลในครอบครัว ไม่ใช่ว่ากระทำได้ทุกคนหรือทุกครอบครัว ประการแรกองค์เทพกระทำการเลือกร่างทรงเอง เพราะขึ้นอยู่กับการประพฤติปฏิบัติตนของบุคคลในครอบครัวที่มาเป็นร่างทรง และในขณะเดียวกันคนที่รับหน้าที่เป็นม้าทรงสืบทอดต้องรับด้วยความสมัครใจ มิฉะนั้นจะส่งผลต่อตนเอง และครอบครัวในภายภาคหน้า อย่างไรก็ตาม มีข้อน่าสังเกตว่าครอบครัวใดที่มีม้าทรงมักมีบุคคลในบ้านสืบทอดการเป็นม้าทรงที่ไม่ใช่การเป็นม้าทรงขององค์เทพองค์เดิมก็ได้

5. เกิดจากการที่เคยเป็นร่างทรงที่รับชั้นมาจากภูตผีชั้นสูง เช่น หมอครูตายาย หมอครูโนราห์ หมอโต๊ะอิสลาม เป็นต้น ซึ่งไม่ใช่ขององค์เทพเจ้าเงิน แต่เมื่อถึงจุดที่เหมาะสมองค์เทพเจ้าเงินเข้าประทับทรงกลายเป็น ม้าทรงขององค์เทพ อาจทำให้ม้าทรงหมดวาระในการรับชั้น หรืออาจยังคงรับชั้นอยู่ด้วยก็ได้ ดังเช่น วิโรจน์ รัตนวิสุทธิ²⁶ (2561 : สัมภาษณ์) จากการสัมภาษณ์ พบว่า ในอดีตท่านเป็นร่างทรงของ “พ่อตาโต๊ะแฮะ” ซึ่งเป็นคนอิสลาม และเป็นพระภูมิเจ้าที่ประจำเขาโต๊ะแฮะ โดยท่านได้ไปดูพิธีไหว้ครูพ่อตาโต๊ะแฮะประจำปี ขณะที่มีการทำพิธีอัญเชิญองค์พ่อตาโต๊ะแฮะอยู่นั้น พ่อตาโต๊ะแฮะได้เข้าประทับร่างของท่านทั้งที่ท่านนับถือศาสนาพุทธ ทำให้ท่านต้องเป็นร่างทรงอยู่ประมาณ 2 - 3 ปี องค์เทพจึงได้มาประทับร่างของท่าน ชีวิตจึงปรับเปลี่ยนมาเป็นม้าทรง “ลงพระเจ้าเงิน”

6. เกิดจากการลบลู่หรือทำทนายองค์เทพ ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่ไม่เชื่อเรื่องนงาย หรืออาจต้องการพิสูจน์ความจริงโดยคิดว่าเป็นเรื่องหลอกหลวงชาวบ้าน จึงกระทำการลบลู่ทำทนายอำนาจขององค์เทพที่ศักดิ์สิทธิ์ด้วยเจตนาโดยตรงหรือไม่ก็ตาม ทำให้องค์เทพแสดงอิทธิฤทธิ์ด้วยการเข้าประทับ

²⁶วิโรจน์ รัตนวิสุทธิ ม้าทรงองค์เทพเตียนฮู้หวนโนสย ซึ่งมีอยู่เพียงคนเดียว ประจำศาลเจ้าจู้ยตุ่ย

เต้าโบแก๊ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นม้าทรง

ทรงบุคคลนั้น ดังที่ สมพร ชุ่มพงษ์²⁷ (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า ช่วงเป็นวัยรุ่นตนเองไม่เชื่อเรื่องการลงพระหรือการเข้าทรง แต่ด้วยความคึกคะนองจึงทำทนายชี้หน้าม้าทรงที่กำลังประกอบพิธีกรรมว่าเป็นเรื่องมกาย ทำให้ชีวิตต้องพลิกผันเมื่อโดน “พระจับ” โดยองค์เทพลื้มกได้มาประทับทรง จึงต้องจำยอม เปลี่ยนความคิด และยอมรับการเป็นม้าทรงขององค์เทพลื้มกเฉี๋ย

7. เกิดจากการที่ศาลเจ้าต้องการม้าทรงองค์เทพต่าง ๆ อาจเป็นความต้องการของศาลเจ้าที่ไม่มีม้าทรงองค์เทพตามที่ต้องการ หรือเพื่อเพิ่มจำนวนม้าทรงองค์เทพให้มากขึ้น ส่วนใหญ่เป็นศาลเจ้าที่สร้างใหม่ หรือศาลเจ้าขนาดเล็ก จึงมีการทำพิธีอัญเชิญองค์เทพให้ประทับร่างบุคคลที่อาสาสมัครเป็นร่างทรง โดยการให้ “ฮวดกั้ว” ที่มีความรู้ความสามารถในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี เป็นผู้ทำพิธีอัญเชิญ หรือที่เรียกว่า “เซี้ยพระ” โดยมีอาสาสมัครคนเดียวหรือหลายคนนั่งเตรียมพร้อมอยู่ในบริเวณสถานที่ประกอบพิธี องค์เทพเป็นผู้ตัดสินว่าบุคคลนั้น ๆ มีความเหมาะสมในการเป็นม้าทรงหรือไม่ กำธร วงศ์ทวีพิทยากุล (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า การเซี้ยพระให้องค์เทพเข้าประทับอาสาสมัครที่เป็นม้าทรงใหม่นั้น เมื่อทำการเซี้ยไปได้ระยะหนึ่ง หากองค์เทพเลือกบุคคลใดเป็นม้าทรงก็เข้าประทับร่างบุคคลนั้น แต่องค์เทพอาจไม่เข้าประทับร่างของบุคคลใดเลยก็ได้ หรืออาจเข้าประทับร่างเป็นช่วงจังหวะที่เรียกว่า “ประทับไม่เต็มร่าง” คือ เป็นเพียงการมีท่าทางสั่นไหว หรือบิดตัวไปมา และไม่มีการประทับทรง แต่ถือเป็นสัญญาณว่าบุคคลนั้นเป็นม้าทรงได้ จึงอาจต้องใช้เวลาในการทำพิธีเซี้ยพระให้บุคคลนั้นหลาย ๆ ครั้งตามแต่โอกาส สิ่งใด อเนกกลาก (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า มีบางครั้งที่องค์เทพไม่ได้เข้าประทับทรงองค์อาสาสมัคร แต่กลับไปเข้าทรงบุคคลอื่นที่อยู่ในบริเวณนั้นแทน โดยเชื่อว่าบุคคลนั้นเป็นคนที่เขาเรียกว่า “ปอง” หมายถึง มีจิตใจที่อ่อนไหว ไม่เข้มแข็ง หรือจิตว่าง จึงทำให้องค์เทพเข้าประทับร่างได้ง่าย หรืออาจเป็นคนที่มีความเชื่อที่สอดคล้องกับองค์เทพ ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นว่ายอมรับการเป็นม้าทรงองค์เทพนั้นหรือไม่ แต่ส่วนใหญ่มักยอมรับ เพราะเชื่อว่าองค์เทพคอยคุ้มครองตนเองตลอดไป

8. เกิดจากการสมัครใจอยากรับบทบาทเป็นม้าทรง กำธร วงศ์ทวีพิทยากุล (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ทุกคนต่างมีเหตุผลส่วนตัว เช่น เพื่อนฝูงในกลุ่มส่วนใหญ่เป็นม้าทรงทำให้อยากเป็นม้าทรงด้วย เพื่อแสดงถึงความกล้าหาญของตน เพราะเมื่อเป็นม้าทรงต้องมีการแสดงอิทธิฤทธิ์ขององค์เทพด้วยการฟาดฟันร่างกาย และทิ่มแทงตนเองด้วยอาวุธ เพื่อต้องการอุทิศตนแด่องค์เทพ เป็นต้น จึงมีการติดต่อกับฮวดกั้วที่มีความสามารถ ให้ช่วยประกอบพิธีเซี้ยพระ เพื่ออัญเชิญองค์เทพที่ตนนับถือ ศรัทธา หรือเทพองค์หนึ่งองค์ใดให้เข้าประทับร่างของตนเอง อาจต้องมีการทำพิธีเซี้ยพระหลายครั้ง มีทั้งคนสมปรารถนา และไม่สมปรารถนา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์เทพจะยอมรับบุคคลนั้นหรือไม่ด้วย

²⁷สมพร ชุ่มพงษ์ อดีตกรรมการมูลนิธิช่วยผู้ด้อยค่าโอบแก้ง และม้าทรงองค์เทพองค์เทพลื้มกเฉี๋ย เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นม้าทรง

โดยสรุปทั้ง 8 กลุ่มนี้ มีปัจจัยจากหลายสาเหตุในการเป็นม้าทรง ถือเป็น การเปลี่ยนผ่านที่เต็มไปด้วยเรื่องราวอันเหลือเชื่อ และมหัศจรรย์ที่อยู่นอกเหนือการควบคุม ไม่สามารถอธิบายด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ทำให้เชื่อว่าเป็นเพราะอำนาจศักดิ์สิทธิ์ขององค์เทพ นอกจากนี้ “พระจับ” ยังมีปัจจัย และมูลเหตุที่หลากหลาย จากการสัมภาษณ์พบว่า บุคคลกลุ่มนี้มาร่วมงานประเพณีกินผัก หรือเป็นผู้ติดตามม้าทรง เมื่อได้ยินเสียงกลองในขณะที่มีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งสัญญาณให้องค์เทพในสรวงสวรรค์รับทราบ ทำให้องค์เทพที่ไม่มีร่างทรงลงมา “จับร่าง” คือ ใช้ร่างมนุษย์คนใดคนหนึ่ง ณ ที่นั้นให้เป็นม้าทรงในช่วงการประกอบพิธีกรรม ทั้งนี้ บุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นม้าทรงมีความเชื่อว่า การเป็นร่างทรงไม่ใช่ว่าองค์เทพเลือกประทับร่างบุคคลใดก็ได้ โดยทั่วไปผู้ทำหน้าที่ตำแหน่งม้าทรงมักมีศักยภาพหรือคุณสมบัติพิเศษบางประการที่เรียกว่า “มีองค์” หรือขึ้นอยู่กับกุศลกรรมที่บุคคลนั้น ๆ สั่งสมมาทั้งในภพชาตินี้หรือภพชาติก่อน ทั้งนี้ องค์เทพมาอาศัยร่างมนุษย์ในการประทับทรงโดยไม่มีข้อจำกัดเพศ และวัย เช่น ม้าทรงวัยรุ่นหญิงเป็นม้าทรงองค์เทพดวงตันหง่วนโสร้อย หรือองค์เทพนาจา ซึ่งเป็นเทพบุตร และผู้ที่อายุน้อยเป็นม้าทรงองค์เทพเหยียบเทียนไต้เต้ หรือองค์เทพกวนอู ที่มีอายุชัยมากกว่า เป็นต้น

สำหรับการเป็นร่างทรงมีกระบวนการ ขั้นตอน จนนำไปสู่การเรียนรู้ที่เป็นระบบ เกิดการเปลี่ยนแปลง คติทางความเชื่อ ทศนคติ บุคลิกภาพ ความเป็นเอกลักษณ์ตามวิถีชีวิตของบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นร่างทรง โดยมีกระบวนการเริ่มต้นจากสัญญาณที่บ่งบอกว่า “เทพจับ” ต่อด้วยการปฏิเสธทำทนาย จนกระทั่งพบกับวิกฤติการณ์ในชีวิตแล้วตกลง จำใจยอมรับชั้นเพื่อทำหน้าที่เป็นร่างทรง บางคนเคยลองดีหรือพิสูจน์ และมีการเปิดตำหนักทรงทำหน้าที่เป็นร่างขององค์เทพอย่างถาวร (สุริยา สมุทรคุปต์ และคณะ. 2539 : 97) อย่างไรก็ตาม สำหรับบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นม้าทรงองค์เทพองค์หนึ่งอยู่ก่อนแล้ว มีการปรับเปลี่ยนเป็นม้าทรงขององค์เทพองค์อื่น ๆ หรืออาจเป็นม้าทรงขององค์เทพสององค์หรือมากกว่าก็ได้ ดังนี้

1. การยืมร่างม้าทรงขององค์เทพองค์อื่นเพื่อทำการประทับทรง หรือที่เรียกว่า “ยืมม้าขี่” ประวิทย์ อริยนนทวิทย์²⁸ (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า อาจเกิดจากม้าทรงเดิมขององค์เทพสิ้นอายุชัย หรือกรณีที่องค์เทพต้องการมาประทับทรง แต่ไม่สามารถหาผู้ที่เหมาะสมให้ทำหน้าที่เป็นม้าทรงได้ จึงต้องอาศัยร่างม้าทรงที่เหมาะสมขององค์เทพอื่น อาจเป็นการทำพิธีเชิญพระอัญเชิญองค์เทพหรือองค์เทพทำการประทับร่างม้าทรงคนนั้นโดยที่ตัวม้าทรงอาจไม่ทราบมาก่อน และอาจเป็นการประทับทรงเพียงชั่วคราวเพื่อการประกอบพิธีกรรม หรืออาจเป็นการถาวรก็ได้ ประดิษฐ์ หล่อโลหะ

²⁸ประวิทย์ อริยนนทวิทย์ ผู้ประกอบพิธีกรรม (ฮวดแก้ว) ในงานประเพณีกินผักศาลเจ้าจุ้ยตุ่ยเต้าโบเก้ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับม้าทรง

กุล²⁹ (2561 : สัมภาษณ์) ผู้ทำหน้าที่เป็นม้าทรงขององค์เทพ เอียนเทียนช่งเต่ หรือเจ้าพ่อเสือ กล่าวว่า การยืมร่างม้าทรงสามารถกระทำการด้วยกรณียุติขององค์เทพให้มาประทับร่างม้าทรงขององค์พระอื่นได้ โดยกำหนดระยะเวลาประมาณไม่เกิน 5 ปี

2. ความต้องการปรับเปลี่ยนองค์เทพของม้าทรง เป็นลักษณะคล้ายกับการยืมร่างม้าทรงขององค์เทพ แตกต่างกันที่เป็นความต้องการของม้าทรงเองที่ต้องการเปลี่ยนองค์เทพ หรืออาจเป็นเพราะคณะกรรมการของศาลเจ้าต้องการให้ม้าทรงที่ประพฤติดนเหมาะสม ทำหน้าที่เป็นม้าทรงขององค์เทพที่สำคัญต่อการทำพิธีกรรมของศาลเจ้าทดแทนม้าทรงคนเดิม ประวิทย์ อริยนนทวิทย์ (2561: สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า กรณีเช่นนี้ต้องมี การเขียนพระโดยฮวดกั้ว เพื่อเชื้อเชิญองค์เทพใหม่ให้เข้าประทับร่างม้าทรงคนนั้น ส่วนใหญ่เป็นไปตามต้องการ แต่ทั้งกรณีการยืมร่าง และการปรับเปลี่ยนองค์เทพของม้าทรงทำให้ม้าทรงคนนั้นต้องเป็นม้าทรงขององค์เทพองค์หนึ่งองค์ใด หรือทั้งสององค์เทพ ส่วนใหญ่เป็นการตัดสินใจร่วมกันขององค์เทพทั้งสอง

3. การเปลี่ยนแปลงใหม่ขององค์เทพ กล่าวคือ เป็นม้าทรงของเทพองค์เดิมอยู่ แต่ปรับเปลี่ยนปางหรือบ้าน ประวิทย์ อริยนนทวิทย์ (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า องค์เทพบางองค์มีหลายบ้าน ตามที่เห็นจากกิมซัน การเปลี่ยนบ้านขององค์พระเป็นการเปลี่ยนโดยองค์เทพเอง และเปลี่ยนโดยการเลื่อนฐานะขึ้น เช่น จากบ้านเด็กเป็นบ้านผู้ใหญ่ จากยศตำแหน่งต่ำเป็นตำแหน่งที่สูงขึ้น และจากบ้านบูเป็นบ้านบุน เป็นต้น ส่วนใหญ่ ชื่อเรียกขานองค์เทพเปลี่ยนไปด้วย จึงต้องเปลี่ยนชุดเครื่องทรงด้วย และลักษณะท่าทางของม้าทรงที่ลง องค์เทพก็เปลี่ยนไปตามรูปลักษณ์ขององค์เทพตามทีเห็นในกิมซันด้วย สอดคล้องกับ วุฒิชชาติ ณ บางช้าง (2560 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า องค์เทพโลเลซี้ที่ประทับร่างของท่าน เดิมเป็นบ้านองค์เด็กอายุ 7 ขวบ เมื่อครบกำหนดระยะเวลาได้ปรับเปลี่ยนเป็นบ้านหนุ่ม และเปลี่ยนชื่อเป็นองค์เทพตงตันหงวนโส่ย จึงต้องเปลี่ยนชุดทรงใหม่

หลังจากองค์เทพเข้าประทับทรงม้าทรงใหม่แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการทำพิธี “ค้าย้าว” คือพิธีเปิดปากองค์พระ และการ “เส้เจ้ง” หรือการชำระร่างกายขององค์พระ เพื่อล้างสิ่งสกปรกทั้งหลายให้ออกจากตัวม้าทรง เป็นสัญญาณของการเป็นม้าทรงใหม่อย่างสมบูรณ์ กำธร วงศ์ทวีพิทยากุล (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า การเปิดปากองค์พระส่วนใหญ่กระทำโดยฮวดกั้ว แต่อาจมีบ้างที่องค์พระกระทำพิธีด้วยตนเองเป็นการเฉพาะ จากนั้นได้มีการสอบถามเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์พระ เช่น ชื่อ สี ลักษณะของ “ต้อ” หรือเครื่องทรงประจำตัวองค์เทพ อุปกรณ์พิเศษประจำองค์พระ เป็นต้น สมชาย มนุจันทรัด (2560 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับอุปกรณ์ต่าง ๆ ว่า สิ่งที่มาทรง และฮวดกั้วทุกคนต้องมีประจำกาย คือ ออเล้ง และฮวดโไซ้โดย “ฮวดโไซ้” เป็นแส้ที่ถักทอด้วยเส้น

²⁹ ประดิษฐ์ หล่อโลหะกุล ม้าทรงองค์เทพเอียนเทียนช่งเต่ ทำหน้าที่เป็นประธานในการประกอบพิธีกรรมประเพณีกินผักศาลเจ้าเอียบเทียนแก้งวนตักกุน เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับม้าทรง

เชือกสีขาวมีความยาวประมาณ 1.20 เมตร ส่วนด้ามจับของแส้ เป็นการแกะสลักด้วยไม้ ส่วนใหญ่เป็นรูปหัวงูหรือรูปหัวมังกร ส่วน “ออล่ง” ตามความหมายเป็นธงอาญาสิทธิ์สีดำ ลักษณะของธงเป็นผืนผ้ารูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาดประมาณ 80 ซม. ลงอักขระอักษรจีน และสัญลักษณ์ปัดกั้ว แต่ต่อมาฆ้องมีการเปลี่ยนสีผ้าเป็นสีต่าง ๆ หลากหลายมากขึ้น ทางศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบ้แก๊งจึงอนุญาตให้ใช้สีเหลืองเพิ่มอีก 1 สี เรียกว่า “อึ้งเล่ง” กำธรวงศ์ทวีพิทยากุล (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ในส่วนของ “ต้อ” หรือเสื้อผ้าเครื่องทรงองค์พระมีหลายรูปแบบ โดยองค์พระชายส่วนใหญ่สวมเฉพาะกางเกงสีขาว ไม่สวมเสื้อ และใช้ต้อที่คล้ายกับชุดเอี๊ยมผูกคาดเฉพาะด้านหน้า อาจเป็นชุดเอี๊ยมยาวถึงเท้า หรือเอี๊ยมแบบสองส่วนก็ได้ ส่วนองค์พระหญิงสวมเสื้อ และแต่งกายอย่างมิดชิด แล้วจึงสวมทับด้วยต้อแบบเดียวกับองค์พระชาย หรืออาจแต่งด้วยชุดทรงครุยยาว หรือชุดเสื้อผ้าที่ประดับประดาเต็มรูปแบบ ส่วนสีของต้อหรือชุดทรงมักเป็นสีประจำองค์เทพ หรือเป็นไปตามที่องค์พระบัญชา มีการประดับลวดลายต่าง ๆ พร้อมชื่อขององค์เทพด้วย นอกจากนี้องค์พระบางองค์ยังมีอุปกรณ์เฉพาะประจำตัวด้วย เช่น แส้ ดาบ ทวน เป็นต้น

ภาพประกอบที่ 39 ฮวดกั้วต้องมีประจำกาย คือ ออล่ง และฮวดโไซ้

ภาพประกอบที่ 40 “ต้อ” หรือเครื่องทรงประจำตัว และม้าทรงต้องมีประจำกาย
คือ ออเล้ง และฮวดโง๊ะ

ในกรณีที่ต้องการเลิกจากการเป็นม้าทรงนั้น ปรีดา เอกผล³⁰ (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า มักเกิดขึ้นกับม้าทรงอาวุโสที่มีอายุมาก หรือเป็นม้าทรงมาเป็นระยะเวลายาวนานพอสมควร จึงมีการ “ก๊ว” หรือบนบานร้องขอกับองค์เทพ แต่ในกรณีมีกิจจำเป็นเร่งด่วนองค์เทพอาจเข้าประทับทรงโดยม้าทรงไม่รู้ตัวก็ได้ แสดงว่ายังคงสถานะความเป็นม้าทรงอยู่นั่นเอง เพียงแต่ปลดประจำการแล้วเท่านั้น วิโรจน์ รัตนวิสุทธิ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ตนเองได้อ้อนวอนต่อกิมซิ่นองค์เทพ ตั้งใจเลิกการเป็นม้าทรงถึง 2 ครั้ง ด้วยวิธีการหาร่างทรงให้องค์เทพ และมอบองค์กิมซิ่นให้คนอื่น แต่ผลที่ได้รับกลับมา คือ การประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์ทั้ง 2 ครั้ง ครั้งแรกเกิดอุบัติเหตุทำให้รับบาดเจ็บบริเวณใบหน้า และลิ้นฉีกขาด ครั้งที่ 2 ได้รับบาดเจ็บที่ต้นแขน หัวไหล่หัก โดยก่อนเกิดเหตุการณ์ทั้ง 2 ครั้ง องค์เทพมานิมิตฝัน และบอกกล่าวให้ทราบ ซึ่งปกติตนเองใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย และไม่ประมาท แต่เหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้มีความเชื่อว่า เกิดจากการไม่เคารพหรือ ไม่ปฏิบัติตามองค์เทพ

³⁰ปรีดา เอกผล ผู้ประกอบพิธีกรรม (ฮวดก๊ว) ในงานประเพณีกินผักศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบเก้ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับม้าทรง

หลังจากผ่านกระบวนการเป็นม้าทรงโดยสมบูรณ์แล้ว การหาสังกัดศาลเจ้าเป็นสิ่งจำเป็น ปกติม้าทรงลงพระที่ศาลเจ้าไหนก็สังกัดศาลเจ้านั้น ทุกศาลเจ้าจึงมีม้าทรงประจำ เพื่อการประทับทรง ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ จำนวนม้าทรงรวมของทุกศาลเจ้าจึงมีอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ม้าทรง ยังมีการโยกย้ายไปประทับทรงตามศาลเจ้าต่าง ๆ ทำให้แต่ละศาลเจ้าไม่สามารถดูแลม้าทรงได้อย่างทั่วถึง จึงต้องมีการขึ้นทะเบียนม้าทรงของศาลเจ้าต่าง ๆ สมหวัง ชื่นพิมลชาญกิจ (2560 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ศาลเจ้าจួយเต้าโบ้เก็งมีม้าทรงเป็นจำนวนมากจึงต้องมีการควบคุมม้าทรง โดยมีม้าทรงที่ขึ้นทะเบียนแล้วทั้งหมด 1,585 คน รอกการขึ้นทะเบียน และยังไม่มีสังกัดศาลเจ้าใดศาลเจ้าหนึ่ง หรือเป็นม้าทรงอิสระอีกประมาณ 3,000 กว่าคน ทั้งนี้ ในช่วงปี พ.ศ. 2525 – 2530 จำนวนม้าทรงของศาลเจ้าจួយเต้าโบ้เก็งมีไม่มากนัก ประมาณ 30 - 50 คน ม้าทรงที่มีจำนวนมากขึ้นในปัจจุบันเป็นเพราะศาลเจ้าเปิดรับม้าทรงโดยไม่จำกัดเพศ และวัย เพียงแค่มาดำเนินการขึ้นทะเบียนทำประวัติม้าทรงกับทางศาลเจ้าอย่างถูกต้องเท่านั้น สมพร ชุ่มพงษ์ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า เมื่อก่อนม้าทรงมีจำนวนน้อย แต่เมื่อเริ่มมีจำนวนมากขึ้นจึงได้ร่วมกันจัดตั้งเป็นชมรมม้าทรง เพื่อคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งคอยดูแลการประพุดิของม้าทรงด้วย โดยมีหัวหน้ากลุ่มในพื้นที่ต่าง ๆ คอยดูแล มีการทำทะเบียนสมาชิก จึงเป็นที่มาของการขึ้นทะเบียนม้าทรงในเวลาต่อมา ส่วนการคัดเลือกม้าทรงของแต่ละศาลเจ้ามีระบบการจัดการที่ไม่เหมือนกัน เช่น ศาลเจ้าจួយเต้าโบ้เก็ง รับม้าทรงทั้งเพศชาย และเพศหญิง ศาลเจ้าบางเหนียวรับเฉพาะม้าทรงเพศชาย เป็นต้น ทั้งนี้ เป็นไปตามนโยบายของฝ่ายบริหาร และหัวหน้าม้าทรงที่วางแนวทางกฎระเบียบในการคัดเลือกม้าทรงที่ขึ้นทะเบียน แต่โดยภาพรวมแล้วต้องดูพฤติกรรมหลาย ๆ อย่างของม้าทรง เช่น การทำงานที่มีประวัติไม่ต่างพร้อย ไม่ติดยาเสพติด มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งแน่นอน สามารถร่วมงานกับองค์กรได้ เป็นต้น ในส่วนของศาลเจ้าจួយเต้าโบ้เก็ง ศุภชัย ห่อทองคำ³¹ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ม้าทรงที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนย่อมควบคุมได้ยาก ส่วนแนวทางการคัดเลือก และขึ้นทะเบียนม้าทรงมีหลายอย่าง เช่น ต้องเป็นม้าทรงที่ลงพระแล้วพูดภาษาจีนออกเกี้ยนเท่านั้น หากพูดภาษาอื่นไม่ให้ขึ้นทะเบียน ต้องไม่ใช่ผู้ติดยาเสพติด มีสุขภาพแข็งแรง เป็นต้น และต้องจัดทำประวัติม้าทรงโดยมีการสัมภาษณ์สอบถามประวัติ และให้คณะกรรมการฝ่ายม้าทรงที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้พิจารณา เพราะบุคคลที่เข้ามาเป็นม้าทรงในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นคนต่างจังหวัด รวมทั้งมีการแต่งตั้งหัวหน้าม้าทรงชายกับหัวหน้าม้าทรงหญิง และเสมือนทำทะเบียนบัญชีม้าทรง ม้าทรงที่ได้ขึ้นทะเบียนเรียบร้อยแล้วจะได้รับบัตรประจำตัวม้าทรง ซึ่งผลดีของการขึ้นทะเบียนม้าทรง คือ ทำให้ม้าทรงประพุดิตัวอยู่ในกฎเกณฑ์ของสังคม กฎระเบียบของศาลเจ้า ซึ่งเป็นผลดีทั้งต่อตัวเอง และสังคม ทำให้ศาลเจ้าสามารถจัดระเบียบม้าทรงได้

³¹ศุภชัย ห่อทองคำ หัวหน้าม้าทรงของศาลเจ้าจួយเต้าโบ้เก็ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับม้าทรง

นอกจากนี้ยังมีส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับองค์พระ อาทิต ในปี พ.ศ. 2561 ในพิธีอัญเชิญองค์พระ อาทิต ในการแสดงอภินิหารขององค์พระ หัวหน้าม้าทรงได้จัดประชุมม้าทรงทั้งหมด เพื่อขอให้ม้าทรง และพี่เลี้ยงแจ้งองค์พระให้ใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสมในการทึ่มแทงร่างกาย หรือใช้อาวุธประจำกายขององค์เทพ รวมทั้งขอให้พี่เลี้ยงปฏิบัติตัว อย่างเหมาะสม ไม่ทะเลาะเบาะแว้งใด ๆ โดยขอให้แจ้งองค์พระไม่ให้ทรมาณร่างกายม้าทรงแบบนำหวาดเสียว แต่เน้นความสวยงาม มีเอกลักษณ์ตามแบบอย่างของประเพณีดั้งเดิม เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่ศาลเจ้า เพื่อให้ผู้คนทั่วไป และนักท่องเที่ยวเกิดความศรัทธาเชื่อถือ ปรากฏว่าได้รับความร่วมมือด้วยดี และในกรณีที่มีหนังสือเชิญเชิญจากศาลเจ้าต่าง ๆ ให้ม้าทรงไปเข้าร่วมในพิธีกรรม ทางฝ่ายม้าทรงได้แจ้งให้ฝ่ายบริหารอนุญาตเพื่อเข้าร่วมงานนั้นในนามของศาลเจ้า สิ่งเหล่านี้ถือเป็นการยกระดับการบริหารจัดการของฝ่ายม้าทรง ทำให้ม้าทรงซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนองค์เทพ และเป็นพลังสำคัญของศาลเจ้าได้เรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ของสังคม และเข้าใจบทบาทความสำคัญของตนเอง ก่อเกิดเป็นพลังแห่งการรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมร่วมกัน ตามที่เอมิล ดูร์ไคม์ (1971) กล่าวว่า พลังการควบคุมเกิดขึ้นภายในจิตสำนึกของบุคคล และปรากฏอยู่ภายในตัวบุคคล เป็นพลังอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกผูกพันทางศีลธรรมภายในปัจเจกของบุคคลในการยึดมั่นอยู่กับความต้องการของสังคม (นฤจร อิทธิจิระจรัส. (ผู้แปล) 2535 : 17 - 18)

บุคคลสำคัญที่มีบทบาทอย่างมากในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ คือ ฮวดกั้ว ผู้ทำหน้าที่ประสานความเชื่อมโยงกับม้าทรง และองค์พระ จึงต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการท่องมนตราต่าง ๆ และเป็นล่ามเพื่อสื่อสารระหว่างองค์พระกับผู้คนทั่วไป เพราะองค์พระพูดภาษาจีนฮกเกี้ยน นอกจากนี้ฮวดกั้ว ยังเป็นผู้ร่วมกระทำพิธีกรรมต่าง ๆ กับองค์พระ จึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี นอกจากนี้ฮวดกั้วยังต้องจัดเตรียมอุปกรณ์สำคัญที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม เป็นอุปกรณ์ที่สื่อความหมายทางสัญญาณ อาทิต ข้าวสารผสมกับเกลือ และกระดาษยันต์ หรือ “จั่วฮู้” ที่เผาใส่ลงไปในถัง ข้าวสารพร้อมการท่องมนตร์กำกับ เรียกว่า “เอี่ยมบี้” บริเวณรอบถังเอี่ยมบี้ยังได้แสดงสัญลักษณ์ด้วยการติดกระดาษยันต์สีเหลือง และยังมี “ฮู้จู้” เป็นน้ำมนตร์ที่ใช้ขณะประกอบพิธีกรรม มีการเผากระดาษยันต์ลงในน้ำ และท่องมนตร์กำกับเพื่อใช้ในการกำจัดปัดเป่าสิ่งไม่ดีต่าง ๆ ทั้งนี้ยังมีผ้ายันต์ เรียกว่า “ป้อฮู้” ที่ทำด้วยผ้า กำธร วงศ์ทวีพิทยากุล (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ทั้งกระดาษยันต์ และผ้ายันต์เรียกโดยรวมว่า “ฮู้เล่ง” เขียนเป็นสัญลักษณ์ต่าง ๆ รวมทั้งอักขระชื่อขององค์เทพกิ้วอ่องไตเต่ หรือองค์เทพต่าง ๆ คำว่า “ฮู้” หมายถึง ยันต์ คำว่า “เล่ง” หมายถึง อาญาสิทธิ์ คำว่า “จั่ว” หมายถึง กระดาษ และคำว่า “ป้อ” หมายถึง ผ้า “ฮู้เล่ง” จึงถือเป็นสิ่งของศักดิ์สิทธิ์ หรือเครื่องรางของขลังที่ผ่านการปลุกเสกสำหรับใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะป้อฮู้หรือผ้ายันต์ขององค์เทพกิ้วอ่องไตเต่ นิยมนำไปติดไว้บนประตูบ้าน หรือนำติดตัวไว้เพื่อป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ

ภาพประกอบที่ 41 กระจาดย่นต์ที่มีชื่อทั่วอ่องใต้

การเลือกสรรบุคคลเพื่อมาทำหน้าที่ฮวดกั้วกระทำได้ไม่ถนัด เพราะความเชื่อในเรื่องของอำนาจลึกลับที่มีมาแต่ดั้งเดิมว่า ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นฮวดกั้วไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต มักขัดสนในการทำมาหากิน ผู้คนส่วนใหญ่จึงเกรงกลัวไม่กล้าเรียนรู้การเป็นฮวดกั้ว รวมทั้งความสามารถทางด้านภาษาจีนฮกเกี้ยนที่ถือเป็นอุปสรรคด้วย และที่สำคัญข้อมูลความรู้ของฮวดกั้วไม่ค่อยมีการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐานให้ได้ศึกษามากนัก มีการปกปิดเป็นความลับไม่เปิดเผยให้บุคคลภายนอกรับรู้ แต่ใช้วิธีการถ่ายทอดโดยตรงระหว่างผู้ถ่ายทอด และผู้รับการถ่ายทอด บางครั้งการถ่ายทอดอาจไม่ได้กระทำอย่างครบถ้วนทั้งกระบวนการ มีข้อผิดพลาดตกหล่นและอาจมีการเสริมแต่งขึ้นในภายหลัง แต่ทั้งนี้ความสามารถในการเรียนรู้ และความมีไหวพริบปฏิภาณในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในขณะกำลังประกอบพิธีกรรม นับเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงถึงภาวะความน่าเชื่อถือและความสามารถของฮวดกั้ว ที่อาจทำให้เกิดเป็นบรรทัดฐานการปฏิบัติงานของฮวดกั้วคนอื่น ๆ ด้วย ดังนั้น การเข้าใจในวัตรปฏิบัติต่าง ๆ ในด้านพิธีกรรมเป็นอย่างดีช่วยให้ฮวดกั้วสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ด้วยดี และเป็นที่ยอมรับของสังคม บุคคลที่เป็นฮวดกั้วจึงต้องมีจิตใจที่ตั้งมั่น มีความรัก ทุ่มเท รวมถึงมีความเพียรพยายามในการศึกษาเรียนรู้ทางด้านนี้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ฮวดกั้วยังทำหน้าที่ดูแล และชี้แนะรวมทั้งปฏิบัติตามคำสั่งขององค์เทพที่ประทับร่างม้าทรง และยังคอยกำกับกลุ่มพี่เลี้ยงม้าทรง หรือจัดระเบียบของกลุ่มพี่เลี้ยง จนทำให้ผู้ที่เข้าร่วมในพิธีกรรมบางคนเข้าใจผิดว่า ฮวดกั้วเป็นพี่เลี้ยงหรือผู้ดูแลม้าทรง

จากการศึกษาวิจัยจึงพบว่า ชาวจีนเชื่อว่าม้าทรงอยู่ในตำแหน่งกึ่งกลางระหว่างโลกมนุษย์กับโลกสวรรค์ขององค์เทพ ซึ่งเสด็จลงมาในโลกมนุษย์ผ่านร่างทรงหรือม้าทรง เพื่อสร้างบารมีด้วยการโปรดสัตว์ ปัดเป่าสารทุกข์ของเหล่ามนุษย์ที่เดือดร้อน และเพื่อการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อ ม้าทรงจึงเป็นผู้นำหน้าที่เป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างมนุษย์กับองค์เทพ ในส่วนของประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต มีการประทับทรงของม้าทรงเป็นจำนวนมาก โดยมีที่มาจากหลายสาเหตุ นับเป็นการเปลี่ยนผ่านด้วยเรื่องราวที่เหลือเชื่อซึ่งอยู่เหนือการควบคุม ไม่สามารถอธิบายด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ จนทำให้เชื่อว่าเป็นเพราะอำนาจศักดิ์สิทธิ์ขององค์เทพ โดยมีกระบวนการที่นำไปสู่การเรียนรู้ที่เป็นระบบ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงคติความเชื่อ ทศนคติ บุคลิกภาพ ความเป็นเอกลักษณ์ตามหน้าที่ของการเป็นร่างทรง โดยมีกระบวนการเริ่มต้นจากสัญญาณที่บ่งบอกว่า “เทพจับ” จนกระทั่งพบกับวิกฤติการณ์ในชีวิตแล้วจำใจยอมรับขั้นเพื่อทำหน้าที่เป็นร่างทรง โดยมีฮวดแก้วบุคคลสำคัญที่มีบทบาทในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะการทำหน้าที่ประสานความเชื่อมโยงระหว่างม้าทรงกับองค์พระ

ม้าทรง และกระบวนการความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ในพื้นที่ศาลเจ้า

ปัจจุบันศาลเจ้าต่าง ๆ ในจังหวัดภูเก็ตที่จัดงานประเพณีกินผักระหว่างวันที่ 1 - 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน มีประมาณ 34 ศาลเจ้า โดยมีศาลเจ้าดั้งเดิมอยู่เพียง 3 ศาลเจ้า คนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตเรียกว่า “อ้ามฉ่ายตั้ง” เป็นศาลเจ้าที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนขนาดใหญ่ที่บรรพบุรุษชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานสร้างบ้านเรือนไว้ ได้แก่

- 1) ศาลเจ้ากะทู้ มีชื่อภาษาจีนว่า “ไหล่ทู้เต้าโบ้แก้ง” ตั้งอยู่ในชุมชนกะทู้ อำเภอกะทู้
- 2) ศาลเจ้าบางเหนียว หรือมูลนิธิเทพราศี มีชื่อภาษาจีนว่า “เต้าโบ้ กี้-อ่อง” ตั้งอยู่ในชุมชนบ้านบางเหนียว อำเภอเมืองภูเก็ต
- 3) ศาลเจ้าจู้ต่วย มีชื่อภาษาจีนว่า “จู้ต่วยเต้าโบ้แก้ง” ตั้งอยู่ในชุมชนจู้ต่วย อำเภอเมืองภูเก็ต ศาลเจ้าทั้ง 3 มีลักษณะเด่นที่มีคำภาษาจีนว่า “เต้าโบ้” ปรากฏอยู่ในชื่อของศาลเจ้า ซึ่งแตกต่างจากศาลเจ้าจีนทั่วไป สมชาย มนูญนทรล (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า “เต้าโบ้แก้ง” ที่ชาวบ้านสมัยก่อนเรียกว่า “ฉ่ายตั้งอ้าม” หรือ “อ้ามฉ่ายตั้ง” หมายถึง ศาลเจ้าสำหรับประกอบพิธีกรรมกินผักแต่องค์กิ้วอ่องได้แต่เป็นการเฉพาะที่เรียกว่า “กิ้วอ่องฉ่าย” ส่วนศาลเจ้าอื่น ๆ ที่มีการจัดงานประเพณีกินผักล้วนตั้งขึ้นมาภายหลัง โดยการปรับเปลี่ยนมาจากศาลเจ้าเดิมหรือก่อสร้างศาลเจ้าขึ้นมาใหม่ แต่ยังไม่พบว่ามีชื่อศาลเจ้าที่มีคำว่า “เต้าโบ้” อยู่ด้วย แสดงให้เห็นว่าศาลเจ้าทั้ง 3 แห่งนี้เป็นศาลเจ้าดั้งเดิมเพื่อการกินผักมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ

ในส่วนศาลเจ้าที่ผู้วิจัยใช้เป็นพื้นที่วิจัย ประกอบด้วยศาลเจ้าซ่มसानเทียนเฮวกิ่ง หรือศาลเจ้าแม่ย่านางเรือ ไม่ได้มีการจัดงานประเพณีกินผัก ศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบ้เก็ง เป็นศาลเจ้าดั้งเดิมที่จัดงานประเพณีกินผักมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ และศาลเจ้าซุ่ยบุนต่องหรือศาลเจ้าหล่อโรง กับศาลเจ้าเฮียบเทียนแก้งกวนเต้กุนหรือศาลเจ้าสะป่า เป็นศาลเจ้าที่เริ่มจัดงานประเพณีกินผักในช่วงเวลาต่อมา ทั้งนี้ โดยปกติชุมชนที่อยู่ห่างไกลจากอ่ามน้ำตึง ผู้คนในชุมชนเดินทางเข้ามาร่วมพิธีกรรมในงานประเพณีกินผักของอ่ามน้ำตึงค่อนข้างลำบาก ศาลเจ้าประจำชุมชนจึงมีการปรับบทบาทเพื่อให้ผู้คนเข้าร่วมพิธีกินผักได้สะดวกขึ้น หนึ่งในนั้น คือ ศาลเจ้าเฮียบเทียนแก้งกวนเต้กุน (สะป่า) ที่เริ่มการกินผัก “ที่ก้อ่งฉ่าย” คือ การกินผักเพื่อถวายแด่องค์เทพหยกอ่องซ่งเต้ ผู้เป็นเจ้าของเทพดาทั้งหลายเพียง 5 วันสุดท้าย ของช่วงประเพณีกินผัก และมีตะเกียงน้ำมันเพียง 5 ดวง เท่ากับจำนวนวันที่กินผัก เรียกว่า “ที่ก้อ่งเต็ง” แขนวไ่ว้บนเสาโกเต็ง ไม่มีการอัญเชิญองค์เทพกิ้วอ่องไต่เต้ และไม่มีพิธีแห่ขบวนอ้ว้แก้ง มีเพียงพิธีกรรมไม่มากนัก แต่ลักษณะของพิธีกรรมเหมือนหรือคล้ายคลึงกันกับกินผักกิ้วอ่องฉ่าย ถือเป็น การฝึกหัดเพื่อเตรียมความพร้อม เมื่อมีความพร้อมแล้วจึงปรับเปลี่ยนเป็นการกินผักกิ้วอ่องฉ่าย ทั้งนี้ มีศาลเจ้าจำนวนมากที่เริ่มการจัดงานประเพณีกินผักด้วยวิธีการนี้ และปัจจุบันศาลเจ้าเฮียบเทียนแก้งกวนเต้กุน (สะป่า) ได้จัดงานประเพณีกินผักอย่างถูกต้องสมบูรณ์แล้ว

การกำหนดช่วงเวลาการประกอบพิธีกรรมในประเพณีกินผักในช่วงวันที่ 1 - 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน มีกำหนดการ และตารางเวลาในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของแต่ละศาลเจ้า เพื่อเป็นการบอกกล่าวให้เหล่าบรรดาม้าทรง พี่เลี้ยง และคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของศาลเจ้าได้ทราบล่วงหน้าเพื่อเตรียมความพร้อม รวมทั้งให้บุคคลทั่วไป รวมถึงนักท่องเที่ยวสามารถเลือกเข้าร่วม หรือเลือกชมพิธีกรรมต่าง ๆ ได้ตามความสนใจ การกำหนดเวลาที่ปรากฏนั้นเป็นเพียงการวางกรอบไว้ อย่างคร่าว ๆ แต่ในความเป็นจริงหรือในการปฏิบัติสังเกตเห็นว่า การประกอบพิธีกรรม และการประทับทรงของแต่ละศาลเจ้าขึ้นอยู่กับองค์พระผู้เป็นประธานการจัดงานเป็นผู้ “บุนพ่าย” หรือสั่งการในกำหนดเวลา และรายละเอียด ดังตัวอย่างกำหนดการของศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบ้เก็ง ประจำปี 2561 ตามตารางต่อไปนี้

พูนุ ปณุ ทิโต ชิว

ตารางที่ 6 กำหนดการของพิธีกรรมต่าง ๆ ในประเพณีกินผัก ของศาลเจ้าจุ้ยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง

ประจำปี 2561

วัน - เวลา	พิธีกรรม
วันพฤหัสบดีที่ 4 ตุลาคม 07.00 น. 20.00 น.	เป๊ะโง้ย ยี่หอง ทำความสะอาดศาลเจ้า พิธีปางเอี้ย (ปล่อยทหารรักษาเขตประมณฑลกินผัก)
วันจันทร์ที่ 8 ตุลาคม 17.00 น. 23.00 น.	เป๊ะโง้ย หยี่เก้า พิธียกเสาโกเต้ง (สัญลักษณ์พิธีกินผัก) พิธีเฉี้ยหยกอ่องซ่งเต่ พิธีเฉี้ยกิวอ่องไต่เต่
วันอังคารที่ 9 ตุลาคม 18.00 น.	เก้าโง้ยโซ้ยอิด พิธีทักส่อ (อ่านรายชื่อผู้เข้าร่วมพิธีกินผัก)
วันพุธที่ 10 ตุลาคม 09.00 น.	เก้าโง้ยโซ้ยยี่ พิธีป้ายหล่าวฉ้ายอ้ว (พิธีเซ่นไหว้ดวงวิญญาณ ผู้ที่เคยเสียสละ ช่วยเหลืองานศาลเจ้า)
วันพฤหัสบดีที่ 11 ตุลาคม 15.00 น. 20.45 น.	เก้าโง้ยโซ้ยสี่ พิธีใช้กุ้น (เลี้ยงทหารรักษาเขตประมณฑลกินผัก) พิธีฉะเต็กเกี่ยม (ปักเขตประมณฑลกินผัก) พิธีเฉี้ยหล่าเต้า - ปักเต้า (สถานประกอบพิธีชายทะเลสะพานหิน)
วันศุกร์ที่ 12 ตุลาคม 09.00 น.	เก้าโง้ยโซ้ยสี่ พิธีป้ายหล่าวฉ้ายอ้ว (พิธีเซ่นไหว้ดวงวิญญาณ ผู้ที่เคยเสียสละ ช่วยเหลืองานศาลเจ้า)
วันเสาร์ที่ 13 ตุลาคม 18.00 น.	เก้าโง้ยโซ้ยหอง พิธีทักส่อ
วันอาทิตย์ที่ 14 ตุลาคม 09.00 น. 15.00 น. 20.00 น.	เก้าโง้ยโซ้ยลี้ก พิธีป้ายหล่าวฉ้ายอ้ว (พิธีเซ่นไหว้ดวงวิญญาณ ผู้ที่เคยเสียสละ ช่วยเหลืองานศาลเจ้า) พิธีใช้กุ้น (เลี้ยงทหารรักษาเขตประมณฑลกินผัก) พิธีไถ้โหย

ตารางที่ 6 (ต่อ)

วันจันทร์ที่ 15 ตุลาคม 08.00 น. 21.00 น.	เก้าโมงโยชยชิด พิธีอ้วแก้ง (แห่พระ) ประกอบพิธีฉีดยะโยชย (คว้นรูป) พิธีป้ายชิดแซ่ (บูชาดาวพระเคราะห์ทั้ง 7)
วันอังคารที่ 16 ตุลาคม 09.00 น. 20.00 น.	เก้าโมงโยชยโปย พิธีป้ายหลาวฉ้ายอ้ว (พิธีเช่นไหว้ดวงวิญญาณ ผู้ที่เคยเสียสละ ช่วยเหลืองานศาลเจ้า) พิธีโก้ยห่าน (สะเดาะเคราะห์)
วันพุธที่ 17 ตุลาคม 15.00 น. 18.00 น. 23.00 น. 23.45 น.	เก้าโมงโยชยเก้า พิธีซ้อกั๊น (เลี้ยงทหารรักษาเขตปริมณฑลกินผัก) พิธีทักส่อ (อ่านรายชื่อผู้เข้าร่วมพิธีกินผัก) พิธีส่างหยกอ่องซ่งเต่ (สถานประกอบพิธีศาลเจ้าจู้ต่วย) พิธีส่างกิวอ่องไต่เต่ (สถานประกอบพิธีชายทะเลสะพานหิน)
วันพฤหัสบดีที่ 18 ตุลาคม 17.00 น.	เก้าโมงโยชยจ๊าบ พิธีลงเสาโกเต้ง พิธีโก้ยกั๊น พิธีฉีวเอี้ย (เลี้ยงทหารรักษาเขต ปริมณฑลกลับ)

ที่มา : (ศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบ้แก้ง : 2561)

หมายเหตุ กำหนดการข้างต้นมีการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม เช่น พิธีโก้ยโยชย
เปลี่ยนแปลงจากวันที่ 13 เป็นวันที่ 14 ทั้งนี้เนื่องจากการสั่งการจากม้าทรงองค์เทพเตียนฮู้หวงฮ้อย

พิธีกรรมของศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบ้แก้งตามตารางกำหนดการ ปี พ.ศ. 2561 ล้วนเป็นพิธีกรรม
หลักของงานประเพณีกินผักที่ทุกศาลเจ้าต้องจัดให้มีขึ้น และอาจมีการเพิ่มเติมพิธีกรรมย่อยอื่น ๆ
ของแต่ละศาลเจ้า เช่น พิธีปิ่นบันไดมิต พิธีอาบน้ำมัน เป็นต้น รวมทั้งวันเวลาในการประกอบพิธีกรรม
อาจแตกต่างกันไป ยกเว้นพิธียกและลงเสาโกเต้ง พิธีฉีดยะโยชยและส่างหยกอ่องซ่งเต่ พิธีฉีดยะโยชยและส่างกิวอ่อง
ไต่เต่ ที่ทุกศาลเจ้ากระทำในวันเดียวกันแต่เวลาอาจแตกต่างกันตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ในช่วงเวลาที่
มีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มีการประทับทรงของม้าทรงจำนวนมากจนอาจเรียกว่าเป็น “ช่วงเวลา
แห่งการประทับทรง” โดยมีองค์ประกอบสำคัญ คือ “กิมซัน” ที่ประจุความหมายความเป็นเทพผ่าน
รูปลักษณะที่ประจักษ์ได้ด้วยสายตา เชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์กับบุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นม้าทรงที่องค์เทพ
คัดเลือก ในเชิงสัญลักษณ์ถือเป็นการเปิดพื้นที่ให้คนธรรมดาสามารถเข้าไปในพื้นที่พิธีกรรมอัน

ศักดิ์สิทธิ์ และมีอำนาจบารมีพิเศษในการสื่อสารกับองค์เทพได้ อันเป็นอัตลักษณ์ภายใต้ความเชื่อเรื่อง
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบริบทพิธีกรรมทางศาสนา ก่อเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์เทพกับกลุ่มบุคคลต่าง ๆ เช่น
ม้าทรง ฮวดแก้ว ผู้คนต่าง ๆ ในหลากหลายมิติ เป็นต้น

จากการสังเกตการณ์ตามศาลเจ้าต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่า พื้นที่สังเกตการณ์ พื้นที่พิธีกรรม การ
จัดแบ่งพื้นที่ใช้งานของทุกศาลเจ้าล้วนมีลักษณะรูปแบบ และการจัดลำดับความสำคัญที่คล้ายคลึงกัน
ความแตกต่างตามทีพบเห็นขึ้นอยู่กับลักษณะและขนาดของตัวอาคารศาลเจ้า รวมถึงพื้นที่โดยรอบ
เท่านั้น โดยสามารถแบ่งพื้นที่ตามลักษณะความสำคัญได้ ดังนี้

1. พื้นที่ตำหนักใน หรือที่เรียกว่า “โล่เตียน” มีป้ายภาษาจีนเขียนพระนามก๊วอ่องใต้เต้แขวน
อยู่เหนือประตูห้อง เพื่อแสดงให้เห็นทราบว่าเป็นห้องประทับขององค์เทพก๊วอ่องใต้เต้ และองค์เทพเต้าไ้
เทียนจู้น ที่จัดเตรียมไว้เป็นการเฉพาะ จึงเป็นพื้นที่หวงห้ามที่ห้ามบุคคลหรือองค์พระที่ไม่เกี่ยวข้องเข้า
ออกโดยเด็ดขาด ทุกศาลเจ้าจึงนำผ้ามา่านสีเหลืองมาซึ่งปิดด้านหน้าประตูทางเข้าออกที่มีเพียงประตู
เดียวไว้อีกชั้นหนึ่ง เพื่อไม่ให้บุคคลภายนอกสามารถมองเห็นภายในได้ ส่วนด้านหน้าผ้ามา่านมี
เจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่ได้รับคัดเลือกเป็นการเฉพาะ 2 - 3 คน คอยทำหน้าที่รับรูปที่ผู้คนใช้กราบไหว้
นำเข้าไปปักภายในห้องตำหนักใน แต่บางศาลเจ้ามีการจัดวางกระถางรูปไว้หน้าห้องตำหนักใน ให้
ผู้คนปักรูปด้วยตนเอง ในส่วนของศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าไ้แก๊ง ห้องตำหนักในตั้งอยู่ตรงส่วนกลางด้าน
หลังสุดของตัวอาคาร

ภาพประกอบที่ 42 ห้องประทับขององค์เทพกั๋วอ๋องไตเต่

2. พื้นที่ตั้งนอก หรือที่เรียกว่า “ฮั่วตัว” เป็นพื้นที่ภายในอาคารที่ใช้ในการจัดตั้งตัวพระ “จั้งไตสินเบ่ง” หรือตัวรวมกิมซิ่นองค์เทพต่าง ๆ ส่วนใหญ่แยกเป็นปีกซ้าย และปีกขวาของตัวอาคารศาลเจ้า และเป็นตัวที่ม้าทรงใช้เป็นที่ประทับทรงองค์เทพต่าง ๆ ด้วย แต่มีตัวที่สำคัญ คือ ตัวองค์เทพหยกอ๋องซ่งเต่ ราชาแห่งเทพบนสรวงสวรรค์ ที่แยกไว้ต่างหากสำหรับประดิษฐาน “ทีกอ๋องฉู่” หรือพระราชวังจำลองขององค์เทพหยกอ๋องซ่งเต่ โดยปกติห้ามไม่ให้ม้าทรงทำการประทับทรงที่ตัวนี้ หรือห้ามไม่ให้องค์พระที่ไม่เกี่ยวข้องใช้ตัวนี้โดยไม่จำเป็น เพราะถือเป็นตัวขององค์เทพชั้นสูง เว้นแต่องค์เทพที่สำคัญหรือมียศตำแหน่งสูงเท่านั้น ส่วนที่ตั้งของตัวนี้ส่วนใหญ่อยู่ตรงส่วนกลางของอาคาร อาจเป็นภายในอาคารหรือที่มุขด้านนอกอาคารตามแต่การจัดการของทางศาลเจ้า ในส่วนของศาลเจ้าจู้ยตุ่ยเต้าโบ้เก็ง ตัวนี้ตั้งอยู่ตรงส่วนกลางอาคารด้านหน้าห้องตำหนักใน และมีทีกอ๋องฉู่ขนาดใหญ่กว่าศาลเจ้าอื่น ๆ เขียนไว้ชัดเจนว่า “เหลียงเซี้ยวโป้เตียน” เป็นชื่อพระราชวังขององค์เทพหยกอ๋องซ่งเต่ ปรีดา เอกผล (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า องค์พระที่สามารถใช้ตัวนี้ได้มีอยู่ไม่กี่องค์ เช่น องค์พระเหียนเทียนซ่งเต่ และองค์พระอ๋องซุ่นไต่สาย ต่างมียศตำแหน่งสูง รวมทั้งองค์พระเล่าเอี้ยที่เป็นเจ้าอ๋าม เป็นต้น ส่วนตัวจั้งไตสินเบ่งแยกอยู่ที่ปีกซ้าย และขวาของตัวอาคาร โดยทางปีกด้านซ้ายเป็นตัวที่มีกิมซิ่นองค์เทพเตียนอู่ห้วนโส่ยประดิษฐานอยู่ตรงกึ่งกลาง ใช้ได้เฉพาะองค์พระเล่าเอี้ย และองค์เทพชั้นผู้ใหญ่โดยเฉพาะ เนื่องจากพื้นที่ตัวส่วนหนึ่งใช้เป็นที่ประดิษฐานป้ายพระนาม และกระถางธูปขององค์เทพเล่งก้วนไต่เต่

องค์เทพ หล่ำซิ่น - ปักเต้า ส่วนปีกด้านขวามือของอาคาร เป็นตัวของม้าทรงชายสำหรับประทับทรง องค์พระต่าง ๆ โดยมีกิมซิ่นองค์เทพเสียบเทียนใต้ประตูประดิษฐานอยู่ตรงกึ่งกลาง ส่วนม้าทรงผู้หญิงแยกไปใช้ตัวที่จัดไว้เฉพาะในอาคารของศาลเจ้าปู่จ้อ นอกจากนี้ยังมีตัวขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ต่ำกว่าตัวอื่น ๆ ขององค์เทพฮ้อเอี้ยก้ง หรือองค์เทพที่มีร่างเป็นเสือ ไม่ใช่ขององค์เทพเจ้าพ่อเสือตามที่รู้จักกันโดยทั่วไป ทั้งนี้ ในส่วนของศาลเจ้าเฮียบเทียนแก้งกวนเต้กุนเต้ (สะป้า) และศาลเจ้าซุ่ยบุนตอง (หล่อโรง) มีองค์เทพองค์อื่นที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นเจ้าอ้ามแทนองค์เทพเทียนฮู่หง่วนโส้ย ซึ่งเป็นไปตามการตัดสินใจของคณะกรรมการศาลเจ้า เพราะปัญหาที่เกิดจากการขาดแคลนม้าทรงของศาลเจ้า

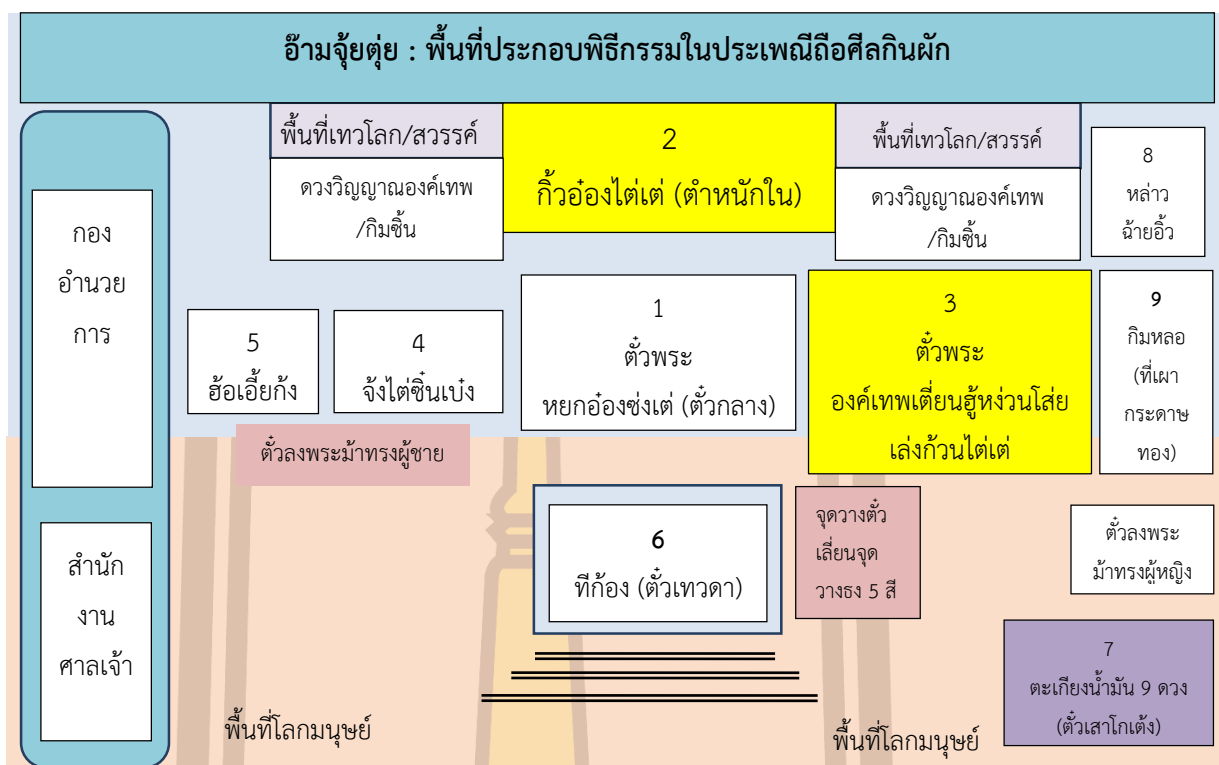
ภาพประกอบที่ 43 ตัวองค์เทพหยกอ่องซ่งเต้

3. พื้นที่มุขกลางด้านหน้าอาคารศาลเจ้า ปกติทุกศาลเจ้าทำมุขด้านหน้ายื่นออกมาจากตัวอาคาร ศาลเจ้า ซึ่งปกติทุกศาลเจ้าใช้มุขกลางสำหรับจัดตั้งตัวเพื่อประดิษฐานกระถางธูปของ “เทียนก๊วนซุยก” หรือกลุ่มเทพเทวดาสวรรค์ ที่ตามบ้านเรือนของคนไทยเชื้อสายจีนมีหิ้งของเทียนก๊วนซุยกแขวนอยู่หน้าบ้านสำหรับสักการบูชาประจำวันเช่นกัน และบางศาลเจ้าใช้ตัวนี้เป็นที่ประดิษฐานพระราชนั่งจำลองขององค์หยกอ่องซ่งเต้ในช่วงงานพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วย ในส่วนของศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบ้แก้งใช้เป็นที่ประดิษฐานกิมซิ่นองค์เทพดงตันหง่วนโส้ย และ “ตงเอี้ยกี้” หรือธงประจำทัพกลางซึ่งเป็นหนึ่งในกองทัพสวรรค์ทั้งห้า ส่วนธงประจำกองทัพสวรรค์อีก 4 กองทัพปักไว้ที่เสาของมุขหน้าทั้ง 4 ต้น ทั้งนี้ ธงประจำกองทัพสวรรค์ทั้งห้านี้เรียกรวมกันว่า “หง่อเอี้ยกี้”

4. พื้นที่ด้านนอกอาคารศาลเจ้า เป็นพื้นที่ลานอเนกประสงค์ ใช้สำหรับการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ส่วนหนึ่งเป็นที่ตั้งของเสาโกเต้ง พร้อมตัวสำหรับปักธูปเทียน เรียกว่า “ตัวโกเต้งค้ำ” และมีกรล้อมรั้วกันบริเวณไว้โดยรอบเสาโกเต้ง เป็นเขตพื้นที่หวงห้าม ไม่ให้องค์พระหรือผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไป นอกจากนั้นก็มีการจุดเผากระดาษทอง เรียกว่า “กิมหล้อ” และจุดสำหรับจุดประทัด รวมทั้งเป็นพื้นที่สำหรับการประดับธงทิวต่าง ๆ ด้วย ในส่วนของศาลเจ้าจู้ยู่เต้าโบ้เก็ง มีรั้วล้อมรอบเสาโกเต้งให้เป็นพื้นที่หวงห้าม ส่วนตัวโกเต้งค้ำอยู่ด้านนอกของรั้ว ผู้คนที่ไปกราบไว้สามารถปักธูปในกระถางรูปบนตัวนี้ได้เอง และตัวนี้ยังใช้เป็นตัวประกอบพิธีเฉื่อยองค์เทพก็้ออ้งไต่ไต่ และองค์เทพเล่งกั๊วไต่ไต่ด้วย และด้วยสถานที่ที่เปิดโล่งจึงเหมาะกับการที่องค์พระต่าง ๆ ใช้ในการพบปะกับผู้คนที่มาขอความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ด้วย ทั้งนี้ในส่วนของศาลเจ้าซุ่ยปุ่นตอง (หล่อโรง) เสาโกเต้งอยู่บริเวณชั้นสองของอาคารศาลเจ้า เนื่องจากพื้นที่ของศาลเจ้ามีจำกัด และศาลเจ้าเป็นอาคารสองชั้น นอกจากนี้พื้นที่โดยรอบเป็นพื้นที่ตั้งของส่วนงานต่าง ๆ ตามความจำเป็น เช่น โรงครัว ที่พักของม้าทรง เวทีการแสดง ที่ทำการของศาลเจ้า เป็นต้น

5. ตัวเล่าฉ้ายอิว เป็นพื้นที่สำหรับการประดิษฐานป้ายรายชื่อบรรพบุรุษที่เคยให้การช่วยเหลือศาลเจ้า ซึ่งจะแยกไว้ต่างหากไม่ปะปนกับตัวขององค์เทพ ทั้งนี้แล้วแต่การจัดการของแต่ละศาลเจ้าว่าใช้พื้นที่ส่วนไหน แต่ในส่วนของศาลเจ้าจู้ยู่เต้าโบ้เก็งมีการก่อสร้างอาคารเล็ก ๆ ไว้ด้านข้างอาคารศาลเจ้าเป็นการเฉพาะ

ภาพประกอบที่ 44 แผนผังการวางพื้นที่ประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้าจួយเต้าโบ้แก๊ง

โดยสรุป พื้นที่ศาลเจ้าเปรียบเสมือนตำแหน่งเขตพระราชวัง มีเขตพระฐานชั้นนอก ชั้นใน แต่ตั้งอยู่บนพื้นที่ธรรมดาในโลกลสามัญ พื้นที่ภายในศาลเจ้ามีการประดิษฐานกิมซันขององค์เทพ และเครื่องสักการบูชาต่าง ๆ บนตัวตามความเหมาะสม รวมทั้งมีการตกแต่งติดตั้งสัญลักษณ์ในพิธีกรรมต่าง ๆ แต่มีพื้นที่สำคัญที่เป็นพื้นที่หวงห้าม คือ พื้นที่ตำหนักในขององค์เทพกิ้วอ่องไตเต่ ในช่วงเวลางานประเพณีถือศีลกินผักมีผ้ามาสนสีเหลืองปิดกั้นด้านหน้าประตูไว้ เพื่อแสดงถึงสัญลักษณ์ว่าเป็นเขตพระราชฐานชั้นใน และบริเวณเสาโกเต้งที่ใช้แขวนตะเกียงน้ำมัน 9 ดวง ที่เป็นสัญลักษณ์แห่งงานประเพณีกินผัก

ปรีดา เอกผล (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า เมื่อครั้งอดีตศาลเจ้าจួយเต้าโบ้แก๊งไม่มีการประทับทรงขององค์เทพกิ้วอ่องไตเต่ องค์เทพเต้าบ้อเทียนจูน องค์เทพเล้งก้วนไตเต่ และองค์เทพหล่าฉิ่น - ปักเต้า ซึ่งเป็นความเชื่อมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษว่า องค์เทพเหล่านี้ และองค์เทพองค์อื่น ๆ ที่มีสถานภาพ และบุญบารมีสูงส่งควรแก่การยกย่องเทิดทูนไว้มากกว่า ส่วนองค์เทพที่ยังคงเข้าประทับร่างม้าทรงก็เพื่อช่วยเหลือมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ยาก และเป็นการเพิ่มบุญบารมีขององค์ท่านด้วย สำหรับกระบวนการอัญเชิญองค์เทพเข้าประทับร่างม้าทรง เพื่อร่วมในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในส่วนของศาลเจ้าจួយเต้าโบ้แก๊ง มีขั้นตอน และกลไกอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1) ก่อนถึงเวลาอัญเชิญองค์เทพเข้าประทับทรง ผู้ที่เกี่ยวข้องในการประกอบพิธีกรรม เช่น ม้าทรง ฮวดแก้ว เป็นต้น ชำระร่างกายให้สะอาด แต่งกายด้วยชุดขาวที่สะอาด และเข้าประจำจุดของตนเอง ในส่วนของม้าทรงมีการรวมตัวกันใกล้ ๆ ตัวพระ แยกเป็นตัวของม้าทรงหญิง และม้าทรงชาย จากนั้นม้าทรงนำ “เส้กิม” หรือกระดาษทองแผ่นเล็กไปจุดไฟนำมาลนรอบ ๆ ตัวเอง ทั้งศีรษะ ร่างกาย มือ และเท้า เรียกว่าการ “เส้เจ้ง” เป็นการทำความสะอาดตัวเองด้วยไฟ ทั้งนี้ ในส่วนของม้าทรงชายมีการถอดเสื้อ ส่วนม้าทรงหญิงแต่งกายรัดกุม เว้นแต่องค์พระที่ไม่ใช้แต่ใช้ชุดคลุมยาวสีต่าง ๆ ต้องแต่งองค์ทรงเครื่องไว้ก่อน มีการตกแต่งหน้าตาพร้อมทรงผมเพื่อรอการประทับทรง

2) เมื่อถึงเวลาทำพิธีอัญเชิญองค์เทพให้เข้าประทับร่างม้าทรง ฮวดแก้วจุดธูปบอกกล่าวฟ้าดิน และองค์เทพต่อหน้ากิมขึ้นองค์เทพต่าง ๆ สอดคล้องกับ สุริยา สมุคฺปดี และคณะ (2539 : 160) ที่กล่าวถึงวิญญานหรือองค์เทพที่อยู่บนโลกสวรรค์ชั้นต่าง ๆ ว่า ท่านไม่มีรูป ไม่มีตัวตน แต่มีวิญญานที่เป็นลักษณะของอากาศธาตุ ร่างทรงใช้คว้นรูป และกลืนรูปเพื่อติดต่อกับวิญญานทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับพิธี โดยเฉพาะการติดต่อกับองค์เทพที่ประทับทรง จากนั้นฮวดแก้ว “เขี้ยจิว” หรือท่องบทสวดเชื้อเชิญองค์เทพให้เข้าประทับร่างม้าทรง ท่ามกลางเสียง “กิมก้อ” หรือชุดกลองเล็ก และฆ้องเงินที่ตีเป็นจังหวะ โดยเชิญ “เจ้าอ๋าม” หรือองค์เทพเตียนฮู้ห่วยไส่ให้ประทับทรงก่อน โดยม้าทรงนั่งบนเก้าอี้ใกล้ ๆ ตัวพระทางปีกซ้าย ที่จัดไว้เป็นการเฉพาะ เมื่อฮวดแก้วท่องมนตร์ไปสักครู่หนึ่งจะสังเกตเห็นม้าทรงเริ่มมีอาการนั่งโยกเอนไปมา จากนั้นยกมือทั้งสองขึ้นทำท่าทางสาวผมเปียทั้งสองข้างไปมาอยู่คู่หูหนึ่ง ลักษณะท่าทางที่แสดงออกเหมือนกับท่าทางของการแสดงจิว อันเป็นสัญญาณหรือสัญญาณขององค์เทพที่กำลังเข้าประทับร่างของม้าทรง ความสัมพันธ์ทางรูปลักษณะตามรูปกิมขึ้นในขณะช่วงการประทับทรงขององค์เทพเตียนฮู้ห่วยไส่ที่ปรากฏตัวตนในร่างม้าทรง ได้แสดงความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะขององค์เทพเตียนฮู้ห่วยไส่ที่มีผมเปียยาวทั้งสองข้างตามลักษณะของกิมขึ้นที่ปรากฏบนหน้าตัวพระ เป็นเสมือนการสื่อสารที่ทำให้มนุษย์รับรู้ และสัมผัสได้ถึงความเป็นเทพ เมื่อองค์เทพเตียนฮู้ห่วยไส่เข้าประทับร่างม้าทรงแล้วจึงเดินไปที่หน้าตัวพระ ทำการสาวผมเปียไปมาอีกครู่หนึ่ง จากนั้น พี่เลี้ยงสวมต่อหรือชุดทรงที่เป็นชุดสีเหลืองพร้อมถวายเป็นฮวดโไซ่ ออเล้ง และรูป แล้วองค์พระเตียนฮู้ห่วยไส่ทำพิธีกรรมโดยโบกสะบัดออเล้ง และฟาดฮวดโไซ่ลงบนพื้น 3 ครั้ง สงรูปให้พี่เลี้ยงนำไปปักในกระถางรูป แล้วจึงสั่งการให้ลั่นกลองใหญ่ ที่เรียกว่า “ตัวก้อ” เพื่อส่งสัญญาณให้องค์เทพอื่น ๆ ที่อยู่บนสวรรค์รับทราบ ว่าถึงเวลาที่มาเข้าประทับร่างม้าทรงแล้ว

3) เสียงกลองที่ตั้งเป็นจังหวะเป็นการเบิกฤกษ์เบิกชัย คล้ายการเตรียมการออกรบในยุคโบราณของกองทัพจีน เป็นการเสริมพลังให้ใจฮึกเหิมก่อนออกศึกสงคราม เหล่าบรรดาม้าทรงที่นั่งข้างยืนข้างที่บริเวณใกล้ตัวพระมีการประทับทรงองค์เทพ โดยเริ่มแสดงอากัปกริยา และบุคลิกที่แตกต่างกันไป เช่น แสดงอาการส่ายศีรษะไปมา ตัวสั่น เหลือบตามองด้านบน เป็นต้น และแสดงลักษณะท่าทางเหมือนกับกิมขึ้นขององค์เทพที่ตนประทับทรง ทำให้ผู้สันทัดสามารถบอกได้ว่าเป็นองค์เทพ

องค์ใดที่เข้าประทับร่างม้าทรง ลักษณะท่าทางที่แสดงออกส่วนใหญ่มีลีลาเหมือนกับการแสดงจิว จากนั้นองค์พระวิ้งหรือเดินไปยังตัวพระ เพื่อทำการสวมใส่ต่อประจำองค์พระ เสร็จแล้วพี่เลี้ยงถวาย ออเล่ง ฮวดโไซ้ และรูป องค์พระโบกสะบัดออเล่ง และฟาดฮวดโไซ้ เช่นเดียวกัน เป็นการเสร็จสิ้นพิธีกรรมการอัญเชิญองค์เทพเข้าประทับทรง พี่เลี้ยงเชิญให้องค์พระไปร่วมประกอบพิธีกรรม ทั้งนี้ จากการสังเกตพบว่าเมื่อดวงวิญญาณองค์เทพเข้าประทับทรงแล้ว ม้าทรงมีลีลาท่าทางการเดินไม่เหมือนบุคคลทั่วไป แต่เป็นการเดินด้วยปลายเท้า หรือการเดินเหยียดเท้า และโยกตัวแบบมีจังหวะซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะขององค์เทพแต่ละองค์

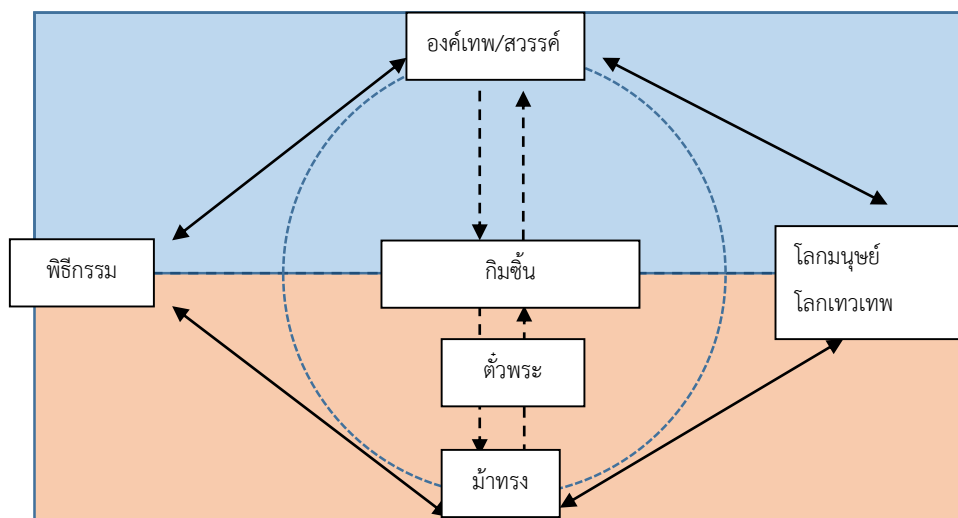
สำหรับ “จิว” หรือมนตราที่เป็นบทเชื้อเชิญดวงวิญญาณองค์เทพเตียนฮู้ห่วยไต้ย และ องค์เทพอื่น ๆ ให้เข้าประทับร่างม้าทรง กำธร วงศ์ทวีพิทยากุล (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลไว้ ดังนี้

สำ กี้ แซง เฮี้ยว หลาย เขี้ยว ซิ่น	ก่อ หลอ ตง จื่อ ฉ่าย ตัว เจ้ง
อิด เขี้ยว ฮ่อ ก้อง เทียน บุ่น ไค้	ยี่ เขี้ยว ฮ่อ ก้อง ซิ่น จิว ฉ่าย
สำ เขี้ยว ฮ่อ ก้อง ซิ่น เต่ว หลาย	ซิ่น เคี้ยว แบ๊ โป่ ซุด เทียน ต่าย
เถง ฮุน กำ บู้ ฉ่าย ค่ง ต่ง	จิต หลอ แซง เฮี้ยว ก่าว ตัว เจ้ง
อ้าว ฮู้ เท็ก เหล่ง กิว บ่าน บิ่น	เซียน จ่าม อ่าว จ่าม บู้ หลอง เจ้ง
หยก อ่อง ซ่ง เต่ จี้ เท็ก เหล่ง	โป้ย ฮุน จ่าว แบ๊ ก่าว ตัว เจ้ง
เต่ จื่อ อิด ซิม ส่าม ป้าย เขี้ยว	.....ซิ่น ก่าง หลิม

กำธร วงศ์ทวีพิทยากุล ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า หากมีการแปลมนตราข้างต้นเป็นภาษาไทย ถือเป็นเรื่องที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง แต่สรุปโดยรวมว่ามนตราดังกล่าวเป็นการกล่าวถึง การใช้รูปสามดอก เพื่อน้อมอัญเชิญองค์เทพจากสรวงสวรรค์ให้มาประทับร่างม้าทรง

พูน ปณ ทิโต ชิว

ภาพประกอบที่ 45 ความเชื่อมโยงของการประทับร่างทรงในพื้นที่พิธีกรรม

4) ในการประกอบพิธีกรรม องค์พระทั้งหมดพร้อมกับฮวดแก้วเดินมาที่พื้นที่ประกอบพิธีกรรมซึ่งถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ หลังจากตรวจตราความพร้อมเรียบร้อยแล้ว องค์พระเตียนฮู้ห่วยไสยสั่งการให้เริ่มประกอบพิธีกรรม โดยมีองค์พระต่าง ๆ ร่วมทำหน้าที่ตามบริบทของพิธีกรรมนั้น ๆ จนเสร็จสิ้นพิธีกรรม ส่วนใหญ่จบลงด้วยการจุดประทัดเสียงดังสนั่นหวั่นไหว

5) หลังจากเสร็จสิ้นพิธีกรรม บรรดาองค์พระเปิดโอกาสให้ประชาชนที่เคารพศรัทธาถามไถ่ปัญหาของตน เป็นการช่วยแก้ปัญหา คลายความทุกข์ ปัดเป่าสิ่งไม่ดีออกจากชีวิต หรือเพื่อเป็นการสะเดาเคราะห์ บางคนให้องค์พระช่วยรักษาอาการของโรคต่าง ๆ ส่วนใหญ่องค์พระมีของพิเศษมอบให้ เช่น ฮู้ สายสิญจน์ ผูกข้อมือ เป็นต้น

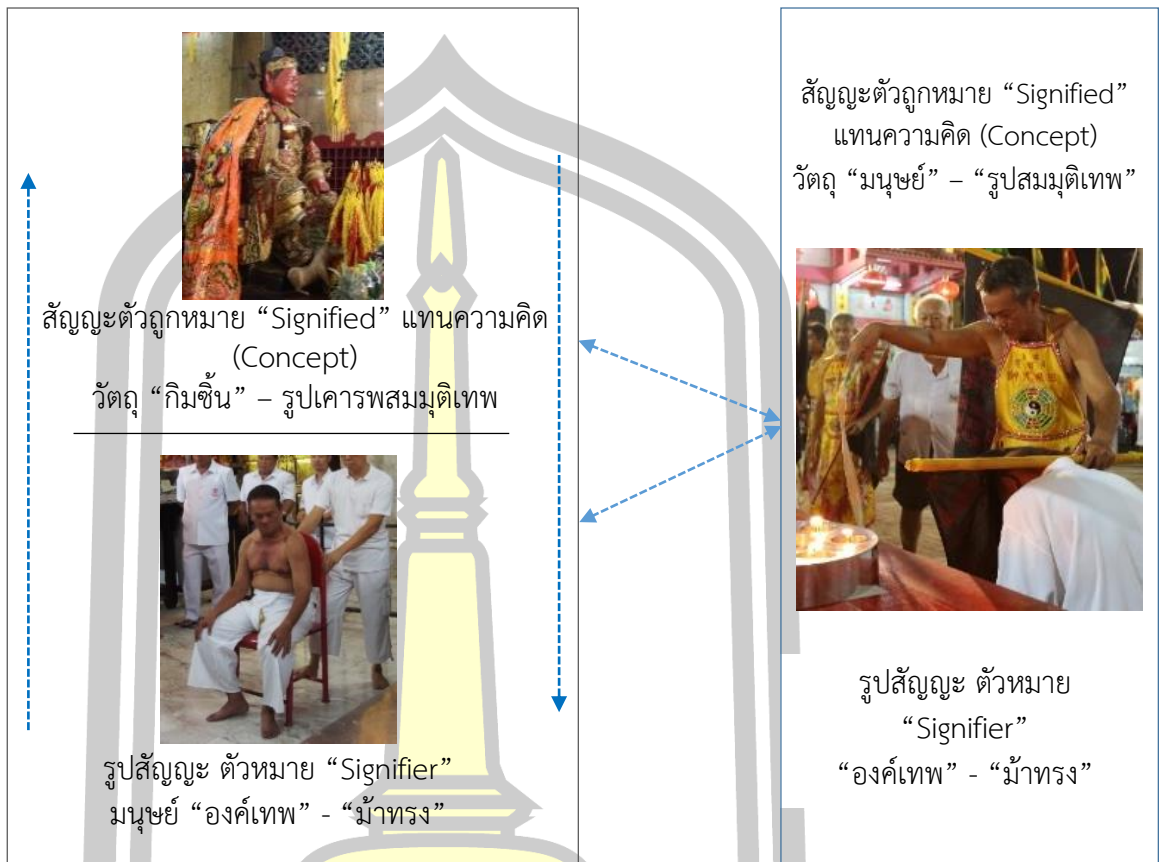
6) เมื่อเสร็จสิ้นภารกิจองค์พระเดินไปยังหน้าตัวพระ เพื่อทำการ “ช่งเทียน” หรือ “ทำการลา” คือถอดวิญญาณองค์เทพกลับสู่สวรรค์ โดยบอกให้พี่เลี้ยงถอดต่อ จากนั้นม้าทรงแสดงพฤติกรรมในลักษณะท่าทาง อาการสายศิระชะไปมา ตัวสั่น หรือแสดงท่าทางเหมือนกิมซิ่นองค์เทพที่เข้าประทับร่างเช่นเดียวกับตอนเริ่มประทับทรง ก่อนใช้มือตบลงบนตัว 3 ครั้ง แล้วกระโดดกลับมาทางด้านหลังหรือทิ้งตัวลง โดยมีพี่เลี้ยงยื่นประคบด้านหลังคอยรับร่างม้าทรงไว้ ช่วงระหว่างเปลี่ยนผ่านเพียงชั่วขณะทำให้ม้าทรงเหมือนคนหลับหมดสติ นั้นเป็นสัญญาณ และสัญลักษณ์ว่าองค์เทพออกจากร่างทรงแล้ว ฮวดแก้วใช้อ้อเล่งคลุมใบหน้าร่างทรงพร้อมกับท่องมนตร์ และชี้จุดตามลำตัวหรือตบลำตัวให้ร่างทรงตื่นขึ้นมา เป็นการเสร็จสิ้นความเป็นเทพกลับสู่ความเป็นมนุษย์ดังเดิม

ภาพประกอบที่ 46 กระบวนการประทับร่างทรง และกระบวนการ “ช่งเทียน” องค์เทพกลับสู่สวรรค์

จากการศึกษาวิจัยจึงพบว่า ปฏิสัมพันธ์ทางวิญญาณในกระบวนการความเป็นเทพกับความ เป็นมนุษย์นั้น ม้าทรงซึ่งเป็นร่างมนุษย์ทำหน้าที่เป็น “ตัวกลาง” ให้ “องค์เทพ” ลงมาประทับทรง โดยเชื่อมโยงให้เกิดกระแสจิตของการเข้าประทับทรง กลายเป็น “ม้าทรง” อันเป็นทั้ง “Signifier” (ตัว หมาย) และเป็นทั้ง “Signified” (ตัวถูกใส่ความคิด) คือ ผู้สื่อความหมาย “ส่งสาร” และ “รับสาร” ด้วยการผนึกทับซ้อนของกระบวนการกลายเป็นเทพกับความ เป็นมนุษย์ในพื้นที่ร่างกายอัน ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อการติดต่อระหว่างองค์เทพในโลกสวรรค์กับมนุษย์บนโลก และมีบทบาททางความหมาย ตามลักษณะบริบทที่เกิดขึ้นด้วยการปฏิสัมพันธ์ภายใต้พิธีกรรม แพร์ดิน้องด์ เดอ โซซูร์ (1959) กล่าวถึงความสัมพันธ์ลับซับซ้อนที่เชื่อมโยงระหว่างรูปสัญลักษณ์ หรือตัวสื่อ/ตัวหมาย (Signifier) นำไปสู่ ความคิดเกี่ยวกับองค์เทพที่เรียกว่า “ม้าทรง” กับความหมายสัญลักษณ์หรือความคิดที่รูปสัญลักษณ์ต้องการสื่อ (Signified) ขององค์เทพในมิติร่างทรงของการเป็นตัวแทน (Representation) และเป็นปรากฏการณ์ทาง สังคมที่ยอมรับ เรียกว่า “สัญลักษณ์” (Symbol) (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2555 : 20 - 21) “ม้าทรง” จึงเป็นทั้งตัวหมาย “Signifier” แต่ในขณะเดียวกันก็ใส่ความคิด “ตัวถูกหมาย” เรียกว่า Signified อยู่ ด้วยกัน

พหุบัน ปณฺ ทิโต ชิวเว

ภาพประกอบที่ 47 รูปลักษณะของกิมซิ่นองค์เทพเตียนฮู่หง่วยไส่ย และม้าทรง การแบ่งสัญญะเป็นสองส่วนที่แสดงถึงความเชื่อมโยง “Signifier” กับ “Signified”

อคิน รพีพัฒน์ (2551 : 73 – 74, 94) กล่าวอ้างอิงถึง คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ ว่า ความคิดของ มนุษย์เป็นสัตว์ (คล้ายแมงมุม) ที่ห้อยตัวอยู่ในสายใยของความหมายที่ถักทอขึ้น เพื่อสร้างวัฒนธรรมเป็น สายใย ผสมผสานกับความหมายของพฤติกรรมกระทำของมนุษย์โดยตรง โดยที่มนุษย์สร้าง ความหมายของสัญลักษณ์ขึ้นมา เช่นเดียวกับความเชื่อในเรื่องของพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ระหว่าง ดวงวิญญาณขององค์เทพบนโลกสวรรค์ ซึ่งมีกิมซิ่นขององค์เทพที่บ่งบอกรูปลักษณะ และท่าทางที่ เป็นอัตลักษณ์ขององค์เทพบนเทวโลกเป็นสัญลักษณ์ตัวแทนทางความหมายขององค์เทพ ที่ม้าทรง ผู้รับบทบาทเป็นสมมุติเทพมีดวงวิญญาณองค์เทพประทับร่างทรงให้กลายเป็น “องค์พระ” อยู่บนพื้นที่ พิธีกรรม ดำรงสถานะความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ เสมือนเป็นองค์เทพกับมนุษย์ผู้ถือศีล ด้วย ภาพลักษณ์ระหว่างองค์กิมซิ่นกับความสัมพันธ์เชิงพฤติกรรมของม้าทรงขณะเข้าทรง แสดงถึง ความสัมพันธ์ระหว่างภาพตัวแทนด้วยรูปลักษณะ และท่าทางที่เป็นอัตลักษณ์ขององค์เทพที่ประทับ

ทรง มีม้าทรงเป็นผู้ถอดรหัสหรือถอดแบบของความเป็นเทพในร่างมนุษย์ และใช้ภาษาจีนฮกเกี้ยนที่เป็นภาษาของคนจีนบรรพบุรุษในการสื่อสาร ผู้คนจึงให้ความศรัทธา และเคารพนับถือองค์พระไม่ต่างกับองค์กิมซันที่เป็นรูปเคารพ S.Hall (2013) อธิบายภาพแทน (Representation) ว่าเป็นผลผลิตหรือวัตถุที่สำเร็จ หมายความว่า การผลิตสร้างความหมาย การใช้ระบบสัญญาณ เพื่อเชื่อมโยงแนวคิด (Concepts) กับสัญญาณ (Signs) หรือกระบวนการนำเสนอแนวคิดผ่านสัญญาณ ที่เรียกว่า “ภาพแทน” และ S.Hall (2013 : 10-11) อธิบายภาษาสะท้อนความจริงสู่การประกอบสร้างความหมายผ่านภาษา โดยแยกแยะระหว่างความหมายและภาษาไว้ 3 ประเภท ได้แก่ 1) ภาษาเป็นภาพสะท้อนโลกของความเป็นจริง (Reflective approach) หรือเลียนแบบความจริง (Reflecting or Imitating) โดยการใช้ร่างกายเป็นเครื่องมือที่ช่วยจำลองของโลกความจริง (Mimetic) ในรูปสัญญาณเชิงภาพ (Visual signs) ที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาพแทนในรูปสัญญาณ 2) ภาษาที่มีเจตนาเพื่อสร้างความหมายของผู้ส่งสาร (Intentional Approach) คือผู้ที่กำหนดความหมายต่อโลกความจริงผ่านการใช้ภาษา และแสดงถึงความตั้งใจของผู้ส่งสาร Hall (2013) เห็นว่าภาษาเป็นเรื่องของการสื่อสารที่ขึ้นอยู่กับแบบแผนร่วมกันทางภาษาศาสตร์ และมีกระบวนการเข้ารหัสความหมายร่วมกัน หมายความว่าความคิดส่วนตัวมีการต่อรองกับความหมายอื่นได้ และ 3) ภาษาเป็นการประกอบสร้างของความหมาย (Constructionist Approach) ภาษาจึงเป็นตัวประกอบสร้างทางความหมายเพื่อการสื่อสารกับบุคคลอื่น และมีความหมายทางสัญญาณ เพื่อเป็นการอ้างอิงถึงโลกความเป็นจริง ความคิด และนามธรรม ดังนั้นภาพแทน (Representations) ขององค์เทพที่สื่อกระบวนการสร้าง และผลิตความหมายเชิงสัญญาณในมิติเวลาของพิธีกรรม ผู้ที่คล้ายรหัส คือ ม้าทรง

อย่างไรก็ตาม Roland Barthes (1957) มองว่า การสื่อความหมายทำหน้าที่ของมันโดยอาศัยหน่วยสื่อความหมายทางวัฒนธรรมที่เรียกว่า “มายาคติ” ซึ่งสัญลักษณ์หรือรูปสัญญาณที่แสดงความหมายให้สามารถแยกองค์พระแต่ละองค์ด้วยภาพลักษณ์ และลีลาท่าทางที่ปรากฏเฉพาะองค์แตกต่างกันไป และรูปลักษณ์การสวมใส่ “ด้อ” ที่ปรากฏรายละเอียดชื่อขององค์เทพจากการประทับตราอักษรภาษาจีน ตราสัญลักษณ์ และสีประจำขององค์เทพ รวมทั้งศาสตราวุธประจำกาย เป็นเสมือนการจำลองเครื่องแต่งกายตามรูปลักษณะ และฐานะขององค์เทพ ให้เกิดสัญลักษณ์หรือเป็นตัวแทนเชิงความหมาย ฌอง โบตริยาร์ด (1981 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช. 2557 : 304 - 305) กล่าวถึงสัญลักษณ์ว่า เป็นสิ่งที่แสดง และมีความหมายเฉพาะเจาะจง เป็นเครื่องหมายที่สื่อถึงความหมาย ฉะนั้นสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ใน “ด้อ” ของม้าทรง แสดงออกทางความหมายของสัญญาณ (Sign) เมื่อสิ่งเหล่านี้ไปปรากฏอยู่ในบริบทต่าง ๆ หรือปรากฏในบทบาทของม้าทรง ความหมายจึงถูกสำแดงออกมาด้วยการสวมบทบาทการเป็นร่างทรง การสวมใส่ “ด้อ” จึงเป็นสัญญาณ และภาพจำลอง (Simulation) หรือภาพตัวแทนที่มีความสัมพันธ์กับมนุษย์ และกลายเป็นความสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ทางสังคม เพราะฉะนั้นกลุ่มบุคคลในสังคมมองเห็นความเป็นตัวตนหรือบุคลิกภาพความเป็นเทพของ

องค์เทพแต่ละองค์ในร่างมนุษย์ ดังนั้น ในความหมายของ Roland Barthes (1957) ภาษา พิธีกรรม วัตถุ เป็นวัสดุสำหรับสร้างวาทะแห่งมายาคติในแนวปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) ที่พิจารณาจากรูปลักษณ์ที่เอื้อให้กลุ่มคนในสังคมสวมใส่ความหมายทางวัฒนธรรมที่ลงไปบนวัตถุเหล่านั้น เท่ากับว่ามายาคติเป็นกระบวนการสื่อความหมายที่อาศัยเข้าไปยึดครองมายาคติ (นพพร ประชากุล. 2551 : 10) ดังนั้น การสวมใส่ “ต้อ” บนร่างทรง รวมทั้ง “ออล่อง” และ “ฮวดโซ๊ะ” ที่เป็นอุปกรณ์สำคัญที่สร้างความหมายต่อม้าทรงในการประกอบพิธีกรรมเป็นรูปสัญลักษณ์ที่สร้างวาทะแห่งมายาคติ ประเด็นนี้เองเป็นการเน้นแนวคิดของ Roland Barthes (1957) ที่แฝงอยู่ในวัตถุ และปรากฏการณ์มากมาย อันมีเงื่อนไขที่ทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งกลายเป็นมายาคติ นั่นก็คือสังคม และวัฒนธรรมที่โดนหยิบยื่นให้เกิดความหมาย เพราะภายใต้จักรวาลมีศักยภาพที่กระตุ้นให้มนุษย์สร้างความหมายขึ้นมาได้อย่าง ไม่มีที่สิ้นสุด แต่มายาคติกลายเป็นผลผลิตทางสังคม และวัฒนธรรมของคนกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่ม อันมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อมาปฏิบัติกรในงานประกอบพิธีกรรมงานประเพณีกินผักของคนไทยเชื้อสายจีน ที่ตรึงความเป็นอัตลักษณ์ไว้อย่างแนบแน่น

จากการศึกษาวิจัยจึงพบว่า ขั้นตอนอัญเชิญองค์เทพเข้าประทับทรงเพื่อการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ของศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าไ้เก้ง และศาลเจ้าอื่น ๆ มีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน โดยเริ่มจากการเตรียมพร้อมของม้าทรง และ ฮวดแก้ว ด้วยการเส้เจ้งทำความสะอาดร่างกายตนเอง จากนั้นฮวดแก้วทำการจุดธูป และนำออล่อง พร้อมฮวดสุทำพิธีเปิดฟ้าเปิดดิน และอัญเชิญองค์เทพเตียนฮู่ห่วนโส่ยหรือองค์เทพที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมให้เข้าประทับทรงก่อน มีการท่อมন্ত্রบทอัญเชิญองค์เทพพร้อม ๆ ไปด้วยการตีกลองเป็นจังหวะ เมื่อองค์เทพเข้าประทับในร่างม้าทรง ม้าทรงแสดงกิริยาอาการ และท่าทางขององค์เทพให้ทราบ จากนั้นองค์พระเดินไปที่ตัวเพื่อสวมใส่ต้ออันเป็นสัญลักษณ์ประจำตัว แสดงถึงความเป็นองค์เทพในร่างม้าทรง พี่เลี้ยงถวายธูป ออล่อง และฮวดสุให้ องค์พระประกอบพิธีในเบื้องต้นก่อนการตีกลองใหญ่เพื่ออัญเชิญองค์เทพทั้งหมดให้มาประทับทรง และร่วมในการประกอบพิธีกรรมที่ได้จัดเตรียมความพร้อมไว้แล้ว พิธีกรรมจบลงด้วยการจุดประทัด องค์พระทั้งหมดใช้ช่วงเวลาหลังจากเสร็จสิ้นพิธีกรรมในการการพบปะผู้คน และช่วงท้ายสุดเป็นการข่งเตี้ยนหรือการกลับสู่สวรรค์ขององค์เทพ และเป็นการกลับสู่ความเป็นมนุษย์ของม้าทรง

พูน ปณ ทิโต ชิว

ม้าทรงในบทบาทองค์พระกับการประกอบพิธีกรรมงานประเพณีกินผัก

จากการลงภาคสนามของผู้วิจัยทั้ง 3 ศาลเจ้า ได้แก่ ศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบเก้ง ศาลเจ้าเฮียบเทียนแก๊งกวนเต้กุน (สะป้า) และศาลเจ้าซุ่ยบุนต๋อง (หล่อโรง) พบว่า ม้าทรงในบทบาทองค์พระต่าง ๆ ล้วนมีหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรมงานประเพณีกินผักแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละองค์พระ ตามที่ได้รับมอบหมายจากองค์พระที่เป็นประธานการจัดงาน ซึ่งการศึกษาม้าทรง 5 คน ในบทบาทองค์เทพ 5 องค์ ปรากฏดังนี้

1. องค์เทพเตียนฮุ้นหว่นโฮ้ย วิโรจน์ รัตนวิสุทธิ (2561 : สัมภาษณ์) ผู้ทำหน้าที่เป็นม้าทรงองค์เทพเตียนฮุ้นหว่นโฮ้ย ของศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบเก้ง กล่าวว่า การเป็นม้าทรงองค์เทพที่ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการงานประเพณีกินผัก ต้องเตรียมตัวล่วงหน้าเป็นเดือน ทั้งการวางแผนเรื่องการทำงานส่วนตัว เพราะต้องทำตัวให้ว่างตลอดช่วงการจัดงาน ต้องจัดเตรียมเสื้อผ้าสำหรับสวมใส่ อุปกรณ์ประจำกาย และอื่น ๆ มีผู้ติดตามหรือพี่เลี้ยงม้าทรงคอยช่วยเหลือในบางเรื่อง ช่วงงานกินผักมาอาศัยอยู่ที่ห้องพักม้าทรงของศาลเจ้า เป็นการมาช่วยเตรียมงานของศาลเจ้าล่วงหน้าด้วย และมีการประทับทรงก่อนวันงาน ตามที่ศาลเจ้านัดหมาย เพื่อสอบถามรายละเอียดงานพิธีกรรมต่างๆ เช่น สอบถามเวลาในการประกอบพิธีกรรม การทำอุ้งเง่งให้ฝ่ายพิธีกรรมนำไปใช้งาน เป็นต้น

ปริดา เอกผล (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า ทุกฝ่ายมีการเตรียมงานกันล่วงหน้า ฝ่ายฮวดกั้วมีการอัญเชิญให้องค์พระเล่าเอี้ยมาทำพิธี “อันฮุ้นเง่ง” หรือลงพลังกระดาษยันต์ เพื่อให้ฝ่ายพิธีกรรมนำไปใช้ในการตัดไม้ไผ่มาทำเสาโกเต้ง และการจัดตั้งตัวพระของม้าทรงหญิง รวมทั้งมีการสอบถามเรื่องต่าง ๆ หากทางศาลเจ้ามีปัญหาเรื่องใด จะมีการอัญเชิญท่านมาปรึกษา และสั่งการสอดคล้องกับ ประวิทย์ อริยนนทวิทย์ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า องค์พระเล่าเอี้ยไม่ได้มียศตำแหน่งสูงกว่าพระองค์อื่น ๆ แต่เป็นผู้จัดการงานกินผักมาตั้งแต่สมัยคณะเจ้าจัดให้มีขึ้นในครั้งอดีต จึงถือเป็นภาระหน้าที่ของท่านที่ต้องกระทำต่อไป และเป็นการให้เกียรติท่านด้วย พิธีกรรมต่าง ๆ จึงต้องให้ท่านเป็นผู้สั่งการ หากมีปัญหาใด ๆ ท่านเป็นผู้เข้ามาคลี่คลายปัญหา ทำให้ทุกอย่างดำเนินไปได้ด้วยดี เพราะทุกคนต่างเคารพในองค์ท่านมาก

พูนุ ปณฺ ทิโต ชิว

ภาพประกอบที่ 48 ม้าทรงองค์พระเตียนฮู่หงวนโส่ย

กัธธ วงศ์ทวีพิทยากุล (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า เปะโจ้ยี่เก๊า หรือวันที่ 25 เดือน 8 ตามปีจันทรคติจีน ถือเป็นวันเริ่มประทับทรงขององค์พระเล่าเอี้ย และองค์พระต่าง ๆ เพื่อประกอบพิธีกรรมปางเอี้ยเป็นพิธีกรรมแรกในงานประเพณีกินผัก จากนั้นไปเริ่มอีกครั้งในพิธีกรรมยกเสาโกเต้ง ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นการกินผักอย่างเป็นทางการ วิโรจน์ รัตนวิสุทธิ (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า ในช่วงหลังจากวัน ปังเอี้ยจนถึงวันขึ้นเสาโกเต้ง ตัวท่านต้องอยู่ประจำที่ศาลเจ้า เพราะหากมีกรณีเรื่องเร่งด่วนอาจต้องมีการประทับทรง ส่วนเวลาวางก็ช่วยงานไปตามปกติ ซึ่งองค์พระเล่าเอี้ย มีส่วนร่วมในทุกพิธีกรรม และยังคงตรวจตราดูการจ่ายอาหาร เป็นผู้ไปทำพิธีเบิกฤกษ์เตาไฟสำหรับปรุงอาหารที่ครัวของศาลเจ้า กล่าวได้ว่าต้องดูแลจัดการทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการกินผักจนถึงวันสุดท้าย ทุกครั้งที่เสร็จสิ้นพิธีกรรม

อย่างไรก็ตาม องค์พระเล่าเอี้ยต้องเดินตรวจตราในพื้นที่ต่าง ๆ รวมถึงพื้นที่ “โล่เตียน” ซึ่งเป็นพื้นที่หวงห้าม บางครั้งหากมีการแสดงเซตสิ่งโตหรือมีการแสดงการละเล่นแบบจีน องค์พระเล่าเอี้ยมาร่วมชมด้วย และอาจแสดงการรำจี้ด้วยท่าทางที่อ่อนช้อยสวยงามมาก และช่วงสุดท้ายเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้คนที่ไปได้ปรึกษาถามไถ่ปัญหาส่วนตัว รวมทั้งขอโชคขอลาภ และก่อนที่ทำการช่งเทียนก็มีการอำนวยการให้ทุกคนเสมอ

กล่าวโดยสรุปว่า ม้าทรงองค์เทพเตียนฮู่หงวนโส่ยของศาลเจ้าจู้ตุ่ยเต้าโบ้เก้ง มีเพียงคนเดียวเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติภารกิจในฐานะองค์พระเกือบทุกพิธีกรรม จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า มีการ

มอบหมายงานให้องค์พระองค์อื่นกระทำการแทน คือ มอบหมายให้องค์พระที่ฮ้วนโส่ย และองค์พระเฮียบเทียนไตเต้ ร่วมกับองค์พระอื่น ๆ ในการทำพิธีฉะเต็กเกี่ยม นอกจากนั้นองค์พระเตียนฮ้วนโส่ยยังทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา และเป็นผู้ตัดสินใจสั่งการในเรื่องต่าง ๆ อันแสดงถึงความสำคัญขององค์เทพ และม้าทรงด้วย โดยเฉพาะม้าทรงต้องเป็นผู้เสียสละเพื่อส่วนรวมเป็นอย่างมาก การปฏิบัติตนก็ต้องเคร่งครัดในข้อห้ามต่าง ๆ เพื่อเป็นแบบอย่างของม้าทรงในศาลเจ้า ถือเป็นเรื่องที่ทำทายเป็นม้าทรงและบุคคลอื่นเป็นอย่างมาก

2. องค์เทพตงตันหง้วนโส่ย หรือองค์เทพลี้โล่เฉี้ย วุฒิชชาติ ณ บางช้าง (2560 : สัมภาษณ์) ผู้ทำหน้าที่เป็นม้าทรงองค์เทพตงตันหง้วนโส่ย ของศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบบักแก้ง กล่าวว่า ภาพลักษณ์ของม้าทรงมีความสำคัญในการประทับร่างทรงเป็นอย่างมาก เพราะผู้คนที่การปฏิบัติตนและความน่าเชื่อถือของม้าทรงเป็นอันดับแรก ในส่วนขององค์เทพลี้โล่เฉี้ยมีหลายบ้าน แต่ละบ้านมีบุคลิกลักษณะ และอุปนิสัยที่แตกต่างกัน ลักษณะท่าทางการประทับทรงก็แตกต่างกัน บ้านที่ได้ประดับยศเป็นองค์เทพตงตันหง้วนโส่ย จากการศึกษาประวัติ ทำให้ทราบว่าองค์ท่านมีฐานะเป็นแม่ทัพ มีความรับผิดชอบสูงแม้อายุไม่มากก็ตาม สำหรับการมาเป็นม้าทรงขององค์ท่านนั้น เกิดจากการที่ท่านเข้าประทับร่างเอง โดยไม่ได้มีการทำพิธีเชื้อเชิญแต่อย่างใด จึงรู้สึกภูมิใจมากที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นม้าทรงองค์ท่านในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ส่วนการประทับทรงที่นอกเหนือจากพิธีกรรม ส่วนใหญ่รับรู้ได้ด้วยตนเองว่าองค์ท่านกำลังมาเข้าประทับทรงจึงต้องแจ้งพี่เลี้ยงให้ทราบเพื่อเตรียมการ

อย่างไรก็ตาม ในงานประเพณีกินผักปี พ.ศ. 2561 วุฒิชชาติ ณ บางช้าง ได้ย้ายไปสังกัดศาลเจ้ากิ้วเทียนแก้ง ซึ่งเริ่มต้นจัดงานกินผักเป็นปีแรก โดยได้รับการแต่งตั้งเป็นหัวหน้าม้าทรงของศาลเจ้ากิ้วเทียนแก้ง ศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบบักแก้งจึงแต่งตั้งให้ ลิซิด หล้าแหล่ง ทำหน้าที่แทน กำธร วงศ์ทวีพิทยากุล (2561 : สัมภาษณ์) ฮวดกั้วที่ร่วมติดตามม้าทรง ลิซิด หล้าแหล่ง ที่ประทับร่างองค์พระลี้โล่เฉี้ยไปในการตรวจตราร้านค้า กล่าวว่า ไม่น่าเชื่อว่าองค์พระสามารถเดินด้วยลีลาที่รวดเร็วจนตามแทบไม่ทัน สมชาย มนูญจันทร์ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ปกติม้าทรง ลิซิด หล้าแหล่ง ประทับทรงองค์พระลี้โล่เฉี้ยบ้านเด็กตอนเล่นน้ำทะเล ซึ่งเป็นวัยที่ทุกคนจึงมีลีลาการเดินหรือวิ่งได้รวดเร็ว มีการหยอกล้อกับผู้คนทำให้ดูเป็นกันเองมาก จึงเป็นที่ชื่นชอบของคนส่วนใหญ่ นอกจากนี้บุคลิกลักษณะของม้าทรงก็เป็นคนใจดี ยิ้มแย้มแจ่มใส และทราบว่าม้าทรงมีการปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัด มีการถือศีลกินเจในวันโซ้ยอิด - จับง้อ หรือวันพระเงินด้วย

ภาพประกอบที่ 49 ม้าทรงองค์พระตงตันหงวนโสัย

บทบาทหลักขององค์พระตงตันหงวนโสัย คือ การเป็นผู้อารักขาดูแลความเรียบร้อย บริเวณพื้นที่ศาลเจ้า ในฐานะแม่ทัพกองกลาง จึงเห็นองค์ท่านเดินตรวจตราทั่วไปทั้งใน และนอกพื้นที่ ศาลเจ้า รวมถึงพื้นที่ร้านค้าต่าง ๆ อาทิ ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ร้านค้า เป็นต้น กำธร วงศ์ทวีพิทยากุล (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ก่อนขึ้นเสาโกเต้ง องค์พระตงตันหงวนโสัย เป็นผู้ดำเนินการ “เส้เจ้งฮ้าม” ร่วมกับฮวดกั้ว เป็นการทำความสะอาดศาลเจ้าด้วยควันไม้หอม จากนั้นองค์ท่านไปตรวจตราร้านค้าที่อยู่ด้านนอกว่ามีความสะอาดหรือไม่ อย่างไร มีการจุดควันหอมภายในร้านหรือไม่ รวมถึงตรวจตราความเหมาะสมอื่น ๆ หากพบว่าสิ่งใดกระทำไม่ถูกต้องก็บอกให้กระทำให้ถูกต้อง ถือเป็นกระบวนการคัดกรองจากองค์พระ และมีการมอบ “ป้อฮู้” หรือผ้ายันต์ที่ประทับชื่อของกั้วฮองไต่เตให้แก่ร้านค้า เพื่อติดตั้งไว้เป็นสิริมงคล และเป็นการแสดงให้ประชาชนทราบด้วยว่าเป็นร้านค้าที่ผ่านการคัดกรองจากองค์พระแล้ว ทั้งนี้ในช่วงว่างหรือวันที่ไม่มีพิธีกรรมองค์ท่านได้เดินตรวจตราจุดต่าง ๆ รวมทั้งร้านค้าด้วย ประวิทย์ อริยนนทวิทย์ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า หน้าที่เฉพาะขององค์พระตงตันหงวนโสัย คือ การไปประกอบพิธีเจี๋ยหล่าเต้า - ปักเต้า ที่ชายทะเล ถือเป็นหน้าที่สำคัญที่มีมาตั้งแต่ครั้งอดีต ดังนั้น ม้าทรงองค์เทพตงตันหงวนโสัย จึงต้องมีความรับผิดชอบสูง และเป็นบุคคลสำคัญอีกคนหนึ่งที่ต้องประพฤติตนให้เป็นที่น่าเชื่อถือของผู้พบเห็น ทั้งนี้ ในศาลเจ้ามีม้าทรงขององค์เทพตงตันหงวนโสัยอยู่หลายคน ม้าทรงที่ได้รับเลือกให้เป็นม้าทรงหลักในการประกอบพิธีกรรมจึงถือเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจยิ่ง

3. องค์เทพเทียนซ่งเส้งโป้ หรือเจ้าแม่ย่านางเรือ หรือที่เรียกว่า “มาจ้อโป้” เป็นเทพนารีที่มีบรรดาศักดิ์สูง มีผู้คนให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก ได้เริ่มเข้าประทับร่างของหญิงสาวคนไทยเชื้อสายจีน คือ เจียนจู้ แซ่อึ้ง เมื่อปี พ.ศ. 2513 ถือเป็นปรากฏการณ์ที่ทำให้มีม้าทรงหญิงเกิดขึ้นใน

พื้นที่พิธีกรรมของจังหวัดภูเก็ต เชียงจู้ แซ่อึ้ง³² (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า ปัจจุบันท่านมีอายุ 78 ปี องค์เทพเทียนซ่งเส่งโบ้เข้ามาประทับทรงเป็นครั้งแรกด้วยการที่องค์เทพมาเข้าประทับทรงเอง หรือที่เรียกว่า “เทพจับ” ซึ่งในขณะนั้นอาศัยอยู่ที่จังหวัดกระบี่ ปีรุ่งขึ้นจึงมากินผัก และประทับทรงที่ศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบ้แก๊งติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ลูกหลานต่างร้องขอให้เลิกการเป็นม้าทรง แต่ท่านตั้งใจแล้วว่าขออุทิศตนเป็นม้าทรงองค์เทพตลอดไป ส่วนการเป็นม้าทรงหญิงนั้น ในช่วงแรก ๆ ยังไม่มีม้าทรงหญิงในศาลเจ้า ต่อมาเมื่อเพิ่มขึ้นคนสองคน และเพิ่มมีจำนวนมากในช่วงไม่กี่ปีนี้ ทั้งนี้ มีข้อจำกัดระหว่างม้าทรงชายกับม้าทรงหญิงอยู่บ้าง ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อดั้งเดิม ทำให้องค์พระไม่สามารถร่วมประกอบพิธีกรรมบางอย่างได้อย่างใกล้ชิด แต่รู้สึกภูมิใจที่ได้เป็นม้าทรงองค์เทพม้าจ้อโป้ และได้ช่วยงานศาลเจ้ามาโดยตลอด สามารถ เลิศศุภกุล³³ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า เชียงจู้ แซ่อึ้ง เป็นม้าทรงเก่าแก่ ตั้งแต่สมัยเด็กก็พบเห็นท่านแล้ว ต่อมาได้เข้ามาช่วยเป็นพี่เลี้ยงให้ท่าน และองค์พระมักเรียกหาบ่อยครั้งเพื่อช่วยเป็นล่ามแปลภาษา เพราะทุกครั้งที่ท่านประทับทรงมักมีผู้คน โดยเฉพาะผู้หญิงมาขอให้องค์พระช่วยเหลือ ทำให้ท่านปฏิบัติภารกิจเสร็จสิ้นล่าช้ากว่าองค์พระองค์อื่น ๆ ปัจจุบันแม้ท่านอายุมาก หูตาไม่ดีเหมือนเมื่อก่อน ท่านก็ยังมาช่วยงานศาลเจ้า แต่ระยะหลังอาจไม่ประทับทรงนานนัก ท่านจึงถือเป็นบุคคลที่น่ายกย่องอย่างมาก และเชื่อว่าด้วยเพราะท่านปฏิบัติตัวดี องค์เทพจึงปกป้องรักษาให้ท่านมีสุขภาพแข็งแรง ปริดา เอกผล (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ตัวประจำองค์พระม้าจ้อโป้เป็นตัวเดียวกับตัวองค์พระเล่าเอี้ย มีกิมซิ่นองค์เทพม้าจ้อโป้องค์ใหญ่ตั้งอยู่ที่ตัวนี้ด้วย ท่านจึงเป็นม้าทรงหญิงเพียงคนเดียวที่ประทับทรงที่ตัวม้าทรงชายตั้งแต่ครั้งยังไม่มีการจัดตั้งตัวม้าทรงหญิง โดยเข้าร่วมในทุกพิธีกรรม แม้แต่การเดินขบวนพิธีอ๊วแก๊งซึ่งมีระยะทางไกลก็ไม่เคยบ่นหรือย่อท้อ ยังทำหน้าที่ในฐานะองค์พระที่มาประทานอำนวยการให้มอลมมนุษย์

³² เชียงจู้ แซ่อึ้ง ม้าทรงองค์เทพม้าจ้อโป้ศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบ้แก๊ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นม้าทรง

³³ สามารถ เลิศศุภกุล ปราชญ์ด้านวัฒนธรรมเงินในจังหวัดภูเก็ต ผู้ประกอบพิธีกรรม (ฮวดกั้ว) ในงานประเพณีกินผักศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบ้แก๊ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับม้าทรง

ภาพประกอบที่ 50 ม้าทรงองค์พระมัจฉาโป

อย่างไรก็ตาม การรับบทบาทให้เป็นองค์พระมัจฉาโป ด้วยความเป็นเพศหญิงจึงข้อจำกัดบางประการ โดยเฉพาะความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับการมีประจำเดือนของผู้หญิง เพราะถือเป็นสิ่งที่ไม่เป็นมงคล อาจนำไปสู่ความมัวหมองในการประกอบพิธีกรรม ซึ่งอาจเกิดขึ้นโดยม้าทรงไม่รู้ตัว จึงทำให้เป็นองค์พระเข้าร่วมประกอบพิธีกรรม

4. องค์เทพเสียบเทียนไต้เต้ หรือองค์เทพเต้กุน รู้จักกันดีในชื่อองค์เทพกวนอู สุภากร ก้าวเจริญ (2561 : สัมภาษณ์) ผู้เป็นม้าทรงองค์เทพเต้กุน กล่าวว่า ตนเองเป็นม้าทรงรุ่นใหม่ แต่พยายามทำตัวอย่างดีที่สุดจนเป็นที่ยอมรับของคณะกรรมการศาลเจ้า ที่ให้เป็นตัวแทนในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ รวมทั้งพิธีกรรมงานแซยิดขององค์ท่านด้วย แม้ม้าทรงขององค์เทพเต้กุนจะมีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ท่านรู้สึกภูมิใจที่ได้ทำหน้าที่นี้ โดยให้คำมั่นสัญญาว่าจะรักษาความดีไว้ตลอดไป ส่วนอาวุธที่องค์พระท่านใช้เป็นง้าวขนาดใหญ่ เป็นง้าวที่รวบรวมเงินจัดทำขึ้นเอง รวมทั้งชุดเครื่องทรงซึ่งเป็นชุดสีเขียว ทั้งนี้ท่านรู้สึกภูมิใจที่ได้รับความเมตตาจากองค์เทพในหลายสิ่งหลายอย่าง รวมทั้งโชคลาภที่ได้รับอยู่บ่อยครั้ง ปรีดา เอกผล (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า องค์เทพเต้กุนเป็นองค์เทพที่มียศศักดิ์สูง ผู้คนจึงให้การนับถือมาก โดยเฉพาะด้านการค้าขาย เพราะเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ กิมซิ่นองค์ใหญ่ของท่านจึงตั้งอยู่ตรงกลางของตัว ม้าทรงขององค์เทพก็มีอยู่จำนวนมาก และมีหลายบ้าน ทั้งบ้านซึ่งมีบ้านอ่านหนังสือ บ้านยื่นถ้องง้าวใหญ่ และอีกหลาย ๆ บ้าน ในการเริ่มประทับทรงม้าทรงมีใบหน้าแดงก่ำ มีการสาวหนดด้วยมือขวา ส่วนมือซ้ายทำท่าเหมือนถือหนังสือ เช่นเดียวกับท่าทางที่ปรากฏในองค์กิมซิ่น มีความขึงขังแบบนั้นมวลจึงดูสง่าไม่ดูร้ายน่ากลัว การแสดงท่าทางลักษณะนี้ปรากฏให้เห็นทุกครั้งในขณะเข้าร่วมพิธีกรรม และด้วยรูปร่างม้าทรงที่กำยำผิวดำ จึงดูเข้ากันได้ดีกับท่าทางที่องค์พระแสดงออกมา

ภาพประกอบที่ 51 ม้าทรงองค์พระเต๋กั๋น

ดังนั้น หน้าหลักขององค์พระเต๋กั๋น จึงมักเกี่ยวข้องกับการวางกำลังทหาร เช่น พิธีกรรมฉะเต็ก เกี่ยม พิธีกรรมโก้ยโหย้ พิธีอิ้วแก๊ง เป็นต้น การประทับทรงของท่านเป็นการใช้ตัวด้านขวามือ ซึ่งเป็น ตัวขององค์ท่าน ในส่วนตัวม้าทรงก็ปฏิบัติตนได้ดี เพราะเป็นคนสุขุมเยือกเย็น ไม่ยุ่งเกี่ยวกับใครมีความรับผิดชอบในหน้าที่ จึงเป็นตัวอย่างที่ดีของม้าทรงรุ่นใหม่ อย่างไรก็ตาม ภาพลักษณ์ขององค์เทพเต๋กั๋นจึงเป็นเทพฝ่ายบู๊ และเทพฝ่ายบุนซึ่ง ศุภกร ก้าวเจริญ ได้สร้างภาพแทนความเป็นเทพใน สวมบทองค์เทพเต๋กั๋นบ้านยี่นถ้อง้าวใหญ่ เป็นเทพฝ่ายบู๊ ลักษณะ ท่าทางที่ดุคั้นเสมือนเป็นนักรบ กำลังออกกองทัพ จึงสู่สาธารณะและมวลมนุษย์ที่มีความศรัทธาต่อตัวองค์เทพ ต้องสอดคล้องกับภูมิ หลังประวัติขององค์เทพ

5. องค์เทพฉ่งจู้จ้อซือ หรือองค์เทพจ้อซือคอง ซึ่ง กฤษณะ จิตต์ซือ³⁴ ผู้รับบทบาทม้าทรงฉ่งจู้จ้อซือ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ช่วงปี พ.ศ. 2545 ขณะที่มีอายุประมาณ 22 ปี ถือเป็นช่วงวัยรุ่น ได้เริ่มเป็นม้าทรงองค์เทพจ้อซือคอง และได้มาประทับทรงองค์เทพจ้อซือคองในงานพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ศาลเจ้าจู้ตู่ยเต้าโบบักแก๊ง เช่น งานกินผัก งานแซยิดองค์เทพต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะมีความผูกพันกับศาลเจ้ามาตั้งแต่เด็ก โดยเฉพาะงานแซยิดองค์เทพจ้อซือคอง ได้ทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ร่วมกับฮวดกั้ว ปรีดา เอกผล (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า องค์พระจ้อ ซือคองเป็นเทพผู้ทรงศีลในพุทธศาสนายาน จึงมีลีลาการประทับทรงที่นิ่มนวล มือทั้งสองประสานซ้อนกันบริเวณหน้าท้องเหมือนท่านั่งสมาธิเช่นเดียวกับองค์กิมซิ่น แต่ในการแสดงอิทธิฤทธิ์ด้วยอาวุธต่าง ๆ ท่านดูจริงจังมาก ส่วนหน้าที่หลักขององค์ท่านส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการตรวจตราความถูกต้องของพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การดูการตั้งโต๊ะพิธีกรรมว่ามีการรองกระดาษทองหรือไม่ การจัดวางสิ่งของต่าง ๆ ถูกต้อง

³⁴กฤษณะ จิตต์ซือ ม้าทรงฉ่งจู้จ้อซือศาลเจ้าจู้ตู่ยเต้าโบบักแก๊ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับม้าทรง

หรือไม่ การให้ศีลให้พรในพิธีกรรมโก้ยห่าน หรือพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ รวมทั้งการที่ท่านมีความสามารถด้านการแพทย์ จึงมีผู้คนมาขอให้องค์พระช่วยเหลืออยู่บ่อยครั้ง องค์ท่านได้ให้การแนะนำ ช่วยเหลือทุกครั้ง นอกจากนี้องค์พระยังสั่งการให้พี่เลี้ยงจัดหาสิ่งของต่าง ๆ มาให้ท่านทำพิธีเพื่อแจกจ่ายให้แก่ผู้คนที่ป่วยอยู่เสมอ เช่น ม่อหยอง หรือด้ายสายสิญจน์สีต่าง ๆ สำหรับผูกข้อมือ และเหรียญขนาดเล็กขององค์ท่าน เป็นต้น ทั้งนี้ในการประทับทรงองค์พระมีการใช้ตัวพระด้านซ้ายมือของศาลเจ้าเช่นเดียวกับองค์พระเตียนฮงหวานโส่ย ส่วนกิมซิ่นขนาดใหญ่ขององค์ท่านประดิษฐานอยู่ที่ตัวนี้เช่นกัน แสดงถึงการให้ความสำคัญกับองค์เทพเจ๋งจ้อจ้อซือ สมชาย มนุจันทรธ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า องค์เทพจ้อจ้อซือมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีว่ามีความศักดิ์สิทธิ์มาตั้งแต่สมัย แป๊ะจิ้นเบ้ง (นายวินัย แซ่ส้อ) เป็นม้าทรง แต่หลังจากท่านย้ายไปตั้งศาลเจ้าช่วยบุญตอง ก็ไม่มีม้าทรงในการทำหน้าที่อยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่ง สำหรับม้าทรงคนปัจจุบันเป็นคนเรียบร้อย ดูเคร่งขรึม และช่วยงานศาลเจ้ามาโดยตลอด เมื่อประทับทรงองค์พระก็พูดจาฉะฉาน จึงเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมดี

ภาพประกอบที่ 52 ม้าทรงองค์พระจ้อจ้อซือ

ในส่วนขององค์เทพองค์อื่น ๆ อีกจำนวนมาก ทั้งเทพที่เป็นผู้หญิง หรือเทพที่เป็นผู้ชายทุกองค์ เมื่อเข้าประทับร่างม้าทรงมีลักษณะท่าทางเหมือนกับองค์กิมซิ่นขององค์เทพนั้น ๆ และล้วนมีการให้ความช่วยเหลือกับผู้คนที่มาถามไถ่เรื่องราวต่าง ๆ ตามที่ได้รับคำร้องขอ รวมทั้งการให้ศีลให้พรต่าง ๆ ถือเป็นหลักปฏิบัติขององค์เทพทุกองค์ที่ต่างให้ความช่วยเหลือมนุษย์เช่นเดียวกัน โดยองค์เทพแต่ละองค์มีรูปแบบวิธีการที่แตกต่างเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง แล้วแต่มุมมองของผู้คนว่าชอบแบบใด นอกจากนี้ม้าทรงที่องค์เทพเข้าประทับร่างมีการแสดงออกทางพฤติกรรมในเชิงการประลองอิทธิฤทธิ์ขององค์พระเฉพาะที่เป็นเพศชาย ด้วยการแสดงการทรมานตนเองในลักษณะต่าง ๆ เรียกว่า

“เต้าฮวด” มีการใช้อาวุธต่าง ๆ เช่น “โป้เกี่ยม” หรือดาบ “ป้อท้าว” หรือขวาน และ “ทีกัว” หรือ ลูกตุ้มเหล็กแหลม หรืออาจใช้อาวุธประจำกายขององค์พระ ในขณะที่ม้าทรงทำการเต้าฮวดมืองค์พระ ขึ้นผู้ใหญ่คอยควบคุมดูแลให้อยู่ในความพอประมาณ มีฮวดกั้วคอยท่องมนตร์ และชัตเอี่ยมบ้ออยู่ ตลอดเวลา รวมทั้งมีพีเลียงคอยอำนวยความสะดวกในการใช้อาวุธต่าง ๆ โดยการทำความสะอาด อาวุธด้วยแอลกอฮอล์เพื่อความปลอดภัยต่อตัวม้าทรง ส่วนองค์พระที่เป็นเพศหญิงไม่ค่อยปรากฏ มากนัก เว้นแต่ในช่วงวันอิวแก้งที่ปรากฏให้เห็นหลากหลายรูปแบบ สอดคล้องกับ เสาวภา ไพทยวัฒน์ (2543 : 129) ที่กล่าวถึงม้าทรงว่า แสดงอัตราขององค์เทพในการสื่อสาร การรับรู้ การนำเสนอตัวเอง โดยศาลเจ้าเป็นผู้กำหนดบทบาทให้ม้าทรงปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละวันจนสิ้นสุดงานประเพณีกินผัก การถ่ายทอดอัตลักษณ์ รูปลักษณ์ และภาพลักษณ์ขององค์เทพบนสวรรค์ผ่านความรู้สึกไปยังมนุษย์ ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับองค์เทพ ที่มนุษย์เรียกว่า “พระ” การปรากฏอัตตะ (Self) ขององค์เทพสร้างภาพประทับใจ (Impressions) เรียกว่า “ทัศนภาพเชิงนาฏกรรม” ให้แก่มนุษย์ สอดคล้องกับแนวคิดสังสรรค์สัญลักษณ์นิยมแนวนาฏกรรม (Dramaturgical view) ของ Erving Goffman โดยศาลเจ้าเป็นฝ่ายกำหนดให้ม้าทรงแสดงตัวตน ที่มีศาลเจ้าเป็นผู้จัดฉากเพื่อการแสดง ปรากฏการณ์ของเทพสู่ผู้คน

ด้วยความเชื่อว่าเป็นมนุษย์ผู้ได้รับพรจากองค์เทพให้นำมาซึ่งความสุข ทุกการกระทำขององค์พระไม่ใช่การโอ้อวดแสดงอิทธิฤทธิ์ แต่เชื่อว่าเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธีกรรม และเชื่อว่าเป็น การรับเคราะห์กรรมแทนมวลมนุษย์ตามหลักความเชื่อทางศาสนา ดังนั้นจากการศึกษาวิจัยจึงพบว่าการเป็นม้าทรงขององค์เทพต่าง ๆ นั้น ต้องเป็นผู้มีความเชื่อมั่นศรัทธาในองค์เทพ มีความอดทนอดกลั้น และมีพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม เพราะถือเป็นบุคคลสาธารณะจึงต้องทำตัวให้เป็น บุคคลที่น่าเชื่อถือ โดยเฉพาะม้าทรงขององค์เทพชั้นผู้ใหญ่ซึ่งทำหน้าที่ในการเป็นผู้นำประกอบ พิธีกรรม ต้องมีการเตรียมความพร้อมส่วนตัวล่วงหน้า และต้องเสียสละเวลาในการเตรียมการจัด พิธีกรรมต่าง ๆ รวมทั้งต้องทำตัวเป็นต้นแบบที่ดีของม้าทรงคนอื่น ๆ ด้วย นอกจากนี้ม้าทรงยังต้องแสดง บทบาทขององค์เทพที่อาจมีการแสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ด้วยการทำร้ายร่างกายตนเองตามความเชื่อ ในช่วงของการประกอบพิธีกรรม การเป็นม้าทรงจึงถือเป็นการเสียสละตนเองเพื่อส่วนรวมอย่าง แท้จริง

จากการลงพื้นที่ภาคสนามผู้วิจัยพบว่า รูปภิมขิ้นที่อยู่ภายในศาลเจ้าขององค์เทพทั้ง 5 องค์ ที่ กล่าวถึงมาแล้ว และการประทับร่างม้าทรงขององค์เทพ มีความสัมพันธ์ทางรูปลักษณ์ และ ภาพลักษณ์ เป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไปในช่วงการปฏิบัติหน้าที่ในพิธีกรรม ดังนี้

ตารางที่ 7 ภาพแสดงลักษณะทางรูปลักษณ์และภาพลักษณ์ของความเป็นเทพ ความเป็นมนุษย์

การแบ่งความเชื่อมโยง “Signifier” กับ “Signified”

ชื่อขององค์เทพ	กิมซิ่น	ม้าทรง	ลักษณะทางรูปลักษณ์	ภาพลักษณ์ของความเป็นเทพ ความเป็นมนุษย์ที่คนจีนให้ ความเคารพศรัทธา
องค์เทพ เตียนฮู้หรง่วนโส่ย หรือเล่าเอี้ย			รูปสิริโฉมงดงาม เป็น องค์เทพมหาเสน่ห์	มีความสามารถด้านการแสดงจึง คณะจึงเคารพบูชา ถือว่าเป็นพระ ครูของคณะจึง และเป็นองค์เทพ องค์แรกที่ประทับทรงในพิธีกรรม ประเพณีถือศีลกินผักของบรรพ บุรุษคนจีนในจังหวัดภูเก็ต
องค์เทพตงตัน หรง่วนโส่ย หรือ องค์เทพนาจา			เป็นองค์เทพที่กล้า หาญ และเป็นแม่ทัพ	ยกย่องให้เป็นเทพผู้เก่งกล้า มีอิทธิฤทธิ์ มีอำนาจ และทำ หน้าที่รักษาเขตดูแลความ เรียบร้อยภายในปริมณฑลพิธี
องค์เทพเทียนซ่ง เส่งโบ้ หรือ ม่าจ้อโป๊			เทพธิดาแห่งสมุทร สิริโฉมงดงาม สวมชุดสี แดง	ผู้เปี่ยมด้วยความเมตตา ปกป้อง คุ้มครองภัยอันตรายจากการ เดินเรือทางทะเล
องค์เทพ เฮียบเทียนไตเต่ (องค์เทพกวนอู)			รูปร่างสูง หน้าแดง หนวดยาว - เก่งกล้า ทางทหาร - ความมั่ง คั่ง	เทพแห่งความซื่อสัตย์ ความ กตัญญู รักความถูกต้อง ผู้ดูแล พิทักษ์ทรัพย์ และปกป้อง คุ้มครอง
องค์เทพ เฉ่งจู้จ้อซือหรือ องค์จ้อซือก้อง			เทพผู้ทรงศีลธรรม ลักษณะการแต่งกาย แบบพระสงฆ์จีน	ผู้มีสติปัญญาแตกฉาน มีจิตใจ เมตตา และมีความสามารถด้าน การรักษาโรค

จากที่กล่าวมาแล้ว มิติทางวิญญาณขององค์เทพกับโลกมนุษย์ ที่ได้ปรากฏให้เห็นในการ เชื่อมต่อดวงวิญญาณขององค์เทพที่ปรากฏในรูปกิมซิ่น และการประทับทรงขององค์เทพในร่างม้าทรง จำนวนมากที่เข้าครอบครองจิต และร่างกายของมนุษย์ ดังนี้

- 1) องค์เทพเป็นผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นผู้คอยช่วยเหลือมวลมนุษย์ ทรงบันดาลให้ เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ ในขณะที่มนุษย์ธรรมดา ๆ ไม่มี
- 2) องค์เทพกับจิตมนุษย์สามารถสื่อสารกันได้ ด้วยวิธีการของการประกอบพิธีกรรมที่ ถูกต้อง
- 3) องค์เทพกับมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และเชื่อมโยงกัน โดยผนึกร่วมกันกลายเป็นผู้ที่ อยู่ในฐานะองค์พระในร่างทรง หรือม้าทรงซึ่งสามารถเชื่อมต่อระหว่างสองโลก คือ โลกสวรรค์ และ โลกมนุษย์

ปรากฏการณ์ข้างต้น Barthes (1957) มองว่า “ร่างกาย” ใช้เป็นหน่วยสัญญาณ (Sign) ประกอบขึ้นด้วยสิ่งที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสรูปสัญญาณ (Signifier) แต่เป็นสิ่งที่เข้าใจได้ว่าเป็น ความหมายสัญญาณ (Signified) ที่สื่อออกมา (นพพร ประชากุล. 2551 : 9) จึงกล่าวได้ว่าปรากฏการณ์ ของม้าทรงในความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ในพื้นที่พิธีกรรมงานประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต เกิดขึ้นจากความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อองค์เทพว่า มีดวงวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ที่มีพลังอำนาจลึกลับ และมีพลังธรรมชาติ ซึ่งเกิดขึ้นมาควบคู่กับการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทำให้สามารถให้การช่วยเหลือ ผู้คนผ่านร่างทรงได้ โดยมีกิมซิ่น ซึ่งเป็นประติมากรรมรูปเคารพที่คนจีนนับถือเป็นองค์สมมุติเทพเพื่อ การกราบไหว้บูชาจนนำไปสู่พิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อแสดงออกถึงความเคารพศรัทธาในหลากหลาย รูปแบบ สอดคล้องกับการศึกษาของ ชิเกฮารุ ทานาเบ (2555) ที่วิเคราะห์การเข้าทรงโดยชี้ให้เห็นว่า พิธีกรรมเป็นระบบของการกระทำที่สร้างความสัมพันธ์เชิงจินตนาการระหว่างปัจเจกกับโลกข้างนอกที่ ประกอบด้วยความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างคนและผี รวมทั้งพรากปัจเจกบุคคลออกจากกรอบอ้างอิง และความทรงจำการจัดกระจายที่กำหนดประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ดังนั้น “ม้าทรง” จึงเป็น ภาพลักษณ์ของความเชื่อที่มีลักษณะพหุเวชนิยม ที่แสดงความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ในเชิง สัญลักษณ์ ซึ่งการยอมรับให้บุคคลธรรมดาสามารถเข้าไปในพื้นที่พิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ และให้มีบารมี พิเศษสามารถสื่อสารกับองค์เทพภายใต้ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบริบทพิธีกรรม เป็นการแสดงให้เห็นว่าคนจีนให้ความเคารพศรัทธาต่อองค์เทพเป็นอย่างมาก ทั้งนี้งานประเพณีกินผักได้ทำให้พื้นที่ จังหวัดภูเก็ตกลืนกลายเป็นพื้นที่แห่งการประกอบพิธีกรรมของศาลเจ้าเกือบทุกแห่ง ดังที่ พระเตียรวิทย์ อดตสนโต (โอฮาวัฒน์) (2548) พบว่า สาเหตุหลักของความเชื่อเรื่องพิธีทรงเจ้าเข้าผี มีความเชื่อเรื่อง วิญญาณนิยม และลัทธิเจตนิยม ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการประกอบพิธีกรรม นอกจากนี้ร่างทรงยังมี บทบาทสำคัญในการให้คำแนะนำ และมีอิทธิพลต่อสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ด้วย

สรุปท้ายบท

มิติปฏิสัมพันธ์ และปรากฏการณ์ทางสังคมในการประทับทรงของม้าทรง ที่กำหนดไว้ในช่วงประเพณีกินผัก ระหว่างวันที่ 1 - 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติจีน มีม้าทรงเป็นผู้ถอดรหัสขององค์เทพที่อยู่ในฐานะเทพที่เป็นดวงวิญญาณอยู่ในเทวโลก ขณะที่มนุษย์เป็นบุคคลธรรมดาอยู่ในโลกของสามัญ และมีร่างกายตามธรรมชาติของมนุษย์ เมื่อร่างกายมนุษย์เปิดพื้นที่ให้เป็นสื่อกลางในการอัญเชิญดวงวิญญาณองค์เทพให้เข้าประทับร่าง จากร่างกายธรรมดาของมนุษย์กลายเป็นร่างกายของความเป็นเทพที่ถูกควบคุมด้วยอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ทำให้อำนาจร่างกายสามารถรองรับความเหน็ดเหนื่อย ความเจ็บปวดต่าง ๆ ได้ และลักษณะการประทับทรงของม้าทรงมีรูปแบบปัจเจกเฉพาะตามองค์กิมซันที่ปรากฏในแต่ละพื้นที่นั้น หากแต่การประทับทรงถูกกำหนด และจัดระเบียบให้มีขอบเขตในพื้นที่ช่วงวันเวลา และสถานที่ รวมถึงการเปิดเผยในพื้นที่สาธารณะ ด้วยการจำลอง และเนรมิตตกแต่งพื้นที่พิธีการให้เป็นรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นเทวสถานอันศักดิ์สิทธิ์ เป็นพื้นที่เชิงทับซ้อนของเทวโลก และโลกสามัญ เปรียบเสมือนเวทีแห่งการประทับทรงเพื่อให้ดวงวิญญาณขององค์เทพทั้งหลายมารวมประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีกินผัก ซึ่งการปรากฏรูปร่างที่หลากหลายขององค์เทพต่าง ๆ ล้วนมีความสัมพันธ์กับมิติทางประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง และการปกครองที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของคนจีนในอดีตที่มีความเชื่อในองค์เทพตามแนวทางศาสนาเต๋า ขงจื้อ และพุทธศาสนาเถรวาท ที่เชื่อว่ามนุษย์สามารถอัญเชิญดวงวิญญาณที่สถิตบนสวรรค์ให้มาช่วยเหลือมนุษย์ได้ในทุกโอกาส โดยการประกอบพิธีกรรมที่ถูกต้อง อันก่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ของมิติทางวิญญาณที่กลายเป็นปรากฏการณ์ขององค์เทพที่แสดงตัวตนได้ตามเจตนารมณ์ และก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางสังคมในมุมมองมิติใหม่ โดยมีม้าทรงเป็นผู้ดำเนินการถ่ายทอดความเป็นรูปสัญลักษณ์ และอัตลักษณ์ขององค์เทพสู่สายตาผู้คนบนโลกมนุษย์

คติ ความเชื่อในเรื่องความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ของม้าทรงที่ปฏิบัติการในพื้นที่พิธีกรรมงานประเพณีกินผัก จากการศึกษาพบว่า ม้าทรง คือผู้ใช้ร่างกายของตนเองในการประทับทรงองค์เทพ โดยองค์เทพเป็นผู้ที่คัดเลือกม้าทรงด้วยเหตุผลต่าง ๆ มี “กิมซัน” เป็นเสมือนสมมุติเทพเป็นตัวแทนขององค์เทพ ซึ่งจากการศึกษามิติปฏิสัมพันธ์ทางวิญญาณที่ส่งผลต่อการก่อเกิดความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ของม้าทรงพบว่า ในระหว่างช่วงการประทับทรง ดวงวิญญาณขององค์เทพได้แสดงพลังอำนาจเข้าไปทับซ้อนภายในพื้นที่ร่างกายและควบคุมจิตวิญญาณของม้าทรง ให้กลายเป็นคนกลางทำหน้าที่สื่อสารกับวิญญาณองค์เทพ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างองค์เทพในร่างม้าทรง เป็นการลอกเลียนปักแจก ลักษณะเฉพาะขององค์เทพ ให้มีลักษณะตามแบบกิมซันที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ขององค์เทพนั้น ๆ ผ่านร่างม้าทรงที่เป็นผู้ถอดแบบความเป็นเทพในร่างมนุษย์

ประเพณีกินผักในบริบทการท่องเที่ยว

ประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ตมีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่กระทำในพื้นที่สมมติ และมีสัญลักษณ์ (Symbol) แทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือองค์เทพในช่วงเวลาพิเศษเป็นการเฉพาะระหว่างวันที่ 1 - 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน โดยเป็นการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของคนจีน และลูกหลานชาวไทย เชื้อสายจีนที่ได้กลายเป็นบริบทสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต อันเป็นผลจากความร่วมมือระหว่างคนในพื้นที่ชุมชนกับภาครัฐ ที่จัดให้มีขึ้นในพื้นที่ศาลเจ้า และในพื้นที่สาธารณะ เพื่อให้เป็นเวทีของการแสดงทางสังคม อันมีนัยยะระหว่างกันขึ้นกับมาตราชั่งที่เชื่อมโยงผนึกรวมกัน ก่อให้เกิดความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ เป็นส่วนสำคัญในปรากฏการณ์ของพิธีกรรมที่ล้วนมีกระบวนการสร้างความหมายทางสัญลักษณ์ ทั้งพื้นที่ เวลา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กับความสัมพันธ์ทางสังคม วิक्टर เทอร์เนอร์ (Turner. 1970 : 128 - 130) ศึกษาสัญลักษณ์ในพิธีกรรมที่สัมพันธ์กับกระบวนการทางสังคม และวิเคราะห์รูปแบบทางวัฒนธรรม พิธีกรรม โดยมองไปที่โครงสร้างทางสังคมที่เป็นความสัมพันธ์ของสถานภาพ บทบาท กับโครงสร้างทางสังคมในหน่วยต่าง ๆ การเข้าใจความหมายเชิงสัญลักษณ์ในพิธีกรรม กระบวนการทางพิธีกรรมที่เปลี่ยนผ่านจากสถานะหนึ่งไปสู่อีกสถานะหนึ่ง สภาวะที่อยู่ในช่วงของการเปลี่ยนผ่าน คือ สภาวะคุณสมบัติที่ไร้โครงสร้าง หรือช่วงเวลา ที่เรียกว่าช่วงชายขอบ เพราะคุณสมบัติแห่งช่วงชายขอบ เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดวรรณกรรมปรัมปรา สัญลักษณ์ทางพิธีกรรม รวมทั้งศิลปะและระบบปรัชญา เทอร์เนอร์ ยังได้จำแนกสัญลักษณ์ออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่เป็นการสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้เชื่อมโยงตนเองเข้ากับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยการใช้วัตถุสัญลักษณ์ เช่น รูปปั้น รูปสลัก เครื่องดนตรี การใช้ตำนานหรือความเชื่อในวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงกับการร่ายรำหรือระบบจักรวาล เป็นต้น

2. สัญลักษณ์ที่เป็นการส่งเสริมการเล่น หรือการกระทำที่ผิดจากปกติ คือ การอนุญาตให้แสดงพฤติกรรมที่ผิดไปจากปกติ พฤติกรรมที่ไม่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตตามภาวะปกติ การกระทำที่ผิดจากปกตินี้นับว่ามีนัยยะหรือวัตถุประสงค์บางประการที่เกี่ยวข้องในพิธีกรรม

3. สัญลักษณ์ที่เป็นการส่งเสริมให้เกิด Communities เพื่อสนองตอบความต้องการเข้าร่วมพิธีกรรม ในการร่วมกันแสดงออกทางพฤติกรรมที่จะทำให้เกิดสำนึก รวมถึงความเป็นกลุ่ม เป็นพวก นอกจากนี้ในช่วงเวลาของพิธีกรรมมีการแสดงออกให้เห็นถึงการควบคุมพลังพิเศษดังกล่าวนี้ว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งในพิธีกรรม

ดังนั้น เพื่อความเข้าใจหลักการ และสัญลักษณ์ของพิธีกรรมต่าง ๆ ในงานประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ตได้อย่างแจ่มชัดว่า มีรูปแบบลักษณะใดที่ทำให้พิธีกรรมเหล่านั้นยังคงความหมายอันยิ่งใหญ่ และสร้างความสนใจแก่ผู้คนทั่วไป รวมทั้งนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ตัดสินใจเดินทางไปเยี่ยมชมหรือเข้าร่วมพิธีกรรมนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นการนำเสนอพิธีกรรมของศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบเก้งตลอดทั้ง 9 วัน 9 คืน เป็นหลัก เพราะเป็นศาลเจ้าที่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมมากที่สุด และมีจำนวนม้าทรงที่ลงทะเบียนกับศาลเจ้ามากที่สุด โดยในส่วนของศาลเจ้าชู้ยบุนต๋อง (หล่อโรง) และศาลเจ้าเหยียบเทียนแก้งกวนเต๋กุน (สะป้า) จะกล่าวถึงเฉพาะส่วนแตกต่างที่สำคัญเท่านั้น เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ และจำแนกโครงสร้างเนื้อหาของบทนี้ ดังนี้

1. กิมซิ่น ม้าทรง และองค์พระ : บริบทพิธีกรรมในพื้นที่ศาลเจ้า
2. พิธีโก้ยโหย้ : กระบวนการสร้างความบริสุทธิ์ด้วยไฟ
3. พิธีอ้อแก้ง : อลังการแห่งขบวนแห่องค์เทพกิ้วอ่องไต่เต่
4. ประเพณีกินผัก : การปรับตัวเพื่อการท่องเที่ยว
5. สรุป

กิมซิ่น ม้าทรง และองค์พระ : บริบทพิธีกรรมในพื้นที่ศาลเจ้า

ช่วงงานประเพณีกินผัก วันที่ 1 – 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน ศาลเจ้าต่าง ๆ ในจังหวัดภูเก็ตมีการจัดเตรียมพื้นที่ไว้รับรองผู้คนทั่วไป รวมถึงนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติจำนวนมากที่เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมในประเพณีกินผัก โดยมีเจ้าหน้าที่ของศาลเจ้าคอยอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ มีบริการรูปเทียนสำหรับใช้กราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และกิมซิ่นองค์เทพที่ประดิษฐานตามจุดต่าง ๆ ที่ไล่เรียงตามลำดับกันไป ซึ่งผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรมแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีขาว อันเป็นสัญลักษณ์ที่เด่นชัดของงานประเพณีกินผักที่ทุกคนต่างรับทราบกันเป็นอย่างดี แต่แท้จริงแล้วยังมีสัญลักษณ์ (Symbol) หรืออย่างน้อยก็เป็นส่วนของสัญลักษณ์ (Symbolic Elements) เพราะเป็นรูปแบบของความคิดที่สัมผัสได้ที่ปรากฏภายในศาลเจ้า และในบริบทของแต่ละพิธีกรรม ดังที่ คลิฟฟอร์ด เกียร์ช กล่าวว่า สัญลักษณ์ (Symbol) คือ การกระทำเหตุการณ์คุณลักษณะ หรือความสัมพันธ์ที่ใช้เป็นสื่อแทนแนวความคิด (Conception) (อकिन รพีพัฒน์, 2551) การทำความเข้าใจหลักการ และสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมต่าง ๆ ทำให้เข้าใจถึงความหมายในแต่ละพิธีกรรม ซึ่งผู้วิจัยกล่าวถึงพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศาลเจ้า 6 พิธีกรรม ได้แก่ 1) พิธีกรรมเกี่ยวกับกองทัพสวรรค์ 2) พิธียกและลงเสาโถ้วเต้ง 3) พิธีเฉี่ยหยกอ้องช่งเต่ และกิ้วอ้องไต่เต่ 4) พิธีเฉี่ยหล่าซิ่นปักเต้า 5) พิธีป่ายซิดแซ้ และ 6) พิธีโก้ยห่าน ดังนี้

1. พิธีกรรมเกี่ยวกับกองทัพสวรรค์

โดยปกติพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับ 5 กองทัพสวรรค์ ประกอบด้วยพิธีกรรมปางเอี้ย พิธีกรรมไข้กุ้น และพิธีกรรมซัวเอี้ย อาจมีองค์ประกอบ และขั้นตอนปฏิบัติ รวมถึงกำหนดวันประกอบพิธีกรรมที่แตกต่างกันในแต่ละศาลเจ้า อันเป็นการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพทางสังคมในพื้นที่นั้น ๆ โดยมีฮวดกั้ว เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม และมืองค์พระคอยกำกับควบคุมให้การประกอบพิธีกรรมดำเนินไปได้ด้วยดี โดยมีแนวปฏิบัติที่สืบต่อกันมาจนเป็นแบบอย่างที่มีการนำไปใช้กันอย่างแพร่หลาย ดังนี้

1.1 พิธีปางเอี้ย : ปล่อยทหารรักษาเขตปริณชวล

พิธีปางเอี้ย เรียกอีกอย่างว่า พิธีปางกุ้น เป็นพิธีกรรมอัญเชิญกองทัพสวรรค์ทั้ง 5 ทิศ ให้มาประจำการที่ศาลเจ้าเพื่ออารักขามลชวลพิธิ โดยมีธงรูปทรงสามเหลี่ยม 5 ผืน ผืนละสี เป็นสัญลักษณ์ของแต่ละกองทัพสวรรค์ทั้ง 5 กองทัพ เรียกว่า “จ้อเอี้ยกี” กำธรวงศ์ทวีพิทยากุล (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า คำว่า “จ้อ” หมายถึง จำนวนห้า “เอี้ย” หมายถึง ทิศ คำว่า “กี” หมายถึง ธรรมความว่า ธงประจำกองทัพสวรรค์ 5 ทิศ ซึ่งมีจำนวนกำลังพลที่แตกต่างกัน ได้แก่

ธงสีเขียว เป็นสัญลักษณ์ของกองทัพสวรรค์ด้านทิศตะวันออก มีกำลังพล 99,000 นาย

ธงสีขาว เป็นสัญลักษณ์ของกองทัพสวรรค์ด้านทิศตะวันตก มีกำลังพล 66,000 นาย

ธงสีแดง เป็นสัญลักษณ์ของกองทัพสวรรค์ด้านทิศใต้ มีกำลังพล 88,000 นาย

ธงสีดำ เป็นสัญลักษณ์ของกองทัพสวรรค์ด้านทิศเหนือ มีกำลังพล 55,000 นาย

ธงสีเหลือง เป็นสัญลักษณ์ของกองทัพสวรรค์ทิศกลาง หรือทัพกลาง มีกำลังพล 33,000

นาย

นอกจากนี้ ยังมีความหมายสำคัญที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ และร่างกายมนุษย์ตาม “ทฤษฎีปญจธาตุ” ดังนี้

ภาพประกอบที่ 53 ธงทั้ง 5 สี กองทัพสวรรค์ทั้ง 5 กองทัพ

ตารางที่ 8 ทฤษฎีปัญญาธาตุ

ธรรมชาติ				ปัญจธาตุ	ร่างกายมนุษย์				
รสชาติ	สี	อากาศ	ฤดูกาล		อวัยวะต้น	อวัยวะกลาง	อวัยวะรับรู้	เนื้อเยื่อ	อารมณ์
เปรี้ยว	เขียว	ลม	ใบไม้ผลิ	ธาตุไม้	ตับ	ถุงน้ำดี	ตา	เอ็น	โกรธ
ขม	แดง	ร้อน	ร้อน	ธาตุไฟ	หัวใจ	ลำไส้เล็ก	ลิ้น	หลอดเลือด	ดีใจ
หวาน	เหลือง	ชื้น	ปลายร้อน	ธาตุดิน	ม้าม	กระเพาะอาหาร	ปาก	กล้ามเนื้อ	กังวล
เผ็ด	ขาว	แห้ง	ใบไม้ร่วง	ธาตุทอง	ปอด	ลำไส้ใหญ่	จมูก	ผิวหนัง	เศร้า
เค็ม	ดำ	เย็น	หนาว	ธาตุน้ำ	ไต	กระเพาะปัสสาวะ	หู	กระดูก	กลัว

ในส่วนของศาลเจ้าจ้วยตู่เข้าโข้แก้งประกอบพิธีกรรมบ้างเอี้ย ในวันที่ 25 เดือน 8 ตามปีจันทรคติจีน เวลาประมาณ 20.00 น. ในบริเวณพื้นที่ลานกว้างหน้าศาลเจ้าเป็นประจำทุกปี โดยในช่วงเช้าเป็นการร่วมกันทำความสะอาดศาลเจ้าของผู้คนทั่วไป ซึ่งในปี พ.ศ. 2561 ตรงกับวันที่ 4 ตุลาคม ทั้งนี้ในส่วนของพิธีกรรม บ้างเอี้ยมีขั้นตอนปฏิบัติตามลำดับที่ปรากฏ คือ มีการจัดตั้ง “ตัว” หรือแท่นบูชาในพื้นที่ลานกว้างหน้าศาลเจ้า มีการรองฐานของตัวด้วยกิมจั้วหรือแผ่นกระดาษทอง ส่วนบนตัวมีการกระถางรูป 1 กระถาง เจริงเทียน 1 คู่ แก้วน้ำชา 3 ชุด ชุดแรกจำนวน 3 ใบ ชุดที่ 2 จำนวน 5 ใบ และชุดที่ 3 จำนวน 36 ใบ และมีกิมซิ่นขององค์เทพต่าง ๆ ประดิษฐานเป็นประธานบนตัวจำนวนหนึ่ง รวมทั้งมีการอัญเชิญ “จ้อเอี้ยเท่า” หรือ หัวมณฑลที่เป็นสัญลักษณ์ของแม่ทัพประจำกองทัพสวรรค์ทั้ง 5 ทิศ ที่มีลักษณะเป็นเหล็กแหลมด้านปลาย ส่วนด้านบนเป็นรูปสลักใบหน้าองค์เทพผู้เป็นแม่ทัพ ซึ่งประกอบด้วย องค์เทพยี่หลองเจียงกุ้น เป็นแม่ทัพทิศตะวันออก องค์เทพท้อฮี้จินหยิน เป็นแม่ทัพทิศตะวันตก องค์เทพโหย้เต็กแซ่กุ้น เป็นแม่ทัพทิศใต้ องค์เทพฮู่ฮ้อเจียงกุ้น เป็นแม่ทัพทิศเหนือ และองค์เทพต่งต่านหงวนโส้ย เป็นแม่ทัพกองกลาง มาร่วมประกอบพิธีกรรมที่ตัวนี้ด้วย

ภาพประกอบที่ 54 “จ้อเอี้ยเท๋า” หรือ หัวมณฑล และถ้วยชุนน้ำชา

ภาพประกอบที่ 55 การจัดตั้งแทนบูชากิมขึ้นประดิษฐาน

กัธกร วงศ์ทวีพิทยากุล (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า แก้วน้ำชาชุด 3 ใบ ถวายแด่องค์เทพทั้งหลาย ชุด 5 ใบ ซึ่งวางเป็น 4 มุม และตรงกึ่งกลาง ถวายแด่กองทัพสวรรค์ทั้ง 5 ส่วนชุด 36 ใบ ถวายแด่องค์เทพเจ้าจับลัทธิเทียนก้อง หรือขุนพลสวรรค์ 36 องค์ มีขั้นตอนดังนี้

1) ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมของฮวดกั้วเริ่มจากการ “เส้เจ้งตัว” ซึ่งคำว่า “เส้เจ้ง” หมายถึงการทำความสะอาดด้วยกิมจั้ว ชูจั้ว และเอี่ยมบี้ แล้วจึงทำการ “คู้ยตัว” หมายถึง เปิดตัว ด้วยออเล้ง และฮวดสุ แล้วไหว้อิฐฐานอัญเชิญองค์เทพเจ้าจับลัทธิเทียนก้องด้วยรูป 36 ดอก แล้วจึงปักรูปลงในกระถางรูป จากนั้นนำอเอี้ยกิมมาทำการเส้เจ้ง และไหว้อิฐฐานอัญเชิญกองทัพสวรรค์ทั้ง 5 ทิศด้วยรูป 15 ดอก แล้วปักรูปลงในกระถางรูป แล้วจึงมอบอเอี้ยกิมให้องค์พระเตียนฮู่หวงโน้สยทำการประกอบพิธีกรรมในเบื้องต้นพร้อมกับองค์พระอื่น ๆ

2) องค์พระมอบอเอี้ยกิมให้ฮวดกั้วเพื่อทำการ “ฉ้าวเอี้ย” คือ การรำคล้ายกับการย่างก้าวของม้าวนไปรอบกองกระดาศทองที่มีหญ้า และธัญพืช 5 ชนิด มีข้าวเปลือก และถั่วต่าง ๆ วางอยู่บนพื้นลานพิธี และในขณะที่ฮวดกั้วทั้ง 5 คน กำลังทำการฉ้าวเอี้ย มีการตี “ตัวก้อ” คือกลองใหญ่ พร้อมกับการตี “กิมก้อ” คือ ชุดกลองเล็ก และฆ้องเล็กแบบจีน ทั้งนี้ เพื่อเป็นสัญญาณให้กองทัพสวรรค์ได้ทราบ มีการโบกสะบัดธง และการฟาดฮวดสุ แล้วทำการ “ปิวโป้ย” คือ โยนไม้โป้ยเสี่ยงทาย ฆณกฤต ใจสมคม³⁵ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า การฉ้าวเอี้ย เป็นการเดินตามแบบฉบับที่ได้รับ การถ่ายทอดมาพร้อม ๆ กับการท่องมนต์ ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละพิธีกรรม ไม่ว่าจะเป็น อัญเชิญ การเส้เจ้งอาหาร หรือการส่งกองทัพสวรรค์กลับ ส่วนการปิวโป้ยเป็นการสอบถามองค์เทพว่า พิธีกรรมที่กระทำถูกต้องเรียบร้อยหรือไม่ โดยดูจากผลการโยนไม้โป้ยที่ตกลงบนพื้น หากไม้โป้ยหงาย อันหนึ่ง และคว่ำอันหนึ่งแสดงว่าเรียบร้อยถูกต้องแล้ว หากไม้โป้ยหงายทั้งสองอันหรือคว่ำทั้งสองอัน แสดงว่ายังไม่เรียบร้อย อาจโยนไม้โป้ยสอบถามใหม่หรือทำการฉ้าวเอี้ยใหม่ ขึ้นอยู่กับวิธีการของฮวดกั้วแต่ละท่าน

3) เมื่อผลการเสี่ยงทายเรียบร้อยทั้ง 5 ทิศ ฮวดกั้วมอบธงให้องค์พระกระทำพิธีอีกครั้ง ก่อนมอบต่อให้เจ้าหน้าที่นำไปปักไว้ที่เสาทั้งสี่ด้านของมุขด้านหน้าอาคารศาลเจ้า และจัดวางตั้งเอี้ยกิมหรือทัพกลาง ไว้ที่ตัวที่กึ่งหรือตัวเทวดาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่นั้นด้วย ส่วนฮวดกั้ว และผู้ช่วยทำการอิฐฐานเผากระดาศทองทั้ง 5 กอง และนำแก้วน้ำชาในชุดที่ 2 มารินลงรอบกองไฟแก้วละ 1 กอง แล้วนำน้ำเปล่า 1 ถัง ราดลงบนพื้นล้อมรอบกองไฟทั้ง 5 กอง จากนั้นจึงจุดประทัด เป็นอันว่าเสร็จสิ้นการประกอบพิธีกรรมปางเอี้ย สมชาย มนูญจันทร์ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า การตั้งกองกระดาศทองสำหรับการฉ้าวเอี้ย อาจตั้งแบบเรียงแถวหน้ากระดาน

³⁵ ฆณกฤต ใจสมคม ฮวดกั้วของศาลเจ้าจู้ยตุ่ยเต้าโบเก้ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพิธีปางเอี้ย

ก็ได้ ซึ่งในอดีตที่มีสวดแก้วแค่ 1 - 2 คน ต้องทำกันทีละกอง ใช้การจัดวางแบบเรียงแถวหน้ากระดาน แต่สมัยนี้มีสวดแก้วมากขึ้นจึงทำพร้อมกันทั้ง 5 กอง และต้องวางกองกระดาศทองแบบ 4 มุม เพราะพื้นที่มีจำกัด

ภาพประกอบที่ 56 พิธีปางเอี้ย

1.2 พิธีใช้กู่ : เลี้ยงทหารรักษาเขตปริมณฑล

เป็นพิธีจัดเลี้ยงอาหารถวายเหล่าเทพทหาร และม้าศึกในกองทัพสวรรค์ทั้ง 5 ทิศ ที่ได้อัญเชิญมาตั้งแต่วันที่ 4 ตุลาคม 2561 ศาลเจ้าจุ้ยตุ่ยเต้าโบ้เก็ง จัดให้มีพิธีกรรมนี้เป็นประจำทุกปีในวันที่ 3 วันที่ 6 วันที่ 9 และวันที่ 10 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน ซึ่งในปี พ.ศ. 2561 ตรงกับวันที่ 11, 14, 17 และ 18 ตุลาคม ในบริเวณพื้นที่ศาลเจ้า โดยในวันสุดท้าย คือ วันที่ 18 ตุลาคม 2561 เป็นการเลี้ยงอาหารควรวานตามปกติ ซึ่งมีขั้นตอนพิธีกรรมโดยสรุป ดังนี้

1) พิธีเริ่มเวลาประมาณ 15.00 น. โดยมีการจัดตั้งตัวและอัญเชิญกิมซิ่นองค์เทพต่าง ๆ พร้อมทั้งง้อเอี้ยเท้ามารประดิษฐานที่ตัวที่จัดตั้งขึ้นบริเวณลานกว้างหน้าศาลเจ้า และมีการวางแก่น้ำชาทั้ง 3 ชุด เช่นเดียวกับพิธีกรรมปางเอี้ย รวมทั้งมีการจัดตั้งตัวอีก 1 ตัวในบริเวณใกล้ ๆ กับตัวแรก เป็นตัวขนาดใหญ่ที่มีพื้นที่เพียงพอสำหรับจัดวางอาหาร ขนม ผลไม้ และข้าวสารที่ทางศาลเจ้า

จัดทำขึ้น และที่ “ฉ้ายอ้ว” หรือผู้คนที่ร่วมการกินผักตั้งใจนำมาถวาย ซึ่งอาหาร และขนมทั้งหมดล้วน
ทำมาจากพืชผัก

2) การประกอบพิธีกรรมเป็นไปตามขั้นตอน และรูปแบบที่คล้ายคลึงกับพิธีกรรมปาง
เอี้ย เมื่อจัดเตรียมสิ่งของ และอาหารต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว ฮวดกั้วทำการเส้เจ่งทั้งสองตัว และองค์พระ
เตียนฮู่่วนโส่ยทำการเขียนฮู้กระดาษจำนวนหนึ่ง ให้ฮวดกั้วนำไปเผาใส่ลงไป ในอาหารทุกอย่าง
รวมทั้งข้าวสาร จากนั้นฮวดกั้ว มอบฮ้อเอี้ยกั้วซึ่งฮ้อเอี้ยมาจากที่ตั้งมาทำการเส้เจ่ง แล้วมอบให้องค์
พระทำพิธีกรรมเป็นเบื้องต้น และตามด้วยการฉ่ายเอี้ยของฮวดกั้ว โดยมีเสียงกลองใหญ่ และกิมก้อดัง
สนั่นเช่นกัน

3) หลังจากเสร็จสิ้นการเส้เจ่งทวาย ฮวดกั้วนำฮ้อเอี้ยกั้วไปปักไว้ในอาหาร แล้วจึงทำ
การเผากระดาษทอง การถวายน้ำชา พร้อมกับการเทน้ำรอบกองไฟ และการจุดประทัด จากนั้นฮวดกั้ว
ฮ้อเอี้ยกั้ว นำกลับไปประดิษฐานไว้ในตำแหน่งเดิม เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีกรรมใช้กั้ว

ในส่วนของวันที่ 10 เดือน 9 ซึ่งเป็นวันที่เสร็จสิ้นงานประเพณีกินผักแล้ว การใช้กั้วน
กระทำหลังการลงเสาโกตั้งเรียบร้อยแล้ว โดยมีการจัดตั้งตัวเช่นเดียวกับพิธีกรรมใช้กั้วปกติ แต่อาหาร
ทั้งหมดเปลี่ยนเป็นอาหารคาวหวานตามปกติทั่วไป เป็นการเลี้ยงส่งกองทัพสวรรค์ก่อนทำพิธีฮ้อเอี้ย
และถือเป็นการ “คู้ยโซ้” หมายถึง การเริ่มต้นกินอาหารคาว พิธีกรรมดังกล่าวจึงเต็มไปด้วยอาหาร
หลากหลายชนิด รวมทั้งข้าวสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการถวายนมอย่างหลายตัว ซึ่งองค์พระเตียนฮู่่วน
วนโส่ยเขียนกระดาษยันต์ให้ฮวดกั้วเผาใส่ในอาหาร และข้าวสาร เหมือนการใช้กั้วปกติ ส่วนชุดแก้ว
น้ำชาชุดที่ 2 จำนวน 3 ใบ และชุดที่ 3 จำนวน 36 ใบ มีการเปลี่ยนจากน้ำชาเป็นเหล้าขาวโดยใส่
หมูชิ้นเล็ก ๆ ลงไปในแก้วด้วย

ภาพประกอบที่ 57 พิธีกรรมไข้กุ้น

1.3 พิธีฉะเต็กเกี่ยม และชี้วเต็กเกี่ยม : การปักเขตปริณชทล

พิธีฉะเต็กเกี่ยมของศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง กระทำในวันที่ 3 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน ในปี พ.ศ. 2561 ตรงกับวันที่ 17 ตุลาคม โดยประกอบพิธีนี้หลังเสร็จสิ้นพิธีกรรมไข้กุ้นแล้ว เป็นพิธีปักกระปี่ไม้ไผ่แสดงเขตปริณชทลของศาลเจ้า โดยคำว่า “ฉะ” หมายถึง ปัก และ “เต็กเกี่ยม” หมายถึง กระปี่ไม้ไผ่ ที่มีความยาวประมาณ 50 เซนติเมตร จำนวน 9 ด้าม เขียนข้อความสำคัญเป็นภาษาจีน และกำกับด้วยผ้ายันต์ที่ปิดไว้ที่ด้ามกระปี่ โดยเชื่อว่าเป็นการแสดงถึงการจัดวางกำลังกองทหารไว้รอบบริเวณศาลเจ้า องค์พระต่าง ๆ ร่วมกับเจ้าแม่ก่ล่อจู้ ฮวดกั้ว และฉ้ายอ้วจำนวนหนึ่งจัดขบวนเล็ก ๆ อัญเชิญอ้อเอี้ยเท้าเป็นองค์ประธานในขบวน โดยมีองค์พระที่ฮู้ห่ง่วนไส่ย และองค์พระต่าง ๆ นำเต็กเกี่ยมไปปักไว้ที่โคนเสาโกเต้งเป็นจุดแรก ส่วนที่เหลือนำไปปักตามจุดต่าง ๆ ซึ่งเป็นจุดแสดงอาณาเขตของศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าโบ้เก้งที่มีมาตั้งแต่ครั้งอดีต ส่วนพิธีชี้วเต็กเกี่ยม หรือเก็บกระปี่ไม้ไผ่กลับคืนกระทำให้หลังจากพิธีชี้วเอี้ยเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว โดยมีองค์พระที่ได้รับมอบหมาย และฮวดกั้วร่วมกันทำพิธีโดยไม่มี การแห่แห่นขบวนแต่อย่างใด เต็กเกี่ยมที่เก็บแล้วนำไปเผาที่กิมหลอ

ภาพประกอบที่ 58 พิธีกรรมฉะเต็กเกี่ยม

1.4 พิธีชิวเอี้ย : ส่งกองทัพทั้ง 5 กลับสวรรค์

พิธีชิวเอี้ย หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าพิธีชิวกุ้น เป็นพิธีส่งกองทัพสวรรค์ทั้ง 5 ทิศ กลับสู่สวรรค์ เป็นพิธีกรรมสุดท้ายของการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับกองทัพสวรรค์ ศาลเจ้าจู้ตู่เต้าโบ้แก๊งจัดให้มีพิธีกรรมนี้เป็นประจำทุกปีในวันที่ 10 เดือน 9 ตามปีจันทรคติ ในปี พ.ศ. 2561 ตรงกับวันที่ 18 ตุลาคม เวลา 18.00 น. ในบริเวณพื้นที่ลานกว้างของศาลเจ้า โดยประกอบพิธีนี้หลังจากทำการลงเสาโกเต็งเรียบร้อยแล้ว ซึ่งมีขั้นตอนคือ หลังจากนำเสาโกเต็งลงเรียบร้อยแล้ว มีการใช้กุ้นด้วยอาหารคาวหวาน จากนั้นฮวดกั้วจูดรูปไหว้บอกกล่าววงศ์เทพต่าง ๆ และมอบห่อเอี้ยก็้ห้องค์พระเตียนฮ่งวงโน้สย และองค์พระต่าง ๆ ทำพิธีเป็นเบื้องต้น มีการ ตีกลองใหญ่ และกิมก้อตลอดเวลา หลังจากนั้นฮวดกั้วทำการชิวเอี้ยโดยการฉิวเอี้ย แล้วจึงทำการเสี่ยงทายด้วยไม้โป้ย เมื่อผลการเสี่ยงทายเรียบร้อยแล้วจึงทำการเผากระดาษทอง และจุดประทัด ฮวดกั้วรวบรวมจ้อเอี้ยก็้ม้วนเก็บแล้วนำมาทอด้วยออล่ง และพันทับด้วยฮวดสุ นำไปเก็บไว้ที่กิมฮั่นองค์เทพเตียนฮ่งวงโน้สย เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีกรรม

ภาพประกอบที่ 59 พิธีกรรมชีวเอี้ย

ในการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับกองทัพสวรรค์ของศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบ้เก้ง มีการเชื้อเชิญองค์เทพเตียนฮู่หงวนโส้ยให้เข้าประทับร่างม้าทรงก่อน หลังจากนั้นจึงทำการตีกลองใหญ่ตามคำสั่งขององค์พระเตียนฮู่หงวนโส้ย เป็นการให้สัญญาณองค์เทพบนสวรรค์ได้รับทราบ การประกอบพิธีกรรมมีฉ้ายอิว โดยมีนักท่องเทียวสนใจเข้าร่วมชมเป็นจำนวนมาก ทุกคนสามารถร่วมรับประทานอาหารที่ใช้ในพิธีใช้กุ้นได้ที่โรงครัวของศาลเจ้า นอกจากนี้หลังจากเสร็จสิ้นพิธีกรรมปางเอี้ย และใช้กุ้นองค์พระแจกจ่ายน้ำชาหรือเหล้าที่อยู่บนตัวให้แก่ผู้คนที่นำไปดื่ม เพราะถือเป็นสิ่งที่เป็นมงคล และมีการเข้าฮวด หรือการประลองอาวุธขององค์พระต่าง ๆ ด้วย สำหรับผลไม้จำนวนมากที่มีผู้นำมาร่วมพิธีใช้กุ้น องค์พระผู้ใหญ่ทำการแจกจ่ายให้ฉ้ายอิว และนักท่องเทียวเช่นกัน และสิ่งที่เห็นได้ชัดเจน คือการที่ผู้คนนำลูกมาใส่ข้าวสารที่ผ่านการทำพิธีใช้กุ้นแล้ว เพื่อนำกลับไปผสมกับข้าวสารที่บ้าน โดยเชื่อว่าทำให้มีความอุดมสมบูรณ์ เกียรติคุณ ระวังศาสน³⁶ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า มีการนำทั้งข้าวสารที่ผ่านการใช้กุ้น และที่อยู่ในห้องไล่เตียนอย่างละเล็กน้อย นำกลับไปผสมในถังข้าวสารที่บ้านตามความเชื่อที่มีมาตั้งแต่สมัยก่อนว่าทำให้มีกินมีใช้ ไม่ขัดสน ทั้งนี้ สมชาย มนูญนทร์ (2561 :

³⁶เกียรติคุณ ระวังศาสน์ กรรมการฝ่ายฮวดกั้วของศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบ้เก้ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพิธีชีวเอี้ย

สัมภาษณ์) กล่าวว่า ข้าวสารที่ห้องไล่เตียนเป็นข้าวสารที่นำถวายแด่องค์เทพกั๋วอ่องไต่เต่ ถือเป็นมงคลอย่างยิ่ง โดยหลังเสร็จสิ้นการกินผักทางศาลเจ้านำมาจัดทำเป็นท่อนเล็ก ๆ ไข่แจกจ่ายให้ผู้คนที่ไปในวันลงเสาโกเต้ง คนที่ไม่ได้มาร่วมพิธีลงเสาโกเต้งสามารถมาขอรับได้จนกว่าของหมด โดยมีส่วนหนึ่งที่เก็บไว้แจกจ่ายให้แก่ “เถ้าแก่หล่อจู้” หรือคณะบุคคลที่ได้รับเลือกจากองค์เทพกั๋วอ่องไต่เต่ให้ช่วยงานศาลเจ้าในปีต่อไป นอกจากข้าวสารในห้องไล่เตียนแล้ว ผลไม้ ขนม และน้ำชา ที่นำถวายแด่องค์เทพกั๋วอ่องไต่เต่ในแต่ละวัน เมื่อทำการ “ซิว” หรือ “ขออนุญาตเก็บ” ก็เป็นที่ต้องการของผู้คน ทางศาลเจ้าจึงจัดให้มีถึงน้ำชาเฉพาะ โดยนำน้ำชาจากห้องไล่เตียนมาผสมกับน้ำชาที่จัดเตรียมไว้จนถึงน้ำดื่ม เพื่อให้ผู้คนที่ดื่มกันเพียงพอกับความต้องการ แสดงถึงความเชื่อ ความศรัทธาในพลังความศักดิ์สิทธิ์ขององค์เทพกั๋วอ่องไต่เต่ และองค์เทพอื่น ๆ ในศาลเจ้าอย่างลึกซึ้งไม่เปลี่ยนแปลงนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

พิธีกรรมเกี่ยวกับกองทัพสวรรค์ทั้ง 5 ทิศ เป็นพิธีกรรมตามความเชื่อที่ได้รับการสืบสานมานับแต่ครั้งอดีต เป็นพิธีกรรมที่ทุกศาลเจ้าในจังหวัดภูเก็ตที่จัดงานประเพณีกินผักต้องจัดให้มีขึ้นเป็นพิธีกรรมแรก และพิธีกรรมสุดท้ายของงานประเพณีกินผัก เป็นรูปแบบการดำเนินพิธีกรรมที่มีลำดับที่ถูกต้อง เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญขององค์เทพทหารประจำกองทัพสวรรค์ทั้งหมด ที่เป็นผู้คอยอารักขาคูแลให้การจัดงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

2. พิธียกและลงเสาโกเต้ง : สัญลักษณ์พิธีกินผัก

พิธียกเสาโกเต้ง และอัญเชิญ “กั๋วอ่องแต้” หรือตะเกียงน้ำมัน 9 ดวง ขึ้นสู่ยอดเสาโกเต้งกระทำในช่วงเย็นวันสุดท้ายของเดือน 8 ตามปีจันทรคติจีน ในปี พ.ศ. 2561 ตรงกับวันที่ 8 ตุลาคม อันเป็นสัญลักษณ์ของงานประเพณีกินผักถวายแด่องค์กั๋วอ่องไต่เต่ที่ทุกศาลเจ้าต้องกระทำ ในส่วนของศาลเจ้าจู้เต๋ยเต้าไบ้แก้งมีการเตรียมความพร้อมก่อนในการจัดเตรียมเสาโกเต้งไว้ก่อน วิรัช อภิญญา (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวถึงพิธีกรรมดังกล่าวว่า การจัดเตรียมต้นไผ่สำหรับใช้ประกอบกับเสาโกเต้งต้องใช้ต้นไผ่สดที่ยาวได้ขนาด และไม่โค้งงอ มีกิ่ง ก้าน และใบ จำนวน 2 ต้น จึงต้องมีการลงพื้นที่ค้นหาต้นไผ่ที่มีลักษณะดังกล่าวไว้ล่วงหน้า โดยมีการทำพิธีกรรมเช่นไหว้บอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทางในพื้นที่ป่าไผ่ก่อนทำการตัดเพื่อความเป็นสิริมงคล และในช่วงเช้าก่อนวันทำพิธีขึ้นเสาโกเต้ง 1 วัน มีการนำต้นไผ่ต้นแรกมาประกอบให้ผู้คนที่ทำการติดทองคำเปลวที่บริเวณลานกว้างหน้าศาลเจ้า โดยต้นไผ่ต้นที่ติดตั้งธงใหญ่สีเหลืองระบุชื่อองค์เทพหยกอ่องซ่งแต่มีการนำไปต่อประกอบเข้ากับเสาไม้ขนาดใหญ่หรือเสาโกเต้ง ที่มีรอกสำหรับร้อยเชือกชักอยู่ตรงปลายเสาโกเต้ง ส่วนต้นไผ่อีกต้นที่ติดตั้งธงใหญ่สีเหลืองระบุชื่อองค์เทพกั๋วอ่องไต่เต่จะแยกไว้ต่างหากสำหรับใช้ติดตั้งกั๋วอ่องแต้

ภาพประกอบที่ 60 เสโกเต็งที่มีผู้คนกำลังปิดทองคำเปลว

สมชาย มนูญทรัพย์ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า เดิมชุดเสโกเต็งติดตั้งเพื่อให้ผู้คนได้ติดทองคำเปลวในช่วงเย็นก่อนวันทำพิธีขึ้นเสโกเต็ง 1 วัน แต่เพื่อความสะดวกในการเดินทางของผู้คนจำนวนมากที่ต้องการมาร่วมอธิษฐานปิดทองคำเปลว ปัจจุบันทางศาลเจ้าจึงนำชุดเสโกเต็งมาตั้งให้ผู้คนได้ติดทองคำเปลวล่วงหน้า ตั้งแต่ช่วงหลังวันประกอบพิธีกรรมปางเอี้ย โดยตั้งไว้ในอาคารธุรการก่อนนำออกไปที่ลานกว้าง ทำให้ผู้คนจำนวนมากได้ร่วมพิธีกรรมนี้ ทำให้ทราบจากจำนวนทองคำเปลวที่ทางศาลเจ้าจัดเตรียมไว้ว่าแต่ละปีมีจำนวนคนเข้าร่วมพิธีกรรมนี้เพิ่มมากขึ้น และในช่วงเช้าของวันขึ้นเสโกเต็งมีการสักการะองค์เทพประจำทวารประตูศาลเจ้า โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายศาสนพิธีจัดโต๊ะบูชาพร้อมด้วยเครื่องเซ่นไหว้ ทั้งผลไม้ และอาหารหลากหลายชนิดที่ทำจากพืชผัก และช่วงบ่ายก่อนประกอบพิธีกรรมขึ้นเสโกเต็ง องค์พระตงตันหรงวินโส่ย และฮวดกั้วทำการ เส้เจ้ง หรือทำความสะอาดศาลเจ้าด้วยเจ้งหล่อ หรือหม้อควันไม้หอม นำไปรมตามห้องต่าง ๆ ของอาคารทุกหลังในเขตพื้นที่ศาลเจ้า หลังจากนั้นองค์พระตงตันหรงวินโส่ยทำการตรวจตราร้านค้าที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ถนนภายนอกศาลเจ้า

ก่อนพิธีกรรมขึ้นเสโกเต็งเริ่มขึ้นในเวลาประมาณ 17.00 น. องค์พระเตียนฮู้หรงวินโส่ยตรวจตราความเรียบร้อยของเสโกเต็งพร้อมกับทำการเส้เจ้งโดยฮวดกั้ว และเมื่อใกล้ถึงเวลาที่มีการตีกลองใหญ่บอกกล่าวองค์เทพบนสวรรค์ให้เข้าประทับร่างม้าทรง ซึ่งมีองค์พระจำนวนมากเข้าร่วมพิธีกรรมนี้ และหลังจากประธานในพิธีกล่าวเปิดงานอย่างเป็นทางการเรียบร้อยแล้ว องค์พระเตียนฮู้หรงวินโส่ยเป็นผู้สั่งการให้ผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมทำการยกเสโกเต็งต้นแรกตั้งขึ้นขึ้นในแทนประกบที่ทำด้วย

คอนกรีตหรือที่เรียกว่า โโกเต็งค้ำ จากนั้นจึงนำต้นไม้ที่ตัดมาติดตั้งเข้ากับเสาโกเต็งในแนวนอน พร้อมกับการอัญเชิญกิ้วอ่องเต็งที่จุดไฟสว่างออกมาจากห้องไล่เตียนหรือห้องตำหนักใน นำมาติดตั้งที่ปลายต้นไม้ต้นที่สองนี้ ก่อนตั้งเชือกอรอกอัญเชิญต้นไม้ต้นที่สองขึ้นสู่ยอดเสา โดยทุกช่วงเวลาของการประกอบพิธียกเสาโกเต็งมีเสียงกลองใหญ่ กองเข็ดสิงโต ระฆัง และ “ฝ่าง” หรือฆ้องจีน ติเป็นจังหวะจนเสร็จสิ้นพิธีกรรม รวมทั้งเสียงประทัดที่ดังสนั่นหวั่นไหว ซึ่งองค์พระทุกองค์ร่วมกันกระทำพิธีตามแบบฉบับของตน และจบลงด้วยการโบกสะบัดออล่อง และพาดฮวดสุ เมื่อเสร็จทั้งสองฝืนโบกสะบัดพร้อมแสงไฟจากกิ้วอ่องเต็งทั้ง 9 ดวง สว่างไสวอยู่บนยอดเสา ถือเป็นอันเสร็จสิ้นพิธีกรรม ส่วนการตีฝ่างและการสั่นระฆังมีการกระทำทุกครั้งในขณะที่อัญเชิญกิ้วอ่องเต็งลงมาเติมน้ำมันมะพร้าว ซึ่งรอบของการเติมน้ำมันขึ้นอยู่กับแต่ละศาลเจ้า โดยต้องให้ดวงไฟในตะเกียงน้ำมันติดสว่างอยู่ตลอดเวลาทั้ง 9 วัน 9 คืน

ภาพประกอบที่ 61 สัญลักษณ์เสาโกเต็ง

พหุบัน ปณฺ ทิโต ชีเว

ภาพประกอบที่ 62 กว้อองตั้งทั้ง 9 ดวง

สมหวัง ชื่นพิมลชาญกิจ (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า นับแต่เมื่อครั้งที่ทางจังหวัดภูเก็ตได้ยกระดับความสำคัญของงานประเพณีกินผัก เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต ผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ตมาเป็นประธานในพิธียกเสาโกเต้งของศาลเจ้าจุ้ยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง รวมทั้งมีองคมนตรี รัฐมนตรี ตลอดจนข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ให้เกียรติมาเป็นประธานอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยมีผู้คนที่ทั้งในและนอกพื้นที่ สื่อมวลชน ตลอดจนนักท่องเที่ยว เข้าร่วมงานอย่างคับคั่ง ซึ่งถือเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจของศาลเจ้าเป็นอย่างมาก ทั้งนี้พิธียกเสาโกเต้งเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงให้ผู้คนรับทราบถึงการเริ่มต้นของงานประเพณีกินผัก ถือเป็น การแสดงสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษชาวจีนในจังหวัดภูเก็ตได้เริ่มประกอบพิธีกรรมกินผัก อคิน รพีพัฒน์ (2551 : 72) กล่าวถึง วัฒนธรรมหรืออารยธรรมว่า เป็นองค์รวมที่ซับซ้อน ซึ่งหมายรวมถึงความรู้ ความเชื่อทางศิลปกรรม และประเพณี รวมถึงสิ่งใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ และ “วัฒนธรรมคือรูปแบบของ ความหมาย (Pattern to Meanings) ที่ได้รับการสืบทอดกันมาในรูปของสัญลักษณ์อย่างเป็นระบบ (Inherited Conceptions) และใช้ในการแสดงออกในรูปของสัญลักษณ์ ซึ่งถือเป็นการแสดงออกทางสังคมให้ผู้คนใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้ ความหมายของสัญลักษณ์เหล่านั้น ก็เพื่อสร้างเสริมความรู้เกี่ยวกับชีวิตและทัศนะที่มีต่อชีวิต”

ในส่วนของพิธียกเสาโกเต้ง หรือเรียกอีกอย่างว่า พิธีเซี่ยโกเต้ง เป็นการนำเสาโกเต้ง และกว้ออ่องตั้ง ที่ดวงไฟมอดดับสนิทแล้วลงมาเก็บรักษาไว้ พิธีกรรมนี้กระทำในช่วงเย็นของวันที่ 10 เดือน

9 ตามปีจันทรคติจีน ซึ่งในปี พ.ศ. 2561 ตรงกับวันที่ 18 ตุลาคม เป็นการแสดงให้เห็นว่าได้เสร็จสิ้นงานประเพณีกินผักแล้ว เมื่อถึงฤกษ์ที่เหมาะสมองค์พระเตียนฮู่ทงวโนสยสังการให้นำแก้วอ่องตั้งลงจากยอดเสาโกเต้งก่อน ตามด้วยการนำเสาโกเต้งลงมา ทำให้เห็นภาพของผู้คนที่มาร่วมพิธีกรรมแย่งชิงกิ่งไผ่ และเส้นไหมพรมที่ใช้ในการผูกเสาโกเต้ง รวมทั้งชุดลอกทองคำเปลวที่เสาโกเต้ง เป็นภาพความซุลงมุนที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี จากนั้นเป็นการนำเสาโกเต้งไปเก็บไว้สำหรับการใช้งานในปีต่อไป แล้วจึงประกอบพิธีกรรมสุดท้าย คือ อภิธีกรรมไข้กุ้น พร้อมกับข้าวเอี้ย เพื่อส่งกองทัพสวรรค์ทั้ง 5 ทิศ กลับสู่สรวงสวรรค์ ณรงค์ ขรรค์วิไลกุล³⁷ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ตนเองมาช่วยลงเสาโกเต้งทุกปีจึงได้เห็นผู้คนแย่งชิงไผ่ และทองคำเปลวกันทุกปี ซึ่งบางคนก็นำไปฝากคนอื่นที่ต้องการ เพราะเชื่อว่าเป็นสิ่งมงคลขององค์เทพแก้วอ่องใต้แต่ที่ผู้คนกราบไหว้กันมาถึง 9 วัน โดยกิ่งไผ่มักนำไปเก็บไว้ที่ตัวพระประจำบ้าน หรือแขวนไว้ที่ประตูบ้านเพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้าย ส่วนไหมพรมใช้สำหรับผูกข้อมือ และทองคำเปลวนำไปใส่ไว้ในกระเป๋าสเงินเพื่อเป็นขวัญถุง หรือตามแต่ความเชื่อของแต่ละคน

ภาพประกอบที่ 63 การประกอบพิธีกรรมขึ้นเสาโกเต้ง

³⁷ ณรงค์ ขรรค์วิไลกุล กรรมการฝ่ายฮวดกั้วของศาลเจ้าจู้ยตุ่ยเต้าโบเก้ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพิธีเจี๊ยะหยกอ่องซ่งเต่ และแก้วอ่องใต้เต่

พิธีกรรมขึ้นและลงเสาโกเต้ง ถือเป็นพิธีกรรมที่ทุกศาลเจ้าที่จัดงานประเพณีกินผักต้องกระทำในวันเดียวกัน แต่ช่วงเวลา ขนาดของเสาโกเต้ง รูปแบบของกิ้วอ่องเต้ง วิธีการ ลำดับขั้นตอนของพิธีกรรมอาจแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ และการดำเนินงานของแต่ละศาลเจ้า

3. พิธีเจียหยกอ่องซ่งเต่ และกิ้วอ่องเต่เต่

พิธีเจียหยกอ่องซ่งเต่ และกิ้วอ่องเต่เต่ เป็นการอัญเชิญองค์เทพหยกอ่องซ่งเต่ และองค์เทพกิ้วอ่องเต่เต่มาประทับในศาลเจ้า พิธีกรรมนี้กระทำในค่ำคืนสุดท้ายของเดือน 8 ตามปีจันทรคติจีน ซึ่งในปี พ.ศ. 2561 ตรงกับวันที่ 8 ตุลาคม ในส่วนของศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบ้เก้งเริ่มประกอบพิธีกรรม เวลา 23.00 น. โดยเริ่มจากการประกอบพิธีอัญเชิญองค์เทพหยกอ่องซ่งเต่ ที่ตัวหรือแทนบูชายกพื้นสูง ซึ่งจัดทำขึ้นเป็นการเฉพาะบริเวณลานกว้างด้านหน้าศาลเจ้า จากนั้นจึงประกอบพิธีอัญเชิญองค์เทพกิ้วอ่องเต่เต่ พร้อมด้วยองค์เทพเล่งก้วนไต่เต่ ซึ่งถือเป็นราชเลขานุการที่แทนบูชาเสาโกเต้ง โดยองค์เทพที่เข้าประทับร่างม้าทรง และผู้เข้าร่วมพิธีกรรมต่างอยู่ในอาการสงบพร้อมทั้งตั้งจิตอธิษฐาน มีเสมียนศาลเจ้าทำหน้าที่ในการสวดมนต์ และอ่านสาส์นอัญเชิญในแต่ละพิธีกรรม แล้วจึงเสี่ยงทายด้วยวิธีการปู้วโป้ย หากผลการเสี่ยงทายในแต่ละพิธีกรรมเป็นที่เรียบร้อยจะมีการเผาธูปหอมและไม้หอมใส่ลงในหม้อดินที่จัดเตรียมไว้ทั้ง 3 ลูก จากนั้นเฝ้าแก้หล่อจู้จี้จี้เชิญหม้อดินพร้อมด้วยกระถางรูปไปประดิษฐานไว้ที่แทนบูชากายในศาลเจ้าตามลำดับ เริ่มจากชุดหม้อดินและกระถางรูปขององค์เทพหยกอ่องซ่งเต่ นำไปประดิษฐานที่แทนบูชากลาง บริเวณด้านหน้าห้องตำหนักใน ส่วนชุดหม้อดิน และกระถางรูปขององค์เทพกิ้วอ่องเต่เต่ นำไปประดิษฐานภายในห้องตำหนักใน และชุดหม้อดิน และกระถางรูปขององค์เทพเล่งก้วนไต่เต่ นำไปประดิษฐานที่แทนบูชาองค์เทพเทียนฮู่หวงวนโส่ย ตลอดช่วงเวลาที่มีการอัญเชิญชุดหม้อดิน และกระถางรูปนั้น มีการใช้ “เหนี่ยวสั่ว” หรือฉัตรจีนเป็นเครื่องประกอบพร้อมกับการตีกองใหญ่ ระฆัง และฆ้อง รวมทั้งจุดประทัดด้วย ส่วนผู้เข้าร่วมพิธีต่างคุกเข่าประนมมือแสดงความเคารพตลอดเวลาเช่นกัน สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบ้เก้ง คือ ไม่มีเทวรูปขององค์เทพหยกอ่องซ่งเต่ องค์เทพกิ้วอ่องเต่เต่ และองค์เทพเล่งก้วนไต่เต่ แต่ใช้การเขียน หรือสลักชื่อบนกระดาศ หรือแผ่นไม้ เพราะเชื่อว่าองค์เทพทั้ง 3 องค์นี้ล้วนมีบารมีอันแรงกล้า จึงไม่สมควรมีเทวรูปที่สร้างขึ้นตามจินตนาการ นอกจากนี้บนตัวกลางซึ่งประดิษฐานที่ก้องชู หรือพระราชวังจำลองที่ประทับขององค์เทพหยกอ่องซ่งเต่ มีราชสาส์นอยู่ในซองที่ปิดผนึกไว้ รวมจำนวน 9 ฉบับ ที่ด้านหน้าของราชสาส์นทำเป็นรูปเปลวเพลิงเรียกว่า “บริดเจียนไหย่” รวมทั้งมี “เต้าเต้ง” หรือถังข้าวสารแบบกลมที่ภายในถังมีตะเกียงน้ำมัน 1 ดวง และมีสิ่งของหลายอย่างบรรจุอยู่ เช่น กระจกเงา ลูกคิด คันชั่ง กระบี่ กรรไกร เข็ม ด้าย ไม้บรรทัด เป็นต้น สมหวัง ชื่นพิมลชาญกิก (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า สิ่งของเหล่านี้ล้วนแฝงนัยหรือความหมายที่สำคัญ เช่น ถังข้าวสาร หมายถึงจักรวาล ข้าวสาร หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ เข็ม หมายถึง ความฉลาดหลักแหลม คัน

ซึ่ง หมายถึง ความถูกต้อง เทียงธรรม เป็นต้น รวมทั้งยังมี “ชิดแซ่เต็ง” หรือตะเกียงน้ำมัน 7 ดวง ที่ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนดวงดาวประจำวันทั้ง 7 ดวงวางอยู่ด้วย

ภาพประกอบที่ 64 อัญเชิญองค์เทพหยกอ่องช่งเต๋ องค์เทพกิ้วอ่องไตเต๋

การอัญเชิญองค์เทพหยกอ่องช่งเต๋ องค์เทพกิ้วอ่องไตเต๋ และองค์เทพเล่งก้วนไตเต๋ของแต่ละศาลเจ้าที่จัดงานประเพณีกินผัก ถือเป็นพิธีกรรมหลักที่ทุกศาลเจ้าต้องกระทำ เพราะองค์เทพหยกอ่องช่งเต๋ถือเป็นประธานของเหล่าองค์เทพทั้งหลาย ส่วนองค์เทพกิ้วอ่องไตเต๋ทรงเป็นเจ้าของงาน และองค์เทพเล่งก้วนไตเต๋ทรงเป็นราชาขององค์เทพกิ้วอ่องไตเต๋ ทั้งนี้ ลักษณะรูปแบบพิธีกรรมของแต่ละศาลเจ้าอาจแตกต่างกันไปเช่นเดียวกับพิธีขึ้นเสาโกเต็ง

4. พิธีเขี่ยหล่าซิ่นปักเต้า : เทพแห่งการกำเนิดและการตาย

เป็นพิธีกรรมอัญเชิญองค์เทพหล่าซิ่นแซ่กุ้น เทพผู้ถือบัญชีการเกิดของสัตว์โลก และองค์เทพปักเต้าแซ่กุ้น เทพผู้ถือบัญชีการตายของสัตว์โลก ที่เรียกสั้นๆ ว่า องค์เทพหล่าซิ่นปักเต้า มาประดิษฐานที่ศาลเจ้า กำหนดการ วิธีการ และสถานที่ประกอบพิธีกรรมของแต่ละศาลเจ้าแตกต่างกัน แต่ในส่วนของศาลเจ้าจู้ยตุยเต้าโบ้แก๊ง ได้กำหนดแน่นอนเป็นประจำทุกปีในคืนวันที่ 3 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน ซึ่งในปี พ.ศ. ตรงกับวันที่ 11 ตุลาคม ในเวลาประมาณ 20.45 น. มีาทรงองค์เทพสามไท้จื้อ ฮวดกั้ว และเถ้าแก่ล่อจู้จำนวนหนึ่งไปประกอบพิธีกรรมเขี่ยองค์เทพหล่าซิ่นปักเต้าที่บริเวณ

ชายหาดสะพานหิน สมพร ชุ่มพงษ์³⁸ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ปกติพิธีกรรมนี้เมืองค์พระเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมร่วมกับฮวดแก้วเพียง 1 - 3 องค์ คือ องค์พระสามไม้จ้อ หรือองค์พระสามพี่น้อง ได้แก่ องค์พระตงตำหนงวนไสย องค์พระลี้ฐักิมเขี้ย และองค์พระลี้ฐักบเคี้ย เพื่ออัญเชิญกระถางรูปพร้อมด้วยแผ่นป้ายชื่อขององค์เทพทั้งสององค์ รวมทั้งตุ๊กตากระดาศที่มีใบหน้าสีแดงใช้แทนตัวองค์เทพหล่าชินแซกุ้น และตุ๊กตากระดาศที่มีใบหน้าสีดำใช้แทนตัวองค์เทพปักเต้าแซกุ้น นำไปประดิษฐานที่ตัวเดียวกันกับองค์เทพเล่งก้วนโตเต้ในศาลเจ้า เพื่อให้ผู้คนกราบไหว้บูชา และอธิษฐานขอพร รวมถึงการตระหนักในความจริงแห่งชีวิตตามธรรมชาติของสัตว์โลกที่ต้องมีการเกิด และการตายเป็นภาวะปกติ

ในช่วงขณะที่มีการประกอบพิธีกรรมที่บริเวณชายหาดสะพานหินโดยฮวดแก้ว และองค์พระสามไม้จ้อนั้น บรรดาม้าทรงที่ศาลเจ้าทำการประทับทรงองค์เทพต่าง ๆ และพี่เลี้ยงเชิญองค์พระไปตั้งขบวนที่บริเวณ วงเวียนสุรินทร์ หรือวงเวียนหอนาฬิกา ที่อยู่ห่างจากศาลเจ้าประมาณ 3 กิโลเมตร เพื่อรอรับขบวนองค์เทพ หล่าชินปักเต้าที่เดินทางมาจากสะพานหินด้วยรถยนต์ จากนั้นมีการแห่ขบวนกันอย่างเอิกเกริกด้วยผู้คนที่ล้นหลาม เบียดเสียดกันในขบวน ทั้งองค์พระ พี่เลี้ยง ฉ้ายอ้ว ผู้คนทั่วไป และนักท่องเที่ยว ทำให้ขบวนเคลื่อนตัวไปอย่างช้า ๆ จึงต้องใช้เวลาในการเดินทางไปยังศาลเจ้านานกว่าปกติมาก ตลอดสองข้างทางมีการตั้งโต๊ะบูชาตามบ้านเรือนของผู้คน และการจุดประทัดเสียงดังสนั่นหวั่นไหวตลอดระยะทาง นับเป็นสีสันที่ยิ่งใหญ่ของค่าคืนนั้น สมหวัง ชื่นพิมลชาวกิจ (2561 : สัมภาษณ์) ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า เดิมพิธีกรรมนี้กระทำกันอย่างเรียบง่าย ในช่วงศึกสงครามที่ไม่มีผู้คน แต่ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ผู้คน และองค์พระอื่น ๆ ได้มีส่วนร่วม และถือเป็นการให้เกียรติแก่องค์เทพทั้งสองด้วย จนกลายเป็นธรรมเนียมที่ผู้คนต่างยอมรับ และเข้าร่วมขบวนต้อนรับกันอย่างมากมาย และหลังจากขบวนมาถึงบริเวณวงเวียนสุริยเดช หรือวงเวียนน้ำพุมีการนำกระถางรูป แผ่นป้ายชื่อ และตุ๊กตากระดาศขององค์เทพทั้งสองลงจากรถยนต์ และตั้งขบวนเดินเท้าเข้าสู่ศาลเจ้า โดยที่ลานหน้าศาลเจ้ามีการปูกระดาศทองเป็นทางยาว 2 สาย ไว้รับเสด็จองค์เทพทั้งสอง โดยมีองค์พระเตียนฮู่หงวนไสยพร้อมด้วยองค์พระชั้นผู้ใหญ่ และคณะกรรมการศาลเจ้ารอรับขบวนอยู่ที่ซุ้มบันไดทางขึ้นศาลเจ้า การอัญเชิญกระถางรูป แผ่นป้ายชื่อ และตุ๊กตากระดาศขององค์เทพทั้งสองขึ้นศาลเจ้าต้องใช้ความสามารถสูง เพราะผู้คนจำนวนมากที่พยายามเบียดเสียดเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย สมชาย มนุจันทรธ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ได้ร่วมในพิธีกรรมแห่ขบวนองค์เทพหล่าชินปักเต้าอย่างใกล้ชิดตั้งแต่ครั้งแรก จึงได้เห็นผู้คนจำนวนมากแสดงออกถึงความเคารพศรัทธาในองค์เทพทั้งสองอย่างลึกซึ้ง ทำให้รู้สึกตื่นตันใจ เป็นภาพที่ประทับใจตรึงอยู่ในใจตลอดมา

³⁸สมพร ชุ่มพงษ์ ผู้ก่อตั้งมูลนิธิเต้าโบ้แก๊ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพิธีเฉี้ยหล่าชินปักเต้า

ภาพประกอบที่ 65 พิธีฉีดยาล้ำขึ้นปักเต้า

ภาพประกอบที่ 66 พิธีฉีดยองค้เทพหล้ำขึ้นปักเต้าที่บริเวณชายหาดสะพานหิน

อย่างไรก็ตาม พิธีกรรมเขี่ยหล่ำซิ่นปักเต้ามีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้ผู้คนจำนวนมากได้มีส่วนร่วม จนกลายเป็นสีสันที่ยิ่งใหญ่ในยามค่ำคืน แต่ยังคงยึดหลักการเดิมไว้ในช่วงของการประกอบพิธี อัญเชิญองค์เทพเขี่ยหล่ำซิ่นปักเต้าที่กระทำกันอย่างเงียบ ๆ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการปรับตัวเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยอย่างสำคัญ

5. พิธีป้ายชิตแซ่ : บูชาดวงดาวประจำวัน

คำว่า “ป้าย” หมายถึง ไหว้ คำว่า “ชิตแซ่” หมายถึง ดวงดาวทั้ง 7 พิธีป้ายชิตแซ่ จึงหมายถึงพิธีกรรมบูชาดวงดาวประจำวันทั้ง 7 ดวง เพื่อเป็นการขอบคุณ และเสริมดวงชะตาให้ตนเอง และครอบครัวรวมถึงชุมชนด้วย ทุกศาลเจ้ามีการจัดปะรำพิธีที่ยกสูงจากพื้น มีต้นอ้อยคู่ประดับอยู่ด้านหน้า แต่วันเวลาอาจแตกต่างกันไปตามที่ทางศาลเจ้านั้น ๆ กำหนด ในส่วนของศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าโบ้แก้งจัดขึ้นในวันที่ 7 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน เป็นประจำทุกปี ซึ่งในปี พ.ศ. 2561 ตรงกับวันที่ 15 ตุลาคม เวลา 21.00 น. ในช่วงก่อนเริ่มพิธีกรรมองค์พระชั้นผู้ใหญ่ทำการประทับทรงก่อน แล้วขึ้นไปบนปะรำพิธีเพื่อทำการไค้ห่าน หรือเบิกเนตรกิมซิ่นองค์เทพจำนวนมากที่ผู้คนนำมาให้องค์พระทำพิธี การไค้ห่านมีความสำคัญต่อการประจุกความหมายในประติมากรรมกิมซิ่น และเพื่อให้กิมซิ่นที่เบิกเนตรเรียบร้อยแล้วได้เข้าร่วมในการสวดบูชาดวงดาวประจำวันทั้ง 7 ด้วย ซึ่งถือกันว่าเป็นการเพิ่มพลังแห่งความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ของกิมซิ่น ทั้งนี้ ในส่วนของศาลเจ้าได้ใช้โอกาสนี้ปลุกเสกฮู้เล้ง หรือฝ้ายยันต์ และกระดาษยันต์ รวมทั้งสิ่งของมงคลต่าง ๆ เช่น แป้งหอม น้ำมันหอม หม้อหยอง หรือไหมพรมหลากสี เป็นต้น เพื่อนำไปใช้ในพิธีมงคลต่าง ๆ วิรัช อภิญญาน (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ทั้งกิมซิ่นรูปภาพ และสิ่งของมงคลต่าง ๆ ที่ผู้คนนำมาให้องค์พระทำพิธีเบิกเนตร และทำการเจิมในแต่ละปีมีเกือบ 100 ชิ้น

ในส่วนขององค์พระจำนวนมากที่เข้าร่วมพิธีกรรมต่างยื่นเรียงรายรอบปะรำพิธี และมีผู้คนจำนวนมากที่จับจองที่นั่งเพื่อร่วมพิธี โดยมีดอกไม้ และรูปเทียนเป็นเครื่องบูชา หลังจากพิธีการเบิกเนตร และเจิมสิ่งต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว องค์พระเตียนฮูหวงโสยสั่งให้เสมียนศาลเจ้าเริ่มพิธีกรรมโดยการสวดมนต์ และอ่านสาส์นบูชาดวงดาวทั้ง 7 โดยสิ่งของที่ใช้ในการบูชาบนตัวล้วนมีจำนวน 7 ทั้งสิ้น เช่น เทียน 7 เล่ม ธัญพืช 7 งาน ผลไม้ต่าง ๆ 7 งาน เป็นต้น และหลังจากเสร็จสิ้นพิธีกรรมมีการโปรยฝ้ายยันต์ขององค์เทพกิ้วอ่องไต่เต้ และประพรมน้ำมันดีให้แก่ผู้คนที่เข้ามาร่วมงาน รวมทั้งองค์พระทำการแจกสิ่งของมงคลต่าง ๆ สมหวัง ชื่นพิมลชาญกิจ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า พิธีกรรมนี้มีการอัญเชิญชิตแซ่เต้ง หรือตะเกียงน้ำมัน 7 ดวง ที่ประดิษฐานอยู่บนตัวองค์เทพหยกอ่องซ่งเต้ขึ้นไปบนปะรำพิธีเพื่อร่วมพิธีกรรมด้วย และหลังจากเสร็จสิ้นพิธีกรรมจะเป็นอีกหนึ่งโอกาสที่ผู้คนทั้งหลายได้ใกล้ชิดกับองค์พระ เพื่อขอพรหรือสอบถามเรื่องราวต่าง ๆ

ภาพประกอบที่ 67 ประรำพิธีพิธีป้ายขีดแช้

พิธีกรรมป้ายขีดแช้เป็นพิธีกรรมตามความเชื่อที่ผู้คนทั้งหลายอาจกระทำร่วมกันได้ในวาระต่าง ๆ เพื่อขอพรต่อองค์เทพประจำดวงดาวทั้ง 7 วัน เช่น การขอพรให้ช่วยปิดเป่าทุกข์ภัย และให้มีสวัสดิมงคลในการประกอบพิธีกรรมสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น จึงเป็นหนึ่งในพิธีกรรมช่วงงานประเพณีกินผักที่กระทำสืบทอดกันมาในทุกศาลเจ้า เพื่อขอพรต่อองค์เทพให้ช่วยปกป้องรักษาผู้คนทั้งหลายให้มีความอุดมสมบูรณ์พูลสุขตลอดไป

6. พิธีไถ่ห่าน : การสะเดาะเคราะห์

ด้วยปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ ทำให้ผู้คนในยุคปัจจุบันสนใจ และยอมรับในการเข้าร่วมพิธีกรรมไถ่ห่าน หรือพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ที่ถือเป็นการแก้กรรมกันเป็นจำนวนมาก สอดคล้องกับหลักศาสนาตามวิถีชาวบ้าน และวัฒนธรรมทางสังคมไทย เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยดี สามารถผ่านพ้นอุปสรรคทั้งปวงไปได้ โดยการพึ่งพาศักดิ์เทพทั้งหลายให้ช่วยปกป้องคุ้มครองปิดเป่าแก้ไข้ปัญหาทั้งปวงให้หมดสิ้นไป การประกอบพิธีกรรมไถ่ห่านจึงเป็นหนึ่งในพิธีกรรมของทุกศาลเจ้าที่จัดให้มีขึ้นตามวันเวลาที่แตกต่างกันไป แต่ในส่วนของศาลเจ้าจู้ยู่เต้าโบ้แก๊งจัดให้มีพิธีกรรมนี้ในวันที่ 8 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน ซึ่งในปี พ.ศ. 2561 ตรงกับวันที่ 16 ตุลาคม เวลาประมาณ 20.00 น. โดยในช่วงเช้าเป็นการประกอบสะพานไม้ขนาดกว้างประมาณ 1 เมตร ยาวประมาณ 3 เมตร จำนวน 2 สะพาน ที่ลานกว้างด้านหน้าศาลเจ้า และในช่วงเย็นองค์พระเตียนฮู่หง่วนโส่ย และพระชั้นผู้ใหญ่ร่วมกับฮวดกั้วประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การทำน้ำมนต์ด้วยธูป การเจิมสะพานที่

มีภาพดวงดาวเจ็ดดวง การเจิมอินหรือตราประทับ และการตั้งเจงหล่อ หรือหม้อควันไม้หอมไว้ได้ สะพานทั้งฝั่งทางขึ้น และทางลงสะพาน เป็นต้น จากนั้นปิดทางขึ้น - ลงสะพานด้วยออล่อง เพื่อรอการเปิดสะพานเพื่อทำพิธีกรรมโก้ยห่าน

พิธีโก้ยห่านเริ่มขึ้นในช่วงค่ำโดยองค์พระเตียนฮู่หวงโนสย และองค์พระที่ฮู่หวงโนสยทำพิธีเปิดสะพาน สะพานละองค์ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมพิธีเดินข้ามสะพานจากฝั่งหนึ่งไปยังอีกฝั่งหนึ่ง ในแต่ละสะพานเดินเรียงกันเป็น 2 แถว แต่เริ่มจากคู่แรกที่เป็นผู้ชายซึ่งเกิดในปีมังกรหรือปีมะโรง และผู้หญิงที่เกิดปีเสือหรือปีชวด จากนั้นจึงตามด้วยคนอื่น ๆ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นคู่ผู้หญิง และผู้ชาย ในการขึ้นไปบนสะพานต้องจัดเตรียม “เท่ซิ่น” หมายถึง ตัวแทน ที่ใช้กระดาษขาวตัดเป็นรูปคนใช้แทนตัวตน มีการเขียนชื่อ - สกุล ของตัวเอง และญาติพี่น้องลงบนเท่ซิ่นด้วย ฌณกฤต ใจสมคม (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า พิธีกรรมนี้สามารถทำแทนญาติพี่น้องที่ไม่ได้มาร่วมพิธีกรรมได้ โดยใช้รูปต่างตัวตามจำนวนคนที่เราต้องการทำแทน และตั้งจิตอธิษฐานแทนการเขียนชื่อ แต่ส่วนใหญ่นิยมเขียนชื่อ - สกุลลงไป ด้วย จากนั้นจึงนำเท่ซิ่นทิ้งลงในตะกร้าที่วางอยู่ด้านหน้าทางขึ้นสะพาน แล้วเดินข้ามสะพานไปโดยไม่ต้องเหลียวหลังกลับไปมอง เมื่ออยู่บนสะพานองค์พระที่ยืนเรียงรายที่ราวสะพานทั้งสองด้านประพรมน้ำมนต์ และประทับตราเป็นชื่อขององค์เทพก๊วอ่องโตเต้ และองค์เทพเตียนฮู่หวงโนสย ลงบนด้านหลังของเสื้อ ซึ่งบางคนสวมเสื้อที่ผ่านการสะเดาะเคราะห์ และประทับตรามาแล้วหลายครั้ง แสดงให้เห็นว่าเจ้าของมีการเก็บรักษาเสื้อไว้เป็นอย่างดีเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมนี้เป็นการเฉพาะ หรือบางคนนำเสื้อผ้าของญาติพี่น้องขึ้นไปประทับตราด้วย และเมื่อลงสะพานมีองค์พระยืนเรียงรายสองข้างทางคอยอำนวยความสะดวกให้ทุกคน องค์พระบางองค์มีการแจกฐู หรือสิ่งของมงคลต่าง ๆ ด้วย ทั้งนี้ การทิ้งเท่ซิ่นลงในตะกร้าเปรียบเสมือนการทิ้งสิ่งอัปมงคล หรือเคราะห์ร้ายต่าง ๆ ให้ออกไปจากตัว ส่วนการเดินข้ามสะพานเปรียบเสมือนการดำเนินชีวิตในวันทั้ง 7 ให้ผ่านพ้นไปได้อย่างราบรื่น โดยเมืองคัพคอยให้การคุ้มครองช่วยเหลือ ปรีดา เอกผล (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า พิธีกรรมโก้ยห่านสามารถเข้าร่วมได้ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกเชื้อชาติศาสนา โดยไม่จำเป็นต้องเป็นฉ้ายอิว หรือผู้ที่ร่วมการกินผัก และจากเมื่อก่อนที่มีเพียงสะพานเดียวต้องทำพิธีจนเลยเวลาเที่ยงคืน ปัจจุบันมี 2 สะพาน และเลื่อนเวลาเริ่มทำพิธีให้เร็วขึ้น แต่ก็ยังต้องใช้เวลาประมาณ 4 - 5 ชั่วโมง องค์พระต้องผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาทำพิธีจนแล้วเสร็จ และทางศาลเจ้าต้องจัดทำเท่ซิ่นไว้ให้เพียงพอต่อความต้องการ แสดงให้เห็นถึงจำนวนผู้คนจำนวนมากที่เข้าร่วมพิธีกรรมโก้ยห่าน

ภาพประกอบที่ 68 สะพานพิธีไถ่ห่าน

ภาพประกอบที่ 69 การสะเดาะเคราะห์ของผู้คน

ด้วยพิธีกรรมโก้ยห่านถือเป็นการสะเดาะเคราะห์ของผู้คน ซึ่งไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้ที่ร่วมการกินผักเท่านั้น จึงเป็นพิธีกรรมที่สามารถดึงดูดผู้คนจำนวนมากให้เข้าร่วมพิธีกรรมนี้ แต่ละศาลเจ้าต่างมีรูปแบบพิธีกรรมที่แตกต่างกันไป บางคนจึงเข้าร่วมการโก้ยห่านกับหลาย ๆ ศาลเจ้าตามความเชื่อ ความศรัทธาของตน การเตรียมการ และการประกอบพิธีกรรมของศาลเจ้าต่าง ๆ จึงต้องใช้เวลานานพอสมควร เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสในการสะเดาะเคราะห์เคราะห์อย่างทั่วถึง

จากการศึกษาสรุปได้ว่า พิธีกรรมต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาล้วนเป็นพิธีกรรมสำคัญที่ทุกศาลเจ้าจัดให้มีขึ้นในงานประเพณีกินผัก แต่วันเวลา และรายละเอียดต่าง ๆ อาจแตกต่างกันไปตามบริบทของ แต่ละศาลเจ้า อย่างไรก็ตาม สัญลักษณ์ องค์ประกอบ และรูปแบบของแต่ละพิธีกรรมที่ปรากฏล้วนมีนัยยะแห่งความหมายในการแสดงออกซึ่งพลังความยิ่งใหญ่ขององค์เทพที่คอยปกป้องรักษาผู้คน โดยมีกิมซัน ม้าทรง และองค์เทพ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้คนในทุกพิธีกรรม

พิธีกรรมโก้ยห้อย : กระบวนการสร้างความบริสุทธิ์ด้วยไฟ

คำว่า “โก้ย” หมายถึง เดินผ่านไป และคำว่า “ห้อย” หมายถึง ไฟ พิธีกรรมโก้ยห้อย จึงหมายถึง พิธีกรรมเดินไปบนกองไฟ หรือเรียกง่าย ๆ ว่า “การลุยไฟ” โดยมีองค์พระและฮวดกั้วเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม ซึ่งในประเทศจีนการลุยไฟไม่ได้ปรากฏเฉพาะในวัฒนธรรมของชาวฮั่นเท่านั้น แต่ยังพบในวัฒนธรรมของชนเผ่าอื่น ๆ เช่น ชนเผ่าหลีในเกาะไหหลำ ชาวจ้วง ในมณฑลกว่างสี และชาวไต ในเมืองสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน เป็นต้น โดยมีหมอผี เป็นตัวแทนในการประกอบพิธีกรรม (Song Zhaolin 宋兆麟, 《巫覡—人与鬼神之间》, 北京: 学苑出版社, 2001 年第148-150 页) ซึ่งเป็นพิธีกรรมความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่บูชาผี และเน้นการเซ่นไหว้ เนื่องจากพื้นที่ทางตอนใต้ของจีนติดกับชายฝั่ง อยู่ห่างไกลจากอิทธิพลของวัฒนธรรมขงจื้อที่มีศูนย์กลางอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำฮวงโหตอนกลาง และตอนล่าง จึงสามารถรักษาความเชื่อ และพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ที่มีมาแต่โบราณไว้อย่างเหนียวแน่นได้ โดยวัฒนธรรมความเชื่อไสยศาสตร์ บูชาผี เน้นการเซ่นไหว้ แนวคิดที่เป็นกลางที่สรรพสิ่งล้วนมีวิญญาณ จึงทำให้เกิดการนับถือทั้งคน และสรรพสิ่งต่าง ๆ เป็นเทพเจ้า และด้วยพื้นฐานวัฒนธรรมเดียวกันทำให้ชาวจีนในมณฑลกว่างตุง ฮกเกี้ยน และได้หวัน มีรูปแบบความเชื่อพื้นฐานที่คล้ายคลึงกัน สะท้อนถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรม และสังคมของคนจีน (สุภชา ศรีรัตนบัลล์, 2561) ดังตัวอย่าง ต่อไปนี้

1) พิธีกรรมลุยไฟของศาลเจ้า เหวินเหิงเตี้ยน เมืองจิ้งโจว มณฑลฮกเกี้ยน สร้างในช่วง ค.ศ. 1573 – 1620 ในสมัยราชวงศ์หมิง เมืองค้ทงกวนอูเป็นองค์ประธานในศาลเจ้า และในศาลเจ้ามี พิธีกรรมสำคัญ คือ การตีกลองนาจา และขับร้องบทสวดควบคู่กับการประกอบพิธีกรรมลุยไฟ ในพิธีมี เครื่องดนตรีหลัก คือ กลองแบนมีด้ามจับยาว และตีแผ่นผ้ายันต์ ในบทสวดขับร้องกล่าวอัญเชิญ เทพนาจา ซึ่งในวันที่ 9 เดือน 9 ตรงกับวันเกิดเทพนาจา จึงถือเป็นวันเปิดพิธี มีการเช่นไหว้ด้วยเหล้ายา ด้วยการขับร้องบทสวดอัญเชิญ เทพนาจา โดยมีนักบวชหรือผู้ประกอบพิธีกรรม นำขบวนกลองนาจา และผู้หามเกี้ยวองค์เทพเดินลุยไฟ ส่วนครอบครัวไหนมีเทวรูปเคารพก็ถือมาเดินลุยข้ามกองไฟ เพื่อเป็นการขอพรให้องค์เทพช่วยปกป้องสมาชิกในครอบครัวให้ปราศจากทุกข์โศกโรคภัย และต้อง เดินข้ามทั้งหมด 3 รอบ โดยให้เฉพาะผู้ชายเท่านั้นที่เข้าร่วมลุยไฟ (Chen Songmin. 2009 : 113 อ้างถึงใน (สุกษา ศรีรัตนบัลล์, 2561)

2) ศาลเจ้าเออร์เจียหวังกงเมียว ประเทศไต้หวัน จัดให้มีพิธีกรรมลุยไฟ ในวันที่ 15 เดือน 11 ตรงกับวันแซยิดขององค์เทพซานหวังกง หนึ่งในสามองค์เทพกู่กวงซานหวัง โดยสถาปนายก่องให้ เป็นเทพที่ต่อสู้กับกองทัพชาวมองโกลผู้ก่อตั้งราชวงศ์หยวน (ค.ศ. 1271 – 1368) มีการประกอบพิธี การลุยไฟหามเกี้ยวองค์เทพต่าง ๆ ข้ามกองไฟ ซึ่งถือเป็นพิธีลุยไฟที่จัดอย่างยิ่งใหญ่

จะเห็นว่าพิธีกรรมโก้ยโหย้ หรือพิธีกรรมลุยไฟมีมาช้านานแล้ว และเป็นพิธีกรรมสำคัญที่ศาล เจ้าต่าง ๆ ในจังหวัดภูเก็ตจัดให้มีขึ้นในงานประเพณีกินผัก โดยเชื่อว่าไฟอันศักดิ์สิทธิ์สามารถขจัดสิ่ง ชั่วร้าย หรือสิ่งไม่ดีให้หมดไปจากตัว เป็นการชำระล้างร่างกาย และจิตใจให้สะอาด ทั้งยังเป็นการ แสดงความศักดิ์สิทธิ์ขององค์เทพ และความบริสุทธิ์ของม้าทรง แต่ละศาลเจ้าประกอบพิธีกรรมนี้ตาม วันเวลาที่องค์พระผู้ดูแลรับผิดชอบเป็นผู้กำหนด สำหรับกระบวนการจัดพิธีกรรมโก้ยโหย้ของศาลเจ้า จุ้ยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง ที่ผู้วิจัยใช้เป็นพื้นที่ศึกษาหลัก รวมทั้งศาลเจ้าเฮียบเทียนแก้งกวนเต้กุน (สะป่า) และ ศาลเจ้าซุ่ยบุ่นตอง (หล่อโรง) ปรากฏดังต่อไปนี้

พูนุ ปณุกิตโต ชิว

1) พิธีกรรมโก้ยโหย้ของศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบ้เก้ง

ศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบ้เก้ง จัดให้มีพิธีกรรมโก้ยโหย้ใน วันที่ 6 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน ในปี พ.ศ. 2561 ตรงกับวันที่ 14 ตุลาคม สมชาย มนูญทรัพย์ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า พิธีกรรมโก้ยโหย้จัดขึ้นในวันเก้าโง้ยโช้ยล็ก คือวันที่ 6 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน เป็นประจำทุกปี เพิ่งมาเปลี่ยนแปลงในปี พ.ศ. 2560 เพราะตรงกับช่วงวันพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพรัชกาลที่ 9 องค์พระเตี้ยฮู้ห่วยโส้ย จึงมีบัญชาให้ประกอบพิธีกรรมเล็ก ๆ และเลื่อนวันประกอบพิธีเป็นวันเก้าโง้ยโช้ยหอง หรือวันที่ 5 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน ในปีนั้นจึงไม่มีพิธีอ้วเก้ง กิตติวงศ์ จันทรสัทธรรม³⁹ (2560 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ในปี พ.ศ. 2560 ไม่มีการประดับธงทิวบริเวณถนนเหมือนเช่นปีอื่น ๆ ไม่มีการจุดประทัดตลอดช่วงงานประเพณี เว้นแต่เป็นการจุดประทัดเพื่อประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า โดยมุ่งเน้นการถือศีลสวดมนต์ ปฏิบัติธรรมเป็นหลัก ทั้งนี้ด้วยเกรงว่ากระทบต่อพระราชพิธีสำคัญ ซึ่งแม้มีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลา และรายละเอียดของการประกอบพิธีกรรมเล็กน้อย แต่รูปแบบของพิธีกรรมสำคัญยังคงดำรงอยู่ ส่วนปี พ.ศ. 2561 ทุกอย่างกลับสู่ภาวะปกติเช่นเดิม รวมทั้งพิธีกรรมโก้ยโหย้ที่จัดขึ้นในค่ำคืนของวันที่ 6 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน เพื่อธำรงอัตลักษณ์ทางความเชื่อของคนจีนที่ยึดถือปฏิบัติสืบมา โดยใช้พื้นที่นอกศาลเจ้าในการจัดพิธีกรรม เพราะพื้นที่ของศาลเจ้าไม่กว้างขวางพอ โดยมีลำดับขั้นตอนการจัดพิธีกรรม ดังนี้

(1) การประชุมคัดเลือกสถานที่ เป็นการประชุมร่วมกันของคณะกรรมการศาลเจ้า เพื่อคัดเลือกพื้นที่ในการจัดพิธีกรรม และเส้นทางขบวนแห่ทั้งขาไป และขากลับ รวมทั้งเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีข้อสรุปว่า ในปี พ.ศ. 2561 นี้ ใช้พื้นที่เดิมที่เคยจัดพิธีกรรมโก้ยโหย้ คือ พื้นที่ว่างเปล่าของรองประธานศาลเจ้า จู้ต๋วยเต้าโบ้เก้ง บริเวณถนนหลวงพ้อ ห่างจากศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบ้เก้ง ประมาณ 4 กิโลเมตร สมหวัง ชื่นพิมลชาญกิจ (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า เดิมพิธีกรรมโก้ยโหย้เป็นพิธีกรรมปกติธรรมดา ใช้พื้นที่ในบริเวณใกล้เคียง ศาลเจ้า เช่น พื้นที่ลานวัดขจรรังสรรค์ พื้นที่โรงเรียนเทศบาลเมืองภูเก็ต เป็นต้น แต่ในช่วงที่ทางจังหวัดภูเก็ตยกระดับงานประเพณีกินผักให้เป็นงานระดับจังหวัดเพื่อโปรโมทการท่องเที่ยว จึงมีการอนุญาตให้ศาลเจ้า จู้ต๋วยเต้าโบ้เก้งจัดพิธีกรรมขึ้นที่สนามกีฬาสุระกุล ซึ่งเป็นสนามกีฬาขนาดใหญ่ของจังหวัดภูเก็ต ต่อมาเมื่อมีการปรับปรุงสนามกีฬาสุระกุลให้ได้มาตรฐาน ทางจังหวัดจึงไม่อนุญาตให้ใช้พื้นที่อีก ทางศาลเจ้าจึงต้องจัดหาพื้นที่ที่มีลานกว้างเพื่อให้สามารถประกอบพิธีกรรมให้ดูยิ่งใหญ่เหมือนที่สนามกีฬาสุระกุล มีการปรับเปลี่ยนไปใช้สถานที่ต่าง ๆ ตามโอกาส และตามความเหมาะสม เช่น พื้นที่บริเวณปลายแหลมสะพานหิน พื้นที่ด้านข้างสนามกีฬาสะพานหิน ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์จากเทศบาลนครภูเก็ต เป็นต้น แต่เมื่อมีการ

³⁹กิตติวงศ์ จันทรสัทธรรม ประธานศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบ้เก้ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีกินผักของศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบ้เก้ง

ภาพประกอบที่ 70 การจัดเตรียมพื้นที่

ภาพประกอบที่ 71 จุดตั้งตัวองค์กิมซัน และจุดตั้งตัวง้อเอี้ยเท้าพร้อมธง 5 สี 5ทิศ

(3) การก่อกองไฟ เริ่มขึ้นเวลาประมาณ 05.09 น. ของวันประกอบพิธีกรรมโก้ยโหย้ โดย ม้าทรงจำนวน 5 คน ไปประทับทรงองค์เทพ 5 องค์ ประกอบด้วย องค์เทพเตียนฮู้ห่วยไส่ องค์เทพ ตงตันห่วยไส่ องค์เทพเสียนจ้ายตงจื่อหรือองค์เทพอั้งไฮ้หยี่ องค์เทพสามฮู้ฮ้อเอี้ย และองค์เทพที ฮู้ห่วนไส่ โดยองค์พระเตียนฮู้ห่วยไส่ ทำการอัญเชิญฮ้อเอี้ยเข้าชุดพิเศษที่จัดทำขึ้นเป็นการเฉพาะ ขึ้นประดิษฐานที่ตัวประจำทิศทั้งห้า มีการอัญเชิญกิมซึนองค์เทพขึ้นประดิษฐานที่ตัวองค์เทพ และการ ตรวจตราความเรียบร้อยรอบพื้นที่ ส่วนองค์พระที่เหลือทำการก่อกองไฟกองเล็กจำนวน 5 กอง ในจุด ที่กำหนดไว้แล้ว ซึ่งในแต่ละกองไฟมีถ่านไม้ผสมรูป และกระดาศฮู้หรือจ้าวฮู้ขององค์เทพก๊วฮ้องใต้เต้ พร้อมกับโปรยเอี่ยมบึ้งไป และเมื่อไฟลุกโชนขึ้นทั้ง 5 กอง จึงรวบกองไฟทั้ง 5 กอง ให้เข้ามารวม เป็นกองใหญ่กองเดียว เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีกรรมในช่วงเช้า จากนั้นเจ้าหน้าที่ฝ่ายกองไฟเติมถ่านไม้ลง ไปเรื่อย ๆ เพื่อให้กองไฟขยายใหญ่ขึ้น โดยห้ามบุคคลผู้ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเข้าไปในเขตก่อกองไฟ อย่างเด็ดขาด สมบูรณ์ คำรึห์⁴¹ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า การก่อกองไฟต้องให้ทันตามเวลา ประกอบพิธีกรรมในช่วงค่ำ และได้ปริมาตรความหนาแน่นของกองไฟตามต้องการ ขนาดกองไฟสูง ประมาณ 50 เซนติเมตร กว้างประมาณ 2.50 เมตร ความยาวประมาณ 5 เมตร หรือตามความ เหมาะสมของพื้นที่ ซึ่งปัจจุบันต้องใช้ถ่านไม้ถึง 219 กระสอบป่าน โดยถ่านไม้ส่วนหนึ่งมาจากการ บริจาคของผู้คนที่ศรัทธา การเริ่มก่อกองไฟจำนวน 5 กอง จึงเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงสัญลักษณ์แห่ง กองทัพสวรรค์ทั้ง 5 ทิศ และธาตุทั้ง 5 ที่ช่วยปกป้องรักษาไม่ให้สิ่งชั่วร้ายเข้าสู่พื้นที่ ทำให้พื้นที่แห่งนี้ กลายเป็นพื้นที่พิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งการกำหนดและจำกัดพื้นที่ว่างให้มีความหมายได้แปรสภาพ ด้วยพิธีกรรมจากความสับสนอลหม่านโดยการประดิษฐ์สร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาท่ามกลาง สิ่งแวดล้อมอันเป็นโลกิยะ พื้นที่ว่างที่เป็นระบบจักรวาลระเบียบ แบ่งเขตเส้นรูปสี่เหลี่ยม ขนาด และ ทิศทางอาณาเขตตามพื้นที่เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมจึงถือได้ว่าเป็นพิธีกรรม (เอเดรียน สน อดกราส และ ภัทรพร สิริภาณูจน. 2536 : 13) และเวลา 15.19 น. องค์เทพเตียนฮู้ห่วยไส่ประทับ ร่างม้าทรง เพื่อมาตรวจดูความพร้อม และความเรียบร้อยของพื้นที่อีกครั้งหนึ่ง

⁴¹สมบูรณ์ คำรึห์ หัวหน้าฝ่ายกองไฟของศาลเจ้าจู้ตู่เต้าโบ้เก้ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ พิธีกรรม โก้ยโหย้ของศาลเจ้าจู้ตู่เต้าโบ้เก้ง

ภาพประกอบที่ 72 การก่อกองไฟไถ่โทษ

(4) ขบวนแห่องค์เทพกั๋วอ๋องไต่เต้สู่ปราสาทพิธิ ในช่วงเย็นของวันที่ 14 ตุลาคม 2561 กรรมการฝ่ายไถ่โทษจัดเตรียม “ไถ่โทษ” หรือที่เรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่า “เกว” เป็นเกี้ยวหมานขนาดเล็กแบบเปิดโล่งไม่มีหลังคา ใช้คนแบกหมาน 4 คน ประดับธงสัญลักษณ์จ้อเอี้ย 5 สี เรียงไว้ที่ด้านหลังไถ่โทษ และอัญเชิญกิมซึ้งองค์เทพต่าง ๆ มาประดิษฐาน เพื่อเตรียมพร้อมในการแห่ขบวน กระทั่งช่วงค่ำม้าทรงองค์เทพชั้นผู้ใหญ่ส่วนหนึ่งไปเตรียมพร้อมที่บริเวณประกอบพิธีกรรมไถ่โทษ ส่วนม้าทรงที่เหลือเตรียมพร้อมเพื่อเข้าสู่กระบวนการความเป็นเทพ ความเป็นมนุษย์ โดยมีการประทับทรงที่ศาลเจ้ารอก การเคลื่อนขบวน และเมื่อถึงเวลา 20.09 น. เสียงกลองใหญ่ และระฆังดังรัวขึ้น องค์พระเตียนฮู่ห้วนโส้ย และเจ้าหน้าที่ดำเนินในอัญเชิญองค์เทพกั๋วอ๋องไต่เต้ขึ้นประทับใน “ตัวเลียน” หรือเกี้ยวหมานประจำพระองค์ขนาดใหญ่ที่ใช้คนแบกหมาน 8 คน ซึ่งเป็นแบบปิดทึบและมีหลังคา โดยที่กึ่งกลาง และมุมหลังคาทั้งสี่มุมประดับธงสัญลักษณ์จ้อเอี้ย 5 สี แล้วจึงเคลื่อนขบวนไปยังสถานที่ประกอบพิธีกรรมไถ่โทษ ส่วนด้านข้างตัวเลียนมีฉัตรจีนประกอบ ด้านหน้าตัวเลียนมีการตีฆ้องจีน และเป่าปี่ยาวที่เรียกว่า “โซ้ย” เป็นระยะ ๆ เพื่อเป็นการส่งสัญญาณให้ผู้คนรับทราบว่าตัวเลียนขององค์เทพ กั๋วอ๋องไต่กำลังเคลื่อนตัวมา ถัดไปทางด้านหน้าเป็นขบวน “ก๊ิบสู” หรือเครื่องประกอบกองเกียรดิยศ ประกอบด้วยเครื่องอาวุธจำลองต่าง ๆ และชุดแผ่นป้ายตัวอักษรจีนที่บอกให้ทราบว่าเป็นขบวนเสด็จขององค์เทพกั๋วอ๋องไต่เต้ จึงขอให้ทุกคนคุกเข่า และอยู่ในอาการสงบ มี “โล่ก้อตั้น” หรือคณกะลองชุด

แบบจิ้นตีบรรเลงด้วย โดยตลอดเส้นทางเสด็จมีการตั้งโต๊ะบูชาหน้าบ้านเรือนของผู้คน และมีการจุดประทัดถวายในเส้นทางเสด็จ

ภาพประกอบที่ 73 ขบวนตัวเลี่ยนเคลื่อนเข้าสู่พื้นที่ประกอบพิธีกรรมโก้ยโหย้

ภาพประกอบที่ 74 พื้นที่ประกอบพิธีกรรมโก้ยโหย้

ทั้งนี้ เส้นทางเสด็จส่วนหนึ่งอยู่นอกเส้นทางพิธีกรรมอ่าวแก่ง ผู้คนในบริเวณนั้นจึงถือโอกาสนี้รับเสด็จองค์เทพกั๋วอ่องไต่เต่ ทำให้ขบวนแห่ดูมีพลังน่าเกรงขาม และน่าศรัทธามากขึ้น และในช่วงการแห่ขบวน ม้าทรงองค์เทพชั้นผู้ใหญ่ที่อยู่บริเวณลานประกอบพิธีกรรมโก้ยโหย้ทำการประทับทรง โดยองค์พระสามฐู่อ่องเอี้ย องค์พระลีฮู้กิมเซีย และองค์พระที่ฮู้ห้วงวนโส่ย ร่วมกับฮวดกั๋วทำหน้าที่ตรวจตราความพร้อมทั้งหมดเพื่อรอรับเสด็จ เริ่มเข้าสู่พิธีการการประพิธีกรรม

(5) การลุยไฟ เริ่มขึ้นเมื่อขบวนตัวเลี่ยนเคลื่อนเข้าสู่พื้นที่ประกอบพิธีกรรม โดยมีเสียงประทัดรับเสด็จดังอีกที และยาวนาน ผู้คนที่อยู่ในพื้นที่นั้นนั่งคุกเข่าพร้อมยกมือไหว้แสดงความเคารพ และตั้งจิตอธิษฐานขอพรเพื่อความเป็นสิริมงคล องค์เทพเตียนฮู้ห้วงวนโส่ย และฮวดกั๋ว อัญเชิญเฉพาะตัวเลี่ยนองค์เทพ กั๋วอ่องไต่เต่เดินวนขวารอบกองไฟ 3 รอบ สมชาย มนูญจันทร์ (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า ในสมัยก่อนขนาดกองไฟยังไม่ใหญ่มากนัก และจำนวนองค์พระก็น้อย มีการหามตัวเลี่ยน และไต้เปี้ยเดินลุยกองไฟด้วย และเมื่อตัวเลี่ยนวนรอบกองไฟครบ 3 รอบ ก็อัญเชิญไปประดิษฐานที่ตัวขนาดใหญ่ซึ่งตั้งอยู่รอบนอกกองไฟ โดยตัวเลี่ยนหันหน้าเข้าสู่ตำแหน่งกึ่งกลางกองไฟ เพื่อให้องค์เทพกั๋วอ่องไต่เต่ประทับเป็นประธานในพิธีกรรม มีการถวายสักการะ และการถวายน้ำชาแด่องค์เทพกั๋วอ่องไต่เต่ โดยนายกเทศมนตรีนครภูเก็ตเป็นผู้นำถวาย และมีการอ่านราชโองการเพื่อถวายรายงานโดยเสมียนศาลเจ้า จากนั้นองค์พระเตียนฮู้ห้วงวนโส่ยเดินไปยังกองไฟพร้อมกับฮวดกั๋ว และทำพิธีเปิดเส้นทางเดินลุยไฟ มีการเผากระดาษฮู้ การโปรยเอี่ยมบั้งไปบนกองไฟ โดยมีฮวดกั๋ว ค่อยท่องมนตร์อยู่ตลอดเวลา เป็นการเริ่มการเดินลุยไฟ องค์พระเตียนฮู้ห้วงวนโส่ยได้เดินข้ามผ่านกองไฟเป็นองค์แรก ตามด้วยองค์พระอื่น ๆ ที่ต่างเดินไปบนกองไฟที่ร้อนระอุจากฟากหนึ่งไปยังอีกฟากหนึ่ง โดยมีฮวดกั๋วยืนประจำทิศทั้ง 5 รอบกองไฟ คอยโบกสะบัดออล่ง ชัดเอี่ยมบั้ง และท่องมนตร์ ในบางช่วงมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายกองไฟใช้เหล็กยาวเกลี่ย และดับแต่งกองไฟเป็นครั้งคราว

ภาพประกอบที่ 75 การประกอบพิธีกรรมไถ่โทษ

ภาพประกอบที่ 76 กระดาษยันต์ และผ้ายันต์

ภาพประกอบที่ 77 ม้าทรงเดินลุยไฟ

ด้วยกองไฟมีความหนามาก จึงมีการเกลี่ยกองไฟ หรือมีการตบกองไฟให้ถ่านอัดตัวแน่น และมีระดับความสูงเสมอเท่ากันทั้ง 4 ด้าน กองไฟจึงมีผิวหน้าเรียบเข้ารูป ไม่เป็นหลุมเป็นบ่อ แลดูสวยงาม และทำให้เดินได้ง่าย เมื่อม้าทรงหรือผู้เข้าร่วมพิธีเดินลุยไฟทำให้ช่วยลดการสะดุดล้ม หลังจากองค์พระต่าง ๆ เดินลุยไฟเสร็จเรียบร้อยแล้วก็เป็นการเดินลุยไฟของบรรดาฉายอัวที่ต้องการเข้าร่วมพิธีกรรมการลุยไฟในครั้งนี้ เพื่อพิสูจน์ถึงความ “แข็ง” หรือความสะอาด บริสุทธิ์ของตนเอง ซึ่งเป็นไปตามความเชื่อว่าไฟศักดิ์สิทธิ์สามารถจัดสิ่งที่ไม่ดีให้หมดไปจากตัว ทำให้ร่างกาย และจิตใจสะอาด บางคนก็อุ้มกิมขึ้นองค์เทพต่าง ๆ หรือถือออล่องเดินข้ามกองไฟด้วย และเมื่อทุกคนลุยไฟเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว องค์พระเตียนฮู่ห่วนโส้ย และองค์พระชั้นผู้ใหญ่ทำการปิดกองไฟ ด้วยการเผากระดาษชู้ และโปรยเอี่ยมบี้ เป็นการสิ้นสุดการเดินลุยไฟ ทั้งนี้ พิธีกรรมโก้ยไห้ยของศาลเจ้าจู้ต่วยเต้า โป้แก้งห่ามองค์เทพที่ประทับร่างม้าทรงหญิง และผู้หญิงทุกคนเดินลุยไฟ แต่สามารถเข้าร่วมชมการประกอบพิธีกรรมบริเวณรอบนอกกองไฟได้

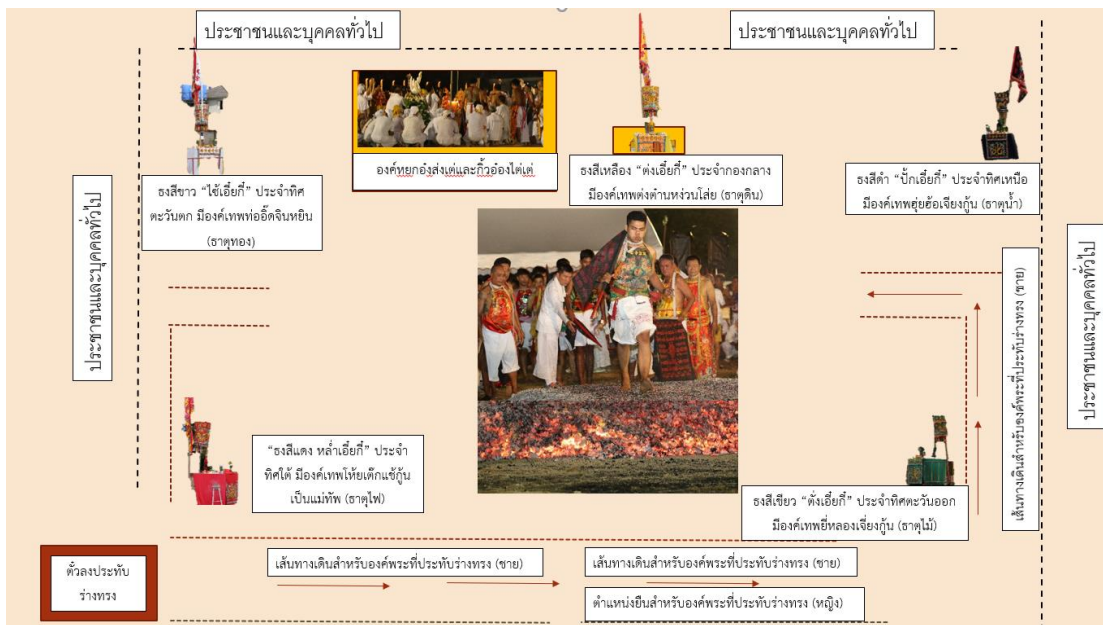
(6) การน้อมส่งเสด็จองค์เทพกิ้วอ่องไต่เต้กลับศาลเจ้า เมื่อเสร็จสิ้นการลุยไฟ องค์พระเตียนฮู่ห่วนโส้ยกลับไปที่ตั้งองค์เทพกิ้วอ่องไต่เต้ เพื่อรายงานให้ทราบพร้อมการน้อมส่งเสด็จกลับ โดยนายกเทศมนตรีนครภูเก็ตทำการสักการะ และถวายน้ำชาแด่องค์เทพกิ้วอ่องไต่เต้อีกครั้งหนึ่ง และเมื่อเสียงประทัดดังขึ้นขบวนตัวเลี่ยนองค์เทพกิ้วอ่องไต่เต้เคลื่อนกลับไปยังศาลเจ้า พร้อมขบวนไท้เปี้ยรวมทั้งองค์พระเตียนฮู่ห่วนโส้ย และองค์พระอื่น ๆ ผู้เข้าร่วมพิธีนั่งคุกเข่าพร้อมประนมมือไหว้ และอธิษฐานจิตเพื่อน้อมส่งเสด็จ จากนั้นองค์พระลี้ฮู้กิมเซีย และองค์พระสามฮู้อ่องเอี้ยที่ไม่ได้ร่วมขบวนหา

กลับทำการชั่วคราวทั้งหมด เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีกรรมโก้ยโห้ย ณ ลานพิธีกรรม ส่วนสิ่งของทั้งหมดที่นำมาถวายองค์เทพกิวอ่องไต่เต่ เช่น ผลไม้ ดอกไม้ ชุดผักแห้ง เป็นต้น องค์พระ และนายกเทศมนตรี นครภูเก็ตแจกจ่ายให้ผู้ที่มาร่วมพิธี เพื่อความเป็นสิริมงคล ด้านขบวนเสด็จที่เดินทางกลับศาลเจ้าก็เป็นเช่นเดียวกับขบวนขบวนขามา คือ ยังคงมีการตั้งโต๊ะธูปเทียนเสด็จตามบ้านเรือนของผู้คน มีการจุดประทัดตลอดเส้นทาง และเมื่อขบวนถึงศาลเจ้า เจ้าหน้าที่ตำหนักใน และองค์พระเตียนฮู่ หง่วนไสย อัญเชิญองค์เทพกิวอ่องไต่เต่จากตัวเลื่อนเข้าสู่ห้องตำหนักใน โดยมีเสียงกลองใหญ่ และเสียงระฆังตีเสียงดังสนั่นหวั่นไหวเช่นเดิม เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีกรรมโก้ยโห้ยโดยสมบูรณ์ องค์พระต่าง ๆ ทำการลาม้าทรงก็กลับสู่ความเป็นมนุษย์อีกครั้ง

ภาพประกอบที่ 78 อัญเชิญองค์เทพกิวอ่องไต่เต่จากตัวเลื่อนเข้าสู่ห้องตำหนักใน

พหุ อนุ ทัต ชิว

ภาพประกอบที่ 79 แผนผังการประกอบพิธีกรรมโก้ยโหย้ของศาลเจ้าจู้ตู่เต้าโบ้แก๊ง

ศาลเจ้าจู้ตู่เต้าโบ้แก๊งเป็นศาลเจ้าที่ยังคงสืบทอดพิธีกรรมโก้ยโหย้ในวันที่ 6 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีนมาอย่างต่อเนื่องยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานไปตามบริบททางสังคม โดยเฉพาะการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการจัดพิธีกรรมโก้ยโหย้ในพื้นที่สนามกีฬาสุระกุล เพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวของจังหวัด อันเป็นที่มาของการสร้างอัตลักษณ์พิธีกรรมโก้ยโหย้ที่ศาลเจ้าจู้ตู่เต้าโบ้แก๊งยังคงใช้รูปแบบการจัดงานที่เน้นความยิ่งใหญ่ตลอดมา ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของผู้คนทั่วไป รวมถึงนักท่องเที่ยว และสื่อมวลชน

2) พิธีกรรมโก้ยโหย้ของศาลเจ้าเฮียบเทียนแก๊งกวนเต้กุน (สะป้า)

การลุยไฟของศาลเจ้าเฮียบเทียนแก๊งกวนเต้กุน ในงานประเพณีกินผัก ในปี พ.ศ. 2561 จัดขึ้นในวันที่ 14 ตุลาคม ตรงกับวันที่ 6 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน ณ บริเวณลานกว้างหน้าศาลเจ้า จึงไม่มีการอัญเชิญองค์เทพกิ้วอ๋องไต่เต่ออกจากห้องโล่เตียน โดยเวลาประมาณ 13.00 น. ก่อนทำพิธีก่อกองไฟ ฮวดกั้วประกอบพิธีอัญเชิญอ้อเอี้ยเท้า และเอี้ยก๊ี้ประจำกองทัพสวรรค์มาประดิษฐานบนตัวซึ่งแยกตั้งตามทิศทั้งห้า รวมทั้งอัญเชิญกิมซันขององค์เทพต่าง ๆ มาประดิษฐานที่ตัวปะรำพิธี จากนั้นเวลาประมาณ 15.45 น. มีพิธีกรรมไข้กุน เลี้ยงอาหารกองทัพสวรรค์ทั้ง 5 ทิศ เมื่อเสร็จสิ้นพิธีไข้กุน องค์พระทั้งหมดทำการตรวจความพร้อมของพื้นที่ที่จัดเตรียมไว้แล้ว องค์เทพเฮียนเทียนช่งเต่ซึ่งทำหน้าที่เป็นองค์พระผู้จัดการงานประเพณีกินผักของศาลเจ้า ประทับร่างม้าทรงเพื่อดูฤกษ์เวลาก่อกองไฟ และชี้จุดพื้นที่ตั้งปะรำพิธีการลุยไฟ จากนั้นเจ้าหน้าที่ฝ่ายพิธีกรรมนำถ่านไม้ที่ได้รับบริจาคมาจาก

ประชาชน ในห้องค์พระทำพิธีก่อกองไฟเพื่อให้ถ่านไม้สุกแดงทันเวลาประกอบพิธีโก้ยโห้ยในเวลา 20.45 น.

เวลาประมาณ 20.05 น. บรรดาม้าทรงเตรียมความพร้อมสำหรับการประทับทรงองค์เทพต่าง ๆ ด้วยการเส้แจ้งชำระร่างกายให้สะอาด และจุดธูปบอกกล่าวหน้าตัวกิมขึ้นภายในศาลเจ้า หลังจากองค์เทพ ต่าง ๆ ประทับร่างม้าทรงเรียบร้อยแล้ว องค์พระเขียนเทียนช่งเต่ ตรวจตราความเรียบร้อยของตัวจ้อเอี้ย และตรวจดูกองไฟที่ฝ่ายพิธีกรรมได้มีการเกลี่ยให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า และมีการตบการตีด้วยแผ่นเหล็ก เพื่อให้กองถ่านไฟมีความหนาแน่น ไม่เดินสะดุด โดยขนาดกองไฟสูงประมาณ 30 เซนติเมตร กว้างประมาณ 2.50 เมตร ความยาวประมาณ 4 เมตร เมื่อทุกอย่างเรียบร้อย ฮวดกั้วทำการจุดธูปบอกกล่าวองค์เทพ เผากระดาษขู๊ และช้ดเอี่ยมบั้งบนกองไฟ และเริ่มการลุยไฟขององค์พระต่าง ๆ จนเสร็จสิ้น จึงตามด้วยการลุยไฟของฉ้ายอิวที่เป็นผู้ชาย ทั้งนี้องค์เทพที่ประทับร่างม้าทรงหญิงรวมทั้งผู้หญิงไม่สามารถทำการลุยไฟได้ แต่สามารถยืนอยู่รอบกองไฟได้ มีพี่เลี้ยงม้าทรงหญิงจำนวนหนึ่งอุ้มกิมขึ้นองค์เทพที่ประทับร่างม้าทรงหญิงยืนอยู่บริเวณด้านข้างกองไฟด้วย ซึ่งเป็นไปตามความเชื่อว่า ควันไฟที่ลอยฟุ้งสามารถปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายได้ และยังช่วยหนุนเสริมพลังอำนาจของกิมขึ้นองค์เทพด้วย เมื่อการลุยไฟเสร็จสิ้น องค์พระเขียนเทียนช่งเต่ทำการปิดกองไฟ โดยมีการจุดประทัดเดินวนรอบกองไฟ

แม้ศาลเจ้าเฮียบเทียนแก้งกวนเต้กุนเป็นศาลเจ้าขนาดเล็กของชุมชนสะป้า แต่พิธีกรรมโก้ยโห้ยของศาลเจ้าเฮียบเทียนแก้งกวนเต้กุนก็ยังคงรูปแบบ และความหมายของพิธีกรรมไว้ตามหลักการ โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้คนในชุมชน รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้การจัดพิธีกรรมโก้ยโห้ยดำเนินไปได้ด้วยดี อันเป็นการเสริมสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาให้เกิดขึ้นต่อผู้คนในชุมชน และบุคคลทั่วไป

3) พิธีกรรมโก้ยโห้ยของศาลเจ้าชู้ยบุนต่อง (หล่อโรง)

ศาลเจ้าชู้ยบุนต่อง (หล่อโรง) จัดให้มีพิธีกรรมโก้ยโห้ยในงานประเพณีกินผัก ซึ่งในปี พ.ศ. 2561 ตรงกับวันที่ 14 ตุลาคม 2561 และตรงกับวันที่ 6 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน รูปแบบการดำเนินพิธีกรรมมีทั้งความเหมือน และความต่างจากศาลเจ้าอื่น ๆ แต่ยังคงความเป็นอัตลักษณ์ และความหมายทางสัญลักษณ์เหมือนกับศาลเจ้าจู้ยตุ่ยเต้าโบบกั้ง และศาลเจ้าเฮียบเทียนแก้งกวนเต้กุน แต่ด้วยพื้นที่ของศาลเจ้าชู้ยบุนต่องเป็นพื้นที่คับแคบ ทางศาลเจ้าจึงใช้พื้นที่ลานกว้างของบริษัทงานทิวบริเวณถนนบางกอก ที่อยู่ห่างจากศาลเจ้าประมาณ 1.5 กิโลเมตร ในการประกอบพิธีโก้ยโห้ย เพื่อรองรับผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรม ทั้งผู้คนทั่วไป นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ รวมถึงสื่อมวลชน การเตรียมความพร้อมของการประกอบพิธีเป็นไปในทิศทางเดียวกับศาลเจ้าอื่น ๆ มีการตรวจตราพื้นที่ การตั้งจุดก่อกองไฟ การดูฤกษ์เวลาก่อกองไฟ การตั้งแท่นบูชาของค์เทพกั้วอ้งไต่เต้

การอัญเชิญกิมีขึ้นขององค์เทพต่าง ๆ มาประดิษฐานในพื้นที่ปะรำพิธี และการตั้งตัวอ้อยหรือ กองทัพสวรรค์ทั้ง 5 ทิศ รวมถึงการจัดการด้านอื่น ๆ โดยมีองค์พระตงตั้งหันวงโยส่ย ทำหน้าที่เป็น องค์พระผู้จัดการงานประเพณีกินผักของศาลเจ้าชูปุ่นต้องในการสังการต่าง ๆ

ก่อนเริ่มพิธีเจ้าหน้าที่ฝ่ายพิธีกรรมนำถ่านไฟที่ได้รับบริจาคตามจิตศรัทธาของผู้คน มาก่อ กองไฟ เริ่มจากกองเล็กขยายเป็นกองใหญ่ เพื่อให้ถ่านไฟสุกแดงทันเวลาประกอบพิธีไถ่โทษใน ช่วงเวลา 21.00 น. มีการเกลี่ยกองไฟเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ความสูงประมาณ 30 เซนติเมตร กว้าง ประมาณ 2.50 เมตร และยาวประมาณ 5 เมตร มีการอัญเชิญองค์เทพกิ้วอ่องไต่เต้ประทับตัวเลื่อนใน เวลาประมาณ 20.00 น. และเคลื่อนขบวนออกจากศาลเจ้าพร้อมไต้เปี้ย พร้อมองค์พระอื่น ๆ โดยรูป ขบวนเป็นไปในลักษณะเดียวกับขบวนของ ศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าไต้แก๊ง เมื่อถึงสถานที่ประกอบพิธีกรรม ลุยไฟ มีการจุดประทัดรับเสด็จ และอัญเชิญตัวเลื่อนเดินวนรอบกองไฟ ก่อนนำไปประดิษฐานเป็นองค์ พระประธานที่ตัวปะรำพิธีที่จัดเตรียมไว้ และเริ่มเข้าสู่การลุยไฟโดยองค์พระตงตั้งหันวงโยส่ย และฮวดกั้ว เผากระดาษอุ้งลงบนกองไฟ และเดินซัดเอี่ยมบ้วนรอบกองไฟเป็นการเปิดเส้นทางเดินลุยไฟขององค์ พระต่าง ๆ จนเสร็จสิ้น แล้วจึงเป็นการลุยไฟของม้าทรงผู้หญิงที่ไม่ได้ประทับทรง ซึ่งกำลังอยู่ใน ระหว่างการสอดส่องดูความประพฤติเป็นเวลา 3 ปี ก่อนรับเป็นม้าทรงประจำศาลเจ้าชูปุ่นต้อง จากนั้นเป็นการลุยไฟของฉ้ายอ้วเฉพาะผู้ชายเท่านั้น และเมื่อเข้าสู่ช่วงสุดท้าย องค์พระตงตั้งหันวง โยส่ยสังการให้เจ้าหน้าที่เกลี่ยกองไฟให้แน่น เพื่อให้ขบวนไต้เปี้ยเดินข้ามผ่านกองไฟ โดยผู้ที่ห้ามไต้เปี้ย แต่งกายชุดขาวหามอยู่ด้านหน้า 1 คน ด้านหลัง 1 คน และมีองค์พระขนาดด้านข้างฝั่งละ 3 องค์ หลังเสร็จสิ้นการลุยไฟฮวดกั้วและม้าทรงส่งเสด็จองค์เทพกิ้วอ่องไต่เต้ และขบวนกลับศาลเจ้า มีการ จุดประทัดส่งเสด็จ ผู้คนจำนวนมากต่างนั่งคุกเข่าประนมมือตั้งจิตอธิษฐานขอพร สำหรับพิธีกรรมไถ่โทษ ในปี พ.ศ. 2561 ศาลเจ้าห้ามผู้ที่เกิดปีจอ และปีมะเส็งทำการลุยไฟแต่สามารถเข้าร่วมดูพิธีกรรม ได้

พิธีกรรมไถ่โทษของศาลเจ้าชูปุ่นต้องเป็นพิธีกรรมที่ยังคงรูปแบบการอัญเชิญกิมีขึ้นองค์ เทพที่ประดิษฐานอยู่บนไต้เปี้ยเข้าร่วมในการลุยไฟ นับเป็นความพยายามที่คงไว้ซึ่งรูปแบบของ พิธีกรรมที่เคยกระทำในอดีตเพื่อให้คนรุ่นหลังรับทราบ รวมถึงการอนุญาตให้ม้าทรงผู้หญิงจำนวนหนึ่ง ร่วมเดินลุยไฟได้ นับเป็นการเปิดพื้นที่แสดงให้ผู้หญิง ซึ่งแม้เป็นศาลเจ้าขนาดเล็กแต่การดำเนินการใน การพยายามอนุรักษ์สิ่งต่าง ๆ ที่ขาดหายไปให้ปรากฏขึ้นอีกครั้งหนึ่งของศาลเจ้าชูปุ่นต้องเป็นสิ่งที่ น่ายินดีเป็นอย่างยิ่ง

พิธีกรรมไถ่โทษ หรือการเดินลุยไฟที่เกิดขึ้นของทั้ง 3 ศาลเจ้า เป็นความเชื่อในพลังอำนาจที่ มีต่อองค์เทพ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งในขณะที่เดินข้ามผ่านกองไฟที่ร้อนระอุ เป็นการควบคุมจิตใจของ ตนเองให้แน่วแน่ จนสามารถเดินผ่านถ่านที่ร้อนระอุได้โดยปราศจากแผลพุพอง ด้วยหลักการทาง วิทยาศาสตร์ที่ใช้การวิเคราะห์ด้วยเหตุผลพบว่า การที่มนุษย์หรือม้าทรงเดินข้ามผ่านกองไฟโดยไม่ได้

รับบาดเจ็บเป็นแผลพุพอง สามารถใช้เทคนิคการวิ่งผ่านกองไฟอย่างรวดเร็ว ทำให้ระยะเวลาที่เท้าสัมผัสกับความร้อนของกองไฟน้อยลง สุภษา ศรีรัตนบัลล์ (2561) กล่าวว่า ก่อนเดินลุยไฟหรือการประกอบพิธีกรรมการลุยไฟ มีการทาเกลือตรงฝ่าเท้า ด้วยคุณสมบัติของเกลือที่ดูดซับความร้อนเป็นผลให้กราบเท้าไม่ถูกไฟลวก และในขณะเดียวกันช่วงระหว่างการประกอบพิธีกรรมลุยไฟผู้ประกอบพิธีโรยเกลือเข้าไปในกองไฟ เพื่อปรับลดอุณหภูมิความร้อนของเปลวไฟด้วย อย่างไรก็ตาม จากการลงพื้นที่สังเกตการณ์ของผู้วิจัยในประรำพิธีการลุยไฟของศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบ้เก้ง ศาลเจ้าเฮียบเทียนเก้ง กวนเต้กุน (สะพาน) และศาลเจ้าซุ่ยบุนต๋อง (หล่อโรง) ไม่พบวิธีการทาเกลือตรงฝ่าเท้าก่อนลุยกองไฟ ปรากฏให้เห็น และไม่มีการโรยเกลือเข้าไปในกองไฟ รวมทั้งม้าทรงใช้การเดินมากกว่าการวิ่งอย่างรวดเร็ว

การประกอบพิธีกรรมโก้ยโหย้ในพื้นที่ส่วนบุคคลทำให้พื้นที่นั้นเป็นพื้นที่สาธารณะชั่วคราว และเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ผ่านพิธีกรรมที่สร้างความตื่นตาตื่นใจให้แก่ผู้คน ทั้งคนไทยเชื้อสายจีน คนพื้นถิ่นในภูเก็ต นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติ รวมทั้งผู้สื่อข่าว และช่างภาพที่เฝ้าสังเกตการณ์ในพิธีกรรม ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมกันในการชมบารมีขององค์เทพที่ประทับร่างม้าทรง และเดินไปบนเก้าอี้ร้อนระอุ ที่เชื่อกันว่าบุคคลทั่วไปไม่สามารถกระทำได้ เว้นแต่เป็นผู้ที่แข็งหรือบริสุทธิ์จึงสามารถกระทำได้อย่างปลอดภัย สิ่งเหล่านี้ช่วยเน้นย้ำให้เห็นความเป็นตัวตนที่ประกอบสร้างอยู่ในพิธีกรรม และเพิ่มความศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ผู้คน อย่างไรก็ตาม พิธีกรรมการลุยไฟยังเปรียบได้กับศิลปะการละคร เพราะเป็นการกระทำที่เป็นสัญลักษณ์ ดังที่ คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ (Clifford Geertz) กล่าวในเชิงอุปมาอุปไมยไว้ 2 แบบด้วยกัน แบบแรกเรียกว่า “ทฤษฎีพิธีกรรมของละคร” (Ritual Theory of Drama) และอีกแบบเป็น “การกระทำที่เป็นสัญลักษณ์” (Symbolic Action Theory) ซึ่ง เคนเนท เบิร์ก นักทฤษฎีวรรณกรรม และนักปรัชญาอเมริกันเรียกว่า การแสดงออกที่ตื่นเต้นเร้าใจเหมือนละคร (Dramatism) เกียร์ซ บอกว่าแบบ “ทฤษฎีพิธีกรรมของละคร” ทำให้พฤติกรรมที่วิเคราะห์เป็นเสมือนพิธีกรรมที่กระทำในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ จึงมีความเกี่ยวข้องกับศาสนา (อकिन รัชพิพัฒน์, 2551) ทั้งนี้องค์ประกอบของพิธีกรรมที่เพิ่มเติมขึ้นส่วนหนึ่งล้วนเป็นไปตามความต้องการของผู้คนที่ต้องการมีส่วนร่วม โดยองค์เทพเป็นผู้อนุญาตให้กระทำได้ เช่น ตัวขององค์เทพก็ว่องไต่เต่ ของศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบ้เก้ง ที่จัดทำขึ้นเป็นการเฉพาะ และตกแต่งอย่างวิจิตรตระการตา เพื่อใช้สำหรับจัดวางเครื่องเช่นไหว้บูชา เช่น กระจ่างรูป เขิงเทียน แจกันดอกไม้ ผลไม้มงคลต่าง ๆ เป็นต้น จึงทำให้เกิดสีสันความอลังการขึ้นอีกจุดหนึ่ง ศิราพร ณ ถลาง (2558 : 376) กล่าวว่า เมื่อพิธีกรรมกลายเป็นการแสดง จึงทำให้พิธีกรรมไม่ได้มีบทบาทในโลกแห่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่เพราะถูกนำเสนอในบริบทของโลกสามัญ พิธีกรรมจึงเป็นเรื่องของมนุษย์กับความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และองค์เทพต่าง ๆ โดยมนุษย์ในสังคมใช้พิธีกรรมเป็นสื่อกลางสื่อสารกับอำนาจเหนือธรรมชาติ รวมทั้งเป็นกลไกในการต่อรอง อำนาจให้มนุษย์ปรารถนาได้ในสิ่งนั้น พิธีกรรมจึงมีบทบาทเพื่อตอบสนองความ

ต้องการทางจิตใจมนุษย์ และเมื่อมนุษย์ได้ประกอบพิธีกรรมในการกระทำในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์กับห้วงเวลา พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ จึงเป็นพื้นที่พิเศษ เช่น ศาลเจ้า หรือเป็นพื้นที่ที่สมมติด้วยการสมมติสัญลักษณ์แทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งช่วงเวลาแห่งการประกอบพิธีกรรม เป็นเวลาพิเศษ ซึ่งถูกกำหนดขึ้นในช่วงกระทำพิธีกรรมเป็นการเฉพาะ

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ทั้งศาลเจ้าจួយเต้าโบ้เก็ง ศาลเจ้าเฮียบเทียนแก๊งกวนเต๋กุน (สะป่า) และศาลเจ้าชู่ปุ่นต่อง (หล่อโรง) มีการประกอบพิธีกรรมโก้ยโหย้เพื่อปิดเป่าสิ่งชั่วร้าย เป็นการชำระร่างกายให้บริสุทธิ์ และยังถือเป็นการสะเดาะเคราะห์ เสริมดวงชะตาสำหรับผู้ที่เข้าร่วมประกอบพิธีกรรม รวมถึงการหนุนเสริมพลังอำนาจให้แก่องค์กรเทพผ่านพื้นที่ร่างกายของม้าทรงผู้ซึ่งเป็นตัวแทนเทพเจ้า ขณะเดียวกันได้แสดงถึงภาพความทรงจำหรือภาพแทนของคนจีนที่ยังคงยึดหลักปฏิบัติที่สืบทอดกันมาแต่ดั้งเดิม และมีพัฒนาการที่เป็นอัตลักษณ์ของความเป็นคนจีน อันเป็นการถ่ายทอดปรากฏการณ์ทางสังคม และวัฒนธรรมความเป็นจีนให้ธำรงไว้ในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งแต่ละศาลเจ้ามีการประกอบสร้างพิธีกรรมด้วยการจัดรูปแบบองค์ประกอบของพิธีกรรมตามหลักปฏิบัติ และกฎระเบียบของแต่ละศาลเจ้า เพื่อสร้างความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของศาลเจ้า โดยพิธีกรรมดังกล่าวไม่เพียงแต่กระทำเพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อที่ถือปฏิบัติกันมาในช่วงประเพณีกินผักเท่านั้น แต่ยังเป็นการยกระดับการท่องเทียวของจังหวัดภูเก็ตด้วย ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ในการประกอบพิธีกรรมให้กว้างขวางมากขึ้น เพื่อรองรับผู้คน que เข้าร่วมพิธีกรรมที่มีจำนวนมากขึ้นในทุกปี และจำนวนขององค์เทพที่เข้าประทับร่างม้าทรงที่มีมากขึ้นด้วย รวมทั้งมีองค์ประกอบของพิธีกรรมเพิ่มเติมขึ้น เช่น การประดับตกแต่งตัวพระหรือแทนบูชาต่าง ๆ อย่างวิจิตรงดงาม การจัดวางเครื่องเช่นไหว้หลากสีสันจำนวนมาก การปรับพื้นที่บริเวณโดยรอบให้สะอาด และสะดวกต่อการสัญจร การแบ่งโซนการนั่งชมพิธีกรรม เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อดึงดูดใจหรือโน้มน้าวใจให้ผู้คนสนใจพิธีกรรมนี้มากขึ้น และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วย พิธีกรรมโก้ยโหย้จึงเป็นพลังความศรัทธาที่เกิดขึ้นบนกองไฟศักดิ์สิทธิ์ ท่ามกลางสายตาของผู้ชม และสื่อมวลชนจำนวนมากที่ยึดพื้นที่ข้างกองไฟเพื่อดู และถ่ายภาพความอัศจรรย์ในการเดินลุยไฟ

พิธีอ้วเก็ง : อลังการแห่งขบวนแห่องค์เทพกิ้วอ่องไต่เต่

พิธีอ้วเก็ง เป็นพิธีแห่ขบวนองค์เทพกิ้วอ่องไต่เต่ และองค์เทพต่าง ๆ เพื่อไปอัญเชิญ “เฮี้ยวโหย้” หรือไฟศักดิ์สิทธิ์ที่บริเวณชายหาดแหลมสะพานหิน หรือบริเวณริมทะเลที่ใกล้กับที่ตั้งของศาลเจ้านั้น ๆ โดยชมพิธี อ้วเก็งของศาลเจ้าต่าง ๆ ทุกวัน นับตั้งแต่วันที่ 2 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน จนถึงวันสุดท้ายของงานประเพณีกินผัก สำหรับศาลเจ้าที่ใช้พื้นที่ชายหาดแหลมสะพานหินเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ได้มีการจับจองและจัดแบ่งพื้นที่ของแต่ละศาลเจ้าไว้เป็นสัดส่วน และ

สมชาย มนุจันทรัง (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ขบวนแห่พิธีอ้วกั๊งเสมือนเป็นการออกเสด็จประพาสขององค์เทพกิวอ่องไตเต้ ที่สะท้อนถึงรูปแบบการเสด็จเยือนราษฎรของพระมหากษัตริย์จีนในอดีต เป็นการทวนรำลึกถึงมาตุภูมิของบรรพบุรุษชาวจีนในจังหวัดภูเก็ต สอดคล้องกับ เจษฎา นิลสงวนเดชะ (2559 : 203) ที่กล่าวว่า การอัญเชิญองค์เทพออกแห่รอบเมืองหรือรอบพื้นที่ต่าง ๆ ในท้องถิ่นมณฑลชกเกี้ยน และได้หันส่วนใหญ่เรียกว่า “ชุดสุน” หรือ “ชุดหยิว” เปรียบเสมือนองค์จักรพรรดิออกตรวจราชการตามท้องที่ต่าง ๆ เพื่อแสดงพระราชอำนาจ และการควบคุมการบริหารประเทศด้วยพระองค์เอง หรือเป็นการเสด็จประพาสชมเมืองเยี่ยมเยียนราษฎร

ดังนั้น มนุษย์เป็นกลุ่มสังคมที่เข้าไปจัดระเบียบกับการสร้างพื้นที่ และประดิษฐ์พิธีกรรมจากเหตุการณ์ในอดีต บรรพบุรุษวัฒนธรรม พิธีกรรมที่เป็นปัจเจกทางชุมชน ซึ่งพิธีอ้วกั๊งของศาลเจ้าต่าง ๆ ในจังหวัดภูเก็ตมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน เข้าไปมีส่วนร่วมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น มีการตั้งโต๊ะของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อแจกน้ำดื่ม และผ้าเย็นให้แก่ผู้ร่วมเดินในขบวนตลอดเส้นทาง มีการอำนวยความสะดวกของเจ้าหน้าที่จราจรเป็นอย่างดี มีการติดตั้งป้ายโฆษณาสนับสนุนการจัดงานของร้านค้าต่าง ๆ มีการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานภาครัฐ มีการสนับสนุนของโรงเรียน มหาวิทยาลัย ของค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เพื่อการช่วยเหลืองานด้านต่าง ๆ ของศาลเจ้า เป็นต้น ส่วนรูปแบบพิธีอ้วกั๊งของแต่ละศาลเจ้าส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะเดียวกัน สรุปได้ดังนี้

1. ขบวนแห่องค์เทพกิวอ่องไตเต้

พิธีกรรมอ้วกั๊งของแต่ละศาลเจ้าจะมีความเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตน โดยศาลเจ้าจួយตุ่ยเต้าโบ้กั๊งที่ได้รับความสนใจจากผู้คนที่เข้าร่วมประกอบพิธีกรรม และร่วมชมขบวนแห่มากที่สุด เนื่องจากความยิ่งใหญ่อลังการด้วยริ้วขบวนที่ยาวกว่าขบวนแห่ของทุกศาลเจ้า ซึ่งความยาวของขบวนเกิดจากจำนวนฉ้ายอ้วกั๊งที่ร่วมในขบวน และองค์เทพจำนวนมากที่เข้าประทับร่างม้าทรงหญิง และม้าทรงชาย ทำให้เป็นที่จับจ้องของผู้คนทั้งหลาย โดยเฉพาะนักท่องเที่ยว ส่วนศาลเจ้าเฮียบเทียนกั๊งกวนเต้กุน (สะป่า) เป็นศาลเจ้าของชุมชนเล็ก ๆ จึงมีจำนวนม้าทรงไม่มากนัก แต่มีการประกอบพิธีอ้วกั๊งแห่องค์เทพกิวอ่องไตเต้ถึง 2 ครั้ง โดยครั้งแรกเป็นการแห่ริ้วขบวนไปอัญเชิญเหยี่ยวโหย้ยที่บริเวณชายหาดสะพานหินตามปกติ ด้วยพื้นที่ตั้งของศาลเจ้าอยู่ไกลจากตัวเมืองภูเก็ต จึงต้องจัดขบวนแห่เริ่มต้นจากเขตรอยต่อกับเทศบาลนครภูเก็ต เพื่อแห่ขบวนไปตามเส้นทางรอบตัวเมืองภูเก็ต ในวันที่ 11 ตุลาคม 2561 ส่วนครั้งที่สอง มีพิธีอ้วกั๊งแห่ขบวนองค์เทพกิวอ่องไตเต้ไปรอบหมู่บ้านสะป่า ในวันที่ 5 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน ตรงกับวันที่ 13 ตุลาคม 2561 เพื่อให้ผู้คนในชุมชนสะป่าและพื้นที่ใกล้เคียงได้มีส่วนร่วมรับเสด็จองค์เทพกิวอ่องไตเต้ที่เสด็จไปเยี่ยมประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งแต่ละบ้านเรือนได้อัญเชิญภูมิซันที่มีในบ้านมาประดิษฐานบนตัวรับเสด็จที่จัดตั้งขึ้นที่หน้าบ้านของตนด้วย ส่วนศาลเจ้า

ชยุบุนตอง (หล่อโรง) เป็นศาลเจ้าที่ผู้คนให้ความสนใจมากเช่นกัน เพราะเป็นศาลเจ้าสุดท้ายที่จัดพิธีอ้ววแก้ง และมีองค์พระต่าง ๆ ในริ้วขบวนจำนวนมากพอประมาณ

การจัดขบวนอ้ววแก้งของแต่ละศาลเจ้ามีสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายลักษณะเดียวกัน โดยองค์เทพกิ้วอ่องไต่เต้ประทับในตัวเลียน หรือเกี้ยวหามประจำพระองค์ มีเหนี่ยวสั่วหรือฉัตรเงินขนบข้าง มีกิมซันขององค์เทพต่าง ๆ ประดิษฐานอยู่บนไต้เปี้ย โดยไต้เปี้ยทั้งหมดถูกจับจองกันตั้งแต่คำคืนก่อนวันแห่ขบวน และผลัดเปลี่ยนเวรยามกันเฝ้าจนถึงรุ่งเช้าเพื่อรอการแห่ขบวน ในส่วนของศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าโบ้แก้ง ณรงค์ ขรรค์วิไลกุล (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า สมัยก่อนไต้เปี้ยมีไม่มากต้องจับจองไว้ล่วงหน้า บางครั้งถึงกับต้องนำไปซ่อนไว้ก่อน เช่นเดียวกับพวกเด็ก ๆ ที่ถือธงนำขบวนซึ่งเขียนพระนามองค์เทพกิ้วอ่องไต่เต้ไว้บนผืนธง หรือที่เรียกว่า “ไค้ล่อเกี” ต้องนำธงไปแอบซ่อนไว้ตามที่ต่าง ๆ ก่อน เพราะทุกคนต่างอยากมีส่วนร่วมในขบวน แต่ปัจจุบันจำนวนไต้เปี้ยมีมากขึ้น โดยส่วนหนึ่งเป็นการจัดสร้างไว้เป็นการเฉพาะของฉายอ้ววกลุ่มต่าง ๆ เพื่อไว้ใช้ในการแห่ขบวน ส่วนธงนำขบวนก็มีจำนวนมากขึ้น และใช้แจกจ่ายให้แก่เด็กนักเรียนของโรงเรียนต่าง ๆ ที่เข้าร่วมพิธี ด้านการอัญเชิญองค์เทพกิ้วอ่องไต่เต้ประทับในตัวเลียนกระทำในช่วงเวลาก่อนเริ่มการแห่ขบวนเล็กน้อย โดยช่วงเช้าก่อนหน้าจะมีการประทับทรงขององค์เทพต่าง ๆ ซึ่งองค์พระส่วนใหญ่ทำการ “เฉี่ยม” หรือการใช้เหล็กแหลมแทงทะลุกระพุ้งแก้มหรือตามส่วนแขนของม้าทรง ก่อนไปเข้าร่วมการจัดขบวนแห่ มีการประทับทรงขององค์เทพจำนวนมากตั้งแต่รุ่งสาง มีม้าทรง และพี่เลี้ยงรวมทั้งผู้ชมแน่นขนัดในศาลเจ้า นอกจากนี้ยังมีการประทับทรงขององค์เทพที่ตัวตามบ้านเรือนของผู้คนในละแวกนี้ด้วย

ภาพประกอบที่ 81 การใช้ “เฉียม” ทางทะเลกระดูกงูแก้ม

เมื่อได้เวลาตามฤกษ์ตัวเลื่อนเคลื่อนออกจากศาลเจ้าไปตามเส้นทางที่กำหนด โดยมีการเป่าไช่หรือปี่ยาวแบบจีน และฆ้องหรือฆ้องจีน เป่า และตีตามจังหวะนำหน้าตัวเลื่อนที่มีบรรดาเจ้าแก้วล่อจู้และองค์พระชั้นผู้ใหญ่เดินอารักขาอยู่ท้ายขบวน ส่วนหัวขบวนอ๊วกแก้มเริ่มด้วยคั้ล่อก็่ ตามด้วยชุดฆ้องจีน และ ปี่ยาวอีกชุดหนึ่งที่เป่าบอกสัญญาณให้ผู้คนทราบ และตามด้วยขบวนก๊ีบสู๊ จากนั้นจึงเป็นขบวนองค์พระต่าง ๆ และขบวนไท้เปี้ย โดยมีชุดโล่ก้อดินของศาลเจ้าต่าง ๆ ที่ส่งมาร่วมขบวนแห่แทรกอยู่เป็นระยะ ตลอดเส้นทาง อ๊วกแก้มมีการจุดประทัดเสียงดังสนั่นหวั่นไหว และเมื่อขบวนเดินทางถึงบริเวณสี่แยกสะพานหิน ต้นขบวนเลี้ยวกลับ และหยุดรอขบวนตัวเลื่อนที่เดินตรงไปยังปะรำพิธีปลายแหลมสะพานหิน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่จัดเตรียมไว้เพื่อการประกอบพิธีกรรมอัญเชิญเฮี้ยวโหย้ และเมื่อถึงปะรำพิธี เจ้าหน้าที่อัญเชิญตัวเลื่อนประดิษฐานบนโต๊ะที่ได้จัดเตรียมไว้ จากนั้นองค์พระเตียนฮู่ห่งวนไส่ยตรวจตราความเรียบร้อย แล้วสั่งการให้เสมียนศาลเจ้าเป็นผู้ทำหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรม โดยการสวดมนต์ และอ่านสาส์นอัญเชิญเฮี้ยวโหย้หรือไฟศักดิ์สิทธิ์ หลังจากเสด็จหายเสด็จเรียบร้อยแล้วมีการจุดไฟศักดิ์สิทธิ์ที่ไม้จวงซึ่งบรรจุอยู่ในหม้อดินที่ได้จัดเตรียมไว้ สุทธิศักดิ์

สุขสมบูรณ์⁴² (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า เมื่อเสร็จสิ้นพิธีอัญเชิญเหยี่ยวโห้ย แก้วแก้วจู้ และองค์พระเตียนฮู่ หงวนโส่ย พร้อมองค์พระชั้นผู้ใหญ่จำนวนหนึ่งอัญเชิญหม้อดินบรรจุไฟศักดิ์สิทธิ์เข้าร่วมในขบวนอั้งเก้งโดยมีฉัตรจีนปกไว้ เพื่อนำกลับไปประดิษฐานในห้องตำหนักในของศาลเจ้า นอกจากนี้ยังมีสิ่งของเครื่องใช้ที่บรรจุอยู่ใน “เซี่ยหนา” หรือปิ่นโตจีน 1 คู่ และมี “เหยี่ยวตา” หรือหาบไม้อีก 1 คู่ สำหรับใส่หม้อไฟศักดิ์สิทธิ์ชุดสำรอง โดยมีแก้วแก้วจู้ทำหน้าที่หาบปิ่นโต และเหยี่ยวตาเดินคู่ขนานกันไป มีฮวดแก้วทำหน้าที่ประพรมน้ำมนต์จากพิธีเชิญเหยี่ยวโห้ยให้แก่ผู้คนสองข้างทางที่เฝ้ารับเสด็จอยู่อย่างเนืองแน่น ทั้งนี้ ตลอดเส้นทางอั้งเก้งขากลับ ฉ้ายอั้งผู้ขายจำนวนมากผลัดเปลี่ยนกันเข้าไปร่วมอุ้มหม้อไฟศักดิ์สิทธิ์ และหาบเหยี่ยวตา รวมทั้งเซี่ยหนา เกียรติคุณ ระวังสาสน์ (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า เป็นความเชื่อว่าการได้อุ้มหม้อไฟศักดิ์สิทธิ์ หาบเหยี่ยวตา และเซี่ยหนา ถือเป็นบุญกุศลอันยิ่งใหญ่ และอาจแฝงนัยยะของการรำลึกถึงการเดินทางอันยากลำบากของบรรพบุรุษ รวมถึงการร่วมกันสืบสานประเพณีนี้ให้ดำรงอยู่ต่อไป

ภาพประกอบที่ 82 การเตรียมสถานที่ประกอบพิธี และปะรำพิธีปลายแหลมสะพานหิน

⁴²สุทธิศักดิ์ สุขสมบูรณ์ หัวหน้าฝ่ายตำหนักในของศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบ้เก้ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพิธี อั้งเก้งศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบ้เก้ง

ภาพประกอบที่ 83 การประกอบพิธีกรรมอ้วแก้ง ณ รีมทะเล

ภาพประกอบที่ 84 ขบวนพิธีอ้วแก้งเสด็จกลับตำหนักใน

พิธีกรรมอ้วกั๊งที่ใช้พื้นที่บริเวณแหลมสะพานหิน อันเป็นพื้นที่สาธารณะที่ประชาชนใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และทำกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ถือเป็นพื้นที่เชิงซ้อนที่มีความหมายทางประวัติศาสตร์ต่อกลุ่มคนจีนที่ล่องเรือสำเภาเข้ามาตามร่องน้ำปากอ่าวคลองบางใหญ่ที่เป็นเส้นทางเข้าสู่เมืองภูเก็ต พื้นที่บริเวณแหลมสะพานหินจึงถูกนำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ เพื่อรำลึกถึงอดีตของศาลเจ้าต่าง ๆ เกือบทุกศาลเจ้า เป็นการใช้พื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับฐานราก หรือประตูสู่แผ่นดินใหม่ของบรรพบุรุษชาวจีน เป็นความผูกพันที่ผูกโยงพื้นที่กับตัวตนหรือชุมชน พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญนี้จึงกลายเป็นจุดศูนย์กลางแห่งการย้ำเตือนให้ระลึกถึงการเดินทางของบรรพบุรุษคนจีน ซึ่งแต่ละศาลเจ้าใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่อง และยาวนานนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เอมีล เดอร์โคม (1971) กล่าวว่า “พิธีกรรมเป็นตัวเชื่อมประสานสังคม อันเป็นวิธีการที่มนุษย์ได้รับการจูงใจให้หันไปสู่การบูชาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ร่วมกัน เช่นนี้จึงเป็นการกระตุ้นมนุษย์ ออกจากการฝังตรึงอยู่ในความนิยมมรดกประโยชน์ในชีวิตประจำวัน พิธีกรรมที่เกิดขึ้นของชุมชน และความผูกพันของชุมชนมาจากการมีส่วนร่วมในประเพณีทางศาสนา ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวได้มีการแบ่งแยกระหว่างโลกของโลกียวัตร และโลกของความศักดิ์สิทธิ์อันเป็นขอบเขตที่เกี่ยวกับองค์เทพ สิ่งเหนือธรรมชาติ ด้วยมีสัญลักษณ์ และวัตถุเพื่อการสักการะบูชาร่วมกัน” (นฤจร อธิธิจิระจรัส. 2535 : 20 แปลจาก Lewis A. Coser) ดังนั้น “พิธีอ้วกั๊งถือเป็นหัวใจสำคัญในงานประเพณีถือศีลกินผัก ซึ่งผู้คนจากทั่วสารทิศได้มีส่วนร่วมประกอบพิธี และการจัดโต๊ะบูชารับเสด็จองค์เทพกั๋วอ่องไต่เต่ พร้อมทั้งองค์เทพที่ประทับร่างในม้าทรง” พิธีกรรมอ้วกั๊งจึงเป็นจุดสำคัญของการสักการะบูชาร่วมกันของคนไทยเชื้อสายจีน คนในพื้นที่ นักท่องเที่ยว และกลุ่มคนอื่น ๆ

2. สีสันอันยิ่งใหญ่ของขบวนอ้วกั๊ง

ความต่อเนื่องในพิธีอ้วกั๊งเป็นที่จับจ้องเรียกความสนใจ และสร้างสีสันความตื่นตาตื่นใจในขบวนแห่ให้แก่ผู้ที่มาร่วมชมเป็นอย่างมาก ทั้งม้าทรงชาย และม้าทรงหญิงที่แสดงตัวตนความเป็นเทพเป็นจุดเด่นในงานประเพณีกินผักที่มีการแสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ด้วยการเลือกใช้อาวุธ และเหล็กแหลมทิ่มแทงฟาดฟันตามร่างกาย เช่น บ้อท้าว โป้เกี่ยม ทิกิว เป็นต้น และยังมีการใช้ศาสตราวุธแปลกพิสดารไม่ซ้ำกัน เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้คน เป็นการสร้างอัตลักษณ์ทั้งของม้าทรงเอง และองค์เทพที่ตนเองประทับทรง วุฒิชชาติ ณ บางช้าง (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า ผู้ที่เป็นม้าทรงองค์เทพมานานแล้ว ส่วนใหญ่นิยมใช้เหล็กแหลมขนาดเล็ก หรืออาจใช้จ้อเอี้ยเซี่ยม คือ หัวมณฑล 5 ทิศ แตกต่างกับม้าทรงปัจจุบันที่ส่วนหนึ่งเน้นเหล็กขนาดใหญ่ และยาว รวมถึงเน้นความแปลกใหม่ของวัสดุที่นำมาใช้ที่มีหลากหลายรูปแบบ แลดูน่าหวาดเสียวมากขึ้น ทำให้ขบวนแห่องค์เทพ กลายเป็นเวทีการประลองเชิงอำนาจอิสรระขององค์เทพ ในส่วนของพี่เลี้ยงม้าทรงหรือผู้ติดตามที่เดินประกบองค์พระเพื่อคอยดูแล และถือของมงคลต่าง ๆ ไว้แจกจ่ายให้แก่ผู้คนทั่วไป รวมทั้งยังมีพี่เลี้ยงบางคนจุดธูป

อัญเชิญгимฉิ่นขององค์เทพที่ประทับมาทรงอยู่ในขณะนั้นเข้าร่วมขบวนด้วย เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นรูปลักษณะขององค์เทพ และได้ทราบว่าเป็นองค์เทพองค์ใด ป่านใด เพราะนักท่องเที่ยวหรือคนต่างถิ่นอาจไม่สามารถอ่านชื่อภาษาจีนขององค์เทพที่เขียนไว้บริเวณด้านหน้าของชุดต่อ หรือชุดทรงขององค์พระได้ การได้เห็นгимฉิ่นองค์เทพที่มีลักษณะเด่นทำให้เป็นที่ดึงดูดใจของผู้คนด้วย ช่างตี๊ก (2560 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า กิมฉิ่นที่ปรากฏให้เห็นในขบวนอ้วกั๊ง มีที่มาจากแหล่งผลิตที่หลากหลาย ทั้งกิมฉิ่นที่มาจากประเทศจีน ไต้หวัน เมืองปีนัง ประเทศมาเลเซีย ซึ่งลักษณะชิ้นงาน รูปแบบ และทักษะการแกะสามารถสังเกตได้ไม่ยากนัก การนำกิมฉิ่นมาร่วมอวดโฉมความงามในขบวน จึงเป็นการแสดงลักษณะรูปแบบที่เป็นอัตลักษณ์ของงานหัตถศิลป์ เป็นเสมือนการแฝงการประชันทักษะด้านฝีมือการแกะสลักกิมฉิ่น ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นการแสดงภูมิปัญญาของคนในพื้นที่ด้วย นอกจากนี้ยังมีการอัญเชิญกิมฉิ่นองค์เทพต่าง ๆ ทั้งขนาดใหญ่ และขนาดเล็กประดิษฐานบนรถยนต์ที่ประดับตกแต่งด้วยดอกไม้ อย่างสวยงามด้วย ญัฐภาส ศิริรักษ์⁴³ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ในแต่ละปีมีขบวนรถที่ใช้แห่กิมฉิ่นหลายคัน ส่วนใหญ่เป็นความร่วมมือร่วมใจของคณะศิษยานุศิษย์ขององค์เทพต่าง ๆ หากมีการประดับด้วยดอกไม้จำนวนมากทำให้มีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง แต่ถือเป็นความสุขทางใจที่ได้ร่วมกันทำให้องค์เทพที่ตนศรัทธา ทั้งนี้ ขบวนรถแห่กิมฉิ่นได้แทรกอยู่ในขบวนเป็นช่วง ๆ แต่ส่วนใหญ่มักอยู่ท้ายขบวน และในระหว่างขบวนก็แทรกด้วยชุดการแสดงต่าง ๆ เช่น การเชิดมังกร การเชิดสิงโตจีน เป็นต้น

⁴³ ญัฐภาส ศิริรักษ์ พี่เลี้ยงม้าทรงของศาลเจ้าจู้ตู่เต้าโบ้เก้ง เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพิธีอั้งเก้ง ศาลเจ้าจู้ตู่เต้าโบ้เก้ง

ภาพประกอบที่ 85 นักเรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมในขบวน

ภาพประกอบที่ 86 การตั้งโต๊ะรับองค์พระ

ตลอดเส้นทางขบวนอ้วแก้งมีบรรดาห้างร้านใหญ่ ๆ โรงแรม ธนาคาร มีการตกแต่งบริเวณ
ด้านหน้าสำนักงาน และจัดตั้งตัว หรือโต๊ะบูชาอย่างสวยงาม เช่นเดียวกับบ้านเรือนของผู้คนที่ต่างตั้ง
ตัวหน้าบ้านของตน รวมทั้งสองข้างทางถนนที่หน่วยราชการ และผู้คนทั่วไปจัดตั้งตัวขึ้น เพื่อใช้รับ

เสด็จขบวนอ้วกั๋ง ซึ่งสิ่งของบนตัวส่วนใหญ่ประกอบด้วยกระถางรูป เชิงเทียน ผลไม้ และน้ำชา รวมทั้งประทัด โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณวงเวียนสุรินทรหรือวงเวียนหอนาฬิกาเป็นจุดรวมของตัวราวจำนวนมาก เพราะเป็นพื้นที่ที่กว้างขวาง และเป็นจุดรวมของเส้นทางที่มุ่งไปยังสะพานหิน เมื่อขบวนเคลื่อนผ่านตัวเหล่านั้น องค์พระต่าง ๆ จะแวะเวียนเข้าไปเยี่ยมเยือน มีการถวายน้ำชาให้องค์พระ การให้ศีลให้พรขององค์พระ ทำให้ผู้จัดตั้งตัวรัฐสภาปลื้มยินดีเป็นอย่างมาก เป็นการเน้นย้ำในความสำเร็จที่มีอย่างเต็มเปี่ยมต่อองค์เทพต่าง ๆ ส่วนการจุดประทัดนั้น มีหลากหลายรูปแบบ มีทั้งการโยนประทัดแบบดับเล็ก ๆ การใช้ประทัดแพยาวผูกติดกับปลายไม้ไผ่ และการวางประทัดแปลงบนพื้นถนน เป็นต้น โดยประทัดทั้งหมดมีเป้าหมายการจุดอยู่ที่ตัวเลื่อนซึ่งองค์เทพก็วางไต่เต่ประทัดอยู่ และขบวนไต้เปี้ยที่ประดิษฐานกิมซิ่นองค์เทพต่าง ๆ สุทธิศักดิ์ สุขสมบูรณ์ (2561: สัมภาษณ์) กล่าวว่า สมัยก่อนประทัดมีไม่มากนัก ช่วงถนนกลางหรือตลาดตัวโพ้เป็นช่วงที่มีประทัดมากที่สุด เพราะเป็นชุมชนใหญ่ในอดีตที่มีห้างร้านมากมายอยู่ตลอดทั้งสาย ซึ่งการจุดประทัดเป็นการนำประทัดมาผูกติดกันเป็นแพยาวแขวนไว้บริเวณหน้าบ้าน เมื่อขบวนไต้เปี้ย และตัวเลื่อนผ่านหน้าบ้านจึงทำการจุดประทัด แต่สมัยนี้ความเจริญมีอยู่ทั่วทุกสายถนน ทำให้จำนวนประทัดมีมากขึ้น การจุดประทัดส่วนหนึ่งก็ทำกันตามความสนุกสนาน มีการโยนประทัดใส่ขบวนแห่ซึ่งผิดวิธีดั้งเดิมในอดีต จึงต้องแจ้งให้รับทราบทั่วกันว่า ให้จุดประทัดได้ในขบวนไต้เปี้ย และขบวนตัวเลื่อนเท่านั้น เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับผู้คนที่ร่วมในขบวน โดยเฉพาะม้าทรงที่ประทับทรงองค์เทพ และทำการเอี่ยมเหล็กแหลม ซึ่งตลอดเส้นทางเสด็จของขบวนอ้วกั๋งเสียงประทัดดังสนั่นหวั่นไหวไม่ขาดระยะ ทำให้บรรยากาศของการแห่ขบวนอ้วกั๋งเป็นที่คึกคัก เร้าใจ และสนุกสนาน มีการปิดการจราจรในเส้นทางอ้วกั๋งทั้งขาไปและขากลับหลายเส้นทาง จึงทำให้การจราจรติดขัดนานพอสมควร แต่ทุกคนต่างก็ยินดีที่ได้ร่วมดูขบวน อ้วกั๋ง สิ่งเหล่านี้ถือเป็นสีสันอันยิ่งใหญ่ของขบวนอ้วกั๋งในงานประเพณีกินผัก ที่เปลี่ยนพื้นที่สาธารณะให้กลายเป็นพื้นที่แห่ง “The Third Production of Space”

พูน ปณ ภิโต ชีเว

ภาพประกอบที่ 87 บรรดาม้าทรงองค์พระ

ภาพประกอบที่ 88 การจุปะทัดต้นรับขบวนแห่องค์พระ

ปรากฏการณ์ในการประทับร่างม้าทรงขององค์เทพในพิธีอ้าวแก้ง ที่มีช่วงระยะเวลาของการประทับทรงนาน และใช้ระยะทางการเดินเท้าทั้งขาไปขากลับที่ค่อนข้างมาก รวมทั้งการแสดงอิทธิฤทธิ์ การอำนวยการ และการแจกวัตถุมงคลต่าง ๆ ให้แก่ผู้คนที่ตลอดเส้นทางขบวนแห่นั้น จากการสังเกตของผู้วิจัยทำให้พบลักษณะพิเศษต่าง ๆ ดังนี้

1) ปรากฏการณ์ความเป็นเทพความเป็นมนุษย์ของม้าทรงหญิงและม้าทรงชาย ในการประทับทรงติดต่อกันยาวนานกว่า 4 - 5 ชั่วโมง อากัปกริยาของม้าทรงยังคงแสดงความเป็นเทพอยู่ตลอดเวลา โดยไม่เกรงกลัวเสียงประทัดนับล้านนัด หรือเมื่อมีการจุดประทัดใส่ร่างม้าทรง และสามารถเดินเท้าเปล่าเหยียบย่ำไปบนพื้นผิวถนนที่ร้อนจากเปลวแดดได้โดยไม่รู้สึกระคายเคืองผิวเท้า แตกต่างจากผู้คนทั่วไปที่ต้องสวมใส่รองเท้า เพราะไม่สามารถทนความร้อนของผิวถนนได้ ซึ่งบรรดาม้าทรงให้ความเห็นตรงกันว่า การปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัด และความคุ้มครองจากองค์เทพส่งผลให้ร่างกายบริสุทธิ์ จึงไม่ส่งผลกระทบต่อเกิดอุปสรรคใด ๆ ในขณะประทับทรง

2) จำนวนม้าทรงหญิงที่มีองค์เทพประทับร่าง ซึ่งร่วมอยู่ในขบวนอ๊วแก้งมีจำนวนมาก โดยเฉพาะม้าทรงหญิงที่ดูอ่อนเยาว์อยู่ในช่วงวัยรุ่น และม้าทรงหญิงส่วนหนึ่งเป็นม้าทรงข้ามเพศ คือประทับทรงองค์เทพที่เป็นเพศชาย เช่น องค์เทพเหยียบเทียนใต้เต้ องค์เทพดวงจันทร์หงวนโส่ย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีม้าทรงชายที่มีลักษณะเป็นเพศที่สามประทับทรงองค์เทพที่เป็นเพศหญิงด้วย

3) ในช่วงของพิธีอ๊วแก้ง เชื่อกันว่ามีองค์เทพบนสรวงสวรรค์จำนวนมากมาช่วยเหลือปิดเป่าความทุกข์ยากให้แก่มวลมนุษย์ การประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีกินผักที่มีการเปิดโลกสวรรค์ให้องค์เทพต่าง ๆ มาประทับทรงในโลกมนุษย์ จึงพบเห็นการประทับทรงขององค์เทพในร่างของผู้คน ขณะกำลังร่วมอยู่ในขบวนหรือกำลังรับชมขบวนแห่อ๊วแก้ง ที่เรียกว่า “พระจับ” กลายเป็นม้าทรงใหม่ โดยองค์เทพบางองค์ไม่เคยปรากฏให้เห็นมาก่อน

4) การเข้าทรงขององค์เทพในพิธีอ๊วแก้ง ปรากฏให้เห็นการตอบสนองของคนในชุมชนที่ออกมาตั้งตัวพระตามความเชื่อความศรัทธาจำนวนมาก นำไปสู่การเชื่อเชิญองค์พระให้เข้าไปยังตัวเพื่อขอพร และสอบถามเรื่องราวต่าง ๆ ของตนเอง ด้วยการสื่อสารเป็นภาษาจีน รวมทั้งมีการขอให้องค์พระเขียนตัวเลขลงบนกระดาษก็มเพื่อนำไปเสี่ยงโชคด้วย

3. คำคืนแห่งขบวนส่งเสด็จองค์เทพก๊วอ่องใต้เต้

ในการส่งเสด็จองค์เทพก๊วอ่องใต้เต้ มีพิธีกรรมที่เรียกว่า พิธีส่งก๊วอ่องใต้เต้ เป็นการประกอบพิธีกรรมเพื่อน้อมส่งองค์เทพก๊วอ่องใต้เต้กลับขึ้นสู่สรวงสวรรค์ โดยในช่วงเวลาใกล้เคียงกันมีพิธีกรรมส่ง หรือ ส่งเสด็จองค์เทพหยกอ่องซ่งเต้ พร้อมด้วยองค์เทพเล่งก๊วอ่องใต้เต้ และองค์เทพหล่าซิ่นปักเต้า (องค์เทพหล่าซิ่นแซ่ก๊วน และองค์เทพปักเต้าแซ่ก๊วน) กลับขึ้นสู่สรวงสวรรค์ด้วย ทุกศาลเจ้าในจังหวัดภูเก็ตที่จัดงานประเพณีกินผักมีการประกอบพิธีกรรมทั้งหมดนี้ในช่วงดึกของคืนวันที่ 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน ในปี พ.ศ. 2561 ตรงกับวันที่ 17 ตุลาคม แต่ศาลเจ้าอาจใช้สถานที่ประกอบพิธีกรรมแตกต่างกันตามสภาพพื้นที่ตั้ง และอาจมีความแตกต่างกันในกระบวนการด้านพิธีกรรม

ในส่วนของศาลเจ้าจู้ยู่เต๋าโบ้แก๊ง มีการอัญเชิญองค์เทพกิ้วอ่องไต่เต่ประทับในตัวเลียน เพื่อรอกเคลื่อนขบวนไปยังพื้นที่สะพานหินหลังจากพิธีกรรมสร้างองค์เทพหยกอ่องซ่งเต่ องค์เทพเล่งก้วนไต่เต่ และองค์เทพหล่าซิ่นปักเต๋า ที่จัดขึ้นในพื้นที่ศาลเจ้าได้เสร็จสิ้นลงแล้ว โดยเมื่อถึงเวลาตามฤกษ์ยามที่องค์พระเตียนฮู่ท่วงนโส่ยกำหนดไว้ ประมาณ 22.30 น. องค์เทพต่าง ๆ ที่เข้าประทับร่างม้าทรงเจ้าหน้าที่ฝ่ายศาสนพิธี ฮวดกั้ว และเจ้าแม่หล่อจู้ รวมทั้งฉ้ายอิว ร่วมกันอัญเชิญพระราชวังจำลองขององค์เทพหยกอ่องซ่งเต่ และตุ๊กตากรวดาษจำลององค์เทพหล่าซิ่นปักเต๋าไปประดิษฐานไว้บนกองกรวดาษทองซึ่งพับเป็นรูปทรงต่าง ๆ ที่บริเวณลานกว้างหน้าศาลเจ้า จากนั้นอัญเชิญกระถางรูปและหม้อดินที่มีควันรูปหอมขององค์เทพหยกอ่องซ่งเต่ องค์เทพกิ้วอ่องไต่เต่ และองค์เทพเล่งก้วนไต่เต่ ไปประกอบพิธีกรรมที่แท่นบูชาเสาโกเต็ง จากนั้นเสมียนศาลเจ้าประกอบพิธีสวดมนต์ และอ่านสาส์นส่งเสด็จ ขณะกำลังประกอบพิธีส่งเสด็จ ทั้งองค์พระ และผู้คนในที่นั้นต่างสงบนิ่ง ตั้งจิตอธิษฐานส่งเสด็จ และเมื่อผลการเสี่ยงทายออกมาเป็นที่เรียบร้อย มีการเผาองกรวดาษทองพร้อมพระราชวังจำลอง และตุ๊กตากรวดาษจำลององค์เทพหล่าซิ่นปักเต๋าขึ้นสู่สุรวงสวรรค์ มีการตักทอง และจุดประทัดเสียงดังสนั่นหวั่นไหวตลอดเวลา กระทั่งเปลวไฟของกองกรวดาษทองเริ่มมอดดับลง เจ้าแม่หล่อจู้ยู่อัญเชิญหม้อดินที่มีควันรูปหอมทั้ง 3 ชุด ออกจากศาลเจ้า พร้อมด้วยตัวเลียนขององค์เทพกิ้วอ่องไต่เต่ เข้าร่วมขบวนที่รออยู่ด้านหน้าศาลเจ้า แล้วริ้วขบวนเคลื่อนไปตามเส้นทางที่กำหนดไว้สู่พื้นที่ประกอบพิธีกรรมปลายแหลมสะพานหิน จึงเป็นเสมือนการอิวแก๊งในช่วงค่ำคืนยามดึก

ในค่ำคืนสุดท้ายของงานประเพณีกินผัก ถือเป็นค่ำคืนที่มีชีวิตชีวาเป็นอย่างมาก เนื่องจากด้วยผู้คนออกมาตามท้องถนนในเมืองภูเก็ตมากที่สุด เพราะเป็นโอกาสที่จะได้ถ่ายภาพที่ระลึกตามสถานที่ต่าง ๆ มีการประดับประดาด้วยโคมไฟแสงสีตามสถานที่ต่าง ๆ ในช่วงงานประเพณีกินผักพร้อม ๆ กับการรอส่งเสด็จองค์เทพกิ้วอ่องไต่เต่ของศาลเจ้าต่าง ๆ ที่ทยอยเคลื่อนขบวนออกจากศาลเจ้ามาตามท้องถนน ทั้งนี้ พื้นที่ปลายแหลมสะพานหินเป็นจุดรวมของฉ้ายอิว และผู้คนทั่วไปรวมทั้งนักท่องเที่ยว เพื่อร่วมพิธีกรรมกันเป็นจำนวนมาก โดยมีการจับจองพื้นที่สำหรับนั่ง และวางกองกรวดาษทอง พร้อมรูปเทียน และสิ่งของหลากหลายตามความเชื่อ เพื่อใช้ในการบูชา และเผาถวายแด่องค์เทพกิ้วอ่องไต่เต่ ปิยะดา จันทรรัตน์⁴⁴ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ได้มาร่วมการส่งเสด็จองค์เทพกิ้วอ่องไต่เต่ที่สะพานหินเป็นประจำทุกปี โดยมากับครอบครัวตั้งแต่ช่วงเย็นเพื่อจับจองพื้นที่ซึ่งก็สะดวกสบายมาก เพราะอยู่ใกล้กับศาลเจ้ากิ้วเทียนแก๊งที่มีบริการอาหาร และน้ำดื่มฟรี และมีห้องน้ำจำนวนมาก ส่วนช่วงเย็นในวันปกติก็มานั่งสังสรรค์กับครอบครัวที่สะพานหินอยู่บ่อยครั้ง เพราะเป็นพื้นที่ชายทะเลใกล้ตัวเมือง และมีบรรยากาศดีมาก

⁴⁴ปิยะดา จันทรรัตน์ ผู้ร่วมงานประเพณีกินผัก เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับขบวนแห่ในงานประเพณีกินผักในจังหวัดภูเก็ต

ภาพประกอบที่ 89 บรรยากาศการจตุรุษเทียนปักไว้บนพื้นทรายที่สะพานหิน

ในส่วนของขบวนแห่ยามค่ำคืนเพื่อส่งเสด็จองค์เทพกั๋วอ่องใต้ใต้ไปยังบริเวณสะพานหินเป็นลักษณะเดียวกันกับขบวนอ้าวแก้งช่วงเช้า ที่มีขบวนไค่ล่อเกี่ ขบวนองค์พระต่าง ๆ ขบวนไท้เปี้ยที่ประดิษฐานกิมซิ่น องค์เทพต่าง ๆ และขบวนโล่ก้อตัน แต่แตกต่างกันที่ไม่มีการตกแต่งประดับประดา ขบวนอย่างสวยงาม และไม่มีการแสดงอิทธิฤทธิ์ขององค์เทพที่ประทับร่างม้าทรง รวมทั้งจำนวนองค์พระ ที่เลี้ยง และผู้ร่วมในขบวนมีจำนวนน้อยกว่าขบวนอ้าวแก้ง แต่ตลอดเส้นทางเสด็จยังคงมีการตั้งตัวบูชา มีการเผากระดาษทองเพื่อส่งเสด็จ และมีการจุดประทัดเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ในช่วงค่ำก่อนการประกอบพิธีกรรมส่างหยกอ่องซ่งเต่ ผู้เข้าร่วมในขบวนแห่ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ และผู้ร่วมขบวนเกี่ยวหาม ตลอดจนที่เลี้ยงม้าทรง ต่างพากันไปขอป้อฮู้ หรือผ้ายันต์ขององค์เทพกั๋วอ่องใต้ใต้จากกรรมการฝ่ายไล่เตียน หรือขอของมงคลอื่น ๆ จากองค์พระต่าง ๆ ที่แจกจ่ายให้ผู้ที่ต้องการนำไปพกติดตัวในช่วงแห่ขบวน เป็นการสร้างขวัญกำลังใจ เพราะเชื่อว่าทำให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง โดยเฉพาะแคล้วคลาดจากประทัดที่มีจำนวนมากตลอดเส้นทางขบวนส่งเสด็จ ญัฐภาส ศิริรักษ์ (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า จำนวนประทัดที่จุดในขบวนส่งเสด็จของศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าโบ้แก้งมีมากกว่าศาลเจ้าอื่น ๆ เพราะเป็นขบวนที่เคลื่อนออกจากศาลเจ้าหลังสุด หรือเป็นขบวนสุดท้ายของค่ำคืน ทำให้ประทัดทั้งหมดที่เหลืออยู่ถูกนำมาจุดในขบวนนี้ ผู้ร่วมแห่ขบวนจึงต้องเตรียมการอย่างดี เช่น การใช้ผ้าคลุมศีรษะ การสวมหน้ากากอนามัย การสวมรองเท้าอย่างรัดกุม การใช้สาลีอุดหู เป็นต้น เพราะในขบวนเต็มไปด้วยความอื้ออึงของเสียงประทัดที่มีหลากหลายชนิด และมีควันประทัดปกคลุมตลอดเส้นทาง ทำให้บางช่วงมองเห็นเส้นทางข้างหน้าได้ไม่ชัดเจน โดยเฉพาะช่วงขบวนไท้เปี้ย และตัว

เลียนมีประทัดจำนวนมาก สอดคล้องกับ ศศรส หนุวรรณ⁴⁵ (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า เคยเป็น พี่เลี้ยงม้าทรงเข้าร่วมแห่ขบวนในช่วงศึก องค์พระเดินบ้างวิ่งบ้าง จึงต้องพยายามเกาะกลุ่มกันไว้ และตามให้ทัน เพราะไฟถนนตามเส้นทางไม่สว่างพอ ในช่วงที่มีควันประทัดปกคลุมมากทำให้ดูไม่ค่อยเห็น ถือเป็นสิ่งที่ทำร้ายความกล้าหาญของตัวเองมาก

ภาพประกอบที่ 90 ขบวนแห่ช่วงค่ำคืน

ภาพประกอบที่ 91 ขบวนแห่ช่วงค่ำคืน

⁴⁵ศศรส หนุวรรณ อดีตพี่เลี้ยงม้าทรง และผู้ร่วมงานประเพณีกินผัก เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ ขบวนแห่ ในงานประเพณีกินผักในจังหวัดภูเก็ต

ภาพประกอบที่ 92 อัญเชิญหม้อดินทั้ง 3 ชุด ไปลอยกลางทะเล

เมื่อถึงบริเวณสะพานหิน มีการนำหม้อดินทั้ง 3 ชุด ไปประกอบพิธีที่ประรำพิธีที่จัดเตรียมไว้แล้ว โดยมีตัวเลี่ยนอยู่ด้านหลังประรำพิธี เสมียนศาลเจ้าสวตมนต์ และอ่านสาส์นส่งเสด็จองค์เทพกั๋วอ่องไต่เต่ ผู้เข้าร่วมประกอบพิธีที่นั่งอยู่บริเวณลานพิธีจุดธูปเทียน เพื่อน้อมส่งองค์กั๋วอ่องไต่เต่ด้วยการอธิษฐานจิตอย่างสงบ กระทั่งเมื่อผลการเสี่ยงทายออกมาเป็นที่เรียบร้อย จึงเผากระดาษทองกองใหญ่พร้อม “อั้งปั้ง” หรือกระดาษเหลืองที่เขียนรายชื่อผู้เข้าร่วมการกินผัก ซึ่งมีความยาวมาก และถูกคลี่ล้อมรอบกองกระดาษทอง เพื่อส่งไปให้องค์กั๋วอ่องไต่เต่ในสรวงสวรรค์ พร้อม ๆ กับการจุดประทัดและการจุดพลุไฟแสงสีจำนวนมาก อันแสดงถึงพิธีกรรมที่เสร็จสิ้นลง แต่ในขณะที่เดียวกันเจ้ากั๋วอ่องไต่เต่จะอัญเชิญหม้อดินทั้ง 3 ชุดออกจากบริเวณลานพิธี เพื่อนำไปยังเรือที่ลอยล้ารออยู่ไม่ไกลนัก และส่งต่อหม้อดินทั้ง 3 ชุดให้เจ้าหน้าที่ที่อยู่ในเรือเพื่อนำไปลอยในทะเล โดยมีผู้คนจำนวนหนึ่งติดตามไปอย่างสงบจนถึงชายหาด เพื่อน้อมส่งเสด็จเป็นครั้งสุดท้ายด้วยการอธิษฐานขอพรต่อองค์เทพกั๋วอ่องไต่เต่และกราบ 9 ครั้ง เมื่อเรือเคลื่อนตัวออกไปจากชายฝั่งสู่กลางทะเลถือเป็นอันเสร็จสิ้นพิธีกรรมโดยสมบูรณ์ สมชาย มนุจันทรัง (2561 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า สมัยก่อนพื้นที่ชายหาดสะพานหินไม่กว้างขวางและสะดวกมากนัก การนำหม้อดินทั้ง 3 ชุด ไปขึ้นเรือมีแต่ผู้เกี่ยวข้องเพียงไม่กี่คน แต่สมัยนี้เรือที่มารอรับอยู่ไม่ไกลนัก จึงมีผู้คนที่ต้องการส่งเสด็จครั้งสุดท้ายติดตามไปพอสมควร แต่มีข้อปฏิบัติตามความเชื่อว่า เมื่อชุดหม้อดินถูกส่งขึ้นเรือแล้วต้องรีบกลับทันที และไม่ต้องหันกลับไปมองอีก เป็นการสอนให้รู้จักปล่อยวาง ไม่อาลัยอาวรณ์ เพราะการเกิด การดับ การพบ การจาก เป็นสังขารธรรมของทุกสรรพสิ่งบนโลกนี้

ภาพประกอบที่ 93 พิธีกรรมช่างหยกอ่องช่งเต้และช่างกิ้วอ่องไตเต้

จากการศึกษาสรุปได้ว่า พิธีกรรมที่มีการแห่ขบวนองค์เทพกิ้วอ่องไตเต้ไปตามท้องถนน ทั้งพิธีอ้วแก้ง พิธีส่างกิ้วอ่องไตเต้ และพิธีแห่ขบวนเพื่อไปประกอบพิธีไถ่โทษ รวมทั้งพิธีกรรมอื่น ๆ ของศาลเจ้าต่าง ๆ ล้วนมีลักษณะรูปแบบเดียวกัน คือ เริ่มจากขบวนเบิกทางไค้ล่อเกี๋ ตามด้วยขบวนองค์พระและพีเลี้ยง ขบวนไต้เปี้ย และขบวนตัวเลี่ยน แทรกด้วยขบวนอื่น ๆ เช่น ขบวนชุดโล่ก้อ และขบวนรยยนต์ที่ประดิษฐานกิมซิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีขบวนอื่น ๆ ตามแต่วัตถุประสงค์ของพิธีกรรม และสภาพพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม รวมทั้งการบริหารจัดการของแต่ละศาลเจ้าด้วย เช่น ขบวนเชิดสิงโต ขบวนการแสดงของนักเรียน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สอดแทรกอยู่ในขบวนแห่ของทุกศาลเจ้า คือ การแสดงสัญลักษณ์อันเกี่ยวเนื่องกับองค์เทพกิ้วอ่องไตเต้ และวัฒนธรรมความเป็นจีน เป็นการฟื้นความทรงจำในอดีต และการรำลึกถึงบรรพบุรุษคนจีนที่เชื่อมโยงกับความเชื่อ ความศรัทธาในวิถีทางศาสนาของผู้คน โดยการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ได้ช่วยเน้นย้ำให้เห็นถึงอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และองค์เทพเจ้าที่มีอยู่เหนือธรรมชาติ ซึ่งมีกิมซิ่นเป็นรูปเคารพแทนองค์เทพ และมีองค์เทพที่ประทับในร่างม้าทรงเป็นผู้เชื่อมประสานโลกสวรรค์กับโลกมนุษย์

ศิริพร ฌ กลาง (2559 : 184) กล่าวว่า บริบททางสังคม และพื้นที่ในการแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนเป็นบริบททางสังคม “ข้ามพรมแดน” (Transnationalism) เกิดจากภาวะสงครามประวัติศาสตร์ทางการเมืองเป็นภาวะบีบคั้นทางเศรษฐกิจที่ผลักดันให้เกิดการอพยพ และเมื่อมีการอพยพข้ามพรมแดนพื้นที่ใหม่ ไม่ได้ไปแต่ตัวแต่นำเอาวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงความเชื่อ พฤติกรรม ประเพณี วิถีปฏิบัติที่คุ้นเคยเข้าไปด้วย ทั้งนี้ การปรากฏตัวขององค์เทพจำนวนมากในร่าง

ม้าทรงในขบวนแห่ต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องเทพทรงคนที่สำแดงอุปนิสัยตัวตนขององค์เทพ และสามารถแสดงอภินิหารจนกลายเป็นความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ขององค์เทพองค์นั้น ๆ ทำให้มองเห็นภาพการแสดงบทบาทหรือหน้าที่ขององค์เทพในพิธีกรรมต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบด้วย

วิคเตอร์ เทอร์เนอร์ มีมุมมองทางสังคมกับพิธีกรรม โดยมองว่าสังคมมีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา พิธีกรรมเป็นกิจกรรมหนึ่งของคนในกลุ่มสังคม เปรียบเสมือนการแสดงทางสังคมซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อดำรงสถานภาพของคนในกลุ่มคน พิธีกรรมจึงมีสัญลักษณ์ภายในด้านอุดมคติ และแรงบันดาลใจของคนในสังคมกับปฏิกริยาตอบสนองกับสภาพแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมภายนอก การประกอบพิธีกรรมเป็นการแสดงสัญลักษณ์ที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มคนที่ปฏิบัติพิธีกรรม สัญลักษณ์ของพิธีกรรมต้องมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ กล่าวคือ 1) มีความเข้มข้น (Condensation) เช่น การรวมกลุ่มคนจีน กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ 2) มีลักษณะรวมความหมายหลาย ๆ อย่าง (Certification) โดยใช้พื้นที่ทางสังคม พิธีกรรมเป็นฐานรองรับ และ 3) มีความหมาย (Polarization) หมายถึงอุดมการณ์ทางสังคมกับการเข้าถึงในด้านอารมณ์ และความรู้สึก (Turner. 1967 : 52 - 54) ซึ่งพิธีกรรมในงานประเพณีกินผักได้คงไว้ซึ่งสัญลักษณ์ต่าง ๆ จนเป็นที่แพร่หลายและทำให้คนพื้นถิ่นหรือคนไทยในพื้นที่เกิดความศรัทธาตามไปด้วย และเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมในประเพณีนี้อย่างต่อเนื่องยาวนาน ถือเป็นการผลิตซ้ำวนไปตามรอบปีจนแผ่ขยายเป็นวงกว้างไปยังผู้คนกลุ่มต่าง ๆ จึงทำให้เป็นประเพณีกินผักเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง

ประเพณีกินผัก : การปรับตัวเพื่อการท่องเที่ยว

ภูเก็ตเป็นจังหวัดที่ผู้คนทั้งในพื้นที่ และนอกพื้นที่จำนวนมากเข้ามาทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ ด้วยความสวยงามของธรรมชาติ และทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่จำนวนมาก เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนภูเก็ต ซึ่งงานประเพณีกินผักเป็นหนึ่งในทรัพยากรที่สำคัญที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต ด้วยลักษณะเด่นของประเพณีเก่าแก่ที่มีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่แฝงไว้ด้วยความเชื่อ ความศรัทธาของบรรพบุรุษชาวจีน ที่ส่งผ่านมายังลูกหลานที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน และคนเชื้อสายอื่น ๆ ในจังหวัดภูเก็ต ที่ได้รวมพลังดำเนินการจัดงานประเพณีกินผักติดต่อกันมาอย่างยาวนาน ประกอบกับหลักการง่าย ๆ ของประเพณีกินผักที่มีความเป็นสากล คือ การกินผักด้วยจิตเมตตาต่อสรรพสัตว์ที่มนุษย์นำมาเป็นอาหาร เป็นการละเว้นกรรม และการกินผักเพื่อสุขภาพ จึงทำให้ผู้คนทุกชาติ ทุกศาสนา สามารถร่วมกินผักในงานประเพณีนี้ได้ทั้งหมด แม้แต่ผู้ที่กำลังไว้ทุกข์ และผู้หญิงที่กำลังมีประจำเดือนหรือกำลังตั้งครรภ์ ซึ่งอาจมีความเชื่อส่วนหนึ่งว่าตนเองไม่บริสุทธิ์เพียงพอ แต่แท้จริงแล้วสามารถกระทำได้ เพราะถือเป็นเรื่องของความตั้งใจส่วนบุคคล เพียงแต่หลีกเลี่ยงการไปศาลเจ้า และการร่วมประกอบพิธีกรรม จึงทำให้มีผู้คน

ที่ร่วมกินผักในช่วงงานประเพณีนี้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในแต่ละปี โดยเฉพาะในช่วง 5 วันสุดท้ายของงาน จะพบเห็นผู้คนที่แต่งชุดขาวกันทั่วทั้งเมืองภูเก็ต รวมถึงนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติส่วนหนึ่งที่ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมด้วยการแต่งชุดขาวเช่นกัน ทั้งนี้เป้าหมายหรือความต้องการที่แท้จริงของปัจเจกบุคคล ล้วนมีความต้องการให้องค์เทพช่วยเหลือให้ตนเองหมดสิ้นจากเคราะห์กรรม มีแต่ความสุขความเจริญในชีวิตตลอดไป และด้วยการยึดมั่นปฏิบัติตนในการกินผักและการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ร่วมกันในทุกพื้นที่ทั่วทั้งจังหวัดภูเก็ต ส่งผลให้ประเพณีกินผักกลายเป็นจุดเด่นของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจของจังหวัดภูเก็ตด้วย ดังที่ กนก กิตติกา กฤตย์วุฒิกร⁴⁶ (2561 : สัมภาษณ์) ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภูเก็ต กล่าวถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตในช่วงวันหยุดยาว และช่วงงานประเพณีกินผัก สรุปได้ว่า ภาพรวมการท่องเที่ยวในทุกกลุ่มพื้นที่ของจังหวัดภูเก็ต มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 แต่ในปี พ.ศ. 2561 มีปัญหาเกี่ยวกับอุบัติเหตุเรือล่ม และการนำเสนองานที่ทำให้ชาวเงินไม่ค่อยพึงพอใจนัก จึงทำให้นักท่องเที่ยวเงินที่มาเป็นหมู่คณะหายไปประมาณร้อยละ 50 ส่วนนักท่องเที่ยวเงินที่เดินทางมาเอง (FIT) หายไปประมาณร้อยละ 10 (ศูนย์วิจัยด้านตลาดการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย : 2561)

ตารางที่ 9 ข้อมูลนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในช่วงประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต

ชาวไทย		ชาวต่างชาติ		รวม	
จำนวน (คน - ครั้ง)	รายได้ (ล้านบาท)	จำนวน (คน - ครั้ง)	รายได้ (ล้านบาท)	จำนวน (คน - ครั้ง)	รายได้ (ล้านบาท)
35,397	383.27	315,489	12,632.81	350,886	13,016.08

ที่มา : (ศูนย์วิจัยด้านตลาดการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2561)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีการรวบรวมข้อมูลการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตในช่วงประเพณีกินผักของทุก ๆ ปี โดยใช้ข้อมูลตัวเลขเฉลี่ยการเข้าพักของจำนวนนักท่องเที่ยวจากเครือข่ายโรงแรมในภูเก็ต อุทิศ ลิ้มสกุล⁴⁷ (2560 : สัมภาษณ์) ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภูเก็ต ให้ข้อมูลว่า ในงานประเพณีกินผักกิจกรรมหลักที่สำคัญของนักท่องเที่ยว

⁴⁶กนก กิตติกา กฤตย์วุฒิกร ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภูเก็ต เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตในช่วงงานประเพณีกินผัก

⁴⁷อุทิศ ลิ้มสกุล ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภูเก็ต เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตในช่วงงานประเพณีกินผัก

คือ การได้ชิมรสชาตอาหาร การไหว้องค์เทพเจ้า และการได้สัมผัสวิถีแบบจีน แต่พิธีกรรมหลัก ๆ ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่ถือเป็น Highlight สำคัญคือ พิธีกรรมอ้วกั๊ง และพิธีกรรมโก้ยโหย้ เพราะนักท่องเที่ยวสามารถดูได้อย่างชัดเจน และเข้าไปมีส่วนร่วมได้ด้วย ทั้งนี้ การปรับตัว และเปลี่ยนแปลงที่ผ่านมาของงานประเพณีกินผักภายใต้หลักการ และโครงสร้างตามความเชื่อดั้งเดิม เพื่อเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตในยุคโลกาภิวัตน์ มีดังนี้

1. การสร้างอัตลักษณ์ของงานประเพณีกินผัก

จากคำว่า “เจี๊ยะฉ่าย” มีความหมายตรงตัวว่า “กินผัก” ตามสำเนียงภาษาจีนฮกเกี้ยนของ คนจีนในจังหวัดภูเก็ต ที่ใช้เรียกงานงานประเพณีนี้มาตั้งแต่อดีต กระทั่งในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2531 – 2543 ที่มีการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และความรวดเร็วของการสื่อสารในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้แนวคิดการกินเจแบบพุทธศาสนา มหายานปรากฏขึ้นในชื่อ “ประเพณีถือศีลกินเจ” ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 จึงเปลี่ยนชื่อเป็น “ประเพณีถือศีลกินผัก” เพื่อให้สอดคล้องกับคำว่าเจี๊ยะฉ่าย ซึ่งหน่วยงานราชการยังคงใช้ชื่อนี้อยู่ แต่ปัจจุบัน ศาลเจ้าต่าง ๆ มีการนำชื่อ “ประเพณีกินผัก” ที่เคยเรียกขานในอดีตกลับมาใช้อีกครั้ง เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง อย่างไรก็ตาม ยังมีการใช้ชื่อประเพณีนี้ว่า กินเจ ถือศีลกินเจ และถือศีลกินผัก คละเคล้ากันอยู่เสมอ แต่เป็นที่เข้าใจกันได้โดยทั่วไปว่าเป็นการกินผัก หรือกินเจถวายองค์เทพกั๋วอ่องได้แต่ที่จัดขึ้นเฉพาะช่วงวันที่ 1 - 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติจีนเป็นประจำทุกปี แม้มีหลักปฏิบัติบางอย่างของฝ่ายพุทธศานามหายานแบบจีน และศาสนาเต๋าที่แตกต่างกันอยู่บ้างก็ตาม ส่วนคำเรียกในภาษาจีนยังคงใช้คำว่า “เจี๊ยะฉ่าย” เช่นเดิม โดยไม่ได้เน้นคำว่า “กั๋วอ่องฉ่าย” ซึ่งมีความหมายว่าการกินผักเพื่อถวายแด่องค์เทพกั๋วอ่องได้แต่แต่อย่างใด นอกจากนี้ การสวมใส่เสื้อผ้าชุดสีขาวเป็นอีกหนึ่งอัตลักษณ์ที่สำคัญ เป็นสัญลักษณ์ของงานประเพณีกินผักที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ แม้บางคนอาจแต่งกายตามกระแสจนกลายเป็นแฟชั่น จึงทำให้ร้านขายเสื้อผ้าชุดสีขาวมีอยู่เป็นจำนวนมาก

2. การปรับเปลี่ยนรูปแบบของพิธีกรรมเพื่อการมีส่วนร่วมของผู้คน

จำนวนผู้คน และนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมการกินผักที่เพิ่มมากขึ้น ต่างต้องการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ มากขึ้น ส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบพิธีกรรมบางส่วน เพื่อให้ดูยิ่งใหญ่เป็นการช่วยเน้นการนำเสนอเพื่อการท่องเที่ยว และเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้คนมากขึ้น แต่ยังคงเอกลักษณ์ของพิธีกรรมนั้น ๆ ไว้เช่นเดิม ดังตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนในพิธีกรรมของศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโບ่กั๊ง กล่าวคือ พิธีกรรมโก้ยโหย้ที่มีการปรับเปลี่ยนขนาดของพื้นที่สำหรับการประกอบพิธีกรรมให้กว้างขวางพอที่จะรองรับผู้คนทั่วไป และนักท่องเที่ยวจำนวนมาก มีการจัดพื้นที่ให้สื่อมวลชนถ่ายภาพเป็นการเฉพาะด้วย และพิธีกรรมเขี่ยหล่าขึ้นปักเต้าที่เดิมกระทำกันอย่างเงียบ ๆ ในช่วงดึกสงัด โดย

องค์เทพ และผู้ร่วมพิธีเพียงไม่กี่คน มีการปรับเปลี่ยนให้เป็นขบวนต้อนรับอย่างยิ่งใหญ่ในช่วงค่ำคืน เพื่อให้ผู้คนทั่วไป รวมทั้งนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้มีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด กลายเป็นสีสันในค่ำคืนแห่งความศรัทธาที่ยังตราตรึงอยู่ในดวงจิตของผู้ที่มีส่วนร่วมในพิธีกรรม นอกจากนี้ในส่วนของศาลเจ้าอื่น ๆ ก็มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของพิธีกรรมให้มีความทันสมัย และคล่องตัวตามบริบทของสังคมมากขึ้นด้วย

3. การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยว

ด้วยความรู้ความสามารถของบุคลากรจำนวนมากของศาลเจ้าต่าง ๆ ในยุคปัจจุบัน ภาษาจึงไม่ใช่อุปสรรคในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ทำให้แต่ละศาลเจ้าที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางไปเยือน ร่วมชม และสัมผัสพิธีกรรมต่าง ๆ ในช่วงงานประเพณีกินผัก หรือกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ตั้งใจมาร่วมงานประเพณีกินผักเป็นการเฉพาะ เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวจีน ชาวสิงคโปร์ ชาวมาเลเซีย เป็นต้น ต่างมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ที่คอยต้อนรับ ให้คำแนะนำในการปฏิบัติตน พร้อมทั้งบรรยายให้ความรู้ในพิธีกรรมต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยวด้วยภาษาต่างประเทศต่าง ๆ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน เป็นต้น นับเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรม และสร้างความเข้าใจที่ดีแก่นักท่องเที่ยวเหล่านั้น ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการประชาสัมพันธ์งานประเพณีกินผัก และการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต

4. การจัดทำถนนคนเดินของศาลเจ้าต่าง ๆ

สิงโต อเนกกลาก (2561 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า ถนนคนเดินในช่วงงานประเพณีกินผักเริ่มขึ้นครั้งแรกเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว โดยศาลเจ้าจួយเต้าโบ้เก้งได้รับการสนับสนุนจากจังหวัดภูเก็ต และเทศบาลนครภูเก็ต ให้ใช้พื้นที่ถนนระนอง ตลอดช่วงหน้าวัดจจรังสรรค์ ความยาวประมาณ 200 เมตร ในการจัดตั้งถนนคนเดิน เพื่อสนับสนุนด้านการท่องเที่ยว จนกลายเป็นถนนสายหลักของงานประเพณีกินผักสืบมาจนถึงปัจจุบัน และนับได้ว่าเป็นถนนคนเดินแห่งแรก ๆ ของจังหวัดภูเก็ต ด้วยปัจจุบันศาลเจ้าในตัวเมืองภูเก็ต เช่น ศาลเจ้าบางเหนียว ศาลเจ้าหลิมฮื้อไ้ซู่ (สามกอง) เป็นต้น ล้วนมีจุดถนนคนเดินซึ่งเป็นที่ตั้งของร้านค้าที่มีสินค้าหลากหลาย ทั้งอาหาร เสื้อผ้า เครื่องดื่ม อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้เกิดความคล่องตัวในจับจ่ายซื้อสิ่งของต่าง ๆ และเพลิดเพลินจากการเดินชมร้านค้าของผู้คน และนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ทั้งยังส่งผลต่อเศรษฐกิจในภาพรวมด้วย

ภาพประกอบที่ 94 ร้านค้า และถนนคนเดิน

5. การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงรูปแบบ และรสชาติของอาหาร

ด้วยจำนวนร้านค้าที่มีเพิ่มมากขึ้น และรูปแบบของอาหารใหม่ ๆ ที่คิดค้นขึ้นใหม่ทั้งหน้าตา และรสชาติที่ชวนลิ้มลอง รวมทั้งอาหารพื้นเมืองดั้งเดิมที่หารับประทานได้ยาก ประกอบกับอาหารทั่วโลกมีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประทานอาหารที่แปลกใหม่ที่มีรสชาติดี ซึ่งแตกต่างจากอดีตที่มีร้านค้าไม่มากนัก และประเภทของอาหารก็มีให้เลือกไม่มากนัก เช่นเดียวกัน ในขณะที่ปัจจุบันร้านอาหารตามถนน ซอกซอยต่าง ๆ ทั่วเมืองภูเก็ต ส่วนใหญ่เปลี่ยนเป็นขายอาหารที่ปรุงจากพืชผักล้วน ๆ โดยเฉพาะช่วง 3 วันสุดท้ายของประเพณีกินผักจะหาร้านค้าที่ขายอาหารคาวได้ยากขึ้น นอกจากนี้อาหารของทางศาลเจ้าต่าง ๆ ก็มีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิม โดยในอดีตมีประเภทของอาหารไม่กี่ชนิด ที่อาจซ้ำ ๆ วนเวียนกันไปในแต่ละวัน แต่ปัจจุบันแต่ละศาลเจ้ามีการจัดทำเมนูอาหารที่ไม่ซ้ำกันในแต่ละวัน และมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้คนที่ทราบล่วงหน้า รวมทั้งเพิ่มเวลาในการจ่ายอาหาร และจำนวนมืออาหารในวันที่มีพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งอาหารของศาลเจ้าเป็นการให้บริการฟรีแก่ทุกคน ทำให้เรื่องของอาหารไม่ใช่อุปสรรคของการร่วมงานประเพณีกินผักแต่อย่างใด อาหารจึงเป็นอีกหนึ่งสีสันที่สร้างความสนใจ และความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

ภาพประกอบที่ 95 แม่ค้ากำลังปรุงอาหารเจ

ภาพประกอบที่ 96 ข้าวคลุกกะปิเจ

ภาพประกอบที่ 97 อาหารเจประเภทอาหารทานเล่น

6. การสนับสนุนจากภาครัฐ และภาคเอกชนเพื่อการท่องเที่ยว

หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งภาคเอกชน มีส่วนในการสนับสนุนงานประเพณีกินผักในด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตในหลากหลายรูปแบบ เช่น ด้านสถานที่จัดพิธีกรรม ด้านการสนับสนุนอุปกรณ์ต่าง ๆ ด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับสุขอนามัย ด้านการจราจร เป็นต้น ซึ่งล้วนมีส่วนช่วยให้การจัดงานของศาลเจ้าต่าง ๆ เป็นไปอย่างยิ่งใหญ่ และสำเร็จลุล่วงด้วยดี ที่สำคัญคือ การสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวไปทั่วโลกโดย ททท. สำนักงานภูเก็ต ที่มีการจัดทำแผ่นพับ โบว์ชัวร์ แสดงข้อมูลรายละเอียดกิจกรรม และพิธีกรรมของแต่ละศาลเจ้า รวมถึงข้อมูลสถานที่พัก โรงแรมต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ในส่วนของภาคเอกชน เช่น บริษัทแอสสิริ ธนาकारไทยพานิชย์ ได้จัดกิจกรรมเปิดตัวประเพณีถือผักในบริเวณพื้นที่ศาลเจ้าจุ้ยตุ่ยเต้าโบ๊เก้ง โดยสาธิตการทำอาหาร แจกเสื้อผ้า ของที่ระลึกต่าง ๆ การประดับตกแต่งสวนสาธารณะ และสถานที่ต่าง ๆ ในตัวเมืองภูเก็ตด้วยสัญลักษณ์ที่สวยงามของธนาकारออมสิน มีการประดับประดาตกแต่งด้านหน้าสำนักงานของห้างร้าน โรงแรม ธนาकारต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งหมดล้วนเป็นสีสัน เป็นจุดสนใจของผู้คนในพื้นที่ รวมถึงนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

7. การสร้างเครือข่ายเพื่อการจัดการร่วมกัน

การสร้างเครือข่ายร่วมกันของกลุ่มต่าง ๆ เป็นจุดสำคัญอีกจุดหนึ่งในการสร้าง ความยิ่งใหญ่ให้แก่งานประเพณีกินผัก และสร้างบรรยากาศที่ดีของการท่องเที่ยว เช่น การประสานกับ สมาคมภูเก็ทไบร์วีคในการดูแลขบวนอ้วกั๊ง และจัดกิจกรรมสันตนาการต่าง ๆ การประสานกับกลุ่ม โรงเรียนในการจัดอาหารให้พนักงานและนักท่องเที่ยวของโรงแรม การจัดตั้งชมรมศาลเจ้าเพื่อเป็น สถานที่ประสานงานระหว่างศาลเจ้าต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งการจัดงานประเพณีกินผักในปี 2561 เทศบาล นครภูเก็ตร่วมกับจังหวัดภูเก็ต ชมรมอ้วกั๊งภูเก็ต และเครือข่ายทางวัฒนธรรม ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมเทิด พระเกียรติสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ในวันที่ 10 ตุลาคม โดย เวลา 16.00 น. มีขบวนแห่เทิดพระเกียรติ เส้นทางจากสนามชัย ถึงเวทีกลางสะพานหิน และเวลา 18.00 น. มีพิธีส่งแก้ง (สวดมนต์) ถวายพระพรชัยมงคล สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทร เทพยวรางกูร ณ เวทีกลางสะพานหิน นอกจากนี้ในส่วนของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราช ภัฏภูเก็ต ได้จัดโครงการบูรณาการกับศาสนสัมพันธ์ ร่วมสืบสานประเพณีกินผัก และสนับสนุนการจัด เครื่องเช่นไหว้แทนบูชาองค์เทพ โดยการนำนักศึกษาเข้าร่วมในขบวนแห่องค์เทพ การร่วมมือร่วมใจช่วย ทำความสะอาดศาลเจ้า หรือล้างอ้วม รวมทั้งโรงเรียนต่าง ๆ ในละแวกใกล้เคียงศาลเจ้าได้จัดนักเรียน เข้าร่วมขบวนแห่ในพิธีกรรมอ้วกั๊งของศาลเจ้านั้น ๆ การจัดกิจกรรมเยี่ยมศาลเจ้า และร่วม รับประทานอาหารกับคณะกรรมการศาลเจ้าขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานต่าง ๆ นับเป็นตัวอย่างของความร่วมมือที่ดียิ่ง เป็นการกระชับความสัมพันธ์กับหน่วยงานทั้งภาครัฐ และ เอกชนให้แน่นแฟ้น อันเป็นการสร้างเสริมกำลังที่สำคัญในการจัดงานประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต ให้ยิ่งใหญ่ตลอดไป

ภาพประกอบที่ 98 ป้ายโฆษณาการสนับสนุนภาคเอกชน

ภาพประกอบที่ 99 ออกบูธแนะนำ และจำหน่ายสินค้า

จากการศึกษาสรุปได้ว่า งานประเพณีกินของผักจังหวัดภูเก็ตมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม โดยมีผู้คนที่ และนอกพื้นที่ รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน ต่างให้การสนับสนุน เพื่อยกระดับงานประเพณีกินผักให้มีความเป็นสากล ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต อย่างไรก็ตามการสืบสานประเพณีกินผักให้คงอยู่คู่บ้านคู่เมืองภูเก็ตอย่างถูกต้องตามเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษชาวจีน อันเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญของงานประเพณีกินผักพร้อม ๆ กับการให้ความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยวที่เป็นรายได้หลักที่สำคัญของจังหวัดภูเก็ต ถือเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถของกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน และเชื้อสายอื่น ๆ ที่มีส่วนในการสืบสาน และธำรงรักษาประเพณีนี้เป็นอย่างยิ่ง

ด้วยความเป็นเอกลักษณ์ และความน่าสนใจของประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต ทำให้ได้รับคัดเลือกจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรมกระทรวงวัฒนธรรมให้เป็น “มรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรมของชาติ” ประจำปี พ.ศ. 2561 สาขาศาสนาประเพณี พิธีกรรม ประกาศลงในพระราชทานกิจจานุเบกษาเล่มที่ 135 ตอนพิเศษ 169 ง หน้า 3 ลงวันที่ 27 มิถุนายน 2561 โดยมีนายทฤษฎา ชาญยนต์ สถาวัฒนธรรมตำบลกะทู้ เป็นผู้เขียน และนำเสนอข้อมูลในนามตัวแทนของวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต และศาลเจ้าต่าง ๆ ในจังหวัดภูเก็ต ข้อมูลการนำเสนอรายการเบื้องต้นเพื่อเข้ารับการคัดเลือกปรากฏดังข้อมูลใน “แบบจัดการทำรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” สรุปได้ว่า ลักษณะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประเภทแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และงานเทศกาล เป็นประเพณีที่ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตถือปฏิบัติมา โดยเริ่มพิธีถือศีลกินผักในเดือน 9

ตั้งแต่วันที่ 1 - 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจีน (ประมาณปลายเดือนกันยายน - ต้นเดือนตุลาคมของทุกปี) มีพิธีกรรมอันสำคัญต่อวิถีพลวัต ลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณีนี้มีระเบียบกฎเกณฑ์ในพิธีกรรมต่าง ๆ ที่แน่นอน ซึ่งปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาเกือบ 200 ปี ผู้เข้าร่วมถือศีลกินผักต้องแต่งกายด้วยเสื้อผ้าชุดขาว มีชาวบ้านเข้าไปช่วยงานต่าง ๆ ของศาลเจ้า เช่น คณะผู้ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของศาลเจ้าก่อนถึงประเพณีถือศีลกินผัก ชาวบ้าน พ่อค้า ข้าราชการ หน่วยงานราชการต่าง ๆ มาประชุมแบ่งหน้าที่ เช่น ฝ่ายอาหาร ฝ่ายความปลอดภัย ฝ่ายบริจาค เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีของผู้คน และหน่วยงานต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์สำคัญของกระทรวงวัฒนธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น คือ เป็นการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของบรรพชน เพื่ออนุรักษ์อัตลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายจีนให้คงอยู่คู่กับชุมชน และเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเสริฐ พัททองผล (2561 : สัมภาษณ์) ประธานชมรมศาลเจ้าในจังหวัดภูเก็ต กล่าวว่า “เป็นเรื่องที่น่ายินดี และเป็นความภาคภูมิใจที่ประเพณีถือศีลกินผักเป็นรากเหง้าสำคัญทางวัฒนธรรม และสังคมสำหรับ คนไทยเชื้อสายจีน และคนไทยในจังหวัดภูเก็ต ที่คณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เล็งเห็นความสำคัญจึงได้มีการพิจารณาเห็นชอบประกาศขึ้นเป็นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติประจำปี 2561 ไว้เป็นหลักฐานสำคัญของชาติ” อันเป็นการส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นสาธารณะ ซึ่งมีการคัดเลือก และให้ความหมายต่อการเผยแพร่ทางวัฒนธรรมประเพณีและการดำรงอยู่ในความรู้สึกของการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ชุมชน

สรุปท้ายบท

เมื่อเปรียบเทียบประเพณีถือศีลกินผักในพื้นที่ภูเก็ตระหว่างอดีตกับปัจจุบัน พบว่าปัจจุบันมีการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่ พื้นที่ของการประกอบพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์เป็นพื้นที่ที่มีการจัดการเพื่อสร้างเรื่องราวและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยใช้พื้นที่ศาลเจ้าซึ่งเป็นแหล่งรวมสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และที่สถิตขององค์เทพเจ้าให้เป็นสถานที่ และเป็นสถาบันหลัก เพื่อการนำเสนออัตลักษณ์พิธีกรรมในรูปแบบความเป็นเงินนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งแต่ละพิธีกรรมล้วนมีความสำคัญ โดยมีการใช้สัญลักษณ์เป็นนัยยะที่ซับซ้อนของกระบวนการสร้าง และให้ความหมายของพิธีกรรมในขั้นตอนต่าง ๆ ดังเช่นพิธีกรรมที่มีความโดดเด่น คือ พิธีกรรมฉีกห่อซันปักเต้า พิธีกรรมไถ่ไห้ พิธีกรรมอ้วกั๋ง และพิธีกรรมช่างกิ้วอ่องไต่เต่ที่มีการใช้พื้นที่ภายนอกศาลเจ้าซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะให้เป็นพื้นที่ประดิษฐ์เฉพาะเพื่อการประกอบพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ กลายเป็นพื้นที่แห่ง “The Third Production of Space” ที่ใช้พื้นที่เป็นฉากหรือเวทีที่มีบุคคลสำคัญทั้งคนในพื้นที่ คนไทยเชื้อสายจีนระดับต่าง ๆ และคนนอกพื้นที่ที่มีหรือไม่มีส่วนร่วมในพิธีกรรม ตลอดจนผู้ที่ได้รับเชิญ นักวิชาการ สื่อมวลชน และนักท่องเที่ยว จึงเป็น “มิติ

ช่วงเวลาในพื้นที่แห่งความศักดิ์สิทธิ์” ที่ถูกจับจ้องจากกลุ่มคนที่หลากหลาย เป็นการมองผ่านความทรงจำ การผลิตซ้ำ ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ การเคลื่อนไหวทางสังคมเชิงซ้อน และทางสัญญาในอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งนอกจากการใช้พื้นที่ทางกายภาพแล้ว ยังใช้พื้นที่ทางร่างกายของม้าทรงให้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในช่วงเวลาของการประกอบพิธีกรรม มีการแสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ และการใช้ศาสตร์อาถรรพ์ที่ตนเองเป็นเสมือนการประลองเชิงอำนาจอิสระของม้าทรงที่แหกกฎจากตำนานวรรณศิลป์ เกิดการแพร่ขยายของวัฒนธรรมความเชื่อ และพิธีกรรม ที่นำไปสู่ความเป็นอัตลักษณ์ในพื้นที่ของสังคมสมัยใหม่ในเมืองภูเก็ต เป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มคนต่าง ๆ ให้เกิดสำนึกความเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน ทั้งนี้ การยกระดับความสำคัญของงานประเพณีกินผักจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่เข้ามามีส่วนเพื่อส่งเสริมบริบทการท่องเที่ยวในพื้นที่ และการขยายเขตพื้นที่ในการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ทำให้พิธีกรรมในงานประเพณีถือศีลกินผักมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบททางสังคม และวัฒนธรรมดังเช่นปัจจุบัน

เห็นได้ว่าประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต มีความสำคัญต่อชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต และผู้คนที่เข้าร่วมการกินผัก รวมทั้งยังมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตด้วย จึงส่งผลให้ได้รับการสนับสนุนทั้งจากภาครัฐ และเอกชนอย่างกว้างขวาง ซึ่งในช่วงเวลาของงานประเพณีกินผักมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติหลั่งไหลเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต ทำให้บรรยากาศของการจัดงานคราคร่ำไปด้วยผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ มีการปิดร้านหรือสำนักงานของภาคเอกชน เพื่อเปิดโอกาสให้พนักงานได้เข้าร่วมงานประเพณีกินผัก ทำให้มีการสะพัดหมุนเวียนของเงินตราที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจโดยรวม ซึ่งด้วยลักษณะของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นถือเป็นสีสันเป็นจุดเด่นที่แตกต่างจากจังหวัดอื่น ๆ อย่างชัดเจน จึงกล่าวได้ว่าช่วงเวลาวันที่ 1 - 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน เมืองภูเก็ตทั้งเมืองได้ถูกปรับเปลี่ยนให้เป็น “เมืองแห่งประเพณีกินผัก”

บทที่ 6

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “กิมซิ่นกับม้าทรง : ความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ในพื้นที่พิธีกรรมของคนจีนจังหวัดภูเก็ต” เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกิมซิ่นกับม้าทรงที่เป็นเสมือนตัวแทนองค์เทพเจ้าจีน ในบริบทของงานประเพณีกินผักในจังหวัดภูเก็ต ที่คนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตได้สืบสานจากบรรพบุรุษชาวจีนโพ้นทะเล ผ่านมุมมองทางศิลปกรรมและศิลปะการแสดง โดยการประกอบพิธีกรรมในพื้นที่ต่าง ๆ ที่ได้ก่อเกิดปรากฏการณ์ทางสังคมที่สร้างความประทับใจแก่ผู้คนทั่วไป และนักท่องเที่ยว จนกลายเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดภูเก็ตในปัจจุบัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยจำแนกโครงสร้างเนื้อหา ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปผล
6. อภิปรายผล
7. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. ศึกษาพัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของคนจีน คนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต
2. ศึกษา “กิมซิ่น” กับ “ม้าทรง” ในพื้นที่พิธีกรรมงานประเพณีกินผักของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต
3. วิเคราะห์ปรากฏการณ์พิธีกรรม “งานประเพณีกินผัก” ของคนไทยเชื้อสายจีนจังหวัดภูเก็ตในบริบทการท่องเที่ยว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ข้อคำถาม เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งข้อคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญ และข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์บุคคลทั่วไปที่ให้ข้อมูลรอง แต่เป็นข้อมูลที่ช่วยให้งานวิจัยครั้งนี้มีคำตอบที่สมบูรณ์ขึ้น ข้อคำถามสามารถยืดหยุ่นได้ตามบริบทและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ถูกสัมภาษณ์ อาจเกิดประเด็นใหม่ ๆ หรือการเลือกพิจารณา สัมภาษณ์ระดับลึกในบางประเด็น สำหรับผู้ให้สัมภาษณ์บางกลุ่ม บางคน และบางสถานการณ์ที่ผู้วิจัยเห็นว่าเหมาะสม

2. แบบบันทึกการทำงานสนาม ในพื้นที่ศาลเจ้าต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมในช่วงเวลาที่มีการประกอบพิธีกรรมหรือไม่พิธีกรรม เป็นแบบบันทึกเพื่อการทำงานสนามส่วนตัวที่มีโครงสร้างหลักตามวัตถุประสงค์การวิจัย และตามกรอบแนวคิดการวิจัย

3. เครื่องมือบันทึกข้อมูลสื่อสาร บันทึกด้วยอุปกรณ์เทคโนโลยี คือ กล้องถ่ายภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเครื่องบันทึกเสียง ซึ่งผู้วิจัยเก็บข้อมูลทั้งในส่วนที่เป็นภาพนิ่ง เสียง ภาพเคลื่อนไหวประกอบเสียงพร้อมกับการบันทึก “การปฏิสัมพันธ์ พิธีกรรม พื้นที่ มิติ เวลา ผู้คน”

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้พื้นที่ภายนอก และภายในของศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบ้เก้ง ศาลเจ้าซ่มส้าน เทียนเฮวกิ่ง หรือศาลเจ้าแม่ย่านางเรือ ศาลเจ้าเฮียบเทียนแก้งกวนเต้กุน หรือศาลเจ้าสะป่า และศาลเจ้าชู่บุ่นต๋อง หรือศาลเจ้าหล่อโรง ซึ่งประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีกินผัก พ.ศ. 2560 - 2561 เป็นสนามวิจัย และใช้เทคนิควิธีการการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ Key informants อย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ รวมทั้งการศึกษาจากเอกสารหลักฐานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสื่อโซเชียลมีเดีย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้จากความมุ่งหมายของการวิจัย มีการตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์จากผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งเก็บข้อมูล และวิเคราะห์สังเคราะห์เพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ และการนำเสนอผลการศึกษาดังกล่าวโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผล

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ พบผลการวิจัย โดยสรุป ดังนี้

1. พัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต

ภูเก็ตเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่เป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย โดยเป็นพื้นที่ที่เคลื่อนตัวออกจากแผ่นดินใหญ่ในจังหวัดพังงา หลังเกิดการเคลื่อนตัวของเปลือกโลกขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีโครงสร้างทางธรณีวิทยาที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติอันหลากหลาย มีแร่ธาตุอุดมสมบูรณ์ มีพื้นที่ป่าชายเลนที่มีพันธุ์ไม้ต่าง ๆ และมีหาดทรายอันสวยงาม รวมถึงมีลำคลองน้อยใหญ่ และมีพื้นที่ราบที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก จึงเป็นพื้นที่ทางกายภาพที่มีความหมายต่อกลุ่มคนในยุคแรก ๆ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวของนักเดินเรือในชื่อที่เรียกกันหลากหลาย โดยกลุ่มคนดั้งเดิมที่ดำรงชีพอย่างอิสระหลายกลุ่มได้เข้ามาอาศัยในพื้นที่นี้ไม่ต่ำกว่า 3,000 ปี ก่อนอพยพถอยร่นออกไปเมื่อมีการรุกรานพื้นที่ทำกินจากกลุ่มคนต่างถิ่น ที่เข้ามาแสวงหาประโยชน์ในพื้นที่นี้ เหลือไว้แต่กลุ่มชาวเลหรือชาวน้ำ ซึ่งเป็นชนกลุ่มเล็ก ๆ ที่ยังคงรักษาสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของตนอยู่จนถึงปัจจุบัน

ความอุดมสมบูรณ์ของสินแร่ดีบุกในพื้นที่เมืองถลาง ซึ่งอยู่ทางด้านทิศเหนือของเมืองภูเก็ตทำให้เกาะภูเก็ตเป็นพื้นที่เปลี่ยนถ่ายของอาณาจักรต่าง ๆ ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ไทย ที่เข้ามามีอำนาจเหนือพื้นที่ เพื่อแสวงหาความมั่งคั่งจากทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่สำคัญนี้ ก่อนที่ชาวยุโรป โปรตุเกส ฮอลันดา และฝรั่งเศสเข้ามามีบทบาทด้านกิจการดีบุกในเมืองถลางตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ อังกฤษเข้ามามีบทบาทในพื้นที่เมืองภูเก็ตที่ได้ค้นพบแหล่งแร่ดีบุกปริมาณมาก เมืองภูเก็ตจึงเป็นเมืองสำคัญแทนที่เมืองถลาง โดยมีกลุ่มคนจีนโพ้นทะเลกลุ่มต่าง ๆ ทางตอนใต้ของประเทศจีนที่อพยพหนีภัยธรรมชาติ และภัยสงคราม เข้ามาหางานทำในเมืองภูเก็ตเป็นจำนวนมาก จนกลายเป็นกลุ่มแรงงานเหมืองแร่ ที่สำคัญ และเป็นคนกลุ่มใหญ่ที่สุดในเมืองภูเก็ตขณะนั้น ภูเก็ตจึงเป็นพื้นที่ทางสังคมของกลุ่มคนต่าง ๆ ที่ผลัดเปลี่ยนกันเข้ามามีบทบาทในพื้นที่ โดยเฉพาะชาวจีนที่ใช้พื้นที่นี้ในการลงหลักปักฐาน สร้างตัวตน และสังคมชาวจีนอย่างเด่นชัดที่สุด มีการสร้างครอบครัว สร้างฐานะด้วยระบบกงสี รวมทั้งสร้างชุมชน และเมือง สังคมชาวจีนจึงเกิดขึ้นพร้อมกับการนำวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อทางศาสนาเต๋า ขงจื้อ และพุทธศาสนาเถรวาทแบบจีนที่หลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน มาปฏิบัติ และสร้างให้เป็นรูปธรรมขึ้นในพื้นที่ศาลเจ้าแบบเต๋าของแต่ละชุมชน เพื่อใช้เป็นพื้นที่แห่งการยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นพื้นที่จินตนาการในการสรรสร้าง และแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นจีนร่วมกัน

ความขยัน อดทน และการรวมกลุ่ม รวมทั้งความสามารถในการปรับตัวตามสภาพแวดล้อมทางสังคม และการปกครองของคนจีนอพยพในจังหวัดภูเก็ต ทำให้คนจีนส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งส่วนหนึ่งได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นการแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของคนจีนที่มีต่อ

การเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจในพื้นที่เมืองภูเก็ต ส่งผลต่อการสร้างประชาคม และพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญในเวลาต่อมา มีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรต่าง ๆ ที่สำคัญคือ มีการสร้างศาลเจ้าต่าง ๆ เพิ่มขึ้นมากขึ้น ทั้งศาลเจ้าประจำชุมชน ศาลเจ้าประจำตระกูล และอื่น ๆ รวมทั้งศาลเจ้าเฉพาะกิจเพื่อการประกอบพิธีกรรมเจี๊ยะฉ่าย หรือพิธีกรรมกินผักในวันที่ 1 - 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนได้สืบสานมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นประเพณีอันทรงคุณค่าทางสังคม และส่งผลต่อเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตในปัจจุบัน

2. กระบวนการสร้างตัวหมาย และการให้ความหมายของกิมซิ่น ประติมากรรมรูปเคารพในพื้นที่พิธีกรรม

คนจีนมีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อที่มีวิวัฒนาการมาตั้งแต่ก่อนสมัยประวัติศาสตร์ โดยมีความเชื่อพื้นฐานดั้งเดิมเกี่ยวกับมนต์เสน่ห์เรื่องวิญญาณ การเคารพวิญญาณบรรพบุรุษที่มีอยู่ในธรรมชาติ จนกลายเป็น “ลัทธิบูชาบรรพบุรุษ” ที่ยึดถือแบบแผนตามขนบธรรมเนียม และมีวิถีปฏิบัติตามบรรพบุรุษที่สืบทอดต่อกันมา เกิดเป็นคติความเชื่อเกี่ยวกับองค์เทพ คุณงามความดีขององค์เทพที่ปรากฏอยู่เบื้องหลัง “ความเป็นมนุษย์” หรือบุคคลที่สำคัญต่อแผ่นดินจนได้รับการยกย่องในฐานะ “ความเป็นเทพ” มีส่วนประกอบสำคัญที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตนของคนจีน นำไปสู่การสร้างกิมซิ่นซึ่งเป็นศาสนวัตถุที่สร้างคุณค่าทางจิตใจ

กระบวนการสร้างกิมซิ่นเป็นกลวิธีทางการช่าง ที่ถอดรหัสความเป็นมนุษย์จากตำนานหรือเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ที่ช่างผู้แกะสลักต้องทำให้สอดคล้องกับเรื่องราว ทั้งรูปทรง สัดส่วน และใบหน้า รวมทั้งการใช้สัญลักษณ์มาประกอบที่ต้องสอดคล้องกับองค์เทพ โดยกิมซิ่นถือเป็นส่วนหนึ่งของศาสนวัตถุที่เป็นสื่อสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่ถูกจำลองผลิตซ้ำโดยสร้างจากความทรงจำทางสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และคำบอกเล่าผ่านตัวแทนหรือบุคคลที่นับถือสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยมีจุดกลางระหว่างองค์พระกับมนุษย์ที่เป็นร่างทรง สร้างมิตินัยยะสำคัญของความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของสังคมคนจีน และการแสดงสัญลักษณ์ของกลุ่มชนชาติจีน

กิมซิ่นยังปรากฏให้เห็นในรูปลักษณะของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ควรแก่การเคารพเพื่อแสดงถึงความศรัทธาของการบูชาบวงสรวงสำหรับคนจีนในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาโดยกิมซิ่นได้ถูกประจุความหมายให้กลายเป็นองค์พระหรือวิญญาณของบรรพบุรุษ มีความทับซ้อนทางรูปสัญลักษณ์เป็นตัวหมายหรือตัวแทน (Signifier) และตัวถูกหมาย (Signified) ขององค์พระในมิติหนึ่ง โดยคนจีนในจังหวัดภูเก็ตเชื่อว่าดวงวิญญาณที่สิงสถิตอยู่ในกิมซิ่นมีพลังอำนาจขององค์พระเป็นอำนาจที่ไร้ตัวตน โดยจะปฏิบัติการผ่านร่างทรงซึ่งเป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยงระหว่างองค์พระหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์กับมาทรงหรือผู้ที่เคารพบูชาเพื่อเป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างเทวโลกในโลกสามัญ โดยผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ

ในช่วงเทศกาลหรือประเพณีที่เกี่ยวข้องเป็นปรากฏการณ์พื้นที่ทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นความเป็นตัวตนความทรงจำของคนจีน

3. ม้าทรง : ความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ ปฏิบัติการในพื้นที่พิธีกรรม

ม้าทรงหรือร่างทรง ภาษาจีนฮกเกี้ยนเรียกว่า กี้ต๋อง หรือกีซัน ความหมายเปรียบเสมือนการใช้ร่างกายมนุษย์เป็นม้าให้องค์เทพมาขี่หรือมาประทับทรง เป็นการใชพื้นที่ร่างกายเป็นสื่อเชื่อมโยงเพื่อการสื่อสารระหว่างองค์เทพกับมนุษย์ ม้าทรงจึงเป็นทั้งตัวหมายหรือตัวแทน (Signifier) และตัวถูกหมายหรือตัวถูกแทน (Signified) ขององค์เทพในกระบวนการสร้างความเป็นเทพ – ความเป็นมนุษย์ เป็นความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษชาวจีนว่า มนุษย์สามารถอัญเชิญดวงวิญญาณองค์เทพเจ้าบนสวรรค์ให้มาช่วยเหลือมนุษย์ได้ในทุกโอกาส และบุคคลทั่วไปทั้งหญิง และชาย รวมทั้งเพศที่สามอาจเป็นม้าทรงได้จากเหตุปัจจัยต่าง ๆ เฉพาะตัวบุคคล ซึ่งมีทั้งผู้ที่สมัครใจ และผู้จำเป็นต้องรับบทบาทการเป็นม้าทรง แต่ทั้งหมดล้วนเป็นการคัดเลือกโดยตรงจากองค์เทพ จากนั้นต้องผ่านกระบวนการ และขั้นตอนการเปลี่ยนผ่านที่เป็นระบบ ซึ่งกระทำโดยฮวดกั้ว จึงสามารถทำหน้าที่เป็นม้าทรงได้อย่างสมบูรณ์ตลอดไป แม้ทำการขอหรือบนบานต่อองค์เทพเพื่อเลิกจากการเป็นม้าทรงแล้วแต่ก็สามารถกลับไปทำหน้าที่ม้าทรงได้อีกตามแต่โอกาส และความต้องการขององค์เทพ จึงเป็นสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติที่มนุษย์ไม่อาจควบคุมได้ โดยลักษณะอาการที่ปรากฏของม้าทรงขณะกำลังประทับทรงมีการแสดงรูปลักษณะที่เป็นปัจเจกเฉพาะตามอัตลักษณ์ของกิมซิ่นองค์เทพปางนั้น ๆ ตามที่ Roland Barthes (1957) มองว่า “ร่างกาย” เป็นสัญลักษณ์ (Sign) ที่ต้องสร้างความหมายทางสัญลักษณ์ที่สื่อออกมาผ่าน “ร่างกายมนุษย์” ก่อนประทับทรง

การเป็นม้าทรงองค์เทพของศาลเจ้าต่าง ๆ ในจังหวัดภูเก็ตต้องมีการตรวจสอบประวัติ และการลงทะเบียนอย่างถูกต้อง เป็นการป้องกัน และควบคุมความประพฤติของม้าทรงเพื่อให้เกิดการยอมรับของผู้คนทั่วไป เพราะจำนวนม้าทรงโดยรวมในปัจจุบันมีนับพันคน ทั้งคนไทยเชื้อสายจีน และเชื้อสายอื่น ๆ ทั้งคนพื้นถิ่น และคนต่างถิ่น ม้าทรงซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในสำคัญพิธีกรรมต่าง ๆ จึงต้องมีการปฏิบัติตัวที่ดีเพื่อให้การประทับทรงเป็นตัวแทนองค์เทพในการประกอบพิธีกรรมเป็นไปอย่างถูกต้อง สมบูรณ์ เป็นการสร้างศรัทธา ความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับผู้คนทั่วไป ซึ่งในช่วงของงานประเพณีกินผักมีองค์พระจำนวนมากเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ จนดูเหมือนเป็นโลกแห่งสวรรค์ขององค์เทพ โดยมีฮวดกั้วเป็นผู้ทำพิธีอัญเชิญดวงวิญญาณขององค์เทพให้มาประทับในร่างม้าทรง เพื่อการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ โดยเชื่อกันว่าเป็นการช่วยเหลือมนุษย์ และสร้างเสริมบุญบารมีขององค์เทพ มีการแสดงอิทธิฤทธิ์ขององค์เทพโดยการใช้อาวุธมีคมที่มแทง และฟาดฟันร่างกายของม้าทรง ซึ่งมนุษย์ธรรมดาไม่อาจกระทำได้ เป็นการแสดงพลังอำนาจขององค์เทพที่ทับซ้อนร่างกาย และควบคุมจิตวิญญาณของม้าทรงไว้ ทำให้ม้าทรงมีสภาวะความเป็นเทพในร่างมนุษย์ และหลังจากเสร็จสิ้นพิธีกรรม

ต่าง ๆ องค์พระทุกองค์ล้วนเปิดโอกาสให้ผู้คนที่ทั้งหลายได้ใกล้ชิด เพื่อให้การช่วยเหลือ และการ
 ประสาทพรด้านต่าง ๆ ตามความเชื่อความศรัทธาของปัจเจกชน นับเป็นการสร้างความผูกพันระหว่าง
 องค์เทพกับผู้คน และโลกสวรรค์กับโลกมนุษย์ให้แนบแน่นขึ้น ม้าทรงจึงเป็นตัวเชื่อมประสานที่สำคัญ
 ระหว่างองค์เทพกับมนุษย์

4. ปรากฏการณ์พิธีกรรม “งานประเพณีกินผัก” ของคนไทยเชื้อสายจีนจังหวัดภูเก็ตใน บริบทการท่องเที่ยว

งานประเพณีกินผักของศาลเจ้าต่าง ๆ ในจังหวัดภูเก็ต ถือเป็นจุดรวมของพิธีกรรมตามความ
 เชื่อทางศาสนาที่สำคัญ ซึ่งมีที่มาจากการประกอบพิธีกรรมกั๋วอ๋องโหย่ ในช่วงวันที่ 1 - 9 เดือน 9 ตามปี
 จันทรคติจีนของคณะเจ้าเงินแต่เจ้าที่เข้ามาแสดงในเมืองภูเก็ต เพื่อบูชาองค์เทพกั๋วอ๋องโต่เต่ ผู้เป็นเทพ
 แห่งดวงดาวทั้ง 9 พระองค์ และองค์เทพเต้าโบ้เทียนจู้น ผู้เป็นพระราชมารดาขององค์เทพกั๋วอ๋องโต่เต่
 รวมทั้งองค์ยุวกษัตริย์ซ่าไห้จ้อแห่งรวงศ์ซ่งไต้ ซึ่งเป็นผู้มีพระคุณของชาวคณะเจ้าเงิน พิธีกรรมต่าง ๆ ของ
 ชาวคณะเจ้าเงินแต่เจ้า ได้รับการยอมรับจากบรรพบุรุษชาวจีนในจังหวัดภูเก็ต โดยนำมาปฏิบัติภายในศาล
 เจ้าที่สร้างขึ้นเพื่อประกอบพิธีกรรมกินผักถวายองค์เทพกั๋วอ๋องโต่เต่เป็นการเฉพาะ ที่เรียกว่า เต้าโบ้แก้ง
 อันหมายถึงพระราชวังขององค์เทพเต้าโบ้เทียนจู้น โดยมีการจัดแบ่งพื้นที่เป็นเขตพระฐานชั้นนอก และ
 ชั้นใน และมีสัญลักษณ์ต่าง ๆ ภายในศาลเจ้าที่แสดงนัยยะอันเกี่ยวเนื่องกับองค์เทพบนสวรรค์ และ
 ราชาวงศ์จีน รวมทั้งมีหลักปฏิบัติในหลายพิธีกรรมที่แสดงนัยยะความสำคัญขององค์เทพกั๋วอ๋องโต่เต่ดุจ
 พระมหากษัตริย์ อันเป็นสัญลักษณ์ที่ก่อเกิดเป็นอัตลักษณ์สำคัญของงานประเพณีกินผักที่ชาวไทย
 เชื้อสายจีนยังคงยึดถือเป็นหลักปฏิบัติสำคัญ

พิธีกรรมหลักของงานประเพณีกินผักที่ทุกศาลเจ้าล้วนจัดให้มีขึ้น ประกอบด้วยพิธีกรรมที่
 เกี่ยวกับกองทัพสวรรค์ทั้ง 5 ทิศ ที่มีการอัญเชิญมาอารักขาพื้นที่ปริมณฑลของศาลเจ้า และพื้นที่
 ประกอบพิธีกรรมนอกศาลเจ้า พิธีกรรมขึ้น และลงเสาโกเต็ง สัญลักษณ์แห่งการกินผัก พิธีกรรมเฉี่ย
 และช่างองค์เทพหยกอ๋องซ่งเต่ ราชานางเทพบนสรวงสวรรค์ พิธีกรรมเฉี่ยองค์เทพกั๋วอ๋องโต่เต่ และ
 องค์เทพเล่งกั๋วอันโต่เต่ เทพผู้เป็นเจ้าของงานกินผัก และราชเลขา พิธีกรรมเฉี่ยองค์เทพหล่าซิ่นปักเต้า
 เทพผู้ถือบัญชีเกิด และบัญชีตายของสัตว์โลก พิธีกรรมป้ายขีดแซ้เพื่อบูชาดวงดาวทั้ง 7 ซึ่งจะมีการ
 เบิกเนตรกิมขึ้นองค์เทพต่าง ๆ ด้วยพิธีกรรมโก้ยห่าน เพื่อการสะดะเคราะห์ให้ผู้คนที่ทั้งหลาย
 พิธีกรรมโก้ยห้อย หรือพิธีกรรมลุยไฟ และพิธีกรรมอ้วกั๊ง เพื่ออัญเชิญไฟศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนั้นศาล
 เจ้าต่าง ๆ อาจมีการจัดพิธีกรรมอื่น ๆ เพิ่มเติมขึ้นด้วย ซึ่งการประกอบพิธีกรรมเกือบทั้งหมดกระทำ
 ในพื้นที่ศาลเจ้า ยกเว้นพิธีกรรมอ้วกั๊งที่ทุกศาลเจ้าใช้พื้นที่สาธารณะเป็นองค์ประกอบของพิธีกรรม
 นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมโก้ยห้อยที่บางศาลเจ้าจำเป็นต้องใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ในการประกอบพิธีกรรม จึง

ต้องใช้พื้นที่ภายนอกศาลเจ้า เช่น ศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบ้เก้ง ศาลเจ้าซุ่ยปุ่นต๋อง รวมทั้งพิธีกรรมเฉี่ยหล่า ซึนปักเต้าของศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบ้เก้งที่มีการปรับเปลี่ยนเป็นการแห่ขบวนรับเสด็จองค์เทพทั้งสอง

พิธีกรรมที่เป็นไฮไลท์สำคัญของแต่ละศาลเจ้าคือ พิธีกรรมอ้วเก้ง และพิธีกรรมโก้ยโหย้ โดย พิธีกรรมอ้วเก้งเป็นพิธีกรรมที่มีการแห่ขบวนองค์เทพกิ้วอ่องไต่เต่ออกเยี่ยมเยือนผู้คนตามถนนหนทาง ทั่วเมืองภูเก็ต ซึ่งมีผู้คนเข้าร่วมขบวนเป็นจำนวนมาก มีการจัดตั้งโต๊ะบูชาหน้าบ้านเรือนของผู้คนตลอด เส้นทางขบวน โดยในขบวนมีการประดับประดาตกแต่งด้วยสัญลักษณ์ต่าง ๆ มีการประทับทรงของ องค์เทพในร่างม้าทรงจำนวนมาก บางองค์เทพก็มีการประทับร่างม้าทรงหลายคน โดยองค์เทพเกือบ ทั้งหมดต่างแสดงอิทธิฤทธิ์ด้วยการทรงมานร่างกายของม้าทรงในรูปแบบต่าง ๆ มีการตกแต่งรถยนต์ ประดิษฐานกิมซึน องค์เทพต่าง ๆ ร่วมแห่แห่นในขบวนที่มีการจุดประทัดเสียงดังสนั่นหวั่นไหวตลอด เส้นทาง บรรยากาศโดยทั่วไปคราคร่ำไปด้วยผู้คนจำนวนมาก และนักท่องเที่ยวหลากหลายเชื้อชาติ รวมทั้งช่างภาพ และสื่อมวลชนหลายสำนัก เช่นเดียวกับพิธีกรรมโก้ยโหย้ที่ผู้คน และนักท่องเที่ยวต่าง ให้ความสนใจรับชมการเดินทางบนกองไฟขององค์พระ และบรรดาฉายอ้วที่ต้องการพิสูจน์ความกล้าหาญ ของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีกรรมโก้ยโหย้ของศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบ้เก้ง ที่มีการจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ อลังการตามที่เคยกระทำในสนามกีฬาประจำจังหวัด จึงจำเป็นต้องใช้พื้นที่นอกศาลเจ้าในการ ประกอบพิธีกรรมตลอดมา โดยมีการแห่แห่นองค์เทพกิ้วอ่องไต่เต่ไปตามเส้นทางถนนอย่างยิ่งใหญ่ นอกจากนี้ยังมีการแห่ขบวนเฉี่ยหล่าซึนปักเต้า

ในยามค่ำคืนของศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบ้เก้ง ซึ่งเป็นอีกหนึ่งสีสันที่น่าประทับใจของผู้คน และนักท่องเที่ยว ความยิ่งใหญ่อลังการของการจัดงานประเพณีกินผักในจังหวัดภูเก็ต เกิดจากการร่วมมือร่วม ใจของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรธุรกิจ และห้างร้าน รวมถึงเครือข่ายทางสังคมต่าง ๆ เพื่อให้งานประเพณีกินผักเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมทางด้านการ ท่องเที่ยว มีการเน้นการสวมใส่เสื้อผ้าชุดสีขาว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของงานประเพณีกินผัก การจัดถนน คนเดินด้านหน้าศาลเจ้าต่าง ๆ เพื่อการค้าขายอาหารหลากหลายชนิดที่ทำจากพืชผักล้วน ๆ มีการจัด เมนูอาหารของศาลเจ้าต่าง ๆ ให้ผู้คนสามารถเลือกรับประทานได้ฟรีตามความชอบ มีการแจกอาหาร และน้ำดื่มฟรีจากผู้ใจบุญที่ร่วมกันจัดโรทาน มีการประดับตกแต่งสถานที่สาธารณะต่าง ๆ ด้วย สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมจีนอย่างสวยงาม อันเป็นการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และสืบสานประเพณีกิน ผักที่ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตร่วมกันจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ในปัจจุบัน ส่งผลให้ภูเก็ตกลายเป็น เมืองแห่งพิธีกรรมกินผักที่สะท้อนวัฒนธรรมจีนอย่างเด่นชัด และเป็นเมืองเป้าหมายหลักของ นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยจำแนกการอภิปรายผลตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. พัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต เป็นพัฒนาการทางสังคมที่เกิดจากการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี บนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ อังรี เลอเฟบว์ (Henri Lefebvre : 1991) ได้อธิบาย “พื้นที่” ว่าเป็นเสมือนหัวใจของการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในมิติของการผลิตซ้ำที่สร้างอัตลักษณ์ และความหมายใหม่ เช่น พื้นที่ส่วนตัว พื้นที่สาธารณะ เมือง ชุมชน เป็นต้น “พื้นที่” จึงเป็นผลผลิตทางสังคมที่ทำให้เห็นปรากฏการณ์ จินตนาการ การเกิดปฏิบัติการสังสรรค์ อย่างไรก็ตาม “การผลิตพื้นที่” รวมไปถึงการจัดกิจกรรมของกลุ่มคนในสังคมต่างๆ เป็นเพียงผลผลิตของเทคนิควิทยาการของการสร้างพื้นที่ (Technologies of Spaces) เช่น การควบคุม ครอบครองทางการปกครอง และอำนาจ เลอเฟบว์ จึงได้นิยามว่า “การทำพื้นที่ให้บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว” (The Purification of Space) มากกว่าเป็นพื้นที่ตามธรรมชาติ เรียกว่า “The Production of Space” พื้นที่แบบนี้สิ่งที่กระทำ คือ การสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่พื้นที่ ด้วยการระบุ กำหนดบทบาทหน้าที่ที่เฉพาะเจาะจงของพื้นที่นั้น ๆ เพื่อป้องกันมิให้มีการล่วงล้ำ หรือล่วงละเมิดได้ ขณะเดียวกันก็มีการกำหนดผู้ดูแลปกป้อง หรือผู้พิทักษ์ความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่นั้น ๆ แต่ทั้งพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และผู้พิทักษ์ความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่ล้วนเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย ดังนั้น สังคมแต่ละแบบ แต่ละยุคสมัย ผลิต กำหนดขึ้น ในแต่ละพื้นที่โดยมีภาคปฏิบัติ หรือจารีตปฏิบัติว่าด้วยพื้นที่ที่แตกต่างกันไป สังคมจึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเรื่องของพื้นที่อย่างมาก นอกจากนี้ เลอเฟบว์ ยังมองพื้นที่เป็นประดิษฐกรรมทางสังคมของพื้นที่ ที่เรียกว่า “Social Space”

การทำความเข้าใจ และการอธิบาย “พื้นที่” ของไฮยรัตัน เจริญสินโอสการ (2554 : 184 - 187) เป็นแนวทางในการ “มองพื้นที่เกาะภูเก็ต” ถึงความหมาย “The Purification of Space” เมื่อพิจารณาแล้วเห็นได้ว่า พื้นที่ทางกายภาพของเมืองที่มีลักษณะเป็นพื้นที่เกาะที่มีผู้คนหลากหลายกลุ่ม โดยเฉพาะ “คนจีน” ที่เข้ามาอยู่อาศัยได้สร้างพื้นที่ทางกายภาพของตนให้เป็น “The Purification of Space” ด้วยการให้ความหมายกำกับ ควบคุมด้วยการสร้างผลผลิตทางสังคม โดยเริ่มจากการอธิบายที่มา และพัฒนาการของกลุ่มคนจีน ครั้งที่ยังเป็นผืนแผ่นดินเกาะภูเก็ตที่อุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ธรรมชาติ โดยเข้ามาเป็นกสิกรรมเมืองแร่ จนถูกมองว่าเป็น “คนอื่น” ทำให้ต้องหาวิธีการดำรงชาติพันธุ์ความเป็นคนจีนผ่านระบบกลไกเชิงสัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ด้วยการนิยามว่าเขาคือ “คนจีน” ตลอดจนได้นำพาทุนทางวัฒนธรรม คติ ความเชื่อองค์เทพเจ้าจีน และดวงวิญญาณบรรพบุรุษจากดินแดนมาตุภูมิเพื่อนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เมื่อกลุ่มคนจีนมีฐานะมียศบรรดาศักดิ์จากรัฐบาลที่ช่วยพัฒนาบ้านเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจทางสังคม ที่มีการดำเนินวิถีภายใต้การบูรณาการของพื้นที่ด้วยพลวัตคนจีน เมื่อกลุ่มคนจีนมีบทบาทเป็นผู้ถืออำนาจ

หรือผู้นำการปกครอง ต่างใช้เทคนิควิทยาการในการสร้างพื้นที่ ด้วยสำนึกใน “ความเป็นชนชาติจีน” ผ่าน “พื้นที่” และ “สังคม” และพยายามรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่มี ลักษณะเฉพาะแบบสังคมคนจีนจากดั้งเดิมให้กลายเป็นพื้นที่ อัตลักษณ์ และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ทำให้พื้นที่แห่งนี้ได้รับการยกระดับขึ้น กลายเป็นพื้นที่ “คนจีนสร้างเมือง” ผ่านความ “ซับซ้อน” ด้วยวัฒนธรรมที่ปรากฏบนพื้นที่ทางกายภาพ

สิ่งสำคัญของการเปลี่ยนผ่านความหมายเพื่อสร้าง “The Purification of Space” ในแต่ละช่วงเวลาของกลุ่มคนจีนที่มีการดำเนินวิถีภายใต้การบูรณาการของพื้นที่ทางกายภาพในชุมชนที่มีมิติ และความเชื่อมโยงของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในเมืองภูเก็ต คนจีนได้เข้ามาจับบทบาท และความต่อเนื่องในการดำรงอยู่ต่อการสร้างความเป็นอัตลักษณ์ที่เกี่ยวกับวิถีทางวัฒนธรรมของคนจีน ดังปรากฏว่า คติความเชื่อ การนับถือเทพเจ้าจีนนำไปสู่การผลิตสร้าง และให้ความหมายใหม่กับพื้นที่ที่เป็นประดิษฐกรรม เป็นสัญลักษณ์ด้วยการสร้างศาลเจ้าจีนไว้เป็นอนุสรณ์ทางสังคม เพื่อการเคารพบูชาตามความเชื่อที่สืบทอดกันมาจากรบรรพบุรุษ รวมถึงการจัดพิธีกรรม ประเพณีที่สำคัญต่าง ๆ เช่น งานประเพณีพ้อต่อของศาลเจ้าเซ่งเต็กเกว ที่มีการจัดงานเป็นเวลากว่า 10 วัน งานประเพณีกินผักของศาลเจ้าหลายแห่งทั่วทั้งจังหวัดภูเก็ต ที่มีการจัดงานเป็นเวลา 10 วัน อันเป็นแหล่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เลื่องลืออยู่ตลอดเวลา เป็นต้น

ผู้วิจัยพบว่า พื้นที่ทางกายภาพเมืองภูเก็ต เป็นพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลง อันเป็นผลมาจากกลุ่ม คนจีนที่เข้ามาใช้ประโยชน์ในช่วงของการพัฒนาเมือง และดัดแปลงพื้นที่ตามวัตถุประสงค์ ทำให้เห็นความเป็นอัตลักษณ์ของคนจีนผ่านมิติความสัมพันธ์กับพื้นที่เชิงปฏิบัติการทางสังคม ผู้คน ความทรงจำ และความผูกพันกับพื้นที่ได้สร้างความหมายต่อพื้นที่ผ่านมิติความเชื่อ การอัญเชิญกิมซิ่น องค์เทพเจ้าจีน และวัตถุมงคลอื่น ๆ หรือเฮี้ยวไห้ยที่นำติดตัวจากบ้านเกิดเพื่อใช้เป็นเครื่องรางป้องกันภัยอันตรายในการเดินทาง มีการสร้างศาลเจ้าเล็ก ๆ และนำกิมซิ่นองค์เทพเหล่านั้นไปประดิษฐาน เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชนเพื่อการสักการะบูชาร่วมกัน และใช้ศาลเจ้าเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม

นอกจากนี้ด้วยความเชื่อเกี่ยวกับองค์เทพเจ้าจีนที่มีความศักดิ์สิทธิ์ว่า สามารถดลบันดาลให้ผู้ขอพร และเคารพบูชาประสบความสำเร็จในชีวิตหรือมีฐานะร่ำรวย นำไปสู่การสร้างศาลเจ้าทั้งประจำตระกูล และชุมชน ข้อค้นพบดังกล่าวทำให้เห็นว่า การสร้างศาลเจ้าจากอดีตถึงปัจจุบันเป็นการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นจีน มีนัยยะสำคัญที่ปรากฏในรูปแบบศิลปกรรมทางสถาปัตยกรรม บ่งบอกถึงความเป็นตัวตนของคนจีนที่สะท้อนให้เห็นถึงความทรงจำ ร่วมกับการให้ความหมายทางภูมิปัญญา จิตวิญญาณ การจำลองที่ถูกผลิตซ้ำ สืบทอดสู่คนไทยเชื้อสายจีนภายใต้ร่มพระบรมโพธิสมภาร ผู้วิจัยพบว่า การสร้าง ศาลเจ้า และการอัญเชิญกิมซิ่นองค์เทพเจ้าจีนกลายเป็นแหล่งรวมของกิมซิ่นองค์เทพเจ้าต่าง ๆ ที่มีหลากหลายรูปแบบ หรือหลายบ้าน ซึ่งเกิดจากการสร้างขึ้นโดยศาลเจ้า

เอง หรือมีผู้นำมาถวายแก่ศาลเจ้า ส่วนใหญ่มีองค์เทพที่มาจากลัทธิเต๋า ลัทธิขงจื้อ และพุทธศาสนา นิยามหายาน ผสมผสานร่วมกันตามความศรัทธาของผู้คนจนนำไปสู่การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา อันเป็นหัวใจสำคัญในการประกอบพิธีในงานประเพณีกินผัก ซึ่งเป็นแหล่งรวมของม้าทรง ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในมิติปฏิสัมพันธ์ระหว่างดวงวิญญาณองค์เทพกับศาลเจ้า ผู้ทำหน้าที่เป็นร่างทรง เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างองค์เทพ แสดงถึงความสำคัญของม้าทรงซึ่งเป็นผู้แสดงที่สำคัญในงานพิธีกรรมต่าง ๆ ของศาลเจ้า

อย่างไรก็ตาม ศาลเจ้าถือเป็นภาพตัวแทน เป็นศาสนสถานที่สำคัญต่อบรรพบุรุษคนจีนในอดีต และคนไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบัน รวมถึงผู้คนทั่วไปที่ให้ความเคารพนับถือในองค์เทพ ศาลเจ้าจึงเป็นพื้นที่แห่งจินตนาการที่ชี้แสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นจีนที่โดดเด่น หากใช้การอธิบาย “Representations of the relations of production” ซึ่งเป็นประเด็นที่ อังรี เลอเฟบว์ (Henri Lefebvre, 1991: 32 - 32) ให้ความสำคัญโดยกล่าวว่า พื้นที่เป็นการผลิตสร้างสังคมที่ดำรงอยู่เกี่ยวกับพื้นที่ จึงเป็นเพียงเทคนิควิทยาในการตอกย้ำ ผลิตซ้ำพื้นที่ในฐานะสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นผ่านสังคมการใช้ภาพตัวแทน และมีกระบวนการเชื่อมโยงภายในกระบวนการผลิตพื้นที่จินตนาการ ส่วนมุมมองของผู้วิจัยพิจารณา “พื้นที่” ที่ต่อเนื่องในมิติความสัมพันธ์ 3 ประเด็น ได้แก่

1) ปฏิบัติการเชิงพื้นที่ที่สามารถเข้าไปปรับเปลี่ยนพื้นที่ทางกายภาพที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้คนในสังคม ประกอบไปด้วยมิติของการผลิตซ้ำของสังคม ผ่านการใช้ “ภาพตัวแทน” ในรูปแบบสัญลักษณ์ของศาลเจ้า อันเป็นพื้นที่ที่อยู่เหนือการควบคุม เป็นมิติทางความเชื่อว่าเป็นที่สิงสถิตวิญญาณขององค์เทพ จึงควรดำรงชีพตามปรัชญาขององค์เทพเจ้าจีน ดังนั้น พื้นที่ในศาลเจ้าเป็นสถานที่สร้างภาพแทนเพื่อสื่อถึงการแสดงทางอำนาจแห่งศักดิ์สิทธิ์ และพื้นที่นอกศาลเจ้าถูกปรับใช้เพื่อประกอบพิธีกรรมที่ก่อให้เกิดความหมายในลักษณะต่าง ๆ

2) ภาพแทนของพื้นที่ เป็นพื้นที่ที่มีความหมายเชิงนามธรรม การปรับเปลี่ยนให้เกิดมิติความสัมพันธ์กับพื้นที่จินตนาการในช่วงเวลาของการประกอบพิธีกรรมที่อยู่ภายใน “พื้นที่” ศักดิ์สิทธิ์ผ่านกระบวนการประกอบพิธีกรรม ประเพณี ที่มีความสัมพันธ์ผูกโยงกับพื้นที่เชิงอำนาจ เช่น เป็นพื้นที่สิงสถิตของเทวสิทธิ์ ผู้ประกอบพิธีกรรม กลุ่มคนจีน และกลุ่มคนอื่น ๆ ซึ่งเป็นการสานต่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของพื้นที่ทางกายภาพที่อาศัยมิติสื่อสะท้อนความเป็นตัวตนของ “คนจีน” ทำให้เห็นประวัติศาสตร์ทางสังคม และความสัมพันธ์ทางสังคมของการสร้างภาพ

3) พื้นที่เชิงภาพตัวแทน (Representational Spaces) เป็นพื้นที่ที่เกิดจากการผสมผสานเข้ากับสัญลักษณ์หลาย ๆ อย่างที่มีอิทธิพลเหนือการกระทำ เพื่อให้เกิดการกระทำในฐานะของ “ผู้ใช้พื้นที่” เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงผลผลิตทางสังคมที่อยู่ภายใต้กรอบกำหนดของภาพตัวแทน หรือรูปสัญลักษณ์ เช่น การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ กลายเป็นภาพตัวแทนที่ “ตรึงความเป็นคนจีน” ที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ตัวตนบนพื้นที่ทางสังคม

จากความสำคัญของพื้นที่ และอัตลักษณ์ของการสร้างตัวตนของคนไทยเชื้อสายจีนในภูเก็ต ก่อเกิดเป็นสัญลักษณ์ทางวัตถุที่ประกอบสร้างอย่างเป็นรูปธรรมหลาย ดังเช่นประติมากรรมเทพมังกร “ไฮ่เหล็งอ่อง” ณ สวนสาธารณะลานมังกรในตัวเมืองภูเก็ต ที่เทศบาลนครภูเก็ต และลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตร่วมกันสร้าง และจัดงานบวงสรวงบูชาเป็นประจำทุกปีเพื่อรำลึกถึงความสำคัญของพื้นที่เกาะภูเก็ตที่เป็นดั่งพญามังกรน้อยตามหลักฮวงจุ้ยของจีน คือสิ่งที่ช่วยยืนยันถึงความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติอันหลากหลายในพื้นที่เมืองภูเก็ต และช่วยยืนยันถึงความสำเร็จของพัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพจากแผ่นดินจีนเพื่อเข้ามาทำมาหากิน และตั้งรกรากในพื้นที่เกาะภูเก็ตได้เป็นอย่างดี ภูเก็ตจึงเป็นพื้นที่ทางกายภาพที่เกื้อกูลต่อการสรรสร้างสังคมของบรรพบุรุษชาวจีน โดยบรรพบุรุษชาวจีนในจังหวัดภูเก็ตได้สร้างความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ทำให้ภูเก็ตกลายเป็นเมืองเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทยนับแต่อดีตที่มีแร่ดีบุกเป็นทรัพยากรธรรมชาติ และส่งต่อวัฒนธรรม ประเพณีอันมีอัตลักษณ์ความเป็นจีนที่โดดเด่น ให้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าแก่ลูกหลานคนไทยเชื้อสายจีนจังหวัดภูเก็ตในปัจจุบัน

ความวิริยะอุตสาหะในการก่อสร้างฐานะ และความรักในพวกพ้อง รวมทั้งความสำนึกกรักในบ้านเกิด เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมชาวจีนให้เกิดขึ้น มีการนำวัฒนธรรม ประเพณีที่ตนรัก และหวงแหน รวมถึงความเชื่อในองค์เทพตามแนวทางศาสนาที่ตนเคารพบูชา มาปฏิบัติเพื่อเป็นหลักในการยึดเหนี่ยวจิตใจร่วมกัน โดยมีศาลเจ้าซึ่งมีประติมากรรมกิมซันองค์เทพเจ้าจีนที่ทุกคนต่างเคารพนับถือเป็นศูนย์รวมของการแสดงออกร่วมกัน อันช่วยทำให้เกิดพลัง และกำลังใจในการสร้างชีวิต สร้างสังคม และก่อเกิดวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมที่หลากหลาย ตามที่ สุธงศ์ จันทวานิช (2557: 37 - 38) กล่าวว่า สังคมดำรงอยู่และขับเคลื่อนได้ต้องอาศัย “พลัง” ซึ่งประกอบไปด้วยศาสนาและวัฒนธรรม คือ ทุกสิ่งที่มนุษย์ช่วยกันสร้างขึ้นมาและรับรู้ร่วมกัน เป็นพลังทั้งศาสนา และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นตามความจริงทางสังคม พลังจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมขับเคลื่อนไปได้ ศาลเจ้าจึงเป็นพื้นที่จินตนาการ และพื้นที่ทางสังคมที่สำคัญ และด้วยลักษณะการดำรงครอบครัวแบบขยายของชาวจีน เป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดการกลมกลืน และส่งผ่านวัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนความเชื่อเหล่านั้นมาสู่ลูกหลานในรุ่นต่อ ๆ มาได้เป็นอย่างดี

2. กระบวนการสร้างตัวหมาย และการให้ความหมายของกิมซัน ซึ่งเป็นประติมากรรมตัวแทนองค์เทพเจ้าของจีน ทั้งเทพในศาสนาเต๋า ขงจื้อ และพุทธศาสนานิกายมหายานที่บรรพบุรุษชาวจีนในจังหวัดภูเก็ตนำติดตัวมาเมื่อครั้งอพยพย้ายถิ่นฐานมาอาศัยอยู่ในเมืองภูเก็ต เพื่อการกราบไหว้บูชาขอให้ประสบความสำเร็จในชีวิตตามความเชื่อที่ว่าองค์เทพทั้งหลายล้วนเป็นผู้มีบุญญาธิการ มีอิทธิฤทธิ์สามารถช่วยเหลือมนุษย์ได้ จึงถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจอันทรงคุณค่ายิ่ง โดยในระยะแรกกิมซันมีจำนวนไม่มากนักจึงเป็นสิ่งที่ยาก การสร้างศาลเจ้าเล็ก ๆ ด้วยวัสดุพื้นเมืองในชุมชนต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นสถานที่ประดิษฐานกิมซัน ทำให้ทุกคนในชุมชน

สามารถกราบไหว้บวงสรวงบูชา และประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพร้อมกันได้ และด้วยความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการขนานศาลกล่าวต่อองค์เทพในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งความสามารถในการแกะสลักของช่างชาวจีนที่มีอยู่ในขณะนั้น ทำให้เกิดการสร้างประติมากรรมกิมซิ่นที่แกะสลักจากไม้หอมขึ้นในเมืองกุเก็ด แต่ความมีพลังอำนาจขององค์เทพอย่างสมบูรณ์ของกิมซิ่นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการประจุกความหมายด้วยการประกอบพิธีกรรมไค่จ่านหรือการเบิกเนตร ซึ่งวิธีการ และขั้นตอนตั้งแต่เริ่มการแกะกิมซิ่นจนถึงการเบิกเนตรล้วนไม่เปิดเผยให้ผู้คนทั่วไปได้รับทราบ มีเพียงองค์พระ ฮวดกั้ว หรือผู้มีความรู้ความสามารถเป็นการเฉพาะ และช่างแกะสลักเท่านั้นที่สามารถกระทำได้

ประเพณีกินผักของบรรพบุรุษชาวจีนที่ยังคงดำรงอยู่อย่างยิ่งใหญ่ในปัจจุบัน และจำนวนผู้คนที่มีความเชื่อความศรัทธาในองค์เทพที่เพิ่มมากขึ้น ผสานกับความเจริญในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้กิมซิ่นที่ประดิษฐานในบ้านเรือนผู้คน และในศาลเจ้าต่าง ๆ ในจังหวัดภูเก็ตมีอยู่เป็นจำนวนมาก มีทั้งกิมซิ่นองค์เทพที่ผู้คนทั่วไปไม่เคยรู้จักมาก่อน และที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป แต่มีบ้านหรือปาง และลวดลายองค์ประกอบต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปอีกหลากหลาย อันเป็นสัญลักษณ์เฉพาะตัวขององค์เทพนั้น ๆ โดยในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในงานประเพณีกินผัก กิมซิ่นถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ต้องปรากฏบนตัวหรือแทนบูชา เพราะเป็นเสมือนตัวแทนขององค์เทพทั้งหลายในสรวงสวรรค์ที่มาเข้าร่วมในพิธีกรรม โดยกิมซิ่นขององค์เทพที่มักปรากฏในทุก ๆ พิธีกรรม คือกิมซิ่นองค์เทพต่างด้านทง่วนไสย ซึ่งถือเป็นแม่ทัพกองกลาง และกิมซิ่นขององค์เทพเตียนฮู่ทง่วนไสย ผู้เป็นประธานการจัดงาน หรือกิมซิ่นขององค์เทพที่ได้รับมอบหมายให้เป็นประธานการจัดงานแทน นอกจากนี้ในพิธีอ้วกั๊ง กิมซิ่นองค์เทพต่าง ๆ ถูกนำไปประดิษฐานบนไม้ไผ่เปีย หรือเกี้ยวหามขนาดเล็ก เพื่อให้ผู้คนทั่วไปได้ร่วมสักการบูชา และยังเป็นจุดไฮไลต์ที่มีการจุดประทัดจำนวนมากของผู้คนทั้งหลาย

อย่างไรก็ตาม กิมซิ่น นับเป็นเทวรูปเคารพที่สร้างความเชื่อ ความศรัทธาแก่ผู้คนจนนำไปสู่การประกอบสร้างในลักษณะต่าง ๆ โดยเฉพาะการเป็นสัญลักษณ์แทนองค์เทพที่เคารพนับถือ สอดคล้องกับที่ อรศิริ ปาณิน (2530) กล่าวถึงรูปสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่สื่อความหมายแทนคำพูด คำอวยพรว่า จีนเป็นชาติที่มีลักษณะที่น่าสนใจ และน่าศึกษา เพราะจีนเป็นชาติที่มีอารยธรรม และวัฒนธรรมของตนเองมาเป็นระยะเวลาช้านาน แม้แต่รูปสัญลักษณ์ที่ปรากฏในวัดจีน เช่น วัดเล่งเน่ยยี่ ที่มีรูปสัตว์ “มังกร” ปรากฏอยู่จำนวนมาก ทั้งผนังของวิหาร ฐานที่บูชาทุกแทน ยอดของซุ้มที่ประดิษฐานรูปของเทพก็มีลวดลายมังกรพันกันเต็มไปหมด ส่วนในพระอุโบสถมีรูปสัญลักษณ์มังกรปรากฏอยู่เช่นกัน ตั้งแต่เสา ผนัง เพดาน ฐานที่บูชา ยอดของที่บูชา และยังแทรกอยู่ในลวดลายอื่น ๆ เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะมังกรเป็นสัตว์สัญลักษณ์ของความเจริญ ความร่ำรวย ความมียศฐานบรรดาศักดิ์ ความเป็นอมตะ

สัญลักษณ์ที่ปรากฏบนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นการแสดงออกผ่านความทรงจำ เรื่องราว และผ่านวัตถุทางวัฒนธรรม ซึ่งกิมซิ่นเป็นสัญลักษณ์ประติมากรรมรูปเคารพตามความเชื่อของชาวจีนที่

สามารถประกอบสร้างควมมีตัวตนทั้งของปัจเจก และของชุมชน ทำให้เกิดแรงผลักดันที่กระตุ้นให้กระทำการบางอย่างร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ หรืออำนวยความสะดวกและเป็นสิริมงคลแก่ตน และครอบครัว

3. ม้าทรงในพื้นที่พิธีกรรมงานประเพณีกินผักได้สื่อความเป็นเทพ และความเป็นมนุษย์ผ่านช่วงเวลาสำคัญ โดยม้าทรงเป็นร่างทรงที่ทำหน้าที่เป็น “ตัวกลาง” เพื่อติดต่อสื่อสารระหว่างมนุษย์กับองค์เทพ ม้าทรงจึงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่เป็นจุดกึ่งกลางระหว่างโลกของมนุษย์กับโลกสวรรค์ขององค์เทพ โดยองค์เทพเสด็จลงมายังโลกมนุษย์ผ่านร่างของม้าทรง เพื่อลงมาสร้างบารมีด้วยการโปรดสัตว์ “ม้าทรง” จึงเป็นทั้ง “Signifier” และเป็นทั้ง “Signified” ผู้สื่อความหมายขององค์เทพในมิติของการเป็นตัวแทน สำหรับมิติการอัญเชิญดวงวิญญาณขององค์เทพจากโลกสวรรค์ให้มาสิงสถิตภายในศาลเจ้า และมีการประกอบพิธีกรรมเพื่อเปิดทางให้เทวโลก และโลกมนุษย์สามารถเชื่อมต่อกัน โดยม้าทรงทำหน้าที่เป็นผู้ “ส่งสาร” และ “รับสาร” เป็นเจตนารมณ์ตามความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติที่สามารถทำให้สำเร็จบรรลุผลกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับองค์เทพ โดยมีกิมขึ้นในรูปเคารพที่ประดิษฐานตั้งอยู่บน “ตัวพระ” เป็นเสมือนตัวแทนทางสัญลักษณ์ในการประกอบพิธีกรรมเป็น “ตัวเชื่อม” ในการโอนถ่ายอำนาจผลึกกับร่างทรง ด้วยอำนาจลึกลับของพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ และจิตวิญญาณกับองค์เทพที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งความเชื่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่ไร้ตัวตนได้ทำหน้าที่ควบคุมความเป็นไปของชีวิตมนุษย์

ดังนั้น จะเห็นว่าในทุกพิธีกรรมที่ปรากฏในงานประเพณีกินผักของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตล้วนมีองค์พระ หรือองค์เทพที่ประทับร่างม้าทรง ซึ่งเป็นผู้แสดงหลักในการประกอบพิธีกรรม โดยเป็นผู้แสดงสัญลักษณ์ขององค์เทพในมิติของการเป็นตัวแทนขององค์เทพ ด้วยการถ่ายทอดอากัปกริยา เครื่องแต่งกาย และสิ่งของประจำตัวขององค์เทพนั้น ๆ ที่ช่วยสร้างภาพลักษณ์ (Image) และภาพความทรงจำ (memory) หรือภูมิหลังขององค์เทพ ตามความเชื่อที่สืบทอดกันมา ซึ่งช่วยก่อให้เกิดพลังความเชื่อมั่นศรัทธาในพิธีกรรมต่าง ๆ ของผู้คนมากยิ่งขึ้น นำไปสู่การเน้นจุดเด่นในการปรากฏตัวขององค์เทพในร่างของม้าทรง ทำให้ม้าทรงต้องเป็นผู้ที่ทนรับสภาพต่อความเหนื่อยล้า และความเจ็บปวดร่างกายที่อาจเกิดขึ้นจากการประทับทรงเป็นเวลานาน หรือจากการแสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ขององค์เทพขณะประทับร่าง ซึ่งบุคคลธรรมดาไม่สามารถกระทำได้ ม้าทรงจึงเป็นเสมือนผู้มีพรสวรรค์พิเศษ ที่มีความเข้มแข็ง อดทนและมีความเสียสละเป็นอย่างมาก ซึ่งภาพความเป็นตัวแทนองค์เทพของม้าทรงถูกประทับอยู่ในความทรงจำของผู้คน ส่งผลให้บุคคลที่เป็นม้าทรงกลายเป็นผู้มีบทบาทและสถานะทางสังคมที่ดี ซึ่งมีส่วนให้เกิดความต้องการเป็นม้าทรงของบุคคลต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น ทั้งหญิง และชายรวมถึงเพศที่สาม สอดคล้องกับที่ กิ่งแก้ว ทิศตั้ง (2559 : 87 - 105) กล่าวถึงร่างทรงเพศที่สามว่า เป็นการช่วงชิงพื้นที่ทางสังคมผ่านการเป็นร่างทรงในพื้นที่ทางวัฒนธรรมโดยใช้

อำนาจความศักดิ์สิทธิ์ เป็นการต่อรองช่วงชิงความหมายในสังคมเนื่องจากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์มีลักษณะเฉพาะที่เอื้อต่อการสร้างความหมายที่ไม่สามารถมีเฉพาะได้เป็นพื้นที่พิเศษที่ร่างทรงเพศที่สามสามารถเข้าไปแสดงตัวตนได้ โดยไม่จำกัดว่าปัจเจกเป็นเพศสภาพอะไร สถานะทางสังคมเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงอย่างกว้างขวางทั้งในเชิงบวก และเชิงลบ

จากคติ ความเชื่อดวงวิญญาณอำนาจขององค์เทพ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในลัทธิเต๋า ขงจื้อ และพุทธนิกายมหายาน รวมทั้งประเพณีดั้งเดิม วัฒนธรรมท้องถิ่นอื่น ๆ ที่บรรพบุรุษชาวจีนนำติดตัวมาจากมาตุภูมิสู่ดินแดนใหม่ในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ได้เป็นเวทีในการนำเสนอวัฒนธรรม ภายใต้เงื่อนไขกฎระเบียบต่อการดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง ในมิติปฏิสัมพันธ์ทางวิญญาณขององค์เทพ บทบาทหน้าที่ทางสังคมในช่วงปฏิบัติการพื้นที่พิธีกรรม อันมีความเกี่ยวข้องกับรูปลักษณ์ ภาพแทน และภาพความทรงจำ ที่เป็นอัตลักษณ์ของม้าทรงในมิติภูมิหลังขององค์เทพ นำมาสู่ปรากฏการณ์ทางสังคมในการประกอบพิธีงานประเพณีกินผัก โดยผู้วิจัยค้นพบประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) การประทับทรง เริ่มต้นจากคณะจิวที่เข้ามาแสดงในพื้นที่ภูเก็ต มีการประทับทรงดวงวิญญาณขององค์เทพบนเทวโลกให้มาปรากฏอยู่ในร่างของม้าทรง โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ การบูชาองค์เทพกั๋วอ๋องได้เต่ และองค์เทพเต๋าโบ้เทียนจุ่น พร้อม ๆ กับการรำลึกถึงความเป็นชนชาติชาวจีนของบรรพบุรุษที่ได้ถ่ายทอดสืบต่อสู่ลูกหลาน จนกลายเป็นที่ยอมรับของผู้คนทั่วไป และปัจจุบันระบบความเชื่อของการประทับทรงในพิธีกรรมได้ขยายไปยังกลุ่มต่าง ๆ โดยมีได้จำกัดเพศ วัย ศาสนา เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปจากเดิมที่เป็นเพียงการสืบทอดจากบรรพบุรุษ ผู้วิจัยได้ขอค้นพบว่า ความเชื่อความศรัทธาในการประทับร่างทรงดวงวิญญาณขององค์เทพต่าง ๆ บนสวรรค์นั้น เป็นการเคารพบูชาด้วยเพราะเห็นว่าองค์เทพประทานพรนำความสำเร็จมาให้เห็นเป็นประจักษ์ โดยเชื่อในอำนาจเร้นลับซึ่งมีอิทธิพล และส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ นับเป็นจุดสำคัญในการรวมมวลมนุษย โดยไม่มีข้อแม้หรือข้อจำกัดใด ๆ ทั้งเชื้อชาติ ศาสนา จึงทำให้ความเชื่อในองค์เทพของแต่ละศาลเจ้า และความศักดิ์สิทธิ์ของอำนาจสิ่งเร้นลับที่อยู่เหนือธรรมชาติที่เข้าประทับทรงในม้าทรงมีการสืบทอดและส่งต่อมาจนถึงปัจจุบัน

2) การประทับในม้าทรงขององค์เทพต่าง ๆ มีคติความเชื่อในองค์เทพดั้งเดิมผสมผสานกับความเชื่อของลัทธิเต๋า ขงจื้อ และศาสนาพุทธนิกายมหายาน รวมทั้งองค์เทพท้องถิ่นที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์จีน ปรัชญา และมิติทางวัฒนธรรมของคนจีนที่กลืนกลายเป็นระบบคติความเชื่อในแบบพหุลักษณะ และนำเอาวัฒนธรรมความเชื่อของตนเข้าไปปฏิบัติ ซึ่งดวงวิญญาณขององค์เทพเข้าประทับร่างทรงของม้าทรงได้ทำหน้าที่ถ่ายทอด เสมือนหนึ่ง “ภาพแทน” “ภาพลักษณ์” แสดงความเป็นอัตลักษณ์ขององค์เทพในบทบาทการเป็นม้าทรง หรือ “องค์พระ” เป็นผู้กดทับ และการถูกใช้ “พื้นที่ร่างกาย” ให้กลายเป็น “ความเป็นเทพ” กับ “ความเป็นมนุษย์” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบสำคัญในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในงานประเพณีกินผัก

หากใช้การอธิบาย “ม้าทรง” ของ Hall (1980 : 136) เป็นแนวทางในการ “มอง” รูปสัญลักษณ์ บทบาทการเป็นม้าทรง “Signifier” และ “Signified” สวมบททั้งผู้ดำรงตำแหน่งในฐานะความเป็นเทพ กับฐานะความเป็นมนุษย์ที่ทับซ้อน และเชิงซ้อนทางอำนาจอิทธิฤทธิ์ในกระบวนการกลายเป็นม้าทรงนั้น ได้ถูกกลายเป็นตัวแทนสร้างความหมาย ซึ่งผู้ที่ทำการใส่รหัส และถอดรหัสความเป็นเทพ และเป็นองค์พระ คือ ม้าทรง เป็นบุคคลสำคัญในการประกอบพิธีกรรม การถอดรหัสจึงถูกสำแดง ความเป็นรูปลักษณ์ และความเป็นอัตลักษณ์ของเทพองค์นั้น ๆ ภายใต้เงื่อนไขพื้นที่พิธีกรรม การประกอบพิธีกรรมในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ โดย S.Hall ได้เน้นว่า การผลิต และการสื่อสารเป็นปฏิบัติการทางการสร้างความหมาย ซึ่งไม่ใช่เป็นสัญลักษณ์ที่ถูกกำหนดตายตัวโดยตัวบท “การถอดรหัสไม่จำเป็นต้องสอดคล้องตามการใส่รหัส” (Hall, 1980 : 136) จึงกล่าวได้ว่า มุมมองของ ฮอลล์ ได้คิด กระบวนการสร้าง และถ่ายทอดความหมายของความเป็นจริง ซึ่งต้องอาศัย “ภาษา” เป็นเครื่องมือในการส่งสารเพื่อถอดความหมายโดย ฮอลล์ เน้นนิยามว่า “การเข้ารหัส” และ “การถอดรหัส” (กาญจนา แก้วเทพ. 2541 : 35) นอกจากนี้ ฮอลล์ ยังจำแนกการสื่อสารเป็นช่วงขณะต่าง ๆ เช่น ช่วงการผลิตการหมุนเวียน การกระจาย การบริโภค การผลิตซ้ำ (Hall. 1980 : 28)

3) การเป็นม้าทรงมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไป ในรูปแบบเดิมที่เป็นเพียงการสืบทอดจากบรรพบุรุษเริ่มมีอิทธิพลจากปัจจัย บทบาท เงื่อนไขต่าง ๆ ที่สามารถเป็นม้าทรงได้ทุกเพศ ทุกวัย ทุกศาสนา ทำให้มีจำนวนม้าทรงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มม้าทรงผู้หญิง ซึ่งการเป็นม้าทรงของแต่ละศาลเจ้าต้องขึ้นทะเบียนกับศาลเจ้าที่สังกัด ทั้งนี้พบว่ายังมีม้าทรงที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนอีกจำนวนหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้ทำให้มีข้อมูลสาเหตุของการที่บุคคลต่าง ๆ ยอมรับการเป็นม้าทรง หรือการได้รับตำแหน่งม้าทรงที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทักษะคิด อัตลักษณ์ และระบบวิถีชีวิต แบ่งออกได้ 8 กลุ่ม ดังนี้

- (1) เชื่อว่าตนเองกำลังหมดอายุขัย องค์เทพมาเข้าประทับทรงถือเป็นการมาช่วยต่ออายุให้
- (2) เชื่อว่าตนเองอยู่ในช่วงเคราะห์ร้าย ดวงตก หรือเป็นบุคคลที่เคราะห์ร้าย
- (3) การเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ
- (4) การสืบทอดการเป็นม้าทรง มีที่มาจากการที่มีบุคคลในครอบครัว
- (5) การที่เคยเป็นร่างทรงที่รับชั้นธมาจากภูตผีชั้นสูง
- (6) การลบล้างหรือทำหายองค์เทพ
- (7) การที่ศาลเจ้าต้องการม้าทรงองค์เทพต่าง ๆ อาจเป็นความต้องการของศาลเจ้าที่ไม่มีม้าทรงองค์เทพตามที่ต้องการ
- (8) การสมัครใจอยากรับบทบาทเป็นม้าทรง

ลักษณะของม้าทรง และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับการศึกษาของ เสาวภา ไพบยวัฒน์ (2543) เรื่อง “การศึกษาม้าทรงของศาลเจ้าในจังหวัดพังงา และจังหวัดภูเก็ต” พบว่า เงื่อนไขทางสังคมส่งผลต่อการกำหนดการดำรงอยู่ และการกำหนดบทบาทของม้าทรงในศาลเจ้าที่เกี่ยวข้องกับศาสนา พิธีกรรม และระบบความเชื่อ ซึ่งคนในชุมชนใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มีการประกอบพิธีกรรมในการรวมพลังของมวลชนเพื่อแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน โดยอาศัยแนวคิดด้านโครงสร้าง และหน้าที่ที่สามารถนำไปใช้ทำความเข้าใจโครงสร้างพฤติกรรมพื้นฐานของสังคม แต่ไม่อาจนำมาวิเคราะห์ศาสนา พิธีกรรม และระบบความเชื่ออย่างเป็นกระบวนการได้ ทั้งนี้ เพราะปรากฏการณ์ทางสังคมมีลักษณะเป็นพลวัต คือ มีลักษณะไม่หยุดนิ่ง ส่วนปรากฏการณ์ความเป็นม้าทรงหรือร่างทรงในพิธีกรรมของศาลเจ้า เมื่อมีการจัดกิจกรรมของศาลเจ้า ก่อนเริ่มต้นพิธีกรรมจนสิ้นสุดพิธีกรรมมีการเข้าประทับทรง โดยพิธีกรรมความเชื่อต่างมีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ เนื่องจากชุมชนหรือสังคมมีความเคลื่อนไหวและมีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การทำความเข้าใจในพิธีกรรมจึงมีความจำเป็นต่อการศึกษาความสัมพันธ์กับบริบทที่แวดล้อมพิธีกรรมที่เปลี่ยนไปตามกาลเวลา ภายใต้ความเชื่อที่ว่า พิธีกรรมเป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่ตั้งเงื่อนไขทางสังคมและบุคคล เพื่อช่วยในการทำความเข้าใจพิธีกรรมให้มีความลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ผลผลิตที่เกิดจากมิติตความเชื่อ ความศรัทธาที่ปรากฏในพื้นที่พิธีกรรมส่งผลให้เกิดม้าทรงในศาลเจ้าต่าง ๆ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงภาพตัวตน ภาพลักษณ์ จากอดีตที่ผ่านมาจนถึงยุคแห่งโลกาภิวัตน์ที่กลายเป็นความนิยมมากขึ้น โดยพบข้อมูล ดังนี้

- 1) ปริมาณม้าทรงมีจำนวนมากขึ้นทุกปี ซึ่งมีอิทธิพลต่อความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่ส่งผลต่อการดำรงชีพ แต่ในขณะเดียวกันก็พบว่าโลกสมัยใหม่วิทยาการด้านวิทยาศาสตร์มีความเจริญก้าวหน้าพอที่จะพิสูจน์ และเข้าถึงความจริงได้ โดยใช้หลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์
- 2) จำนวนม้าทรงที่เพิ่มมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการขึ้นทะเบียนต่อศาลเจ้า เพื่อได้ทราบถึงข้อมูลขององค์เทพที่ประทับร่างทรง เพราะองค์เทพบางองค์ไม่เคยปรากฏในศาลเจ้ามาก่อน และไม่มีกิมขึ้น จึงต้องให้ฮวดกั้วได้เชิญวิญญาณขององค์เทพมาประทับทรง เพื่อสอบถามรูปลักษณ์ ลักษณะหน้าตา ซึ่งผู้ที่เป็นม้าทรงอาจไม่เคยรู้จักมาก่อน เป็นการจัดระเบียบทางสังคมของม้าทรง ม้าทรงที่จับใหม่ หรือที่เรียกว่า พระจับ ต้องควบคุมดูแลความประพฤติเป็นเวลา 3 ปี โดยยังไม่อนุญาตให้ใส่ชุดเครื่องทรง
- 3) จำนวนม้าทรงหญิงที่เพิ่มมากขึ้น ในกลุ่มวัยรุ่นช่วงอายุ 18 - 25 ปี และมีม้าทรงหญิงที่มีองค์เทพเพศชายประทับร่างทรง คือ องค์เทพสามไม้ชื่อ หรือองค์เทพลิโลเซีย ป่านเด็ก ซึ่งมีอิทธิพลมาก รวมทั้งยังไม่สามารถควบคุมการเพิ่มปริมาณของม้าทรงได้ นอกจากนี้ การเป็นม้าทรงยังเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงอย่างกว้างขวางทั้งในเชิงบวก และเชิงลบ

ผู้วิจัยพบว่ามิติน่าสนใจในปรากฏการณ์พื้นที่ทางสังคม และพื้นที่พิธีกรรมในการประทับทรงขององค์เทพในช่วงเวลาปฏิบัติการเชิงพื้นที่ ในการประกอบพิธีในงานประเพณีกินผัก ดังนี้

1) การประทับทรงในม้าทรงชาย และม้าทรงหญิง เป็นช่วงการประกอบพิธีกรรมในเวลาที่ยาวนาน ประมาณ 3 - 4 ชั่วโมง โดยเฉพาะพิธีอ้วกั๊ง ที่มีการเดินแห่พระรอบตัวเมือง ม้าทรงมีการย่ำเท้าเปล่าเป็นจังหวะบนพื้นถนนที่ร้อนระอุ พร้อมทั้งส่ายหน้าตลอดเวลา และไม่ปรากฏการเข้าห้องน้ำของ ม้าทรง

2) การประทับทรงในม้าทรงมิได้ตอบสนองตามลักษณะขององค์เทพเพียงอย่างเดียว แต่มีการปรับเปลี่ยนตามความต้องการของผู้คนที่บนบานไว้ หากประสบความสำเร็จจึงได้จัดทำรูปเคารพเพื่อสักการบูชาไว้ในศาลเจ้า

3) กระบวนการประทับทรง ทั้งม้าทรงหญิง และม้าทรงชาย มีผู้ใช้เทคโนโลยีผ่านเครื่องมือสื่อสารบันทึกภาพ หรือการถ่ายทอดสดขณะประทับทรง รวมถึงการถ่ายภาพร่วมกับองค์พระ จึงเกิดเป็นข้อสังเกต และข้อถกเถียงว่าในช่วงภาวะพิเศษว่า เป็นการเหมาะสมหรือไม่ที่องค์เทพโพสต์ท่าทางถ่ายภาพร่วมกับประชาชน และผู้ที่มาร่วมงาน ในขณะที่มีความเชื่อว่าองค์เทพประทับทรงลงมาจากสวรรค์ สิ่งเหล่านี้จึงเกิดเป็นข้อกังขาอย่างมาก เพราะจากความเชื่อดั้งเดิม และจากความเหมาะสมนั้น ไม่ควรให้องค์พระหยุดถ่ายภาพในขณะที่ร่วมพิธีกรรม ส่วนการบันทึกภาพเพื่อถ่ายทอดสดนั้น หากมองอีกมุมหนึ่งอาจเป็นการพิสูจน์เพื่อจับผิดผู้ที่เป็นม้าทรง

4) ม้าทรงได้สร้างความเป็นอัตลักษณ์ และสร้างจุดสนใจต่อปรากฏการณ์ทางสังคมตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยการใช้ศาสตร์วูดูในการทึ่มแทงร่างกาย กลายเป็นเอกลักษณ์ในการประกอบพิธีในงานประเพณีกินผัก สร้างแรงดึงดูดต่อกลุ่มนักท่องเที่ยว ยกกระดับในบริบทของการท่องเที่ยวสู่สากล โดยเฉพาะในช่วงเวลาของขบวนกรเดินแห่พระรอบเมือง เพื่อไปประกอบพิธีอ้วกั๊ง ณ ริมทะเล ซึ่งเป็นช่วงเวลาของการประดิษฐานกรรมของการเนรมิตพื้นที่พิธีกรรมระหว่างสองฟากฝั่ง มีการตั้งโต๊ะบูชารับองค์พระซึ่งเนืองแน่นด้วยผู้คน และกลุ่มนักท่องเที่ยว

5) ปรากฏการณ์ของการประทับทรงเป็นช่วงเวลาพิเศษทางสังคมในพื้นที่พิธีกรรมต่าง ๆ ในงานประเพณีกินผักจังหวัดภูเก็ต จึงมีความแตกต่างกับช่วงเวลาปกติ นับเป็นช่วงเวลาแห่งการประทับทรงมากที่สุด และมีการประทับทรงองค์เทพที่เข้าซ้อหลายองค์ นับเป็นปรากฏการณ์ที่มีองค์เทพมาโปรดสัตว์ในโลกลสามัญ กลายเป็นพื้นที่เชิงปฏิบัติภาพตัวแทนที่ปรากฏสู่สายตาผู้คนที่จับจ้องด้วยการถ่ายทอดสด หรือการรายงานข่าว ดังนั้น พิธีกรรมได้สร้างให้พื้นที่ของเกาะภูเก็ตกลายเป็น “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” สอดคล้องกับที่ เดอร์เคอิม (Emile Durkheim. 1965) กล่าวไว้ว่า พื้นที่ในระบบสังคมวัฒนธรรมสามารถแบ่งออกเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในบริบทของพิธีกรรมทางศาสนา (Sacred) กับพื้นที่ธรรมดาโลก (Profane) ดังนั้น อำนาจศักดิ์สิทธิ์ได้รับการจัดให้อยู่ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และอำนาจทางสังคม การเมือง ควรอยู่ในพื้นที่ธรรมดาของโลก (สุริยา สมุทคุปต์. 2539 : 34) พื้นที่ทางกายภาพ

ของภูเก็ตส่วนหนึ่งจึงกลายเป็นพื้นที่พิธีกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างศาลเจ้า กิมซัน ม้าทรง กับกลุ่มคนในพื้นที่ทางสังคม ดังที่ เสวภา ไพทยวัฒน์ (2543 : 90) กล่าวไว้ว่าปรากฏการณ์ในพิธีกรรม ความเชื่อที่มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่เหนือธรรมชาติในบทบาทการดำรงอยู่ในพิธีกรรม โดยมีความเชื่อพื้นฐานในเรื่องวิญญาณผสมผสานจากลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า และพุทธมหายาน ในการทรงเจ้าเข้าผี ด้วยการแสดงออกต่อการปฏิบัติความสัมพันธ์ทางวิญญาณขององค์เทพกับม้าทรง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางอัตลักษณ์

การศึกษาประเด็นของม้าทรงของศาลเจ้าต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่ามีประเด็นที่เกิดจากความเข้าใจคลาดเคลื่อนไปจากหลักการดั้งเดิม ได้แก่

- 1) การประทับทรงองค์เทพเจ้าแม่กวนอิมมีจำนวนเพิ่มขึ้น ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงมิติการเข้าทรง และการเป็นม้าทรง เพราะในอดีตไม่มีการประทับทรงองค์เจ้าแม่กวนอิม ด้วยเหตุผลตามหลักทางพระพุทธศาสนาในฐานะเจ้าแม่กวนอิมเป็นพระโพธิสัตว์ในนิกายมหายาน มนุษย์ใช้เป็นที่พึ่งพาบารมี ความเชื่อดั้งเดิมของบรรพบุรุษว่าด้วยเหตุผลขององค์อริยเทพจึงไม่สมควรให้มนุษย์ไปทำการเชื่อเชิญวิญญาณมาประทับทรง ซึ่งการเข้าทรงเป็นการอัญเชิญดวงวิญญาณของบุคคลตามความเชื่อของลัทธิเต๋า นอกจากนี้ เจ้าแม่กวนอิมเป็นองค์เทพซึ่งเป็นที่เคารพของบรรดาองค์เทพ และเขียนต่าง ๆ บนสวรรค์ ด้วยเหตุนี้ ในอดีตจึงไม่มีศาลเจ้าใดมีการเข้าประทับทรงองค์เจ้าแม่กวนอิม
- 2) ผู้ที่ประทับทรงลูกศิษย์ขององค์เจ้าแม่กวนอิม หรือผู้ติดตามองค์เจ้าแม่กวนอิม แต่งกายด้วยชุดทรงที่มีลักษณะคล้ายองค์เจ้าแม่กวนอิม ทำให้ผู้คนที่มีความศรัทธาต่อองค์เจ้าแม่กวนอิมเข้าใจว่าเป็นองค์เจ้าแม่กวนอิม เนื่องจากบางคนอ่านภาษาจีนที่ชุดทรงไม่ออก

อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า “ม้าทรง” มีความสัมพันธ์กับ การสร้างภาพแทน (รูปเคารพ) ภาพลักษณ์ และภาพความทรงจำ ดังนี้

- 1) “ภาพแทน” ม้าทรงเป็นภาพแทนขององค์เทพ หรือการเลียนแบบองค์เทพ โดยการถ่ายทอดอากัปกริยา เครื่องแต่งกาย รวมถึงอาวุธที่สัมพันธ์กับดวงวิญญาณองค์เทพที่เข้าไปครอบครอง และมีอำนาจขณะประทับทรง เป็นช่วงของการแสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์เทพที่เข้าไปมีอำนาจคอยควบคุมจิตวิญญาณ และทับซ้อนอยู่ในพื้นที่ร่างกายมนุษย์ หรือร่างที่เป็นธรรมชาติ
- 2) “ภาพลักษณ์” แสดงถึงมิติทางวิญญาณขององค์เทพที่มีปฏิสัมพันธ์กับม้าทรงในฐานะบทบาทขององค์พระซึ่งถอดแบบทางรูปลักษณ์ และภาพลักษณ์ขององค์เทพให้ปรากฏต่อพื้นที่สังคมในโลกมนุษย์ โดยเฉพาะยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของระบบคติ ความเชื่อ พิธีกรรม เพื่อเน้นภาพลักษณ์ของม้าทรงซึ่งเป็น “ภาพตัวแทน” ผู้จำลององค์เทพจากสวรรค์มาโปรดมนุษย์ที่ก่อให้เกิดความเชื่อ

ความศรัทธาต่อองค์พระ นำไปสู่ความเชื่อที่ยังคงเน้นจุดเด่นในการปรากฏตัวขององค์เทพในร่างของม้าทรง โดยให้ความสำคัญกับการรวมพลังของผู้คนทั้งคนในท้องถิ่น รวมถึงคนที่มาเยือน เพื่อสนับสนุนพิธีกรรมต่าง ๆ ในงานประเพณีกินผักของศาลเจ้า ถือเป็นกำลังเสริมสำคัญที่ทำให้บุคคลอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของศาลเจ้า

นอกจากนี้ม้าทรงยังมีภาพลักษณ์ของการเป็นผู้ที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์การสวมบทของมายาคติ กลายเป็นผู้ดำรงฐานะความเป็นเทพ แต่ในขณะเดียวกันสิ่งที่ถูกทับซ้อน ถูกแสดงออกทางกระบวนการสร้างความหมาย ซึ่งม้าทรงที่ถูกสวมบทภาพลักษณ์ของความเป็นเทพองค์นั้น ๆ เพื่อสื่อและรับสารจากองค์พระ ภายใต้ภาพตัวแทนระหว่างโลกความเป็นจริง และโลกแห่งอุดมคติ สิ่งที่ม้าทรงถ่ายทอดสู่สายตาให้กับพลวัตที่แสดงอารมณ์ ความรู้สึกศรัทธา และในขณะเดียวกันสิ่งที่ม้าทรงสื่อสารออกมากลายเป็นมหรสพ และพิธีกรรม เป็นเวทีที่ยิ่งใหญ่ที่มีการแสดงอภิหาร สำแดงออกถึงความเจ็บปวด การเป็นผู้รับเคราะห์ร้ายแทนในพื้นที่พิธีกรรม

3) “ภาพความทรงจำ” (memory) เป็นภาพประวัติ ตำนาน หรือภูมิหลังขององค์เทพบนสวรรค์ บุคคลที่ได้รับการยกย่องให้เป็นองค์เทพ การเป็นม้าทรงจึงจำเป็นต้องทราบภูมิหลังขององค์เทพ ด้วยมโนภาพหรือห้วงความทรงจำได้ถูกขับออกมาในขณะประทับร่างทรง อันเกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาทฐานะขององค์เทพ ซึ่ง Roland Barthes (1957) มองว่า “ร่างกาย” เป็นสัญลักษณ์ (Sign) ที่ต้องสร้างความหมายทางสัญลักษณ์ที่สื่อออกมาผ่าน “ร่างกายมนุษย์” ก่อนประทับทรง ซึ่ง “ม้าทรง” ได้สื่อความหมายของความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ ในบทบาทของสมมุติเทพ กระบวนการสื่อความหมายของการทำหน้าที่เพื่อความหมายทางวัฒนธรรมที่เรียกว่า “มายาคติ” (นพพร ประชากุล. 2551 : 9)

ผู้วิจัยเห็นว่า ทั้งร่างทรง ม้าทรง การทรงเจ้า มิได้มีเพียงในพิธีกรรมงานประเพณีกินผัก หรือความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนเท่านั้น แต่ยังปรากฏในพื้นที่อื่น ๆ และในบริบทอื่น ๆ ดังที่ พระเชียววิทย์อุตตสนโต (โอชาวัฒน์) (2548 : 152 - 157) กล่าวถึงการทรงเจ้าตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาว่า แบ่งเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) หลักธรรมที่มีผลต่อแนวคิดเรื่องร่างทรงที่มีผลต่อความเชื่อเรื่องเทพเจ้า และพิธีทรงเจ้าเข้าผี การเชื่อเรื่องสังขาร และวิญญูณ การเชื่อเรื่องกรรมของการเกิดใหม่ อันเป็นหลักธรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ช่วยยืนยันถึงการมีอยู่จริงของปรโลกและสวรรค์ จึงเป็นที่มาของความเชื่อเรื่อง “องค์” นำไปสู่การเข้าทรง และ 2) ความเชื่อในหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางพุทธศาสนาในการปฏิบัติธรรม และการสวดมนต์ ทำให้เกิดความศรัทธาที่เป็นแบบแผนต่อการดำรงอยู่ของชีวิต

นอกจากนี้ สุริยา สมุทคุปต์ และคณะ (2539 : 11) ยังกล่าวถึงยุคทรงเจ้าเข้าผีว่า เป็นความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาที่รวมเอาไสยศาสตร์ และกระแสที่เรียกว่า พุทธพาณิชย์ ลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผี ยึดเอาความเชื่อเกี่ยวกับวิญญูณ และอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติขององค์เทพเป็น

ศูนย์กลาง รวมทั้งความเชื่อเรื่องอำนาจศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่สามารถลดบันดาลให้ความช่วยเหลือ และ แก้ปัญหาต่าง ๆ ให้แก่มนุษย์ทั้งหลาย หากได้รับการบวงสรวง และเซ่นไหว้จนองค์เทพพึงพอใจ ด้วยวิธีการที่สามารถสื่อสารกับมนุษย์โดยอาศัยผ่านร่างมนุษย์เรียกว่า “ร่างทรง” “คนทรง” “สังขาร” หรือผู้สนองโอรุขององค์มหาเทวะ สอดคล้องกับ เอกสิทธิ์ ไชยปิ่น (2546. 257 - 260) ที่กล่าวถึง ระบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างร่างทรง ซึ่งเรียกว่า ม้าขี่ และผีเจ้านาย ว่า เป็นความเชื่อและ ปฏิบัติการตามความเชื่อเรื่องการทรงเจ้าเข้าผี เป็นอำนาจในเชิงศีลธรรมต่อการนับถือผีสงเทวดา เพื่อเกิดการเชื่อมโยง อากาของการปะทะระหว่างวาทกรรมเชิงอำนาจ 2 ขั้ว ระหว่างอำนาจที่เหนือกว่าอำนาจที่พึงกระทำ จึงเป็นวาทกรรมมวลชนที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคม และเป็น พิธีกรรมของการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจให้เกิดความสอดคล้องกับสภาพบริบททางสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ดังนั้น ม้าทรง ร่างทรง หรือผู้ที่รับหน้าที่เป็นภาพแทนขององค์เทพ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิด จากความเชื่อที่ก่อให้เกิดพิธีกรรม หรือวิถีปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อนั้น ๆ โดยมีตัวแทนที่เรียกว่า ม้าทรง หรือร่างทรง ทำหน้าที่สื่อสารกับสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เชื่อว่าเป็นสิ่งเร้นลับที่มีอำนาจให้ เป็นไปตามที่ปรารถนา มนุษย์จึงยอมรับ เคารพ และศรัทธาด้วยเชื่อว่าเป็นสื่อที่นำพาให้ประสบพบ เจอในสิ่งที่ตนเองต้องการ

4. พิธีกรรมงานประเพณีกินผักของคนไทยเชื้อสายจีนจังหวัดเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นใน ช่วงเวลาเดียวกันกับงานประเพณีถือศีลกินเจในวัดพุทธมหายานแบบจีน คือ ช่วงวันที่ 1 - 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน มีจุดประสงค์ที่คล้ายคลึงกันในส่วนของการบูชาองค์เทพแห่งดวงดาวทั้ง 9 พระองค์ แต่งานประเพณีกินผัก หรือเจียะฉ่ายที่สืบทอดจากชาวคณะจิวจินแต่จิวที่เข้ามาแสดงใน เมืองภูเก็ต มีนัยยะที่ทับซ้อนทั้งการบูชาക്ഷัตริย์เข้าให้จื่อแห่งราชวงศ์ซ่งใต้ และการบูชาองค์เทพเต๋าโบ๊ เทียนจัน โดยจัดให้มีขึ้นในศาลเจ้าเต๋าโบ๊แก๊ง หรือพระราชวังขององค์เต๋าโบ๊ และมีรูปแบบการปฏิบัติ ต่อองค์กั๋วอ่องไต้เต่เยี่ยงกษัตริย์ รวมทั้งมีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกองทัพสวรรค์ และมีการประทับ ทรงขององค์เทพในร่างม้าทรงเพื่อการประกอบพิธีกรรมทั้งในพื้นที่ศาลเจ้า และบนพื้นที่สาธารณะ ก่อ เกิดเป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่มีสีสันอันตื่นตาตื่นใจ เป็นการรักษาามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากผู้คนในท้องถิ่น และเป็นที่น่าสนใจของผู้คน ทั่วไป รวมทั้งนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ ทำให้เกิดการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และสร้าง ศาลเจ้าใหม่ในชุมชนต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ศาลเจ้าเต๋าโบ๊แก๊งเพื่อจัดงานประเพณีกินผัก เป็นการสร้างความ สะดวกสบายให้ผู้คนในชุมชนต่าง ๆ ที่มีผู้คนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นในทุกพื้นที่ ซึ่งการเกิดขึ้นของงาน ประเพณีกินผักทั่วทั้งเมืองภูเก็ต ส่งผลให้ภูเก็ตเป็นเมืองแห่งประเพณีกินผักที่มีการประทับทรงองค์ เทพมากที่สุด และมีผู้คนต่างสวมใส่ชุดขาวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการแต่งกายตลอดช่วง 9 วัน ของ

การกินผัก มีร้านค้าร้านอาหารที่ทำด้วยพืชผักล้วน ๆ มากมายทั้งในถนนคนเดิน และร้านอาหารปกติ ทำให้เกิดการสะสมของเงินตราอันเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวมเป็นอย่างมาก

พิธีกรรม และประเพณีกินผักที่เกิดขึ้นในจังหวัดภูเก็ตเป็นองค์ประกอบสำคัญในพื้นที่ทางสังคม ในช่วงเวลาพิเศษ เป็นการปฏิบัติที่สืบทอดกันมาจากรากฐานของทุนทางวัฒนธรรม พิธีกรรมต่าง ๆ ผลิตออกมาในบริบทต่าง ๆ ที่อยู่ในสภาวะแบบแผนของสังคม ชุมชน การนำเสนอการสร้างความเป็นตัวตนทางอัตลักษณ์ในบริบทของการท่องเที่ยวที่มีภาครัฐ ภาคเอกชน และกลุ่มคนจีน คนไทยเชื้อสายจีนเข้ามามีบทบาทสำคัญ ทำให้ประเพณีกินผักเป็นการผลิตซ้ำหมุนเวียน กลายเป็นพื้นที่ความทรงจำทางสังคม และทำให้พิธีกรรมกลายเป็นสัญลักษณ์ รูปแบบเฉพาะทางอัตลักษณ์ของคนจีนในจังหวัดภูเก็ต

พิธีกรรมที่เกิดขึ้นในงานประเพณีกินผักสร้างความหมาย และสัญลักษณ์ที่ทับซ้อนของกระบวนการสร้าง และการให้ความหมายของพิธีกรรม ขั้นตอน รูปแบบ รวมถึงสัญลักษณ์ที่ปรากฏขึ้น ซึ่งพิธีกรรมได้จัดวางในพื้นที่ที่ถูกกำหนดไว้ในศาลเจ้า และพื้นที่สาธารณะที่มีการปรับเปลี่ยนให้เป็นพื้นที่อันศักดิ์สิทธิ์ เป็นเวทีของการแสดงทางความหมายในบทบาทที่ถูกกำหนดด้วยกฎเกณฑ์ แบบแผน ตามโครงสร้างทางสังคมของคนจีน ซึ่งพบว่านับตั้งแต่ช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2531 - 2543 การประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตได้เติบโตอย่างรวดเร็ว ในยุคโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดแนวคิดการกินเจแบบพุทธศาสนานิกายมหายานปรากฏขึ้น ภายใต้คำว่า “ประเพณีถือศีลกินเจ”

ผู้วิจัยมีเห็นว่า การนำเสนออัตลักษณ์พิธีกรรมในรูปแบบความเป็นคนจีน ในช่วงภาวะเวลาพิเศษ ทำให้พื้นที่ “ความเป็นเมือง” ภูเก็ตแปรสภาพอยู่ในภาวะของพื้นที่พิธีกรรมที่ทับซ้อนระหว่าง “พื้นที่เทวโลก” กับ “พื้นที่โลกมนุษย์” ในช่วงเวลาแห่งการประกอบพิธีกรรมเฉลี่ยห้าถึงสิบปีได้ พิธีกรรมไถ่โทษ พิธีกรรมอ้วก และพิธีกรรมชั่งกั้วอ่องไตเต้ ได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่สาธารณะด้วยการเนรมิต “พื้นที่ประดิษฐ์” ขึ้นเป็นการเฉพาะ ให้เป็นพื้นที่ปฏิบัติการประกอบพิธี ซึ่งกลายเป็น “พื้นที่อันศักดิ์สิทธิ์” เมืองภูเก็ต กลายเป็น “ฉากเวที” อันสำคัญในการนำเสนอภาพแทนในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เมื่อพิจารณาพื้นที่ทางสังคมของคนจีนในช่วงงานประเพณีกินผัก พิธีกรรมต่าง ๆ อยู่ภายใต้ “กำกับ” อำนาจขององค์เทพที่มองผ่านความทรงจำ กระบวนการผลิตซ้ำทางสังคม และการดำรงอยู่ในลักษณะบูรณาการคลุกเคล้า ปะปน เชื่อมต่อกันภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่สัมพันธ์กับอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวสากล และอุดมการณ์ของรัฐ ในแบบวิถีชีวิตวัฒนธรรมทางสังคมที่สัมพันธ์กับกฎระเบียบ และการ “ตริ้ง” รักษาบรรทัดฐานปัญหาทางวัฒนธรรมของชาติที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

พิธีกรรม ยังเปรียบได้กับศิลปะการละคร เพราะเป็นการกระทำที่เป็นสัญลักษณ์ ดังที่ เกียร์ชกล่าวในเชิงอุปมาอุปไมยไว้ 2 แบบด้วยกัน แบบแรกเรียกว่า “ทฤษฎีพิธีกรรมของละคร” (Ritual Theory of Drama) และอีกแบบเป็น “การกระทำที่เป็นสัญลักษณ์” (Symbolic Action Theory) เคนเนท เบิร์ก นักทฤษฎีวรรณกรรม และนักปรัชญาอเมริกันเรียกว่า การแสดงออกที่ตื่นเต้นเร้าใจ

เหมือนละคร เกียรติกล่าวว่า “ทฤษฎีพิธีกรรมของละคร” ทำให้พฤติกรรมที่วิเคราะห์เป็นเสมือนพิธีกรรมที่กระทำในวัดหรือโบสถ์ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับศาสนา (อคิน รพีพัฒน์. 2551 : 173) ดังนั้นเมื่อพิธีกรรมกลายเป็นการแสดง จึงทำให้พิธีกรรมไม่ได้มีบทบาทในโลกแห่งความศักดิ์สิทธิ์ แต่ถูกนำเสนอในบริบทของโลกสามัญ พิธีกรรมจึงเป็นเรื่องของมนุษย์กับความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้า มนุษย์ในสังคมต่าง ๆ ที่ใช้พิธีกรรมเป็นสื่อกลางในการสื่อสารกับอำนาจเหนือธรรมชาติ รวมทั้งเป็นกลไกในการต่อรอง อำนาจให้มนุษย์สมดังที่ปรารถนา พิธีกรรมจึงมีบทบาทเพื่อตอบสนองความต้องการทางจิตใจมนุษย์ และเมื่อมนุษย์ได้ประกอบพิธีกรรมในการกระทำในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์กับห้วงเวลา พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ จึงเป็นพื้นที่พิเศษ เช่น ศาลเจ้า หรือเป็นพื้นที่ที่สมมติด้วยการสมมติสัญลักษณ์แทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งช่วงเวลาแห่งการประกอบพิธีกรรม เป็นเวลาพิเศษ ซึ่งถูกกำหนดขึ้นในช่วงกระทำพิธีกรรมเป็นการเฉพาะ (ศิริพร ณ กลาง. 2558 : 376)

จุดสำคัญของการจัดงานประเพณีกินผักคือพิธีกรรมที่มีความหมายที่แฝงนัยยะแห่งความคิด ความเชื่อทางศาสนาที่สัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ องค์กรเทพกับสิ่งเหนือธรรมชาติ และมนุษย์กับองค์กรเทพ โดยมีกินผักมาทรง และสัญลักษณ์ต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งพิธีกรรมที่เป็นที่กล่าวขานของผู้คน และนักท่องเที่ยวมากที่สุด คือ พิธีกรรมโก้ยไห้ย และพิธีกรรมอ้วกั๊ง ซึ่งปรับเปลี่ยนไปจากอดีตที่กระทำอย่างเรียบง่ายตามสภาพสังคมขณะนั้น แต่ปัจจุบันมีการสร้างความยิ่งใหญ่ และความเป็นสาธารณะให้เกิดขึ้นเพื่อสนองต่อการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ โดยพิธีกรรมโก้ยไห้ย เป็นพิธีกรรมการเดินทางด้วยเท้าเปล่าบนกองถ่านไฟที่ร้อนระอุขององค์กรเทพในร่างม้าทรง และฉ้ยอ้วกหรือผู้คนที่ร่วมการกินเจ มีการใช้สถานที่กว้างใหญ่สำหรับรองรับผู้คนจำนวนมากในการประกอบพิธีกรรม และมีระบบการจัดการด้านสถานที่รวมทั้งองค์ประกอบอื่น ๆ ในพิธีกรรมให้ดูยิ่งใหญ่อลังการ ส่วนพิธีกรรมอ้วกั๊งเป็นพิธีที่มีการแห่ขบวนไปตามถนนหนทางต่าง ๆ ในตัวเมืองภูเก็ต เพื่อประกอบพิธีกรรมอัญเชิญไฟศักดิ์สิทธิ์ ณ บริเวณชายหาดแหลมสะพานหิน ปรากฏให้เห็นขบวนของศาลเจ้าต่าง ๆ นับแต่วันที่สองจนถึงวันสุดท้าย ซึ่งเส้นทางขบวนแห่ส่วนหนึ่งเคยเป็นแหล่งที่พักอาศัย และแหล่งการค้าสำคัญของบรรพบุรุษชาวจีนในตัวเมืองภูเก็ต เป็นการย้อนรำลึกถึงอดีตของบรรพชนในช่วงกิจการเหมืองแร่ดีบุกยังคงรุ่งโรจน์ โดยขบวนแห่ประกอบด้วยชุดขบวนต่าง ๆ ที่มีสีสันสวยงาม และความสนุกสนานผสมผสานความยิ่งใหญ่อันน่าประทับใจ กลายเป็นช่วงเวลาของการประดิษฐ์กรรมเนรมิตพื้นที่พิธีกรรมระหว่างสองปากฝั่งให้มีการตั้งโต๊ะบูชาต้อนรับองค์กรเทพต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด ทั้งองค์กรเทพกั๋วอั้งไตเต่ที่ประทับอยู่ในตัวเสี้ยน หรือเกี่ยวหามส่วนพระองค์ รวมทั้งองค์กรเทพอื่น ๆ ที่ต่างแสดงอิทธิฤทธิ์ใช้เหล็กแหลมทิ่มแทงร่างกายของม้าทรง หรือการแสดงอิทธิฤทธิ์ในรูปแบบอื่นที่ล้วนเป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ ทำให้ทั้งพิธีกรรมโก้ยไห้ย พิธีกรรมอ้วกั๊ง ถูกมองว่าเป็นเรื่องอิทธิฤทธิ์ และการแสดงความกล้าหาญขององค์กรเทพในร่างม้าทรง ซึ่งมีการถ่ายทอดสด หรือการรายงานข่าวให้ปรากฏสู่สายตาผู้คนทั่วโลก กลายเป็นพิธีกรรมที่สร้างให้พื้นที่ของเกาะภูเก็ตให้เป็นพื้นที่แห่ง “The

Third Production of Space” เพื่อการประกอบพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ สอดคล้องกับที่ เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim. 1965) กล่าวว่า พื้นที่ในระบบสังคมวัฒนธรรมสามารถแบ่งออกเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในบริบทของพิธีกรรมทางศาสนา กับพื้นที่ธรรมดาโลก นอกจากนี้หลังเสร็จสิ้นการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นช่วงโอกาสในการที่ผู้คนได้พบปะเป็นการส่วนตัวกับองค์เทพ และที่สำคัญผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทำให้ทุกหน่วยงานราชการ และองค์กรเอกชนต่างให้การสนับสนุนการจัดงานประเพณีกินผักให้มีความยิ่งใหญ่ เพื่อใช้เป็นทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทดแทนผลประโยชน์จากกิจการเหมืองแร่ดีบุกในจังหวัดภูเก็ตที่ปิดตัวลง และเป็นส่วนหนึ่งในการยกระดับเมืองภูเก็ตให้เป็นเมืองท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จัก และเป็นเป้าหมายของผู้คนทั่วโลก

ดังนั้น การศึกษา “กินขึ้น” กับ “ม้าทรง” ที่สร้างกระบวนการความเป็นเทพ ความเป็นมนุษย์ สามารถเป็นสื่อกลางที่แสดงออกทางอำนาจศักดิ์สิทธิ์ในเชิงสัญลักษณ์ เป็นการถ่ายทอดความเชื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมผ่านการใช้ภาษา และพฤติกรรมการแสดงออกในบริบทพิธีกรรมงานประเพณีกินผัก อันถือเป็นตัวแบบสำคัญของการแสดงออกซึ่งความกตัญญูต่องวดที่ต่อบรรพชน และความมีเมตตากรุณาต่อสัตว์โลก ทั้งยังช่วยเสริมสร้างความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ จึงเป็นประเพณีที่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่ของบรรพบุรุษชาวจีน ที่ลูกหลานคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตควรอนุรักษ์และสืบสานให้ดำรงคงอยู่ตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 กินขึ้นองค์เทพเจ้าจีน นอกจากเป็นประติมากรรมรูปเคารพที่คนไทยเชื้อสายจีน และเชื้อสายอื่น ๆ ที่มีความศรัทธาจัดสร้างขึ้นไว้สักการบูชาแล้ว ยังเป็นผลงานทางศิลปกรรมที่ทรงคุณค่า อันสื่อความหมาย ความงาม และสัญลักษณ์ที่น่าสนใจ โดยเฉพาะการแกะสลักกินขึ้นโดยช่างท้องถิ่นที่มีระเบียบแบบแผน และขั้นตอนตามความเชื่อ จึงควรมีการส่งเสริมให้มีการศึกษาเรียนรู้ และอนุรักษ์ เพื่อประโยชน์ทางวิชาการ และเพื่อสร้างอัตลักษณ์ตามความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่นให้ปรากฏตลอดไป

1.2 ม้าทรงถือเป็นบุคคลพิเศษที่สามารถอยู่ในสถานะเหนือธรรมชาติขณะประทับทรง ซึ่งได้สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ตัวม้าทรงที่ถือเป็นเสมือนตัวแทนองค์เทพที่ผู้คนต่างเคารพสักการะ ผู้ที่ได้รับหน้าที่เป็นม้าทรงจึงควรใช้โอกาสนี้ในการปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดเป็นแบบอย่างที่ดี และเหมาะสมกับสถานะทางสังคมที่ผู้คนต่างให้การยกย่องนับถือ อันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และประโยชน์ส่วนรวมในการธำรงรักษาประเพณีกินผักไว้ไว่วิถีที่ถูกต้องตังาม

1.3 ความเชื่อเป็นสิ่งที่มือทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คน ดังจะเห็นว่าความเชื่อที่มีมาเมื่อครั้งอดีตได้ส่งผลต่อการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการสืบทอดงานประเพณีกันผักจากรุ่นสู่รุ่น ดังนั้นจึงควรปลูกฝังให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าของความเชื่อที่นำไปสู่การดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่ดีงาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการหล่อหลอมจิตใจผู้คนให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ดังเช่นประเพณีกันผักที่เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมให้เห็นแก่ชีวิตสัตว์ ด้วยการถือศีล เว้นจากการทำลายชีวิตสัตว์ ปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม ความกตัญญูกตเวทิตี ความสามัคคีปรองดอง และให้ทุกคนหันมาทำความดี ถือเป็นการปฏิบัติธรรมในช่วงของงานประเพณีกันผัก

1.4 ภาษาจีนสำเนียงฮกเกี้ยนถือเป็นเอกลักษณ์ของงานประเพณีกันผักในจังหวัดภูเก็ต เป็นภาษาที่องค์พระ และผู้คนใช้ในการสื่อสาร และเป็นคำศัพท์ที่ใช้เรียกสิ่งของที่เป็นองค์ประกอบในพิธีกรรม แต่ปัจจุบันความสามารถทางด้านภาษาจีนฮกเกี้ยนของคนรุ่นใหม่มีอยู่น้อย จึงปรากฏการใช้ภาษาไทยผสมผสานไปกับภาษาจีน หรือบางพื้นที่อาจมีการใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักในการสื่อสารกับองค์พระ ทำให้เกิดปัญหาในการสื่อสาร และส่งผลต่อภาพลักษณ์ เอกลักษณ์ของงานประเพณีกันผัก จึงควรมีการส่งเสริมให้บุคคลกรที่เกี่ยวข้อง หรือผู้คนที่ได้ศึกษาเรียนรู้ภาษาจีนฮกเกี้ยน

1.5 ภาพลักษณ์ของศาลเจ้าที่ถือเป็นสถาบันหลักของการจัดงานประเพณีกันผัก และกิจกรรมความเชื่อทางศาสนาอื่น ๆ ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่ดี และถูกต้อง รวมทั้งบุคลากรของศาลเจ้าควรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้า เพื่อให้สามารถสื่อสารทำความเข้าใจกับผู้คนทั่วไป รวมถึงนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติที่สนใจเข้าไปเยี่ยมชมศาลเจ้า เป็นการยกระดับความเป็นสากลทางด้านการท่องเที่ยวด้วย

1.6 ความสมัครสมานสามัคคีกลมเกลียวเป็นหนึ่งในเดียวกันของศาลเจ้าต่าง ๆ ในจังหวัดภูเก็ต และความร่วมมือร่วมใจขององค์กรภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งผู้คนในชุมชนอันเป็นที่ตั้งของศาลเจ้า และเครือข่ายต่าง ๆ ในการวางแผนทางการดำเนินงานประเพณีกันผักให้มีมาตรฐานการปฏิบัติในรูปแบบเดียวกัน และมีการประชาสัมพันธ์ด้วยช่องทางต่าง ๆ ให้บุคคลทั่วไป รวมถึงนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย ชาวต่างชาติทราบถึงความสำคัญ และวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องของงานประเพณีกันผัก ถือเป็นสิ่งสำคัญในการอนุรักษ์ประเพณีกันผักที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้ประกาศขึ้นบัญชีเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติประจำปี 2561

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต ที่จัดขึ้นในช่วงวันที่ 1 - 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจันกับประเพณีที่มีชื่อเป็นอย่างอื่น แต่มีวัตถุประสงค์ในลักษณะเดียวกัน หรือคล้ายคลึงกันและจัดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ เพื่อใช้ทำความเข้าใจความคิด ความเชื่อของผู้คน และความสัมพันธ์ของผู้คนกับบริบทของประเพณีในแต่ละพื้นที่ได้อย่างชัดเจนขึ้น

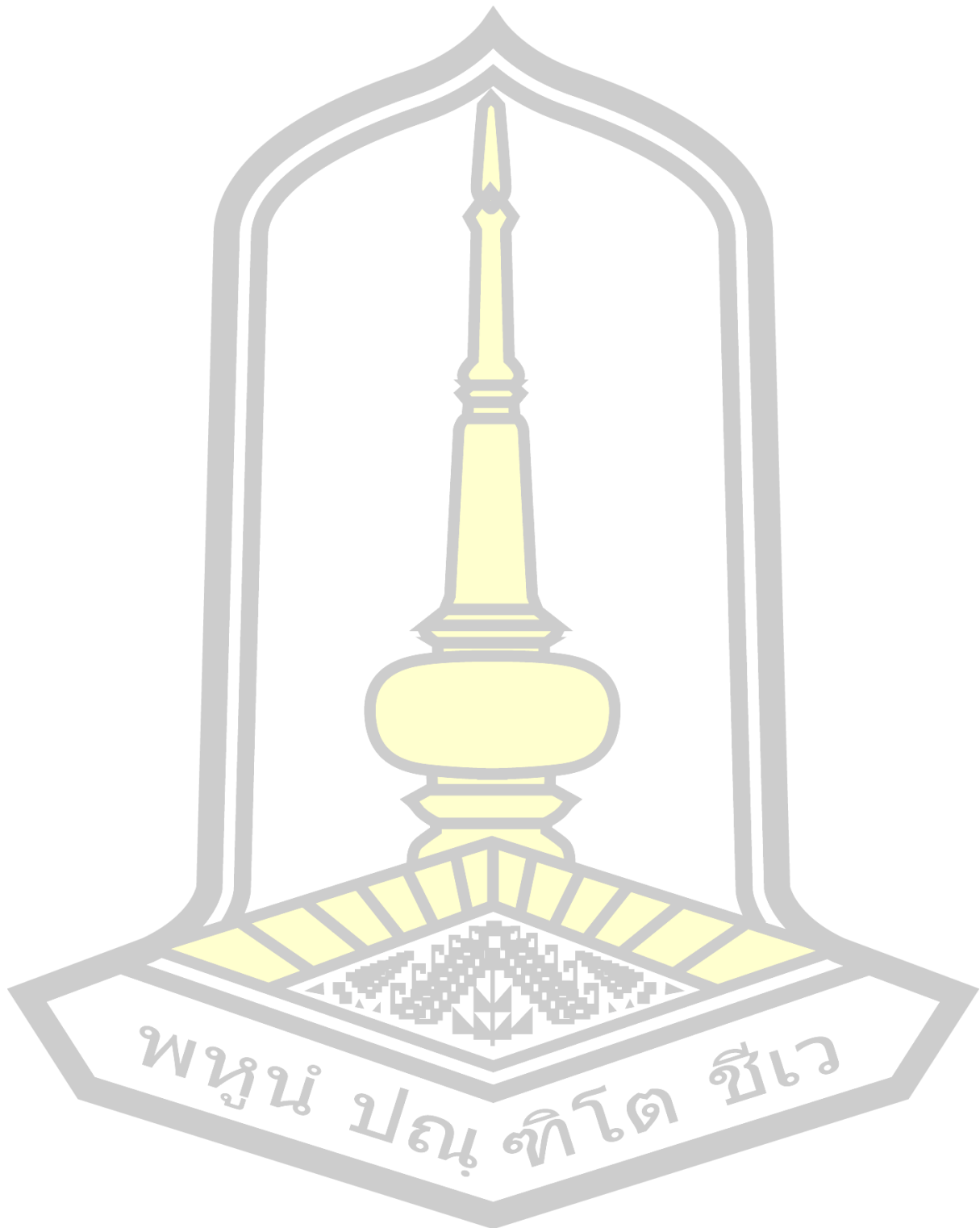
2.2 ควรมีการศึกษาสัญลักษณ์ต่าง ๆ และคำศัพท์เฉพาะที่ปรากฏในงานประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ตอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการสืบสานและรักษาประเพณีกินผักของคนรุ่นต่อ ๆ ไป

2.3 ควรมีการศึกษางานประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ตในมิติอื่น ๆ เช่น ผลดี และผลกระทบของงานประเพณีกินผักที่มีต่อสังคม ความรู้ความเข้าใจ และการเข้าถึงของผู้คนในงานประเพณีกินผัก ตลอดจนอิทธิพลของการสื่อสารคมนาคมในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีต่องานประเพณีกินผัก เป็นต้น

2.4 ควรศึกษาในประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้า และประเพณีอื่น ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต เช่น ศิลปกรรม ประติมากรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในศาลเจ้า ประเพณีพิธีอัญเชิญพระพุทธรูปจากวัดมาประดิษฐานที่ศาลเจ้า ประเพณีพิธีกรรมงานแซยิดองค์เทพ เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556). การจำแนกเขตเพื่อการจัดการ ด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี จังหวัดภูเก็ต. Retrieved from <http://www.dmr.go.th>
- กรมศิลปากร. (2532). ถลาย ภูเก็ต ลายฝังทะเลอันดามัน โบราณคดี ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ และเศรษฐกิจ. ม.ป.ท.
- กฤตยา ณ หนองคาย. (2554). เทพนาจา : ความหมายขององค์เทพผ่านตำนานและพิธีกรรมในบริบทสังคมร่วมสมัย ใน มนุษยศาสตร์ในทศวรรษใหม่ : พลวัตแห่งองค์ความรู้กับพหุลักษณะทางวัฒนธรรม. (หน้า 192 - 315). กรุงเทพฯ แชนท์ โฟร์ พรินติ้ง.
- กองนโยบายและแผนงาน สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร. (2555). รายงานการศึกษา : ศาสนสถานประเภทศาลเจ้าในเขตกรุงเทพมหานครปี พ.ศ. 2554. ม.ป.ท.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2552). การวิเคราะห์สื่อแนวคิดและเทคนิค. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กำจร สุนพงษ์ศรี. (2551). ประวัติศาสตร์ศิลปะจีน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติ วัฒนสมหัตถ์. (2554). คู่มือบูชาเทพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- กุลธิดา อู่บูรณกุล. (2555). กระบวนการสื่อสารเพื่อสืบทอดประเพณีถือศีลกินผักจังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกตมาตุ ดวงมณี. (2554). ความเหมือนและแตกต่างของพิธีกรรมในเทศกาลกินเจของศาลเจ้าจีนในจังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์ปริญญา สาขาวิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- เกริกฤทธิ์ เชื้อมงคล. (2556). จีน-สยาม ลายสัมพันธ์แห่งไมตรีจากสุโขทัยถึงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : สยามความรู้.
- ขรรค์ชัย อภิสุภาพ. (2547). ความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าจีนในเขตเทศบาลนครสงขลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- จ่านงค์ ทองประเสริฐ, ผู้แปล. (2537). ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- จิตรา ก่อนนทเกียรติ. (2544). ทำเนียบเจ้าแม่และผู้วิเศษของจีน. กรุงเทพฯ: จิตรา.
- จิตรา ก่อนนทเกียรติ. (2546). อลังการจีนศิลป์. กรุงเทพฯ : จิตรา.

- เจษฎา นิลสงวนเดชะ. (2557). ตำนานพระกิวทองใต้แก้วทองใต้แต่กับความเชื่อในสังคมไทย. ในวารสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย สาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปะ. 34(2)66.
- ชិเกฮารุ ทานาเบ. (ผู้เขียน), อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. (แปล). (2555). พิธีกรรมและปฏิบัติการณ์ในสังคมชวาภาคเหนือของประเทศไทย ใน การพรากความทรงจำในพิธีกรรม : กระบวนการรับรู้ในพิธีเข้าทรงในภาคเหนือของประเทศไทย.(หน้า 113 - 140). เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2555).
- ไชยยุทธ ปิ่นประดับ. (2540). ประวัติศาสตร์เจ้า “ต๋องย่องสู.” ม.ป.ท.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2554). วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2555). สัณนิเวศวิทยา โครงสร้างนิยม หลังโครงสร้างนิยมกับการศึกษารัฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วิภาษา.
- ญาณันท์ สกลบุญพาณิชย์. (2554). ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ตสมัยใหม่ พ.ศ. 2500 – 2550. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฐาปนีย์ อติตา. (2560). เคล็ดลับศักดิ์สิทธิ์วังวัดมุงคลให้ตรงกับทิศ โฉลก นำพาโชคลาภและความร่ำรวย. กรุงเทพฯ: เพชรประกาย.
- ณัชชัญญพ สุกใส. (2552). กระบวนการสร้างความหมายและมูลค่าของจุดความรามเทพในบริบทสังคมแบบพหุนิยม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- ถ้วน ลี เชิง และบุญยิ่ง ไธสงสุริ. (2543). ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- ถนอม พูนวงศ์. (2556). ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ต. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ถาวร สิกขโกศล และแปลงนาม. (2549) “ว่าด้วยความเข้าใจเรื่องการกินเจ” บทความพิเศษใน ความเข้าใจเรื่องการกินเจ. กรุงเทพฯ : สมาคมเผยแผ่คุณธรรม “เต็กก่า” จีจินเกาะ.
- ถาวร สิกขโกศล. (2557). ต้นกำเนิดจิวจิว. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
- ถาวร สิกขโกศล. (2557). เทศกาลจีนและการเซ่นไหว้. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ทรัพยากรธรณี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรม. (2556). การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี จังหวัดภูเก็ต. กรุงเทพฯ : บริษัทออนป่า. เข้าถึงจาก <http://www.dmr.go.th> เข้าถึงเมื่อ 10 ธันวาคม 2560
- ธนัสต์ สุวัฒน์มหาตม์. (2549). “เทศกาลกินเจในเดือนเก้า” บทความพิเศษใน ความเข้าใจเรื่องการกินเจ. กรุงเทพฯ : สมาคมเผยแผ่คุณธรรม “เต็กก่า” จีจินเกาะ.

- ธีรยุทธ บุญมี. (2551). การปฏิบัติสัญลักษณ์ของโซซูร์ เส้นทางโพสต์โมเดิร์นนิสม์. กรุงเทพฯ : วิชาษา.
- นพวัฒน์ สมพั้น. (2542). งานช่างศิลปกรรมในท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- นโยบายและแผนงาน สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร, กอง. (2555). รายงานการศึกษา : ศาสนสถานประเภทศาลเจ้าในเขตกรุงเทพมหานครปี พ.ศ. 2554. ม.ป.ท.. เข้าถึงจาก <http://cpd.bangkok.go.th> เข้าถึงเมื่อ 10 ธันวาคม 2560
- นฤจร อธิจิระจรัส, ผู้แปล. โคเซอร์, ลิวเส เอ, ผู้แต่ง. (2535). แนวความคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยา ตอน เอมีล เดอร์ไคม์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นวลศรี พงศ์ภัทรวัต. (2543). บทบาทผู้นำชาวจีนฮกเกี้ยนในเกาะภูเก็ต ระหว่าง พ.ศ. 2396-2475. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. (2550). มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- บาร์ตส์, โรสลิ่งค์, ผู้แต่ง. นพพร ประชากุล, ผู้แปล. (2551). มายาคติ. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- บาร์ตส์, โรสลิ่งค์, ผู้แต่ง. วรรณพิมล อังคศศิริสรพ, ผู้แปล. (2551). มายาคติ. กรุงเทพฯ : คบไฟ. ประวัติจังหวัดภูเก็ต. (ม.ป.ป.). เข้าถึงจาก <https://www.phuket.go.th> เข้าถึงเมื่อ 19 ธันวาคม 2560
- ประสิทธิ์ ชินการณ. (2548). กลาง ภูเก็ต และภูเก็ต. กรุงเทพฯ: โอ เอ็น จี การพิมพ์.
- แปลงนาม, นามแฝง. (2548). “ว่าด้วยความเข้าใจเรื่องการกินเจ” บทความพิเศษในความเข้าใจเรื่องการกินเจ. กรุงเทพฯ : สมาคมเผยแผ่คุณธรรม “เต็กก่า” จีจินเกาะ.
- แผนที่ภูเก็ต. (2561). คลองบางใหญ่และท่าเทียบเรือของคนจีนในอดีต. เข้าถึงจาก <https://www.google.co.th/maps/place/ภูเก็ต>. เข้าถึงเมื่อ 10 กันยายน 2560
- แผนที่ภูเก็ต. (2561). สะพานสารสินเป็นทางเชื่อมรอยต่อระหว่างพื้นที่ภูเก็ตกับพื้นที่พังงา. เข้าถึงจาก <https://www.google.co.th/maps/place/ภูเก็ต>. เข้าถึงเมื่อ 10 กันยายน 2560
- แผนที่ภูเก็ต. (2561). คลองบางใหญ่และท่าเทียบเรือของคนจีนในอดีต. Retrieved from <https://www.google.co.th/maps/place/ภูเก็ต>.
- พรชัย จุฑามาต และคณะ. (2559). โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จังหวัดภูเก็ต. ม.ป.ท.

- พรชัย สุจิตต์. (2528). อ้างถึงใน ประสพธิ ชินการณ. (2548). *กลาง ภูเก็จ และภูเก็ต*. กรุงเทพฯ : โอ เอ็น จี การพิมพ์.
- พรพรรณ จันทโรนานนท์. (2546). *วิถีจีน*. กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น.
- พรพรรณ จันทโรนานนท์. (2551). *การสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ของชาวไทย เชื้อสายจีนในจังหวัดบุรีรัมย์*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พรพรรณ จันทโรนานนท์. (2530). *ฮกหลงซิว : โชค ลาก อายุยืน*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- พรณี ฉัตรพลรักษ์ และคณะ, ผู้แปล. G William Skinner, ผู้แต่ง. (2529). *สังคมจีนในประเทศไทย ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- พระเชียรวรวิทย์ อดตสนโต (โอชาวัฒน์). (2548). *การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิพิธภัณฑ์ภูเก็ตไทยหัว. (2560). *ถนนกลาง จังหวัดภูเก็ตในอดีต*. ม.ป.ท..
- พิพิธภัณฑ์ภูเก็ตไทยหัว. (2560). *ถนนกลางเยาวราชเชื่อมต่อกับถนนตีบ*. ม.ป.ท..
- พิพิธภัณฑ์ภูเก็ตไทยหัว. (2560). *โรงเรียนจีนแห่งแรกในภูเก็ต*. ม.ป.ท..
- พิพิธภัณฑ์ภูเก็ตไทยหัว. (2560). *ถนนกลาง จังหวัดภูเก็ตในอดีต*. ม.ป.ท.
- พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. (2553). *การเมืองในประวัติศาสตร์ ยุคลุขทัย-อยุธยา พระมหาธรรมราชา กษัตริย์ราช*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. (2553). *การเมืองในประวัติศาสตร์ ยุคลุขทัย-อยุธยา พระมหาธรรมราชา กษัตริย์ราช*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- เพ็ญพิสุทธิ์ อินทรภิมย์. (2549). *รัฐไทยกับคนจีน (พ.ศ. 2475 - 2487)*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร ดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แพนด้ากับกอไฟ, นามปากกา. (2557). *เจ้าแม่มาจู่เทพธิดาแห่งท้องทะเล. จดหมายข่าวอาเซียน สยาม - จีน วิทยา*. 149, 1-2.
- ไพโรจน์ พิทยเมธี. (2559). *การสร้างประสบการณ์ทางสุนทรียะจากสี่ไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภิมย์ พุทธรัตน์. (2551). *ความเร่งลับของเวลา : มติที่สี่ของสรรพสิ่งในจักรวาล*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : แสงดาว.
- ภูเก็ต. (2543). กรุงเทพฯ : สารคดี.
- ภูเก็ต. (2535). กรุงเทพฯ: สารคดี.

- มานพ ถนอมศรี. (2536). *รูปคิลาจีนสมัยรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ: ต้นอ่อน.
- มาลีนิ คุ่มสุภา. (2548). *อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยกับความหมายที่มองไม่เห็น*. กรุงเทพฯ : วิชาษา.
- มูลนิธิเทพราศีบางเหนียว. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลชุมชนบางเหนียว*. (เอกสารแผ่นพับ).
- ยศ สันตสมบัติ. (2548). *อำนาจ พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ : การเมืองวัฒนธรรมของรัฐชาติในสังคมไทย*. เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยุทธนา วรอุณปิติกุล. (2541). *พิธีกรรมกินเจในสังคมชาวจีนภาคใต้ : กรณีชาวจีนใน อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รอรอง วงศ์โอบอ้อม. (2562). *History Of China : เรียนรู้และเข้าใจประวัติศาสตร์จีนภายใน 1 วัน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : พี.เอ.ลีฟวิ่ง.
- รตพร ปัทมเจริญ. (2544). *บทบาทของศาลเจ้าจีนในการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ : ศึกษากรณีในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. และความเป็นอื่น. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : วิชาษา.
- วารุณี หวัง. (2555). *ประวัติศาสตร์และแนวคิดสถาปัตยกรรมจีน*. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วารุณี หวัง. (2555). *ประวัติศาสตร์และแนวคิดสถาปัตยกรรมจีน*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วาสนา วงศ์สุรวัฒน์ และคณะ. (2558). *อารยธรรมตะวันออก*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2547). *ทัศนศิลป์ไทย*. กรุงเทพฯ : ชมรมเด็ก.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2548). *ทัศนศิลป์ศึกษา*. กรุงเทพฯ : อีแอนด์ไอคิว.
- วิสันธนิ โพธิสุนทร, บรรณาธิการ. (2532). *กลาง ภูเก็ต และชายฝั่งทะเลอันดามัน โบราณคดี ประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ และเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- วิสันธนิ โพธิสุนทร. (2532). *กลาง ภูเก็ต และชายฝั่งทะเลอันดามัน โบราณคดี ประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ และเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- วีระชัย โชคมุกดา. (2555). *150 ปี ประวัติศาสตร์จีนยุค "ป่วยไข้" จากสงครามฝิ่นสู่มหาอำนาจโลก*. กรุงเทพฯ : อีปซี กรุ๊ป.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2528). *วารสารเมืองโบราณ*. 11(1) อ้างถึงใน ประสิทธิ ชินการณ. (2548). *กลาง ภูเก็ต และภูเก็ต*. กรุงเทพฯ : โอ เอ็น จี การพิมพ์.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2528). *กลาง ภูเก็ต และภูเก็ต*. กรุงเทพฯ: โอ เอ็น จี การพิมพ์.
- ศาลเจ้าจู้ตู่เต้าโบ้เก้ง. (2561). *กำหนดการประเพณีถือศีลกินผักศาลเจ้าจู้ตู่เต้าโบ้เก้ง*. (ใบปลิว).

- ศาลเจ้าพ่อต๋อแก้ง. (ม.ป.ป.). *ความเป็นมาของศาลเจ้าพ่อต๋อแก้ง*. (เอกสารแผ่นพับ).
- ศาลเจ้าสะป่า. (ม.ป.ป.). *ความเป็นมาของศาลเจ้าสะป่า*. (เอกสารแผ่นพับ).
- ศาลเจ้าหล่อโรง. (ม.ป.ป.). *ความเป็นมาของศาลเจ้าหล่อโรง*. (เอกสารแผ่นพับ).
- ศิริพร ณ ถลาง. (2558). *ประเพณีสร้างสรรค์ในสังคมร่วมสมัยไทย*. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ศิริพร ณ ถลาง. (2559). *คติชนสร้างสรรค์ : บทสังเคราะห์และทฤษฎี*. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยา สิรินธร
- ศิลปากร, กรม. (2532). *ถลาง ภูเก็ต ลายฝั่งทะเลอันดามัน โบราณคดี ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ และเศรษฐกิจ*. ม.ป.ท.
- ศุภการ สิริไพศาล. (2550). *จินตนาการใหญ่ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม*. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. (2546). *ทัศนศิลป์ปริทัศน์*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. (2559). *สุนทรียศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม : ตักสิลาการพิมพ์.
- สุลีมาน (นฤมล) วงศ์สุภาพ. (2544). *สาวใยตระกูล “งานทวิ” แลวิถีและพลังมังกรใต้*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ศูนย์วิจัยด้านตลาดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). *คาดการณ์การเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของชาวไทยช่วงงานประเพณีถือศีลกินเจ ปี 2561*. เข้าถึงจาก www.tourismthailand.org/TATIC เข้าถึงเมื่อ 19 ธันวาคม 2561 เศรษฐกิจ. ม.ป.ท..
- สมชาย จิว. (2562). *เกร็ดเทพเจ้าจีน*. กรุงเทพฯ : ยิปซี กรู๊ป.
- สมชาย มนูญจันทร์. (2552). *ปรากฏการณ์ใหม่ของประเพณีกินผักในจังหวัดภูเก็ต:กรณีศึกษาศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมบูรณ์ แก่นตะเคียน. (ม.ป.ป.). *ประวัติเมืองภูเก็ต*. เพชรบุรี : วิทยาลัยครูเพชรบุรี.
- สมบูรณ์ แก่นตะเคียน. (2550). *ประวัติท้องที่ภูเก็ต*. ม.ป.ท.
- สมหมาย ปันพุทธศิลป์. (2560). *บัตรเข้าเมืองภูเก็ตของคนจีน*. ม.ป.ท..
- สวีจิ่งหลิน, ผู้แต่ง. วิวัฒน์ ประชาเรื่องวิทย์, ผู้แปล. (2551). *พงศาวดารจีนฮองลิน : เฟิง เลินประกาศิตแต่งตั้งเทพเจ้า เนื้อหาสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ : ต้นไม้.
- สันต์ สุวัจนราภินันท์. (2558). *ว่าด้วยทฤษฎีสถาปัตยกรรม : พื้นที่สาธารณะและพื้นที่ทางสังคม*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สายชล แก้วบริสุทธิ์. (2558). *เทศกาลกินเจหาดใหญ่ : พื้นที่ประดิษฐ์เพื่อการท่องเที่ยว*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดภูเก็ต. (2560). *แผนที่จังหวัดภูเก็ต*. ม.ป.ท..
- สุนัย ราชภัณฑารักษ์. (2528). *ท้าวเทพกระษัตรี*. ขอนแก่น: ศิริภัณฑ์ออฟเซ็ท.
- สุนีย์รัตน์ เดชวิริยะกุล. (2553). *คติความเชื่อของชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ : กรณีศึกษาประติมากรรมรูปเคารพ*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุภาฯ ศรีรัตนบัลล์. (2561). การศึกษาความเป็นมา ความหมายและการปรับเปลี่ยนของพิธีกรรมลุยน้ำลุยไฟ งานสมโภชเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว : กรณีศึกษาเปรียบเทียบศาลเจ้าเล่งจูเกียง จ.ปัตตานี กับศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว อ.บางแพ จ.ราชบุรี. *การประชุมวิชาการระดับชาติ “จีนศึกษา” มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์* ครั้งที่ 4, 2018.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2557). *ทฤษฎีสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2558). *ทฤษฎีสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ : วี.พรีนท์ (1991).
- สุรียา สมทุคคุปต์. (2539). *ทรงเจ้าเข้าผี : วาทกรรมของลัทธิพิธีและวิกฤตการณ์ความทันสมัยในสังคมไทย*. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- เสถียร โปธินันทะ. (2529). *ประวัติการกินเจเดือนเก้า*. กรุงเทพฯ : ยูไนเต็ดโปรดักชั่น.
- เสาวภา ไพทยวัฒน์. (2543). *รายงานโครงการวิจัย การศึกษาม้าทรงของศาลเจ้าในจังหวัดพังงาและภูเก็ต*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ.
- แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. (2547). *วิถีไทยในสังคมสยาม*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- หนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดภูเก็ต. (2544). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- หลิมให้เหลียน. (2548). *ศาลเจ้าซำसानเทียนเฮวกิ่ง*. ม.ท.ท..
- อคิน รพีพัฒน์. (2551). *วัฒนธรรมคือความหมาย : ทฤษฎีและวิธีการของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์.
- อภิญา เพ็องฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์ Identity การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ.
- อภิญา เพ็องฟูสกุล. (2543). *พื้นที่ในทฤษฎีสังคมศาสตร์. วารสารสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ปีที่ 2 ฉบับที่ 12.*
- อมรา พงศาพิชญ์. (2547). *มนุษย์กับวัฒนธรรม ใน สังคมและวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ ๑)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. (2560). *ทิพยประติมา ที่มา ความหมาย 14 ทิพยเทพแห่งโชค ลาก-อุดมสมบูรณ์ ของ ไทยและเอเชีย*. นนทบุรี: มิวเซียมเพรส.

อัมรา พงศาพิชญ์. (2543). *ความหลากหลายทางวัฒนธรรม : กระบวนทัศน์และบทบาทในประชา สังคม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อิทธิพล ตั้งโฉลก. (2550). *แนวทางการสอนและสร้างสรรค์จิตรกรรมชั้นสูง*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้น ตั้งแอนด์พับลิชซิ่ง.

เอเดรียน สนอดกราส และภัทรพร สิริกาญจน. (2536). *สัญลักษณ์แห่งพระสถูป*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์วิชาการ.

Emile Durkheim. (1965). *The Elementary Forms of the Religious Life*. New York: The Free Press.

Lefebvre Henri. (1991). *The Production of Space*. Malden, Massachusetts: Blackwell.

Edith Anerson Feisner. (2006). *Colour : How to use color in art and design*. London : Laurence king publishing.

Emile Durkheim. (1965). *The Elementary Forms of the Religious Life*. New York : The Free Press.

Jean Baudrillard. (1981). *Simulacres et Simulation*. Paris : Galilee.

Lefebvre Henri. (1991). *The Production of Space*. Malden, Massachusetts : Blackwell.

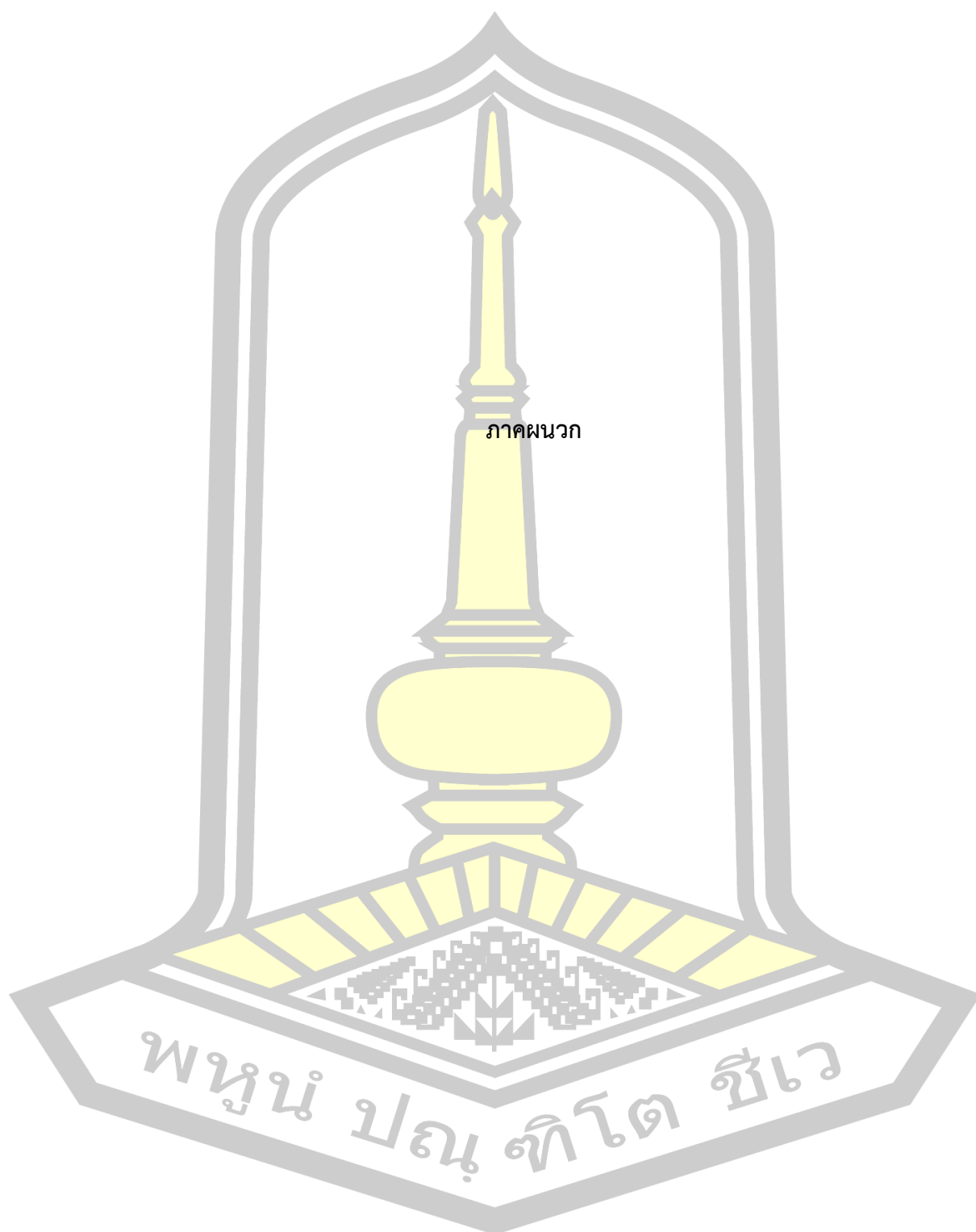
Long Gaoyun. (2557). *ศาลเจ้านาจาซาไท้จื้อ : ความเชื่อรูปเคารพและบทบาท*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

Turner victor. (1967). *Forest of Symbols : Aspects of Niemba Ritual*. Ithaca, New York : Cornell University Press.

Turner victor. (1970). *The Ritual Process : Structure and Anti – Structure*. University of Chicago : Aldine Publishing Company.

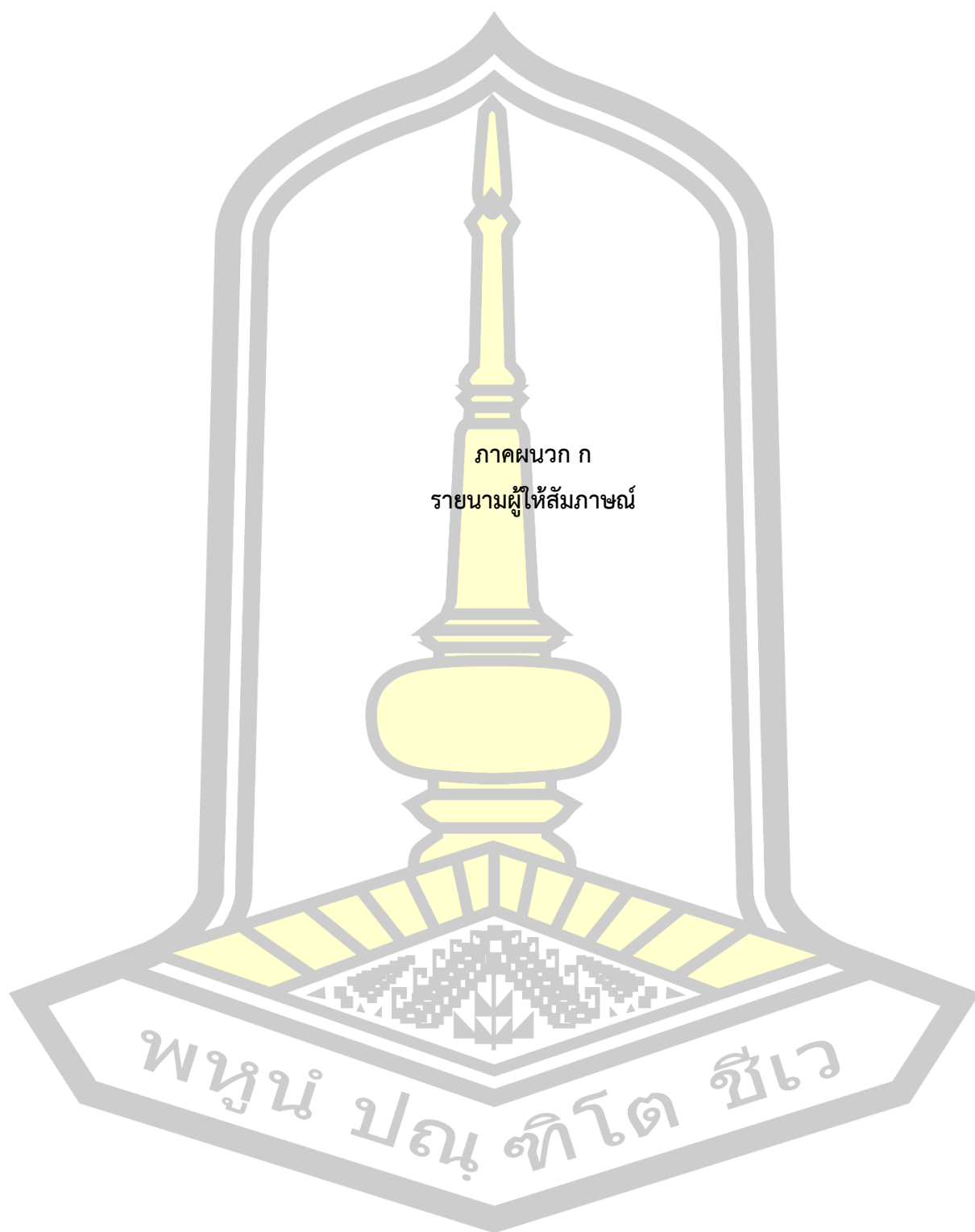
Stuart Hall. (2013). *Representation Cultural Representations and Signifying Practices*. University of Essex. London : Sage.

ภาคผนวก

พหุบัณฑิตยาลัย

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

พหุบัณฑิตวิทยาลัย

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

กนกกิตติกา กฤตย์วุฒิกิจ. ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภูเก็ต.

สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2561.

กฤษณะ จิตต์ชื้อ. ม้าทรงเฉ่งจ้อยจ้อซือศาลเจ้าจ้อยต๋วยเต้าโบเก้ง. สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2561.

กำธร วงศ์พิทยาภูล. ปราชญ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต ผู้ประกอบพิธีกรรม (ฮวดกั้ว) ในงาน

ประเพณีกินผักศาลเจ้าจ้อยต๋วยเต้าโบเก้ง. สัมภาษณ์, 8, 8 ตุลาคม 2560. 4 ตุลาคม 2561.

กิตติพัฒน์ วชิระสกุลวงศ์. ปราชญ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต. สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2561.

กิตติวงศ์ จันทร์สิทธิ์ธรรม. ประธานศาลเจ้าจ้อยต๋วยเต้าโบเก้ง. สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2561.

เกียรติคุณ ระวีงสาสน์. กรรมการฝ่ายฮวดกั้วของศาลเจ้าจ้อยต๋วยเต้าโบเก้ง. สัมภาษณ์, 11, 18 ตุลาคม

2561.

จามร เรืองสมุทร. ปราชญ์ด้านการแกะกิมขิ้น. สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2561.

จิรวุฒิ ผุดผ่อง. ผู้ประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีกินผัก ศาลเจ้าช้วยปุ่นต๋อง. สัมภาษณ์,

9 ตุลาคม 2561.

ฉัชชชัย รักเฝ้า. ปราชญ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต. สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2561.

ชานนท์ เนียมสะอาด. ผู้ช่วยประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีกินผัก และแซยิด. สัมภาษณ์, 27 - 28

กันยายน 2560. 27 - 28 ตุลาคม 2561.

ไชยยุทธปิ่น ประดับ. ปราชญ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต. สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2560.

เซียนจู้ แซ่อิ่ง. ม้าทรงองค์เทพม้าจ้อโปศาลเจ้าจ้อยต๋วยเต้า โบเก้ง. สัมภาษณ์, 19 ตุลาคม 2561.

ฐิติกร สุจิรชานนท์. ปราชญ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต เสมียนศาลเจ้าผู้ประกอบพิธีกรรมใน

งานประเพณีกินผักศาลเจ้าจ้อยต๋วยเต้าโบเก้ง. สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2560.

ไตรรงค์ ลิ้มปรกรณ์กุล. ปราชญ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต รองประธานศาลเจ้าซำฮ้านเทียน

เฮวกั้ง. สัมภาษณ์, 6 สิงหาคม 2561.

ถาวร บุตรลพ. ปราชญ์ด้านการแกะกิมขิ้น. สัมภาษณ์, 15 มิถุนายน 2561.

ธีรยุทธ ล้อเลื่อน. ปราชญ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต ม้าทรงของศาลเจ้าช้วยปุ่นต๋อง. สัมภาษณ์,

6 สิงหาคม 2561.

ณรงค์ ขรรค์วิไลกุล. กรรมการฝ่ายฮวดกั้วของศาลเจ้าจ้อยต๋วยเต้าโบเก้ง. สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2561.

ณัฐนันท์ นนท์ณัฐ. นักศึกษาที่ศึกษาเรียนรู้ภาษาจีน และวัฒนธรรมจีนจนลุ่มลึก. สัมภาษณ์, 18

ตุลาคม 2560.

- ณัฐภาส ศิริรักษ์. พี่เลี้ยงม้าทรงของศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบเก้ง. สัมภาษณ์, 17 ตุลาคม 2561.
- นคร เนียมสะอาด. ประชาชนด้านการแกะกิมซิ่น. สัมภาษณ์, 27 - 28 กันยายน 2560. 27 - 28 ตุลาคม 2561.
- นิมิต ช่างเหล็ก. ประชาชนด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต รองประธานศาลเจ้าในจังหวัดภูเก็ต. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2561.
- บุญเชิด เหลือมใส. ประชาชนด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต และกรรมการศาลเจ้าจังหวัดภูเก็ต เปิดร้านเช่า วัตถุมงคลทั้งของไทย และจีน. สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2561.
- ประเสริฐ พักทองผล. ประชาชนด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต ประธานชมรมศาลเจ้าในจังหวัดภูเก็ต. สัมภาษณ์, 10 กันยายน 2560, 18 ตุลาคม 2561.
- ประดิษฐ์ หล่อโลหะกุล. ม้าทรงองค์เทพเหียนเทียนช่งเต่ ทำหน้าที่เป็นประธานในการประกอบ พิธีกรรมประเพณีกินผักศาลเจ้าเหียบเทียนแก๊งกวนเต้กุน. สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2561.
- ประวิทย์ อริยนนทวิทย์. ผู้ประกอบพิธีกรรม (ฮวดกั้ว) ในงานประเพณีกินผักศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบเก้ง. สัมภาษณ์, 8, 10 ตุลาคม 2561.
- ปรีดา เอกผล. ผู้ประกอบพิธีกรรม (ฮวดกั้ว) ในงานประเพณีกินผักศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบเก้ง. สัมภาษณ์, 15, 16 ตุลาคม 2561.
- ปิยะดา จันทรัตน์. ผู้ร่วมงานประเพณีกินผัก. สัมภาษณ์, 17 ตุลาคม 2561.
- พงษ์ธร รังสินธุรัตน์. ประชาชนด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต รองประธานศาลเจ้าเหียบเทียนแก๊งกวนเต้กุน. สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2561.
- พิรสิษฐ์ จันทิรา. ประชาชนด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต กรรมการศาลเจ้าในจังหวัดภูเก็ต. สัมภาษณ์, 16 ตุลาคม 2560.
- ยี่ เหล่าอินทร์. ประชาชนด้านการแกะกิมซิ่น. สัมภาษณ์, 15 - 18 ตุลาคม 2561.
- วิรัช อภิญญา. ประชาชนด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต กรรมการฝ่ายพิธีกรรม และช่วยงานฝ่ายฮวดกั้วของศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบเก้ง. สัมภาษณ์, 8 - 18 ตุลาคม 2561.
- วิโรจน์ รัตนวิสุทธิ. ม้าทรงองค์เทพเตียนฮู้หงวนโส่ย ประจำศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบเก้ง. สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2561.
- วุฒิชชาติ ณ บางช้าง. ประชาชนด้านคติความเชื่อที่เกี่ยวกับม้าทรง ประวัติขององค์เทพ ม้าทรงองค์เทพตงต่านหงวนโส่ย. สัมภาษณ์, 8, 10, 18 ตุลาคม 2560.
- ศรสส หนุวรรณ. อดีตพี่เลี้ยงม้าทรง และผู้ร่วมงานประเพณีกินผัก. สัมภาษณ์, 17 ตุลาคม 2561.
- ศุภากร ก้าวเจริญ. ม้าทรงองค์เทพเหียบเทียนโต่เต่ (เต้กุน) ศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบเก้ง. สัมภาษณ์, 8, 11 ตุลาคม 2561.

ศุภชัย ห่อทองคำ. หัวหน้าม้าทรงของศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบเก้ง เชียงจู้ แซ่อึ้ง ม้าทรงองค์เทพม้าจ้อโป
ศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้า โบเก้ง. สัมภาษณ์, 10, 15 ตุลาคม 2561.

ชนกฤต ใจสมคม. ฮวดกั้วของศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบเก้ง. สัมภาษณ์, 4, 16 ตุลาคม 2561.

สมชาย มนุจันทรัด. นักวิชาการ ประชาสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต หัวหน้าผู้ประกอบพิธีกรรม
(ฮวดกั้ว) ในงานประเพณีกินผักศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบเก้ง. สัมภาษณ์, 8, 11, 18 ตุลาคม 2560,
4, 8 – 18 ตุลาคม 2561.

สมบูรณ์ คำริห์. หัวหน้าฝ่ายกองไฟของศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบเก้ง. สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2561.

สมพร ชุ่มพงษ์. อดีตกรรมการมูลนิธิจู้ต๋วยเต้าโบเก้ง และม้าทรงองค์เทพองค์เทพลือชู้บเกี้ย. สัมภาษณ์,
11, 12 ตุลาคม 2561.

สมหมาย ปันพุทธศิลป์. นักวิชาการด้านวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์จังหวัดภูเก็ต. สัมภาษณ์, 10,
30 สิงหาคม 2560

สมหวัง ชื่นพิมลชาญกิจ. ประชาสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต กรรมการมูลนิธิจู้ต๋วยเต้าโบเก้ง
และอดีตผู้ประกอบพิธีกรรม (ฮวดกั้ว) ในงานประเพณีกินผักศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบเก้ง.
สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2560, 8, 15 – 18 ตุลาคม 2561.

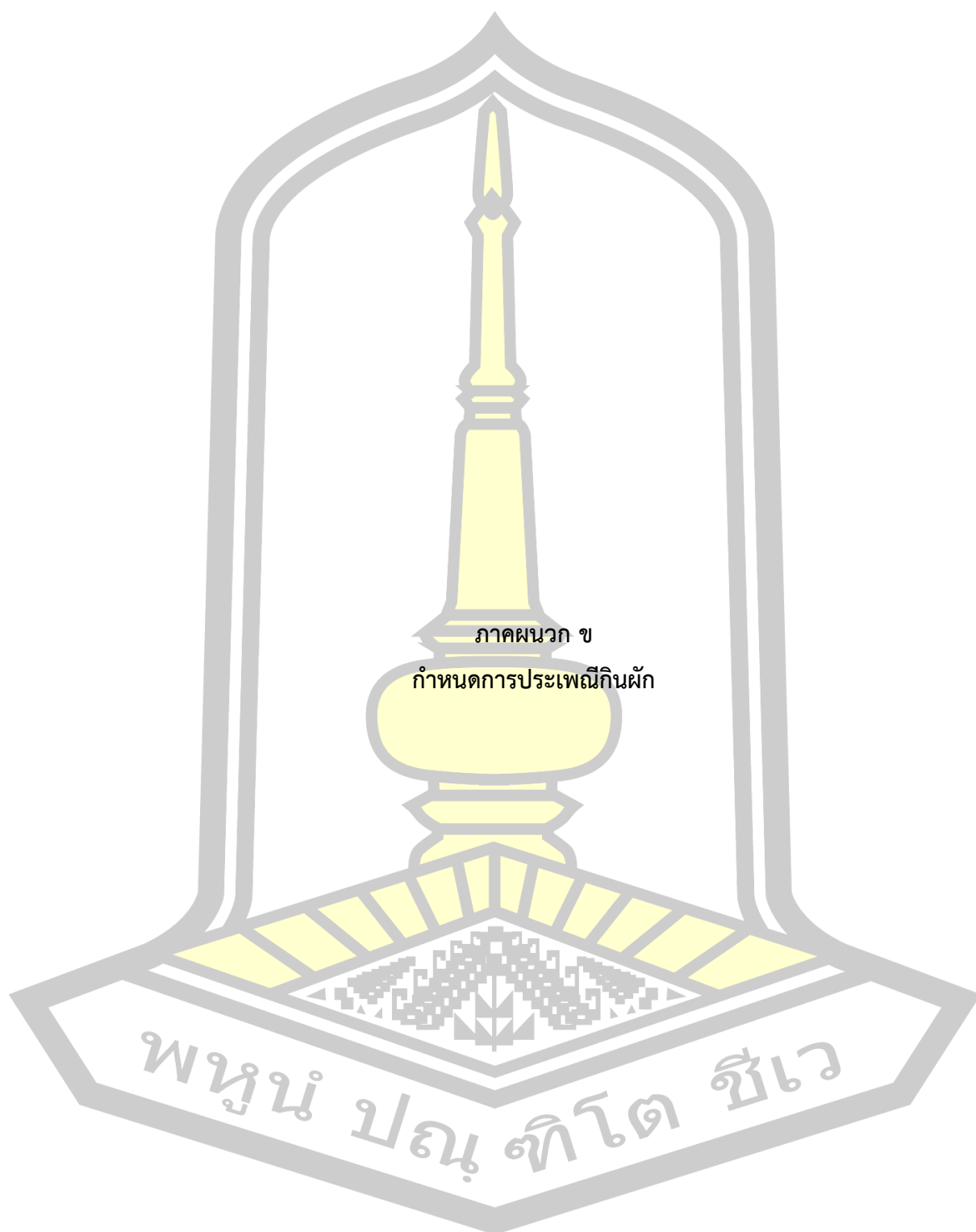
สามารถ เลิศศุภกุล. ประชาสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต ผู้ประกอบพิธีกรรม (ฮวดกั้ว) ในงาน
ประเพณีกินผักศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบเก้ง. สัมภาษณ์, 8, 11 ตุลาคม 2561.

สิงโต อเนกกลาก. ประชาสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต กรรมการฝ่ายฮวดกั้วของศาลเจ้าจู้ต๋วย
เต้าโบเก้ง. สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2561.

สุทธิศักดิ์ สุขสมบูรณ์. หัวหน้าฝ่ายตำหนักในของศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบเก้ง. สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม
2561.

อุทิศ ลิ้มสกุล. ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภูเก็ต. สัมภาษณ์,
25 ตุลาคม 2561.

ภาคผนวก ข
กำหนดการประเพณีกินผัก

พหุบัณฑิตยาลัย

กำหนดการประเพณีกินผัก

กำหนดการของพิธีกรรมต่าง ๆ ในประเพณีถือศีลกินผัก ศาลเจ้าเฮียบเทียนแก้งวานแต้กุนหรือศาลเจ้าสะป่า ประจำปี 2561

วัน - เวลา	พิธีกรรม
30 กันยายน	ทำความสะอาดศาลเจ้า
วันจันทร์ที่ 8 ตุลาคม 17.45 น. 22.45 น.	พิธียกเสาโกเต้ง (สัญลักษณ์พิธีกินผัก) พิธีฉีกหอยก่องช่งเต่ พิธีฉีกก๊วยอ่องไต่เต่ พิธีฉีกหล่ำเต้า - ปักเต้า (บริเวณหน้าศาลเจ้า)
วันอังคารที่ 9 ตุลาคม 09.00 น. /19.45 น.	เก้าโง้ยโซ้ยอิด พิธีชงแก้ง สวดมนต์
วันพุธที่ 10 ตุลาคม 09.00 น. /19.45 น.	เก้าโง้ยโซ้ยยี่ พิธีชงแก้ง สวดมนต์
วันพฤหัสบดีที่ 11 ตุลาคม 07.30 น. 16.45 น. 19.45 น.	เก้าโง้ยโซ้ยสี่ พิธีอ้วแก้ง (แห่พระรอบเมือง) พิธีไ้กุ่น (เลี้ยงทหารรักษาเขตปริมณฑลกินผัก) พิธีชงแก้ง สวดมนต์ ทักส่อ (อ่านรายชื่อผู้เข้าร่วมพิธีกินผัก)
วันศุกร์ที่ 12 ตุลาคม 09.00 น. /19.45 น.	เก้าโง้ยโซ้ยสี่ พิธีชงแก้ง สวดมนต์ ทักส่อ (อ่านรายชื่อผู้เข้าร่วมพิธีกินผัก)
วันเสาร์ที่ 13 ตุลาคม 18.30 น. 09.00 น./19.45 น.	เก้าโง้ยโซ้ยหอง พิธีอ้วแก้งแห่พระในหมู่บ้านสะป่า พิธีชงแก้ง สวดมนต์ ทักส่อ (อ่านรายชื่อผู้เข้าร่วมพิธีกินผัก)
วันอาทิตย์ที่ 14 ตุลาคม 09.00 น. 15.45 น. 19.45 น. 20.45 น.	เก้าโง้ยโซ้ยลี้ก พิธีชงแก้ง สวดมนต์ ทักส่อ (อ่านรายชื่อผู้เข้าร่วมพิธีกินผัก) พิธีไ้กุ่น (เลี้ยงทหารรักษาเขตปริมณฑลกินผัก) พิธีชงแก้ง สวดมนต์ ทักส่อ (อ่านรายชื่อผู้เข้าร่วมพิธีกินผัก) พิธีไ้ก้วยให้ย (ลุยไฟ) (บริเวณหน้าศาลเจ้า)

วัน - เวลา	พิธีกรรม
วันจันทร์ที่ 15 ตุลาคม 09.00 น. 19.45 น. 21.00 น.	เก้าอี้โยยชยชิต พิธีชงแก้ง สวดมนต์ พิธีป้ายชิตแซ่ (บูชาดาวพระเคราะห์ทั้ง 7) พิธีอาบน้ำร้อน (บริเวณหน้าศาลเจ้า)
วันอังคารที่ 16 ตุลาคม 09.00 น. /19.45 น.	เก้าอี้โยยชยโปย พิธีชงแก้ง สวดมนต์ ทักส่อ (อ่านรายชื่อผู้เข้าร่วมพิธีกินผัก) พิธีไถ่ห่าน (สะเดาะเคราะห์)
วันพุธที่ 17 ตุลาคม 15.45 น. 09.00 น. /17.30 น. 20.00 น. 23.00 น.	เก้าอี้โยยชยเก้า พิธีใช้กุ้น (เลี้ยงทหารรักษาเขตปริมณฑลกินผัก) พิธีชงแก้ง สวดมนต์ ทักส่อ (อ่านรายชื่อผู้เข้าร่วมพิธีกินผัก) พิธีไถ่ห่าน (สะเดาะเคราะห์) พิธีส่งหยกอ่องซ่งเต่ พิธีส่งกิ้วอ่องไต่เต่
วันพฤหัสบดีที่ 18 ตุลาคม 15.45 น. 17.45 น.	เก้าอี้โยยชยจ๊าบ พิธีใช้กุ้น (เลี้ยงทหารรักษาเขตปริมณฑลกินผัก) พิธีลงเสาโกเต้ง

ที่มา : (ศาลเจ้าเอียบเทียนแก้งกวนเต้กุนหรือศาลเจ้าสะป่า : 2561)

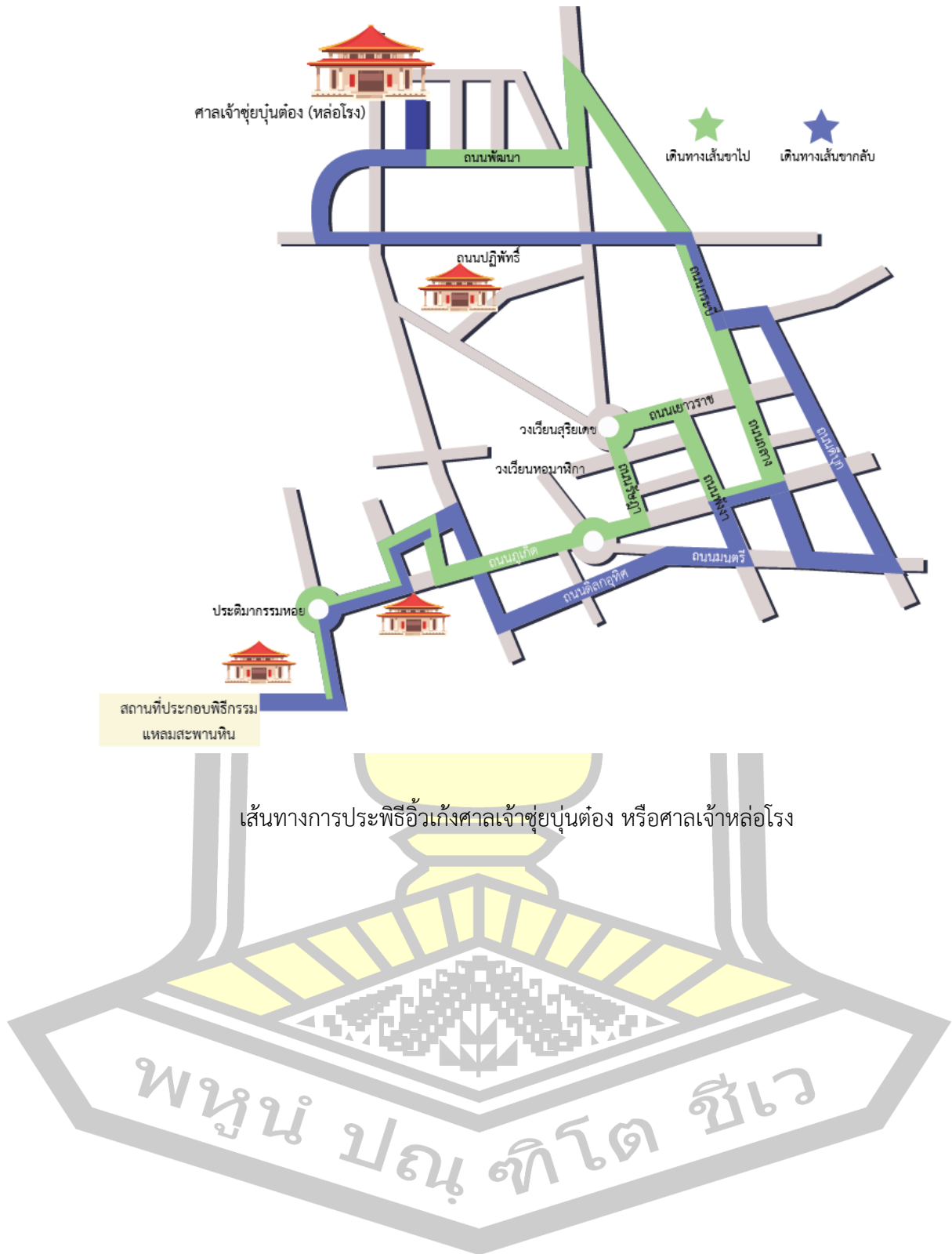

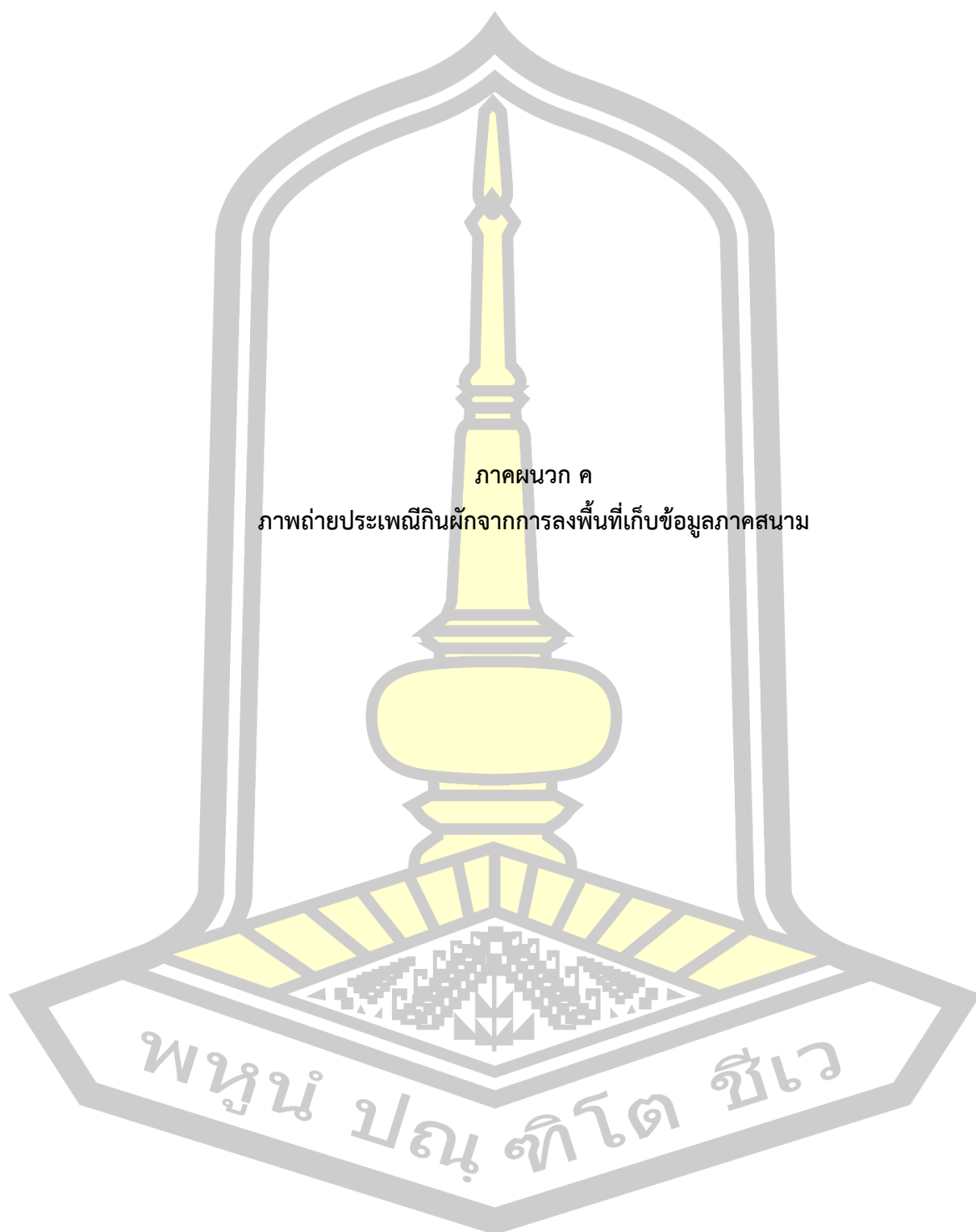
กำหนดการของพิธีกรรมต่าง ๆ ในประเพณีถือศีลกินผัก ของศาลเจ้าชูปุ่นตอง หรือศาลเจ้าหล่อ
โรง ประจำปี 2561

วัน - เวลา	พิธีกรรม
วันจันทร์ที่ 8 ตุลาคม 17.30 น. 23.45 น.	ทำความสะอาดศาลเจ้า พิธีปล่อยทหารรักษาเขตปริมณฑลกินผัก พิธียกเสาโกเต้ง อัญเชิญตะเกียง 9 ดวง พิธีอัญเชิญหยกอ่องซ่งเต่ และกิวอ่องไตเต่ พิธีอัญเชิญหล่ำเต้า - ปักเต้า ภายในศาลเจ้า
วันอังคารที่ 9 ตุลาคม 19.45 น. 20.00 น.	พิธีเจ้เสียน (นั่งสมาธิ) พิธีช่งแก้ง(สวดมนต์)
วันพุธที่ 10 ตุลาคม 19.45 น. 20.00 น.	พิธีเจ้เสียน (นั่งสมาธิ) พิธีช่งแก้ง(สวดมนต์)
วันพฤหัสบดีที่ 11 ตุลาคม 00.01 น. 16.45 น. 19.45 น. 20.00 น.	พิธีทักส่อ(อ่านรายชื่อผู้เข้าร่วมพิธีกินผัก) พิธีฉ้ายอ้ว (เครื่อง บวงสรวงเจ) พิธีใช้กุ้น (เลี้ยงทหารรักษาเขตปริมณฑลกินผัก) พิธีฉะเต็กเกี่ยม (ปักเขตปริมณฑลกินผัก) พิธีเจ้เสียน (นั่งสมาธิ) พิธีช่งแก้ง (สวดมนต์)
วันศุกร์ที่ 12 ตุลาคม 19.45 น. 20.00 น.	พิธีเจ้เสียน (นั่งสมาธิ) พิธีช่งแก้ง (สวดมนต์)
วันเสาร์ที่ 13 ตุลาคม 19.45 น. 20.00 น.	พิธีเจ้เสียน (นั่งสมาธิ) พิธีช่งแก้ง (สวดมนต์)

วัน - เวลา	พิธีกรรม
วันอาทิตย์ที่ 14 ตุลาคม 00.01 น. 15.00 น. 18.45 น. 19.00 น. 21.00 น.	พิธีถวายน้ำชา พิธีทักส่อ (อ่านรายชื่อผู้เข้าร่วมพิธีกินผัก) พิธีฉ้ายอ้าว (เครื่องบวงสรวงเจ) พิธีใช้กุ่ม (เลี้ยงทหารรักษาเขตปริมณฑลกินผัก) พิธีเจ้เสียน (นั่งสมาธิ) พิธีช่งแก้ง(สวดมนต์) พิธีโก้ยโห้ย (ลุยไฟ)
วันจันทร์ที่ 15 ตุลาคม 19.45 น./20.00 น. 21.00 น.	พิธีเจ้เสียน (นั่งสมาธิ) พิธีช่งแก้ง(สวดมนต์) พิธีป้ายชิตแซ่ (บูชาดาวพระเคราะห์ทั้ง 7)
วันอังคารที่ 16 ตุลาคม 19.45 น./20.00 น.	พิธีเจ้เสียน (นั่งสมาธิ) พิธีช่งแก้ง(สวดมนต์)
วันพุธที่ 17 ตุลาคม 00.01 น. 08.00 น. 20.00 น. 21.00 น.	พิธีถวายน้ำชา พิธีทักส่อ(อ่านรายชื่อผู้เข้าร่วมพิธีกินผัก) พิธีฉ้ายอ้าว (เครื่องบวงสรวงเจ) พิธีอ้วแก้ง (แห่พระ) ประกอบพิธีเฉี้ยเฮี้ยวโห้ย (คว้นรูป) ฌ หลวมสะพานหิน พิธีเจ้เสียน (นั่งสมาธิ) พิธีช่งแก้ง(สวดมนต์) พิธีโก้ยห่าน (สะเดาะเคราะห์)
วันพฤหัสบดีที่ 18 ตุลาคม 17.00 น.	พิธีใช้กุ่ม (เลี้ยงทหารรักษาเขตปริมณฑลกินผัก) พิธีลงเสาโกเต้ง พิธีไก่อุ้ม พิธีฉิวเอี้ย (เลี้ยงทหารรักษาเขตปริมณฑลกลับ)

ที่มา : (ศาลเจ้าช้วยบุนตอง หรือศาลเจ้าหล่อโรง : 2561)

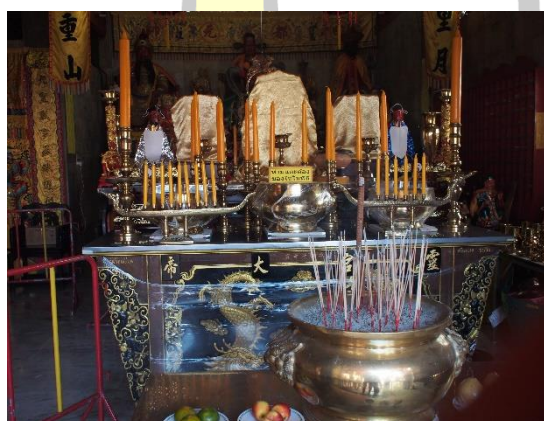
ภาคผนวก ค

ภาพถ่ายประเพณีกินผักจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม

พหุณฺ์ ปณฺุ ทิโต ชีเว

ปิดทองสัญลักษณ์เสาโกเต้ง

การเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบพิธีงานประเพณีกินผัก

พิธีกรรมปางเอี้ย ปล่อยทหารรักษาเขตปริมณฑลในงานประเพณีกินผักบริเวณเขตศาลเจ้า

การบูนพวยถามม้าทรงองค์พระเตียนฮู้ห่งวยโส่ย

ม้าทรงองค์พระเตียนฮู้ห่งวยโส่ยเลือกพื้นที่ประกอบพิธีโก้ยโห้ย และกำหนดตั้งพื้นที่วางจุดกองไฟ

อวดกั้วเซี่ยเซ็ญองค์เทพประทับทรงในม้าทรง

การเดินตรวจความเรียบร้อยของม้าทรงองค์พระตงตำหนง่วยโส่ย ก่อนเริ่มพิธีกรรมยกเสาโกเต้ง

การประทับทรงในม้าทรงเพื่อเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ

พิธีกรรมยกเสาโกเต้ง ศาลเจ้าจู้ยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง

พิธีกรรมยกเสาโกเต้ง ศาลเจ้าจู้ยู่เต้าโบ้เก้ง

เสาโกเต้ง ศาลเจ้าชู้ยู่บุนตอง (หล่อโรง)

การเติมน้ำมันตะเกียง 9 ดวง ศาลเจ้าเฮียบเทียนแก้งกวนตุ่กุนหรือศาลเจ้าสะป่า

พิธีกรรมไขกุ้น ศาลเจ้าเฮียบเทียนแก้งกวนเต้กุนหรือศาลเจ้าสะป่า

พิธีกรรมไขกุ้น ศาลเจ้าซุ่ยบุ่นต๋อง (หล่อโรง)

พิธีกรรมไขกุ้น ศาลเจ้าซุ่ยบุ่นต๋อง (หล่อโรง)

พิธีกรรมฉะเต็กเกี่ยม ศาลเจ้าจู้ยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง

พิธีกรรมฉะเต็กเกี่ยม ศาลเจ้าจู้ยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง

อัญเชิญองค์เทพหยกอ่องซ่งเต่ องค์เทพกิ้วอ่องไต่เต่

พิธีเฉี่ยหล่าซิ่นปักเต้า

ประรำพิธีพิธีป้ายชิดแซ่

ฮวดกั้วเริ่มประกอบพิธีป้ายชิดแซ่

กิมซิ่นที่รอกการเตียมเพื่อประจุความหมาย

การวางปักเขตปริมลทลทั้ง 5 ทิศ ในการประกอบพิธีไถ่โทษ

ลานประกอบพิธีไถ่โทษ

การอ่านรายชื่อผู้เข้าร่วมประกอบพิธี

ฉ่ายอ้าวเดินลุยไฟ

นำทรงองค์พระมอสิ่งของอันเป็นมงคลให้ผู้เข้าร่วมชมการประกอบพิธี

ม้าทรงองค์พระมอปลิ่งของอันเป็นมงคล

การแห่พระรอบเมือง

การประกอบพิธีเซี่ยงไฮ้ ณ ริมทะเล

การอัญเชิญหม้อดินกลับศาลเจ้า

การแสดงอิทธิฤทธิ์ของม้าทรงองค์พระระหว่างเดินแห่พระ

การแสดงอิทธิฤทธิ์ของม้าทรงองค์พระ

การทิ่มแทงร่างกายของม้าทรง

การทิ่มแทงร่างกายของม้าทรง

การนำгимฉั่นประดิษฐานบนไต้เปี้ย

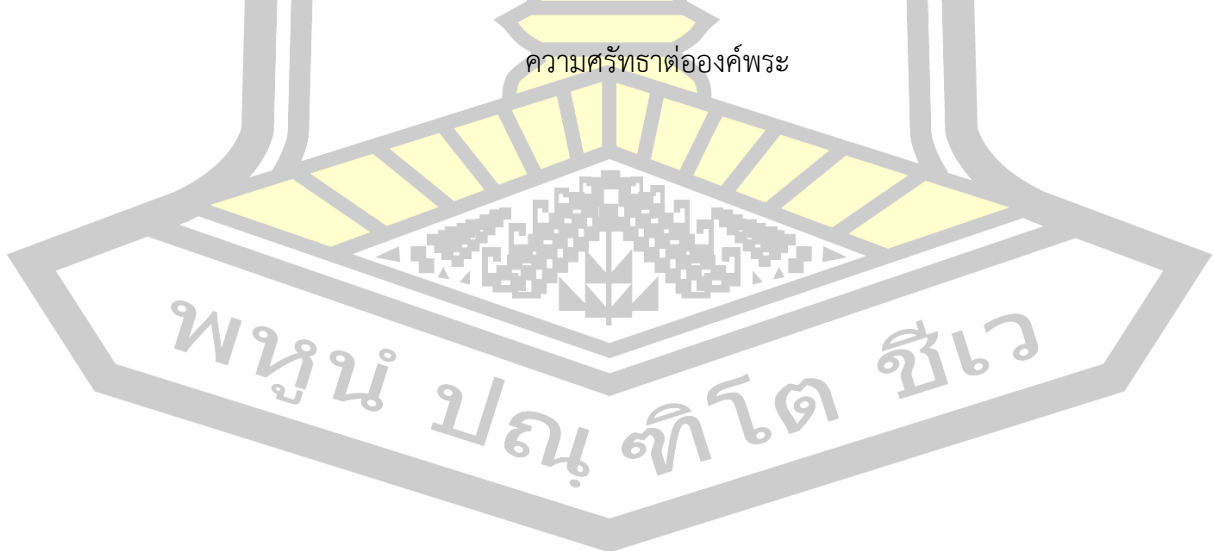

การนำกิมจิ้นประดิษฐ์บนไต้เปี้ยแห่รอบเมือง

ความศรัทธาต่อองค์พระ

ขบวนองค์เทพกิวอ่องไตเต้เยี่ยมราษฎรรอบเมือง

ม้าทรงองค์พระ

ผู้บูชาต่างนำгимขึ้นเข้าร่วมขบวนแห่พระ

กรรมการศาลเจ้าร่วมอัญเชิญгимขึ้นร่วมขบวนแห่

ผู้บูชาต่างนำгимขึ้นเข้าร่วมขบวนแห่พระ

ขบวนองค์เทพกิวอ่องไต่เต้เข้าห้องประทับ(ตำหนักใน)

สีสันในขบวนแห่องค์พระ

การประดับตกแต่ง สีสันในขบวนแห่องค์พระ

สี่สັນในขบวนแห่องค์พระ

บริการแจกน้ำดื่ม

การสนับสนุนจากภาครัฐ

การตั้งโต๊ะบูชาต้อนรับม้าทรงองค์พระ

ประชาชนเข้าร่วมพับกระดาษใส่เรือ

เช่าบูชาгимขึ้น

การจุดประทัดต้อนรับ

คำคืนวันสงพระ

การจุดเทียนเพื่อส่งองค์เทพกิวอองใต้เต้

นำหม้อดินไปลอยน้ำกลางทะเล

ถนนคนเดินย่านอาหารเจ

สื่อมวลชนร่วมทำข่าวและกลุ่มคนเข้าชม

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	ปัทมาสน์ พิณนุกูล
วันเกิด	วันที่ 12 กรกฎาคม 2528
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต 21 หมู่ 6 ถนนเทพกระษัตรี ตำบลรัษฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต 83000
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	อาจารย์ประจำหลักสูตรทัศนศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต 21 หมู่ 6 ถนนเทพกระษัตรี ตำบลรัษฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต 83000
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2550 ศิลปบัณฑิต (ศ.บ.) สาขาวิชาจิตรกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2555 ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (ศป.ม.) สาขาทัศนศิลป์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง พ.ศ. 2563 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาการวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ทุนวิจัย	วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อพัฒนานิสิต ระดับบัณฑิตศึกษา (ปริญญาเอก) งบประมาณเงินรายได้ ประจำปี พ.ศ. 2561

พูนุ์ ปณุ์ ทิโต ชีเว